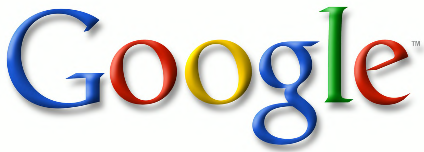
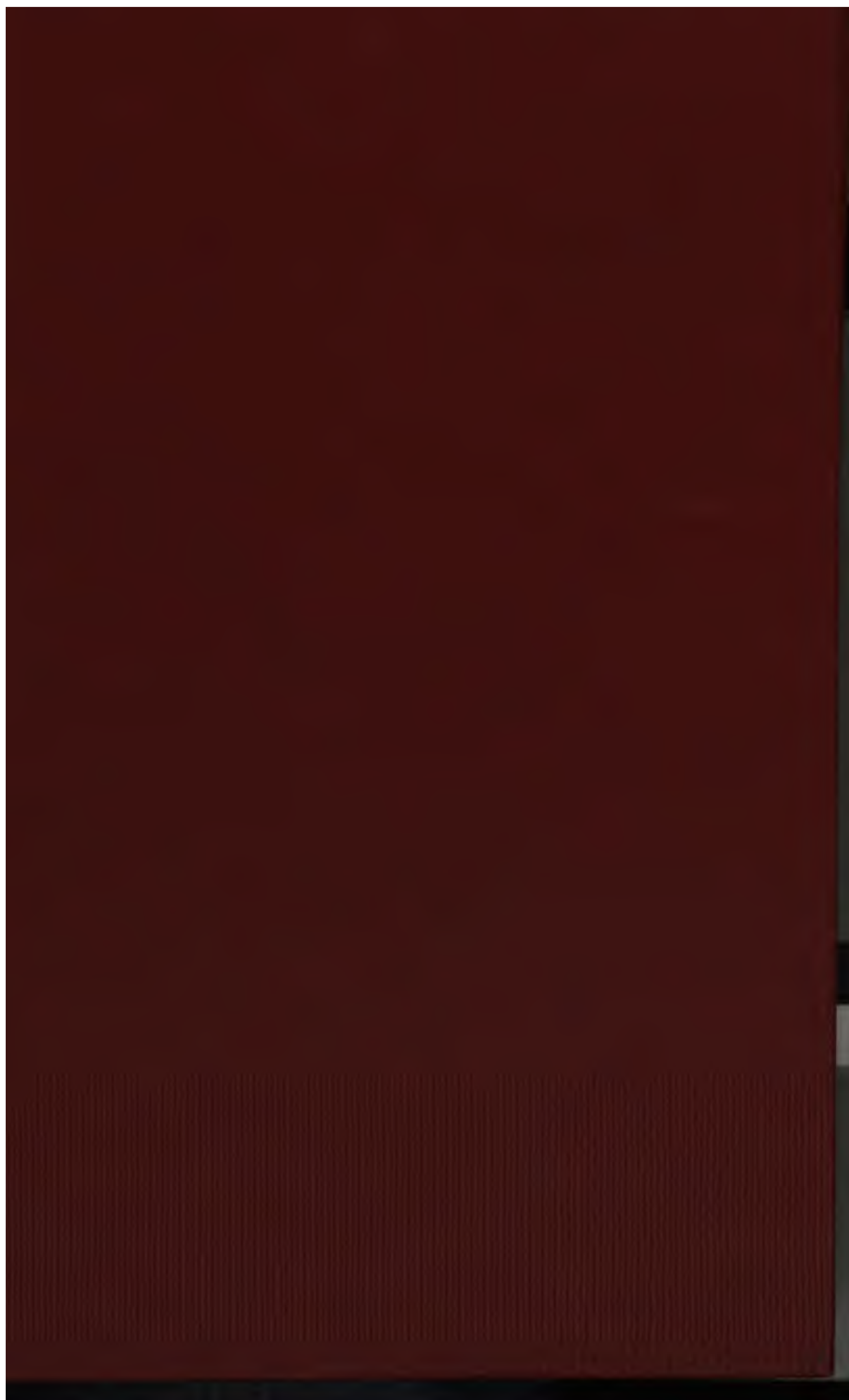

HIERONYMUS
ANDOVER-HARVARD
THEOLOGICAL LIBRARY

SKANDINAVERNES

)RSTOG OG ANDAGTSREISER

TIL

PALÆSTINA

(1000—1350)

VED

GREV **PAUL RIANT,**
PH. DOCTOR, K. SV. VITTERHETS OCH ANTIQ. AKAD. CORR. LEDAMOT,
K. D. OLDNORD. SELSKABS BEST. MEDLEM.

KJØBENHAVN.
FORLAGT AF J. H. SCHUBOTHES BOGHANDEL.
1868.

CUSTOMER AH

BINDERY NO. 1397

CUST. NO.	ITEM NO.	NO. VOLS.	RUB NO.	NEW	MAKE RUB
16	7	1			

LETTERING

RIANT

[illegible]

COLOR 6605

DO NOT WRITE IN THIS COLUMN

PERIODICAL

BOOK

REFERENCE

INCHES

OVERSIZE

HANDSEWN

STUBS

HINGES

MENDING

POCKET

EXTRA LETTERING

H. & T. LINES

LABELS

LIB. STAMP

SHELF NOS.

BOOK PLATE

SPECIAL INSTRUCTIONS

NEW ENGLAND BOOK BINDING COMPANY

G. S. WIBES BOGTRYKKERI.

Forord.

Forfatteren til det historiske Arbeide, som her overleveres Læseverdenen, har, under et længere Ophold i de tre nordiske Riger, stræbt at gjøre sig nøie bekjendt med Skandinavernes Historie; han har til den Ende, med stor Udholdenhed og med en for Sydboere usædvanlig grundig Kundskab i de nordiske Sprog, gjennemsøgt de rige, historiske Skatte, hvoraf Bibliothekerne i Kjøbenhavn, Stockholm og Upsala ere i Besiddelse. Hovedformaalet for disse hans videnskabelige Efterforskninger har det fornemmelig været, at belyse for hele Verden de skandinaviske Kongerigers Forbindelser med det hellige Land paa Korstogenes Tid, indenfor Tidsgrændsen fra Aar 1000 til 1350.

Det var ikke blot Danmark, Norge og Sverrig, hvem det maatte særligt interessere, at see Nordens Samkvem med Orienten, under disse for Folkenes Fremskridt i Oplysning saa heldbringende, storartede Verdensbegivenheder, gjøres til Gjenstand for dybtgaaende Efterforskninger, støttede til et ualmindeligt omfattende Indblik i hele Europas Historie i Middelalderen. Saameget, der hidtil laa indhyllet i Mørket, i Bibliothekernes støvede Gjemmer, kunde man derved haabe at see nøie belyst for Alle i en samlet Fremstilling, der maatte være enhver Videnskabsmand og enhver Oplysningens Ven velkommen. Det var et Arbeide, som maatte tillige i høi Grad blive velkomment for hele den literaire Verden udenfor Norden, hos hvem flere foregaaende Arbeider havde vakt en uimodstaaelig Attraa efter nøie at kjende de skandinaviske Folks Forhold under den Kamp

G. S. WIBES BOGTRYKKERI.

Den udmærkede Historiker

Peter Andreas Munch's

Minde

helliget.

G. S. WIBES BOGTRYKKERI.

Den udmærkede Historiker

Peter Andreas Munch's

Minde

helliget.

HIERONYMUS
ANDOVER-HARVARD
THEOLOGICAL LIBRARY

SKANDINAVERNES

RSTOG OG ANDAGTSREISER

TIL

PALÆSTINA

(1000—1350)

VED

GREV **PAUL RIANT,**
PH. DOCTOR, K. SV. VITTERHETS OCH ANTIQ. AKAD. CORR. LEDAMOT,
K. D. OLDNORD. SELSKABS BEST. MEDLEM

KJØBENHAVN.
FORLAGT AF J. H. SCHUBOTHES BOGHANDEL.
1868.

G. S. WIBES BOGTRYKKERI.

Den udmærkede Historiker

Peter Andreas Munch's

Minde

helliget.

hellige Krige ikke fandt Gjenlyd i Norden, formaaede disse ikke at udøve nogen mærkelig Indvirkning paa den indre Tilstand i Skandinavernes tre Kongeriger. Skandinavernes Deeltagelse i Korstogene, som er bleven benægtet af Koch, Heeren, Gibbon, er i vore Dage kun bleven antagen med stor Forbeholdenhed og som støttende sig til hellige Sagn, af Wilken[1]) i Tydskland, af Mills[2]) i England og af Michaud[3]) i Frankrig. Hos Skribenter udenfor Norden kan denne Betænkelighed eller Taushed ikke indeholde noget Overraskende; det vilde tvertimod have været paafaldende, at see dem hylde en Mening, som i selve de skandinaviske Lande fandt Modstandere som Lagerbring[4]) og Dalin[5]), eller saa forsigtige Forsvarere som Suhm[6]) og Münter[7]). Men saaledes forholder det sig ikke i vore Dage; støttende sig til nye Dokumenter og til en sundere Fortolkning af de Gamle, indrømmer den historiske Skole i Norden nu Skandinaverne i Middelalderen en Plads i Historien om Korstogene og Pilegrimsfarterne til Orienten. Før man følger og fremstiller disse nye Lærdomme og søger paa en bestemt og paalidelig Maade at godtgjøre, hvilken Andeel, der maa indrømmes Nordens Folkeslag i de latinske Stammers store Tog i det 12te og det 13de Aarhundrede, og hvilke deres Forbindelser med det hellige Land have været i Middelalderen, er det altsaa nødvendigt at gjennemgaae de ældre

---

1) Wilken, Geschichte der Kreuzzüge, Leipzig, 1827, 7 Bind i 8°.
2) Mills, The History of the Crusades, London, 1822, 2 Bind i 8°.
3) Michaud, Histoire des Croisades, Paris, 6 Bind i 8°.
4) Lagerbring, Svea Rikes Historia, Stokholm, 1769—1783, 4 Bind i 4°.
5) Dalin, Svea Rikes Historia, Stokholm, 1703, 4 Bind i 4°.
6) Suhm, Danmarks Historie, Kjøbenhavn, 1782—1812, 11 Bind i 4°.
7) Münter, Kirchengeschichte von Dänemark und Norwegen, Leipzig, 1831, 3 Bind i 8°.

og nyere Dokumenter og Kildeskrifter, om hvilke vi have talt, samt at give et Begreb om det Stof, ved hvis Hjælp det bliver muligt, at lægge en ny Grundvold for Skandinaviens Historie i Middelalderen, og især deleshed for den Tidsperiodes, hvormed vi her ville beskjæftige os.

Emnets Kilder

I den store Ildebrand, som i Aaret 1728 ødelagde Halvparten af Kjøbenhavn, blev en betydelig Mængde islandske Haandskrifter et Rov for Luerne, og deres ufortrødne Samler, Arne Magnússon, sagde ved Tanken om disse mange tabte Skatte: »Et saa tykt Mørke indhyller den Dag i Dag vore nationale Kilder, at der om hundrede Aar neppe vil være Spor tilbage af samme«[1]. Kun et lille Antal Dokumenter var undsluppet den store Ødelæggelse, og det indrømmedes ialmindelighed, at med Undtagelse af nogle tørre Chronologier, befandtes hele den skandinaviske Middelalders historiske Literatur for Fremtiden bragt ned til nogle partielle Fortællinger uden al Betydning for de nordiske Folkeslags Historie og endnu mindre for det øvrige Europas. Men takket være den Iver for Oldtidsstudier, som i den senere Tid har bemægtiget sig Nordens fire Universiteter og sammes lærde Samfund, ere de mindste Haandskrifter, ligesom de ubetydeligste Runeindskrifter blevne en Gjenstand for særegne Studier. Den nyere Kritiks Grundsætninger har man bragt i Anvendelse paa hvad der var tilbage af Middelalderens literaire Mindesmærker; et stort Antal ikke tidligere udgivne Dokumenter ere blevne trykte og offentliggjorde, og Indskrifter ere blevne tegnede og forklarede; man har endvidere paabegyndt og fortsætter store Samlinger af Lovbestemmelser

[1] Antiquités russes, t. I, p. XV.

og Diplomer; endelig samles der allevegne Materialier, som kun trænge til at ordnes og udgives.

Oldnordiske Kroniker eller Sagaer

Til de vigtigste af disse Historiens nye Hjælpekilder høre Udgaverne af de Krøniker eller Sagaer, som i Middelalderen ere nedskrevne i det gamle, nu uddøde, skandinaviske Sprog, hvilket man er bleven enig om at benævne med Navnet oldnordisk. Disse Krøniker, som næsten alle ere forfattede paa Island, og ialmindelighed af Benediktinere, fødte paa Øen, hidrøre fra Tidsperioder, der enten ere samtidige med selve Korstogene, eller ikke synderligt fjerne fra samme. De ældste iblandt dem bleve, sandt nok, nedskrevne før Midten af det tolvte Aarhundrede, da Aaret 1117 var den Dato, som af Kritiken blev tillagt Affattelsen af den oldnordiske Literaturs ældste Dokumenter[1]). Men man maa for det Første bemærke, at jo mere man skrider frem i Fortællingen om Korstogene, desmere voxer nødvendigviis den historiske Værdi af disse Krøniker, der omsider, hvad det 13de Aarhundredes Begivenheder angik, endogsaa erhvervede Øienvidners Stadfæstelse; og for det Andet, at hvad selve Begivenhederne i det 11te og 12te Aarhundrede angaaer, som ved et kortere eller længere Mellemrum adskilles fra dem, der i det 13de Aarhundrede have fortalt os dem i deres Sagaer, da frembyde de Kjendetegn paa en ganske særegen Paalidelighed. Sagaerne ere i de fleste Tilfælde i Virkeligheden ikke andet end en gjennem Sagnet opbevaret Omskrivning af Sange, der ere digtede, enten af Heltene i selve Fortællingerne, eller af Skjaldene, der ledsagede dem. Disse Sange eller Drapaer,

---

[1]) Islands gamle Lovbog blev nedskreven Aar 1120, og Islendingabók skyldes Ari hin lærde, som døde 1148 (Antiquités russes, t. I, Fortalen, p. XVIII, og t. II, p. 227; Annálar Islenzkir ad ann. 1117).

der omhyggeligt overleveredes fra Slægt til Slægt, enten paa Grund af de historiske Erindringer de fastholdt, eller ogsaa formedelst deres literaire Værd, og som Prøver paa Nordens indviklede Prosodi, bleve naturlige Veiledere i Opfattelsen af de Texter, hvori de ere optagne, og indestaae tillige for Sandfærdigheden hos Krønikeskriverne, der fortolke dem. De vigtigste af de paa oldnordisk skrevne Krøniker ere Konge-Sagaerne eller Norges Kongers Monografier. De ere komne til os, enten som særskilt forfattede eller som forenede i Samlinger, der indeholde et større eller mindre Antal af samme. Den berømteste af disse Samlinger er den, som fører Navn af Heimskringla[1]) eller Verdenskredsen, og som i det 13de Aarhundrede blev forfattet af Islænderen Snorre Sturluson. Heimskringlaen kan betragtes snarere som en Omstøbning end som en ligefrem Gjengivelse af Konge-Sagaerne, og i Vigtighed, Omfang og Interesse staaer den ikke tilbage for nogen af Occidentens store Krøniker; den indbefatter Norges Historie fra Sagntiderne indtil 1177. Islænderen Snorre Sturlason, som ved den høie Stilling, han indtog i sit Fædreland, saae sig istand til at øse af alle de skrevne eller mundtlige Sagn, der have .Hensyn til Skandinaviens Historie, er i Alt hvad der angaaer Nordens Korstog, den agtværdigste Autoritet. Efter Heimskringlaen kommer der andre Samlinger af Konge-Sagaerne; disse Samlinger findes i et vist Antal Haandskrifter, af hvilke de berømteste

---

[1]) Udgivet med latinsk og svensk Fortolkning af Peringskjöld, Stokholm, 1697, 2 Bind i fol. (en sjelden men meget mangelfuld Udgave); senere er den udgivet med en ny latinsk Fortolkning af Schöning, Thorlacius og Werlauff, Kjøbenhavn, 1777—1826, 6 Bind i fol. Den er fire Gange oversat paa Dansk, to Gange paa Svensk, to Gange paa Tydsk og en Gang paa Engelsk.

have underlige Navne, der ofte ere laante fra deres ydre Udseende. Saadanne ere Morkinskinna, som ordret oversat betyder et raadent Skind, Hrokkinskinna, eller det rynkede Skind, Flateyarbók, eller Bogen fra Abbediet Flatey (beliggende i Island), Hryggiarstykki, Brudstykker af Hryggr eller Ryggen[1]). Disse Haandskrifter, af hvilke kun det tredie er blevet udgivet[2]), frembyde indbyrdes og tilligemed Texten til Heimskringla saa vigtige Varianter, at man næsten er berettiget til at betragte dem snarere som en Række parallelt løbende Værker, end som simple Omarbeidelser af de samme Texter. Til disse Samlinger, der, ligesom Snorre, standse ved Aaret 1177 eller endogsaa tidligere, maa man føie Sagaerne om de Konger, som levede efter denne Tid. Nedskrevne af forskjellige Forfattere, der næsten alle vare Islændere, fortsætte de Heimskringlaen næsten lige til Slutningen af det 13de Aarhundrede; den sidste af disse Sagaer er den, som handler om Kong Magnus d. 6te Lagabættir († 1280). De ere flere Gange blevne trykte[3]). Derefter kommer Udtog deels af Snorre og deels af Konge-Sagaerne; disse Udtog have især Betydning fordi de ofte rette Begivenhedernes Tidsfølge, der er bleven forvandsket af Samlerne af de store Krøniker. Vi ville paa dette Sted kun nævne tre af dem, nemlig et Udtog, der er skrevet i Vers under Titlen:

---

[1]) Et besynderligt Navn, som blev givet Historien om Norges Konger fra Begyndelsen af det 12te Aarhundrede. Kongernes Historie i det 11te Aarhundrede danner dette Værks Hoved, og Kongernes Historie fra Enden af det 12te Aarhundrede danner dets Fod.

[2]) Flateyarbók, Christiania, 1862—1864, i 8°.

[3]) Blandt andet i den Samling, der bærer Titlen Fornmanna Sögur, Kjøbenhavn, 1825—1837, 12 Bind i 8°, og er oversat paa Latin under Navn af: Scripta historica Islandorum, Kjøbenhavn, 1826—1846, 12 Bind i 8°.

Noregs Konunga Tal[1]), eller Opregning af Norges Konger; dernæst to Andre, skrevne i Prosa under Titlerne: Ættartal Noregs Konunga[2]) eller Norges Kongers Stamtavle, og Agrip af Noregs Konungasögum[3]) eller Udtog af Sagaerne om Norges Konger, en Omarbeidelse paa oldnordisk af en lille latinsk Krønike, der er skreven i det 12te Aarhundrede af en Munk i Trondhjem ved Navn Thiodrek eller Theodoric[4]). Foruden disse Sagaer, som ere specielt helligede Norges Kongers Bedrifter, er der kommet os ihænde et vist Antal andre Krøniker, skrevne i det samme Sprog, men angaaende Islands eller andre norske Koloniers Historie, saasom Ørkenøernes, Shetlandsøernes, Færøernes og Grønlands. Imellem Enkeltheder af en reen lokal Interesse, finder man ofte der interessante Begivenheder for Nordens Historie ialmindelighed, og selv for Europa's. Flere af disse Sagaer ere endnu ikke udgivne; Udgivelsen af samme fortsættes imidlertid bestandig, og de udgjøre allerede vigtige Samlinger[5]). En anden historisk Kilde berigtiger og fuldstændiggjør disse forskjellige Mindesmærker, det er nemlig Islands Aarbøger, der ere forfattede til forskjellige Tider og i flere Abbedier eller Kirker paa Øen, men som næsten altid holde Skridt med Begivenhederne, som de fortælle. Man har, til Kundskab om Begivenhederne i det 11te og det 12te Aarhundrede, flere meget

---

[1]) See 10de Bind af Fornmanna Sögur, p. 422—433.

[2]) Udgivet under Navn af Haandskrift, og deri indeholdes Fagrskinna, det glimrende Skind, Christiania, 1847, i 8°.

[3]) Udgivet af Munch i Samlinger til det Norske Folks Sprog og Historie, t. II, Christiania, 1834, i 4°.

[4]) Theodorici Monachi De Regibus vetustis Norvagicis, ed. Kirchmann, Amsterdam, 1684, i 12°.

[5]) Islendinga Sögur, Kjøbenhavn, 1843—1847, 2 Bind i 8°, Biskupa Sögur, Kjøbenhavn, 1860—1863, 2 Bind i 8°, etc. etc.

gamle Kodices, der ialmindelighed frembyde en uomtvistelig Garanti for sammes Ægthed[1].

Forskjellige Samlinger i Oldnordisk.

Ved Siden af de historiske Sagaer finde vi i Norge og Island et andet Slags Kildeskrifter, der levere interessante Facta, og som vi oftere ville faae Leilighed til at citere. Forrest i Rækken staae Samlingerne af Norges og Islands civile og religiøse Love, der ere af forskjellig Ælde, men hvoraf de Ældste skrive sig fra Midten af det 12te Aarhundrede. Saadanne ere for Norge: de gamle Lovbøger opkaldte efter Gulathing og Frostathing, Byloven (Bæjarlög), Søloven (Farmannalög), Kirkeretten (Kristinrettr), Lovbogen i Kongens Gaard (Hirdskrá[2]), og Kong Magnus's Love (Landslög hin nyju[3]); for Island: de gamle civile Love eller Grágás[4]), Kirkeretten[5]) og Kongerne Hakon d. Gamles og Magnus Lagabættir's Bøger (Hakónarbók[6]) og Jónsbók[7]). Efter Lovene følge nogle videnskabelige eller didactiske Samlinger, Mage til dem, som vi til samme Tid finde i Occidenten; Nogle, som Rimbegla (Forsøg til en Kalender[8]) handle kun om Astronomi og chronologiske Beregninger; andre, saasom Skalholtsbogen[9]) og den i Aaret 1334 afdøde Kantsler Haukr Erlendsson's Bog[10]), hvilke

---

1) Annálar Islenzkir, edit. Arn.-Magn. Kjøbenhavn, 1847, i 4°.
2) Udgivet, ligesom de foregaaende, i Samlingen af Norges gamle Love, Christiania. 1846—1849, 3 Bind i Folio.
3) Arn.-Magn. Udgave, Kjøbenhavn, 1817, i 4°.
4) Arn.-Magn., Kjøbenhavn, 1829, i 4°.
5) Udgiven af Thorkelin, Kjøbenhavn, 1775—1777, i 8°.
6) Arn.-Magn., Kjøbenhavn, 1847, i 4°.
7) Trykt i Holar (paa Island), 1578 og 1709, i 8°.
8) Udgiven af Bjarnarson, Kjøbenhavn, 1780, i 4°.
9) Arn.-Magn. Haandskrifter, Nr. 7640 (see Antiq. russes, t. II, p. 442).
10) Arn.-Magn. Haandskrifter, Nr. 544, i F° (see Antiq. russes, t. I, p. 22—25).

Bøger ere skrevne i det 13de og 14de Aarhundrede, indeholde en Mængde geografiske og genealogiske Oplysninger, Legender og naturhistoriske Notitser. Men de to vigtigste ere dog Konungs skuggsjá[1]) eller Konge-Speilet, et Slags didaktisk Samling, forfattet henimod 1190 og efterlignet paa Svensk under Titel af Kununga ok Höfdhinga Styrilse[2]) eller Kongernes og Høvdingernes Veileder, og en Samling af deels historisk og deels theologisk Indhold, forfattet i det 13de Aarhundrede, ifølge Kong Hákon Magnússon's Befaling og kaldet Stjórn[3]) Regeringen.

Endelig ville vi kun omhandle i Forbigaaende, for det Første, nogle Fantasi-Værker, som i stort Antal ere udklækkede i Norden paa den Tid, da de oldnordiske Krøniker eller Sagn kom for Lyset, med hvilke de ere blevne sammenblandede under det almindelige Navn Sagaer; for det Andet, nogle Nationalsange (visúr) fra Norge[4]), Island[5]) og Færøerne[6]). Det er klart, at nogle af de i disse Romaner, Myther og Digte indeholdte Fakta ville, naar de udsondres af de mythologiske og fabelagtige Indklædninger, hvortil de støtte sig, kunne tjene til at oplyse samtidige, historiske Begivenheder; da imidlertid Størstedelen af disse Digtninger kun ere Oversættelser eller Efterligninger af Occidentens literaire Arbeider, saa er det umuligt at benytte dem uden en særdeles Forsigtighed[7]). Mythiske og romantiske Sagaer.

---

[1]) Udgivet af Einarsson, Kjøbenhavn, 1768, i 4°.

[2]) Stokholm, 1634 i 4° og 1660 i f°.

[3]) Christiania, 1861—1863, i 8°.

[4]) Bugge, Norske gamle Folkeviser, Christiania, 1858, i 8°; Landstad, Norske Folkeviser, Christiania, 1853, i 8°.

[5]) Grundtvig og Sigurdsson, Izlenzk Fornkvædi, Kjøbenhavn, 1854—60, i 8°.

[6]) Færøiske Kvæder, udg. af Lyngby, Randers, 1822, i 8°; og af Hammershaimb, Kjøbenhavn, 1851—53, i 8°.

[7]) Om alle disse Sagaer, jfr. Müller, Sagabibliothek, Kjøbenhavn,

ske og svenske Krøniker i Hverdagssproget.

Man kan sige, at hele den skandinaviske Middelalders Historie indeholdes i de af Islænderne skrevne Mindesmærker, og at man, i Betragtning af det daværende Norges uhyre Overvægt over de andre Lande, som talte det samme Sprog, især deleshed hvad de Fakta angaaer, som have Hensyn til det hellige Land, vilde kunne til en vis Grad nøies med de islandske Kildeskrifter og bekymre sig lidet om de øvrige. Imidlertid besidde Danmark og Sverrig nogle særegne Krøniker, som ere skrevne i det gængse Sprog; man paastaaer endogsaa, at Danmark i en temmelig fjern Tid besad historiske Sagaer, Mage til dem om Norges Konger, men, med Undtagelse maaskee af nogle betydningsløse Brudstykker[1], lader det ikke til, at nogen af disse Sagaer har sit Udspring fra det mundtlige Sagn og er bleven nedskreven. Sverrig havde ligeledes Sagaer, hvoraf nogle, blandt andre den om Øen Gotland, kaldet Guta saga[2], ere komne os ihænde og betragtes som ældre endogsaa end de islandske Krøniker[3], men de frembyde kun en reent lokal Interesse, og vi have næsten aldrig Anledning til at gjøre Brug af dem. Langt senere, henimod det 14de og 15de Aarhundrede, træffer man et vist Antal Krøniker i Prosa og Vers[4], som ikke længer ere forfattede i det oldnordiske Sprog, men paa dansk og svensk; disse Krønikers relativt yngre Alder, deres Lighed med

---

1817—1828, i 8°, og Möbius, catal. libr. islandicorum et norvegicorum, Leipzig, 1856, i 8°.

[1]) Sögubrott, udg. af Peringskjöld, 1719, i 4°; Danmerkssögur (Fornmanna Sögur, t. XI; script. r. Dan., t. I og II).

[2]) Udg. af Säve, Gutniske Urkunder, Stokholm, 1839, i 8°.

[3]) See Säve, Om språkskiljaktigheterna i Svenska ok Isländska Fornskrifter, Upsal, 1861, i 8°.

[4]) Udgivne i Scriptores rerum Danicarum og Scriptores rerum Suecicarum.

Legender og deres Forfatteres Uvidenhed maae imidlertid bestemme os til at henvise dem til en Kreds af underordnet Vigtighed, hvortil ligeledes maae henregnes Folkeviserne, som i disse to Kongeriger[1]) ere i meget stort Antal, Romanerne og Legenderne, hvor man kun leilighedsviis møder den umiddelbare Interesse, som den norske eller islandske Literaturs tilsvarende Arbeider frembyde.

Endnu staaer tilbage at omhandle Lovsamlingerne[2]) og de i det gængse Sprog nedskrevne Uddrag og Afhandlinger. Sverrig besad nogle meget gamle Lovbøger, hvis Texter ere blevne opbevarede. Affattelsen af Gotlands Loven[3]) synes især deleshed at gaae tilbage til en meget fjern Tid. Et vist Antal, i Alder, Stof og Vigtighed vidt forskjellige Bøger[4]), som ere forfattede i begge Riger, vilde ogsaa kunne stilles ved Siden af Kongespeilet og Haukr's Bog; men vi have kun sjelden fundet Anledning til at afbenytte dem, og naar vi nævne dem her, skeer det kun for at bevare dem imod Forglemmelse.

Danmark og Sverrig frembyde os en anden Art af Kildeskrifter. Paa den Tid da der i den øvrige Deel af Norden udkom høist mærkelige Værker i den oldnordiske Literatur, da man i Norge og paa Island bestræbte sig for at oversætte i det gængse Sprog de faa Sagaer, som først vare blevne forfattede paa Latin, bleve de i Danmark og

Latinske Kil- skrifter, for- tede i Danm. og Sverrig

---

1) De danske Folkeviser ere blevne udgivne af Grundtvig (Danmarks gamle Folkeviser), Kjøbenhavn, 3 Bind i 4°; de svenske Folkeviser ere udgivne af Afzelius (Svenska Folkvisor), 1814—1816, i 8°.

2) Samlingen af de danske Love er bleven udgivet af Kolderup Rosenvinge, i Kjøbenhavn; Samlingen af de svenske Love er udgiven af Schlyter, i Lund.

3) Udgivet af Carl Säve, Gutniske Urkunder, Stokholm, 1839.

4) See det sidste Kapitel.

Sverrig udkommende Krøniker derimod skrevne i det sidstnævnte Sprog, ligesom de, der udkom i det øvrige Europa. De to første og tillige vigtigste latinske Krøniker i Danmark, ere Gesta Danorum[1]), hvis Forfatter, Saxo, erholdt Tilnavnet Grammaticus eller den Lærde, og Historia Regum Danorum ved Svein Akeson[2]). Disse to vigtige Værker udkom endogsaa nogle Aar tidligere, end de betydeligste Sagaer i det Oldnordiske bleve forfattede. Fra Slutningen af det 12te Aarhundrede, der var det Tidspunkt, da Saxo og Svein Akeson blomstrede, fremtraadte en Mængde andre latinske Krønikeskrivere for enten at omændre eller fortsætte de nævnte Værker, uden at de imidlertid forøgede dem med noget særdeles Mærkeligt, eller lod formode, at de besad Kundskab til andre, nu tabte, Kildeskrifter. I Sverrig træffe vi den samme Overflødighed af smaa historiske Arbeider, skrevne paa Latin, men vi møde intet Værk der, som i Vigtighed kan stilles ved Siden af Saxo og Svein. I begge Kongeriger slutter der sig til disse i Tid og Interesse forskjellige Krøniker en Mængde forkortede Aarbøger, kirkelige Nekrologer, Fortegnelser og Stamtavler over Konger, tvivlsomme Kronologier, der ere blevne optagne i de to store Samlinger, Scriptores rerum Danicarum[3]) og Scriptores rerum Suecicarum[4]), og som Rudolph Usinger[5]) i den nyeste Tid har med Omhu gjennemgaaet og kommenteret.

Til disse latinske Kildeskrifter, som ere forfattede i

---

[1]) Saxonis Grammatici, **Historiæ Danicæ** lib. XVI, udg. af Müller, Kjøbenhavn, 3 Bind i 8°.

[2]) Sorø, 1642, i 8°.

[3]) Langebeck, Kjøbenhavn, 8 Bind in-fol.

[4]) Fant. Stokholm, 2 Bind in-fol.

[5]) Die dänischen Annalen und Chroniken des Mittelalters, Hannover, 1861, i 8°.

Norden, slutte sig Krøniker, udkomne i andre Lande i Europa. Det maa med Hensyn til disse indrømmes, at den Armod, man, for Nordens Vedkommende, træffer hos de Historieskrivere, der i Occidenten have behandlet Korstogene, undskylder tilstrækkelig den af Heeren og Wilken udtalte Anskuelse. En smaalig Optegnelse af Størstedelen af de samtidige latinske Krøniker, indeholder kun en tresindstyve Skrifter og Afhandlinger, som endog kun indirekte henpege paa Historien om Skandinavernes Forbindelser med det hellige Land. Nogle af disse Skrifter ere sandt nok ved deres Omfang og deres Vidnesbyrds Beskaffenhed af den høieste Vigtighed for vort Emne, og udfylde endogsaa ofte paa den heldigste Maade Lakunerne i Nordens Aarbøger; men flere af dem ere af en Sammentrængthed, der tilintetgjør alt Interessant; andre synes ikke at støtte sig til nogen alvorlig Kjendsgjerning; nogle endelig staae i ligefrem Modsætning til de skandinaviske Krøniker og maae falde for enhver kritisk Vurdering.

Krøniker udkomne i andre Dele af Europa

Vi finde derimod en Støtte og værdifulde Hjælpekilder i de Breve, Haandfæstninger og Diplomer, som i stort Antal ere blevne opbevarede i Arkiverne for de tre nordiske Kongeriger, og som, hvad det trettende og fjortende Aarhundrede angaaer, med andre Ord med Hensyn til den sidste Halvdeel af vort Emne, ere næsten de eneste Mindesmærker, som vi kunne benytte. Mange ere upaatvivleligt forsvundne; der er saaledes Intet tilbage af de Breve, som paa Korstogenes Tid ere udvexlede mellem Hofferne i Frankrig og Norge, eller af de med gyldne Segl udstyrede byzantinske Diplomer, som i saa lang Tid opbevaredes i Norden; mange andre ere endnu nedgravne blandt det ikke registrede Materiale i Danmarks Arkiver, men ved Hjælp af Udgivelsen

Diplomer.

af Norges og Sverrigs Diplomsamlinger[1] og de af Munch i Vatikanet tagne Afskrifter[2], have vi kunnet optegne mere end femhundrede Aktstykker, der paa en mere eller mindre direkte Maade have Hensyn til vort Emne.

kæologiske desmærker.

Vi maae ogsaa omtale nogle Vidnesbyrd af en ganske anden Art, men som vi undertiden have maattet paakalde; disse Vidnesbyrd ere laante fra Nordens Arkæologi. Uden at omtale nogle Segl, nogle Mynter og andre Mindesmærker hidrørende fra de Personer, hvis Historie vi have havt Anledning til at dvæle ved, have vi optegnet et vist Antal Indskrifter, som handle om Nordens Pilegrimme. Nogle af disse, som dog ere i meget lidet Antal, ere skrevne paa Latin, men frembyde ikke nogen umiddelbar Interesse, da næsten alle Mindesmærker af den Art ere forsvundne, deels paa Reformationstiden og deels i Begyndelsen af det 19de Aarhundrede, den Gang da en Slags Ombygningseller barbarisk Reformations-Feber bemægtigede sig Geistligheden og ødelagde eller omskabte de sidste Levninger af Nordens religiøse Kunst. Men de skandinaviske Lande frembøde os i meget stort Antal andre Indskrifter, der vare indgraverede i oldnordisk og med Bogstaver kaldte Runeskrift, paa Mindesteen, der benævnedes Runesteen. Det er ikke vor Agt at ville vidtløftigt udbrede os om disse Mindesmærker, hvis Alder, Fortolkning og historiske Vigtighed have været og endnu ere en Gjenstand for uendelige Stridigheder. Vi ville kun bemærke, at Rune-Indskrifterne indskrænke sig ialmindelighed til korteligt udtalte

---

[1]) Diplom. Norvegicum, udg. af Unger, Christiania, 12 Bind i 8⁰ (et Værk, som nu udkommer). Svenskt Diplomatarium, udg. af Liliegren og Hildebrand, Stokholm, 5 Bind i 4to (som man ligeledes er ifærd med at udgive).

[2]) For Tiden fordeelte mellem de tre Kongerigers Arkiver.

Løfter, og sjeldent indeholde andet end Navne paa Personer og meddele meget sjeldent geografiske eller historiske Angivelser. Imidlertid have vi dog opbevaret fire, som indeholde Ordene Jórsala (Jerusalem), Jórsalamenn (Pilegrimme eller Korsfarere til det hellige Land), og et lille Antal andre Indskrifter, der kunne, idetmindste indirekte, knytte sig til vort Emne. Udenfor de skandinaviske Lande synes det ikke, at Middelalderens Arkæologi indtil den Dag idag frembyder enten i Orienten eller i Europa nogetsomhelst Mindesmærke, der kan henføres til Skandinavernes Forbindelser med det hellige Land.

For at fuldstændiggjøre denne Oversigt over Kilderne til den skandinaviske Middelalders Historie, kunne vi ikke forbigaae med Taushed de Arbeider, som efter det Tidspunkt ere udførte i Norden. Det er klart, at nogle Skribenter fra det 16de og selv fra det 17de Aarhundrede have havt Kundskab om Dokumenter, der den Dag idag ere tabte, og at de af den Grund maae stilles ved Siden af Krønikeskriverne, der vare deres Forgængere. I Island nævne vi Arngrímr Jónsson († 1648), Forfatter til Crymogea Islandica[1]), og til Specimen Islandiæ historicum[2]); i Norge, Pehr Klausson († 1623), Snorro's Oversætter i Nutidens Sprog[3]), og Absalon Pedersson († 1574), Forfatter til en Beskrivelse af Norge[4]); i Danmark Petrus Olai († 1570)[5]), Christjern Pedersson († 1554)[6]), den første Udgiver af Saxo Grammaticus, og Hvidtfeldt

Nyere skandinaviske Historieskrivere.

---

1) Hamborg, 1630, i 4°.
2) Amsterdam, 1643, i 4°.
3) Norske Kongers Chrönica, Kjøbenhavn, 1633, i 4°.
4) Norriges Beskrivelse, i det norske Magasin, Christiania, 1862, t. I, i 8°.
5) Chronica Regum Danorum (SS. RR. Danicar., t. I & II).
6) Danske Krøniker, udg. af Brandt, Kjøbenhavn, 1856, i 8°.

(† 1609)[1]), Forfatter til Danmarks store Krønike; i Sverrig, i det 15de Aarhundrede, Erik Olai († 1486)[2]); i det 16de Aarhundrede, Brødrene Olaus Petri († 1552)[3]) og Laurentius Petri († 1573)[4]), og Brødrene Johan[5]) og Olaus Magnus[6]) († 1544, 1558): disse her nævnte Forfattere omhandle et vist Antal Kjendsgjerninger, der synes at skulle betragtes som paalidelige, hvorvel et Tidsrum af flere Aarhundreder adskille disse Historieskrivere fra de Begivenheder, de fortælle. Men fra Midten af det 17de Aarhundrede indtil de første Aar af det 19de er den største Forsigtighed uundgaaelig nødvendig i Afbenyttelsen af Nordens Skribenter; det er især deleshed Sverrigs Historieskrivere, man ikke maa sætte uindskrænket Lid til, fornemmelig i Alt hvad der angaaer Korstogenes Periode. Kilderne til deres nationale Historie vare sjeldne og forvirrede; mere end en Fyrste optraadte kun med sit Navns Begyndelsesbogstav i Diplomerne; selv en Konge[7]) havde i Midten af det 13de Aarhundrede regeret i fem Aar, uden at man formaaede at udfinde, til hvilken Familie han hørte. Den historiske Skole i Upsala paatog sig det Hverv at ordne, om end noget seent, hele denne Fortid; saalænge den ikke vovede sig udenfor den skandinaviske Oldtids Mørke, forblev Systemet, den anvendte, uden Fare, men da dette System ogsaa bragtes i Anvendelse paa sildige Tider, endte det med at skabe for hele Middelalderen et fingeret Sverrig og Per-

---

[1]) Danmarkis Riges Krønike, Kjøbenhavn, 1595—1604, 10 Bind, i 4°.
[2]) Chronica regni Gothorum (SS. RR. Suecicarum, t. II, pars 1).
[3]) Chronica Suecana (SS. RR. Suecicarum, t. II, pars II).
[4]) Svenska Krönika, udg. af Klemming, Stokholm, 1860, i 8°.
[5]) Historia de omnibus Gothorum, Sueonumque regibus, Rom, 1554, fol.
[6]) Historia de Gentibus Septentrionalibus, Rom, 1560, fol.
[7]) Knud den Lange, 1229—1234.

soner, som kun tilhørte Fantasien[1]). Messenius, hvis betydeligste Værk, Scandia Mustrata[2]), meddeler et Indbegreb af sin Tids historiske Lærdom, staaer i Spidsen for disse Opfindere af Hypotheser; han betænker sig saaledes ikke paa at sende Konger eller Dronninger til Jerusalem, skjøndt de aldrig have forladt Sverrig. Endnu senere, i det 18de Aarhundrede, offentliggjør Sagaernes og Runernes store Udgiver Peringskjöld med stor Dristighed forfalskede og fra Ende til anden opdigtede Krøniker, saasom Hjalmar's Saga[3]), der netop havde Orienten til Skueplads. Han optegner med den største Alvor fabelagtige Svogerskaber mellem Sverrigs og Bøotiens Kongefamilier og nævner selv et Diplom fra Balthazar, Hersker over Tyrkerne, i hvilket denne Regent tilbyder Kong Christoffer af Baiern sin Datter Zerzine's[4]) Haand. Lignende Fabler træffes ogsaa ofte i de danske Historieskriveres Værker fra den samme Tid, saasom hos Pontoppidan[5]), Ramus, Birkerod. Mod Slutningen af det sidste Aarhundrede opstod der i de tre Kongeriger en fuldstændig Reaction eller Bekæmpen af dette Slags Tendentser. Man tog Hævn over hele denne falske Lærdom, men gaaende fra det ene Yderpunkt til det andet

---

[1]) Ligeledes forholdt det sig paa samme Tid i Spanien og Tydskland. See til Exempel, hvad Udgiveren af Samuel Guichenons Adkomster og Hædersnavne siger om de historiske Bedragerier i la Higuera's Roman, Lyon, 1851, i 8°.

[2]) Stokholm, 1700—1705, femten Bind in-fol.

[3]) Hjalmar's Saga, udg. af Halpap, Stokholm, 1690, in 8°; udg. af Peringskjöld, Stokholm, 1710, fol. See Nordin, Monum. Sueio-gothica vetustioris ævi suspecta. Upsal, 1774, i 4to; og Wieselgren, Sveriges sköna Litteratur, II, 494.

[4]) Peringskjöld, Notæ ad Vitam Theodorici, 501. See ligeledes samme Forfatters Haandskrifter, t. III, p. 212 (Det kongel. Bibliothek i Stokholm).

[5]) Gesta et Vestigia Danorum extra Daniam, Kjøbenh., 1741, 3 Bind in 4to.

fordømte man Paastande, som kunde være behandlede mindre strengt, og Kjendsgjerninger, hvis Paalidelighed en mere opmærksom Kritik senere har stadfæstet, hensatte man i Klasse med Fabler. Det er saa at sige kun i vore Dage og efter de vigtige Udgivelser, som vi nylig have nævnt, at den sande nationale Historie er født i Norden, og at Værker af en uimodsigelig Fortjeneste have kunnet see Dagens Lys, saasom: det norske Folks Historie ved Munch[1]; den svenske Kirkes Historie ved Reuterdahl[2]; det svenske Folks Historie, af Strinnholm[3]; den danske Kirkes Historie, af Helveg[4], og endnu flere andre, som vi oftere have raadspurgt og altid med Nytte.

Oprindelser hentede fra Myther og Legender til Skandinavernes Forbindelser med Orienten.

En af de Hoved-Kjendsgjerninger, som, i Studiet af disse den nordiske Histories forskjellige Kilder, især gribe Læseren, er den særegne Tiltrækningskraft, som Østerlandet synes fra den fjerneste Tid at have udøvet paa Skandinavernes Aand, og dernæst den stadige Fastholden af den mystiske Tanke, som gjennem alle nationale Sagn har været knyttet til de fjerne Lande, hvorfra Solen hilser os. At Skandinaverne vare komne fra Østerland, fra Asernes Land, hvor den hellige Stad Asgard fandtes, og hvor der endnu levede et heelt Broderfolk, som talte det oldnordiske Sprog og bekjendte sig til Odin's Lære, det var en Tro, der var rodfæstet hos Nordens Folkeslag længe før deres Omvendelse til Christendommen og uafhængig af al Kundskab til Indvandringernes latinske Historieskrivere. Ligefra Rudbeck's

[1]) Norske Folkets Historie, 8 Bind i 8⁰, Christiania.
[2]) Svenska Kyrkans Historia, 3 Bind 8⁰, Stokholm.
[3]) Svenska Folkets Historia, 6 Bind i 8⁰, Stokholm.
[4]) Den danske Kirkes Historie, 3 Bind i 8⁰, Kjøbenhavn.

Atlantika[1]), der var et arkæologisk men nu forglemt Heltedigt, der gjorde Sverrig til Verdens Centrum og Vugge, indtil Bergmann's[2]) lærde Arbeider, udkomne i Strasborg, har man skrevet mangfoldige lærde Afhandlinger om Skandinavernes Oprindelse og Tiden, da de begyndte deres Vandring imod Nord. Fællesskab i Herkomst mellem det græske, det latinske og det oldnordiske Sprog, hvilke alle tre henhøre til den indo-europæiske Stamme, rakte de Lærdes Hypotheser vidunderligt Haanden; Ord, som havde Lighed med de oldnordiske Navne Asar, Tyrkir, Götar, Svear, Danir, fandtes i græske eller latinske Ordbøger, og idet man benyttede sig af den tilsyneladende Overeensstemmelse mellem Ordenes Lyd i disse Sprog, en Lighed, som Forfatterne af de ældste Sagaer ofte havde opfundet eller fremkaldt[3]), kunde man saaledes knytte Nordens fabelagtige Oprindelse til den klassiske Oldtid. Men nu behandler man dette dunkle Emne med en langt større Omsigt, og uden at ville med et Pennestrøg stille Danerne ved Siden af *Δαναοὶ*, Ulysses i Lighed med Odin, Asaland med Asien, Götar og Svear med Goti og Sueones hos Tacitus, og saaledes gjøre Skandinaverne til en fra de gothiske Horder løsrevet Stamme, antager man ialmindelighed, at Skandinaverne paa en ubestemt Tid ere komne fra Asiens centrale Høiland, og at de, efter et længere Ophold ved det kaspiske Havs Bredder, have fordrevet Finnerne fra Østersøens og Nordhavets Kyster, og derefter nedsat sig i de af de For-

---

[1]) Upsal, 1672—1702, 4 Bind in-fol, med et Atlas.
[2]) See i Særdeleshed hans Indledning til Gylfaginning.
[3]) Især selve Snorre Sturlason, der var en stor Ven af sindrige Fortolkninger og udfundne Ligheder. Det er paa den Maade, at Væinuland (Vænernes Land) bliver til Venedig, Cornouailles til Kornbretaland (det kornrige Bretagnen), etc.

drevne forladte Egne, hvortil de have medbragt en mere fremskreden Civilisation og den i Indiens Drømmeverden fødte Odins Gudsdyrkelse. Man fatter da, hvorledes Ideen om Østerland, om dette af Guderne beboede hemmelighedsfulde Land, vedligeholdt af dunkle Sagn, der især henpegede paa gothiske Folkeslags Tilværelse paa Krim [1]), paa Grund af Overeensstemmelse mellem det oldnordiske og det møsogothiske Sprog og ifølge en national Forfængelighed, der glæder sig ved at hensætte Slægtens Oprindelse til Oldtidens fjerne Mørke og henvise sammes Vugge til ukjendte Egne, kan fremtræde som den Baggrund, paa hvilken Eddaernes mythologiske Figurer og store Legender fremhæve sig.

I Nærheden af høie Bjerge, hvor Orientens Genius, Austri-Dvergr, tronede, som en af de fire Støtter for den himmelske Hvælving [2]), beboede Odin tilligemed Guderne en lysende Stad, hvor der kneisede tolv Templer, og som forsvaredes af tolv Kasteller [3]). Der stod Folkenes Vugge, og nær derved fandtes den hemmelighedsfulde Odáins-akr [4]), hvor Jorden var bedækket med purpurfarvede Enge, der gjennemstrømmedes af Honningbække, hvor Skyer aldrig fordunklede Solen, og hvor ingen Storme rystede Luften, hvor den trætte Reisende fandt en pragtfuld Gjæstfrihed i svævende Paladser, hvor Døden endelig havde tabt sin Magt og ikke forlangte flere Offre. Længer borte derimod, bestandig mod Øst, oprullede den

---

[1]) Guta Saga, Kapit. 1; cf. Säve, Gutniske Urkunder, p. 10; Atterbom, Grunddragen af Fornskand. Vitterhetens Historia, p. 29.

[2]) Snorra Edda, Gylfaginning, Kap. VIII, Arn. Magn. Udg. p. 30.

[3]) Ynglinga Saga, Kap. II & V, Säve's Udg., Upsal, 1854, i 8°, p. 2 og 5, cf. Edda Sæmundar, Grimnismál.

[4]) Eiríks Saga Vidförla (Fornal. Sögur. Nordl. III, p. 661).

udødelige Slange, den kæmpemæssige Midgardsorm[1]), det kredsløbende Ocean rundt om den beboelige Jord. Hvo, som havde været forvoven nok til at prøve at forstyrre Uhyret, mødte længer borte, hiinsides Oceanet, ikkun hemmelighedsfuldt Mørke og Farer, idet uhyre Klipper skjulte Synet af Himlen for ham, medens der ved hans Nærmelse reiste sig frygtelige Fænomener, evig Snee, Storme uden Ophør og uudforskeligt Mørke; der var det, at Kæmperne levede, i Landet Jötunheimr; der rugede frygtelige Drager over Gulddynger; der laae Utgard[2]) og Grund[3]), der var Hovedstaden i Glæsisvall's[4]) fabelagtige Kongerige. Da, efter Omvendelsen til Christendommen, de mythologiske Sagn behandledes paany, før de af Eddaernes islandske Kompilatorer samledes til et eneste Hele, bragtes de ned til kun at være simple Legender; da Odin og hele hans himmelske Hof, idet de deelte Skjæbne med de græskromerske Guder i Kirkens første Aarhundreder, bleve nedviste til Rang med Hverdags Helte, erholdt det hemmelighedsfulde Orienten en lignende Skjæbne[5]). For at de himmelske Boliger ikke længer skulde friste Indbildningskraften hos de Nyomvendte, der endnu kun vare svagt befæstede i den nye Tro, bleve de stillede paa samme Fod og tillige flyttede saa langt bort, som den Tids geografiske Kundskaber tillode det. Istedetfor det indbildte Ocean, denne

---

[1]) Snorra Edda, Gylfaginning, Kap. XLVII, XLVIII.
[2]) Snorra Edda, Gylfaginning, Kap. XLVII, XLVIII.
[3]) Hervarar Saga, Kap. 1, Herrauds og Bosa Saga (Fornm. Sögur, t. III, p. 675), Völuspá, St. IX, XIV.
[4]) Hervarar Saga, cf. Müller, Notæ ad Saxonem, p. 247. Cf. Finn Magnusson, Veterum Borealium Mythologiæ Lexicon, Kjøbenhavn, 1828, i 4°.
[5]) See Bergmann's Fortale til Gylfaginning, Finn Magnusson, Veter. Boreal. Myth. Lexicon, l. c. etc.

kæmpestore Slange, som omspændte Verden, sattes Ideen om en ubestemt Forbindelse mellem det sorte Hav, det kaspiske Hav, Østersøen og det hvide Hav, en Forbindelse, som den Sædvane hos Skandinaverne at føre Skibe fra et Flodleie ind i et andet let maatte lede til[1]); Ordet Austr, der forekommer i Eddaerne, og er i sin Betydning ligesaa elastisk som Ideen, det fremstillede, anvendtes uden Forskjel paa hele det europæiske eller asiatiske Østerland; det var som om de russiske Stepper, der om Vinteren i faa Dage tilbagelagdes af Skridfinnarnes[2]) hurtige Skiløbere ikke medførte noget Begreb om viid Udstrækning. Saaledes er det at Fortalen i Snorra Edda kalder Odin Tyrkernes Konge, Tyrkiakonúngr, og betragter Asgard og Troia som en og samme By[3]). Saxo oversætter ligeledes altid det oldnordiske Ord Austrvegr ved Hellespontes, og Asgard ved Byzantium, uden at undersøge, om i de Legender, hvorfra han laaner sine Fortællinger, Austrvegr betegner Østersøen eller Hellespont, og om Asgard betegner et fabelagtigt og my-

---

[1]) Man gjenfinder denne Forestilling hos næsten alle Middelalderens arabiske Geografer, og ligeledes hos Nordens, hvor den har vedligeholdt sig indtil det 16de Aarhundrede, f. Ex. paa de mærkelige Kaart, som ledsage Lars Johanssons Bog: Een Reesebook öffver then Helighe Schrifft, Stokholm, 1595, fol. — See fremdeles: Mehren, Islamitiske Folks geogr. Kundskaber, Ann f. Nord. Oldkynd., 1857, p. 168.

[2]) Samojederne; ordret: de skiløbende Finner.

[3]) Snorra Edda, Formáli, Kap. 11, Arn. Magn. Udg. I, p. 28. To Steder hos Dudon de Saint-Quentin († henimod 1020) og hos Guillaume de Jumiéges vise desuden, at denne Sammenblanding af Troia og Skandinavernes fabelagtige Vugge gaaer tilbage til de første Tider af deres Omvendelse til Christendommen: »Daci nuncupantur a suis Danaï vel Dani, glorianturque se ex Antenore progenitos«. Dudon, liv. 1 (Duchesne, Historiæ Normannicæ SS., p. 63). »Dani jactant Trojanos ex sua stirpe processisse«. Willelmus Gemmet. II k IV. (Duchesne, p. 219).

thologisk Sted, eller blot Asernes Tempel i Upsala[1]). Vi ville faae at see, at denne Sammenblanding er saa fuldkommen bleven til Sædvane i Skandinavernes Sprog, at Sammensmeltningen bliver fuldstændig i det tolvte Aarhundrede mellem Asgard og Constantinopel, hvis Kobberstatuer betragtes med dyb Ærefrygt af Nordens Folkefærd som Billeder af selve Aserne. Den Ærbødighed, som det hellige Land og Jordans vidunderlige Vand senere vække hos Skandinaverne, undgaaer heller ikke den odinske Paavirkning. De christelige Digtere i det tolvte Aarhundrede see i Floden Jordan den hellige Kilde, Kilden Urda, i hvis Nærhed de tre Parcer forhen spandt Livets Traad, og nær hvilken Guderne haandhævede Retfærdigheden. I Syden, siger Eiléfr Gudrúnarson, boer Christus ved Kilden Urda[2]). Denne Tanke, som har sit Udspring fra en materiel Sammenstillen mellem Ordene Urda og Jordan, omdannes desuden lidt efter lidt, og Jordan, uden hedensk Berøring med Fortiden, bliver omsider i det poetiske Sprog til den fremfor alle andre hellige Flod, og Christus erholder Navn af Jordans Konge, Jórdanar Konúngr, Jórdanar Grámr[3]). At der til denne Idee om Orienten, som de nordiske Folkestammers Vugge, og som det hemmelighedsfulde Centrum, henimod hvilket dunkle Anelser rettes, der lidt efter lidt omformes og bringes til Vished af Christendommen, havde fra Begyndelsen knyttet sig en anden om religiøse Pilgrimsfarter, først henimod et ubestemt Sted, og dernæst hen til de hellige Stæder, hvorfra den christe-

---

[1]) Cfr. Müller, Notæ ad Saxonem, p. 121.

[2]) »Setbergs kveda sitja
»Sudr, at Urdar brunni«.
Snorra Edda, Skáldskaparmál, k. LII, Arn. Magn's Udg. I, p. 446.

[3]) Snorra Edda, Arn. Magn. I, p. 446, 450, 578.

lige Tro havde udbredt sig, derom er der ligesaa liden Grund til at tvivle, som der er Grund til derover at forundres. Pilegrimsfarter hørte med til det skandinaviske Hedenskabs Kirkeskikke; fremdeles hørte det til Stammens almindelige Sædvaner, at foretage lange Reiser i det Formaal at raadspørge en eller anden Troldmand, at drage hen og bringe sit Offer i de hellige Egne (helga löndir)[1]) paa de ærværdige Steder, saasom i Asernes Tempel i Upsala eller i Herthas Lund, og at tage hen at bede ved Forfædrenes Gravsted[2]). Orienten var især deleshed jevnlig Formaalet for disse fjerne Udflugter, og Saxo fortæller os vidtløftigt om Kong Gorms Pilegrimsfart, hinsides det kredsformige Ocean, i Utgards Land hos Kong Geirrød[3]). Det er til Orienten, at Sagaerne[4]) henlægge Skuepladsen for de af Regnar Lodbrok og Sønner, af Örvar Odd og en Mængde andre fabelagtige Helte udførte Bedrifter. Man seer, at da de Christnes Klager i det ellevte Aarhundrede fra Orienten begyndte at gjenlyde i Europa, og da de første Rystelser fra de hellige Krige lode sig mærke, da var Norden, uagtet dets fjerne Beliggenhed, paa Grund af de nationale Sagns Natur og Stammernes oprindelige Attraa og Længsel, fuldt beredt paa at blande sig i disse Krige, under de særegne Betingelser, hvori de tre Kongerigers Sæder, Karakteer og Regeringsform maatte stille Skandinaverne. Det er disse Sæder, denne Karakteer og denne Regjeringsform, med et Ord, det er hele det skandinaviske Samfunds Tilstand ved Begyndelsen af Korstogene, hvoraf

---

[1]) G. Hylten Cavallius, Värend och Virdarne, Stokholm, 1864, i 8°, p 135.
[2]) Njáls Saga, k. LXX, Frithiofs Saga Frækna, k. II.
[3]) Ottende Bog, i Müllers Udg. p. 422 og følgende; cfr. Notæ, p. 245.
[4]) Antiquités russes, t. I, passim.

det er nødvendigt at give et Billed, før man tager fat paa Studiet af Skandinavernes Forbindelse med det hellige Land.

Skandinavernes Karakteer og Sæder.

I det 11te Aarhundrede, paa den Tid da de latinske Folkestammers Tog til Orienten skulde begynde, ere Skandinaverne, som i henved tohundrede Aar med Ild og Sværd have hærget Occidenten, og beherskede Normandiet, England og begge Sicilierne som erobrede Provindser, udbredte over hele Norden, ligefra Amerikas Kyster indtil Ural. I Centrum ligger Kongeriget Norge, der strækker sig fra det hvide Hav indtil Gøtaelven, og fra Østersøen til Skotlands og Irlands Kyster, hvor de hebridiske Øer, Ørkenøerne, Færøerne og Shetlandsøerne ere dem skattepligtige. I Vest leve de skandinaviske Kolonier, Island, Grønland og Nyfoundland, deres eget Liv i politisk Uafhængighed af Moderlandet. I Syd træffer man Danmark, der snart af Navn, snart i Gjerning besidder Overhøihed over Pommerns og Preussens slaviske Folkeslag, og udstrækker sit Herredømme over det Sydlige af det nuværende Sverrig, som er reduceret til de meget indskrænkede Territorier, der beskylles af Søerne Venern, Vettern, Mælaren og Hjelmaren, og til Dalekarlenes endnu ubeboede Skovegne. Hele Rusland endelig adlyder fire eller fem Dynastier af oldnordisk Oprindelse, der have faaet Fodfæste langsmed de slaviske Floder, paa samme Maade som Huset Hauteville i Pouille eller Greven af Montreuil og Robert Burdel i Catalonien. Østersøen og Nordsøen tilhøre ogsaa udelukkende de smaa Flaader, der uhindrede udsendes af de gamle Vikinger, som paa næsten alle Europas Kystlande gjenfinde enten Kolonier, anlagte af deres Stamfædre, eller idetmindste Ankerpladse, som jevnlig ere blevne besøgte af deres Fædre, og hvorhen Mindet om en eller anden krigersk Bedrift næsten altid drager dem. Denne uendelige Spredthed

holder dem i en stadig offensiv eller defensiv Kamp med deres umiddelbart tilgrændsende Naboer, og vedligeholder derved nødvendigt deres Fædres Sædvaner iblandt dem, medens den ved hyppige Forbindelser med fjernere Egne indvier dem i mere udviklede civiliserede Folkeslags Fremskridt; denne dobbelte Indflydelse yttrer sig i Middelalderen ved en Blanding af Barbari og Forfinelse, der fra det 10de Aarhundrede indtil Korstogenes Ophør vedbliver at være den skandinaviske Stammes meest fremtrædende Særkjende. Saaledes altsaa som Neustriens Munke i det 9de Aarhundrede skildrer os dem, saaledes gjenfinde vi dem i det 11te Aarhundrede, uden at deres Sædvaner have undergaaet andre Omdannelser end dem, der ere en Følge af de overfladiske Forandringer, der hidrøre fra Christendommens begyndende Indflydelse, og fra et nøiere Samkvem med de latinske Stammer; det er endnu fremdeles disse kraftige, kæmpeagtige Stammer med de røde Haar og de barbariske Sange, hvis ydre Udseende bragte selv Saracenerne til at vige tilbage med Forfærdelse, men de have lidt efter lidt tabt deres vilde Væsen og Holdning, og skjøndt de endnu nære sig af raa Fisk og blodigt Kjød, have de dog erholdt en Bevidsthed om det ædlere Liv, der bevæger sig i Syden og tage sig ikke saa daarligt ud i Selskab med de store franske Lehnsbesiddere og de byzantinske Keisere. De legemlige Fortrin, en høi Væxt, et stærkt Legeme, et smukt Ansigt, staae endnu i høi Anseelse hos dem, og Sagaerne udbrede sig bestandig med stort Velbehag om deres Heltes ydre fordeelagtige Egenskaber, men de begynde ogsaa at udtale sig med Roes om Egenskaber af en anden Art, og mere end een Prinds, som af Naturen er bleven stedmoderlig behandlet, finder ikke derfor mindre Yndest hos dem. Skandinaverne have af deres

Fædre arvet Dyder og Laster saavelsom fysisk Overlegenhed; ligesom deres Stamfædre, disse Barbarer, der oversvømmede og hærgede det romerske Rige, ere de fremfor Alt begjærlige efter Krigerhæder og Bytte; efter begge Dele hige de med al den Dristighed og Tapperhed, deres Seiervindinger indgyde dem, og med den Klogskab og List, deres Nederlag have udviklet hos dem; for Resten aflægge de ingensinde, i deres Held saa lidt som i deres Modgang, denne pirrelige og stolte Forfængelighed, der er dem eiendommelig og gjør dem ligesaa ligegyldige for deres eget Liv, som for deres Fjenders, saasnart de have havt en Vanære at udslette eller en Hævn at tilfredsstille; Regnar Lodbrok's heltemodige Død, Hastings frygtelige Gjengjældelser finde endnu Efterlignere. Denne med Forsigtighed blandede Begjærlighed efter Bytte, denne Stolthed uden Lige, der ere ligesom to Kjendetegn paa Nationalkarakteren, have hos dem fremkaldt endnu andre Resultater af en heelt forskjellig Natur. Have de ikke, for at beskytte deres Samfund imod dets Medlemmers Sædvaner, følt Trang til talrige Love, der høitideligt maatte forkyndes? Derfra udsprang en heel næsten smaalig Lovkyndighed, og dyb Indsigt i denne er stillet i første Række blandt de Egenskaber, som udkræves af de store Konger. For at tilfredsstille de Fordringer, Nationalforfængeligheden, som altid er gridsk efter Berømmelse, stiller til os, har det da ikke ogsaa været nødvendigt at kunne værdigt besynge Fædrelandets berømmelige Bedrifter, og til saa stolte Mænd tale et Sprog, der var dem værdigt? Derfra udspringer ogsaa den høie Agtelse, hvori Digtekunsten og den folkelige Veltalenhed staae hos dem. Det er denne sidste, som de meest frygtede Høvdinger og som Kongerne, der sætte størst Priis paa deres Magt, rose sig af; hiin, Digtekunsten, taler et Sprog, der er mere bestemt end de fleste samtidige

Tungemaal i Europa, medens den finder Behag i en udviklet Prosodies og en lærd Versebygnings Kraftkunster.

Deres eventyrlige Aand.

Endelig hvor stor end den Hengivenhed er, som de føle for deres kolde og taagefulde Fædreland, til hvilket de troligen vende tilbage efterat have gjennemvandret saa mange mere venlige Egne, saa er Havet dog bestandig for de christelige Skandinaver i det 12te Aarhundrede, ligesom det var det for de hedenske Normanner i det 9de Aarhundrede, det Element, hvorpaa de sætte høiest Priis; ombord i deres Skibe kjende de ingen Afstande; deres Tog til fjerne Lande og deres farlige Eventyr ere for dem altid den første og den eneste sande Adkomst til berømmelig Hæder; i deres Tungemaal er Ordet *heimskr* (hjemmevant)[1]) blevet til et plumpt Skjældsord; Sagaerne kjende intet Øgenavn, som er stærkt nok til at brændemærke deres Feighed, der ikke have foretaget nogen Reise. »Skam«, sige de, »faae den Mand, der forbliver i Hjemmet ligesom en doven Pige[2]). Den alene, som har seet mange Lande og seilet vide omkring er værdig til at byde over Andre; en Saadan har aflagt sine Prøver, han kjender alle fremmede Krigeres Kneb, han har lært at kjende deres Sæder og deres Love, han har i farefulde Øieblikke maattet stole paa sig selv og ene søgt at rede sig ud af enhver Vanskelighed. Kun en Saadan har erhvervet Erfaring og fortjener at adlydes«[3]). Hvis en Mand har forseet sig mod sine Landsmænd, hvis en begaaet Forbrydelse, en undergaaet

---

[1]) Edda Sæmundar, Hávamál, Str 94, Brynhildarkvida, I, 24.
[2]) Sigurdar Saga Jórsalafara, k. XXVI. Fornm. Sögur, VII, 120.
[3]) See Jón Eiríksson, de Veterum Septentrionalium peregrinationibus, Leipzig, 1755, in 12°. I dette Værk har man samlet alle de Codices, vi her gjennemgaae. See især derom p. 12 – 27.

Vanære tvinger ham til at rødme i de offenlige Forsamlinger, saa er der kun een Udvei aaben for ham: i fjerne Eventyr maa han da søge Forglemmelse og Tilgivelse for sine Forbrydelser; som banlyst drager han da bort, og som Helt skal han vende tilbage. Saasnart han da har indskibet sig med nogle Venner for at drage ud og drive det ædle Sørøverhaandværk, da skal Alt, naar han er kommen ud af Landet, være ham tilladt; som landsforviist Prinds plyndrer han Alt, hvad han træffer paa Søen; som nylig døbt Christen, som Pilegrim eller Korsfarer hærger han overalt med Ild og Sværd, en ulykkelig Erkebiskop[1]) lader han levende brænde, Klostrene i Irland eller Spanien brandskatter han, og de biskoppelige Byer overgiver han til Plyndring. »Lader os kun i hvert Fald angribe,« siger en Anfører for Korsfarere i Midten af det tolvte Aarhundrede, da han møder Handelsskibe[2]) paa Søen; »hvis de ere Christne, saa kunne vi slutte Fred med dem, og hvis det er Hedninger, saa dele vi deres Ladninger, idet vi forbeholde de Fattige en Femtedeel af samme.« Krigssange, støbte efter Normannernes Forbilled, List og Rænker hundrede Gange til samme Tider og med samme Held fornyede, Vaabenstilstande af en egen Art, afsluttede, enten med Stæder, der forud vare bestemte til Udplyndring, for at forskaffe sig Levnetsmidler, hvis Priis man agtede næste Dag at tage tilbage med Vold, eller med Stæder, man ikke vovede at angribe for der at kunne afhænde Indtægten

---

[1]) Sct. Élphege af Canterbury blev myrdet, hedder det, af Norges Olaf d. 2den (1012). — Occidentens Krøniker godtgjøre desuden mere end tilstrækkeligt, at dette Slags Sædvaner ikke vare udelukkende eiendommelige for Korsfarerne fra Norden (See Albert d'Aix, Foucher de Chartres o. fl.).

[2]) Orkneyinga Saga, Kap. CDXVI; Flateyarbók, II, p. 484.

fra den foregaaende Dags Plyndringer, Intet fattes i Skildringen af de høie Bedrifter, der i det 9de Aarhundrede udøvedes af disse de hedenske Vikingers christnede Sønner. Snart derimod forlader Manden fra Norden lig en Reisende, videbegjærlig efter at oplyse sig, eller gridsk efter at berige sig, Østersøens Kyster eller Islands fjernere Egne for at drage hen og søge at gjøre Lykke i Rom, i Tydskland, ved de normanniske Fyrsters Hoffer i Frankrig og Italien, eller for at besøge ukjendte Lande og følge Sporene af Amerikas første og dristige Opdagere, eller for at iagttage i en anden Udkant af Verden, i Orienten, de Vidundere, med hvilke man har omgøglet ham i hans Barndom. Men hvad enten det er Sørøvere eller Reisende, Pilegrimme eller Handlende, vil den yndede Drøm og det ivrigt attraaede Maal endnu længe for dem Alle blive det fjerne Eventyr »med den forudgaaende Hemmelighedsfuldhed, med de Farer, som ledsage det, og med den Hæder, som skal lønne det.«

Samfundstilstanden i Norden.

Disse den skandinaviske Folkestammes almindelige Karakteertræk, hvilke Forandringer havde de vel paa Korstogenes Tid undergaaet i ethvert af de af denne Stamme erobrede Lande, paa Grund af Forskjelligheden i Interesser, i den geografiske Beliggenhed og i den borgerlige og religiøse Forfatning?

I det ellevte Aarhundrede er Norge det vigtigste af Nordens tre Kongeriger. Siden Harald Haarfagers (863—930) Tid, der med Vaabnene i Haanden samlede en Mængde smaa uafhængige Fyrstendømmer, udgjør Norge kun een selvstændig Stat.

Det er den skandinaviske Folkestammes Hjerte. Fra dets Midte ere de normanniske Sørøveres berømteste Flaader udgaaede; det er det Land, som længst skal bevare

Odins Folkestammes Love og Sagn. Landet er kun fattigt og vilde neppe være tilstrækkeligt til at ernære Folket, hvis Indvaanerne ikke i en særegen Næringsvei og i en uhyre Handel forstode at finde Hjælpekilder, endog Rigdomme, som formaae at haandhæve dem i en mere blomstrende Tilstand, end Fleertallet af deres Naboer. Norge har tilvendt sig Eneret over hele Europas Fiskeri, og fra den allerældste Tid finder man i dette Land Spor af Silde-Saltning og Silde-Udførsel, af Jagt paa Hvalfiske og af Salget af deres Produkter i tydske og frisiske Havne. Da det hele nuværende Lapland er Norge skatskyldig, saa er det ogsaa dette Land, som i sin Midte samler det kostbareste Peltsværk og Siberiens Ædelstene. Dets Skibes Lastedrægtighed, saavel Handelsflaadens som Krigsflaadens, overgaaer langt alle Occidentens samlede Flaaders. England og Holland ere neppe endnu vaagnede op til Sølivet, da Nordmændene uden Kompas, ved en fra Erfaring erhvervet Kundskab til Strømningsforholdene, allerede have opdaget Nordamerika og navnlig Grønland, hvor de have anlagt Kolonier, og med hvilket de vedligeholde en uafbrudt Handelsforbindelse. Enhver Nordmand har Besiddelser, og Nød og Trang synes at være ukjendte selv i Nationens laveste Klasser. Talrige Boliger, opførte af Træ med hele Tidens Overdaadighed, opfylde Kysterne omkring Søerne og langsmed Fjordene, og nogle Byer begynde at danne sig paa de af Handelsmændene meest besøgte Punkter. I dette Samfund, som næsten ikke kjender Fattige, ere Klasseinddelingerne endnu kun til af Navn. Der gives vel nogle Livegne, men Landets Lovgivning omdanner dem lidt efter lidt til Kolonister, som indlades til Sæde om deres Herres Arne. Borgernes store Fleertal besidder Landet som Lehn, der afhænge af Regenten, som for Resten ikke formaaer at ud-

jage Nogen af disse Odelseiendomme uden Folkets Villie. Alle disse Selveiere eller Odelsmænd samles til bestemte Tider eller ved vigtige Leiligheder paa General-Forsamlinger eller Thing, hvor Enhver efter sin Tour kan tage Ordet, hvor Lovene udarbeides i Forening eller Fællesskab, hvor vigtige Sager paadømmes, hvor Kongerne indsættes eller afsættes. Disse Konger ere saaledes i Grunden Valgkonger, skjøndt Myndigheden sjelden gaaer bort fra den samme Stamme. Alle en Konges anerkjendte Sønner og i deres Sted alle hans Børnebørn selv paa Kvindesiden, kunne indtræde i den Afdødes Arvefølge; den ægte eller uægte Fødsel udøver ingen Indflydelse paa Prætendenternes Rettigheder; hvis de ere flere, forbliver den kongelige Myndighed udeelt imellem dem; kun Domaine-Indtægterne deles[1]). Selv efter Brødrenes høitidelige Indsættelse kan et ukjendt Slegfredbarn træde op og anholde om sin officielle Anerkjendelse og forlange Andeel i den kongelige Arvelod[2]). Omkring Kongen, skjøndt ofte i fjendtligt Forhold til ham, grupperer der sig et lidet talrigt, men mægtigt Parti, der bestaaer af dem, som nedstamme fra de gamle Fyrstefamilier, der forhen deelte Landet imellem sig. En halv Snees gamle Familier, der næsten alle lade deres fabelagtige Oprindelse naae op til Regnar Lodbrok, og som ere forenede ved en Mængde Slægtskabsbaand, der gjøre det vanskeligt at finde Rede i Nordens Stamtavler eller Slægtregistre, stille det regerende Huus paa lige Fod med sig og overtage i hele Middelalderen den vigtigste Rolle i Landets Historie. Antallet af disse Prindsefamilier er iøvrigt

---

[1]) See angaaende disse Enkeltheder Munch's Norske Folkets Historie, t. II og III.

[2]) See Sverris Saga, Kap. XXXIX; Fornm. Søgur VIII, p. 148.

ikke begrændset; det stiger med hver Dag ved Tilvæxten af mindre berømmelige Slægter, hvis Overhoveder erholde for Livstid i Gave af Kongen Titel af Jarl eller Lændimadr, der saa ofte igjen komme paa Bane i denne Fortælling. Hvor store disse mægtige Familiers Berømmelighed og Slægtskaber end kunne være, saa nyde de i Folkets Mening kun en paa Velvillie alene grundet Anseelse. Den sidste af Odelmændene omgaaes med Kongen og hans Baroner paa en fortrolig Fod, og dette fortrolige Forhold vil først senere forsvinde, naar den europæiske Indflydelse faaer indviet Landet i de feudale Sæder. Alle Borgerne, *Jarler*, *Lendirmenn*, *Odalmenn*, ere underkastede Skattepaalæg og Krigstjeneste tillands og tilvands. Skatten kræves direkte og af selve Kongen, som i den Hensigt foretager en Slags aarlig Rundreise i sine Stater[1], og idet han paa en saadan Reise efterseer de kongelige Boliger og Kronens private Eiendomme, der ere adspredte over hele Kongeriget, indsamler han Hyldestbeviisning og Penge hos alle Beboerne i Omegnen[2]. En temmelig streng Udskrivning[3]) til militair Tjeneste udøves over hele Landet, og den hele Nation skal paa Kongens Opfordring reise sig en masse, men i intetsomhelst Tilfælde har Kongen Ret til at føre sine Undersaatter mod deres Villie ud af Kongeriget, eller at lade dem gjøre Tjeneste i Udlandet i Fremmedes Sold. De samme Bestemmelser gjælde for Krigstjenesten tilsøs, der iøvrigt i de fleste Tilfælde kun udgjør Et med Landmagten. Et Slags Søindrullering tillader Regenten, af ethvert Distrikt

---

1) Paa Oldnordisk Hveistlu.
2) Fornm Sögur, I, 30; IV, 116, VIII 272.
3) Gulathings Lög hin Ældri, c. CXL, VIII; Frostathings Lög hin Ældri, c, XVI. (see Munch, II, 816; III, 980).

at fordre et vist Antal udrustede og bemandede Skibe[1]. Paa ethvert Handelsskib, der forlader Landet, er der desuden en bestemt Plads, hvor det er Regenten forbeholdt, at hensætte sine egne Varer, og der skyldes ham ikke blot Regnskab for hvad han saaledes har betroet Skibsrederne, men han erholder endogsaa en vis Andeel eller Part i ethvert tilladt eller ikke tilladt Udbytte af Reisen. Skattepaalæg og Krigstjeneste ere saaledes de eneste Indskrænkninger i Borgernes fuldstændige Uafhængighed. En dansk Lov, der havde sit Udspring fra Erobringskrigen og sigtede til at gjøre Bemyndigelsen til at foretage Handelsreiser, eller Forbud imod samme, afhængig af den kongelige Villie, har ikke kunnet fæste Rod i Norge[2].

Man seer altsaa, hvorledes det forholdt sig med det norske Samfund paa den Tid, da Korstogene begyndte: det var et Folk, som altid var rustet og altid færdigt til med Sværdet eller Ordet at forsvare sine Rettigheder; det havde erhvervet Rigdomme ved Fiskeriet eller ved Handelen, det havde Kjendskab til Lovene og var nidkjært for at overholde dem bogstaveligt; det var et Folk, som for sit Fædreland besad den Hengivenhed, der er eiendommelig for Bjergbeboerne; det havde et ungt Aristokrati, der kun hentede sin Styrke fra Antallet af sine Lehn og disses Beliggenhed i utilgængelige Dales Skjød, og ingenlunde fra en Tryllemagt, udøvet over den store Hob, og som desuden i sit Samfund indlod Enhver, der enten erhvervede Ære eller Rigdom; endelig en eller flere Konger, der kun opretholdt sig ved Løfter og smukke Ord,

---

[1]) Gulath. Lög c. CCCXV; Frotsth. Lög. VII, k. XVIII (see Munch, l. c.).

[2]) See Munch, Norske Folks Hist. II, 817; III, 569.

og som ofte imod deres Villie lode sig henrive til ved Tog i Udlandet at bortlede den overstrømmende Kraft hos Nationen, der altid følte sig tilbøielig til, under uendelige Borgerkrige at understøtte de Prætendenter, som Loven om Thronfølgen idelig bragte for Lyset.

Omkring Norge gruppere sig de norske Kolonier, der næsten alle erkjende som Overherrer de norske Konger, hvilke iøvrigt vare fornuftige nok til at lade sig nøie med en reen nominel Hyldestbeviisning i Ord. To af disse Kolonier vare dog nøiere end de andre knyttede til Moderlandet. Det var for det første: Øriget, som indbefattede Øen Man, Hebriderne og nogle Egne i Irland, og for det andet: Orkenøernes Grevskab. Disse to Stater, som vare skatkyldige til Kongeriget Norge, henhørte under Kronen som arvelige Lehn, udsprungne den ene fra en Slægt af skandinavisk Herkomst, og den anden fra den ældste Green af Huset Möri[1]). De andre Kolonier, Shetlandsøerne, Færøerne, Island og Grønland danne i Virkeligheden ligesaa mange smaa republikanske Stater, indrettede efter Moderlandets Forbilled, med Undtagelse dog af Overhøiheden, der er beroende hos General-Forsamlingen. Men der, ligesom i Norge, træffer man et godsherreligt Aristokrati, der svækker sig selv ved uophørlige, som oftest blodige Krige. Hvert Aar drager et Antal af Indvaanerne, efter forud begaaet Mord og øvet Plyndring, fra Øerne over til Fastlandet; hvert Aar tjene ogsaa Øerne til Tilflugtsted for en Skare Landsforviste, der ere Levninger fra Moderlandets Borgerkrige. Skjøndt i Virkeligheden uafhængige af den norske Krone, spille de dog en stor, betydningsfuld Rolle i

Norske Kolonier.

[1]) Den yngste Green havde dannet Normandiets hertugelige Huus.

Nationalhistorien, som deres egen Historie paa det nøieste berører, især deleshed i Alt, hvad der vedrører vort Emne.

Danmark. I Danmark havde Samfundet, der tidligere var ordnet paa samme Maade som i Norge, følt Virkningen af det øvrige Europas Indflydelse. Ved Slutningen af det ellevte Aarhundrede var Kongeriget desuden nylig paa en nøie og inderlig Maade blevet forenet for mange Aar med Storbritanniens anglo-saxiske Stater[1]). Folkets Aand og Sædvaner havde modtaget Spor deraf. Under Knud den Stores mægtige Arm havde Folkefriheden og ikke mindre de aristokratiske Privilegier tabt deres tidligere Betydning, og Kongemagten var ikke længer noget Skyggebilled. Der var vel ligesom i Norge store Thing, men det var ikke længer disse opretstaaende, væbnede Forsamlinger, med Talere, der førte Ordet under aaben Himmel, hvor Sværdet blinkede i Sollyset, og hvor Bønder drøftede Kongens Rettigheder. Paa Thingene optraadte kun Nationens ypperste Mænd; det var idetmindste dem alene, der førte Ordet; Folket forholdt sig som Tilskuere eller Tilhørere, uden at tage umiddelbar Deel i Forhandlingen. Hver Borger var desuden langtfra at eie Besiddelser, og Nybyggernes frie Æt i Jylland og paa Øerne henfaldt lidt efter lidt i et Slags Livegenskab, der varede ved indtil det 17de Aarhundrede. Handelen blomstrede i Landet, og talrige Skibe pløiede Farvandene, men der var dog Intet, der kunde lignes hverken med den norske Handels uhyre Opsving, eller med Lehnsflaaden, der i Norge næsten talte ligesaa mange Eskadrer, som store Familier, og ligesaa mange Fartøier som Odelmænd, eller med denne Færdighed til

[1]) Denne Forening vedvarede fra 991 til 1042, under Svend Tveskjæg, Knud den Store og Hardeknud.

i et vedkjendt Sørøverformaal og uden foregaaende Bemyndigelse, at udruste anselige Tog. Det altfor nære Naboskab med Okcidentens Monarker afholdt Danmarks Konger fra, uden skjellig Grund, at yppe Strid med dem, og havde saaledes tidlig nødt dem til at samle hele Nationens Magt tillands og tilsøs i Kongens Haand. Aristokratiet sluttede sig omkring Fyrsten, og stod ikke som i Norge fjendtlig overfor ham; det besad ved Hoffet ansvarsfulde Poster og gjorde Tjeneste i Hæren. Mindre beskjæftiget med sine indre Anliggender, end de andre Stater, befandt Landet sig idelig i Krig med dets umiddelbare Naboer og især med de hedenske Slaver, som beboede Pommern og Rygen. Af denne uafbrudte Nødvendighed var der opstaaet en af Kongen stærkt organiseret Krigshær, der var vel øvet i Krigens anstrengende Gjerning. Kongemagten, som støttedes af denne Hær, der var den fuldkomment hengiven, var ikke, som i Norge, en Bold for de Borgerkrige, som Partiernes Ærgjerrighed kunde fremkalde; den stræbte derimod lidt efter lidt at bøie Folket og Aristokratiet under det samme Aag. Den tydske Indflydelse skulde desuden snart forene sig med disse Myndigheds Elementer og fuldbyrde, efter det tydske Lehnsvæsens Exempel, Ødelæggelsen af Nationens sidste individuelle Frihed. Danmark er af alle skandinaviske Lande det, der i hele Middelalderen frembyder den mindst originale Karakteer, og som, hvad Korstogene især deleshed angaaer, nærmer sig meest til Alt, hvad de latinske og germaniske Racers samtidige Historie i saa Henseende viser os.

Hvad Sverrig angaaer, der efter Middelalderen skal spille en saa vigtig Rolle i Europa, da indtager det endnu Sverrig.

kun den tredie Rang blandt de nordiske Stater. Paa alle Sider omgivet af mægtige Naboer, besidder det mod Vest kun een Havn[1]), ved Skagerak, hvis Tilløb næsten alle have Beboere ved deres Udmunding. Imod Nord træffer man den finske Race, der er skatkyldig til Norges Konger og endnu er stærk nok til at kunne standse ethvert Forsøg paa Kolonianlæg, og Samlingspunktet for Landets Søfart i Havnen ved Birka[2]), der kun er slet forsvaret imod Sørøverne, som hærge denne Deel af Østersøen. Det lille, indskrænkede Territorium, der indsluttes af disse snevre Grændser, tilhører ikke engang en eensartet Stamme. Nord for de store Søer ere Svearerne eller de egentlig saakaldte Svenske; Syd for dem boe Götrne eller Gotherne[3]), der ere skilte fra dem ved et Aarhundreder gammelt Had og ved uafbrudte dynastiske Familie Stridigheder. Ved Hjælp af Borgerkrigene har Hedenskabet bevaret hele sin Styrke; det er desuden i Sverrig, i Upsala, at Odins Religions hellige Steder ere beliggende. Man helligholder der endnu paa den Tid, skjøndt sjeldent, Menneskeoffre, og Barbariet eller Fortidens Raahed har der endnu saa meget des dybere Rødder, som det er forenet med en halv Kultur af hedensk Udspring. Samfundet hviler der paa en ældgammel Grundvold, Lovene danne et fuldstændigt Hele. Kongemagten besidder endnu mindre Styrke og Ærværdighed end i Norge. Fyrsternes Historie er kun en lang, uklar Række af Seire og Nederlag; al Myndighed er i Hænderne paa et Valgaristokrati, der er Herre over Landet, og som i hele Middelalderen foreskriver Regen-

[1]) Ljodhuus, som nu hedder Göteborg.
[2]) Beliggende i Nærheden af det Sted, hvor det nuværende Stokholm reiser sig (see Sillée, Svenska Handelns Historia, t. I).
[3]) See Strinnholm, Svenska Folkets Historia, t. III og IV.

terne saavel som Folket Love. At et saadant Samfund, der var optaget af Borgerkrige uden Ende, næsten er forblevet fremmed for det øvrige Europa; at Konger, der kun havde Partigængere, men aldrig nogen regelmæssig ordnet Hær; at Lehnsbesiddere, der i deres Hjem fandt en rig Føde for deres Ærgjerrighed og en altid aaben Mark for deres Tapperhed; at et Folk, der tidlig indskrænkedes til en Rolle som Tilskuer til eller Offer or disse indbyrdes Kampe, aldrig har faaet Tanke for fjerne Tog i fremmede Lande, saaledes som vi senere ville faae det at see, maa man ikke kunne undres over, men deri kun see en naturlig Følge af Kongerigets Tilstand og et uundgaaeligt logisk Resultat af Landets nationale Forfatning.

Dette Anarki havde iøvrigt havt et særeget Fortrin, som bestod i netop at udvide den skandinaviske Indflydelse mod Østen; jeg tænker her paa Fremkomsten i Rusland af Dynastier af oldnordisk Oprindelse, hvilke indtil Mongolernes Indfald haandhævede sig paa den slaviske Jordbund. Et betydeligt Antal Landflygtige, som hvert Aar ved Borgerkrigene dreves ud af Landet, forlode Bredderne om de store Søer, forat drage over Østersøen og søge i Ruslands Skove at finde Skjul mod deres seirrige Fjenders Forfølgelse. Paa den Tid, da Normannernes store Oversvømmelse af det latinske Okcident fandt Sted, vare disse samme Skove ogsaa Skuepladsen for deres Udplyndringer, saa at enhver Standsnings Periode i de nordiske Sørøveres Hærgen i Frankrig og England, næsten altid svarer (saaledes som Kruse har godtgjort det) til et væbnet Indfald paa det slaviske Territorium. Lidt efter lidt have de norske Vikinger og de svenske Landsforviste, snart ad Fredens Vei og snart med Vaabnene i Haanden, endt med at for- Det skandinaviske Rusland.

skaffe sig Optagelse blandt de barbariske Folkeslag, hvilke de tilførte en Kultur af en højere Art, og med hvilke de omtrent levede paa samme Fod som Skandinaverne fra Moderlandet med Laplænderne, hvorefter de senere oprettede et Antal befæstede Stillinger, der beherskede Flodernes Løb, og hvor de hvert Aar indkrævede Skat hos de omliggende vilde Horder. De nye Kongeriger Holmgard (Novgorod), Kænugard (Kief) og Fyrstendømmerne af mindre Betydning, som forenede paa oldnordisk bare Navnet det store Sverrig (Svithiod hit Miklá), vare fuldkomment uafhængige af Moderlandet, og befandt sig i Forhold til dette i samme Stilling som Øerne i Nordsøen i Forhold til Norge. Paa den anden Side, da deres Interesser tidlig havde bragt dem i Forbindelse med det græske Keiserdømme, over hvilket de til en vis Grad modtoge Overherredømmet, maatte de ganske naturlig tjene som et Tilknytningsled mellem Svenskerne, Gotherne og Byzants[1]), og saaledes spille en vis Rolle i Nordens Forbindelser med Orienten.

Kirkernes Tilstand i Norden i Omvendelsens første Aarhundrede.

De Forskjelligheder, som vi nylig have udpeget i ethvert af de skandinaviske Kongerigers Interesser, Sæder og Samfunds Tilstand, ere langtfra at være saa iøinefaldende i Dannelsen af Nordens tre nylig fremstaaede Kirker. Skjøndt Landene, hvor det oldnordiske Sprog taltes, fra det 10de Aarhundrede havde modtaget Evangeliets Lys, saa havde Omvendelsen til Christendommen ikke der frembudt samme selvbestemmende Karakteer som i England og Rusland? Christendommens første Forkyndere i Norden havde ikke

---

[1]) See Kruse, Chronicon Varego-Russorum, Hamborg, 1854, in 4°. — Krug, Forschungen in der älteren Geschichte Ruslands, St. Petersborg, 1848, in 8°. — Kunik, Die Berufung der schwedischen Rodsen, St. Petersborg, 1845, in 8°.

med dunkle Sagn at gjøre, men med en grundfæstet Religion, med en indviklet Gudelære, med ældgamle Kirkeskikke, der vare nøie forbundne med Folkenes nationale Hæder og med alle fædrelandske Minder. De forefandt, i stadig Modsigelse med Evangeliets Moral, Love, som ved lang Brug vare rodfæstede, og de havde den Følelse af Vanære at bekæmpe, som i selve Folkets Aand var knyttet til Iagttagelsen af de Sagtmodighedens Forskrifter, som de indprædentede. Deres Virksomhed skred derfor ogsaa frem med en overordentlig Langsomhed, og i Begyndelsen af Korstogene ere de endnu langtfra at have fuldendt deres Gjerning. Man kan imidlertid lægge Mærke til, at de første alvorlige Følger af Omvendelsen kun erholdtes i Norden ved de samme Midler, som de nationale Sædvaner frembøde, det er at sige, ved Hjælp af Borgerkrigene, i hvilke den ny nødvendigviis blandede Tro med sin Indflydelse støttede den af de to Parter, som var den meest gunstigt stemt[1]). Det er i Christi Navn, at Nordens første christelige Konger førte Krig, nemlig Olaf d. 1ste og Olaf d. 2den i Norge, Erik i Sverrig og endnu flere andre, der vare indsatte af de første Biskopper eller disses Bundsforvandte. I det Øieblik, da Olaf den Hellige ved Stiklestad, 1030, saae Døden for sig i Kamp for den Tro, til hvis Udbredelse og Beskyttelse han havde helliget sig, gav han sine Mænd, der alle vare Christne ligesom han, Feltraabet: »Frem! frem! Christi Mænd, Korsets Mænd!«[2]) Kirken, der i Norden, ligesom andetsteds, altid har holdt mere af at omdanne end tilintetgjøre, opmuntrer

---

[1]) See Maurer, die Bekehrung des Norwegischen Stammes, München, 1856, in 8°.

[2]) »Framm! Framm! Christmenn! Krossmenn!« Olafs Saga Helga, Kap. CCXVI.

høiligt saadanne Udtalelser, der vidne om en brændende Iver, som mindre trængte til at kølnes end til at ledes og luttres. Under Kirkens Paavirkning omskifte de gamle Vikinger lidt efter lidt, ikke Sædvaner, men Fjender; efter de gamle Sørøvertog følge saaledes de hellige Krige, jeg vilde endogsaa sige Korstogene, hvis man kunde fæste Lid til de Tog, som foretoges af de fabelagtige Helte, som de romantiske Sagaer udsende[1]), efter den modtagne Daab, med Vaaben i Haanden til Muselmændenes Land, for der at udbrede de Lærdomme, som de neppe endnu ere fuldt indviede i. Indtil Kirken iøvrigt, som senere i det 12te Aarhundrede, paatager sig høitideligt at indvie disse Omdannelser og selv at forestaae Dannelsen af Vikinger-Forbund og Broderskaber, hvilke Krønikeskriverne kalde de hellige Sørøverforeninger, piraticæ sanctæ[2]), og som, indgaaede under høitidelige Løfter, paatage sig at gjennemstreife Østersøen, for der at bekæmpe Hedningerne, see vi fra de første Korstogs Begyndelse den med den skandinaviske Karakteer samstemmende Idee om Gjenløsningen og den evige Frelses Erhvervelse, som Løn for Kampen imod Troens Fjender i Norden, træffe sammen med Folkets Anskuelser, en folkelig Samstemning, der er saa meget des større, som den nylig er bragt i Udøvelse i selve Landet og fremdeles i nogen Tid vil blive det. I de Slag, der leveredes Hedningerne, bære de Omvendte, som kun have modtaget den præstelige Velsignelse (primsignede)[3]), Gjenløsningens Tegn paa deres Klæder, ligesom Korsfarerne

---

[1]) Ingvars Saga Vidtförla (Antiquités Russes, II, p. 74).

[2]) See længer hen Kap. VI.

[3]) Det er de samme, som i de vestlige Landes Krøniker kaldes les prinseignés. See Munch, t. II, p. 261, og Du Cange, Glossarium mediæ et infimæ Latinitatis, t. IX.

gjøre det et Aarhundrede senere, og mere end een frygtelig Viking gaaer ved en seirkronet Død over blandt Helgenernes Tal, da Martyrerne og deres Bødler paa denne besynderlige Maade ofte befinde sig samstillede i den Dyrkelse, som Folket efter deres Død yder hine ligesom disse.

Nordens første Apostle vare germaniske, der erholdt deres Kald fra Rom, hvorfra de udsendtes; imidlertid er det vist, at den byzantinske Indflydelse, som fordum havde indført de gothiske Horder og ganske nylig de russiske Skandinaver i Kirkens Skjød, gav sig tilkjende i Norden fra Omvendelsens første Tider ved Væringerne, der gjorde Krigstjeneste i Byzants. Da disse, der kun vare lidt indviede i de Forskjelligheder, der adskilte de katholske og de orthodoxe Kirkeskikke, forøvrigt i Byzants saae en hellig Stad, nøiede de sig med at bringe Christendommens Grundprinciper tilbage med sig til Norden. Vi see ogsaa Skandinaverne, uden at hylde noget Dogma, at sammenblande Rom og Constantinopel i den samme Ærefrygts Hyldest, og snart fra den ene og snart fra den anden af disse to religiøse Brændpunkter, at hente den glødende Iver, som opflammer dem for Troens Anliggender. Hvilken for Resten de nordiske Kirkers Oprindelse maatte være, saa erkjendte de altid, idetmindste af Navn, den romerske Overhøihed.

Af alle de skandinaviske Kirker var den danske Kirke[1]) den ældste. Ved Korstogenes Begyndelse var Hedenskabet allerede forsvundet fra dette Kongerige, og Geistligheden forberedte sig paa den saa betydningsfulde Rolle, som den der udøvede i hele Middelalderen. Til de geist- Den danske Kirke.

[1]) Nordens første christelige Helligdom var bleven opbygget 850 i Heidaby.

lige Værdigheder beiledes der af Aristokratiets ædleste Sønner og selv af Fyrsterne af kongelig Æt; det er iblandt Biskopperne i Lund og Roskilde, at man maa søge den Tids meest fremtrædende Personligheder, og man kan paastaae, at med Undtagelse af to eller tre Konger, som berømmeliggjordes ved deres Seiervindinger, gives der i Danmarks Historie indtil Reformationen ingen større Navne end Erkebiskopperne Absalon, Eskild og Andreas Sunesen. Danmarks Geistlighed blev tidligt stærk nok til at stille sig paa lige Fod med de adelige Herrer, og Kongerne lærte snart at skjælve for de geistlige Irettesættelser og Trudsler.

Den norske Kirke. Den norske Kirke, der var yngre[1]), var ikke længe om at hæve sig til lige Høide med sin ældre Søster. Heldigere end selve Kongerne, fandt den ikke længer nogen Modstand i de fjerne Kolonier. Island og Grønland, som ikke vilde finde sig i den kongelige Indblanding, erkjendte derimod Kirkens Overhoveders Magt i Nidaros fra disses første Oprindelse, og denne ene Omstændighed gjorde dem snart til nyttige Bundsforvandte for Kongerne, som i dem fandt en Støtte mod Folkets Opsætsighed og Lehnsbaronernes Anmasselser. Biskopperne forsvarede selv deres Rettigheder til det Yderste og gjordre Fordring paa Titlen Jarl og alle de Hæderstegn, som dermed vare forbundne. Enhver Forlegenhed, hvori Kongedømmet befandt sig, bragte dem en ny Forret; ved Slutningen af det 12te Aarhundrede[2]) søgte Kongedømmet endogsaa Beskyttelse under den ypperste biskoppelige Værdighed i Nidaros, og Olaf den Hellige udnævntes til Norges bestandige Konge. Fra Begyndelsen af det 12te Aarhundrede var det lykkedes

---

[1]) Den var fuldstændig grundfæstet i Aaret 999.

[2]) I Aaret 1161, som var Tidspunktet for Kong Magnus den 6tes Erlingson's Kroningsfest.

en virksom Propaganda at forjage fra Nordlandenes Kyster de sidste Spor af Odins Gudsdyrkelse; alle den christelige Troes Kæmpere havde deres Altre; de gamle Love undergik en fuldstændig Omarbeidelse i den christelige Aand, og de mythologiske Sagn og selv hele det odinske Dogmes System, hvis fra Mund til Mund opbevarede Fortolkning Island havde bevaret, maatte snart føle Virkningen af den klosterlige Indflydelse; og af dens nye Fortolkere omstøbt i en ny Skikkelse, fremtraadte den atter i Folkesagnet under en ny Form, der i det Væsentlige kom Legenden nærmest.

Hvad Sverrig angik, da havde det endnu kun gjort de første Skridt paa den nye Bane; det var neppe nok, at man der skaanede de Christnes Liv, og de hedenske Ceremonier høitideligholdtes ved Siden af de nye Kirkeskikke, uden at de nye Biskopper endnu formaaede at udrette andet, end at beskytte deres første Anlæg mod Ødelæggelse. Man maa stige ned til Slutningen af det 12te Aarhundrede, for i Sverrig at være Vidne til den endelige Forsvinden af de sidste Levninger af Odins Gudsdyrkelse og Oprettelsen af en national Kirke, som, maaskee ligesaa rig som dens Søstre i Danmark og Norge, endnu brugte lang Tid til at erhverve den samme Grad af Indflydelse i Landets Anliggender. I Sverrig viser sig desuden, ligesom i de andre skandinaviske Lande, midt under Korstogenes Periode[1]), en anden religiøs Indflydelse, som var ligesaa mægtig som den første og i mere umiddelbar Forbindelse med Rom: denne Indflydelse var den, som udøvedes af de geistlige Ordener, hvis Klostre lidt efter lidt reise sig overalt og snart samle hele Nordens intellektuelle Liv under Et. Klostergeistlig- Den svenske Kirke.

[1]) Fra Midten af det 12te Aarhundrede.

hedens Betydning i Historien om Skandinavernes Forbindelser med de andre Folkeslag, hos hvem Munkeordenernes talrige Forgreninger udbredte sig, er uomtvistelig, og man kan ikke undlade at tilskrive de ved de tre Kongerigers talrige Klostre vedligeholdte Forbindelser med deres Stamhuse eller Moderklostre en væsentlig Andeel i Udstrækningen af det oldnordiske Samfunds Forbindelse med de andre Lande, og især deleshed med det hellige Land. Det er ligeledes den Væddestrid, der snart opstod mellem den biskoppelige Magt og den Pavestolen hengivne Klostergeistligheds Herredømme, som man maa tilskrive den Tilnærmelse, der fra Slutningen af det 12te Aarhundrede mere og mere søgtes tilveiebragt mellem Paverne og Nordens Kongeriger, en Tilnærmelse, der, som vi ville faae at see, ikke forblev uden betydningsfulde Følger med Hensyn til disses Forbindelser med det christelige Orient.

Eiendomme- i Skandinavernes Forbindelser med det hellige Land.

I det Foregaaende har man seet, i hvilken Tilstand Korstogene fandt det skandinaviske Samfund i ethvert af de Kongeriger, i hvilke det oldnordiske Sprog taltes. Hvilken Indflydelse maatte det Eiendommelige i de tre Broderfolks Karakteer og Sæder udøve paa de Forbindelser, som skulde tilveiebringes gjennem mere end to Aarhundreder mellem Norden og det hellige Land? og hvilken Rolle skulde ethvert af de Elementer, vi nylig have seet optræde i Norden ligeoverfor hinanden, overtage sammesteds?

ad Deel toge andinaverne mindelighed i le latinske Korstog?

Først ville vi undersøge, hvilken Andeel de skandinaviske Lande toge i de store Korstog. Vi have nylig seet, at den hos de nordiske Folk eiendommelige Aand ledte dem til at indlade sig i eventyrlige Foretagender; at et stort Antal iblandt dem havde den Skik at søge Tjeneste

ved de europæiske Hoffer, og isærdeleshed enten hos Keiserne i Orienten eller hos de normanniske Fyrster, der havde nedsat sig i Apulien, i England, i Normandiet. Vi have andetsteds seet, at Kirken havde tidlig søgt i selve Norden at henlede sine nyomvendte Tilhængeres overstrømmende Iver imod et religiøst Formaal, saa at de af Christendommen paa dens Grundfæstelses Tid leverede Kampe havde maattet forberede Skandinaverne paa Tanken om en hellig Kamp, medens Tilgivelsen for begaaede Forbrydelser, ved med Vaabnene i Haanden at forsvare Troens Sag, havde beredet dem paa at fatte krigerske Tilbøieligheder. Endelig have vi udhævet, hvilken Tiltrækning Orienten udøvede paa Indbildningskraften i Norden, og hvilke Forbindelser, der fra Hedenskabets Tid vare tilveiebragte mellem disse fra hinanden saa fjerntliggende Egne. Intet var altsaa til Hinder for, at Skandinaverne, ligesom Europas andre christelige Folk, toge Deel i de store Korstog, som allevegne fra skulde udrustes. Man har imidlertid benegtet denne Deeltagelse[1]), ved for det Første at indvende den Taushed, de oldnordiske Aarbøger iagttage om Kjendsgjerningerne af denne Art, og for det Andet paa Grund af den lange Afstand, hvori de norske Folkeslag befandt sig fra Rom, hvorfra den hellige Krigs Forkyndelser og Opmuntringerne til samme udgik. Men imod den Taushed, de nordiske Aarbøger næsten almindelig iagttage, stille vi de latinske Historieskriveres Vidnesbyrd, hvis sande

[1]) Hvad der er nøiagtigt, det er, at Skandinaverne ikke spille nogen Rolle enten i de Tog, som besluttedes mod Kjetterne, eller i de hellige Krige, for hvilke Spanien var Skuepladsen, og at de kun i Forbigaaende toge Deel i de portugisiske Korstog, skjøndt, som man senere vil faae at see, Spanien, der var beliggende paa Veien til Orienten, for dem udgjorde en integrerende Deel af samme.

Værdi man upaatvivlelig altid maa nøie drøfte, men som det dog i visse Tilfælde er umuligt at forkaste. Vi ville endvidere bemærke, at fra denne Taushed eller fra denne sammentrængte Korthed i de oldnordiske Kilder om de store Korstog og de til samme hørende Begivenheder, maa man ikke altfor hurtigt slutte til Fraværelsen af ethvert skandinavisk Element i de latinske Hære. De nordiske Annaler ere altid meget magre, hvad Dokumenter angaaer, henhørende til Forbindelser med Udlandet eller den fremmede Historie, og hvor korte end de Omtalelser ere, de skjænke de hellige Krige, saa ere disse Omtalelser dog endnu vigtigere, end de tørre Bemærkninger, som af dem skjænkes Tydsklands eller Frankrigs Historie. Hvad den anden Indvending angaaer, da er det umuligt at bestride sammes Styrke, efterdi det er temmelig vist, at indtil Aar 1187 naaede de pavelige Rundskrivelser kun til Elben; at de to første Korstog ikke i Norden fremkaldte nogen kirkelig Opfordring eller Prædiken; at senere hen, da enten Hoffet i Rom var slet underrettet om den i de tre Kongeriger herskende Iver, og ubekjendt med sammes Hjælpekilder, eller da det blev foretrukket, at henlede Skandinavernes Begeistring imod et nærmere liggende Maal, troede den nævnte pavelige Regering, at burde opfordre dem til, hellere at deeltage i Korstogene imod de hedenske Slaver omkring Østersøen, end i Togene til det hellige Land; at endelig, da den omsider ved Hjælp af Ordensgeistligheden foranstaltede i Norden en Opfordring til Deeltagelse i den hellige Krig imod Saracenerne, bar denne Opfordring til Kamp ikke de Frugter, man havde været berettiget til at vente af samme. Men til Modsætning lære selve Kjendsgjerningerne os først, at Undladelsen af Opfordring i Norden til Deeltagelse i Korstogene, i Begyndelsen af disse Tog, ikke havde andet til Følge, end at

give Skandinavernes Iver en mere eiendommelig Karakteer af selvstændig Optræden, en Karakteer, der, som vi senere ville faae at see, gav sig tilkjende ved det Særegene i deres Forbindelser med det hellige Land udenfor de latinske Krigstog; for det Andet, at de slaviske Korstog vare langtfra i de nordiske Kongeriger at bortlede enhver Bestræbelse til Bedste for Troens Sag; endelig, at hvis Skandinaverne ikke kunde besvare Pavernes sidste Opfordringer uden med Hjælp ydet i Penge (hvis Indsamling og Afsendelse iøvrigt spillede en meget stor Rolle i Nordens Historie), saa deeltoge de ikke desmindre paa en vis Maade i de sidste Korstog til det hellige Land.

Hvilken Rolle spillede ethvert af de nordiske Kongeriger i Deeltagelsen i de store Korstog?

Hvis vi nu, ved at gaae nærmere ind paa dette Spørgsmaal, undersøge, hvilken Rolle ethvert af de Folkeslag, som dannede den skandinaviske Stamme, overtog i hele denne Folkestammes Deeltagelse i de store Korstog, saa møde vi forrest i Rækken det danske Folk, som Krigene imod de hedenske Slaver alt længe havde forberedet til Korstogene, og som Nabolaget med Tydskland og de forskjellige Baand, der knyttede dem til Folkene i Friisland og Holland, fremfor alle Andre maatte gjøre nøie bekjendte med Begivenhederne i Orienten og tilskynde til at tage Deel i de væbnede Tog langs med de Floder, der udgyde sig i de nordlige Have; der gives saaledes næsten intet Tog, som er udgaaet fra de nordlige Egne i Tydskland, hvor vi ikke træffe et dansk Hjælpekorps. Mange af den samme Folkestamme drage desuden hen at forene sig med dem blandt de franske eller tydske Fyrster, hvis Oprindelse eller Slægtskabsforbindelser have kunnet fremkalde deres Sympathier. Hvad Nordmændene angaaer, som ofte i Okcidentens Sprog ere blevne forvexlede med de franske Normanner, da vil deres Deeltagelse i de store Korstog være

mere tvivlsom; de ville iøvrigt, som vi snart skulle faae at see, erholde Eneret paa en anden Art Forbindelser med det hellige Land. Endelig staaer tilbage at omhandle Svenskerne, hvis Nærværelse i de store Korstog, der kun bekræftes af en eneste og derhos meget tvivlsom Text[1]), benegtes endnu den Dag idag af Landets egne Historieskrivere. Hvis man ved Sverrig forstaaer den samme Udstrækning, som det nuværende Kongerige, der bærer dette Navn, da er det indlysende, at Beboerne af det nuværende østlige Sverrig, samt af Skaane og Halland, enten i Forening med Nordmændene eller blandede sammen med de Danske, i Forhold til deres Antal maae have spillet den samme Rolle i de hellige Krige, som de Folkestammer, hvortil de den Gang henhørte; men hvis vi henstille os i Middelalderen og kun under Navnet Svensker indbefatte Kystbeboerne omkring de store Søer, da ville vi blive nødsagede til at indrømme, at de i Virkeligheden for den meste Tid forbleve fremmede for de store Korstog, medmindre man i Udtrykkene Dani og Nortmanni hos de vestlige Krønikeskrivere, der omhandle Korstogene, vil vedblive at see (hvilket, som vi senere nærmere ville forklare,[2]) kun i et enkelt Tilfælde er nøiagtigt) hele den skandinaviske Folkestamme, det er alle de Folk, der tale det danske eller oldnordiske Sprog, og følgelig Svenskerne ligesaa fuldt som de Danske og Nordmændene.

Skandinavernes særegne Tog til det hellige Land (Jórsalaferd).

Iøvrigt ere Skandinavernes Forbindelser med det hellige Land langtfra at indskrænke sig til en simpel Deeltagelse i Latinernes Korstog. Saaledes som vi nylig have antydet det, vidste den Iver, som besjælede Nordens

---

[1]) See derom længer hen under Kapitel VI.
[2]) See Kapit. III.

lkeslag, udenfor de store Korstog, at give sig tilkjende, a en heelt forskjellig Maade og ved Resultater, hvis Vighed vi ville søge at vurdere. Vi have seet, hvorledes n skandinaviske Folkestammes gamle Sagn lidt efter t havde omformet sig, og hvorledes det christelige Orient vde arvet det lokkende Blændværk om Asernes fabeltige Land; vi have seet, hvilken Indflydelse Kirken i ienten havde udøvet og bevaret over den nordiske Kirke; have ligeledes godtgjort, at paa den ene Side hørte iser til langt bortliggende Lande ialmindelighed med til t skandinaviske Liv, og at paa den anden Side havde de igiøse Reiser og de christelige Vandringer kun afløst lignde hedenske Skikke, nemlig: Reiser til de odinske hellige nde; med et Ord, at Pilegrimene eller de Reisende, som hen droge ud at opsøge Asernes Land, ikke havde bevet at dreie af fra deres sædvanlige Vei, for i Byzants at nfinde den hellige Stad, Asgard, og for i Jordans hellige røm at gjensee den mystiske Urda. Man maa derfor ikke dre sig over, om man ligefra de første Tider af Skandivernes Omvendelse til Christendommen, og siden, saange de latinske Korstog varede, forefinder Spor af mmenhængende Beretninger aldeles forskjellige fra Hiorien om Korstogene.

Disse Beretninger omhandle flere Slags Tog, Korstog, Disse Togs Karakteer og eiendommelige Beskaffenhed. ilegrimsfarter og simple Reiser. Hvorvel disse Tog saades ere af en meget forskjellig Natur, saa have de dog i fælles eiendommelig Karakteer, først, hvad deres Opndelse angaaer, en frivillig Selvbestemmelse, der i Almindlighed er fremmed for enhver ydre Tilskyndelse, for ener fra Rom udgaaet høitidelig Opfordring, dernæst en rskilt Ordning, nødvendiggjort ved den afsondrede fjerne liggenhed, hvori de nordiske Kongeriger befinde sig,

endelig det heldige Udfald, der saa ofte kroner dem med Seir, og ved hvilket de gjøre en Undtagelse fra saamange andre ulykkelige Foretagender, der ere blevne forsøgte af Folk, som levede langt nærmere ved Orienten, end Skandinaverne. Naar disse Forhold betragtes særskilt og uden Sammenligning med Latinernes Korstog, ville de dernæst have den Eiendommelighed, aldrig at have været nøie bestemte og idelig at afvexle i Aarsag, Vigtighed og Følger. Snart ville vi saaledes faae at optegne ligefremme Reiser, hvis eneste Drivfjedre ere at søge i Handel, Videbegjærlighed eller Hændelse; de hellige Steder besøges i Forbigaaende og leilighedsviis, uden religiøs Bevæggrund, af Folk, som kun længes efter at see og at belæres. Til dette Slags Reiser henhøre Skandinavernes første Pilegrimsfarter til det hellige Land; vi have et Exempel paa en saadan Reise, der blev foretaget af en Nordmand, der endnu var Hedning, og som endte med denne Barbars Omvendelse og Daab i selve den hellige Stad. Nogle Gange erklæres Sørøveriet aabent og ligefremt som den eneste Grund til Valfarterne til Orienten, idet Palæstinas hellige Karakteer neppe beskyttede det imod den Skjæbne, som vederfores Middelhavets øvrige Kystlande. Andre Gange derimod synes en meget levende religiøs Følelse ene at have bestemt Reiserne til det hellige Land; vi paastaae endogsaa, at fra det ellevte Aarhundrede, som er det Tidspunkt, til hvilket Skikken at reise til Udlandet, for at oplyse sig om Evangeliets Sandheder, allerede havde fæstet Rod i Nordens Sæder[1]), forekommer der meget faa skandinaviske Valfarter til det hellige Land, som ikke bære Præg af en idetmindste tilsyneladende Gudsfrygt. Ved Siden af

[1]) See Wieselgren, Sveriges sköna litteratur, I, p. 206.

disse næsten private Beretninger finde vi ogsaa andre Fortællinger af en ganske anden Vigtighed: om væbnede Tog, om sande Korstog, der ene danne hele Episoder af den nationale Historie. Nogle, skjøndt de ere aldeles forskjellige fra Latinernes Korstog, bære Præget af et vist Fællesskab i Oprindelse; vi ville faae at see, hvorledes de opstaae og forberedes, maaskee ikke ifølge saadanne høitidelige Opfordringer, som bestemme de store Hæres Afreise fra Okcidenten, men ved Budskabet om vundne Seire eller om disse samme Krigshæres Ulykker, ret som om de latinske Korsfareres høie Bedrifter i Virkeligheden havde fundet større Gjenklang i disse fjerne Egne, end Forkyndelsen af deres Afreise. Snart ville disse Tog, der med en Slags Seendrægtighed udgik fra Norden, ankomme tidsnok for endnu at tage Deel i de sidste Prøver af Vaabendaad under de hellige Krige, og da ville de virkeligt fortjene Navn af Korstog; snart derimod ville de ogsaa, efter lang Forberedelse og omhyggelig Udrustning i Forhold til Reisens Længde og materielle Vanskeligheder, ende med et simpelt, fredeligt Besøg paa de hellige Steder. Andre endelig, ville ikke frembyde nogen Tilknytning til Udrustningerne i Okcidenten; de ville da kun være at betragte som væbnede Pilegrimsfarter, foretagne ene for sig i Mellemrummet mellem de store Korstog og uden nogensomhelst Forbindelse med dem.

Man vil altsaa kunne indsee, at en saadan Mangfoldighed er til Hinder for at bringe disse saa forskjellige Tog ind under en streng Klasseinddeling, som i ethvert særeget Tilfælde vilde frembyde Vanskeligheder, ligesom man vil have ondt ved at skjelne Reiser fra Pilegrimsfarter, eller paastaae, at det nu er disse og nu hine, hvorom der handles; man vil kunne fatte, at man derimod maa be-

tragte de foreliggende Beretninger i deres Heelhed, om man end derved skulde udsætte sig for at optage nogle betydningsløse[1]) Enkeltheder ved Siden af Kjendsgjerninger af virkelig historisk Interesse. Ved at bære os saaledes ad, gjøre vi forresten ikke andet end at følge det Exempel, der er givet os af Nordens egne Krønikeskrivere, i hvis Tanke alle de forskjellige Nuancer bestandig synes at være blevne opfattede under et og samme Begreb, og som i de forskjellige Beretninger kun saae Reiser til Jerusalem, Jorsalaferd, og i den store Mængde af Korsfarere, Pilegrime og Eventyrere, ligeledes kun saae Reisende til Jerusalem, Jorsalafarir.

Hvad den Deel angaaer, som tilkommer enhver af de tre Kongeriger i disse særegne Forbindelser med Orienten, da er det klart, at den for enhver af dem ikke vil være lig med den, vi have tillagt dem i de latinske Korstoge. Norge kommer her først; dets Konstitutions særegne Beskaffenhed og den udstrakte Frihed, dets Borgere vare i Besiddelse af, tillode ene det at foretage saadanne Udrustninger og at organisere alle disse af egen Tilskyndelse besluttede Tog, der paa eengang henhørte til Pilegrimsfart og Sørøveri. De talrige Landsforviste, som hvert Aar udstødtes af de norske Koloniers Midte paa Island, Færøerne og Orkenøerne, spille ligeledes en vigtig Rolle i Reiserne til Jerusalem. Fra Moderlandet endelig, ligesom ogsaa fra de Lande, der afhænge af det, see vi udgaae en Mængde Pilegrime af mindre Vigtighed.

I Forhold til den større Deel, Danmark tager i de

---

[1]) Man maa desuden fremhæve, at et stort Antal af disse Enkeltheder kunne, i Forhold til Skandinavernes særegne Stilling, erholde en Interesse, som de ikke vilde kunne have i Frankrigs eller Tydsklands Historie.

latinske Korstog, har dette Land derimod kun en ringere Andeel i de særegne Forbindelser med det hellige Land; den danske Historie frembyder os desuagtet et stort Antal Pilegrimsfarter, foretagne paa egen Haand. Om endelig Sverrig ikke foretager nogen særegen Rustning, i den Hensigt at deeltage i de hellige Steders Forsvar, saa maa det alligevel ikke stilles i Skygge her eller forbigaaes, ligesom Tilfældet var med de fra de vestlige Lande udgaaede Korstog. Dette Land har for det Første ligesom Eneret paa de virkelig religiøse Pilegrimsfarter[1]; det er desuden det Land, som, paa een Undtagelse nær, indeholder alle de Vidnesbyrd, hvormed Runeindskriften har bekræftet Tilværelsen af Reisende, der have besøgt Jerusalem, Jórsalafarir. Endelig, da det er det Land, som ved de russisk-skandinaviske Fyrstendømmers Mellemkomst vedligeholder de meest uafbrudte Forbindelser med Byzants og leverer det vigtiste Kontingent til de orientalske Keiseres Garde, og da paa en anden Side Soldaterne i denne Garde ialmindelighed benyttede sig af deres Ophold i Constantinopel til at tage hen og besøge de hellige Steder, saa er det nødvendigt, at Sverrig i vor Fremstilling, om end kun paa en middelbar Maade, erholder den Plads, som det Mørke, der hviler over den af det udførte Rolle i de latinske Korstog, havde hindret os i at tildele det.

For Resten have vi ikke til Hensigt i Udviklingen af vor Fremstilling, at fremhæve alle disse Forskjelligheder, eller at gjennemgaae de tre skandinaviske Folkeslag sær-

[1]) Man kan danne sig et Begreb om denne de Svenskes særegne Gudsfrygt af den Vigtighed, som den hellige Birgitte, der er Svenskernes ypperste Helgeninde, endnu over hundrede Aar efter Korstogene, tillagde Pilegrimsfarterne til det hellige Land (Birgittæ Revelationes, VII, k. xiv; IV, k. cxiv).

skilt, det ene efter det andet, for enkeltviis at undersøge den Rolle, Enhver af dem har udført enten i de latinske Korstog eller i de saakaldte Jórsalaferd. Vi ville derimod lade os veilede af selve Begivenhederne; efter at vi, angaaende Ordningen af Reiserne til Jerusalem, Jórsalarferd, og de Veie, som valgtes af dem, der foretoge disse Reiser, i et særskilt Kapitel have samlet alle de Enkeltheder, som maae ansees for uundværlige for at forstaae Fortællingen; efter dernæst at have viist, hvilke Forandringer Korstog og Pilegrimsfarter have kunnet foranledige i de bestaaende Skikke under disse særegne Omstændigheder, samt de Forskjelligheder i Sprog, Sæder og geografisk Beliggenhed, som ere et Særkjende for de skandinaviske Lande, efter at have fremstillet alt dette, ville vi lade os nøie med i kronologisk Orden, uden nogen Kasteinddeling a priori, og uden Hensyn til Oprindelse eller Herkomst, at følge Kjendsgjerningerne, efterhaanden som de fremstille sig.

Vi ville faae at see i det ellevte Aarhundrede, hvorledes de nordiske Kongerigers Omvendelse til Christendommen fuldbyrdes. Det hellige Land vil findes indblandet i selve Historien om Nordens Apostle og i Legenderne om de første christelige Konger, uden nogen Idee for Resten om en fjern, hellig Krig, da den sande Skueplads for Korstoget endnu er det samme Land, hvor det døende Hedenskab kæmper.

Hele det tolvte Aarhundrede vil blive den rette Periode for Reiserne til Jerusalem; Tanken om Byzants som det religiøse Arnested er endnu levende i Norden, som en Følge af de paany gjenoplivede Sagn om Asgaard, og af Væringe-Gardens Nærværelse i Constantinopel, endelig paa Grund af Svagheden af de Baand, som endnu fastknytte de nationale, neppe endnu grundfæstede Kirker til Pave-

stolen. Det vil følgelig fortrinsviis blive Tidspunktet for de Tog til det hellige Land, som udrustedes uden forudgaaende Tilskyndelse udvendig fra og uden høitideligt Tilbehør af Prædikener.

Jerusalems Fald ved Slutningen af det tolvte Aarhundrede, og Nødvendigheden af at søge Hjælp selv i den kristelige Verdens fjerneste Regioner henvende Pavernes Opmærksomhed imod Nordens Kongeriger. Tiden har knyttet de Baand fastere, som forene Nordens Kongeriger med dem; Hedenskabet er forsvundet, og en stærk, regelmæssig ordnet geistlig Magt er fulgt efter de første kun endnu slet grundlagte Kirker, som ofte sønderslides af Schismaet. Rom stræber efter at udslette Byzants af Skandinavernes Tanke. Vi ville i fyrretyve Aar høre Pavernes Røst i Norden fremkalde en næsten uafbrudt Række af Tog, der imidlertid lade sig ordne efter Tidsfølgen omkring Korstogene til Ptolemaïs og Damiette. Skjøndt Sverrig staaer tilbage for Nabolandene, saa vil denne anden Periode dog give ethvert af de tre Kongeriger en lige Andeel i Nordens Forbindelser med det hellige Land.

Endelig see vi Norges Throne beklædes af en mægtig Konge, der i tresindstyve Aar sidder paa hellig Olafs Throne, og udbreder sin Indflydelse over de to Nabonationer. Med denne Konges Thronbestigelse ophører tillige Perioden for de virkelige Forbindelser med det latinske Orient. Det er saa at sige ikke længer uden ved Pengebidrag, at Nordens Kongeriger tage Deel i Korstogene. Aldrig ere disse dog oftere blevne prædikede, og aldrig ere hyppigere Indbydelser eller Opfordringer udgaaede fra den pavelige Stol, for at tilskynde Skandinaverne til Forsvar af de hellige Steder. Studiet af disse talrige Forbindelser og af de Planer, de fremkalde, men som kuldkastes ligesaa hurtigt som de udtæn-

kes; af den Andeel, som enhver af Nordens Regeringer tage deri; af de Aarsager endelig, som ende med at gjøre de tre Kongeriger fremmede for det hellige Lands Anliggender, alt dette vil udfylde den tredie Periode, som strækker sig ud over mere end et Aarhundrede. Fra Aaret 1350 at regne, ville vi see de sidste Spor af Nordens Forbindelser med det latinske Orient lidt efter lidt udslettes, men der staaer da tilbage for os, at afslutte sammes Historie ved Studiet af disse Forbindelsers Indvirkninger paa den skandinaviske Kultur.

Første Kapitel.

Ordning af Skandinavernes Tog til det hellige Land. — Navne, man gav dem i Norden. — Deres numeriske Betydning. — Borgerlige Love og Anordninger dem angaaende. — Forberedelser. — Foranstaltninger med Hensyn til Søreiserne. — Skibe. — Vaaben og Mundforraad. — Reisemaade. — Forberedelser til Reisen over Land. — Pilegrimenes Klædedragt og Kjendetegn. — Omkostninger, foranledigede af Reisen. — De fattige Pilegrimes Hjælpemidler. — Pilegrimsbrød. — Hospitaler. — Tiderne, da Afreise fandt Sted, og Tiden, som brugtes til Reisen. — Sproget, som taltes underveis.

De af de nordiske Korsfarere og Pilegrime fulgte Veie. — Den østlige Vei (Austrvegr). — Den vestlige Vei (Vestrvegr). — Veien over Rom (Romavegr). — Ophold i det hellige Land. — Tilbagereise.

Det Navn, som brugtes hyppigst i det oldnordiske Sprog til at betegne Korstogene, Pilegrimsfarterne og Reiserne til det hellige Land, det er Ordet Jorsalaferd, som bogstaveligt svarer til Reise til Jerusalem. Det er ogsaa den ældste, særegne Benævnelse, hvorvel den ikke synes at naae høiere op end til Begyndelsen af det 12te Aarhundrede. Ordene Jórsalamenn, Jerusalems Mænd, Jórsalafarir, Reisende til Jerusalem, hvilke Ord nedstamme fra det førstnævnte, ere de eneste, som Runeordbogen hidtil har anviist os til at betegne Korsfarerne eller Pilegrimene i det hellige Land. I Sagaerne, hvor disse Ord træffes hvert Øieblik, svare de, omendskjøndt i en mere udvidet Betydning, omtrent til Peregrini hos de vestlige Krønike-

Navne, man gav dem i Norden.

skrivere om Korstogene[1]. Man træffer dem iøvrigt kun sjeldent i Sproget, som bruges af Skjaldene, der foretrak at betjene sig af mere pragtfulde Omskrivninger. Det maa tilføies, at Tillægsordet Jórsalafari blev givet de Skandinaver, der havde været i det hellige Land, som Tilnavn efter deres Tilbagekomst til Norden, og det havde omtrent samme Betydning og brugtes paa samme Maade, som Ordet Hadji hos Muselmændene, og som Ordet *προσκυνητής* hos de nyere Grækere. I det 13de Aarhundrede fremkommer der en Benævnelse, som er afledt af Middelalderens Latin, nemlig Palmaraferd af Palmarius (Palmetræ[2]), et Ord, der er laant fra den Skik at bringe Palmer med hjem fra Abrahams Have i Jeriko. De mere almindelige Udtryk, Valferd og Pílegrimsferd forekomme derfor ogsaa meget jevnligt hos de skandinaviske Krønikeskrivere; det første, som, oversat Ord for Ord, af val, Lig, og ferd, Reise, betyder »Reise til Graven«, er af høi Ælde; det har vedligeholdt sig i de fleste nuværende, germaniske Tungemaal under Formerne Valfart (svensk og dansk), Wallfahrt (tydsk), o. s. v. Det andet, som er af nyere Oprindelse, er en Forvanskning af det latinske peregrinus; det fremtræder under Formerne Pilagrima, Pilgramme, Pilgrima (paa Engelsk: Pilgrimage; paa Dansk, Pilgrimsreise; paa Svensk, Pilegrimsfärd; paa Tydsk, Pilgerfahrt). Vi nævne endnu i Forbigaaende de mere ubestemte Udtryk: Sudrgaungur (Reisende imod Syd), Austrgaungur (Reisende imod Øst,

---

[1]) Udtrykket *Ierosolimitæ*, der svarer nøiagtigt til *Jórsalafarir*, træffes kun sjeldent hos de latinske Historieskrivere; man finder det imidlertid i *Annales de Saint Disibode* og hos Gobelin Persona.

[2]) Ordet Palmier eller Paumier, som brugtes til at betegne Pilegrimene, der kom tilbage fra det hellige Land, forekommer i Romanerne: *Auberi*, *Blanchandin*, *Pârise la Duchesse* etc. See Du Cange, Gloss. med. et infim. Latinit., under Ordet Palmarius.

Rusland eller Orienten): Asiafarar, Reisende til Asien; Grikklandsfarir, Reisende til Grækenland eller til Rusland, Navne, som i visse Tilfælde anvendtes om Korsfarerne, men de ere af en altfor løs Betydning til at man udenvidere kan henstille iblandt Jórsalafarir (Reisende til det hellige Land) alle dem, paa hvem Sagaerne anvende disse Tillægsnavne eller Epitheta. Det er først meget senere, at Ordet Korstóg (Korståg) optoges i de nordiske Sprog, og at Ordet Valfart erholdt Betydningen Pilegrimsfart, saaledes som dette Ord nu forstaaes. Endnu den Dag idag findes der i det Islandske intet andet Udtryk til at betegne Korstog og Korsfarer, end de gamle Ord Jórsalaferd og Jórsalafarar[1]).

Deres numeriske Betydning.

De ubestemte Udtryk Sudrgaungur og Austrgaungur, Grikklandsfarar og Asiafarar, som vi nylig have omtalt, og som man saa ofte træffer deels i Sagaerne og deels i Runeindskrifter, hvor det snart anvendes om Folk, der virkelig have foretaget Reisen til det hellige Land, og snart bruges ene og paa en ubestemt Maade, vise, uden Hensyn til Navn og Person, hvor hyppigt der foretoges Reiser til Orienten, enten i et videbegjærligt Øiemed eller i et gudfrygtigt Formaal. Idet vi kun for at ihukomme dem citere de samme Runer, hvis tvivlsomme Autoritet eller Oprindelse vi have fremhævet, og som omtalte saa mange, der ere døde i Lombardiet (Langbardaland) og i Grækenland (Grikkland), uden Tvivl paa Reisen til det hellige Land eller paa Tilbagetouren derfra, have vi nu kun tilbage at omtale alle de Oplysninger af denne Art, som indeholdes i de talrige Nekrologier (Dødelister) fra de skandinaviske Lande og selv fra Tydskland. Man vil saaledes faae at see, at Registrene

---

[1]) Det islandske Ord *Krossferd*, Korstog, er et Ord, som tilhører den nyere Tid og ikke har hjemme i det nationale Sprog.

i et eneste Kloster i Byen Lund i det tolvte Aarhundrede indeholde et stort Antal Fortegnelser over Afdøde, og i hundredeviis træffer man skandinaviske Navne indskrevne i en Bog i Abbediet Reichenau, i Nærheden af Kostnitz, der var en Station paa en af de af Folk fra Norden hyppigst befarede Veie. I dette Register findes indskrevet fra Aar 842 indtil 1100 ti tusind Navne, som hidrøre fra hundrede og sex Klostre, der staae i Forbindelse med Klosteret i Reichenau. Efter disse Navne træffes endnu i det samme Register fire hundrede Navne paa Mænd fra Norden, hvoraf fyrretyve ere Islændere (ex Islant terra)[1]. Man meddeler desuden, at Antallet af dem, som flere Gange foretog Reisen til det hellige Land, var betydeligt; man har authentiske Exempler paa danske Pilegrime[2], som to Gange have besøgt Jerusalem. Et dansk Tog[3], som udrustedes Aar 1190, og den norske Kong Sigurd d. 1stes Hær, som samledes tidligere i Aaret 1111[4], udvalgte sine Krigsmænd kun iblandt disse Veteraner, om hvilke de samtidige Aarbogsforfattere dog ikke meddele nogle videre Enkeltheder. Ofte meddele Sagaerne kun et enestaaende Navn, ledsaget af en kort Omtale, og dog veed man af en af de sjeldne Monografier om Jórsalafærd, der ere komne os ihænde, at den Mand, hvorom Talen er, tvertimod kun at være en

---

[1]) Disse Runeindskrifter ere blevne samlede i det 11te Bind af *Acta litteraria Sveciæ*, p. 145, 379, 402. Man finder ogsaa deri en Liste over de Indskrifter, som fremvise Kors, og som man af den Grund har ligeledes villet gjenkalde i Pilegrimenes eller Korsfarernes Erindring.

[2]) See Diplomatarium Islandicum, I, 171; Antiqvarisk Tidsskrift, 1843, p. 67—75. — Registeret forefindes i Archiverne i Karlsruhe, Nr. 118.

[3]) Især deleshed *Jonas fra Sorø*, see Kap. V.

[4]) See Kap VI.

enestaaende Pilegrim, kommanderede et fuldstændigt Tog[1]). Visse Fyrste-Familier synes desuden ligesom at have optaget Krønikeskrivernes hele Opmærksomhed; i Norge er det en eneste Slægt, nemlig Arnungernes, til hvilken man, som vi ville faae at see, kunne henføre Størstedelen af de Navne paa Jórsalafarere, som Sagaerne have opbevaret os. I Danmark er der en enkelt Familie, med hvem det Samme er Tilfældet, og dog vilde i begge Lande Resten af Adelen ikke kunne forblive ligegyldig overfor Exempler, der have et saa høit Udspring. Hvis man endelig raadfører sig med en anden Kilde i den nordiske Literatur, nemlig med Kæmpeviserne, eller de folkeyndede Sange i de tre Kongeriger, paa Island eller Færøerne, saa vil man ligeledes der finde en Mængde Sagn, som have Hensyn til Jórsalafarere, der ikke have efterladt Spor i Historien. Altsaa, da man, hvad Størrelsen af de vigtigste Troppekontingenter angaaer, enten ved dem selv eller ved Indholdet af de Fortællinger, der ere komne os ihænde, kan anføre nøiagtige Talstørrelser; da man veed, at Kong Erik den Gode, Aar 1104[2]) blev ledsaget af tre tusind Ryttere og tre tusind Mand Fodfolk, at Sigurd Jorsalafar, i Aaret 1111 havde ti tusind Mands Besætning ombord i Flaaden, han anførte, endelig, at et omtrent ligestort Antal Krigsfolk ledsagede Anføreren for det norske Korstog i Aaret 1153[3]), saa er det tilladt, at danne sig et idetmindste tilnærmende Begreb om hele Betydningen af de Tog, der foretoges til det hellige Land. Det maatte ganske sikkert indtræffe mere end een Gang, at Ulykkestilfælde af forskjellig Art, Sygdomme, Sammenstød med Røvere o. desl., standsede Pile-

[1]) For Exempel Ulf af Laufnæs, see Kap. IV.
[2]) See Kap. III. [3]) See Kap. V.

grimene eller Korsfarerne underveis, saaledes som det hændtes de tre danske Biskopper, der havde tiltraadt Reisen til Jerusalem, men som Greven af Stade lod kaste i Elben[1]), efter at han havde udplyndret dem, og vi maae desuden indrømme, at sammenlignede med de Tal, som af Okcidentens Krønikeskrivere angives for de latinske Troppekontingenter, maae de, vi nylig have anført, ansees for ubetydelige; men det maa bemærkes, at de nævnte Antal for det Første ialmindelighed kun indbefattede Vaabenmændene, uden at tage Hensyn til deres Tjenerskab; at intet Følge af Oldinge, Kvinder og Børn forøgede Antallet af Jórsalafarerne, at Forskjelligheden i Sproget hindrede dem i underveis at hverve flere Kræfter, saaledes som de latinske Krigshære pleiede at gjøre det, og at endelig de Talstørrelser, som ere hentede eller uddragne fra Sagaerne, altid angive et virkeligt Kontingent, undertiden endogsaa et længe udsøgt Kjernekorps, saaledes som det, der dannedes af Sigurd Hierosolymitanerens Ledsagere. Men vi kunne følgelig uden Betænkelighed paastaae, at Forholdet mellem Antallet af Korsfarerne eller Pilegrimene og Folkemængdens hele Størrelse i de skandinaviske Kongeriger, uagtet disses fjerne Afstand fra Orienten, har været omtrent det samme som i de andre Dele af Europa.

Love og borgerlige Anordninger med Hensyn til Korsfarerne.

Man indseer let, at disse hyppigt gjentagne lange Reiser maatte nødvendiggjøre Lovbestemmelser og Forholdsregler af forskjellig Art, deels forat styre Begeistringen for samme, naar Hensyn til Statens Bedste krævede det, deels for at ordne Betingelserne for Afreisen, deels endelig for at beskytte Jórsalafarernes Interesser under deres Fraværelse. Mange af disse Anordninger bleve desuden hen-

---

[1]) SS. Rer. Dan. I, 339, Suhm, Danmarks Historie, V, p. 200.

tede fra ældre Bestemmelser, der gik langt tilbage i Tiden, enten fra den Tid, da Normannerne foretoge deres Hærgen i fremmede Lande, eller fra Oprettelsen af Væringe-Garden i Constantinopel. I Norge og overalt, hvor den skandinaviske Folkestammes gamle Friheder bestode usvækkede, var Retten til at forlade Landet uden Regentens Bemyndigelse, uden foreløbig angiven Grund, og endelig uden at tabe nogen Eiendomsret eller Arveret, hvor lang Korsfarerens Fraværelse end kunde være, bleven betragtet, efter hvad vi have seet, som en af Nationens vigtigste Forrettigheder, og med stor Nidkjærhed blev denne Forret forsvaret og gjort gjældende, saasnart Kongemagten forsøgte paa at ville gjøre Indskrænkninger deri. Det er denne Ret, som Gulathings og Frostathings gamle Love stadfæstede, efter at de, som vi i Fortællingen om Sigurds Korstog[1]) ville faae at see, havde afskaffet de danske Kongers indskrænkende Anordninger. Loven havde ogsaa sørget for at bestemme Vilkaarene for den Fraværendes Eiendomsforhold under hans Pilgrimsfart. I Norge havde han Ret til før sin Afreise at udsee en Mand, »der i tre Aar maatte »bestyre hans Eiendomme, og i hans Sted nyde alle hans »borgerlige Rettigheder, ja endog benytte hans Stemmeret i Folkets Raad«[2]). Efter Forløbet af denne Tid gik Bestyrelsen af Eiendommen over til Arvingen. Loven havde endogsaa havt et andet Punkt for Øie, som ligeledes angik disse Reiser til fjerne Lande; den sikkrede saaledes Fuldbyrdelsen af de Forhyringskontrakter, ved hvilke Søfolk, der gik ombord i Fartøier til Orienten, vare knyttede til deres Overhoved. Farmanna-Løg, eller den norske Søret, fastsætter for Ma-

[1]) See Kap. IV.
[2]) Gulathings Løg, Kap. XLVII.

trosen, som i de græske Farvande forlader sit Overhoved, en Mulkt paa fjorten Mark og sexten Øretuger i Sølv, en Sum, som var lig med den, der skulde betales for en lignende Brøde begaaet i Amerika, medens den samme Mulkt kun lød paa en Mark paa de danske eller svenske Kyster; Halvdelen af denne Mulkt tilfaldt Kongen, og den anden Halvdeel Skibets Herre[1]). I Sverrig finde vi ligeledes særegne Bestemmelser med Hensyn til deres Eiendele, som begive sig paa Reise til Orienten. I et Aar, ifølge Vestgothlands gamle Lovgivning, bestyrer Forpagteren den Fraværendes Eiendomme; efter et Aars Forløb er det den nærmeste Arving, som overtager Eiendommens Bestyrelse, men han kan ikke tage samme i Besiddelse, saalænge man er vis paa, at den Fraværende lever i Orienten, medens derimod den samme Lov tillader Arvingen, hvis hans Fraværelse forlænges i ethvert andet Land, at indtræde, efter tre Aars Forløb, i den Fraværendes Eiendomsret, ganske som om denne var afgaaet ved Døden[2]). Disse Love vare reent borgerlige, de angik kun de Reisende i Almindelighed, og toge blot Hensyn til deres Eiendomme og ikke til de Grunde, som kunde bestemme deres Afreise, ligesom de især deleshed vare beregnede paa dem, der paa disse fjerne Tog kun søgte at vinde Handelsfordele, eller dreves alene af Videbegjærlighed og Trang til Eventyr. Senere forøgedes de med geistlige Bestemmelser og Anordninger, der vare en Efterligning af hvad der i saadan Anledning var bleven vedtaget i det øvrige Europa. Virkelig, hver Gang disse Reiser til Jerusalem, de saakaldte Jórsalaferd, antoge en religiøs Karakteer og bleve

[1]) Farmanna-Lög, Kap. VI.
[2]) Westgötha Lag, Arftherbalk, Nr. 12.

foretagne enten af Gudsfrygt, i Anledning af mere eller mindre høitidelige Løfter, eller for at erhverve Deel i den af Paven lovede Syndsforladelse, eller for at udsone visse Forbrydelser og fuldbyrde en eller anden kirkelig Bod, fatter man, at de i saadanne Tilfælde maae have foranlediget Kirkens Indblanding. Hvad enten nu denne opmuntrede til at foretage saadanne Valfarter paa de Tider, de store Korstog forberededes, eller at den foreskrev og paabød dem som udsonende Forholdsregler, og følgelig forbeholdt sig at styre eller fremskynde Iveren for samme, alt eftersom dens egne Interesser opfordrede dertil, maatte den da ikke i alle saadanne Tilfælde vise sig nidkjær for at samle dem om et og samme Formaal, og overtage Ledelsen af dem? Det er paa den Maade, at vi see de kirkelige Love i Norden foreskrive Bestemmelser for Aflæggelsen af Løfter angaaende det hellige Land, ordne Ceremonierne ved Pilgrimenes Afreise og bestemme Formen af de Vandrebreve, man tilstod dem. Naar det gjaldt om en simpel Andagtsreise eller om Fuldbyrdelsen af et Løfte, saa forbeholdt Biskoppen sig, at tilstaae Pilgrimen[1]) Bemyndigelse til at foretage Reisen og fuldbyrde[2]) samme; men der frembød sig et andet Tilfælde: et af disse Mord eller en af disse Helligdomskrænkelser, der vare saa hyppige i Norden, bragte et eller andet for Kirken og Folket dyrebart Offer over iblandt Martyrernes Tal; enten foreskreves da Morderen som Bodsøvelse til Udsoning af sin Brøde en Forpligtelse til at foretage en Pilgrimsreise til Jerusalem, eller ogsaa anholdt han selv om at blive paalagt en saadan

[1]) Westgötha Lag, Giptobalk, VII.
[2]) See Historien om Aron Hjorleifsson i Gudmundars Saga hins Ældsta (Biskupa Sögur, t. II).

Bod; dette Slags Udsoningsmiddel var forud ordnet ved Lov[1]). Ifølge den brugelige Skik, maatte Pilgrimen, før han foretog Reisen til de hellige Steder, først henvende sig til den hellige Stol, for der at begjære Syndsforladelse for sine Forbrydelser; derfor see vi fra det 13de Aarhundrede Hoffet i Rom mere end een Gang anmasse sig i Norden udelukkende Ret til at godkjende Reiser til det hellige Land, hvilken saa end Anledningen dertil kunde være, enten Gudsfrygt eller Udsoning af begaaet Brøde; rimelig maa Grunden dertil søges i Ønsket om derved at forebygge de Misbrug, som havde indsneget sig i denne fromme Skik; en Konge i Danmark, som havde forsømt at underkaste sig disse Bestemmelser, seer man saaledes nærved at maatte dyrt betale sin Ulydighed. Hvad Fritagelse for Afgifter, Syndsforladelser og alle de religiøse Forrettigheder angaaer, som indrømmedes Pilgrimene og Korsfarerne, hvilke Forrettigheder vare nøie knyttede til de samme Bestemmelser og efterhaanden indrømmedes af den hellige Stol, da synes de aldrig at have været forskjellige fra dem, som indrømmedes det øvrige Europa[2]). For Resten kjendtes de ikke i Norden før det 13de Aarhundrede, og formaaede ikke der at udøve samme Indflydelse som andetsteds. Da den hellige Stols Foretagender med Hensyn til Gunstbeviisninger af denne Art maa anføres i den chronologiske Orden, deres Offentliggjørelse i de tre Kongeriger angiver, saa vil det

---

[1]) See især deleshed derom Gotland's Loven, som indrømmer enhver Morder, der har gjort Løfte om at foretage en udsonende Pilgrimsvandring, otte Dages Fred før Afreisen og ligesaa lang en Frist efter hans Tilbagekomst. Gutalag, Kap. XIII, udg. af Såve, p. 8.

[2]) See Du Cange, Gloss. med. et inf. Lat. under Ordet crucis privilegia.

være nok her at godtgjøre, at Nordens Kirkehistorie angaaende dette Punkt ikke frembyder noget særegent.

Naar Skandinaverne engang havde fattet den Beslutning at drage bort til det hellige Land, var det sjeldent, at de strax skrede til Udførelse af deres Forehavende; den Forsigtighed, fra hvilken de ingensinde afvege, og den fuldkomne Kundskab, de havde til Veiens Længde og til de med Reisen forbundne Farer, forbøde dem at efterligne de Ulykkelige, der droge ud fra Frankrig, for underveis at omkomme af Sult og Kulde i Ungarns Moradser, efter at de havde bildt sig ind, at finde Jerusalem i enhver befæstet By, som de kom i Nærheden af. Hvilken den Vei end var, som de maatte følge, og den Reisemaade, de forud havde bestemt sig for, saa var det altid med Langsomhed og den meest samvittighedsfulde Omhu, at de forberedede sig dertil; derfor har man i Historien om deres Tog kun faa Exempler paa Ulykkestilfælde, der hidrørte fra materielle Forsømmelser. Forberedelser

De, som havde den Hensigt at ville vælge Søveien, lod bygge Skibe af en særegen Størrelse og Form, der vare rummelige nok til, naar det gjordes nødigt, at kunne indtage Heste, og som dernæst forsynedes indvendigt med Krigsmaskiner og udvendigt med Schalupper[1]), hvilke Sagaerne aldrig optage i Angivelsen af Flaadens numeriske Styrke. Disse Fartøier vare ialmindelighed af en temmelig stor Bygning, lange af Form, udrustede med tre Rader Aarer og kun for en Deel forsynede med Dæk. Bagstavnen og Forstavnen hævede sig, ligesom i Normannernes gamle Fartøier, til en betydelig Høide over Skandseklædningen paa Skibenes Sider; udskaarne Figurer smykkede Forberedelserne til Søreiserne. Om deres Skibe.

---

[1]) See Snorre, Sigurdar Saga Jorsalafara og Orkneyinga Saga.

dem oventil; stor Overdaadighed herskede endogsaa, som Følge af Nordboernes Forfængelighed, i hele deres Udstyrelse; Seilene vare ofte af purpurrødt Silkestof, og Yderdelene af Fartøiet vare malede med skinnende Farver; Masternes øverste Ender vare undertiden smykkede med smaa Delfiner, dannede af Rav, Guld og andre kostbare Materialier[1]). Naar Fartøierne løb ind i en Havn, ophængte alle Folkene, som hørte til Skibsmandskabet, deres Vaabenskjolde langs med Skandseklædningen[2]). Skibene, som tilhørte Skandinaviens Prindser, prydedes med endnu større Sirater og Forskjønnelser; de bare ialmindelighed underlige Navne, der ofte vare laante fra den udskaarne Figur, som prydede deres Forstavn, og de spillede en stor Rolle i Skjaldenes Sange[3]); hele den skandinaviske Kunst anvendtes paa at gjøre disse »Snekkjur« [4]) til Mønstre paa Hurtighed og Styrke, og ofte anvendtes der to eller tre Vintre paa at udruste dem. De Folk, som byggede dem, stode i stor Anseelse, og Sagaerne have opbevaret os Navnene paa flere iblandt dem[5]). Af den Beundring, som disse Skibe vakte i Byzants, kan man desuden dømme om den Overlegenhed, som de besad fremfor de store italienske Bredfartøier (busses) og de klodsede franske Rundskibe (coques). De, som Norges Sigurd efterlod Keiser Alexis Comnenus, Aar

---

[1]) Encomium Emmæ (SS. RR. Dan., I, p. 476). Sammenlign: Schiern, Bemærkninger om Sigurd Jorsalafarers Dragefigurer (K. Dansk Vid. Selsk. Oversigter, 1859, p. 105).

[2]) Disse Vaabenskjolde dannede Fartøiernes Smykke. See Du Cange, hans Noter til Villehardouin, p. 283.

[3]) See Beskrivelsen af Ormen hin lange og af mange andre hos Snorre.

[4]) Snekkjur (lat. Hisnachi, Snekki; fransk: Esneches). See om deres Bygningsmaade Script. Soc. litt. Isl. VI, p. 134. Du Cange, Gloss. med. et inf. lat. under Ordet Naca.

[5]) Cfr. Gunnlaug, Olafs Saga Tryggvasonar, Cap. CCXXIII, CCXXXIII. (Fornm. Søg. II, p. 217, 251).

1111, bleve endnu fyrretyve Aar senere fremviste som Seeværdigheder. Besætningen ombord i de skandinaviske Fartøier bestod af selve Riddersmændene, der ingensinde ansaae det for en Fornedrelse at føre Aarerne, eller at tage en Haand med i Skibstougene; Sømandskunsten udgjorde nemlig en Deel af den militære Opdragelse, og selv Fyrsterne fandt en Ære i at kunne styre og anføre deres egne Skibe. Man valgte iøvrigt dertil udvalgte Krigere, som allerede havde gjort sig navnkundige ved en eller anden glimrende Daad; Alderen blev der lagt liden Vægt paa, thi Skandinaverne, især Børnene af Kongeslægten, syntes at have været begavede med en mærkelig tidlig udviklet, militær Dygtighed; imidlertid foretrak dog Norges Olaf d. 1ste de Søfolk, der vare komne ud over det tyvende Aar[1]).

Saasnart Skibene vare udrustede og bemandede, bleve de forsynede med forskjellige Slags Fødevarer, saasom tørrede Fisk og saltet Smør, der dengang, ligesom nu, udgjorde Skandinavernes vigtigste Næringsmidler, og dannede den væsentligste Deel af Provianten; men Skibenes ringe Lastdrægtighed i Forhold til Mandskabets numeriske Styrke, tillod ikke altid at medtage den Mængde Levnetsmidler, som var nødvendig til at foretage en heel Reise frem og tilbage. De store Tog tilsøs vare derfor ogsaa tvungne til at tilbringe en eller to Vintre i Havn, for derved at kunne fornye deres Proviant enten imod Betaling eller med væbnet Haand. Mændene fra Norden indskibede sig derfor heller ikke, uden først at have forsynet sig med Forsvars- og Angrebsvaaben. Foruden en Kaarde, som man dog kun brugte paa Landjorden, og et langt Skjold (langr skjöldr), som Proviant og Vaaben.

---

[1]) Gunnlaugr, loc. cit.

paa Græsk kaldes *περιμήκης ασπίς*[1]), var den tveæggede Jern- eller Bronzeøxe (bipennis) Skandinavernes særegne Vaaben og det eneste, som egnede sig paa engang til Kamp paa Landjorden saavelsom paa Søen. Paa Oldnordisk blev denne Øxe kaldet ex, eyx, ǒx, paa Græsk *ἀξίνη*, *πέλεκυς*[2]), »den danske Øxe«, hvorom Skatmesteren Bernhard[3]) fortæller os. Høvdingerne bare undertiden en Øxe af Guld eller Sølv, som et Tegn paa Overbefalingen[4]); Brugen af Pile og Landser var derimod overladt til Folk af lavere Rang.

Reisemaade. Skandinaverne seilede uden Kompas; istedet derfor styrede de deres Kurs efter Stjernernes Løb og Strømmenes Retning. De havde ved lang Øvelse lært at kjende begge og at benytte dem. Mærkelige Resultater af deres Erfaring i denne Henseende ere optegnede i flere særskilte Afhandlinger, som ere skrevne paa Island paa Kors-

---

[1]) *Οἱ περιμήκεσιν ἀσπίσι καὶ πέλυξιν ἑτεροστόμοις φράγνυνται.* Nicetas, Joh. Comn. Cap. IV, ed. Par. p. 11. Cfr. Konungs Skjuggsjá, ed. Eriksson, pp. LIV, 373.

[2]) See Anne Comnene, I. 11, edit. Paris. p. 62. Cfr. Du Cange; Notes à Villehardouin, p. 296; Notes à l'Alexiade, p. 256. Stritter, Memoriæ Populorum, IV, p. 432.

[3]) Richard Coeur de Lion »mist l'escu au col et la ache danoise en la main,« Bern. le Trésorier (Codi Bern. nº 113), fº 146. Cfr. Villehardouin, Ch. XCV, ed. Du Cange, p. 74; Roman de Rou, V. 13389; Chron. de Normandie, V. 37308; Roman de Godefroy, V. 26599. See ligeledes Raoul de Caen, ch. XXV (Hist. des Crois. t. III, p. 624); Guil. Brito, Philippid. l. XI (SS. RR. Gall. XVII, p. 268), som kalder denne Øxe dacha bipennis; Orderik Vital, l. XIII, ch. XLIII. t. V, p. 128. Will. Malmesb. ed. Savile, p. 43; Svein Akeson, Leg. Castrenses Kanuti Magni, SS. RR. Danic. III, p. 144; Saxo Gramm. p. 206; Konungs Skjuggsjá, ed. Jón Eiriksson, p. 389. Det er denne samme Øxe, som endnu den Dag idag har Plads i Norges Vaaben (Werlauff, Om Stiftelsen af en Ridderorden i Norge, p. 9).

[4]) Matth. Westmonast. ed. de Francf. p. 211; Florentius Wigorniens. ed. de Francf. p. 623.

togenes Tid. De forlode desuden sjeldent Farvandet langs Kysterne, med hvis Hovedpunkter de vare nøie bekjendte, og det var kun efter modent Overlæg, at de undertiden vovede sig ud i rum Sø. Deres Afreise fandt almindelig Sted om Efteraaret, saa at de før Vinterens Komme kunde naae en Havn i Frankrig eller Spanien, hvor de da pleiede at overvintre, og omendskjøndt deres Reisebøger kun anføre syv Uger til den hele Reise igjennem Strædet ved Gibraltar, saa bleve de dog af Storme eller Eventyr opholdte paa Veien i langt længere Tid; de behøvede saaledes næsten altid et heelt Aar til at fuldende Reisen. Med Undtagelse af de Udgifter, Skibenes Udrustning foranledigede, synes disse Tog ikke at have nødvendiggjort nogen særegen Udgift for Høvdingerne, der foranstaltede dem. Skibsmandskabet dannedes ialmindelighed af Frivillige. Enkelte Forrettigheder og Fritagelse for visse Afgifter, men dog kun i særegne Tilfælde, synes at have været den eneste Godtgjørelse, der ydedes dem. Salget af Skibene erstattede endelig rigeligt Udgifterne ved Tilbagereisen. De samme Forberedelser, skjøndt efter en beskednere Maalestok, fandt Sted ved de Tog, som valgte Flodveiene i Rusland, men Skibene, som anvendtes til dette sidste Slags Reiser, vare smallere og længere, og havde mere Lighed med de Vildes Piroger i vor Tid.

Med Hensyn til dem, som valgte en af de Veie tillands, hvis Retning vi i det Følgende skulle angive, da vare deres Forberedelser øjensynligt mindre vidtløftige, af en vidt forskjellig Art og havde stor Lighed og Overeensstemmelse med dem, som foretoges af Europas andre Pilgrime eller Korsfarere[1]). Vi gjenfinde saaledes i de

Forberedelser ved Reiser tillands. Pilgrimenes Klædedragt og Kjendetegn.

[1]) Angaaende Pilgrimenes Klædedragt, see Du Cange, Glossarium med. et inf. Lat. diss. XV.

nordiske Lande Staven og Kjolen, der brugtes af Pilgrimene fra de vesteuropæiske Lande. I Kirken i Sorø seer man afbildet paa en Gravsteen fra det 12te Aarhundrede en Pilgrim, der er kommen tilbage fra det hellige Land, og hvis Hat, Kappe og Pilgrimsstav ere ganske saaledes, som de skildres os af Joinville, hvor han omtaler Pilgrimene fra Okcidenten. Tversækken (skreppa) og Vandrestaven omhandles ofte i Sagaerne og de gamle Folkeviser[1]; Staven benævnes vigdr stafr (den indviede Stav), og efter Hjemkomsten blev den opbevaret som en Reliqvie[2]. Hvad Korset angaaer, da er det ganske vist, at de nordiske Folk bare det paa deres Klæder paa samme Maade som Latinerne; det af Snorre derom givne Vidnesbyrd er bestemt i den Henseende; de hedenske Skandinaver, som fandt Behag i at have Thors Hammer hængende om Halsen, fandt meget let paa at anvende Korset i Hammerens Sted, og Olaf den Helliges Soldater bare i Aaret 1030 hvide Kors paa deres Hjelme og deres Skjolde. Kongens eget Kors var af Guld paa en hvid Bund. Hvis man tør troe nogle gamle Sagn, antoge Nordmændene røde Kors paa hvid Grund, de Danske valgte derimod hvide Kors paa rød Grund, og de Svenske røde Kors paa guul Grund. Det er imidlertid rimeligt, at de, som sluttede sig til de store Korstog, bare Kors af grøn Farve, ligesom Hollænderne og Friserne, med hvem de sædvanlig reiste sammen, men Sagaerne meddele Intet om dette Punkt[3].

---

[1]) See Sangen om Svein Fielding (Danm. Gamle Folkeviser, udg. af Grundtvig, I, 402).

[2]) Kæmpeviser, p. 495; Snorre, III, p. 10, og Sturlunga Saga, II, p. 36, 147; Biskops Krønika, hos Benselius, Monum. vet. Eccles. Sueiogothicæ, p. 118.

[3]) Man har endnu ikke i Norden fundet noget ydre Pilgrimstegn i Lighed med de Tegn, som ere opdagede af Forgeais.

Før Pilgrimene tiltraadte Reisen, lode de deres Kors, deres Vandringsstav og alle de ydre Kjendetegn paa deres Pilgrimsfart indvie og velsigne i Kirken; Olaus Magnus[1]) har opbevaret os de Formularer, som Kirken i Norden i saadant Tilfælde benyttede sig af; Reisen foretoges enten tilfods, efter Knud den Stores Exempel, og da meget ofte under særegne Betingelser, saasom at vandre uden Sko[2]), eller også gjordes Reisen tilhest. »Ride til Hest[3]) imod Syd (reidar sudr ok sunnan),« er en i Sagaerne hyppigt forekommende Omskrivning, hvormed man betegner Pilgrimsfarten til det hellige Land.

Til en saa lang Reise behøvedes der Penge, med mindre at man havde den sørgelige Lod at komme til at reise sammen med de store tydske Pilgrimsskarer, der næsten altid havde en ynkelig Skjæbne. Før det 12te Aarhundrede og fra Begyndelsen af det trettende maatte de ovenikjøbet i Palæstina betale de Afgifter, som vare fastsatte af Muselmændene for Tilladelsen til at besøge de hellige Steder, hvilken Afgift af de franske Krønikeskrivere er benævnet Trieuage[4]). De Tog, som valgte Landveien, forbrugte ogsaa meget snart de Hjælpekilder, som stode til deres Anføreres Raadighed. Erik Eiegod havde neppe naaet Constantinopel, før han allerede havde udtømt alle de Skatte, som i en lang og blomstrende Regering vare opsamlede. Tre Aarhundreder senere forødte Valdemar den 3die Værdien af en heel Provinds, som af ham var

Omkostninger som Reisen medførte.

[1]) Historia Gent. Sept. Den i Rom udkomne Udgave, P. 601.
[2]) Sturl. Saga, II, 171, 183; Snorre, V, 184.
[3]) Et Udtryk, som forekommer i den samme Betydning i de franske Krøniker fra det 13de Aarhundrede.
[4]) Roman de Godefroy de Bouillon, anden Deel, V. 4966, 4999; II, p. 64, 67. Sammenlign dermed Roman de Rou, V. 8320; udg. af Pluquet, II, p. 411.

bleven solgt til Ridderordenen, der herskede i Preussen. Sølvpenge vare paa den Tid sjeldne i Norden, og derhos udmyntede efter en vilkaarlig Maalestok; de cirkulerede intet andet Sted, og Omsætningen af dem i anden Myntsort formindskede deres Værdi betydeligt. Der kunde følgelig ikke være Tale i Norden om disse fromme Stiftelser, som Pilgrimene fra Okcidenten saa ofte grundlagde før deres Afreise til det hellige Land. Nødvendigheden af at pantsætte sine Eiendomme eller at afhænde dem var der endnu langt mere bydende, end i det øvrige Europa. Da Jøderne endnu ikke havde faaet Fodfæste i de tre Kongeriger, og da Borgerne i de skandinaviske Byer hverken besade den Anseelse eller den Rigdom, som behøvedes for af Kongerne eller de forarmede Herrer at tilkjøbe sig for Guld deres municipale Friheder, saa blev det Munkene, som ialmindelighed forsynede Korsfarerne og Pilgrimene med de nødvendige Penge. Vi have endnu flere af disse Kontrakter om Pant i Grundeiendomme, som vare udfærdigede til Gunst for Kloster-Geistligheden; de vise os, i hvor høi Grad de med en Reise i saa fjerne Egne forbundne Omkostninger maatte være vanskelige at tilveiebringe[1]).

De fattige Pilgrimes Hjælpemidler (Pilagrimsbraud).

De Fattige havde ogsaa megen Møie med at forskaffe sig de uundgaaeligt nødvendige Hjælpemidler til at foretage Reisen til det hellige Land. Man bemyndigede dem til at maatte indsamle milde Gaver før deres Afreise, saa længe indtil de havde opdrevet den Sum, som var tilstrækkelig til at bestride Reiseomkostningerne. Det var hvad man benævnede Pilagrimsbraud (paa Dansk: Pilgrims-

---

[1]) Diplomatarium Arnæ-Magnæanum, I, 113, 116, 168; Suhm, Danmarks Hist, VIII, p. 481.

brød). En Anekdot angaaende Johan Grands Flugt (han var Erkebisp i Lund og i Aaret 1295 bleven indespærret af Kong Erik Menved i Danmark, paa Slottet Søborg) viser os, at denne Skik endnu var udbredt i Danmark ved Slutningen af det 13de Aarhundrede. Det lykkedes Erkebispen at undslippe ved Hjælp af den imødekommende Tjenstfærdighed, der vistes ham af Kongens Kok, som under Paaskud af at indsamle sit Pilgrimsbrød, før Reisen foretoges til det hellige Land, havde opnaaet at tilveiebringe Forstaaelse mellem Fangen og hans Venner[1]). Af authentiske Aktstykker veed man, at den hele uundgaaeligt nødvendige Sum for at kunne indlade sig paa Pilgrimsfarten til det hellige Land, beløb sig i det 13de Aarhundrede ialmindelighed til 100 Mark Lybsk[2]). De, som droge afsted, uden at have kunnet samle den anførte Sum, eller som havde udgivet den, før de naaede deres Bestemmelsessted, fandt langs med Veien de almindelige Hjælpekilder, som af den offentlige Gavmildhed vare forbeholdte andre europæiske Pilgrime, og især deleshed nøde de Gjæstfrihed enten paa Ridderslottene eller i Klostrene, der dannede filiale Forbindelser med de geistlige Ordener, som vare indstiftede i Norden, og hvilke den hellige Fader fra Begyndelsen af det 10de Aarhundrede havde givet bestemt Ordre til at skulle forskaffe Pilgrimene Herberg[3]) uden Betaling. Kongen af Danmark, Svend Estridssøn, vilde, at der hver Dag skulde opdækkes et Bord for dem i Gaarden, som hørte

---

[1]) Historien om Jens Grands Fangenskab, hos Hvidtfeldt i Danmarks Biskops Krønike, I, 64.

[2]) Omtrent sex tusind Franks eller henved to tusind Rigsdaler (see Melle, Itiner. Lubecensia, p. 20, 23, 77, 78).

[3]) See Lalanne, Pilgrimsvandringer til det hellige Land før Korstogene (Bibl. de l'École des chartes, II, 11, p. 17).

til hans Palads[1]). Den christelige Gavmildhed, hvorpaa de Troende gave Prøve, og de især, som selv havde havt Farer at udstaae paa Pilgrimsfarterne, havde desuden over næsten hele Europa og især deleshed i Norden tænkt paa i et fromt, religiøst Formaal, at komme Pilgrimene til Hjælp, uden at tale om de Arbeider, som bleve udførte for at gjøre Veiene sikkrere og bedre, og om Broer og Landeveie, der bleve anlagte i dette Formaal, hvilket en stor Mængde Runestene[2]) i Norden vidne om. Særegne Hospitaler for Pilgrimene, undertiden endogsaa helligede udelukkende til dem, som vandrede til det hellige Land, og som i dette Tilfælde kaldtes Palmaria[3]), traf man efter bestemte Mellemrum, og især deleshed ved Overgangen over de store Floder og over Bjergene.

Hospitalerne paa Alperne fandtes allerede paa Carl den Stores Tid[4]); det paa Bjerget Mont-Cenis var blevet anlagt af Ludvig den Fromme; et andet Hospital, som var opført paa Apenninerne, mellem Lucca og Siena, af Lehnsgrevinde Mathilda for at efterkomme et Løfte, hun havde givet Munkene paa Bjerget Cassin[5]), blev især besøgt af de Pilgrime, som vare udvandrede fra Norden. De traf

---

[1]) Haralds Saga Hardráda, Audunartháttr Vestfirzka, ch. III (Fornm. Sög. VI, p. 273).

[2]) Göransson, Bautil, n° 8, 10, 14, 21, 30, 32, 33, 35, 119, 124, 131, 146; cfr. Östgoth. Lag. Bygdabalk, IV, 2; Acta litteraria Sueciæ, t. 11, 17, 28; Oldtidsminder fra Østen, p. 159; endelig Münter, Undersøgelser om de danske Ridderordner, Kjøbenh. 1822, 8°, p. 11—14.

[3]) See Du Cange. Gloss. med. et infim. Latin. under Ordet Palmarius.

[4]) Chron. de Philippe Mouskes, edit. Reiffemberg, V. 3034—3039, I, p. 126.

[5]) Werlauff, Symbolæ ad geogr. med. ævi, p. 49; cf. Muratori, Antiquitates Italicæ, III, col. 553.

desuden i Italien særegne Hospitaler, indrettede for Folkene, der talte det oldnordiske Sprog, og Oprettelsen af disse Stiftelser skyldes, ifølge Sagaernes bestemte Forsikkringer, de danske Konger Knud den Stores og Erik Eiegod's Gavmildhed. Aar 1099 havde Kong Erik Eiegod ladet udgaae to Lovbestemmelser om Gaver, der skulde udelukkende anvendes til Bedste for dem, som talte det oldnordiske Sprog; disse skulde optages gratis i de oprettede Hospitaler for een Nat, og der erholde saa meget Viin, som de kunde ønske til deres Vederkvægelse. Det første af disse Hospitaler var beliggende mellem Piacenza og Borgo San-Donino ved Bredderne af Taro, og otte Miil Syd for den første af de to nævnte Byer[1]). Indtægten af de af Kongen kjøbte Enge og Jordlodder[2]) skulde tjene til at betale, hvad denne Gjæstfrihed maatte kunne koste. I Lucca indskrænkede han sig til at deponere en Kapital i det samme Øiemed, men Sagaen fortæller ikke, at han ogsaa der lod opbygge et Hospital. Et Dokument, som er opbevaret i Stadens Arkiv og dateret fra Aar 1099, omtaler en Gave af to Manser, skjænkede af en Kong Enricus til Kirken Sct. Fredien[3]). En Manse var i Lehnstiden Navnet paa saa stort et Stykke Land, som behøvedes til at ernære en Mand med Familie. En saadan Manse indeholdt et Fladerum af c. 15000 □ Alen. Denne kongelige Gave synes bestemt til at skulle anvendes i det nævnte Formaal. Ifølge hvad der meddeles os i Fagrskinna[4])

---

[1]) Knytl. Saga, Cap. LXXIV, Fornm. Sög. XI, p. 301; Abbed Nicolaus's Reisebeskrivelse (Ant. Russes, t. II, 407. Cfr. Chronicon Placentinum, Muratori, SS. RR. Ital. t. XVI, p. 575.

[2]) »Pratis et prædiis pecunia comparatis,« Vita Sancti Knuti Lavardi, ed. Pottast, p. 23.

[3]) Werlauff, Symb. ad geogr. medii ævi, p. 51.

[4]) Fagrskinna, Cap. CXVII, p. 93.

og **Knytlinga Saga**[1]) havde Kong Knud den Store paa sin Reise i Italien (1027) allerede grundlagt og rigt udstyret i Rom og andre Stæder paa Veien lignende Hospitaler, bestemte til at huse Folk, som talte det danske Sprog (af danskri tungu)[2]). Han udvirkede desuden, at alle Skandinaver, som reiste gjennem Italien, erholdt, saaledes som han selv siger det i et Brev, der er bleven opbevaret af Guillaume af Malmesbury[3]), Fritagelse for alle de Paalæg, som affordredes Pilgrimene, foruden kraftig Beskyttelse saavel af Paven, som af de Regenter, der paa den Tid vare forsamlede i Rom i Anledning af Keiser Conrad's Kroning. Det af Kongerne Erik og Knud givne Exempel synes at være blevet efterfulgt paa Korstogenes Tid af rige Pilgrime fra Norden; det er idetmindste det, som man ledes til at antage ifølge en dansk Sang, der skriver sig fra den Tid og handler om en folkeyndet Helt ved Navn Svein Fielding[4]). I Mølk, i Østerrig, fandt Skandinaverne et Hospital, som i det 11te Aarhundrede var anlagt af en Normanner ved Navn Ansgot[5]); i Constantinopel fandt de Hospitalet Samson[6]), og endelig i selve Jerusalem traf de Hospitaler, der paa Carl den Stores Tid vare anlagte for Latinerne; at regne fra det tolvte Aarhundrede, fandt de

---

[1]) **Knytl. Saga**, Cap. XVII, Fornm. Sög. XI, p. 202.

[2]) Udtrykket af »danskri tunga« omfatter alle de Folk, som talte det Skandinaviske eller Oldnordiske. See derom en Afhandling af Pàl Vidalin, i Slutn. af den arna-magnæanske Udgave af Gunnlaugr Saga, Kjøbenhavn 1775, 4°.

[3]) 2den Bog, Cap. CLXXXIII, den londonske Udgave, p. 309.

[4]) See Grundtvigs Afhandling p. 400 i **Danm. gamle Folkeviser**, p. 400, og en lignende af Abrahamson i **Udvalgte danske Viser**, p. 392.

[5]) Ordericus Vitalis, l. III, cap. IV, t. II, p. 64.

[6]) Jacob. Vitriac. **Hist. orient.** l. II, ch. XIX, p. 341; Theophanes, ed. Par. p. 203.

dernæst Sct. Johannis Hospital, hvis Pragt var berømt i hele Norden[1]), og fremdeles Tydskernes Sct. Marias Huus[2]); i dette Sidste taltes der et Sprog, hed det, som nærmede sig til deres[3]), og der gjenfandt de næsten Moderlandets Sæder.

Reisen over Land udkrævede, ligesom ogsaa Reisen tilsøs, idetmindste et Aar, og omendskjøndt en Fortegnelse over Afstandene og den Tid, der udfordredes for at gjennemreise dem, angiver et kortere Tidsrum, saa seer man dog, at Pilgrimenes Fraværelse varede to til tre Aar, hvilket, naar man fraregner Tiden, der medgik til Opholdet i det hellige Land, udgjør idetmindste tolv til femten Maaneder for den hele Reise. Afreisen fandt ikke Sted til bestemte Tider; senere er det imidlertid vist, at den blev saaledes bestemt, at Pilgrimenes Ankomst til Havnene ved Middelhavet faldt sammen med et eller andet af de to aarlige Korsfarertog, kaldte passagia, som fandt Sted ved Paaske eller Sct. Hansdag[4]), hvilke Paverne ofte selv anmeldte og som frembøde et hurtigt, sikkert og sparsommeligt Transportmiddel. Nordmændene pleiede at afreise om Foraaret, for at befinde sig om Sommeren i Tydskland og drage Fordeel af Juni-Reisen i Italien. Islænderne vare nødsagede til at overvintre i Norge eller i Danmark. Iøvrigt var der Intet nøie bestemt angaaende Tidspunktet enten for Afreisen eller for Tilbagetouren. Det sees, at Alt afhang af Pilgrimenes Hjælpekilder og af Reisemaa-

Tidspunkter for Afreisen og Tiden, som anvendtes til at fuldende Reisen

[1]) Ant. Russes, II, 412, 422.
[2]) Grundlagt i Jerusalem, Aar 1128; see Dudik, Deutsche Ritterordens Münzsammlung, p. 31—32.
[3]) Chronycke v. d. Duystcher Oirden, Cap. XLVIII (Matthæi Veteris ævi Analecta, V, p. 665).
[4]) See om disse Passagia, Boecler, Diss. de Passagiis, Strasb., 1658, 8°; Du Cange, Bemærkninger til Villehardouin, p. 277. Ordet passagia blev, fra det 13de Aarhundrede, udvidet til at betegne selve Korstogene, der vare de egentlige passagia.

den, og at den hele Tid, som hengik med Hen- og Hjemreisen, afvexlede fra et halvt Aar indtil fem Aar.

Om Sproget, der taltes paa Reisen.

Et sidste Spørgsmaal, men dog næsten umuligt at besvare, fremstiller sig for de reisende Jórsalafarir, hvad enten de tage Veien tillands eller tilsøs. Dette Spørgsmaal dreier sig om, hvorledes de skulde gjøre sig forstaaelige, da det oldnordiske Sprog, som den Gang endnu var aldeles frit for latinske eller tydske Bestanddele, maatte være uforstaaeligt for de øvrige Europas Beboere. Vi ville med Hensyn dertil først faae at see, at de, som toge Veien over Rusland, traf Landsmænd næsten lige til Constantinopel, hvor det Oldnordiske forstodes udmærket. I England og Normandiet forstod man ogsaa lidt af det Danske; men i de andre Lande er det rimeligt, at det Latinske eller maaske ogsaa det Franske, som Skandinaverne kaldte det Vælske[1]), Völsku, tjente dem til Meddelelsesmiddel; Kundskab til de fremmede Tungemaal og selv til det Græske var i Virkeligheden ikke ualmindelig i Norden. »Hvis Du vil erhverve Dig fuldkommen Kundskab,« hedder det i Kongespeilet, »da lær at kjende de Sprog, Folkene tale, især det Latinske og det Franske, thi de ere de meest brugelige[2]).« De norske Korsfarere fra Aar 1150, og de danske fra 1187, som valgte en flandersk Herre, ved Navn Jacques d'Avesnes, til Anfører, talte Sproget Völsku. De, som hverken forstode Latin eller Fransk, maatte, ligesom de Folk, hvorom Guibert de No-

---

[1]) See Reiffenberg, Fortalen til andet Bind af Romanen om Svanen (Roman du Cygne), p. 82.

[2]) See Kongespeilet, Cap. 5 (Christiania-Udgaven, p. 6), hvis fjerne Vidnesbyrd om Brugen af det Franske fortjener at sammenlignes med hvad Martino da Canale yttrer derom i Histoire littéraire de la France, XVI, p. 169.

gent[1]) taler, nøies med at give deres Tro paa Jesus Christus tilkjende ved Tegn, og stole paa de Troendes kristelige Kjærlighed, lykkelige, om de to eller tre Gange underveis traf Ordensbrødre af deres Nation, der havde taget Bolig enten i Klostre i Tydskland, eller i de af Kong Erik oprettede Hospitaler.

Reiseveie.

Vi ville nu meddele nogle geografiske Notitser om de Veie, som de skandinaviske Folk, naar de først havde forladt deres Hjemstavn, pleiede at følge. Man fatter let, at vi ikke her omtale dem, som sluttede sig uden videre ligefrem til Latinernes store Tog. Men Skandinaverne, som i enkelte Grupper begave sig til de hellige Steder, kunde ikke begive sig ud paa en saa lang Reise, uden først at have forsynet sig med en Reiseplan, som var forud omhyggelig affattet efter de Beretninger, som Pilgrime, der tidligere havde gjort Reisen, havde meddeelt. Saadanne Beretninger, om hvilke vi senere hen skulle tale nærmere, og som, omendskjøndt de vare skrevne paa oldnordisk, ialmindelighed bare den latinske Overskrift flores peregrinationis, synes at have været temmelig talrige i Middelalderen. De ere nu gaaede tabte, og man eier fra den Tid ikke længer andet end geografiske Udtog, der ere simple Ordfortegnelser, som efter al Sandsynlighed maae henregnes til de Dokumenter, som Pilgrimene eller Korsfarerne forskaffede sig ved deres Afreise, ved desangaaende at henvende sig til deres Erfaring, der allerede havde foretaget Reisen. Det er ved Hjælp af disse Brudstykker, som ere blevne bekræftede ved de Fortællinger om Korstogene eller Pilgrimsfarterne, der findes adspredte i Sagaerne, at man er istand til paa en nogenlunde sikker Maade at kunne

[1]) Bongars, Gesta Dei per Francos, I, p. 471.

angive de Veie, der fulgtes af de Folk, som fra Norden begave sig til Orienten. Det er anerkjendt, at disse Veie, som af Skandinaverne indbefattedes under det almindelige Navn Jórsalavegr, »Veie til Jerusalem«, eller Palmaravegr, »Pilgrimsveie«, og hvis Retning har været meget forskjellig, lade sig henføre til tre Hovedrouter, nemlig: den østlige, den vestlige og den romerske Vei.

Den østlige Reisevei (Austrvegr).

Den første Vei var den, som fra de ældste Tider pleiede at følges. Den betegnes i de oldnordiske Optegnelser med de to Navne: Austrvegr, Vei til Orienten, og Væringavegr, Væringernes Vei. Navnet Austrvegr, som forekommer i Nordens alleræld ste Digte, betegner ofte endogsaa Østerlandet ialmindelighed, Landet i Øst, betragtet i Forhold til de skandinaviske Lande, med en mere eller mindre begrændset Betydning, ifølge de Haandskrifter, hvori de forekomme; men i bogstavelig Forstand betegner Navnet kun den Reisevei, som aabnedes mellem Østersøen og det sorte Hav, i Anledning af de af Skandinaver stiftede Fyrstendømmer langs med de Floder, der gjennemstrømme det nuværende Rusland; vi have forhen omtalt de Forbindelser, som havde dannet sig mellem disse Fyrstendømmer og Hoffet i Byzants, og man maa ikke undre sig over, at den Vei, som nylig var dannet ved Vikingernes Sørøverier, var, takket være disse Forbindelser, bleven til en af de Handelsveie, som Nordens Folk meest benyttede. Handelsmændene, der kom fra Kysterne omkring Østersøen, Pilgrime, der begave sig til Byzants og til Jerusalem, Landsforviste og Lykkeriddere, som droge ud for at opsøge Fyrster, til hvem de kunde sælge deres Tjeneste, fulgte ganske naturligt en Vei, hvor man altid fandt Understøttelse og Beskyttelse og undertiden endogsaa Udsigt til at gjøre Lykke, hvor man ikke behøvede at frygte de halvt christne Ungarers

Forræderi, eller de Hindringer, som af den byzantinske Regering lagdes i Veien for Pilgrimenes Reise[1]). Det var desuden næsten altid den Vei, som fortrinsviis valgtes af de Svenske, der begave sig til Orienten.

Den første Hvileplads paa den østlige Reisevei, Austrvegr, var Visby, som var den frie Ø Gullands blomstrende Hovedstad. Beliggende lige langt fra de skandinaviske og de slaviske Kyster, og udenfor de Borgerkrige eller de religiøse Kampe, som i hele Middelalderen farvede disse Egne med Blod, var Gulland, ogsaa kaldet Østersøens Øie, Eystrasalts Auga, ved høie og farlige Klippekyster beskyttet imod Sørøvernes Overfald, og beboet af en gothisk Folkestamme, der havde sine egne Love, sit eget Sprog og sine særegne Sæder, medens den var uafhængig af de paa Fastlandet nærmest boende Fyrster. Under de gullandske Loves frie og gjæstfrie Herredømme havde Handelen, der af de hedenske Slaver var fordreven fra Pommerens gamle Stæder, samlet sig allerede i det tiende Aarhundredes Begyndelse i Staden Visby, som var beliggende paa Øens Vestkyst. Visby tjente til Oplagssted for Orientens Handelsvarer, der ankom til Østersøen gjennem de skandinaviske Fyrstendømmer omkring Novgorod og Aldeyuborg ved Floderne Neva og Dvina, og de gullandske Handlende vedligeholdt stadige Forbindelser med de sydligste Egne i Rusland, hvor et nationalt Sagn henlagde Sædet for en gullandsk Koloni, som i det niende Aarhundrede var udvandret fra Øen.

De talrige Skibe, der gik og kom mellem Visby og de skandinaviske Byer Birka i Sverrig og Heidaby i Dan-

---

[1]) See Lalanne, Pèlerinages en Terre sainte (Pilgrimsvandringer til det hellige Land); cf. Ademari Chronicon, Liv. III, c. LV (Pertz, SS. RR. Germ. IV, 140).

mark, hvor Adam af Bremen[1]) og de arabiske Geografer[2]) hensætte Midtpunktet for den skandinaviske Handel i det 10de Aarhundrede, tilbøde Pilgrimene fra Norden jevnlig og bekvem Leilighed til at naae Øen Gulland og derfra Estlands og Kurlands Kyst. De, som kom derhen i deres egne Skibe, for derefter at seile op ad de russiske Floder, fandt i Visby Levnetsmidler og Alt hvad der var nødvendigt at forsyne sig med til at foretage en saa lang Reise. Staden var desuden, paa Grund af Pilgrimenes Gjennemreise, der, efter en dansk Konges Exempel, havde bidraget til at opbygge og rigt udstyre dens mangfoldige Kirker, snart bleven et Slags hellig By, hvor ethvert af Øens Nabofolk havde sit eget Tempel, og hvor der til Ære for Øens Apostel, den hellige Olaf, reiste sig en af Nordens meest agtede Helligdomme. Dette stadfæstes udførligt af et af de ældste Mindesmærker i den svenske Chronografi, Guta Saga, der blev forfattet i det 12te Aarhundrede i den gammelgullandske Mundart, og hvori det blandt andet hedder: »I Begyndelsen havde Gulland ingen Biskopper, thi der kom gjennem Byen et stort Antal af saadanne, der droge paa Pilgrimsfart til Jerusalems hellige Land eller vendte hjem derfra; da man nemlig i den Tid pleiede at følge Öystravegr gjennem Rusland og Grækenland, naar man drog til Jerusalem. Biskopperne indviede da paa deres Gjennemreise Kirkerne og Kirkegaardene, paa Anmodning derom af de Folk, der havde grundlagt dem[3]).«

---

[1]) Adami Bremensis, De situ Daniæ, Cap. CCVIII, ed. Lindenbrog, p. 36.

[2]) Mehren, Islamitiske Folks geogr. Kundskaber, Ann. for nord. Oldkynd. 1857, p. 208

[3]) Fyrr en Gutland toki stethilika withr nekrum biskupi, tha qwamu

Fra Visby eller fra Östergarn, som var en Havn, beliggende paa Øens Østkyst, toge de Reisende enten Veien til Polotzk (Palteskju), der var Residentsstaden for det skandinaviske Dynasti, idet de reiste over Dagø, hvor der fandtes et af Gullænderne opført Slot, og seilede ind i Floden Dyna (Dynaminni), eller ogsaa toge de op ad Nevafloden og Wolchow indtil Aldeyuborg (Ladoga) og Holmgard (Novgorod), der vare Hovedstæder i Gardarige (Gardar). Fra den sidstnævnte Stad, der vedligeholdt vigtige Handelsforbindelser med Visby, og hvor Skandinaverne havde en Kirke, der var opført under Paakaldelsen af Olaf den Hellige, toge de Veien ad Floden Lowat indtil de Skove, hvorfra paa eengang alle Ruslands Floder udstrømme, og som nu talrige Kanaler gjennemfure. En Codex, som skyldes Nestor, angiver paa en bestemt og nøiagtig Maade dette skovbevoxede Distrikt, hvor Skibenes Udlosning fandt Sted, et Foretagende, hvori Nordens Folkeslag vare fortrinligt øvede, og som de mere end eengang havde givet Prøve paa i Okcidenten, især ved Beleiringen af Paris[1]. »Man reiser, siger Nestor, overland fra Floden Lowat til Floden Dniepr. Lowat udgyder sig i en stor Sø, som kaldes Ilmen, hvorfra en anden Flod, kaldet Wolchow, udstrømmer i Søen Neva (Ladoga), hvis Endepunkter udmunde i Væringernes Hav (Østersøen). Floden Dniepr har sin Kilde i Skoven Ocowscique (som nu bærer Navnet Wolcowski), og løber imod Syd; fra den samme Skov ud-

---

biskupar til Gutlands, pilagrimar til helga lands Jerusalem, ok thethan haim foru. Thann tima war wegroystra um Rythsaland ok Grikland at fara til Jerusalem. Thair wigthu fyrst kirkjur ok kirkjugartha, mith byn thaira, sum giera lithu kirkjur (Guta Saga, Cap. V; ed. Säve, l. XIII, p. 34).

[1]) Annales Metenses, ann. 888.

strømmer Floden Dvina, der løber imod Nord[1]).« Efter at have forladt denne Skov, er det Constantin Porphyrogenet vi skylde Kundskab om den øvrige Deel af den Reisevei, som Skandinaverne fulgte for at begive sig til Byzants. Det 9de Kapitel i hans Bog om Keiserrigets Bestyrelse er udelukkende helliget de saakaldte Rôs (Skandinaverne), der komme til Constantinopel paa Skibe, byggede af en eneste Træstamme (*μετὰ τῶν μονοξύλων*). »De ankomme, siger han, fra Rôsia's Kystland (*ἀπὸ τῆς ἔξω Ῥωσίας*), fra Novgorod (*Νεμογαρδὰ*), fra Smolensk (*Μιλινισκὰ*), fra Ljubetsch (*Τελιουτζὰ*), fra Tschernigov (*Τζερνιγωγὰ*) og fra Wyschegorod (*Βουσεγραδὲ*), og seile derfra ned ad Floden til den stærke Borg Kiew (*Κιοβὰ*); der samle de sig og kjøbe af Folkene, som boe langs Flodbredderne, nye Skibsskrog, forfærdigede i Skovene i Nabolaget, og paa dette Slags Fartøier overføre de Takkelagen og Tougværket fra de foregaaende. Derpaa, henimod Midten af Juni, seile de ned til Slottet Wititschef (*Βιτετζέβη*), der tilhører dem, og der vente de paa hinanden, for i Samling at foretage den farefulde Nedfart gjennem Dniepr's syv Vandfald.« Constantin Porphyrogenet giver disse Vandfald Navne, som stamme, siger han, fra »Rôs« Sproget, og af hvilke han tilføier en græsk Fortolkning. Disse Navne, som ere fremmede for de slaviske Mundarter, stamme alle fra det Oldnordiske[2]). Det første, siger han, hedder:

---

[1]) Nestoris Chronica, Cap. IV, ed. Miklosich, p. 3.
[2]) Constant. Porphyrog. de Admin. Imp. cap. IX, udg. i Bonn. III, p. 74; cf. Depping, Expéd. maritimes des Normands. See de lærde Afhandlinger af Lehrberg, Aeltere Gesch. Russlands; Kunik, Die Schwedischen Rodsen, II; Krug, Forschungen; Kruse, Chronicon Varego-Russorum; Rafn, Antiq. de l'Orient, préf. p. VII.

Ἐσσούπη, ikke sove (*μὴ κοιμᾶσθαι*), paa Oldnordisk ej sofa;

det andet, *Οὐλβορσὶ*, Øens Dæmning, *ὁ φραγμὸσ τοῦ νήσου*, paa Oldnordisk Hólmfors;

det tredie, *ὁ Γελανδρι*, Ekkoets Fald, *ἤχου φραγμὸσ*, oldnordisk Gjallandifors;

det fjerde, *Ἀειφὰρ*, Pelikanens Fald, oldnordisk Alfari fors;

det femte, *Βαρουφόροσ*, det bølgende Fald, oldnordisk Barufors;

det sjette, *Λεαντὶ*, det skummende Fald, *Βράσμα νεροῦ*, oldnordisk Léandifors;

det syvende, *Στρουβοῦν*, det lille Fald, *Μικρὸσ φραγμὸσ*, oldnordisk Strandbunafors.

Fra disse rivende Fosser følger Constantin Porphyrogenet Skridt for Skridt de nordiske Fartøier, idet han enkeltviis angiver de Steder, hvor de pleiede at gjøre Holdt; saaledes nævner han Øen Sct. Gregorius, Øen Sct. Æther (Malorossa hos den Unavngivne fra Ravenna[1]), der tjente til Opholdssted for disse Sørøvere fra Norden, som Simeon Logothet[2]) kalder *Δρομῖται*. Deretter komme Mundingerne af den hvide Flod og Staden Kilia (paa Oldnordisk Kjövik, paa Græsk *Θιαγολὰ*), som af en skandinavisk Stamme blev anlagt ved den nordlige Arm af Donau, og var et Tilflugtssted ligt dem, Normannerne havde ved Oyssel, Croisic, Cordouan; dernæst nævnes: Mundingen af Sulina (*Παρακλάδιον*), Myggenes Ø (*Κωνωπεῖον*), endelig Constantia, Nutidens Varna, Ditzina og Mesembria, nu Misivri. Dette var den Reisevei, som var almindelig be-

---

[1]) Anon. de Ravenne, l. IV, c. III, p. 138.
[2]) Sym. Logoth. c. XIII, ed. Bonn. p. 707.

kjendt under Navnet Austrvegr; imidlertid har man nogle Exempler paa Skandinaver, der ankom ad Floden Don til det sorte Hav, som de kaldte Tana eller Dana Qvisl[1]), og det azovske Hav, som de benævnede Ellipaltar, af det græske Ἕλη, Kjær[2]). Man seer deraf, at fra Østersøen indtil Donauens Mundinger var den østlige Vei, Austrvegr, saa at sige kun en Række af befæstede Pladser, som enten stode under skandinaviske Anførere, eller endogsaa, som Novgorod, Smolensk og Kiew, vare beboede af oldnordiske Kolonier, og at paa en Strækning af mere end femhundrede Miil, gjenfandt Handelsmanden, Pilgrimen eller Lykkeridderen, Nordens Sprog talt paa ethvert Sted, som paa den Tid fortjente Navn af Stad. Alene den Kjendsgjerning, at disse Navne vare laante fra en oldnordisk Mundart, og ved en lang Brug overførte paa Steder, der vare saa fjernt beliggende fra de skandinaviske Lande, viser tilstrækkeligt, af hvilken Vigtighed den østlige Reiseroute eller Austrvegr i Middelalderen maa have været for Nordens Forbindelser med Orienten.

Constantinopel, som de fra Norden kommende Folk efter en møisommelig Reise gjennem Rusland og over det sorte Hav omsider naaede ved Bosporus (Sjávidarsund[3]), var for dem, om ikke Endemaalet, saa dog idetmindste et af Hovedformaalene for Reisen til Orienten. Ikke at tale om Væringegarden, der næsten udelukkende erholdt sit Mandskab fra Landsmænd, og hvis Indflydelse ved det kei-

---

[1]) Yngl. Saga, cap. 1, ed. Såve, p. 2.

[2]) Munch, Det Norske Folks Historie, I. p. 25, 232; III, p. 116, conf. Jornandès, cap. XXIII.

[3]) »Stolpe-Strædet«. Guldhornet kaldtes Stólparsund (Kolonnernes, Søilernes eller Pælenes Stræde). (Damusta Saga, som er anført i Noterne til den store Udgave af Snorre, III, p. 70.)

serlige Hof tilsikkrede Medlemmerne af dette Korps Gunst og Beskyttelse, fandt de i Norden hjemmehørende Folk talrige Minder om deres Fædreland i Byzants; denne Stad havde været Skuepladsen for Harald Haardraades, en af Norges største Kongers, navnkundige Bedrifter, og gjennem hele det 12te Aarhundrede havde de skandinaviske Fyrster, som der vare fulgte efter hinanden, efterladt talrige Spor af deres Ophold i Staden og af deres Gjennemreise. Olaf den Hellige havde der to Helligdomme, som vare opførte til Minde om vidunderlige Seire, der ved hans Indblanding i Striden vare vundne over de Barbarer, som boede i Thracien. Den samme Æresbeviisning skal i en lignende Anledning i Begyndelsen af det trettende Aarhundrede være ydet en islandsk Biskop, den hellige Thorlak. Byzants, som i de til Christendommen omvendte Skandinavers Øine traadte istedet for Asernes gyldne Stad, var en hellig By, der i de tre Kongeriger overalt nævnedes med Ærefrygt i Lighed med Rom; fabelagtige Fortællinger om den store Stads Glands, om det saakaldte »Mikligard«, ydede rigt Stof for Aftenunderholdningerne i Norden; derfra var det, at alt det Guld kom, hvormed man smykkede sig, det røde Guld, ogsaa kaldet Keiserguldet. Det var ogsaa derfra at man hjembragte de Reliquier og kostbare Gjenstande, som bestemtes til at smykke Kirkerne i Norden, thi ingen Stad i Verden indsluttede »saamange hellige Skatte og fromme Vidundere«. Skalholtsbogen meddeler os en Fortegnelse derover, nedskreven efter Pilgrimenes Fortællinger fra det 12te Aarhundrede. Efter at have talt om den hellige Sophies Kirke, som Forfatteren kalder Ægisif (Ἁγία Σοφία)[1],

[1]) See Legenden om den hellige Sophie og hendes tre Døttre, Fides, Spes og Caritas, udgiven paa Dansk af Brandt i »Dansk Klosterlæsning fra Middelalderen, II, p. 22, Kjøbenhavn, 1859, i 8°.

»Verdens mest glimrende Tempel[1]), hvor det sande Kors opbevares«, fortæller han, »at i den samme Stad ligge Philip og Jacob, Lucas og Timotheus begravne; der gjemmes Stephanus høire Haand, den hellige Kaabe eller Tunika, Abrahams, Isaks og Jakobs Hoveder, Krybben, hvori Frelseren hvilede, et Brev, han skrev med sin egen Haand, Spydet og Naglerne, Tornekronen, Purpurkaaben, Risene, det hellige Kar, Skoene, Stenen til Graven, Svededugen, Blodet, som opsamledes efter hans Død, Vandskaalen og Linklædet, der brugtes til Fodvaskningen, Vor hellige Frues Bælte og Stav, Hovedet, Armen og de tvende Hænder af Johannes den Døber, Andreas's Arm, Apostlen Philips Haand, Hovederne af Evangelisten Lucas, af Martyren Theodorus, af Apostlen Thomas og af Gregorius, der var Erkebisp i Stor-Armenien, Gregorius af Nazianzes Hovedhaar, Martyren Demetrius's Klæder, Kong Davids Throne, Keiser Constantin's Tømme, Martyren Pantaleons Blod tilligemed Melken, som flød fra hans Hals, efter at han var bleven halshugget, en Deel af den hellige Peters Hænder, et Sølvkors, svarende nøiagtig til Christi Størrelse, tre af Josva's Malmtrompeter, Stenen fra Samaritanerindens Brønd, et Sølvkors, indfattet med Guld og kostbare Stene, forfærdiget, ifølge Constantin's Befaling, efter Modellen af det lysende Kors, der viste sig paa Himlen, da han Aar 312 rykkede frem mod Maxence, et Mirakelbilled af den hellige Jomfru[2]) og Barnet, Reliquier af Herrens Broder Jacob, af

---

[1]) Benjamin fra Tudele (ed. Lempereur, p. 24) bruger de samme Udtryk.

[2]) Rimeligviis Eididera, om hvilket vi senere ville tale, Cap. VI. Cfr. Robert de Clary, fol. 127 r°, col. I. (Manuscript opbevaret i det kongel. Bibliothek i Kjøbenhavn, n° 487, fol.), og Robert Mauchet (edit. Camusat), f. 100 r°.

Ypperstepræsten Simeon og af Zacharias, Johannes den Døbers Fader; Apostlernes tolv Kurve, Øxen, med hvilken Noah forfærdigede Arken, den hellige Mathias's Hoved, Reliquierne fra Constantin og Helena, endelig Guldet, som bragtes af Magerne, og endnu mange andre Sjældenheder[1].«

Det er rimeligt, at Folkene fra de nordiske Lande, der vare øvede i Kamp mod Seiladsens Farer, naar de fra Constantinopel vilde reise til det hellige Land, da sjelden toge anden Vei end over Havet, saa at deres Reiseroute kun afveg meget lidt fra den Vei, som paa den Tid fulgtes af Handelsskibene. De synes imidlertid fortrinsviis at have udkaaret visse Havne, hvorhen Tilstedeværelsen af væringske Garnisoner især indbød dem, og som mundtlige eller skriftlige Sagn, efter hvilke de forud havde indrettet deres Reise, uden Tvivl anviste dem. De islandske, geografiske Brudstykker fra det 12te Aarhundrede fremhæve som særligt vigtige flere Punkter paa de byzantinske Kyster, som man kun sjelden finder i de tilsvarende latinske Skildringer fra den Tid. Blandt disse Steder ville vi her nævne: et Forbjerg, hvor Skandinavernes Fartøier ialmindelighed pleiede at standse, og som Sagaerne henlægge i Nærheden af Propontide og benævne Ægisnæs; Stæderne Imboli (Amphipolis?), Cos, hvor, ifølge en lærd islandsk Abbeds Udsagn, Veiene fra Rom og Byzants til Jerusalem krydsede hinanden, Raudakástala (Castrorosso), Mirreaborg (Myrrha), Jalandarnæs (Cap Chelidonium), Atalsfjord (Bugten ved Alexandrette), endelig Bastaborg (Baffa) paa Cypern, hvor

[1]) Skálholtsbók (Antiquités russes, II, p. 416). Den største Deel af disse Reliquier ere beskrevne af Robert de Clary, fol. 120 v°, col. 2 og følgende. Cf. Wilhelm Malmesburiens, l. IV, CCCLVI (ed. Engl. Hist. Soc. p. 550).

den danske Konge Erik Eiegods Grav fandtes, og som Væringerne[1]) bemægtigede sig. Havnen Akre, Akrsborg, der var Pilgrimenes almindelige Samlingsplads, var Endemaalet for Austrvegr[2]).

Indtil hvilken Tid var Austrvegr en af Nordens Hovedveie til Orienten? Der ere Grunde for at antage, at denne Vei, der var knyttet til de skandinaviske Fyrstendømmers Tilværelse i Rusland og til Væringegardens Bestaaen, maatte følge Sammes Skjæbne. I Begyndelsen af det 13de Aarhundrede, da Væringegarden ophørte at hverve sit Mandskab i de nordiske Riger, da de skandinaviske Christne, idet de mere knyttede sig til Rom, ikke længer saae andet i Constantinopel end Schismaets Hovedstad, og da de russiske Dynastier, som allerede i nogen Tid vare blevne fremmede for Moderlandets Historie, forsvandt under Mongolernes Indfald, blev Østveien, der ikke længer frembød den samme Sikkerhed som forhen, naturligviis forladt, idet man fra den Tid af hellere valgte de europæiske Pilgrimes almindelige Reisevei.

Den vestlige Reiseroute (Vestrvegr). Skjøndt den østlige Reisevei kunde befares fra den ene Ende til den anden af smaa, lidet dybtgaaende Fartøier, saa blev den dog især deleshed kun benyttet af Pilgrime, der reiste enkeltviis, og især af Skandinaver, som boede langs med Floderne, der udmundede i Østersøen. Nordmændene, som sjelden reiste alene, synes, rigtig nok i en nyere Tid, at have valgt Veien over Middelhavet, idet de seilede langs med Kysterne af Frankrig, Spanien og

[1]) Sammenlign, hvad denne sidste Deel af Austrvegr angaaer, Itinerarium Frederici II (Huilliard-Bréholles, historia diplomatica Frederici II, 1, p. 899).

[2]) See derom længere hen, cap. III.

Afrika. Sagaerne give denne Vei Navn af Vestrvegr eller den vestlige Reiseroute, i Modsætning til den anden. Den var to Gange længere, den udkrævede idetmindste et Aars Reise, og den udsatte for alle de med Søreiser forbundne Farer og ofte endogsaa for Hunger. Paa den Vei traf man ingen Folk, der talte det Oldnordiske, heller ingen skandinaviske Colonier eller Byer, hvor man kunde forsyne sig med Levnetsmidler, men derimod mødte man næsten overalt ugjæstfrie Kyster, fjendtligsindede Folkeslag og ved Slutningen af Reisen en meget stor Strækning, som var farlig at tilbagelægge uden Kompas. Nordboernes eventyrlige Sind, de fra de gamle Vikinger nedarvede Sagn, Haabet om et rigt Bytte, der uden Selvbebreidelse kunde erobres fra de vantro Beboere af Spanien og Afrika, Kampe at udholde tilsøs imod Middelhavets Sørøvere, endelig til visse Tider Leilighed til at slutte sig til lignende Tog, der udrustedes af Friserne og Hollænderne, alt dette gjorde imidlertid den vestlige Vei, Vestrvegr, ligesaa besøgt af Skandinaverne fra Norge, som Austrvegr var det af dem, der havde hjemme i Sverrig; men da Længden af denne Reise og de med samme forbundne Udgifter og Farer forhindrede de simple Pilgrime i at vælge den, kunde den kun tiltrædes af Fyrster og mægtige Lehnsbesiddere, der vare rige nok for at kunne udruste anselige Flaader og hverve Mandskab i tilstrækkeligt Antal.

Veien til Orienten over Middelhavet var kjendt af de hedenske Normanner. Vi ville ikke her tale om den Flaade, som da den Aar 778 viste sig udenfor Murene af Narbonne[1]), bragte Carl den Store til at fælde Taarer, men vist er det, at i Aaret 820 kom to danske Anførere

[1]) Monachus Sangall, Gesta Karoli (SS. RR. Germ. II, 737).

og hærgede de franske Kyster ved Middelhavet[1], og at de fra 858 til 862 ikke forlode la Camargue, hvor de havde grundlagt en Stad, der, ifølge Ibn Adhâri[2], endnu i det tiende Aarhundrede bar Navn efter dem, og hvorfra de droge ud at plyndre Italiens og Grækenlands Kyster, i Forening med de arabiske Sørøvere fra Sicilien. Constantinopel blev i Aaret 860 angreben af Normanner, der ankom til en og samme Tid fra det sorte Hav og fra Archipelet, og det er kun tre eller fire Aar senere, at disse Sørøvere synes at have forladt Middelhavet, for at udøve deres Hærgen og Plyndring i England[3]. Imidlertid hvad enten nu ingen af disse Vikinger fra det 9de Aarhundrede er vendt tilbage til Moderlandet, eller at Erindringen om disse første Tog er gaaet tabt i Norge, paa den Tid da Sagaerne nedskreves, saa er det de første norske Korsfarere, Giski's Arnunger fra 1103, at de tilskrive Æren for at have indviet den vestlige Reiseroute[4]. Hvad Værd man end vil tillægge denne sidste Hypothes[5], saa er det vist, at et betydeligt Antal norske Flotiller valgte i det 12te Aarhundrede Vestbanen, Vestrvegr, for at begive sig til det hellige Land.

Man besidder to Brudstykker angaaende denne Reisevei. Det første findes i et Haandskrift fra Slutningen af

---

[1]) Vita Hludovici imperatoris (SS. RR. Germ. II, 625).

[2]) Ibn-Adhâri, II, p. 99; Dozy, Recherches sur l'Espagne, t. II. p. 295; Séb. de Salamanque, Cap. XXVI; Prudence, fra 859 til 861.

[3]) See alle de af Kruse anførte Steder angaaende Aaret 866, og Dozy, Recherches, t. II, p, 295.

[4]) Magnúss Saga Bærfetta, c. LXXXIII, Fornm. Sögur, VII, p. 66. Strædet ved Gibraltar (Njørvasund) forekommer vel i Volsunga Saga, c. IX (Fornald. Sögur Nordr. I. I, p. 138); men denne Saga, hvorvel den handler om Heltegjerninger, er affattet senere end den af Magnús Bærfetta.

[5]) See længer hen det 3die Cap.

det 12te Aarhundrede, som er opbevaret i Arkiverne i Stokholm; det er endydermere blevet af en Skolastiker føiet til den af Adam af Bremen[1]) forfattede Beskrivelse af Nordens Øer, og paany gjengivet i Albert af Stades Annaler. Den sidstnævnte Forfatter henfører det til Aaret 1152, ifølge en Udtalelse af to fingerede Personer, Fyrri og Tyrri[2]), om hvem det hedder, at de Juleaften indlode sig i en videnskabelig Samtale om Astronomien og Geografien paa deres Tid. Det er mere end sandsynligt, at denne Reisebeskrivelse virkelig er bleven forfattet henimod Begyndelsen af det 12te Aarhundrede; den lader Pilegrimen tiltræde Reisen fra Ribe i Danmark, og lader ham derefter gjennem Strædet ved Gibraltar[3]) ankomme paa fyrretyve Dage til Jerusalem. Det andet Brudstykke tilhører en haandskreven Skildring af en norsk Pilgrimsreise fra det 12te Aarhundrede. Denne Reiseskildring, som skyldes en Munk ved Navn Mauritius[4]), der i Egenskab af Kapellan fulgte en Lehnsbaron fra den norske Konge Hakon den Stores Hof, opbevares i Arkiverne i Christiania[5]). Det meddeler med

---

[1]) Schol. 96 (Pertz, SS. RR. Germ. VII, p. 368).
[2]) »Juvenes litterati, curiales et curiosi« (Pertz, SS. RR. Germ. XVI. 340).
[3]) Texten findes i en Afhandling af Werlauff, som læses i Annaler for nord. Oldkyndighed, 1836, p. 49. Jfr. SS. RR. Dan. V, 602.
[4]) See længer hen Cap. VIII.
[5]) De Citationer, vi anføre, ere laante fra et Haandskrift, som den berømte Munch havde havt den Godhed selv at nedskrive for os. Der indeholdes ogsaa en endnu ikke udgiven Beskrivelse af Vestrvegr i et latinsk Haandskrift, som opbevares i Universitets-bibliotheket i Upsala (Wadstenas Samlinger, under røde Mærker; No. 43, in 4°), 124 r°—130 r°. Men denne Beskrivelse, som synes først at være nedskreven henimod 1339 af en Pilgrim, frembyder ikke synderlig andet end Legender om Øerne i Middelhavet, og indeholder næsten ingen geografisk Meddelelse.

stor Omstændelighed hele Reisen ad Vestrvegr, fra Lissabon indtil Cagliari i Sardinien. Til disse to Smaaskrifter maa endnu føies de geografiske Notitser, som skyldes Oluf den Helliges, Sigurd Jorsalafars og Ørkenøernes Sagaer, og desuden de Enkeltheder, som meddeles i de mangfoldige Breve eller Fortællinger, som have Hensyn til de tydske Korsridderes Reise gjennem Portugal fra 1189 til 1217, med hvilke Korsfarere det vides, at Skandinaverne forenede sig. Disse Breve, som ere udgaaede fra Øienvidner, findes adspredte i Englands og Tydsklands store Krøniker, og kunne med de authentiske Underretninger, de indeholde, belysé flere dunkle Punkter i Sagaerne.

De Skibe, som seilede ud fra Norge og Danmark, pleiede ialmindelighed at gjøre et Ophold i Holland, efter at de første havde seilet langs med Kysten af England, og de sidste derimod langs med Frislands Kyster. Havnene ved Stavorn og Helder, hvilke Sagaerne kalde Stavern og Cµidfall (Zuid-Vall), vare de Stationer, som de paa denne Kyst helst besøgte. Wissant (Hvitsandr) i Frankrig, de Gamles Portus Iccius, hvor Cæsar var gaaet ombord, da han beredte sig til at udføre sin Landgang i Britannien[1]), og Darthmouth i England, der var den sædvanlige Samlingsplads for de Skibe, som fra de tydske Floder seilede til det hellige Land, nævnes ogsaa ofte i Beskrivelserne af de paa denne Tid fulgte Reiserouter; men Landpynten Prawle (Prólnæs), som Nordmændene betragtede som Storbritanniens sydligste Spids, Landpynten Raz (Trasnæs)[2]) og Nabohavnen Saint Matthieu eller Sct. Mathias synes at

---

[1]) See Du Cange, Glossarium mediæ et infimæ Latinitatis, Diss. XXVIII.

[2]) Maaskee tænkes her ogsaa paa Landpynten Trenez i Bugten ved Brest, eller paa Pynten Trez, ved Indløbet til Floden Aulne.

have været de Havnepladser, der fortrinsviis valgtes af de udelukkende af Skandinaver bemandede Skibe. Det var i Havnen Sct. Mathias, nær ved det berømte Abbedi af samme Navn, at de oppebiede den gunstige Vind, for at seile lige til Galicien, hvorhen de kunde naae i tre Dage og tre Nætter. Anførerne for betydelige Flaader og Fyrsterne af kongelig Herkomst foretrak imidlertid, af nødvendig Omsorg for deres Proviantering, eller af Videbegjærlighedsgrunde, at holde nærmere ind under Frankrigs Kyster, hvor de Nord paa gjenfandt deres Slægtninge i Normandiet, som altid med imødekommende Velvillie toge imod dem, og hvor de paa den vestlige Kyst fandt Skjær og Fjorde lig dem i deres Hjemstavn, og desuden næsten allevegne Levninger af befæstede Stillinger, som forhen havde været i Vikingernes Hænder. Olaf den Helliges Saga[1]) fortæller os om denne Fyrstes Tog langs med Frankrigs Kyster, og anfører i den Anledning flere Punkter, som den giver oldnordiske Navne, og hvis bestemte Angivelse mere end eengang har sat Nordens Historieskriveres Skarpsindighed paa Prøve. Af saadanne Punkter nævne vi her: Ringsfjord, Bugten la Rance, nær ved hvilken et Slot ved Navn Holi var beliggende, hvilket endnu i Aaret 1019 var besat af Vikinger og synes at svare til den hellige Michaels Bjerg, Mont-Saint-Michel[2]); Bugten Grisli, Grislupolli[3]), hvor Grev Vilhelms Fort, Viljalmsborg, var beliggende; Fetlafjord, Floden Etel; Byen Guérande, Varrandi,

[1]) Olafs Saga hins helga, kap. XXIV (»den forkortede Udgave« Kap. XII), udg. i Christiania, pp. 22, 10.

[2]) Maaskee menes her ogsaa Sanct Helenas Slot i Nærheden af Dinan, hvis man nemlig læser Haelinum istedetfor Holonum.

[3]) Polli synes at skulle betyde »æstuarium«, en Vig, der kun fyldes af Havet ved Høivande.

beliggende i Grevskabet Vannes, som af Nordboerne kaldtes Væinuland.

De synes iøvrigt ikke at have pleiet at følge de moradsige eller sandige Kyster ved Poitou og la Guyenne. Fra Bretagnen seilede de lige henimod Asturiens eller Galiciens Kyster, som fra det niende Aarhundrede havde følt Virkningen af deres Indfald i Frankrig, og som de, uagtet det uhyre Ry, hvori Pilgrimsfarten til Compostella og den hellige Jakobs Jordplet i Jakobsland stod i de for Christendommen vundne Lande i Norden, ikke betænkte sig paa at behandle som erobret Land. Sagaerne nævne ingen af de Stæder, som i det 12te Aarhundrede vare Skuepladsen for de Bedrifter, hvorom de fortælle os. Man veed kun fra de spanske Krøniker, at Iria, Sct. Maria de Lanchata og andre Havne i Galicien, ofte saae Nordboerne, de saakaldte Lordomaner, gaae iland. Ferrol (Far) var desuden den almindelige Station for Korsfarerne, som derfra reiste til Sct. Jakobsstad. Floderne Minho's og Douro's Mundinger forekomme ogsaa i de samme Beretninger, den anden af disse under Navnet Portugal og den første under Navnet Seljupolli, en Vig ved Sil, et Navn, som fra Minho's største Biflod overførtes paa selve Minho. Byen Tuy, som Olaf den Hellige ødelagde saa aldeles, at man blev nødsaget til at forene Bispesædet sammesteds med det i Sct. Jago (Saint-Jacques)[1], var beliggende i kort Afstand fra Seljupolli; den forekommer i Sagaen under Navn af Gunnvaldsborg[2]). Endelig nævntes Cintra, der blev erobret af Jerosolymitaneren Sigurd, og Lissabon (Leskebone, Lesbona), hvis fabelagtige Oprindelse omstændelig omtales af Krønike-

[1]) Dozy, Recherches sur l'Espagne, II, p. 326. See længer hen det femte Kapitel.
[2]) Olafs Saga hins helga, l. c.

skriverne, og som ligeledes blev udplyndret af den samme Fyrste. Der fandtes Grændsen for det christelige Spanien, og der begyndte Saracenernes Land, kaldet Serkland, en almindelig Benævnelse, som af Sagaerne anvendtes paa alle de til den muselmanske Troesbekjendelse henhørende Lande. Alle Kysterne af dette saakaldte Serkland, enten de vare spanske eller mauriske, havde været en Skueplads for Vikingernes Udplyndringer, og mere end een Søstad bar et Navn, som endnu mindede om dem[1]). Efter Vikingerne vare de normanniske Eventyrere fra Frankrig og England mere end eengang komne til disse Kyster, for der at føre Krig mod Saracenerne, og Legenderne om deres Bedrifter vare bekjendte i Norden. Provindsen Algarva havde næsten ingen By, som ikke var bleven hjemsøgt og udplyndret af en eller anden af de skandinaviske eller gothiske Flaader fra det 12te Aarhundrede. Alcacer do Sal hærjedes i Aarene 1110, 1153 og 1217; Silves i Aarene 1187 og 1197; Alvor i Aaret 1187; Sanct Maria de Pharam eller de Hairum, Rodète og Cadix, Aar 1217; denne sidste By blev bygget paa en Ø, som Broder Mauritius giver Navn af Herkules Øen og beskriver med den største Omhu.

Øen ved Cadix, ligesom Saltès Øen i Nærheden af Huelva, havde i lang Tid været i Vikingernes Vold, hvilke saaledes beherskede Guadiana og Guadalquivir; Bugten ved Cadix var, saaledes som Dozy med Lærdom har beviist det, kjendt af Skandinaverne under Navn af Karlsár, det vil sige Karl's Bad; der var det, ifølge en i Norden udbredt Legende, som af Mauritius er meddeelt i hans Reisebeskrivelse, at Karl den Store, efterat have undertvunget hele

[1]) Til Exempel ville vi nævne Mersa el-Madjous, Kasr el-Madjous. Jfr. Kruse, Chronicon varego-russorum, p. 164.

Spanien, kastede sin Landse ud i Havet, der hindrede ham i at drive sine Erobringer videre[1]). Det var ogsaa i Nærheden af Cadix, at Herkules's Støtter reiste sig op af Havets Skjød: disse Støtter, der dannede det sidste Spor af Fønicierne, og som man skulde fristes til at henregne til det Fabelagtige, hvis man ikke fandt Beretningen derom stadfæstet ved de arabiske Geografers eenstemmige Vidnesbyrd. Selv Mauritius beskriver os den eneste, der endnu bestod paa hans Tid; den bærer, fortæller han, en Statue, der i sine Hænder holder en Nøgle og en Stav[2]), og som vender Ansigtet imod Afrika, ligesom for at betegne, at Cadix er Nøglen til Spanien.« Denne kolossale Statue, som med Fingeren

---

[1]) Hic etiam projecit Karolus Magnus lanceam suam in mare, acquisita tota Hispania, cum propter mare ulterius progredi non posset«. Mauritius, itinerarium f⁰ 140 r⁰.

Denne Legende gjenfindes i flere franske Krøniker; kun er det i Sct. Jago de Compostella, og ikke i Cadix, at Karl d. Store kaster sin Landse ud i Havet. See D. Bouquet, V. 284. og Chron. de Saint Denys, l. IV, c. II; I, p. 210. Philippe Mouskes, som føier den til Texten om Turpin, siger:

»Carlemaines adont s'en ala . .
»Al cors Saint jake, et visita
»La soupouture u il gisoit.
— — — — — — —
»Puis cevauça jusqu' al perron,
»Avoec lui si mellor baron,
»Et fiça sa bannière en mer.«

Karlamagnus's Saga, IV, c. II, p. 131, 266. som paa dette Sted oversætter Turpin paa samme Maade, tilføier:

»Thvi ferr Keisarinn til hafsins leggjandi sinu,
»hvassa spjoti i sjóinn.«

Men Sagnet er langt ældre. Philip August svor saaledes ved Sct. Jacobs Landse.

[2]) In hac insula est statua Herculis tenens clavem et clavum in manibus, verso vultu ad Africam, dans intelligi quod Gades insula sit clavis Hispaniæ ex illa parte.« Maur. Itin. f⁰, 142 r⁰. Dette forklarer fuldkomment et mærkeligt Sted hos en unævnt arabisk Geograf, der citeres af Dozy, II, XCI.

vendt imod Vesten syntes at sige til Skibene fra Landene i Norden, »vender tilbage, hvorfra I ere komne», har rimeligviis gjort et stærkt Indtryk paa Skandinavernes Sind, og har længe afholdt dem fra at fortsætte deres Tog videre ind i Middelhavet. Manden med det majestætiske, frygtindgydende Udseende[1]), som i Drømme viste sig for Olaf den Hellige paa den Tid, da hans Flaade, der i Aaret 1014 laa for Anker i Bugten ved Cadix, kun ventede paa en gunstig Vind, for at tage Veien til Jerusalem, og som bestemte ham til at vende om og seile tilbage igjen, var rimeligviis ikke andet, end selve Billedet af den truende Statue, som viste sig om Natten for hans bevægede Sind. En arabisk Forfatter Ibn el-Wardhi, der har øst af græske Kilder, som nu ere tabte, bekræfter, at denne Herkules's Statue ikke var den eneste, men at der i Alt var tre, af hvilke den første med Armen vendt imod Orienten bød dem, som beseilede Middelhavet, at vende tilbage, hvorfra de vare komne, medens den anden med Haanden vendt imod sig selv, gav dem Tegn til at skulle standse, og den tredie med Armen vendt imod Okcidenten viste dem Faren, som truede[2]). Andre arabiske Skribentere, saasom Cazwini, Dimichki, Ibn Iyas[3]), fortælle os, at disse Statuer, der vare sex Fod eller Albuemaal høie, bare paa Brystet en hemmelighedsfuld Indskrift, som rimelig var skreven paa fønicisk. Statuerne stode hver paa sit Fodstykke, der af fire ved Jernkjettinger sammenbundne Søiler bares hundrede Albuemaal op over Havets Overflade. Hvil-

---

[1]) »Gófugligr ok thekkiligr ok ogurligr.« Olafs Saga Helga, k. XXV; udg. Christ., p. 23. See videre c. II.

[2]) Ibn el-Wardhi, Margarita Mirabilium. udg. af Tornberg, 1. p. 121.

[3]) Citerede af Dozy, Recherches, II, p. 329, et App. p. XCII. Jfr. Makkari, I, p. 71.

ken end Betydningen kan være af disse Mindesmærker, som fordum vare blevne opreiste af Fønicierne til Ære for Solen (Baal Hammar) eller for at tjene som Fyrtaarn, og som senere vare blevne forklarede af Romerne, af Araberne, af Frankerne[1]) og af Nordens Beboere, overeensstemmende med enhver Tidsalders og ethvert Folks Religion eller Historie, saa er det vist, at den tredie, som havde det Hverv at skulle standse Middelhavets Søfarere ved Indløbet i Atlanterhavet, og som derfor maatte befinde sig nærmest ved Gibraltar, netop viste de fra Norden kommende Folk den rette Vei, saasnart de havde bestemt sig til at overvinde den af den første fremkaldte Skræk. Dette bekræftes udtrykkeligt af en unævnt andalusisk[2]) Geograf fra det 12te Aarhundrede. »Statuen, siger han, var kjendt af Madjouerne (Skandinaverne), og idet de styrede deres Seilads i den Retning, den angav, vare de istand til at løbe ind i Middelhavet til enhver Tid, og der at plyndre Andalusiens Kyster, og de langs med samme liggende Øer. Undertiden seilede de endog lige til Syriens Kyster.« Det var i den Hensigt at berøve dem denne udmærkede Anviisning, at Admiral Alî ibn Isà ibn Maimoun, som kommanderede i Cadix, lod i Aaret 1145 Statuen, som han ansaa for at være af gedigent Guld, borttage; senere blev man desværre vaer, at den ikke var af Guld, men af Bronze, og kun var beklædt med det ædle Metal; det dertil anvendte Guld

---

[1]) See, angaaende Herkules's Støtter, den af Dozy udgivne lærde Afhandling, Recherches sur l'Espagne, II, 340, og App. No. XXXV; Suarez de Salazar, Grandezas y Antigüedades de la ciudad de Cadiz, og Redslob's Afhandling om Thule, k. I. not. 4, hvor Herkules's Støtters Oprindelse og Brug ere vidtløftigt forklarede. See ligeledes Mövers Die Phoenizier, II, p. I, 525, etc.

[2]) Forfatteren til Kitábul-ja'rafiyah, hos Makkari, l. I, k. VI; ed. Gayangos, I, p. 78—80, 381—383.

havde imidlertid en Værdi af 12,000 Dinarer[1]). Søilerne, om ikke ogsaa Statuerne, bestode endnu i en senere Tid, hvis man kan tróe den unavngivne Geograf, som har forfattet Bogen fra Skalholt, og som kalder dem Erkúles stólpar[2]). Strædet ved Gibraltar var desuden blevet et af de Punkter, som kjendtes bedst af Nordens Folk og af dem kaldtes Njørvasund. Dette Navn havde en angel-saxisk Oprindelse; den unavngivne Forfatter til Reiseskildringen skriver Navnet Narvese og oversætter det Strictum mare, »det snevre Hav«, Strædet fremfor alle andre, som af Portugiserne kaldes Estreito. Ordet nörva er islandsk og svarer til det angelsaxiske nearo, som nu hedder narrow. Det gamle svenske Ord nör, der betegner et Stræde, som forbinder to Søer, og hvis Vande aldrig fryse[3]), hører til den samme Ord-Stamme og forekommer ofte i Nordens Stedbeskrivelser[4]). Denne aldeles skandinaviske Benævnelse synes iøvrigt at være gaaet af Brug henimod det trettende Aarhundrede. Broder Maurits anvender Udtrykket »Strædet ved Marokko« (Strictus Marrochitanus). De gullandske Sø-

---

[1]) Makkari, l. c. Dozy, Appendice, No. XXXV. See Legenden om Statuen hos le Pseudo-Turpin, bagefter Krøniken om Philip Mouskes, I, p. 494; og Karlámagnúss Saga, p. 266. (Um Likneskju Salemkadis). — Dinar var en persik Mønt, omtrent af en Dukats Værdi.

[2]) »I thá ey sem Gadis heitir, kom Erkúleus hann fór vitha at kanna heiminn ok kalladist hann kominn thá til heims enda: hann gerdi thar II stólpar til marks, hvar hann kom framast, ok heita that Erkúles stólpar, thar standa their enu.«, Fornm. Sög. VI, 416.

[3]) Den fælles Oprindelse er at søge i det sanscritiske Ord nah, som betyder »at nærme sig«, hvorfra udledes de angelsaxiske Ord narrow, nor, nær, og de tydske genau, nahe. See Annaler for nordisk Oldkyndighed, 1836, p. 59; Ihre, Gloss. Sueogoth. II, 256; Script. hist. Island. XII, p, 431; Holmboe, Det norske Sprogs Ordforraad, p. 259.

[4]) For Exempel: Nörafjord (Sogne), Nöresund (Nummedal), i Norge.

farende bruge dog endnu til at betegne dette Punkt Ordet Nau'et, som betyder Strædet[1]).

Farten gjennem Strædet ved Gibraltar, som ialmindelighed foretoges af Korsfarerne om Efteraaret, naar de kom lige fra Norge, eller om Foraaret, naar de havde overvintret i Galicien, var forbunden med meget store Farer for deres Skibe, som kun vare af ringe Lastdrægtighed; derfor ere ogsaa Sagaerne, naar de tale om Njørvasund, lidet sparsomme paa vidtløftige Beskrivelser af de der herskende Storme. Det var iøvrigt der, at Seiladsen langs med Kysterne ophørte for de vel udrustede Flaader, og at Farten foretoges i lige Linie tvers over Middelhavet, uden at der ankredes op paa andre Punkter, end i nogle Bugter ved Kysterne af Sardinien (Sardin Ey) eller af Candia (Cretir); denne Seilads i lige Retning tvers over Havet omhandles i Sagaerne, der benævne Middelhavet Midjardarhaf, Havet, som ligger i Midten, og undertiden ogsaa Jórsalahaf, Jerusalemshavet[2]), eller Grikklandssalti, det græske Hav. Hvorvel de nordiske Folk overmaade vel kjendte Afrika, hvor de i det niende Aarhundrede ofte vare gaaede iland, og som de selv benævnede Serkland hit Mikla, Saracenernes store Land, har man dog i al den Tid Korstogene varede, kun eet Exempel paa et skandinavisk Tog, der anløb Afrika, og endda meddeler Sagaen, som omhandler dette Tog, os Intet om Navnet paa den Stad, hvor Korsfarerne den Gang standsede. Det er først senere at Mauritanien (Thingaland, Sitisfaland) og Ægypten (Ægyptaland) nævnes som Lande, der besøgtes af Skibe, ankomne fra nordiske Riger, men der handles

---

[1]) Säve, Noter til Yngl. Saga, p. 1.
[2]) Fornm. Søgur, X, p. 92.

da kun om en Handel, for hvilken Tunis og Cairo synes at have været Midtpunktet. De Fartøier, som vare for svage, eller hvis Skibsmandskaber vare for uerfarne til i en eneste Fart at gjennemseile hele Middelhavet, vedbleve gjerne, efterat have passeret Njørvasund, at seile langs med Kysterne af Spanien, hvis høie Skrænter, som tabte sig i Skyerne, vakte Broder Mauritius's Beundring. Af hans Beretning sees det, at Malaga og Multa, »hvorfra de Figener kom, som spistes i Norden,« samt Almaria, Carthagena og Alicante vare de Pladser, som Skibene pleiede at anløbe. Fra Alicante seilede endnu Nogle langs med Kysten indtil Marseille (Masselju), idet de paa Veien berørte Tarragona (Arruguen) og Barcellona (Bardelôn); Andre standsede ved de baleariske Øer, som, fra det trettende Aarhundrede indtil Kong Sigurd's Tid, havde været Skuepladsen for saa mange Kampe mellem de hedenske Sørøvere fra Norden og de muselmanske Sørøvere[1]) fra Middelhavets Kyster. Navnene Iviza, Formentera, Majorka, forekomme temmelig ofte i Sagaerne. Fra Marseille eller fra Majorka naaede man, trods de frygtelige Storme i Lioner Bugten, Øen Santo-Pietro, ved den sydlige Pynt af Sardinien, eller Havnen ved Cagliari, som Broder Mauritius benævner Kalie. »Landet, siger han, har der Overflod paa Korn og Kvægbjorder, men frembringer derimod ikke Viin; Indbyggerne ere lette og smidige, men raa af Sæder[2])«. Messina var den sædvanlige Samlingsplads for Skibene, som

---

[1]) Overfald, som Barbareskerne toge Gjengjæld for ved, Aar 1627, at hærge og udplyndre Island. See derom Finn Magnússon, Cat. codd. mss. Boreal. bibl. Bodleianæ, n° 56, 76, 85, 118. Baskernes Fartøier havde baaret sig ligeledes ad, Aar 1615 (Geffroy, Notices et extraits des manuscrits du Nord, p. 34).

[2]) »Terra hec in armentis et blado opulentissima, vini nescia; gens levis cursu, rudis.« Maurit. Itinerarium, f. 140, V°.

kun sjeldent fjernede sig fra deres Kurs for at besøge Rom. I Messina kunde de erholde Efterretninger fra Palæstina, og ialmindelighed seilede de derfra til Saint-Jean-d'Acre, hvor de, naar Vinden var gunstig, pleiede at ankomme efter tretten Dages og tretten Nætters Reise, idet de med deres hurtige og skarpt seilende Fartøier næsten altid seilede forbi de tunge, italienske Kvaser.

Rómavegr. Den tredie Vei, Folkene fra Norden fulgte, naar de begave sig til Orienten, var den søndre Vei (Sudrvegr) eller Landveien (Thiódvegr), som man ogsaa benævnede Rómavegr, den romerske Vei, fordi Pilgrimene, som ad den begave sig til det hellige Land, pleiede at standse nogen Tid i Rom, der var en af Verdens tre hellige Byer, og som Knud den Store, en af Nordens mægtigste Konger, havde besøgt tilfods i Aaret 1030. Det var desuden, som vi tidligere have seet, Skik at tage til Rom, for der at anholde om Bemyndigelse hos Paven til at fortsætte den, ifølge et simpelt Løfte, begyndte Reise til de hellige Stæder. Mange Pilgrime, som vare komne til Rom, for at bønfalde Paven om Syndsforladelse for Forbrydelser, det var forbeholdt hans Overhøihed at eftergive, erholdt desuden som Bodsstraf Forpligtelse til at foretage Pilgrimsvandringen til Jerusalem. Veien over Rom (Rómavegr), der gik igjennem Tydskland, Italien og undertiden Grækenland, blev aldrig valgt af de til Krig udrustede skandinaviske Tog, fordi den var møisommelig, lang og kostbar for store Foreninger af Mænd, hvis Nærværelse desuden vilde have kunnet gjøre de tydske Fyrster ængstelige; det var derfor, at denne Vei egentlig kun valgtes af fredsommelige Pilgrime, af Folk, henhørende til Middelklassen, af bodfærdige Riddere, der reiste tilfods i al Ydmyghed, for at udsone deres Feil, af Munke og Kvinder, og i visse Til-

fælde endelig af Pilgrime, der havde begivet sig paa Vei med deres egne Skibe, i den Hensigt at følge den vestlige Vei, men som Storm eller Skibbrud bestemte til at forandre deres Reiseroute og at gaae iland underveis i hollandske Havne, for derefter at foretage Reisen gjennem Tydskland.

De Pilgrime, som valgte Veien over Rom, hørte for Størstedelen til Danmarks Beboere, der, som det sydligste af de tre nordiske Riger, nærmêst stod i Berøring med Udviklingen i de germaniske Lande. Et stort Antal Islændere fulgte dog ogsaa denne Vei, og det er netop en af disse, ved Navn Nicolaus Sæmundarson, der var samtidig med Nordens berømteste Krønikeskrivere, at man ialmindelighed tilskriver en temmelig fuldstændig, paa Oldnordisk affattet Beskrivelse af denne Reiseroute. Nikolaus Sæmundarson var en af de lærdeste Abbeder i Benediktinerklosteret i Thingeyrar (i det nordlige Island), hvor de vigtigste islandske Krøniker bleve nedskrevne. Det var henimod Aar 1151, at han drog til det hellige Land, hvorfra han i Aaret 1154 kom tilbage, og døde fire Aar derefter. »Det var, siger den, som har fortsat hans Arbeide, en lærd og berømt Mand, begavet med en udmærket Hukommelse, og fuld af Kundskaber, Leveviisdom og Sanddruhed.« Han nød desuden som Skjald en vel fortjent Anseelse[1]). Abbed Nicolaus's Reisebeskrivelse, der synes at være bleven nedskreven efter hans Diktat, har til Indledning et kort geografisk Udtog, der er uddraget af de hellige Bøger og ledsaget af Bemærkninger om Kirkerne i Rom, om et fabelagtigt Folk i Orienten og endelig om det hellige

[1]) See Snorra Edda, Málskrúds frædi, III, 16; udg. af Arn.-Magn. II, p. 187. Finn Jónsson, Hist. Eccl. Islandiæ, IV, p. 41; Werlauff, Symb. ad. geogr. med. Ævi, p. 4.

Land, men denne Indledning og disse Notitser tilhøre en sildigere Forfatter. Selve Reisebeskrivelsen er temmelig sammentrængt; Forfatteren angiver dog med Nøiagtighed det Antal af Dage eller Miil, der svare til de tilbagelagte Afstande, og med stor Omhu beskriver han Alt, hvad der paa Veien kan frembyde en eller anden religiøs Interesse, uden at forbigaae de særegne Legender, som have Hensyn til de mere eller mindre fabelagtige Bedrifter, som ere udførte af de nordiske Helte i de Lande, hvorigjennem Reisen førte[1]).

Abbed Nicolaus lader Pilgrimene drage ud fra Aalborg (Alasund) i Jylland (hvor Normændene og Islænderne ialmindelighed pleiede at gaae i Land), for derefter at lade dem reise overland til Maints ved Rhinen, idet han derhos bemærker, at man ofte seilede fra Utrecht (Trektar) op ad den store Flod, efter at man var gaaet iland ved Deventer (Deventar), der indtil Reformationen jevnlig besøgtes af Skandinaverne, og at man derefter pleiede at tage Veien over Køln (Kølnisborg). Fra Aalborg til Maints (Meginzoborg)

---

[1]) Abbed Nicolaus's Reisebeskrivelse er bleven udgivet af Werlauff, Symbol. ad. geogr. med. Ævi, Kjøbenhavn, 1821, 4to. Man kan for hele Reisen sammenligne den med Reisen fra London til Jerusalem, som er udgiven af Jomard, i hans Monuments de la Géographie, og hvad den første Deel indtil Rom angaaer, med følgende Reiseskildringer:

a. Fra Lübek til Rom, hvorom senere;
b. Fra London til Rom, Palgrave, Anglo-saxon Commonwealth, II, p. 18.
c. Fra Soissons til Rom, i Emo's Krønike (Matthæus, Vet. Æv. Analecta, II, p. 145);
d. Fra Stade til Rom (Pertz. SS. RR. Germ. XVI, 335);
e. Fra det hellige Land til Frankrig (Philip August's Tilbagereise), Bened. Petroburg (SS. RR. Gall. XVII, 541). Jf. Rog. de Hoveden, ed. Savile, p. 708, 712; Joh. Brompton, ed. Twysden, col. 1217—1222.

nævner Abbeden fra Thingeyrar Viborg (Vebjarga), Heydaby-Slesvig (Heidabæar), Eideren (Ægisdary), der er, siger han, Grændseskjellet mellem Danmark og Tydskland (Saxland), dernæst Itzehoe (Heitsinnabæar) og endelig Elben (Saxelfr), som man sætter over ved Stade (Støduborg). Fra Stade til Maints anviser Abbeden to Veie — den ene er den lige eller direkte Vei, der gaaer over Verden (Ferduborg), Nienborg (Nyjoborg), Minden (Mundiuborg), »hvor det tydske Sprog tager sin Begyndelse« siger han, Paderborn (Pöddubrunnir), Horns (Kiliandr) og endelig Maints, »i Nærheden af hvilken »Stad Gnitaheidr[1]) er beliggende, der var den Røver»kule, hvor Fadermorderen Fafnir, efterat være omskabt til »en Slange, bevogtede de Skatte, han havde frarøvet sin »Fader, og hvor han omsider blev dræbt af Sigurd Fafnirsbane« — den anden er den indirekte Vei, som gaaer over Harsefeld (Horsafellz), Walsrode (Valfoborg), Hannover (Hanabrunnir), Hildesheim (Gandurheim), Fritslar (Fridlar), Arinsborg (?) og Maints. Fra Maints, hvor et stort Antal Pilgrime, saavel fra Norden som andetstedsfra, pleiede at samles, gaaer Forfatteren op ad Rhinen til Basel (Boslaraborg), og nævner underveis Speir (Spiro), Selz (Selisborg) og Strasborg (Stransborg). Fra Basel ankom man over Bjergene paa en Dag til Solothurn, men et betydeligt Antal Pilgrime pleiede at besøge Abbediet Reichenau i Nærheden af Constants. Efter Solothurn (Solatra) kom Avenches (Víflisburg), der var det gamle Aventium, hvis Ødelæggelse Folkene fra Norden almindelig til-

---

[1]) Oversat ordret betyder det »Valnøddeskal«. Edda Sæmundar, II, 871; Norna-Gests Saga, kap. 3 (Fornald Sög. Nordl. I, p. 331).

skrev Ragnar Lodbrók's[1]) Sønner, da deres Reise førte dem derigjennem; derefter fulgte Vevay (Fivizuborg) ved Lemansøen, som de kaldte Sanct Martins[2]) Sø (Marteinsvatn), og hvorigjennem der strømmede en stor Skare af Pilgrime, der kom fra England og Frankrig. Overreisen over Alperne (Mundiufjall), Mont Joux[3]) Fjeldet, beskrives omhyggeligt af Nicolaus. Han nævner Sct. Mauritius (Mauríciusborg) »hvor Martyren ligger begraven med hele sin Armee, i Alt sex tusind sex hundrede og sex og tresindstyve Krigere;« Sct. Pierre de Mont-Joux (Petrskastali), Hospitalet paa Sct. Bernhard (Bjarnardspitali) og Sct. Peters Hospital (Petrspitali), »hvor Sneen endnu ligger paa Sct. Olafsdagen«; Etroubles (Thrælathorp), Aoste, den gode Stad (Augusta, Godborg), det snevre Pas ved Sct. Martinus (Marteins kamrar); endelig Ivréa (Iöforey), Vercelli (Fridsælu), Pavia (Papeyar) og Piacenza (Plazinzo). Denne sidste By, nær ved hvilken der laa et af de af den danske Kong Erik Eiegod for Folkene af det oldnordiske Tungemaal i Italien grundlagte Hospitaler, var altid et af de vigtigste Hvilesteder paa Reisen. Man indrettede sig der paa at foretage Reisen over Appenninerne (Munbard), gjennem San Croce (Crucismarkadr) og Pontemoli (Montreflar) samt endelig Villaframa (Frakkakástali), hvorfra man over Santa-Maria della Suorte (Maríugillde) tog Veien til San Stefano (Stephanusborg), og Sarzana (Mariu-

---

[1]) Ragnars Saga Lodbrókar, kap. 12; Norna-Gests Saga, k. 10 (Forn. Sög. Nordl. I, pp. 273, 334).

[2]) Maaskee paa Grund af Kirken i Vevay, der er helliget Sct. Martinus. Vevay var det Punkt, hvor man, naar man kom fra Avenches, første Gang berørte Lemansøen.

[3]) Montjeu eller Montgiu, hvorom der handles i de gamle Sange (Chansons de geste). See Philip Monskes, v. 1892, 4, ed. Smet, II, p. 224.

borg) og derfra til Luna[1]), som er bleven berømt ved de Lodbroks Sønner tillagte fabelagtige Bedrifter, og ved de mere authentiske, som Bjørn Jernside udførte. Skandinaverne pleiede at kalde den Rundkreds, som af Apenninernes Sidevægge dannes rundt omkring Byen, Luna's Sandsletter (Luna Sandar). Det var der i Nærheden at Slangehulen eller »Ormegaarden« fandtes, i hvilken Hunnernes Konge Etli havde indsluttet Gunnar Gjukungr[2]). Denne Hule var beliggende nedenfor Monto-Corbolo (Kjoformunt). I Luna pleiede de Pilgrime at gaae iland, som først begave sig til Rom, efter at have udført Pilgrimsfarten til Sant Jago de Compostella. Efter Luna kom man til Lucca, hvor der fandtes et andet af Kong Erik anlagt Hospital og et undergjørende Christi Kors, som betragtedes med stor Ærefrygt af Pilgrimene. Ikke langt derfra laa Pisa (Pisis), som blev besøgt af de lette, smaa Fartøier fra Grækenland, Sicilien, Ægypten, Syrien og Afrika. Efter at have forladt Lucca, kom man forbi Grevinde Mathilde's Hospital (Ospitale del Altopascio, Matildar spitali), dernæst over Vadestedet gjennem Arno Nero i Nærheden af Fucecchio (Arnblackr), derefter til Samminiato (Sanctinusborg) og Poggibonsi, kaldet i Middelalderen Poggio Marturi (Martinusborg), hvorfra man naaede Siena (Senunt), »hvor man saae Italiens smukkeste Kvinder,« endvidere San-Quirico (Klerkaborg) og Aquapendente (Hangandaborg); nær derved maatte man gaae over

---

[1]) Luna, som nu er ødelagt, var beliggende ved Mundingen af Floden Magra.

[2]) See Volsunga Saga, kap. XXXVII (Fornald. Sög. Nordl. I, 219); Edda Sæmundar, Atlar Qvida, II, p. 396, som iøvrigt ikke henlægger den omtalte Episode til det Sted.

Bjerget Monte-Chielle (Clementsfjell), hvor man havde »den onde Kones Borg« (Illa konu kástali Radicofani)(?), paa hvilken Røvere havde taget Opholdssted. Man kom derfra til Stæderne Bolsena (Kristinuborg), som laa nær ved Theodoriks Bade, Bagnarea (Thidreksbad), Borgo S. Flaviano, Monte Fiascone (Flaviansborg), Viterbo (Boternisborg), og endelig over det store og lille Sutrium (Suturan mikla ok litla) til Monte-Fajano (Fegnisbrekka), hvorfra man opdagede Rom, der viste sig at være »fire Mile lang og to Mile bred«, tilligemed dens Paladser og Kirker, »hvis Antal Ingen kjendte,« og af hvilke den smukkeste var den, der bar Navn efter Alle Helgene (Allra Heilagra Kirkju), og som lignede den hellige Gravs Kirke i Jerusalem.

Abbed Nikolaus standser pludseligt her, for at beskrive Roms Kirker og Vidundere; først længer hen vender han tilbage til Beskrivelsen af Reisen til det hellige Land, fra Rom til Havnene ved det adriatiske Hav, hvor Pilgrimene, som det ovenfor er anført, vare visse paa i Overfartstiden at finde talrige Leiligheder til at indskibe sig til Palæstina. Fra Rom ankom man til Benevent ad to Veie, enten ad den appianske Vei (som den islandske Geograf kalder Trajansbru, og hvis Glands vække hans Beundring) idet man gik over Albano (Albanusborg), Terracina, Fondi og Capua, — eller ad Veien gjennem Ferentino (Florenciúsborg), Ceprano (Separansborg), Aquino (Akynaborg) og endelig San-Germano (Germanisborg), i hvis Nabolag man traf Monte Cassino (Montakassín), med dens ti Kirker og dens storartede Gjæstfrihed. Benevent var Hovedstaden i Apulien (Púli eller Puland), et Navn, som Folkene fra Norden gjerne udstrakte til hele

talien, og som Sagn angaaende Skatte[1]), der af Normannerne skulde være skjulte eller nedgravne i dette Land, avde blandt dem meddeelt en vis Mærkelighed. Fra Benevent aaede man i lige Linie Bjerget Gargani (Mikaelsfjell), g indtil man kunde finde et Skib, der laa seilfærdigt til rienten, reiste man langs med Kysten fra Manfredonia Sepont) indtil Brindisi (Brandeis), idet man tog Veien ver Barletta (Barlar), Trani (Trann), Bisceglia (Bisseoborg), Molfeta (Malfetaborg), Giovanneza (Ivent), ari (Bár), efter hvilken Skandinaverne havde givet Navnet arland til hele det sydlige Italien, og hvorhen de ofte om[2]), i det særegne Formaal at bringe den hellige Nikoaus's Relikvier deres Hyldest, hvilke Relikvier endnu den ag idag staae i stor Berømmelse i selve den russiske irke[3]); endelig kom man derfra til Monopoli (Monupl). 'ra denne Station at regne, forenede de nordiske Pilgrimes leisevei sig, som naturligt var, med den, Handelsskibene fulgte. bbed Nikolaus oplyser os om, at denne Vei stødte ved Cos ammen med Veien fra Byzants til Jerusalem, eller den saaaldte østlige Reiseroute, Austrvegr, men han indskrænker ig til i Forbigaaende at nævne Durazzo (Dyrakr), Havnen anta Maria de Cassopo (Maríohöfn), det gamle Cassiope aa Øen Korfu, Porto Viscardo (Visgardshöfn) mellem ephalonia og Ithaka, Øen Sapienza (Patientia), Forbjerget an Angelo (Engilsnæs), og endelig San-Martino i Laonien (Martinusborg)[4]).

---

[1]) Skatte, som Keiser Henrik d. 6te skal have fundet, Aar 1185. See Kranz, Saxonia, p. 177—178.
[2]) Hungrvaka, k. XVII (Biscupa Sögur, I, p. 81).
[3]) See Speranski, les Pèlerins russes à Jérusalem, I, 129.
[4]) Jfr. Sævulfi. Itiner. (Mém. de la Société de géographie, IV, p. 817) og Itinerarium Friderici II, l. c.

Den af Abbed Nikolaus anførte Reiseroute var, som han selv bemærker det, den, der ialmindelighed valgtes af de Pilgrime fra Norden, som toge Veien over Rom, Romavegr, og mangfoldige andre Steder i Sagaerne bekræfte hans Mening derom. Det var desuden en af Handelsveiene paa Romernes Tid, saaledes som den nævnes i Tabula Peutingeriana, og saaledes som Benedict af Peterborough og Albert af Stade i sine Aarbøger beskrive os den i Begyndelsen af det 13de Aarhundrede. Det er imidlertid vist, at Intet i saa Henseende kunde være nøie bestemt, og at Sydveien, Sudrvegr, maatte være forskjellig, alt i Forhold til de Reisende og de Tider, paa hvilke Reisen foretoges. Vi have seet, at Pilgrimene, som agtede engang at besøge Compostella, Rom og Jerusalem, pleiede at komme fra Spanien og at udskibe sig i Luna. Andre følte sig tiltrukne af den Berømmelse, hvori Helligdommen Saint-Gilles i Provence (Iliansborg) stod, om hvis Skytshelgen det navnlig fortaltes i Norden, at han ved sin Forbøn[1]) hos Gud formaaede at udvirke hvilkesomhelst Naadegaver, der ønskedes, og som paa Benjamin af Tudela's Tid[2]) besøgtes af Beboerne i de fjerneste kristelige Lande, hvilke lagde Veien gjennem Frankrig, seilede ned ad Rhonen, standsede ved Saint-Gilles paa Helgenens Navnedag (Ilians messu, d. 1ste September), og begave sig derfra langsmed Kysten over Genua indtil den hellige Eriks Hospital, i Nærheden af Piacenza. Denne Reisevei kaldtes Iliansvegr, og det er den, Knud den Store fulgte, da han begav sig til Rom. De danske og svenske Pilgrime valgte ogsaa undertiden, skjøndt sjeldnere,

---

[1]) Rafns Saga Sveinbjarnarsonar, k. VI (Bisk. Sögur, I, p. 462).

[2]) Benj. de Tudela, ed. Asher, p. 85. See Petersen's Haandbog i den g. nord. Geografi, p. 97.

en længere og mindre sikker Vei gjennem det østlige Tydskland. Der findes endnu en Beskrivelse af denne Vei i et Haandskrift fra det trettende Aarhundrede[1]), som imidlertid indskrænker sig til at meddele en Fortegnelse over de Byer, hvilke Pilgrimene kom igjennem paa Veien fra Lübek, hvor de gik iland, indtil Siena. Det er denne Vei, som fulgtes af Erik Eiegod, der kom over Trient (Trentudalir)[2]) og Venedig (Feneyar), og tildeels ogsaa af de danske Korsfarere fra 1189. Hvad endelig Donauveien angaaer, fra Regensburg indtil Constantinopel, hvilken Vei var den af de tydske eller franske Pilgrime meest bekjendte, og af hvilken vi have flere Beskrivelser (isærdeleshed Via hierosolymitana, der af Eccard er meddeelt i det andet Bind af

---

[1]) Vi meddele her en Liste over de i denne Reiseroute indeholdte Stednavne:

Lübek (oldn.)	Lybikka.	Augsburg . .	Ausborg.
Mølln	Mylna.		Blankaberg.
Artaleberg . .	Tertinborg.	Schwangau . .	Svanga.
Lüneburg . . .	—	Trentthal . . .	Trentudalir.
Sudburg . . .	—	Partakirch . .	Bardarkirkja.
Brunswick . .	—	Insbruck . . .	Isinbriggja.
Goslar	—	Matray	Matran.
Osterrode . . .	Austurroda.	Sterzingen . .	Sterting.
Duderstod . .	Dudarstadr.	Brixen	Brigr.
Mühlhausen .	Mjoluhús.	Clausen . . .	Kluz.
Eisenach . . .	Işinak.	Botzen	Boz.
Breitungen . .	Breiding.	Trient	Trent.
Meiningen . .	Meining.	La Chiusa . .	Bjarnardklus.
Mellrichstadt .	Mjólestadr.	Verona	—
Neustadt . . .	Nyiastadr.	Ferrara	—
Munnerstadt .	Meningstadr.	Bologna . . .	—
Würzburg . .	Virzinborg	Firenze, Fiorenza.	Florens.
	Oxenfort.	Ferla	—
	Rotinnborg.	Siena	Sena.
Dinkelsbühl .	Theingilsbyr.	Roma	Rómaborg.
Hvitstadt. a. D.	Nyiastadr.		

[2]) Sammenlign: Sálusar Saga ok Nikanors, kap. XIII (Fjórar Riddara Sögur, p. 71).

hans Samling[1]), da lader det ikke til, at den nogensinde er bleven fulgt af Folkene fra Norden paa deres Reise til det hellige Land; det var for disse, hvilket vi snart ville faae at see, snarere en Tilbagevei; imidlertid skylde vi at tilføie, at det er den, som meddeles af Kantsleren Haukr Erlendsson[2]).

Sydveien, Sudrvegr, som kun temmelig sildig begyndte at følges af Pilgrimene til det hellige Land, var, fra det 13de Aarhundrede at regne, den eneste, som de fulgte, og Folkene fra Norden, som i det 14de og 15de Aarhundrede foretoge Reisen til Orienten, valgte ingen anden, hvor høi en Værdighed eller Rang, de end havde, eller hvor talrigt deres Følge end var, fordi Tydskland paa den Tid tilbød langt større Sikkerhed end Rusland, og desuden Transportmidler, som vare langt mindre kostbare, end den farlige Gjennemfart gjennem Strædet ved Gibraltar, og fordi Hoffet i Rom endelig, som vi tidligere have sagt, fordrede med større Strenghed end forhen, at Pilgrimene, der havde aflagt Løftet om at ville reise til det hellige Land, først skulde komme og ansøge personligt om Bemyndigelse til at fuldbyrde Reisen.

Opholdet i det hellige Land.

Saasnart Folkene fra Norden vare ankomne til Acre, hvilken By de pleiede at betragte som det latinske Orientens politiske Hovedstad, og som de gave Navnet Akrsborg[3]) eller ogsaa undertiden Accaron[4]), ifølge en hos den Tids

---

[1]) Eccard, Corpus hist. med. Ævi, II, 1345.
[2]) Antiq. russes, II. 441.
[3]) »Akursborg, sem er höfudstadur Serklands.« Sálusar Saga ok Nikanors, kap. VII (Fjórar Riddara Sögur, p. 46).
[4]) Akrsborg er Tydskernes Akers eller Akjers. See om dette sidste Ord Willebrandi, Peregrinatio, Laurents Udg., p. 101, og Freydank, Beschiedenheit, kap. XLVI, Grimms Udg., p. 154 o. følg.

Pilgrime sædvanlig forvirret Sammenblanding[1]), reiste de sammen med de andre Pilgrime, der besøgte de hellige Steder, og vi ville faae at see, at paa Grund af den nøiagtige Kundskab, man i Norden havde om de mindste Helligdomme i Palæstina, undslap Intetsomhelst deres brændende Videbegjærlighed. Man finder neppe andetsteds mere omstændelige Beretninger om det hellige Land end dem, som Abbed Nikolaus og de unavngivne islandske Geografer fra samme Tid meddele os. Man seer endvidere, ifølge disse Beretninger og andre i Sagaerne adspredte Meddelelser, at blandt de forskjellige, af de Troende besøgte Steder, vare nogle navnlig Gjenstand for en særegen Gudsfrygt eller gudelig Andagt. Fra Acre pleiede de at reise hen og besee Thabor, Nazareth, Gilin (som nu benævnes Genin), Samaria (Jóhanniskastali), Jakobs Brønd (Jakobs brunnr), Naplus el. Sichem (Nepl); Byen Casal, den hellige Jomfrus Grav og endelig Jerusalem. Naar vi senere komme til at omtale de Resultater, som Forbindelserne med Orienten havde, med Hensyn til Videnskabernes Fremskridt i Norden, ville vi faae Leilighed til at erfare, hvilken udmærket Kundskab Skandinaverne havde til den hellige Stad allerede i det 12te Aarhundrede. Det lader imidlertid ikke til, at der i selve Jerusalem har været Steder, for

---

[1]) En Sammenblanding, som forekommer meget hyppig hos de latinske Historieskrivere, især deleshed hos Albert fra Aix, kap. XLI; VII, kap. XXXVI (Bongars, I, pp. 272, 304), hos hvem det hedder: »Ptolėmaïs, quam nunc moderni Accaron vocant« Faucher de Chartres opstiller derimod følgende Forskjel i efterfølgende to Vers:

Non est urbs Accaron, quam quilibet æstimat Acconi;
Illa Philistea, Ptolomayda dicitur ista.

(Fulch. Carn. I, XXV; II, k. XXV; Hist. des Croisades, III, p. 334—408).

Accaron er Nutidens Akie i Sletten ved Selipha.

hvilke de nærede en særdeles Ærefrygt, medmindre det maaskee var en Kiste (man er uvidende om hvilken), hvori den norske Kong Olaf den Førstes Harnisk[1]) opbevaredes. Det er udenfor Jerusalem, at man maa søge de Steder, som de nordiske Folk bare en særdeles Kjærlighed for. I Omegnen af Jerusalem, i Kirken til Sct. Mariæ af Josaphats (Josafatsdalr) Kloster, der var anlagt af Gotfred de Bouillon, fandtes der en Gravhvælving, i hvilken den danske Kong Erik Eiegods Gemalinde, Dronning Bodil, hvilede. Denne Kirke er bestandig Gjenstanden for en særlig Omtale af de islandske Geografer; Abbeden i Thingeyrar kalder den med det arabiske Navn Makam Maria, Marias Grav[2]). En anden Reisebeskrivelse, forfattet i det oldnordiske Sprog, beskriver den med den største Omhu[3]). Nogle Skridt derfra, paa det Sted, hvor Frelseren havde fremsagt Herrens Bøn, opførtes der en lille Kirke, som erholdt Navnet Paternoster, hvilken blev gjenopført i Aaret 1152 paa to Fyrsters Bekostning, som henhørte til den danske Kongeslægt og som laae begravede der: det var Bodils Brodersønner, Eskild og hans Broder Svend, som var Biskop i Viborg. Men af alle de Steder, som i Palæstina betragtedes med Ærefrygt, var det Sted, hvor Frelseren havde modtaget Daaben, det berømteste i Norden, som i det Punkt deelte den orientalske Kirkes religiøse Andagt. Vi have seet, hvilken hemmelighedsfuld Idee, Skandinaverne forbandt med Floden Jordan. At svømme over den hellige Flod, som saamange navnkundige Skjalde[4]) havde besunget, og hvilken saa mange

---

[1]) Fornm. Sögur, X, 374.
[2]) Antiquités russes, II, p. 413.
[3]) Idem, II, p. 419.
[4]) See Indledningen, og ligeledes Gudmundar Saga hins Ælsta (Biskupa Sögur, I, 578).

folkeyndede Helte vare komne fra fjerne Egne for at yde deres Ærefrygts Skjærv, og at begive sig hen paa den anden Bred i et Pilekrat, som omgav Floden, for der at flette Baand af Vidiekviste[1]), dette blev i Norden anseet for Pilgrimens uundgaaelige Æreskrands, og som et Hæderstegn, der var vel skikket til at vække deres Misundelse, hvem Forretninger eller Frygt havde holdt tilbage i deres Hjem. De saakaldte Drapaer undlade aldrig at hellige denne deres Heltes særegne Skik en glimrende Strofe. Ved Tilbagevendelsen fra Jordan reiste Nordboerne til Jeriko, hvor de i Abrahams Have plukkede Palmegrene, som de førte med sig tilbage til deres Hjemstavn, idet de bandt dem fast til deres Tunika[2]), og de pleiede gjerne at opbevare dem som en dyrebar Erindring og et paalideligt Vidnesbyrd om deres Reise. Vi have seet, at denne Skik

---

[1]) See kap. IV og V. Sagaerne om Sigurd og Rognvald kalde dem: »laga lykkja» eller »rida knutar». Raymond d'Aiguilers omtaler disse Piletræer, men kun i Anledning af deres Afbenyttelse til Forfærdigelsen af en Flydebro, paa hvilken Grev de Saint-Gilles satte over Jordan. Raymond d'Aiguilers, kap. XX (Les Historiens des Croisades, III, p. 301).

[2]) »Mellem Skuldrene» (Orkneyinga Saga). Om denne Skik, at plukke Palmegrene i Jeriko, fortælles der flere Steder: see Vilhelm fra Tyrus l. VII, kap. XXX; l. XXI, kap. XVII; Raymond d'Aiguilers, kap. XX; Fulch. Carn. l. I, kap. XXXII (Hist. des crois. t. I, p. 310, t. III, p. 301—364). Alb. Aq. VI, k. LIV (Bongars p. 290); Will. Malm. IV, k. ccclxxiv, p. 580; Knyghton, I, k. V. (Twysden, II, p. 2322). I Romanen om Balduin de Rohas, der omhandler de fra Jordan tilbagevendende Riddere, hedder det:

En l'ort Saint-Abraham qu'est de grant seignorie
Furent cueillir lor paumes: de ce ne doutez mie

Roman de Baldouin de Rohas, Biblioth. imp. supp. fr. 105 f. 285 r°.). Jf. Histoire littéraire de la France, XXII, p. 383. For første Gang, Aar 1191, tilstod Coelestin III Philip August og hans Riddersmænd, som kom tilbage fra Beleiringen af Saint-Jean-d'Acre, Ret til at bære Palmegrene uden at have været i Jeriko (Bened. Petroburg, p. 720; Rog de Hoveden, p. 405).

forskaffede dem Tilnavnet Palmarafarir. Sinaibjerg, hvorom Legenden fortæller, at en norsk Konge, Olaf Tryggvason, i det 11te Aarhundrede døde der som Abbed, blev derfor ofte besøgt af Nordboerne, der nøie kjendte det røde Hav, som af dem blev kaldt Raudahaf. Antiochia (Antthekioborg[1]), hvor man fremviste en Hjelm, der havde tilhørt samme Olaf Tryggvason, blev ligeledes meget jevnlig besøgt af skandinaviske Pilgrime.

Udenfor disse geografiske Enkeltheder, hvortil Nordens Skribenter ialmindelighed indskrænke sig, kjende vi iøvrigt kun meget lidet til Skandinavernes Levemaade under deres Ophold i det hellige Land; vi ere ligeledes næsten fuldkomment uvidende om, hvilket Indtryk Synet af Orienten og Sædvanerne i disse fra deres Fødeland saa forskjellige Egne gjorde paa dem. Man tør kun antage, at formedelst deres hyppige Reiser og paa Grund af den store Forskjel mellem de Lande, de besøgte, forekom alle Gjenstande i Asien dem ialmindelighed ikke saa paafaldende, som man ved den første Betragtning kunde formode det. Langt fra at forbauses over hvad de saae, søgte de snarere at gjenfinde i Livet i Orienten Overeensstemmelser og Ligheder med deres eget Lands Sædvaner. Saaledes er det, at »Assasinerne« i Libanon, hvis underlige Læresætninger og Principer i saa høi Grad vakte Okcidentens Videbegjærlighed, forekom Skandinaverne kun at være en Afart af »Bersærkerne«, disse Nordens Fanatikere, som paa et Vink fra deres Overhoved blindt løb Døden imøde. Klimatets brændende Varme og Orientens Planter og Dyr voldte dem ingen Overraskelse[2]. Neppe træffe vi en skan-

---

[1]) Fornm. Sögur, X, 374.

[2]) See om dette Punkt de fornuftige Betragtninger, der indeholdes

dinavisk Krønikeskriver[1]) som undrer sig over, at Vandet i det hellige Land var en Handelsgjenstand, der kjøbtes for rede Penge. Deres Ophold forlængede de desuden ikke udover en temmelig begrændset Tid; efter nogle Ugers Forløb skyndte de sig med igjen at begive sig paa Hjemreisen til deres kolde Fædreland.

De Veie, de fulgte paa Hjemreisen, vare ialmindelighed de samme, man havde fulgt paa Udreisen; dog synes de undertiden at have været forskjellige. Den Erfaring, som var erhvervet underveis, tillod Beboerne fra Norden at fjerne sig fra de forud fastsatte Reiseplaner, og desuden behøvede de kun at betragte Polarstjernen (som de kaldte »Nordstjernen«, Nordstjarna, eller Ledestjernen, Leidarstjarna), for derefter at bestemme den nøiagtige Beliggenhed af de Steder[2]), de kom igjennem, og saaledes at gjenfinde Veien til deres fjerne Fædreland. De, som vare komne gjennem Strædet ved Gibraltar, undlode sjelden paa Tilbageveien at besøge Constantinopel, hvor de Fleste toge Tjeneste, og hvor de alle ved Væringegardens imødekommende Bistand med Lethed erholdt Reisepasser og keiserlige Veivisere, langs med Postveiene gjennem Thracien og Ungarn; de behøvede derefter kun at foretage Reisen gjennem Saxen, for at befinde sig mellem Kongen af Danmarks Lehnsforbundne. De, som ikke havde seet Rom, foretoge Tilbagevei

---

i Kongespeilet (Konungs Skuggsjá, kap. VII, udg. i Christiania, p. 15 og 16, og Udgaven fra Kjøbenhavn, S. 61 og 64).

[1]) De Profectione Danorum in Terram Sanctam, Udg. fra Amsterdam, S. 108.

[2]) See »Abbed Nikolaus's Reise« (Antiquités Russes. II, p. 414, hvor Beliggenheden af Floden Jordan er bestemt ved følgende paa Erfaring grundede Angivelse: »Polarstjernen findes der netop ligeover en Mands Tommelfinger, der ligger paa Ryggen, med Knæet hævet i Veiret og Haanden paa Knæet.«

undertiden paa Hjemveien en Pilgrimsvandring til »Apostlernes Dørtærskel«. Man har imidlertid kun et Exempel, som iøvrigt er dunkelt og tvivlsomt, paa en Hjemreise ad den vestlige Vei. Grunden dertil er ganske naturlig den, at de som havde valgt denne Vei til det hellige Land, ikke vilde udsætte sig for de Beboeres Hævn, som de paa Udreisen havde brandskattet; og at de, som gjennem andre Lande vilde naae Orienten, fandt ikke der Skibe, som forekom dem stærke nok til at trodse de med den vestlige Gjennemfart forbundne Farer og Vanskeligheder.

Et andet Spørgsmaal er det, om der kom Mange tilbage af alle de Folk, der saaledes reiste ud fra Norden, forat besøge det hellige Land. Det er temmelig vanskeligt at besvare dette Spørgsmaal. For det Første veed man, som vi tidligere have anført, at det ikke var sjeldent at træffe Pilgrime i Norden, som flere Gange havde foretaget Reisen, og at det blandt andet for en stor Deel var blandt denne Deel af Nordens Beboere, at de danske Korsfarere fra 1191 [1]) rekruteredes. Dernæst er der, ifølge det i Reichenaus Nekrologi indeholdte Antal af Bortdøde, som og efter det i de omhandlede Runeindskrifter anførte, Grund til at frygte for, at Klimatforskjelligheden og den overdrevne Nydelse af Viin, som 1153 bortrev mange norske Korsfarere, foruden Længden af Reisen og de med samme forbundne Farer, have blandt Skandinaverne, hvor sunde og kraftige de end vare, krævet ligesaa mange Offre, som blandt Pilgrimene fra det øvrige Europa. De, som overstode Reisens Farer og Besværligheder, og saaledes kom i god Behold tilbage til deres Fædreland, fandt der ialmindelighed Æresbevisninger og alt, hvad der kunde bevirke et roligt

---

[1]) De Profectione Danorum, l. c. (See ovenfor p. 67).

Endeligt. Det Had, de havde kunnet vække, havde lagt sig; Erindringen om deres slette Gjerninger havde tabt sig eller var udslettet; Indtægterne havde ophobet sig paa deres Landeiendomme, som de udvidede eller afrundede ved Hjælp af de Skatte eller Sjældenheder, som de bragte tilbage med sig fra Syden; Skjaldenes Lovsange trøstede dem endelig ligeoverfor den raaere Levemaade, som de bleve nødte til igjen at underkaste sig. Saaledes leder Alt til at antage, at, vidt forskjellige fra de tydske Pilgrime, som paa Albert af Stades Tid altid vendte hjem slettere og mere fordærvede, end de vare reiste ud[1]), vare Jorsalafarerne, tildeels paa Grund af den vidunderlige Lethed, hvormed Nordens Folk tilegnede sig de andre Folkeslags gode eller slette Egenskaber, ved deres Hjemkomst mere dannede og civiliserede end ved deres Udreise. De fromme og rettænkende Mennesker, som vendte tilbage, forøgede Rækkerne i den nationale Helgenhistorie; en saadan Ære tilkjendtes næsten alle Anførerne for de skandinaviske Korstog. De endelig, hvem Forbrydelser eller vedgaaede Voldsgjerninger forhindrede Folket i at smykke med en saadan Helgenglorie, Sørøvere og Gudsbespottere, ja endogsaa selve Helgeners Mordere, erholdt ofte, naar de ved en hæderlig, pletfri Død fuldendte et mere eller mindre regelmæssigt Liv, en glimrende Plads i Folkeerindringen ved Siden af de Førstnævnte.[2])

---

[1]) »Devotione nec exeunt nec redeunt . . . . et vix aliquos vidi, immo nunquam, qui redirent meliores«. Ann. Stadenses (SS. RR. Germ. XVI, p. 333).

[2]) Det synes iøvrigt ikke, at der i Norden har dannet sig Broderskaber af Jórsalafarere, i Lighed med det Broderskab, som i Aaret 1336 dannedes i Paris, under Navnet Broderskab af den hellige Gravs Riddere og Palmekronede, i Franciskanernes Kirke i Gaden Saint-Denis (Jf. Lebeuf, Hist. du diocèse de Paris, ed. Cocheris, II, p. 233).

Andet Kapitel.

Det Eiendommelige ved Skandinavernes første Forbindelser med det hellige Land. — Tidligere Fabler. — Nøiagtig Angivelse af Tiden, da Skandinavernes Forbindelser begynde med det hellige Land. — Norges første christne Konger.

Norges Konge Olaf d. 1ste Tryggvason. — Olaf d. 1stes Barndom og Karakteer. — Thorvald Kodransson Vidförli. — Evangeliets første Forkyndelse i Island. — Thorvald og Kong Olaf d. 1ste møde hinanden i Rusland i Efteraaret 986. — Thorvald møder Stefnir Thorgilsson; de drage til det hellige Land (987—994). — Stefnir's Tilbagekomst; Evangeliets anden Forkyndelse i Island (995—996). — Slaget ved Svolder (d. 9de September 1000). — Olaf den Førstes Forsvinden. — Legender om Olaf d. 1stes Flugt til det hellige Land. — Fortælling om Prindsesse Astrid (1000—1005). — Thórdr Sjárekssons Pilgrimsfart (henimod Aar 1020). — Gauti's og Gautr's Pilgrimsvandring (1046). — Unavngivne Pilgrimsvandringer til det hellige Land.

Olaf d. 2den Haraldsson, kaldet med Tilnavnet den Hellige (1015—1030). — Legender. — Harald Haardraade (1033—1038). — Hans Bedrifter i Syrien.

Danmarks og Sverrigs Optræden i de første her omhandlede Forbindelser. — Svend Nordbagges, Roskilde Biskops Pilgrimsfart (1086—1088).

Eiendomme- ved Skandi- nes første ndelser med llige Land.

Man har med Rette[1]) bemærket, at i det 8de og det 9de Aarhundrede er det baade de yngste og de fjerneste

---

[1]) Lud. Lalanne, Pèlerinages en Terre Sainte avant les croisades (Bibliothèque de l'École des Chartes, VII. p. 4). Jf. Stalen, Peregrinus ad Sancta loca Orthodoxus; Mamachi, Orig. et Antiq. Christianæ, II, p. 31; Gretser, de Sacris Peregrinationibus, I, c. VI, p. 46; Idem, de Cruce Christi, I, c. LXXXVI, p. 237.

christelige Samfund op imod Nord paa de britanniske Øer, som afgive det betydeligste Antal Pilgrimsvandringer til det hellige Land, ligesom om den glødende Iver hos de angelsaxiske og irlandske nyomvendte Christne fra Begyndelsen havde raadet Bod paa deres Uerfarenhed i Troesanliggenderne, og som om den Afstand, hvori de befandt sig fra de religiøse Centralpunkter i Europa, i deres Øine havde formindsket den endnu langt større Afstand, som skilte dem fra Orienten. Hos Skandinaverne, som to Aarhundreder senere bleve indlemmede i Kirkens Skjød, og som derefter dannede den christelige Verdens yderste Grændser, synes det naturligt, at den samme Kjendsgjerning, under Paavirkning af de samme Aarsager, maatte gjentage sig; det er i Virkeligheden det, som vi nu ville godtgjøre. I det oldnordiske Samfund i det 10de Aarhundrede, ligesom i det angelsaxiske i det ottende, ville vi faae at see, at der hurtig opstod og udviklede sig temmelig vigtige Forbindelser med det hellige Land. Kun vil det sees, at disse første Forbindelser hos de beslægtede Folkestammer erholde en forskjellig Karakteer, i Forhold til den forskjellige Maade, hvorpaa enhver af dem har hyldet den nye Religion, som af den ene af disse Stammer modtoges uden al Modstand, medens den derimod hos den anden rodfæstedes kun efter en heftig Kamp og ifølge langvarige indvortes Stridigheder. I de skandinaviske Kongeriger gjenfinde vi vistnok disse mangfoldige Pilgrime, som droge ud at søge Evangeliets Lys i fremmede Lande, og saaledes begave sig skareviis til Tydskland, til Rom[1]), til Byzants og endelig til det hellige Land; men den religiøse Følelse, som besjælede dem, har

[1]) See Audunar thattr Vestfirzka, Haralds Saga Hardrada, k. LXXIII; (Fornm. Sögur, VI. p. 303); Maurer, Bekehrung d. Norw. Stammes, II, p. 424. Disse Pilegrims Karavaner dannede

fra Begyndelsen af en langt mindre fredelig Karakteer; udgangne for Størstedelen af deres Fædreland paa Grund af borgerlige Stridigheder, have de vel til Formaal at drage ud for at indsamle Kundskab om de nye Læresætninger, men naar de først engang ere komne tilbage til deres Hjemstavn, enten allerede som døbte, eller idetmindste udstyrede med de hvide Klæder, de saakaldte »hvita vadir«, som de i deres sidste Time skulde iføre sig forat dø som Christne[1]), da er det med Sværdet i Haanden, at de Nyomvendte skulle bestræbe sig for at udbrede de Sandheder, de have indsamlet, og deraf see vi da udgaae nye Borgerkrige, nye Landsforviste og nye Pilgrimsvandringer. Paa den ene Side ville vi da i Nordens Kongeriger, strax efter Christendommens Optræden, faae at optegne Dannelsen af uafbrudte Forbindelser med det hellige Land, men paa den anden Side ville vi faae at see, at Historien om disse Forbindelser er saa nøie knyttet til Historien om Skandinavernes Omvendelse, at det i mere end et Tilfælde vil blive umuligt at skille den ene fra den anden. Udenfor de Begivenheder, som staae i Forbindelse med den christelige Troes Indførelse i Norden og dens saa omvexlende Skjæbne, frembyde det 9de og 10de Aarhundrede os i Virkeligheden næsten ingen anden Kjendsgjerning, som formaaer at fængsle Opmærksomheden. Det eneste, som i høi Grad beskjæftiger Krønikeskriverne, er de store Navne paa den nye Troes Forkyndere og Martyrer, og Levnetsbeskrivelserne af disse Evangeliets Forkæmpere, der, efterat Christendommen en-

---

sig ogsaa paa den Tid i Okcidenten (Labbe, Bibl. Nov. Mss. I, p. 176). Jf. Lalanne, p. 20.

1) »Dauda i hvita vadum«, et Udtryk, som træffes paa et stort Antal Runestene (See Acta Litt. Sueciæ, III, p. 87).

gang har faaet Fodfæste, ere blevne Nationalhistoriens Helte, ere de eneste Mindesmærker, som Sagnet har anseet det for Umagen værd at opbevare fra denne mindeværdige Tid. Disse Levnetsbeskrivelser, der ere forfattede omtrent hundrede og halvtredsindstyve Aar efter Tildragelserne, og som ere blevne vidtløftigt bearbeidede af de endnu i Mands Minde levende Folkeerindringer, ville vi nu gjennemgaae og søge at gjøre Rede for; midt imellem de altid begeistrede Lovtaleres eiendommelige Overdrivelser, ville vi bestræbe os for derfra at udskille de authentiske Enkeltheder, som bedst egne sig til at finde Plads i vor Skildring, uden at vi dog ialmindelighed ville kunne udsondre samme fra selve Fortællingen om Skandinavernes Omvendelse. Vi ville iøvrigt i denne første Periode næsten aldrig faae andet at beskjæftige os med end Norge og dets Kolonier, hvis Overlegenhed over de andre Lande af samme Folkestamme, tilligemed deres mangfoldige historiske Efterladenskaber, fra nu af anviste dem den Plads, de i Skandinavernes Forbindelse med det hellige Land skulle indtage i al den Tid, Korstogene vedvare.

Efterdi, som vi nylig have seet, det er til selve Historien om de nordiske Folks Omvendelse til Christendommen, at deres første Forbindelser med det christelige Orienten knytte sig, maa man nødvendigviis stille i Klasse med Fabler Alt, hvad den oldnordiske Literatur frembyder os af lignende Art, med Hensyn til de Tider, som gaae forud for denne Historie. Alle de fabelagtige Helte, som til forskjellige Tider ere udklækkede i de skandinaviske Romantikeres Indbildningskraft, ville vi saaledes lade slutte sig til dem, de ogsaa undertiden laante fra Orientens Legender; som saadan nævne vi først Ardenneren Ogier, der var bleven omskabt Tidligere Fabler.

til Holger Danske[1]), og som allerede var bekjendt i Norden, da den karlovingiske Samling, under Navnet Karlamagnúss Saga[2]), første Gang i det 13de Aarhundrede, kom der for Lyset. Til Romanliteraturen ville vi ligeledes henregne Ragnar Lodbroks Tog[3]) til Spanien, Middelhavet og Arkipelagus; hans Sønners[4]) Bedrifter i Orienten og selv i Indien; Grækenlands og Asiens Erobring af den svenske Konge Philmer Göthriksson[5]), der overvandt Kongen af Ægypten, Vesovis; Reiserne i Indien, som findes beskrevne i Sagaerne, der bære Navn efter Gaungr Rolff[6]) og Thorsteinn Vikingsson[7]), efter Salusi og Nikanor[8]) og efter Kyrjalax[9]); Örvar Odd's[10]) Omvendelse og Pilgrimsfarter, da han bereiste Asien og badede sig i Jordans Vande; Korstoget, som foretoges af Ingvar med Tilnavn den Reisende[11]) (i hvem man har villet see Ruslands Igor), der forkyndte Evangeliet ved Bredderne af en Flod, hvis Udmunding er i

---

[1]) See om Holger Danske (Ogier le Danois): Sandvigs Samlinger, II, p. 500; Suhm, Kritisk Historie, III, 583; IV, 13; Bartholinus, de Olgero Dano, Hafn. 1677, in-8°; Schönaus, Holger Danskes Levnet, Kjøb. 1751, in-8°, og Histoire littéraire de la France, XX, 680; XXI, 643; og om hans Pilgrimsfart til Jerusalem, Gotfred de Bouillon's Roman, Fortalen til t. II, p. 24. Det er især Nordens nyere Historieskrivere, Pontoppidan, Vedel o. fl., som have forøget Fortegnelsen over de skandinaviske Pilgrime med Ogier og hans Søn Meurvin.

[2]) Udkommen i Christiania, 1862, in-8°.

[3]) Pontoppidan, Gesta, I, 30; Saxo Grammaticus, l. IX, udg. af Müller, p. 232; Ragnars Saga Lodbrókar (Fornald. Sögur. Nordl. I. 235): Suhm, Kritisk Historie, VI, 376.

[4]) Ragnarssonar thattr (Fornald. Sögur Nordl. I, 343).

[5]) SS. Rerum Suec. I, 241, 253.

[6]) Fornald. Sög. Nordl. III, p. 246.

[7]) Id, p. 386 og følgende.

[8]) Fjórar Riddara Sögur, p, 75.

[9]) Fire og tyve Prøver af Oldn. Sprog, p. 400.

[10]) Antiq. russes, I, 141.

[11]) Fornald. Sögur Nordl., II, p. 159, 502.

det sorte Hav, og hvis Kilde er henimod det røde Hav; endelig Erik Vídförles[1]) Reiser, da han gik i Land i Syrien og red paa sin Hest til Indien, efter i Byzants at have forsynet sig med keiserlige Passer.

Nøiagtig Angivelse af den Tid, da Skandinavernes Forbindelser med det hellige Land begyndte.

Fra denne Fantasiens Verden ville vi nu begive os ned paa Historiens Omraade, og fremfor Alt søge at bestemme det nøiagtige Tidspunkt, til hvilket det er tilladt at tilbageføre Begyndelsen af Skandinavernes Forbindelser med det hellige Land. Vist er det, at i det niende, maaskee allerede i det ottende Aarhundrede, viste Normannerne sig i Middelhavet, og at Vikingerne, som fra Aar 830 til 860 havde vundet Fodfæste ved Mundingerne af Rhonen, gjerne kunde være dragne hen at udplyndre Syriens Kyster; men ingen Krønikeskriver omtaler disse første Forbindelser, som i ethvert Fald ikke kunne henregnes iblandt de saakaldte Jórsalafærd; det er langt naturligere at antage, at Nordens Folk først maatte kjende og besøge Jerusalem, efter at de vare komne i Vane med at begive sig til Constantinopel; at de første Pilgrimsvandringer til det hellige Land maatte indtræffe efter at Væringe-Garden var bleven oprettet i Byzants, endelig, at Tiden for dette Væringernes Fodfæste i Grækenland er den tidligste Grændse, man maa sætte for Skandinavernes uafbrudte Forbindelser saavel med Orienten som med det hellige Land. Nu vel, denne Dato er let at bestemme: skjøndt Sagaerne fra Aar 930 omtale Folk fra Norden, der tjente i Keisernes Garde [Thorkell og Eyvindr Thjóstarsonar af Heikskala (930), Grís Sæmingarson (970)[2]], er det dog vist, at de politiske Forbindelser og Handelssamkvemmet mellem Norden og Byzants først ved Slutningen af det 10de Aar-

[1]) Fornald. Søgur Nordl, III, p. 665.
[2]) See om Oprindelsen til Væringe-Garden, Safn til Sógur Islands, I, 407.

hundrede ret begyndte at blive uafbrudte. Det var først efter de paa hinanden følgende Angreb, som Ruslands skandinaviske Fyrster, fra 860 til 971, forsøgte imod Constantinopel, og efter Freden, som gjorde Ende paa disse Angreb, at Keiserne faldt paa den Tanke, at danne deres Garde efter Forbilledet af disse Fyrsters »Hird« eller Tingmænd. Det er først under Romanus II Argyrus's Regering (1020—1034), at de byzantinske Krøniker tale om *Βάϱαγγοι*[1]; det er ligeledes først ved dette Tidspunkt, at Sagaerne bekræfte for os Tilstedeværelsen i Constantinopel af et Korps, som udelukkende var sammensat af Folk fra Norden og anført af en Skandinav Bolle Bolleson (1028—1030)[2]. De sidste Aar af det 10de Aarhundrede og de første af det 11te ere følgelig den fjerneste Dato, til hvilken man kan henføre de første Væringers Optræden: det er tillige Tidspunktet for de første skandinaviske Pilgrimsfarter til det hellige Land; det er den Tid, paa hvilken Troens Apostle og Martyrer blomstrede i Norden, og paa hvilken de første christne Konger herskede.

De første christne Konger i Norge

Om disse store, nationale Personligheder, især deleshed om tre af dem, nemlig om de tre norske Konger, Olaf d. 1ste Tryggvason, Olaf den 2den Haraldsson og Harald Haardraade, ville vi ganske naturligt see Skandinavernes første Forbindelser med det hellige Land danne sig. Sandt er det, at af disse tre Fyrster, som fra 996 til 1046 følge efter hinanden, med anarkiske Mellemrum, i hvilke Landet regeres af fremmede Fyrster eller hedenske Jarler, har alene den Sidste virkelig selv besøgt de hellige Steder; men de to Førstes Levnet er, idetmindste efter de folke-

---

[1]) Cedrenus, l. II, Udgaven i Venedig, p. 575.
[2]) Laxdæla Saga, Kap. LXXIII, p. 314.

lige Legender, knyttet til Mindet om det hellige Land, hvor Sagnet hensætter den Enes Grav, og som den Anden to Gange havde gjort det Løfte at ville besøge; de fortjene derfor virkelig at indtage en betydningsfuld Plads i Historien om Jórsalafærd, som deres Exempel og deres Erindring ikke lidet bidrog til at gjøre folkeyndede i Norden. Det er desuden ved Siden af dem, og indblandede i deres Historie, at vi see de første paalidelige Pilgrime optræde, Mænd, der netop, som vi tidligere have sagt, befindes at være de første indfødte Forkyndere af Evangeliets Lære i Norden.

Den første af disse tre Konger er Olaf d. 1ste Tryggvason, der herskede i Norge fra Aar 995 til 1000. Vi have over denne Fyrste to Levnetsbeskrivelser, der begge to fra først af ere skrevne paa Latin; den korteste af disse blev forfattet, henimod 1160, af Oddr Snorrason[1]), der var Benediktinermunk i Abbediet Thingeyrar i Island; den anden, som er mere udførlig, er forfattet henimod Aar 1210, af Gunnlaugr Leifsson, som var en Munk fra det samme Kloster. Vi have imidlertid ikke mere tilbage deraf end de Oversættelser paa Oldnordisk, som omtrent Aar 1230 bleve udarbeidede af Islænderen Styrmir hinn Fródi. Foruden disse to Kildeskrifter, hvoraf det første, omendskjøndt det er det ældste, bærer et Præg, der i Et og Alt gjenkalder os Legenden, haves der endnu adskillige adspredte Meddelelser i Samlingerne fra Klostret Flatey (**Flateyarbók**), af Kantsleren Haukr Erlendsson (**Kristni Saga**), endvidere i den kortere Krønike, som skyldes Munken Thiodrek, i **Agrip**, **Ættartal** og **Noregs Konungatal**. Af alle disse Kildeskrifter er Gunn-

Olaf d. 1ste Tryggvason, Konge i Norge.

[1]) **Olafs Saga Tryggvasonar hin Minni**, udg. i Christiania. 1858.

[2]) **Olafs Saga Tryggvasonar hin Meiri** (**Fornm. Søgur**, t. I, III).

laugr's Krønike den paalideligste, skjøndt den af de nævnte er den nyeste. Forfatteren af samme forsikkrer Læserne at han ikke har sine Fortællinger fra tredie Haand, og nævner udtrykkeligt de lærde Mænd, hvis Hukommelse han har raadført sig med, og som havde levet samtidigen med Øienvidnerne til Begivenhederne, og især deleshed fremhæver han den berømte Gissur Hallsson, der opnaaede næsten Hundredeaarsalderen og først døde Aar 1204[1]. De Kvad, som ere forfattede af Kong Olafs Skjalde, især Dig-

963—986. terne Halfred Ottarson Vandrædaskald's, ere opbevarede i deres fuldstændige Heelhed, saavel i Gunnlaugr's Text som i Flateyarbók og Fagrskinna, saa at man kan angive Tidsfølgen for de Begivenheder, i hvilke Olaf har taget Deel, med en næsten til Vished grændsende Nøiagtighed og med langt større Fuldstændighed, end den for Exempel, der forekommer i Frankrigs samtidige Historie og i Fortællingen om de første Kapetingers dunkle Foretagender.

Olaf den 1stes Barndom og Karakteer. Da Olaf fødtes, Aar 963, tilhørte Norge endnu Hedenskabet. Rigets to første Konger Harald Haarfager og Erik Blodøxe, og især den tredie Hakon den Gode, havde vel udviist nogen Tilbøielighed til at antage Christendommen, men Folket havde stadig modsat sig nye Reformer, og Anarkiet, som flere Gange i det tiende Aarhundrede stillede en Regering af Høvdinger, der vare de danske Kongers Lehnsmænd, istedetfor det arveberettigede Dynastis monarkiske Herredømme, viser tilfulde, hvor mægtigt det hedenske Parti var, der fremkaldte og opmuntrede deslige Revolutioner. Olafs egen Fader, Tryggve, der var en Sønnesøn af Harald den 1ste Haarfager, var falden som et Offer for

[1]) Tháttr Halldórs Snorrasonar, cap. VII (Fornm. Sögur, III, p. 73).

Jarlernes fjendtlige Sindelag, og hans Enke Astrid havde maattet flygte til Sverrig med den lille Olaf, der kun var et Aar gammel. Sagaerne ere opfyldte af vidunderlige Fortællinger om den unge Fyrstes Barndom; hans Eventyr, glimrende Mod, Folkegunst og ulykkelige Endeligt gjenkalde, saaledes som Bring[1]) bemærker, Carl den 12tes langt sildigere Bedrifter, medens hans Udholdenhed i at beseire alle de Hindringer, som stilledes mod hans Bestræbelser for at civilisere og omvende Folket, hans ubetvingelige Villie og hans Strenghed henlede Tanken paa Peter den Store. Hvis den let forklarlige Partiskhed hos Sagaernes Forfattere for Norges første christelige Konge, for Islands tappre Apostel, der med Landsen omstyrtede de tilbedte Afgudsbilleder og lod de hedenske Præster levende brænde, ikke opfordrede til at tage sig iagt for Overdrivelserne i deres Lovtaler, saa maatte Olaf Tryggvason ganske vist iblandt Nordens Helte indtage en Plads, der vilde høre til de meest glimrende. Den uhyre Folkeyndest, han nød i levende Live, en Yndest, der, som vi ville faae at see, efter hans Død kun voxede end mere, lader sig forresten ikke benegte.

Efter at have tilbragt en Deel af sin Barndom i Sla- 963—966.
veri hos Estlænderne, der havde kjøbt ham af Sørøvere, i hvis Hænder han var falden ved sin Afreise fra Sverrig, var Olaf bleven opdragen i Rusland ved Rurik's Sønnesøn, Sviatoslav's Hof. Fra sit tolvte Aar befalede han under Navn af Russeren Olaf, Olaf hinn Gerzki, over Sømænd, af hvem han efter de Tiders Skik var bleven hilset med Kongenavn, og med hvem han var seilet ud paa Krydstog i Østersøen. I sit attende Aar bosatte han sig i Vendland, ved en slavisk Fyrste, Burislav's, Hof. Denne Fyrstes Datter,

[1]) Bring, Om Valfarterna, p. 67.

Geira erholdt han tilægte, og senere bemægtigede han sig Bornholm og Skaane, hvorfra han hvert Aar hærgede de danske Kyster. Da han endelig, Aar 986, havde mistet sin Hustru, blev Opholdet i Slavernes Land ham utaaleligt, og han begav sig da paa et Tog til Nordsøen, i den Hensigt at plyndre Englands Kyster og tillige at forsøge paa, at gjøre sine Rettigheder gjældende til sin Bedstefaders, Harald Haarfagers Throne, men før Aaret 986 synes han een eller to Gange at være vendt tilbage til det samme Rusland, hvor han havde tilbragt sin Barndom, og det er netop der, at Munken Gunnlaug erholdt Kundskab om et Folkesagn, ifølge hvilket Olaf, efter en vidunderlig Drøm, skulde have foretaget en Reise til Constantinopel, hvorfra han, efter at være bleven optagen iblandt Katechumenerne (primsignad) eller de Nyomvendte, skulde have ført en Biskop, ved Navn Paulus, der menes at have døbt Kong Vladimir og sammes Hustru, tilbage med sig. Hvorledes det nu iøvrigt forholder sig med denne Legende, som en nylig opdaget Runeindskrift har givet en forøget Betydning[1]), saa er det ganske vist til denne anden Reise i Rusland, at man maa henføre en vigtig Begivenhed i Olafs Liv, nemlig det Møde, som han der havde med en Mand, hvis Taler udøvede en særdeles mægtig Indflydelse paa den øvrige Deel af den unge Fyrstes Liv; denne Mand var Islands første Apostel, Thorvaldr Kodransson med Tilnavnet Vídförli eller den Vidtbereiste.

Thorvaldr Kodransson Vídförli.

Vi ville her gaae et Øieblik tilbage i Tiden, for at fortælle Begyndelsen af denne Islænders Levnet, som iøvrigt snart skal indvie Fortegnelsen over de Pilgrime, der

---

[1]) Runeindskriften fra Sjustad. See Dybeck, Svenska Run-Urkunder, Nr. 80.

have besøgt det hellige Land. Thorvaldr var født i Giljá, 983—986 beliggende i Dalen Vatn paa Island. Hans Fader Kodran, der var en frygtet Høvding, foretrak ham for en ældre Søn, ved Navn Ormr, og sendte ham omsider ud af Landet med en Pengesum, hvormed han skulde begynde en Handel. Thorvaldr, som Sagaen fremstiller os som en stor og haardfør Mand, der var ligesaa stærk paa Legeme som paa Sjæl, snild og forstandig, og derhos en dristig Sømand og en dygtig Stridsmand, fandt snart Leilighed til at øve sine Talenter og traadte i Krigstjeneste hos en berømt Viking, Sveín Tjúguskeggr[1]) (Tveskjæg), senere Konge af Danmark. Tværtimod hvad der blandt andre Sørøvere var almindelig Skik, anvendte Thorvaldr hele sit Bytte til at berige sine Kammerater eller løskjøbe de Fangne; derfor havde han ogsaa blandt sine Fjender, saavel som blandt sine Landsmænd, snart skabt sig en overordentlig Berømmelse for Ædelmodighed og Sjælsstorhed. Han forlod senere Svends Tjeneste og begav sig paa Reiser. Da hans Eventyr havde ført ham til England, stiftede han der Bekjendtskab med en Biskop ved Navn Frederik[2]), som gav ham Underviisning i den christelige Tro, og samtykkede i at følge med ham til Island, for der at udbrede Kundskab til den sande Religion.

Island, som, før dets Erobring af Skandinaverne, havde været katholsk, og som senere, fra Begyndelsen af det 10de Aarhundrede, havde været en til den hellige Columban indviet Helligdom, var næsten heelt og holdent faldet

---

[1]) See Vedel, p. 51, som anfører Titelen paa en dansk Sang, der har Hensyn til Thorvaldr og begynder med disse Ord: »Sveín Tjuguskegg havde sig en Mand.« Vi have forgjæves søgt at erholde denne Sang.

[2]) Maaskee Biskoppen af Hildesheim (?).

tilbage til Afgudsdyrkelsen, og Odins Lære befandt sig der i en mere blomstrende Forfatning, end i nogetsomhelst andet Land i Norden. Det var om Foraaret 981, at Thorvaldr og Biskop Frederik ankom til Kodran i Giljá og begyndte at omvende Thorvaldr's Familie. Derefter tilbragte de fem Vintre med at gjennemreise Øen; paa disse Reiser prædikede Thorvaldr Evangeliet, og Biskoppen, som ikke talte Oldnordisk, døbte de Omvendte. Talrige Mirakler betegnede deres Forkyndelse af Ordet; men da Thorvaldr, der endnu ikke var stærk bevandret i den christelige Religions Udøvelse, understøttede sine Taler med haandgribelige Beviser, og ikke sjeldent greb til Sværdet og sendte de Halsstarrige Djævelen i Vold, saa skabte Biskoppen og hans Discipel sig derved mange Fjender. En mægtig Herre ved Navn Hedin lykkedes det endogsaa i en Folke-Forsamling at bevæge Mængden til at forkaste Thorvaldr's Reformer, og Aar 986 blev denne, som nylig havde ombragt to Skjalde, der havde forfattet et Smædevers om Frederik, nødsaget til at søge Tilflugt i Norge tilligemed Biskoppen. Her skiltes de ad; da Thorvaldr paa en grusom Maade havde hævnet det mislykkede Udfald af sin Forkyndelse af Ordet paa Hedin, som Hændelsen havde ført i hans Vold, saa vilde Biskoppen ikke længer have Skin af ved sin Nærværelse at skjænke sin Medhjælpers gjentagne Manddrab sit Bifald, hvorfor han vendte tilbage til Tydskland. Biskoppens Bortreise bragte Thorvaldr til Eftertanke, da han nemlig indsaae, at dersom han vendte tilbage til Island, vilde han ingensinde, uden at gribe til Voldsomhed, erholde Styrke til at modstaae alle de Fortrædeligheder, som hans Fjender vilde paaføre ham, og da han inderligt ønskede, ikke oftere at overtræde Guds Bud, aflagde han det

Løfte, ikke at vende tilbage til sit Fødeland, men at tilbringe den øvrige Deel af sit Liv paa Reiser[1]).

Han reiste altsaa til Tydskland, opholdt sig nogen Tid ved Otto d. 3dies Hof og begav sig derefter til de slaviske Lande. Der var det, at han havde den Sammenkomst med Kong Olaf, hvorom vi have talt. »Da Enhver af dem, hedder det i Flatøbogen, havde hørt meget tale om den Andens Klogskab, Ry og Berømmelighed, hilste de hinanden som gamle Bekjendte, hvorvel de ingensinde forhen havde seet hinanden,« og i en venlig og fortrolig Samtale udspurgte de hinanden gjensidigt om forskjellige Punkter. Thorvaldr meddeelte Olaf Underviisning i alle sin Religions Sandheder[2]), derpaa skiltes de ad, efter at have givet hinanden Beviser paa det meest levende Venskab. Det er rimeligt, at denne Sammenkomst stod i Forbindelse med Kongens Daab, hvilken Begivenhed man er enig om at hensætte til to Aar senere (988). Hvad der er vist, det er, at da Olaf senere paatog sig at omvende Norge og Island til Christendommen, drog Kongen Fordeel af de mundtlige Meddelelser, han havde erholdt af Thorvaldr.

Thorvaldr's og Kong Olaf d 1stes Møde med hinanden i Rusland (i Efteraaret 986).

Efter at have taget Afsked med Kongen, tog Thorvaldr Veien til Constantinopel, hvorhen han ikke ankom ene. Underveis, maaskee endogsaa mellem Olaf's Omgivelser, havde han hvervet en Discipel, der ligesom han var Islænder, og, ikke mindre end han, ønskede at arbeide til deres fælles Fædrelands Omvendelse til Christendommen. Denne Islænder heed Stefnir Thorgilsson og nedstammede fra

Thorvaldr træffer sammen med Stefnir Thorgilsson.

---

[1]) »I Kaupfærdum (som Handlende)« tilføier Kristni Saga (Kap. IV, Biskupa Sögur, I, p. 8).

[2]) En Samtale, som kun er gjengiven af Flateyarbók, Kap. CCXXV, t. I, p. 272.

Haukadals og Rögalands Konger. Da hans Fader, Thorgils fra Kjalarnes, tidlig havde sendt ham bort fra Øen, var han ankommen til Danmark, hvor han havde modtaget Daaben. Dristig og haardfør, som Thorvaldr, og desuden navnkundig som Skjald, ønskede han Intet heller, end at tage Deel i sin Landsmands eventyrlige Liv, og med ham at besøge de hellige Steder, »for at lære at kjende, siger Sagaen, de mægtige Mænds Sæder«. De tiltraadte følgelig Reisen i Forening, og de ankom henimod Aar 990 til Jerusalem, hvor de fuldbyrdede Pilgrimenes sædvanlige Kirkeskikke. Derfra vendte de tilbage gjennem Syrien, Grækenland og Constantinopel, hvor de skulde træffe sammen med en af de Øverste af Væringerne, ved Navn Kolskeggr, som tog derhen Aar 992, og om hvem Sagaerne fortælle os. »Keiseren, siger Gunnlaugr, tog mod Thorvaldr med stor Æresbeviisning og overøste ham med prægtige Gaver. Den Anseelse, hvori han stod, formedelst sine lange Reiser, var overalt gaaet forud for ham; Store og Smaa høiagtede ham som en Støtte og Opretholder for Religionen. Selv Keiseren, de Store ved hans Hof og de ærværdige Abbeder hædrede ham som en Bekjender af Jesus Christus. Derfor blev han ogsaa udnævnt til foríngr (eller Høvding), og nogen Tid derefter sendt som valldzmadr (eller Befuldmægtiget) til Rusland, hos de skandinaviske Fyrster i Gardariki.«

Reise til det hellige Land. (987—994).

Da Tiden, man af Sagaerne kan udlede for Thorvaldr's Tilbagekomst, stemmer overeens med Tidspunktet for de Underhandlinger, der bleve indledte mellem Hoffet i Rusland og Basilius d. 2den, angaaende Christendommens Indførelse blandt Slaverne, strider det ikke mod Sandsynlighed

[1]) Thorvaldr's Saga, Kap. X., udg. Arn. Magn p.. 334—337.

at antage, at Thorvaldr virkelig blev indblandet i disse Forhandlinger, og at han var en af de fra Byzants udgangne Apostle, hvis Ankomst til Rusland Nestor ansætter til dette Tidspunkt[1]). Sagaen udtrykker sig desuden paa en meget bestemt Maade om Thorvaldr's Endeligt, ifølge en Meddelelse af en samtidig reisende Skjald, Brandr hinn Vídförli, som havde mødt Thorvaldr, og digtet om ham et Kvad, der nu kun tæller en eneste Strofe.[2]) Gunnlaugr bekræfter, at Thorvaldr i Nærheden af Polotzk, paa et Bjerg kaldet Drafn[3]), hvor der laa en stor Kirke, opført til Ære for Johannes den Døber, lod bygge et Kloster, som han udstyrede med rige Gaver og Indtægter, hvor han endte sine Dage som Helgen, og hvilket Egnens Indvaanere opkaldte efter ham Sct. Thorvaldr's Abbedi. 994—1000.

Hvad Stefnir angaaer, da leder Sagaen til at troe, at han først i Rusland skilte sig fra Thorvaldr. Vist er det, at vi nogen Tid efter gjenfinde ham i Island, hvor han var kommen, for igjen at slutte sig til Olaf Tryggvason. Vi forlod denne Sidste i det Øieblik, da han beredte sig til at drage bort, for at øve Sørøverhaandværket paa Englands Kyster. I sex Aar varede Thorvaldr's og Stefnir's Omflakken, og dette Tidsrum var nylig benyttet Stefnirs Tilbagekomst. Evangeliets anden Forkyndelse i Island (995-996).

---

[1]) Sammenlign hermed Muralt. Chronogr. byzant., 991, p. 372.

[2])

Hefi thar komit	Jeg er kommen til det Sted,
Er Thorvaldi	Hvor (til) Thorvaldr,
Kódránssyni	Kodrans Søn,
Kristr hvíldar lér;	Christus har skjænket Hvile.
Thar er hann grafinn	Der ligger han begraven
I há fjalli	Paa Fjeldets Top,
Upp i Drafni	Kaldet Drafn,
At Jóhanneskirkju.	Ved Johannis Kirken.

Kristni Saga, Kap. XII (Bisk. Sögur, I, p. 25).

[3]) Maaskee Droutsk, Syd for Polotzk, mellem Minsk og Mohilev, ikke langt fra Dreveliernes Land (Dereva).

af Olaf til at plyndre, brænde og brandskatte næsten alle angelsaxiske Havne, derunder indbefattede London og Ipswick, og for at skille sig af med Nordmændene, havde Kong Ethelred maattet undertegne den ødelæggende Fred til Andover (994)[1]. Strax efter denne Fredslutning, og i det Øieblik, da Olaf med mere end hundrede tusind Pund Sølv, foruden det almindelige paa Kysterne af Storbritannien og Irland erobrede Bytte, igjen tog Veien tilbage til Norge, er det at Stefnir atter naaede sin Herre. Snart gik Kongen iland paa sit Fødelands Jordbund, og ikke saasnart var han ankommen, før han lod sig udnævne til Landets Herre, hvorefter han begyndte en haardnakket Kamp med Jarlernes Parti og Tilhængerne af det gamle Hedenskab. Hele hans Regjering, som iøvrigt kun varede fem Aar, blev snart anvendt til uden Skaansel at forfølge Odins Tilhængere, for paa den Maade, med det Gode eller det Onde, at omvende dem, eller idetmindste tilintetgjøre deres Magt. Skjøndt Island var uafhængigt af Kongeriget, skulde denne Ø dog heller ikke slippe for at føle Virknin-
1000. gen af den begeistrede Olafs Iver for Religionen. Stefnir Thorgilsson, som var bleven en af hans Yndlinge, ledsagede ham overalt, og Kongen fandt stort Behag i at høre omstændeligt fortælle om de to Islænderes lange Reiser, og at lade Thorvaldr's Raad og Veiledning gjentage for sig. Ved den middelbare Indflydelse, som Abbeden fra Drafn saaledes udøvede, besluttede Olaf sig ikke alene til at fortsætte det begyndte Værk, men han lod det endogsaa lovmæssigt stadfæste af det islandske Folks Forsamling. Uagtet den Frygt, som et saa vanskeligt Hverv indgjød ham, blev det overdraget Stefnir, at tage hen at forkynde paany Guds

---

[1]) Worsaae, De Danskes Erobring af England, 1863, p. 250.

Ord blandt Øens Beboere, og at prædike Evangeliet for dem med al den Myndighed, hvormed hans lange Reiser maatte udruste ham. Stefnir var imidlertid ikke heldig i sit Foretagende. Han anvendte de samme Midler, som Kongen i Norge, idet han førte Krig mod Afgudsbillederne og hærgede de hellige Steder med vanhellig Haand, men Islænderne, der vare mindre føielige end Nordmændene, lode ikke Stefnir's Dristighed gaae ustraffet hen, og det følgende Aar (966) maatte han vende tilbage til Norge, uden at have opnaaet bestemte Resultater. Det var først fire Aar senere, at Hjalti og Gissur, som bleve sendte til Øen af Olaf, hvis Mod hverken Stefnir's eller dennes Efterfølger Thangbrandr's mislykkede Bestræbelser havde kunnet nedbryde, opnaaede at faae den nye Troesbekjendelse antaget af Althinget, ved Medvirkning af Giljá's Familie, hvis Indflydelse Thorvaldr's fjerne Ry havde forøget. Hvad Stefnir angaaer, da vedblev han i Gjerning at bevise sin Troskab imod Kongen, hvis Dage forresten allerede vare talte, og over hvem Jarlernes bestandig paany optrædende Parti omsider skulde seire.

Slaget ved Svolder (den 9de Sept. Aar 1000) Olaf den 1stes Forsvinden.

I sin Iver for den nye Religion, ændsede Olaf ingen Modstand. Han havde begjæret Dronningen af Sverrig, Sigrid Storraade, Enke efter Erik Sigrsæli, til Ægte, og fordret af hende, at hun høitideligt skulde afsværge sine Fædres Tro. Sigrid havde afslaaet denne Begjæring, og Olaf, som overvældede hende med fornærmelige Øgenavne, havde kastet hende sin Handske i Ansigtet. Sigrid havde derfor svoret at ville tage Hævn over ham; efter at være tyet til Kongen af Danmark, Svend Tveskjægs Hof, havde hun ægtet denne, og hemmelig havde hun derefter beflittet sig paa at bevæge sin ny Ægtefælle, sin Søn, Olaf Skot-

konung, Konge af Sverrig, og den mægtige Hakon Jarls Søn Erik til at indgaae et Forbund, hvis Formaal skulde være Konge-Apostlens Død og Norges Deling. En tapper Søkonge, Sighvatr Jarl, Overhoved for Vikingerne i Østersøen, og holdt i stor Ære af Olaf, var bleven bevæget til at yde Sigrids Planer hemmelig Bistand, og havde endvidere lovet at ville lokke Olaf i en Fælde. Olaf, som imod Kongen af Danmarks Villie nylig havde ægtet dennes Søster, Thyra, tidligere gift med Vendernes Konge, udrustede, efter Tilskyndelse af Forræderen Sighvatr og i Haab om at tilvende sig Thyras Eiendomme i Pommern, en stor og mægtig Flaade, der bestod af tresindstyve Skibe; et udmærket Skib af en uhyre Størrelse, kaldet Ormen hin lange, førtes af Kongen i egen Person. Olaf ankommer til Østersøen, uden at ane de af Olaf Skotkonung og Svend Tveskjæg foretagne Rustninger. En Slags Taage havde lagt sig over hans ellers saa klare Aand, og ildevarslende Underretninger naaede ham fra alle Kanter. En blind Spaamand havde det samme Aar, paa sin Gjennemreise gjennem Möstri i Hördaland, forudsagt, at Norge skulde inden Aarets Slutning tabe de fire kostbareste Ting, det havde i Eie. Endelig var den nedrige Sighvatr's egen Hustru, Astrid, Søster til Olafs første Ægtefælle, kommen om Natten til Kongen og havde aabenbaret ham de Sammensvornes Plan. Olaf havde foretrukket, desangaaende at henholde sig til Sighvatr.

Intet er mere dramatisk end Beskrivelsen af det Søslag, som den næste Dag leveredes, og som skulde gjøre Ende paa Olafs Regering, d. 9de September, Aar 1000. Kongen ligger med hele sin Flaade tilankers mellem Øen Rügen og Fastlandet, ved Svolder (i Nærheden af Greifs-

wald)[1]. Sighvatr, som med ti Skibe har sluttet sig til ham, anfører Flaadens første Deel og fører Kongens tresindstyve Skibe ud i rum Sø. Kongen selv følger efter i Afstand ombord i Ormen hin lange, og ledsages kun af to andre Skibe, Tranen og den lille Orm. Saasnart Flaadens Centrum er ude af Sigte, seile Kongerne af Sverrig og Danmark ud af de Fordybninger, hvori de have ligget i Skjul og afskjære derved Olaf Tilbagetoget. Han seer sig da omringet paa alle Kanter, og bereder sig paa at gjøre fortvivlet Modstand. Kampen vedvarer hele Dagen. Efter lang Anstrengelse lykkes det den dansk-svenske Flaade at bemægtige sig Tranen og den lille Orm; men Kongeskibet modstaaer ethvert Angreb; en frygtelig Kamp farver Dækket med Blod. Staaende i Forstavnen, kæmper Kongen tappert, skjøndt Blodet strømmer ud af to Saar, han har faaet. Et vidunderligt straalende Lys, hvis Glands Fjenderne ikke formaae at beskue, synes at omgive ham. Ved hans Side staaer en overordentlig stor Hund, kaldet Vigi, som han i tidligere Dage har bragt med sig fra Island. Med hvert et Tag af sine frygtelige Kjæbebeen dræber den en Mand. Fjenderne vige tilbage for at drage Aande, kaste deres Døde i Havet og igjen fornye deres Mandskab. De begynde derefter Angrebet paany, og med store Bjælker, som de kaste tvers over Ormen hin lange, lykkes det dem, at faae den til at helde til den ene Side og derved at gjøre Erobringen lettere. Olafs tappre Svende falde snart, knuste af Overmagten. Ved Siden af Kongekæmpen staaer en ung Mand, ved Navn Einarr Thambarskelfir, der, væbnet med en laplandsk Bue af en uhyre Størrelse, med hver af sine Pile gjennemborer en fjendtlig Kriger. Pludselig

[1]) See Munch, Norske Folks Historie, II, p. 386.

høres et frygteligt Brag; en Øxe, svungen af Erik Jarl, har sønderknust Einarrs Bue. »Hvad betyder det?« raaber Olaf til ham. — »Konge, svarer han, der faldt Norges Rige fra dine Hænder.« Snart har Kongen ikke mere end ni Forsvarere ombord i Ormen, og de ere skilte fra hinanden ved Strømme af stormende Fjender. Ene ved hans Side staaer endnu hans tro Svend Kolbjørn; de store Skjolde, som dække dem, ere heelt gjennemstukne af Pile, og desuagtet vove Fjenderne endnu ikke at nærme sig Bagstavnen. Erik, som taler til sine Folk for at sætte Mod i dem, styrter endelig frem i Spidsen for dem, for at bemægtige sig Kongen og Kolbjørn levende, men foretrækkende Døden for den Vanære at blive tagne til Fange, styrte de sig i Havet, den ene til høire Side og den anden tilvenstre. Kolbjørn, som falder paa sit Skjold, tages igjen op af de Danske; Kongen derimod forsvinder.[1]) Saaledes endte denne Kamp, som, for at laane Hallfrödr Vandrædascáld's høitravende Sprog, »Nordens Folk ansaa for den mærkeligste i hele Nationalhistorien, baade paa Grund af Misforholdet i de Kæmpendes Antal, og formedelst de dra-
1000. belige Slag, som faldt fra den berømteste Konges Haand, som nogensinde har talt det oldnordiske Sprog[2]). Tabet af Olaf blev levende følt, ikke blot af hans egne Folk, hvem det overvældede med Smerte, men desuden af hans Fjender, som bleve forfærdede over deres egen Seier og skaanede de fem eller sex Krigere, der undslap fra Blodbadet. Dronning Thyra og Hunden Vigi, som man trak næsten

---

[1]) Om Slaget ved Svolder, see Gunnlaugr, Kap. CCXLVII—CCLV (Fornm. Sögur, II, p. 298—332); Heimskringla, udg. i Kjøbenhavn, I, p. 337—349; Oddr, Kap. LVII—LXI, udg. i Christiania, p. 54—61.

[2]) Erfidrápa Olafs, str. IV (Fornm. Sögur, p. 210).

livløse frem fra Dyngen af de Døde, bleve behandlede med Ærbødighed af Erik Jarl, der havde faaet Ormen hin lange til sin Deel af Byttet; men begge foretrak at døe af Sult, hellere end at overleve Tabet af Olaf. Saaledes, siger Sagaen, fuldbyrdedes den Blindes Spaadom i Möstri: Norge havde lidt fire Tab, som rammede det i dets Stolthed, Kong Olaf, Dronning Thyra, Hunden Vigi og Ormen hin lange.

Norge, der efter Slaget ved Svolder, blev Seierherrens Bytte, vilde ikke troe paa Olaf's Død. En Art Undersøgelse fandt Sted angaaende de nærmere Omstændigheder, der havde ledsaget Kongens Forsvinden. Vidner bleve afhørte, flere af Olaf's troe Tjenere begave sig paa Vei, for at opsøge deres Herre, og snart troede man i Norge, at have erholdt Vished om, at han havde begivet sig til det hellige Land, for ved Jesu Grav at ende et Liv, der var begyndt i hans Tjeneste. Vi skylde at sige, at Snorre Sturlason, og de, som forkortede Sagaerne, ikke syntes at have hyldet denne Formodning. Snorre nøies med at sige: „Man har fortalt mange Slags Ting om Olafs Reiser efter Slaget; hvad der er vist er, at han aldrig vendte tilbage til Norge[1]). — »Folket, siger Fagrskinna, fandt saa stort Behag i at tale om Olaf, at man ikke vilde troe, han var død, men nok, at han var tagen til Slavernes Land eller reist mod Syd, og mange Fortællinger vare i Omløb desangaaende, men hans Venner frygtede, at det kun var Rygter uden al Grund[2]). Agrip nærer de samme Tvivl. »Nogle paastaae, siger denne Krønike, at han er undkommen i en Baad, og at man har seet ham i et Klo-

Legender om Olaf den 1stes Flugt til det hellige Land.

[1]) Heimskringla (Olafs S. Tryggv. Kap. CXXXI), udg. i Kjøbenh. p. 349. Jf. Breve chronicon Norvagiæ (Munch, Symbolæ ad Hist. rerum Norv. p. 16).
[2]) Fagrskinna, Kap. LXXXI, p. 66.

ster i Palæstina; Andre mene, at han er falden i Havet, men hvilket end hans Endeligt mon være, er det sandsyn-
1000. ligt, at hans Sjæl boer hos Gud«[1]. — »Vi vide ikke, siger Munken Thiodrek, hvilket af to der er det sandeste, men vi troe fuldt og fast, at han nu nyder den evige Fred«[2]. — Endelig maae vi nævne Ari hinn Fródi, der skrev neppe et Aarhundrede efter Slaget ved Svolder, og alene taler om Kongens »Forsvinden«[3]. Islands Aarbøger[4], der af Slaget ved Svolder danne en ny Æra, og regne Aarene efter Olaf's Fald, »frà falli Olafs«, frembyde den samme Tvetydighed. Hvad Gunnlaugr og Oddr angaaer, da have de, uden at drage nogen bestemt Slutning i en eller anden Retning, opbevaret de mærkelige Resultater af Undersøgelsen og Sagnene, der paa deres Tid havde udbredt sig desangaaende. Det er disse Sagn, som vi meddele i deres Heelhed, ikke paa Grund af deres indre Værd, eller formedelst den temmelig middelmaadige Interesse, de selv frembyde, men fordi Størstedelen af dem knytte sig til det hellige Land, da næsten alle Vidnerne, som paakaldes af de to Krønikeskrivere, befindes netop at være skandinaviske Pilgrime i Jerusalem — Pilgrime, hvis Reiseskildringer, der ere opsamlede i et Tidsrum af mindre end tredive Aar i det mindste, vise hvor stor Vigtighed Nordens Forbindelser med det hellige Land allerede havde erholdt, kort Tid efter den første Jórsalafærd.

Vi komme nu tilbage til Gunnlaugr's Fortælling. »Man havde, fortæller han, i Begyndelsen af Slaget og endnu en anden Gang mellem de to Stormangreb, som skete paa Ormen

---

[1]) Agrip. Kap. XVII (Fornm. Sög. X, 394).
[2]) Thiodrek, Kap. XIV; udg. af Kirchmann, p. 28.
[3]) Ari hinn Fródi, Islendingabók, Kap. VII (Islend. Sögur. I, p. 10).
[4]) Annálar Islenzkir, p. 32.

hin lange, seet et lille, overordentlig hurtigtseilende Fartøi, som var bemandet med Slaver, nærme sig det kongelige Skib. Olaf havde underholdt sig i et fremmed Sprog med Besætningen ombord i samme, og havde kun givet sine egne Folk, der udspurgte ham desangaaende, et undvigende Svar[1]). Den anden Gang havde han ladet sig nøie med at afslaae den Hjælp, de Ubekjendte havde tilbudt ham. Dernæst efter Slaget, i det samme Øieblik, da de Danske havde udstødt deres Seiersskrig, havde man seet det lille Fartøi roe af alle Kræfter, for igjen at naae tilbage til Fastlandet.[2]) Ogsaa fortalte man, at Kongen, da han under Vandet havde skilt sig af med sit Pantser, svømmende havde naaet det lille Fartøi, i hvilket der, foruden Astrid, befandt sig en Slave ved Navn Dixin, som forhen havde været i Tjeneste hos Olafs første Hustru, Geira.» — Hvad de faa Øienvidner angaaer, som skyldte Eriks Naade, at de havde overlevet Kampen, da var deres Mening om den samme Kjendsgjerning eensstemmig. »Kongens tro Svend, Kolbjørn, der, paa samme Tid som han, havde kastet sig i Havet, fortalte, at da han frygtede for sin Herre, hvis Blod han havde seet strømme ud fra Skuldren, var han vendt tilbage for at beskytte ham imod Erik Jarl's sidste Angreb, men at han, da han ikke længer saae ham, havde styrtet sig i Havet; at han da var bleven Kongens Skjold vaer, der svømmede med en rivende Fart, hvoraf han havde sluttet, at Kongen selv reddede sig mellem Bølgerne. Kort efter var Skjoldet seet drive med Strømmen, og Kolbjørn havde seet en Mand i fuld Flugt. Han havde derpaa søgt at skuffe Fjenden, som, antagende ham for Kon-

[1]) Gunnlaugr, Kap. CCXLIX (Fornm. Sög. II, p. 30[illegible]).
[2]) Gunnlaugr, Kap. CCLVI (Fornm Sög. III, p. 7).

gen, paa Grund af Rustningernes Lighed, havde taget ham til Fange[1]). En anden af Kongens tro Vaabenmænd, Einarr Thambarskelfir, hvis Bue var bristet i Stridens Hede, befandt sig indsluttet i Mellemdækket af en Hob Fjender, da han saae Kongen, med Ansigtet bedækket af Blod, fast og uforfærdet vente paa Erik Jarl, men i samme Øieblik havde et Steenkast bedøvet ham, og derefter havde han ikke mere seet Olaf.« Han tilføiede endvidere, at da han det næste Aar af de Danske var bleven ført til Vendland og solgt af dem som Slave, tilligemed Kolbjørn og en anden af Kongens Mænd, var han bleven kjøbt af en hemmelighedsfuld Person, i hvem han havde troet at gjenkjende Olaf, og af hvem han var bleven sendt tilbage til Norge, alene paa den Betingelse, at han skulde skjænke den første Mand, han maatte faae i sin Vold, Livet[2]). Fjenderne bekræftede paa deres Side, at de havde seet en Mand, klædt i Purpur, gaae ombord i Slavernes Fartøi, og at dette strax derefter var roet bort af alle Kræfter. En af Krigerne, som kæmpede ved Siden af Jarlen, og heed Skuli fra Borg, understøttede med Bestemthed dette Vidnes Udsagn[3]). Formodningen derom var kort Tid efter Slaget allerede
1005. saa stor, at Hallfrödr Vandrædascáld, der Aar 1001 digtede Olafs Erfidrápa, som er et af det oldnordiske Sprogs herligste Digte, ikke vidste, hvilken Mening han skulde give Fortrinet. »Jeg veed ikke, sagde han, om Kongen er død, eller reist til et fremmed Land; begge Meninger finde Til-

---

[1]) Gunnlaugr, Kap. CCLVI; Oddr. Kap. LXX (Fornm. Sögur, III, p. 8 X, p. 366).

[2]) Tháttr. Halldors Snorrason, Kap. II (Fornm. Søg. III, p. 157), hvor Einar vidtløftigt fortæller denne Historie, i det Øieblik, da han skjænkede Halldor Snorrason, Harald Haardraades Vaabenfælle, Livet.

[3]) Gunnlaugr, l c. Oddr, l. c.

tro. Jeg veed kun, at han blev saaret. Man siger, at han lever, langt borte fra sit Fædreland og sit Kongerige, i Lande, som ligge hiinsides Havet, men det kan ikke trøste mig«.[1])

Fra Aar til Aar vandt Legenden om Kongens vidunderlige Flugt en bestandig stigende Tiltro. Nogen Tid efter Slaget ved Svolder, erklærede Prindsesse Astrid, at hun selv befandt sig i det hemmelighedsfulde Skib, at hun havde taget imod Kongen og ført ham lil Fastlandet; at han var bedækket med Saar, som for Resten ikke vare af en alvorlig Art, med Undtagelse af et Steenkast, der havde rammet ham i Panden, og en Piil, som var forbleven siddende i Skulderen, hvor Pantseret ophørte. Hun havde helbredet ham, og i to Vintre (1000—1002) bevaret ham hos sig i Burstaborg (Stettin). En Mængde Krigere, som havde tjent under ham paa den Tid, han var gift med Geira, havde der gjort ham det Forslag, at ville hjælpe ham til igjen at bestige Thronen; men han havde afslaaet at benytte deres Tilbud, sigende, »at det rimeligviis var ifølge Guds Villie, at Jarlerne beklædte Thronen i hans Sted, fordi han var misfornøiet med den Maade, hvorpaa han havde regeret Norge.« Astrid havde derpaa villet afstaae ham de Godser, som Geira forhen eiede i Slavernes Land, men ogsaa dette havde han afslaaet. Astrid havde endvidere foreslaaet ham at reise til England, til Kong Ethelred, der agtede ham høit, men dette sidste Forslag havde Olaf ligeledes forkastet. »Hvad kan jeg da gjøre for dig?« havde hun derpaa sagt til ham. Og da han derpaa yttrede Ønske om at tage til Rom, havde hun villet ledsage ham med tretten Herrer, og da hun tog Afsked med ham, havde hun skjænket ham som Gave

Prindsesse Astrids Fortælling (1000-1005.)

[1]) Erfidrápa Olafs (Fornsögur, udg. af Viggfusson, p. 210).

en Hest, belæsset med Sølv og kostbare Ting, men selv havde hun ved sin Tilbagekomst kun beholdt i sit Følge otte Riddere og fire Mænd. Hvad ham endvidere angik, da havde han, forklædt som norsk Kjøbmand, taget Veien
1015—1028. til Rom, og underveis var hans Følge blevet forøget med en Mængde Folk fra Norden, fordi han kjendte Europas forskjellige Tungemaal og derved kunde tjene dem til Tolk. I Rom havde Olaf aabenbaret sin Stand for Paven (Johan d. 18de?), og begjæret hans Raad om hvad han skulde gjøre; han var derefter reist til Jerusalem, hvor, ifølge Gunnlaugr, Patriarken havde modtaget ham med Ære, i saa høi Grad røbede det ædle Udtryk i hans Ansigt hans høie Byrd.« Landets Hersker, som senere erfarede, at han virkelig var Konge, havde tilbudet ham en Provinds, men Olaf havde kun modtaget tre Slotte og to Byer, som han bestyrede, efter at have iført sig Klosterdragt[1]). Hvad enten nu denne Legende er sand i sin Heelhed eller i det Enkelte, eller den fra Begyndelsen af kun var et Folkesagn, saa er det i alt Fald vist, at det er fra den Tid, at de talrige Jórsalafærd begyndte, om hvilke vi allerede have talt, og som, om de end ikke bleve begyndte formedelst Olaf og af dem, som nærede det Haab at gjenfinde ham der, idetmindste bleve opbevarede af Sagaerne, formedelst de Erindringer, der knyttede sig til den kongelige Helt. Stefnir Thorgilsson, der efter Slaget ved Svolder, ikke havde kunnet udholde at leve i Norge, og derfor var reist anden Gang imod Syd, var sikkerlig ikke ubekjendt med disse gaadefulde Beretninger. Stefnir vendte iøvrigt tilbage, uden at have fundet Spor af Olaf, og ved

---

[1]) Gunnlaugr, Kap. CCLXXVII—CCLVIII; Oddr, Kap. LXXIII (Fornm. Sögur, III, p. 32—34, X, p. 370); Flateyarbók, I, Kap. CCCXCII, p. 500.

sin Hjemkomst til Danmark, blev han dræbt ifølge Forræderen Sighvatr's Ordre, fordi han havde forsmaaet hans Datter og hevnet sig paa ham i satiriske Vers[1]). Men andre Pilgrime reiste lige til det hellige Land.

Thordr Sjáre son's Pilgri reise (henim 1020).

En Islænder ved Navn Thórdr Sjáreksson, med Tilnavn den sorte Skjald, Forfatter til det røde Kvad (**Roda Drápa**), som blev digtet til Ære for Tryggva's Søn, var under Olaf d. 2dens Regering (1015—1028) reist til Jerusalem. Paa denne Reise kom han med flere andre Pilgrime gjennem en By i Syrien, hvor han saae en Mand af en ærefrygtindgydende Væxt og klædt i en Tunika af uldent Tøi. Denne Mand stod ved en af Voldportene i Staden og støttede sig op til Muren. Han tiltalte Thórdr paa Oldnordisk, og spurgte ham, om der iblandt hans Reisefæller befandt sig Nordmænd. Thórdr svarede bekræftende og underrettede ham om, at han selv kom fra Island. Manden sagde da, at han vel vidste, hvor denne Ø laa, og talte dernæst til ham om en vis Hjalti Skeggjason. Thórdr svarede derpaa, at han var en Slægtning af Hjalti. Manden spurgte ham endvidere, hvorhen de reiste. »Til Jerusalem«, svarede de. — »Vender da tilbage, hvorfra I ere komne, vedblev Manden, thi Veiene ere farlige formedelst Krigen.« — Derefter spurgte han dem, hvo der var Konge i Norge, og da de havde svaret, at det var Olaf d. 2den Haraldsson, bad Manden Thórdr, at hilse Hjalti fra ham. »Men fra hvem skal jeg sige, at jeg bringer denne Hilsen?« vedblev Thórdr. — »Jeg kan ikke aabenbare Dig mit Navn, men hils ham fra den, af hvis Hænder han i Hladi vristede et Sværd, før han reiste bort til Island.« Da Manden

[1]) Fagrskinna, Kap. LXXIII, p. 58; Gunnlaugr, Kap. CCLXIII (Fornm. Søgur. III, p. 20); Oddr, Kap. LIII, udg. Christ. p. 49; **Flateyarbók**, I. Kap. CCCXCII, I, p. 500.

havde talt disse Ord, forsvandt han. Thórdr, som vendte igjen om, drog tilbage til Island, hvor han udførte sit Ærinde til Hjalti. Denne g:enkjendte strax i Thórdr's Ord det Tegn, han havde aftalt med Kongen, da han tog Afsked med ham.

Gauti's og Gautr's Pilgrimsfart (1046.) »Nogen Tid derefter, det første Aar af Harald Haardraades Regering, 1046 (vi anføre her de i Gunnlaugr forekommende Udtryk), mødte en Nordmand ved Navn Gauti, der foretog en Pilgrimsvandring til Rom, en anden Nordmand i Cøln. Denne Sidste, som hed Gautr, kom netop fra Rom, og Gauti havde forhen drevet Handel med ham. Det Første, Gauti spurgte Gautr om, var, om han kunde laane ham Penge. »Det jeg ikke alene kan og vil, svarede Gautr, men jeg vil endogsaa ledsage Dig overalt, hvorhen Du ønsker at reise«. De droge da afsted i Samling, først reiste de til Rom, derefter seilede de over Havet og begave sig til det hellige Land. Efterat have besøgt Jerusalem, fik de Lyst til at see det røde Hav og det Sted, hvorover Moses førte det israelitiske Folk. Men da de havde reist en lang Vei, forvildede de sig, og Gauti døde paa Reisen. Da Gautr var bleven ene, maatte han endnu længe udstaae Hunger og Anstrengelse, og omsider søgte han at vende tilbage, hvorfra han var kommen. Endelig ankom han til en stor Flod, paa hvis anden Side der laa et Kloster. Da han inderlig ønskede at komme derhen, i Haab om der at finde Leilighed til at udhvile sig og gjenvinde Kræfter, vandrede han frem og tilbage langs med Flodbredden, uden at træffe hverken Baad eller Bro. Han følte sig i den Grad udmattet af Hunger og Tørst, at han tilsidst tabte Modet, brast i Graad og lagde sig ned ved Flodbredden. Klokken var tre, og snart faldt han i en dyb Søvn. Han saae da en Mand komme hen til ham.

»Hvorfor sover Du?« sagde den Ubekjendte til ham. »Hvis Du har isinde at reise over Floden, da reis Dig op; ved Flodbredden vil Du finde en lille Baad fastsnrret.« Strax derpaa reiser Gautr sig, iler hen til Floden og finder virkelig en Baad, som gynger paa Vandet og er forsynet med Aarer. Han stiger ned i Baaden, og da han er kommen over paa den anden Flodbred, begiver han sig op til Klosterbygningerne, indenfor hvis Omkreds han opdager et stort Huus, der var bygget af Steen. Paa Dørtærskelen stod en gammel Mand med et smukt og alvorligt Ansigt. Gautr troede i ham at gjenkjende den Mand, som havde viist sig for ham i Drømme. Den Gamle kom ham imøde og spurgte ham paa Oldnordisk, hvo han var, hvorfra han kom, og hvilke hans Planer vare. Gautr fortalte ham da i faa Ord hele sin Reise, og den Gamle hilste ham med Venlighed, omarmede ham og førte ham ind i Huset, idet han sagde til ham: »Kom og udhvil Dig her indtil i Aften; Du skal derpaa fortælle mig, hvad Nyheder Du har modtaget fra Norge; derpaa vil jeg føre Dig ind i Klosteret, hvor jeg skal tale for Dig.« Han spurgte ham dernæst, hvad der var blevet af Jarlen Erik Håkonarson og hans Broder Sveín. Gautr svarede ham, at de vare døde. Den Gamle talte endvidere til ham om Erlíngr Skjálgsson og om Astrid[1]). Gautr fortalte ham om Erlingr's Død, og om Alt hvad der var tildraget sig imellem ham og Kong Olaf Haraldsson. Derpaa talte den Gamle til ham om den sidstnævnte, og da Gautr havde fortalt ham den hellige Konges Død, om Sveín Alfifusons Regering, om Olaf Tryggvasons (Tryggvas) Ankomst, og om den Kamp, hvori denne var bleven overvunden og dræbt af Sveín, saa syntes den

[1]) Kongens Svoger og Søster.

ærværdige Gamle at blive betagen af stor Sorg og spurgte Gautr om, hvo der nu var Konge i Norge. Gautr sagde ham, at en Søn af Olaf den Hellige ved Navn Magnus havde regeret Landet i tolv Vintre, og at i den trettende var Harald Haardraade kommen til for at dele Bestyrelsen af Kongeriget med ham[1]. Efter nogle Meddelelser om disse to Konger, spurgte derpaa den Gamle, om nogen Nordmand endnu erindrede sig Olaf Tryggvason. »Hans Minde er ærværdigt, sagde Gautr; er det ikke ham, som har indlagt sig den Hæder, at have omvendt os til Christendommen.« — »Og hvad mener man vel om Udfaldet af den Kamp, som Olaf Tryggvason har leveret paa Ormen hin lange?« — »Meningerne ere deelte; der ere dem, som sige, at han, overvældet af Saar, er sprungen i Havet, og at han under Vægten af sine Vaaben er bleven et Rov for Bølgerne.« Da sagde den Gamle til Gautr: »der gives Folk, som mene, at han har villet tage sig selv af Dage, og at det er Frygt, som har bevæget ham til at styrte sig i Havet, da han saae sig saa saaret og saa afkræftet, at der ikke blev nogen Udsigt tilbage for ham, at undslippe sine Fjender. Vilde han have været saa stærk og saa smidig, som det fortælles, hvis han ikke under Vandet havde forstaaet at frigjøre sig fra sine Vaaben?« — »Derfor, vedblev Gautr, er der Flere af den Mening, at en guddommelig Kraft har bemægtiget sig ham og ført ham op til Himlen under den skinnende Sky, som man saae omgive ham.« — »Man maa ikke, sagde den Gamle, slutte sig til denne Mening, thi Kong Olaf var ikke i den Grad Helgen, at det kan antages, at Himlens Mellemkomst skulde drage ham levende ud af Menneskenes Samkvem; han har udøvet adskilligt Godt,

[1]) Disse Personer omhandles senere, S. 168 og følgende.

men han har begaaet for mange Synder, til at man kan troe saadanne Ting om ham; man maa snarere antage, at han ved Hjælp fra Gud, som han i al Ydmyghed har paakaldt, har kunnet undslippe den Fare, som truede ham.« — »Der fortælles endvidere, svarede Gautr, at han blev optagen og bragt i Land af det Fartøi, som laa for Anker ikke langt fra Kampen.« — »Dette Sidste, sagde den Gamle, nærmer sig mere til Sandheden, end Formeningen om Olaf's vidunderlige Bortførelse; de fornuftige og sanddrue Mænd, som boe sammen med os, troe, at han har overlevet Slaget og naaet den samme Alder, som Kongerne Magnus og Harald, der nu ere i det halvtredsindstyvende Aar.« Den Gamle endte med at tale til ham om Einarr Thambarskelfir og om den Maade, hvorpaa denne i saa ung en Alder havde kæmpet paa Ormen hin lange. Under hele denne Samtale iagttog Gautr opmærksomt Trækkene i Ansigtet paa den Mand, der udspurgte ham, og han tænkte ved sig selv, hvad kan vel Grunden være til alle disse Spørgsmaal om Kong Olaf's Kamp og Vaabenbrødre. »Jeg har seet Kong Olaf, sagde han til den Gamle, da jeg var ganske lille; skjøndt Du er fremrykket i Alder, saa ligner Du ham vidunderligt; sig mig, skulde Du ikke være Kong Olaf?« — »Jeg vil ikke, svarede den Gamle, enten anmasse mig hans Dygtighed eller hans Navn.« Idet han udtalte disse Ord, reiste de sig begge op, thi Klokken ringede netop til Aftensang; de toge derpaa Veien hen til Kirken, og den Gamle var saa høi, at Gautr neppe naaede op til hans Skuldre; i Kirken var der en betydelig Mængde, og Munkene og Præsterne begyndte først Gudstjenesten, da den Gamle var kommen. Denne ragede med sit hele Hoved op over alle de Tilstedeværende, ligesom han ogsaa i stolt Holdning overgik dem alle. Efter fuldendt Gudstjeneste forlod han Kirken,

og befalede to Munke at overtage Gjæstfrihedens Pligter imod Gautr. Disse anviste ham derefter et Værelse og gave ham et prægtigt Aftensmaaltid. Om Morgenen den følgende Dag iførte de ham prægtige Klæder, da han forlod Badet. Den næste Dag efter Messen, kaldte den Gamle paa Gautr og sagde til ham: »naar Du er vendt tilbage til Norge, beder jeg Dig at hilse Einarr Thambarskelfir fra mig; siig ham, at efter min Mening har Ingen paa Ormen hin lange kæmpet tapprere end han, og til Vidnesbyrd om min Tale, maa Du bringe ham denne Kniv og dette Bælte.« Efter at have talt saaledes, vendte den Gamle tilbage til Steenhuset. Gautr havde fremdeles bemærket, at paa et simpelt Tegn af denne Mand, adlød Alle i Byen ham, som om han havde været Konge; han besluttede derfor at gaae hen til Steenhuset, for at see, om han ikke kunde erholde mere Lys i denne Hemmelighed, men Huset var lukket. Den tredie Dag om Morgenen reiste Gautr igjen videre. Han reiste først til Grækenland, hvorhen han ledsagedes af to Veivisere, som den Gamle havde stillet til hans Ordre, og som tjente ham som Tolk. Derfra tog han Veien lige til Norge, hvor han begav sig til Einarr Thambarskelfir, til hvem han leverede Kniven og Bæltet, idet han fortalte ham hele sin Reise og den Samtale, han havde havt med den Gamle, og Einarr brast i Graad og udbrød: »Du har gjettet det, Gautr! den Mand, Du har seet, var ganske rigtigt Olaf Tryggvason«[1]).

Unavngivne Pilgrimsfarter.

Længe før de af Thórdr og Gautr vidtløftig fortalte Reiser, have iøvrigt andre Pilgrime, hvis Navne Sagaerne

[1]) Gunnlaugr, Kap. 283 (Fornm. Sög. III, p. 56—62). — Gunnlaugr tilføier, at han har denne Beretning fra Teitr Asgersson, der havde hørt den fortælle af Thórarin Thorvaldsson, og at denne Sidste har hørt den af selve Einarr.

ikke have opbevaret, bragt eenslydende Sagn tilbage til Norden. Aar 1005 gik den ene af de to Nævnte iland i Norge og kom til Soli, hvor Jarlen Erlingr Skjálgsson boede tilligemed sin Hustru Astrid, der var Olaf's Søster. Han sagde til dem, at Olaf endnu levede og boede i et Kloster hiinsides Havet, og til Beviis paa Sandheden af sine Ord, overleverede han dem fra Kongen den Ring, det Bælte og den Kniv, Olaf havde hos sig i Slaget ved Svolder[1]). Gunnlaugr fortæller, at Biskop Sigurd, der havde været Olaf's Ledsager paa hans Vandring som Apostel, havde trukket sig tilbage til Sverrig, hvor han forkyndte Troens Lære, og at han, først tre Aar efter Slaget ved Svolder (1003), var bleven adspurgt af sin Menighed om Olaf's Skjæbne, da Ingen vilde troe, at Kongen var undsluppen Døden. »Hvorledes gaaer det da til, sagde Biskoppen, at man fremviser hans Landse og hans Hjelm i Antiochia, og at det Pantser, som tjente ham i Kampen, er ophængt paa Døren i et Kloster i Jerusalem? Hvis han var druknet, hvorledes vilde da disse Gjenstande være ankomne til det hellige Land?« Og da Svenskerne forlangte endnu mere overbevisende Grunde, men Sigurd, der var overbeviist om Sandheden af sine Ord, ikke ønskede, at den store Konges Levnet skulde udsættes for disse plumpe Menneskers Mangel paa Ærbødighed, indskrænkede han sig til at svare dem med Evangeliets Ord: Nolite gemmam offerre porco[2]) Omtrent ved den samme Tid, kom der en lærd og sanddru Mand, som Sagaen kun betegner med Navnet den

---

1) Gunnlaugr, Kap. 270 (Fornm. Søg. III, p. 34;) Oddr. Kap. 73 (Fornm. Sög. X, p. 370); Ftateyarbók, Kap. 394; I, p. 502.

2) »Bera gimstein fyrir svin.« Oddr, Kap. LXXVI (Fornm. Sögur X, p. 374); Thattr Halldors Snorrason, Kap IV (Fornm. Sög. III, p. 171).

tilrøgede Skjald (Sóti Skald), og som rimelig selv havde foretaget Reisen til det hellige Land, og denne Mand bekræftede ikke alene Prindsesse Astrid's Fortælling, men han fortalte endogsaa Kongens Hændelser Aar for Aar. Ifølge denne hans Beretning, skulde Kongen være forbleven to Vintre (1000—1002) i Burstaborg. Den tredie Vinter skulde han have tilbragt i Rom (1002—1003), hvor han holdt sig skjult i en underjordisk Tunnel eller Katakombe[1]), hvorfra han kun gik ud, for at bivaane Gudstjenesten og sørge for sit Ophold. Derfra skulde han være reist til Rusland og skulde have tilbragt den fjerde Vinter (1003—1004) i Ladoga (Aldejuborg), maaskee endogsaa i Drafn hos Thorvaldr; i Løbet af det sidste Aar skulde han være kommen til Jerusalem, og skulde der have tilbragt en Vinter (1004—1005). Endelig skulde han være reist til et Statholderskab, som man tilbød ham, og som ikke var langt bortliggende fra Jerusalem, og der skulde han, efter to Vintres Forløb (1005—1007) have iført sig Munkedragten[2]).

De samme Sagn vare vidt udbredte i England. Pilgrime, som efter Aaret 1005 kom tilbage fra Jerusalem, bragte Kong Ethelred en Bog, som Olaf havde paalagt dem at overbringe denne Fyrste. Denne Bog indeholdt en Fortælling om Kongens Eventyr og desuden syv andre hellige Personers Levnetsløb. Man meddeelte i denne Bog omstændeligt alle de Begivenheder, som ere blevne ovenfor omtalte. Det hed der iblandt andet, at Kongens Flugt var forud bleven aftalt med Astrid, at de i to Aar

---

[1]) »I jardhusi nokkoro« hvorved maaskee menes Katakomberne(?).

[2]) Olafs Saga Tryggvasonar. La Gardie's Manuscript, udgivet i Christiania, p. 71.

havde holdt sig skjulte i Burstaborg[1]). Kong Edvard Konfessor pleiede, til Ihukommelse af den Agtelse, hans Fader Ethelred bar for Olaf, at lade læse for sig paa Paaskedag, i hele Hoffets Nærværelse, Olaf Tryggvasons Eventyr, saaledes som de vare fortalte i den Bog, der af ham var bleven sendt fra Orienten. Kundskab om denne Kjendsgjerning skyldte man En af Edvard's egne Hofmænd, nemlig Ormr Thórljotsson fra Dyrnæs, en Orkadier af Herkomst, der mere end een Gang havde været Vidne til hvad der fortaltes. Det hændte sig da et Aar, at Edvard, efter at Læsningen var fuldendt, reiste sig op for at holde en Lovtale over Olaf, »der overgik, sagde han, de andre Fyrster, ligesaameget som Paaskefesten stod høit over hele det øvrige Aar,« og paa samme Tid forkyndte han, at han af Pilgrime, som vare hjemvendte fra Palæstina, nylig havde erfaret den hellige Konges Død[2]). Man seer, ifølge denne Legende, at Olaf først maa være død henimod Midten af det ellevte Aarhundrede, og følgelig i en stærkt fremrykket Alder (over firsindstyve Aar), efterdi han, paa den Tid hans Forsvinden fandt Sted, kun var sex og tredive Aar gammel.

Vi have udbredt os vidtløftigt om disse Legender, fordi de ikke alene angik Olaf personligt, men tillige indeholdt uimodsigelige Beviser paa Nordens Forbindelser med det hellige Land. Hvor bestemte end Gunnlaugr's og Oddr's

[1]) Gunnl. k. CCLXXIX; Oddr, k. LXXIV (Fornm. Sög. III, p. 35, X, p. 371); Flateyarbók, I, k. CCCXCIV, p. 502.

[2]) Gunnl., k. CCLXIX, CCLXXXVI; Oddr, k. LXXIV og LXXV (Fornm. Sög. III, p. 36, 63, X, p. 370—373), hvor der om Harald Godvinsson, som blev overvunden ved Hasting, forekommer en Fortælling, der er overeensstemmende med Historien om Olaf; Oddr (cod. Stokholm), k. LXV, p. 63; Flateyarbók, I, k. CCCXCVII, p. 506.

Forsikkringer maatte være, naar de, med Hensyn til den historiske Værdi af de nævnte Beviser, bestræbe sig for at lade Læseren dele deres egen Overbeviisning, saa kan man dog ikke undlade at finde, at den med Astrid forud aftalte Flugt staaer ligefrem i Strid med Kongens egen Karakteer, ligesom det ogsaa maa antages, at det med Olaf har forholdt sig som med mange andre folkeyndede Helte, ligefra Arthur indtil Frederik Barbarossa. De, som elskede ham, kunde ikke vænne sig til Tanken om hans Død og skabte sig derfor af deres egne Ønsker en indbildt Virkelighed. Flere vedligeholdt endogsaa, som Snorre antyder, i et politisk Øiemed denne blandt Folket udbredte Tro. Vi maae endnu fremhæve, at de Norge uvedkommende Forfattere, som omhandle Olafs Endeligt, indskrænke sig til ligefrem at fortælle, at han døde ved Svolder; Saxo[1]) paastaaer, at han selv har taget sig af Dage; Adam af Bremen[2]), der skrev under Indskydelse af det danske Hof, og giver Olaf Tilnavnet »Kragebeen«, samt fremstiller ham som troldkyndig, siger »at han ved at styrte sig i Havet fandt et Endeligt, som var hans Liv værdigt.« Selv i det Tilfælde, at man vilde antage den af Sagaerne opstillede Hypothes, maatte man ganske vist bortskjære baade Samtalen med Paven og Reisen til Ladoga, samt alle de Enkeltheder, der staae i øiensynlig Strid med det Sandsynlige. Der vilde derefter kun blive tilbage: Kongens Ophold ved Astrid's Hof, en uklar Pilgrimsfart, foretagen til det hellige Land, under Forklædning som Kjøbmand, nogle Løfter, aflagte i et af disse store, befæstede Klostre i Syrien, hvilke Folkene fra Norden antoge for Byer, og maaskee

---

[1]) Saxo, l. X, udg. af Müller, p. 506.
[2]) Adam af Bremen, II, k. XXXIX (SS. RR. Germ. VII, p. 220).

endelig Kongens Ophøielse til en eller anden geistlig Værdighed, skikket til at imponere Skandinavernes barnlige Forestillingsevne.

Mellem Olaf d. 1ste Tryggvason og hans Navner, Olaf d. 2den Haraldsson, der efter femten Aars Interregnum fulgte ham, findes der saadanne Ligheds Træk, at de ofte ere blevne forvexlede, og det selv af Nordens nyere Historieskrivere. Udmærkede begge to som tidligt prøvede Helte, som uforfærdede Krigere og Evangeliets ivrige Forkyndere, bestige de, efter en vidunderlig Barndom og en Ungdom, tilbragt under de meest romantiske Eventyr, deres Fædres Throne, kun for med Vanskelighed at holde sig der i nogle Aar og siden døe Martyrdøden, som Offre for den hedenske Reaction, hvilken de fra den Tid, de erholdt Daaben, have bekæmpet. Ligesom Olaf d. 1ste, finder Olaf d. 2den Behag i at omgive sig med begeistrede Nyomvendte: vi finde hos ham en Efterligner af Islands Apostle, hvilken, ligesom Thorvaldr, er ivrig i at udbrede den christelige Tro, og ligesom han er en af de første skandinaviske Pilgrime i det hellige Land: det er en Nordmand af adelig Byrd, ved Navn Thorsteinn Rigardsson, der, tidlig overladt til sig selv, er dragen ud at søge sin Lykke i den vide Verden, har besøgt Jerusalem, erholdt Daaben i selve den hellige Stad og har paa sin Tilbagereise til Norden, med Fare for sit eget Liv, opnaaet at omvende sin Moder Ragnhild og alle dennes svenske Slægtninge[1]). Historien

Olaf den 2den Haraldsson, kaldet med Tilnavn den Hellige (1015—1030). Legender.

[1]) Thórarins tháttr Nefjulfssonar, Kap. III (Fornm. Sögur, V, p. 314). Var denne Thorsteinn den samme, som en vis Thorsteinn fra Austrfiord, kaldet med Tilnavn Syd-Reiseren, Sudurfari, hvis Eventyr i Danmark ere fortalte i et Haandskrift, opbevaret i Oxford, Thórsteins tháttr Sudurfara? See Müller, Saga Bibliothek, I, 348; Finn Magnússon, Catal. mss. boreal. Bibl. Bodl. p. 16.

om Olaf d. 2den er endelig, ligesom Olaf den 1stes, en Sammenblanding af Sagaerne og Erindringerne fra Orienten. Denne Sammenblanding er maaskee mindre umiddelbar, men ligefuldt stærk nok, til at vi kunne see Folke-Troen føie en Fortjeneste mere til alle dem, som udmærke Norges Skytspatron, og senere forherlige ham med Korsfarernes Glorie, ligesom de vestlige Krønikeskrivere have gjort med Carl d. Store[1]), samt vedblive, gjennem flere Aarhundreder, at henstille ham blandt Jórsalafarir.

Flere Kjendsgjerninger have givet Anledning til disse Sagn. Før Olaf den Hellige blev Norges Hersker, drog han som simpel Søkonge omkring paa Havet og hærjede Oceanets Kyster. Efter at have udplyndret Portugal, i Aaret 1014[2]), udkaster han den Plan at reise til Jerusalem gjennem Strædet ved Gibraltar, og for paany at proviantere sin Flaade, løber han ind i Bugten ved Cadix (Kárlsar). Men i det Øieblik, da han igjen skulde gaae under Seil, viser en Mand af høi Væxt, af et ærværdigt men frygteligt Udseende, sig for ham i Drømme, og idet han forudsiger ham, at han skal regere over Norge, byder han ham at vende tilbage, hvorfra han er kommen[3]).

Helgenen adlyder den hemmelighedsfulde Persons Bydende og vender igjen tilbage til sit Fædreland, hvor han

---

[1]) See Foncemagne's Afhandling i Mém. de l'Acad. des Inscript. XXI, p. 139.

[2]) Vita s. Elphegi (SS. RR. Danic. II, p. 443); Ademari Historiæ, l. III, cap. XLIII et XLIV (SS. RR. Germ. IV. p. 139—140); Breve Chronicon Norvagiæ, hos Munch, Symbolæ ad Hist. rer. Norv. p. 17.

[3]) Olafs Saga Helga hin meiri, k. XXI, udg. i Christiania, p. 22; Flateyarbók, II, k. XXVII, p. 29; Olafs Saga hin Minni, k. XVII, udg. i Christiania, p. 14. S. vort Kap. I, p. 110, hvor vi have anført, hvorledes man forklarede denne Kongens Drøm ved det Indtryk, Hercules Støtte gjorde paa ham.

virkelig udnævnes til Konge. Femten Aar senere, Aar 1030[1]), havde Olaf d. Hellige, som af det hedenske Parti var bleven udjaget af Norge, taget sin Tilflugt til den russiske Fyrste Jaroslav's Hof i Kief. Denne Fyrste foreslaaer ham, at hjælpe ham til at bemægtige sig Bulgarernes Kongerige ved Volga, hvis Erobring vilde have været en let Sag, men Olaf afslaaer at deeltage deri; han foretrækker at efterligne Olaf Tryggvason, at nedlægge Kongeværdigheden og trække sig tilbage til Orienten, efter først at have besøgt Jerusalem og de hellige Steder. Planen hertil var fuldkommen udkastet i hans Tanker, og han havde meddeelt sine Vaabenfæller den, da en ny Drøm atter kommer og hindrer ham i at bringe den i Udførelse. En Olding, i hvem han troer at gjenkjende selve Olaf Tryggvason, viser sig for ham og fraraader ham at følge sin Forgængers Exempel, hvorimod han byder ham at vende tilbage til Norge, for der at gjøre sin Ret gjældende til sine Fædres Kongerige. »Det er en Konge værdigt, siger han til ham, at overvinde sine Fjender, og det er hæderfuldt for en Nordmand, at døe paa Norges Jordbund med Vaabnene i Haanden.«

Olaf, som adlyder den Ukjendtes Raad, samler en lille Krigshær, sammensat af Skandinaver, der befandt sig i Rusland, eller kom tilbage fra Byzants eller ogsaa fra det hellige Land, saasom en vis Hemingr Hjarrandarson[2]), om hvem der tales i Fóstbrœdra Saga, og derefter

---

[1]) Olafs Saga Helga hin meiri, Kap. CLXXXIII—CLXXXIV. p. 196—197; Flateyarbók, II, Kap. CCLI, p. 321, Gunnlaugr, Kap CCLXXIX (Fornm. Sög. III, p. 47); Heimskringla, Kap. CXCIX, II, p. 326.

[2]) See i Flateyarbók, t. II, Kap. CCXCII, p. 362, den rørende Fortælling om Gjenkjendelses Scenen mellem Hemingr og hans Fader ved Stiklestad, efter Olafs Død. See Olafs Saga Helga hin minni, Kap. XCV, p. 71; Fóstbrœdra Saga, Kap. L, p. 216.

vender han tilbage til Norge, hvor han samme Aar (1030) finder en hæderfuld Død paa Valpladsen ved Stiklestad.

Efter denne Helgens Død var der endydermere indtruffen to Begivenheder, som endnu nøiere styrkede de Baand, der skulde sammenknytte hans Historie med Erindringerne fra Orienten; først havde hans Vaabenfæller, og især hans Halvbroder, Harald Haardraade, for at unddrage sig Hedenskabets hoverende Indflydelse og det danske Enevoldsregimente, trukket sig tilbage til Orienten, hvor de vare tagne hen for at tage Tjeneste i Væringe Garden eller i de russiske Hjælpekorpser, som gjorde Tjeneste i Byzants. Blandt hans egne Fjender vare dernæst mange, der forfulgtes af Folkets Hævn eller af deres stærke Samvittighedsnag. reiste til de hellige Steder i Østerland, for der at bekæmpe eller forjage deres Samvittighedskvaler. En af dem, som hørte til de mægtigste Støtter for Jarlernes Parti, og som var den egenlige Drabsmand af Olaf den Hellige, Thór Hund, Overhoved for Bjarkøingernes Slægt (saakaldet efter dens Ophold paa Bjarkø), var paa vidunderlig Maade ved selve sit Offers Blod bleven helbredet for et Saar i Haanden, og var derpaa, for at udsone sin Brøde, reist først til Danmark, hvor det var lykkedes ham ved sine Fortællinger at omskabe til Beundring det Had, Knud den Store bar til Olaf; derefter var han dragen videre til Jerusalem, hvor han var død under dybe Samvittighedsnag[1]). Saavel paa Grund af Helgenens gamle Vaabenbrødres Nærværelse, som formedelst de af hans Fjender foretagne Forsoningsreiser, var det følgelig netop i Østerland, hvor Olaf to Gange havde villet begive sig hen, og iblandt Skandinaverne, som besøgte Byzants og Jerusa-

[1]) Olafs Saga helga hin meiri, Kap. CCLVI, p. 237; Flateyarbók, II. Kap. CCCII, p. 373; Olafs Saga hin minni, Kap. XCIII, p. 70; Heimskringla, kjøbenhavnske Udg., III, p. 15.

lem, at Konge-Martyrens religiøse Berømmelse havde taget sin Begyndelse. Det er blandt Væringerne, at Legenderne hensætte Olafs første og største Mirakler; og det er Væringerne, der først udkaare ham til deres Statshelgen. I Konstantinopel, hvor han havde to Helligdomme, og hvor man bar stor Ærefrygt for hans Sværd, Hneitir, der paa vidunderlig Maade var bleven bevaret efter Slaget ved Stiklestad, havde Olafs Berømmelse, især i Begyndelsen, været endnu langt større end i hans rette Fædreland, og man kan gjerne sige, at det netop var derfra, at den hellige Konges Helgendyrkelse havde udbredt sig i Norden, lige indtil Normandiet?[1]) Olafs Minde var følgelig saa nøie knyttet til de østerlandske Legender, at man ikke kan forbauses over, at Folketroen, der uvilkaarligt eller maaskee med Forsæt forvexlede ham med hans Forgænger, Olaf Tryggvason, har gjort ham til en Pilgrim i det hellige Land, og med al Magt paastaaet, at han havde besøgt Palæstina. Man vilde nødig troe, at Helgenen, i Tillid til en Drøm, havde kunnet gjøre Afkald paa at fuldende en allerede næsten halv udført Reise; man var derimod langt mere tilbøielig til at antage, at han havde fuldstændig udført den og med godt Udbytte tilendebragt samme. Skjalden, som havde besunget Olafs Bedrifter, optog i hele sit Drápa; efter Fortællingen om Kongens Ophold i Bugten ved Cadix, Skildringen af en Landgang, som havde fundet Sted i Vannes (Vœinuland); i dette sidste Ord troede man at gjenkjende Venedig, saa at endogsaa fire Aarhundreder senere, en Venetianer ved Navn Peter Quirino, som af Storm og Uveir var bleven kastet ind paa Norges Kyster, blev af Indvaanerne i Landet modtagen med de største

[1]) Olafs S. Helga h. meiri, kap. CCLXIX (Christ. Udg. s. 244).
[2]) Olafs S. Helga h. minni, kap. CXVIII, s. 85.

Æresbeviisninger, »til Gjengjæld, hed det, for den udmærkede Modtagelse, der af Regeringen i Venedig var bleven viist den fromme Kong Olaf, paa hans Pilgrimsreise til Jerusalem og tilbage igjen« [1]). Vildfarelsen vandt omsider saa megen Tiltro, at den endte med at blive antagen som en uomtvistelig Kjendsgjerning, der vedligeholdt sig fra Quirino's Tid indtil det syttende Aarhundrede, ikke blot i alle Folkesagn, men selv hos de nationale Historieskrivere, og det er først i vore Dage, at Kritiken har oplyst Sagens rette Sammenhæng.

arald Haardaade. Hans edrifter i Syen (1033-1037). For at slutte Historien om disse Skandinavernes første Forbindelser med det hellige Land, maae vi omtale den tredie af de mægtige Konger, der sikkrede Christendommens endelige Indførelse i Norge, nemlig Harald Haardraade, Broder til Olaf d. 2den, som paa en vidunderlig Maade undslap fra det ulykkelige Nederlag ved Stiklestad, og som, efter i ti Aar at haveført Krig i Østerland, kom hjem Aar 1046, for at dele den kongelige Myndighed med sin Brodersøn, Magnus den Gode. Harald Haardraade, som var besvogret med Henrik den 1ste i Frankrig, og regerede over Norge i tyve Aar, staaer, ifølge Krønikeskrivernes Udsagn, ikke tilbage i Noget for sine Forgængere, Olaf d. 1ste og Olaf d. 2den. Fortællingen om hans Felttog i Orienten, før han blev Konge, er den vigtigste af dem, som Sagaerne have efterladt os om Væringegarden, hvis Glandsperiode dette Tidspunkt angiver. Det Besøg, som Harald, Aar 1034,

[1]) »Quivi essendo conosciuti per Venetiani, gli habitanti per reverentia del lor glorioso Rè santo Olao al qual già (come ben sapessan) la nostra Signoria di Venetia fece grandissimo favore nell' andar e tornar del viaggio di Gerusalemme . . . etc.« (Pietro Quirinos Skibbrud og Ankomst til Øen Rost i Nordlandene, Ramusio, Viaggi, III, p. 110 og i det throndhjemske Selsk. Skrifter, II. D.)

aflagde paa de hellige Steder, og som bekræftes af alle Samtidens Skjalde, kan ikke kaldes i Tvivl, saa meget mindre som Skuepladsen for hans Bedrifter i de Aar, der gik forud eller fulgte efter (1033—1037), maa henlægges til Ægypten og Syrien. Alle disse Begivenheder hænge imidlertid altfor nøie sammen med Væringernes Historie til at kunne løsrives fra samme. Vi ville følgelig nøies med i Forbigaaende at fremhæve, at det følger af en streng Sammenligning mellem de oldnordiske og de byzantinske Historieskrivere, at Harald, der anførte Væringegarden og de russiske Hjælpekorpser under Theoktistos's Overbefaling, Aar 1033, førte Krig i Syrien og Palæstina, og deeltog i Beleiringen af Perkrin i Ægypten[1]); at han, Aar 1034, blev brugt til at undertvinge et Antal Landsbyer i Palæstina og bekæmpe de nomadiske Araber, der hærjede Landet; at han i dette samme Aar besøgte Jerusalem og Floden Jordan; at han, Aar 1035, drog til Lilleasien, hvorfra han vendte tilbage for i Aarene 1036 og 1037 at bekæmpe Saracenerne i Syrien; at han fra 1038—1040 kæmpede under Overbefaling af Georges Maniakès; at han, Aar 1041, deeltog i Krigen imod Bulgarerne og bivaanede Slaget ved Thessalonika; at han Aar 1042 opholdt sig i Syd-Italien, og i Foraaret 1043 vendte tilbage til Constantinopel; at da han Aar 1044 undslap af det Fængsel, hvori man havde indspærret ham, efter et paa Constantinopel udført Angreb af hans Landsmænd, de skandinaviske Fyrster i Rusland, vendte han omsider tilbage til Norden paa to Skibe, med hvilke han seilede op ad Donfloden; endelig, at han, Aar 1046, blev anerkjendt som Konge i Norge[2]).

---

[1]) Cedrenus, ed. Par. p. 732.
[2]) Munch, D. III, Kap. VI; Norsk Tidsskrift f. Vid. og Litt. III, 123, 176; Ant. Russ., II, hvor alle de Harald angaaende

Sagaerne have kun opbevaret os Navnene paa tre af hans Ledsagere, nemlig først Halldor Snorrason, der var Søn af den hedenske Ypperstepræst Snorri den Gode, og hvis Fortællinger vi skylde hele Historien om Harald Haardraade[1]); en Ætling af en Konge i Sogn, nemlig Maar Hundrödarson af Blanda-Dalen, der vendte tilbage til Norden længe før Kongen; endelig en Ætling af Rolf i Normandiet, Ulf Uspaksson, der var Harald's Staller, Yndling og Svoger.

nmarks og errigs Rolle disse første rbindelser.

Med Harald Haardraade sluttes i Sagaerne Fortegnelsen over de første Jórsalafarere. Aar 1055, havde Pilgrimene seet Indgangen til den hellige Grav lukkes for dem, og indtil Korstogene kunde de fra den Tid ikke længer vente at finde mindste Sikkerhed i Palæstina[2]). Norge tilhører desuden ved den Tid Christendommen. Fra de lange Legender, som ere sande Heltedigte affattede i Prosa, især deleshed helligede Nordens Apostle, gaae vi over til kortere Fortællinger, og skjøndt Væringernes Nærværelse i Byzants, hvor de sjelden forlode deres Krigstjeneste, uden først at have fuldendt en Pilgrimsreise til de hellige Steder, endnu vedvarer til Sikkerhed for Vedblivelsen af

oldnordiske Kildeskrifter forefindes, og Antiquarisk Tidsskrift, 1856, hvor et heelt Bind anvendes til Forklaring af den berømte Runeindskrift i Piræus, der, efter hvad Rafn formoder, har Hensyn til Harald's Bedrifter.

[1]) Fornm. Sögur, VI, p. 99, hvor det fortælles, at Thorsteinn hinn Fródi brugte tretten hele Dage til at fortælle denne Historie for selve Harald, som iøvrigt bevidnede sammes Nøiagtighed.

[2]) Pilgrimsfarterne synes i det hellige Land at have mødt store Vanskeligheder i den anden Halvdeel af det ellevte Aarhundrede. See derom Lalanne, p. 30; Wilken, Gesch. d. Kreuz. I, p. 41—45; Vita Lietberti Cameracensis (SS. RR. Germ. VII, p. 491); Vita Sancti Wulframi Senonensis (AA. SS. Ord. Sancti Bened. III, I, p. 160).

Skandinavernes Forbindelser med det hellige Land ved Slutningen af det ellevte Aarhundrede, saa er der dog indtil Korstogene i disse sammentrængte Sagaer ikke længer Tale om nogen Pilgrimsreise til Jerusalem. Den samme Taushed derom findes i de andre nordiske Krøniker. Sverrig leverer os Intetsomhelst derhenhørende, og i hele det ellevte Aarhundrede, med Undtagelse af en dog mere engelsk end skandinavisk Pilgrimsfart, der blev foretagen af den danske Konge Svend Estridsens Fætter, Svend Godvindssen, som reiste ud for at udsone det paa denne Sidstes Broder Jarl Bjørn begaaede Mord, og omkom af Kulde i Lycien (d. 29de September 1052), efter barfodet at have foretaget Pilgrimsvandringen til de hellige Steder[1]), meddele Danmarks Krøniker os kun et eneste Navn, der iøvrigt er meget ubekjendt og ikke engang tilhører den danske Nation. Vist er det desuden, at denne Sidste, ligesom alle de øvrige, vilde være undgaaet Aarbogsforfatternes Opmærksomhed, hvis Saxos sarkastiske Hang ikke havde grebet Leiligheden til at øve sit Talent paa en Nordmands Bekostning, fordi denne havde forvildet sig ind i den danske Geistlighed.

Pilgrimsreise foretagen af Svend Nordbag[ge] Biskop i Ro[s]kilde (1086-10..)

Denne Nordmand, der var en mægtig og modig Herre, hed Svend Nordbagge; han besad nøie Kundskab til Sagaerne, hvilket var Grunden, hvorfor den danske Konge,

---

[1]) Ifølge Florent of Worcester, I, p. 210, kopieret af Roger of Hoveden (Coll. Savile, p. 441); jevnf. Will. Malm. kap. CC, t. I, p. 342; Anglo-Saxon Chronicle (I, p. 320, II, p. 152) siger blot: »Weard hamweard dead at Constantinopolim to Michaeles messe.« Vedel antager, at denne Svend var en Stedsøn af Svend Tveskjægs Datter Gyda, men han forvexler denne Gyda med hendes Sødskendebarn af samme Navn, der var Datter af Thorkel og Godvin's Hustru. En Sønnesøn af Knud d. Store, Alfvin Haraldsson, drog ogsaa paa samme Tid til Østerland (Munch, D. II, S. 232. 235).

Svend d. 3die Estridsen, havde ladet ham kalde og givet ham en Plads blandt sine Omgivelser. Fra Kriger var han gaaet over til at blive Kirkens Tjener, men Saxo nævner ikke, paa hvad Maade eller ved hvilken Leilighed dette skete. Hvorledes nu dette end forholder sig, saa er det vist, at han var aldeles ukyndig i det latinske Sprog; Kongens Hoffolk fandt derfor en Dag paa, for at more sig over ham, i Svend's Messebog at udskrabe de to første Bogstaver af Ordet famulum i Bønnen for Kongen. Staklen løb i Snaren, der saaledes spændtes for ham, og da han en Dag ved Gudstjenesten skulde synge Messen for hele det forsamlede Hof, istemte han: »Domine, salvum fac mulum tuum,« under hele Forsamlingens Skoggerlatter. Men Kongen tog sin tro Tjener i Forsvar, irettesatte Ophavsmændene til denne Skjemt og sendte Svend bort til Udlandet, for paa Kongens Bekostning at studere og lære de gamle Sprog. Da han igjen vendte hjem, var han lærdere end Nogen af dem, der havde havt ham til Bedste, og snart efter, ved Biskop Vilhelms Død (1076), erholdt han dennes Bispesæde i Roskilde. Saalænge han levede, udøvede han stor Indflydelse paa Kongerigets Anliggender, saavel under Svends Regering, som under dennes Efterfølgere, Harald Hein og Knud den Hellige. Han fuldendte Domkirken i Roskilde og byggede Kirker i Ringsted og Slagelse. Efter Kong Knud den Helliges Martyrdød, mishagede den ny Tingenes Tilstand i høi Grad den ærværdige Biskop, og da Landet strax efter blev hjemsøgt af en skrækkelig Misvæxt og Hungersnød, saae han deri en Straf fra Himmelen, der var fortørnet over Kongens Mord, og for at udsone denne Forbrydelse, hvori han for Resten ikke havde havt nogen Deel, besluttede han at gjøre en Pilgrimsfart til det hellige Land. Han drog følgelig til Østerland og standsede

i Byzants, hvorfra han sendte en stor Mængde kostbare Prydelser og Relikvier til Treenighedens Kirke i Roskilde. Han døde senere paa Øen Rhodus, uden at det vides, om det var før han havde besøgt de hellige Steder, eller først paa Hjemreisen derfra[1]). Ti Aar derefter begyndte første Gang i Frankrig og Tydskland de almindelige Prædikener til Bedste for de Christne i Palæstina, og de nordiske Folk begyndte da ogsaa, omendskjøndt de vare blevne forglemte i den Opfordring, som udgik til alle Katholiker i Europa, at vende deres Blik imod Jerusalem og at forberede sig til at deeltage i de hellige Krige i Østerland.

[1]) Saxo, udg. af Müller, S. 798, 839, 870, 939; Ælnothus, Historia sancti Kanuti regis; Anonym. Roskild. Chronicon (SS. RR. Dan. III, 338; I, 379); Suhm. IV, S. 749.

Tredie Kapitel.

Skandinavernes Deeltagelse i det første Korstog. — Opfordring til det første Korstog. — Hvilken Andeel have Skandinaverne taget i dette Korstog? — De latinske Krønikeskriveres Vidnesbyrd. — Hverken Svenskerne eller det norske og danske Aristokrati toge Deel i det første Korstog. — Hvilke vare de Skandinaver, som optraadte deri? — 1° De dansk-frisiske Flaader. — Guinemer af Boulogne. — Eadgar Aetheling. — Besøg i Østerland af forskjellige fra Norden ankomne Flaader (1098—1102). — 2° De latinske Krønikers Normanni og Anna Comnenas *Νορμαννοί*. — Skarer i Aaret 1096. — Hjælpekorps fra Norden ved Beleiringerne af Nicæa og Antiochia.

Den danske Konge Erik Eiegods Pilgrimsfart. — Erik Eiegods Pilgrimsreise til Rom (1098). — Han begaaer et Mord. — Erik Eiegods Løfte. — Thinget i Viborg. — Dronning Botild. — Erik Eiegods Afreise. — Hans Ophold paa Gulland. — Hans Ankomst til Alexis Comnenus's Hof og hans Ophold sammesteds. — Eriks Død i Baffa (d. 10de Juli 1103). — Botilds Død i Jerusalem. — Erik Emund's Ophold i det hellige Land. — Nordens Flaade ved Jaffa (1106). — Arnungaættens norske Korstog (1102—1103).

Det ellevte Aarhundrede, som danner et uheldsvangert Afsnit i Middelalderens Historie, et Tidspunkt for Krige, der idelig opblussede paany, et Tidsrum, hvori Landene hjemsøgtes af Ulykker og Barbari, er i Begreb med at ophøre. Kirken, som føler sig afmægtig til at haandhæve Fred mellem Europas stormfulde Lehnsmænd, bereder sig til at lade denne overstrømmende Tapperhed, der ophid-

ser Okcidentens Folkeslag til at ødelægge hinanden indbyrdes, vende sig imod de Vantroe i Østerland. For at laane et dristigt Billed, anvendt af Mathias fra Edessa, »Latinernes Porte skulle aabne sig,« og i mere end to Aarhundreder udgyde over Asiens Ørkner disse utallige Krigshære, som Byzantinerne i deres Skræk skulle sammenligne med Barbarernes frygteligste Horder. Denne Begeistring, som er enestaaende i Historien, tilskriver man ialmindelighed den Udbredelse, Urban den Andens høitidelige Ord vandt over hele den christelige Verden. Vist er det imidlertid, at det den Gang schismatiske Tydskland kun erholdt et indirekte Echo af den store Paves Opraab, og brugte henved to Aar til at følge den Bevægelse, som udgik fra Frankrigs og Englands Korsfarere.

Forholdt det sig paa samme Maade med de skandinaviske Kongeriger? Iagttoge de i den første og tillige den vigtigste af de hellige Krige den Neutralitet, som deres afsondrede geografiske Beliggenhed paabød dem? Eller stillede de den nye Troes glødende Iver imod de fra Tid og Afstand udspringende Vanskeligheder, og ilede de saaledes med deres halvt barbariske Hjælpekorpser at forøge Armeerne i Okcidenten? Hvis man laaner Øre til hvad nogle af Nordens Historieskrivere, der ivrigt ønske blandt deres Slægts Stamfædre at gjenfinde nogle af Peter Eremits og Gotfred af Bouillons Vaabenbrødre, fortælle derom, saa vilde Svaret ikke blive tvivlsomt, og i det første Korstogs berømmelige Vaabenbedrifter vilde det da ikke blive den mindste Part, der maatte tilskrives Hjælpekorpserne fra Norden. Skandinaverne, som ankom baade tillands og tilvands, skulle have været tilstede allevegne: i Constantinopel, hos Gotfred af Bouillon; i Lilleasien, sammen med Hertugen af Normandiet; i Tarsus, i Antio-

Hvad Andeel have Skandinaverne taget i Korstogene?

chia, i Laodicæa, i Jerusalem og endnu flere Stæder. Intet vilde fattes i dette Heltedigt, ikke engang Alexis Comnenus's store Navn, han, som med egen Haand skabte de første Riddere af Elefanten og smykkede dem med Insignier, laante fra Vaabnene i Nicæa[1].

De latinske Krønikers Vidnesbyrd.

Vist er det, at de skandinaviske Kongeriger, som vare blevne den retmæssige Pave Urban d. 2dens Overhøihed troe, ikke indsluttede noget imod den hellige Stols Forkyndelser fjendtligt Element, og at de desuden, trods deres med Palæstina indgaaede Forbindelsers ringe Betydning, i den sidste Halvdeel af det 11te Aarhundrede, ligesom det øvrige Europa, havde maattet være underrettede om de Ulykker, der vare overgaaede den hellige Stad, og at de maatte føle Deeltagelse for samme, selv om end de af Urbans Forgængere[2]) udstedte Rundskrivelser (som man ialmindelighed antager det) ikke skulde være komne dem ihænde. Vist er det ligeledes, at paa den Tid da Peter Eremit og Walther Pengeløs drog afsted til det hellige Land, foretog en skandinavisk Prinds, Lagman Gudrödsson, der var Konge over Man og de omliggende Øer[3]), for at udsone et afskyeligt Brodermord, en

---

[1]) See om denne sindrige Hypothese Breviarium equestre, sive de origine ord. eq. elephantini, Ivaro Hertzholmio auctore, ed. a Jano Bircherodio. Haun. 1704. in f°, og Münter, Om Elefantordenens Oprindelse, Kjøbenh. 1822, in 8°; Werlauff, de Hellige Tre Kongers Kapel, Kjøbenh. 1849 in-8°; Loescher, De ordine elephantino, Wittenberg, 1697, in-4°; Marquard (Par., Bibl. Imp. supp. lat. 6058) er den første, som har forsøgt at gjendrive den.

[2]) Sylvester d. 2den, Aar 1003 (Rad. Glaber, hos Baron. Annal. Eccl. ad ann); Sergius IV, Aar 1010 (Bibl. de l'École des Chartes, IV, III, p. 249); Gregori VII, Aar 1074 (Jaffe, Reg. Pontif, No 3584, 3587, 3665, 8672); Victor III, Aar 1087(?) (Baronius, Ann. Eccl. ad ann.). Jfr. Lalanne, p, 22.

[3]) «Haraldus frater ejus, captus a Lagmanno, genitalibus et oculis

Reise til det hellige Land, hvor han døde, da han rimeligviis deelte samme Skjæbne, som Peter's og Walthers ulykkelige Reisefæller. Vist er det endeligt, at mere end tyve samtidige Krønikeskrivere og endogsaa nogle Øienvidner nævne iblandt de første Korsfarere Folk fra Norden, som de betegne med Navnene Dani, Daci, Danai, Normanni og Gothi. En Tydsker ved Navn Albert fra Aix-la-Chapelle eller Aken, skildrer os den religiøse Bevægelse, der strakte sig fra Clermont indtil det af de Danske beboede Land (regio Danorum)[1]. Guibert af Nogent[2], Balderik af Bourgueil og Orderik Vitalis[3]) omtale Folk, som beboe de nær ved England liggende nordiske Øer, og ilede de for Christus kæmpende Hære til Hjælp paa vel udrustede og vel bemandede Flaader. En Samtidig, William of Malmes-

privatus est.» Chronicon Manniæ et Insularum, udg. af Munch, Christiania, 1860, in-8°, p. 4.

[1]) «In quorum affirmatione terræ motus magnus factus est, nil aliud portendens, quam diversorum regnorum moturas legiones tam ex regno Franciæ quam Lotharingiæ, terræ Tentonicorum simul et Anglorum, et ex regione Danorum.» Albertus Aquensis, l. I, cap. VI (Bongars, I, p. 186).

[2]) Quid de illis dicam, qui sine domino, sine principe, solo videlicet Deo impulsore, non modo extra natalem provinciam, extra etiam originale regnum, verum quoque extra multitudinem interjacentium nationum progressi atque linguarum, de extremis Oceani sinibus, usque ad totius terræ meditullium, castrorum suorum acies produxere?» Guib. Novig. l. I, ch. I (Bong., I, p. 470).

[3]) «Neque siquidem Angliam vel alias maritimas insulas, licet a nobis undisoni maris abysso ab orbe remotas, tonitruum istud latere potuit ... qui vel Oceani vel maris Mediterranei littus incolebant, navibus onustis armis et hominibus, machinis et victualibus, mare sulcantes operuerunt.» Baldr. Dol. (Bongars, I, p. 89); Ord. Vit. l. IX, ch. IV, t. III, p. 479; jfr. Gilo, l. I (Duchesne, SS. RR. Gall. IV, p. 891):

Oceanus flavis distendit vela Britannis,
Procedunt alacres diversis partibus, atque
Condicunt ubi se socient terraque marique.

bury[1]), skildrer os Normændene som Folk, der lade den raa Fisk, hvoraf de ernærede sig (cruditatem piscium relinquentes) fare, for at ile til paa Urban den Andens Opraab. Bartholf af Nangis[2]), som Henrik af Huntingdon[3]) har gjengivet os, finder endelig de Danske forsamlede i Byzants, hvor de vente paa Gotfred af Bouillon's Ankomst. Det kan imidlertid ikke negtes, at der blandt de mere eller mindre bestemte Beretninger, gives nogle som Orderik Vitalis's, Henrik af Huntingdon's og Herman Corner's, der øiensynligt bære Præg af den Overdrivelse, som er eiendommelig for Forfattere, der hige efter at forøge Fortegnelsen paa de talrige Folkeslag, der paa Kirkens Opfordring havde samlet sig. Hos andre derimod er Omtalen af Folkene fra Norden ligefrem kun en Forskjønnelse af Fortællingen, hvilket iøvrigt ikke indeholder noget overraskende, naar Talen er om Velyndere af en pragtfuld Stiil og blomstrende Floskler, saaledes som Tilfældet er med Guibert fra Nogent, Efterligneren af Tudebode[4]),

---

1) »Tunc Wallensis venationem saltuum, tunc Scottus familiaritatem pulicum, tunc Noricus cruditatem reliquit piscium.« Wilhelmus Malm. l. IV, ed. Engl. Hist. Soc. t. II, p. 348.

2) »In ea (Constantinopoli) Græci, Bulgari, Alani, Comani, Pignatici, Italici, Venetii. Romani, Daci. . . . . Omniumque nationum gentes conveniunt.« Barth. Peregr. K. V; R. des Hist. des croisades, III, p. 494; jfr. Barthii Commentaria, VII (Ludewig, Reliq. mss. 33. III, p. 500).

3) »Turba autem ibi innumerabilis erat, Angliæ, Normanniæ, Britanniæ . . . . Flandriæ, Daciæ, Saxoniæ, Alimanniæ, Italiæ, Græciæ, et regionum multarum.« Henr. Hunt. l. VII, ed Savile, p. 374.

4) »Quumque hic sermo cresceret per universas regiones, Galliarum scilicet ac Francorum, Alamannorum, Anglorum, et omnium regionum occidentalium, meridionalium et septentrionalium . . . . facta est tam maxima commotio virorum . . . . ut omnes viderentur arripere sanctum iter.« Tudeb. Imitat. c. I (R. des Hist. des Crois. III, p. 173); jfr. Tudeb. l. I, c. I, id. Abbrev. l. I,

og Robert Munk[1]). Men foruden disse ubestemte Udtalelser desangaaende, have vi endnu mange langt mindre tvivlsomme Forsikkringer af Øienvidner, saasom Abbed Ekkehard i Aurach[2]), Foucher fra Chartres[3]), eller af meget agtværdige samtidige Autoriteter, saasom Albertus Aquensis eller Albert fra Aken. Vi have endvidere et meget vigtigt Vidnesbyrd i Islands Aarbøger, der hensætte Skandinavernes første Afreise til Østerland til Aar 1096: »Paa den Tid, sige de, begynde Togene til Jerusalem i de nordiske Lande« [4]). Det er følgelig saa at sige udenfor al Tvivl, at de utallige Hære, som vare samlede under Anførsel af Fyrster fra Okcidenten, talte Skandinaver i deres Rækker, og at disses Deeltagelse i den hellige Krigs fornemste Begivenheder ikke kan sættes i Klasse med Fabler.

---

c. I (R. des Hist. des Crois. III, p. 9, 121), og hvad Anne Comnena fortæller, l. X, ed. Par. p. 283.

[1]) »Nunc, ut videmus, filii Dei et filiæ, Jherosolimam tendunt ab extremis terræ, et Auster et Aquilo nutritos suos non audent prohibere.« Rob. Mon. II, c. II (R. des H. des Cr. III, p. 740); jfr. ib. p. 730.

[2]) »Qua sponsione arrectis animis omnium, designata sunt ad presens in Domini militiam circiter c̄ virorum, ex Aquitania scilicet atque Normannia, Anglia, Scotia et Hibernia, Britannia, Galicia, Wasconia, Gallia, Flandria, Lotharingia ceterisque gentibus christianis, quarum nunc minime occurrunt vocabula. Ligatis denique singulis ad propria reversis, pervagata cis citraque mox orbem cunctum hæc fama commovit; insuper, quod dictu mirabile est, ipsum Oceani limitem, velocitate consueta supervolans, insulanorum etiam classibus, maria ipsa in coelestis Regis militiam redundare fecit.« Ekkeh. Uraug. Chronicon (SS. RR. Germ. VI, p. 213).

[3]) Dette sidste Aktstykke citeres længere hen. Suhm tilføier endnu andre, der ligesom det af Sigbert fra Gembloux (SS. RR. Germ. VI, 367) øiensynligt ikke have Hensyn til Normannerne fra Normandiet.

[4]) »A. d. 1096. Höfst Jórsalaferd af Nordlöndum.« Isl. Annálar, ad ann.

Hverken Svenske, eller det danske og norske Aristokrati deeltoge i det første Korstog.

Men det er meget vanskeligere nøie at bestemme hvorfra disse Skandinaver kom, og hvad Rolle de have spillet i det første Korstog. Det er for det første vist, at de Svenske holdt sig udenfor Deeltagelse i dette Tog. Deres Nærværelse der er nemlig kun løst bekræftet af en Krønikeskriver i det femtende Aarhundrede[1]; selve Landets Tilstand paa den Tid tillader desuden ikke et Øieblik at danne en Formodning a priori i den Retning. I Sverrig stode dengang hedenske Offringer i Upsala endnu i fuld Hævd; det var kun med Nød og Neppe, at de Christne erholdt Fritagelse for ikke at skulle betale Afgift til Afguderiets Præster, og Kong Inge, som havde maattet tilbringe tre Aar i Landflygtighed, fordi han ikke vilde fornegte Christus, behøvede ikke at reise ud af sine smaa Stater for at finde Vantro at bekæmpe, og for i Nødsfald at erhverve Martyrkronen. Det er en anden ligeledes uimodsigelig Kjendsgjerning, at i de to andre Kongeriger, i Danmark saavelsom i Norge, deeltoge hverken Fyrsterne eller det militaire Aristokrati, der samlede sig om dem, i den ved Urban den Andens Prædiken almindelig besluttede Bevægelse i Europa. Vi vide af de nordiske Krønikeskriveres udtrykkelige Vidnesbyrd, at under hele det første Korstog foretoge hverken Konger eller Lehnsmænd, der vare optagne af Landets indre Anliggender, nogetsomhelst Tog til Østerland. I Norge var, efter den fredsommelige Olaf d. 3die, Aar 1093, fulgt hans Søn Magnus Berfættr eller Magnus Barfod[2], bekjendt som en drabelig Stridsmand tillands og tilvands.

[1]) Hermann Corner (Eccard, Corpus Hist. medii ævi, II, 932) som i Fortegnelsen over de Lande, hvorfra Korstogene udgik, tilføier som Udfyldning Ordet Suecia.

[2]) Tilnavn, hentet fra den fra Skotland indførte Skik, at gaae barfodet.

Sagaerne forestille ham for os som en ung Mand af ualmindelig høi Væxt, der er ligesaa tapper som ildfuld; i Striden er han altid i første Række med sin Guldhjelm paa Hovedet; en Purpurkaabe, broderet med en stor Guldløve vaier over hans Rustning, og sit tappre Sværd, kaldet Leggbit, svinger han drabeligt[1]). Haard imod Folket og imod Kirken, streng hvor det gjælder hans Rettigheder, overvælder han de Fattige med Paalæg og er kun rundhaandet imod sine Soldater. Altid kaster han sig hovedkulds ind i vovelige Foretagender, altid ligger han i Strid med sineNaboer, lidet hendragen desuden til gudelige Øvelser, af hvad Art de saa end ere, er det ikke underligt, at den store Bevægelse blandt de Christne i Aaret 1097 fandt ham ligegyldig. I disse Aar see vi ham desuden indviklet i en ødelæggende Krig med de Svenske. I Danmark var et Slags Guldalder fulgt efter den ynkelige Regering under Olaf Hunger, som døde af Sorg over ikke at kunne lindre sit Folks Nød. Jorden havde gjenvundet sin Frugtbarhed; Olafs Broder Erik beflittede sig paa at bringe den forrige Regerings Ulykker i Forglemmelse. Blandt alle Nordens Konger besad han ene den Fromhed og den Tapperhed, som udkrævedes til at trodse de med Korstoget forbundne Farer, men han synes ikke engang at have havt Kundskab derom, thi Aar 1098 træffer man ham paa en Reise til Rom med et svagt Følge, for at underhandle om sine Stridigheder med Erkebispen i Hamborg, og det er først ved hans Tilbagekomst, at Budskabet om det heldige Udfald af den hellige Krig bestemmer ham til at smykke sig med Korset. Det er følgelig først to eller tre Aar efter Jerusalems Erobring fra Saracenerne, at vi see danske

---

[1]) Magnúss Saga Berfætta (Fornm. Sögur, V. VII, passim).

og norske Fyrster paa deres Tour bringe Østerland den fjerne Hjælp af deres længe forberedede Krigsflaader, og saaledes gjøre Begyndelsen til disse besynderlige Omvexlinger af tilsyneladende Ligegyldighed og enestaaende Begeistring, hvilke, som vi allerede have anført, udgjøre det eiendommelige Særkjende paa det første Afsnit af de skandinaviske Korstog.

Hvilke vare de Skandinaver, som optraadte i det første Korstog?

Altsaa, hverken de Svenske, eiheller de historiske Personer og det militaire Aristokrati i Norge og Danmark kunde optræde eller optraadte virkeligt i det første Korstog. Hvilke ere da disse Dani, disse Normanni, som omtales af de latinske Krønikeskrivere, og disse Jórsalafarir, som nævnes i de islandske Aarbøger?

I nogle altfor strenge Kritikeres Øine menes der med Dani, Daci, Danai aldrig Andre end Beboerne af Grækenland og Dacien, og ved Normanni tænkes der kun paa Normanner fra Normandiet; andre derimod, som ere meget mindre nøieregnende, ville altid i de af de vestlige Krønikeskrivere omtalte Dani, kun see Skandinaver ialmindelighed, eller de Folk, som talte det danske Sprog (af Dönsk tungu, »cil qui parlent Daniesche«), ligesom de i Normanni kun ville see de egentlig saakaldte Normænd. Uden at ville drøfte det Spørgsmaal, der har fremkaldt uendelige Afhandlinger[1]), og som iøvrigt synes i ethvert særeget Tilfælde at fordre en særskilt Løsning, ville vi forsøge paa at bestemme, hvilke disse Daci og disse Normanni fra det første Korstog ialmindelighed vare.

Vist er det, at de store tydske Floder, som udmunde

[1]) Fornemmelig den af Paul Vidalin, i Slutningen af den arne-magneanske Udgave af Gunnlaugrs Saga, Kjøbenh. 1775, in-4°, og den af Rafn under Titelen: Oldtidsminder fra Østen, Kjbhvn. 1856. in-8°.

i Nordsøen, paa den Tid sendte en betydelig Mængde Skibe af enhver Størrelse til Orienten. Disse Skibe bemandedes med Frisere, Ditmarskere, Obotriter, Hollændere, Folk, som alle vare vante til Kystseillads og Sørøveri, og som Udsigten til at erhverve Rigdomme maatte friste ligesaa meget idetmindste som det ædlere Formaal, at befrie de hellige Steder. Slesvig, Holsteen og de Øer, som nu tildeels ere oversvømmede[1]) langs Vestkysten af den cimbriske Halvø, husede paa den Tid en skandinavisk Befolkning, der var blandet med nogle slaviske og germaniske Elementer, men som i Gjerning og med Rette adlød den danske Konge. Disse Syd-Danske, som vare udmærkede Sømænd, og ved Naboskab og Velfærdshensyn vare knyttede til Friserne, have øiensynlig maattet drage Fordeel af de Flaader, som løb ud fra Veseren, Ems og Rhinen, for at begive sig til Orienten; det er efter vor Mening dem, som Palæstinas Krønikeskrivere ialmindelighed betegne med Navnet Dani, og som de meget ofte forvexle enten med Friserne[2]) eller med Englænderne[3]). Vi ville nu see, hvad Andeel de toge i det første Korstog.

Dansk-frisiske Flaader.

Af alle disse Flaader, hvis Mandskab hvervedes langs med Nordsøens Kyster[4]), var den første og betyde-

Guinemer af Boulogne.

[1]) See Annaler for nordisk Oldkyndighed, 1851, p. 161 og følgende.

[2]) Denne Forvexling er især iøinefaldende i følgende Vers af Patriarchen Monacos Rhythmus de recuperata Ptolemaïde som findes i Slutningen af Continuatio Historiæ belli sacri af Herold (Basil 1549, in-f°, p. 242)

Snekkis vecti Frisones sustinent agonem
Qui — — — — — — — — — —
Ad urbem acephali venerant Messani,
Ubi ducem statuunt, sicut viri sani,
De Avienis Jacobum, licet essent Dani.

[3]) I Særdeleshed de Krønikeskrivere, som hørte hjemme i Syden, saasom Raymund Aguilers.

[4]) »Ex Anglia et aliis insulis Oceani«. Orderik Vital. l. X, t. IV,

liste den, som blev anført af en vis Guinemer eller Wimmar, der var en Vasal af Greverne i Boulogne, og som, kort før Erobringen af Antiochia, viste sig foran Tarsus, netop i det Øieblik denne Stad var bleven indtaget af Balduin fra Edessa. Synet af Guinemer's Skibe var imponerende, og de havde mere end 20,000 Mand ombord. Det var for Resten henved otte Aar siden Guinemer havde forladt Norden med sine Vaabenfæller; langs Veien havde de samlet sig store Rigdomme, ved at udplyndre og brandskatte alle de Lande, som de vare komne igjennem. Det var ægte Vikinger, som alene Efterretningen om de latinske Krigshæres Ankomst havde bestemt til øieblikkeligt at forlade deres indbringende Haandværk, for at forene sig med de hellige Steders tilkommende Befriere. Albert fra Aken nævner udtrykkeligt Thule (Tyla) blandt de Lande, der havde leveret Guinemer Søfolk, og Intet er rimeligere, end at der fandtes et Antal Danske i denne Forening af modige Mænd, der havde sluttet sig til hinanden i et Formaal, saa overeensstemmende med skandinaviske Sædvaner; Guinemer bragte først Balduin, som sin Overherre, sin Hyldest, og indvilligede endogsaa i at ledsage ham i nogen Tid, efter at have afstaaet ham trehundrede Mand, der skulde efterlades som Besætning i Tarsus[1]). Men da Lyst til nye Eventyr havde faaet Overhaand over disse fromme Beslutninger, forlod han snart igjen Balduin for at gaae ombord i sin Flaade. Fra Mamistra[2]), hvor han havde forladt sin Overherre, seiler han igjen ud paa Havet og styrer

p. 70; »Ex Flandria, Antverpia, Tyla, Frisia«. Albertus Aquensis, l. VI, c. LV (Bongars. p. 200).

[1]) Guil. Tyr. V, c. XXIII (H. der Cr. I, 145); Alb. Aq. l, III, c. XXIV, (Bong. p. 723).

[2]) Alb. Aq. l. III, c. LIX (Bong. p. 255).

Kursen til Laodicæa, som var den eneste Stad i Syrien, der var forbleven i Grækernes Besiddelse[1]. Eumathios Philokales, Statholder over Cypern, vedligeholdt der en Besætning[2] af Turcopoler.[3]) Guinemer beleirer Byen og erobrer den med Storm. For derefter at sikkre sin Erobring, aflægger han Troskabseden til Greven af Toulouse, Raymund af Saint-Gilles, under hvis Beskyttelse han, ifølge Albert af Aken[4], havde samlet og udrustet sin Flaade. Men da han ved sine Udsugelser snart havde gjort sig utaalelig blandt Indvaanerne, tages han til Fange af Keiserens Folk, som derpaa bemægtige sig hans Skibe[5]. Der hersker her stor Forvirring blandt Krønikeskriverne, og det er ved første Blik vanskeligt at bestemme, hvilke disse Keiserens Folk vare. Men hvad der om dette Punkt er dunkelt i Fortællingen, som er meddeelt af Albert af Aken, det oplyses derimod af Orderik Vitalis[6] og af Vilhelm af Malmesbury[7].

Paa den Tid da Guinemer var Herre i Laodicæa, og kort efter Overgivelsen af Antiochia, viste der sig foran Staden en anden Flaade fra Norden, der var næsten lige-

---

[1]) Rad. Cadom. LVIII (Hist. des Cr. III, p. 649).

[2]) Caffari Chronica (Atti d. Soc. Lig. I, II, p. 35); Anna Comn. XI, ed. Par. p. 330.

[3]) Guill. Tyr. l. V. c XXIII (Hist. des Cr. I, p. 145); Albert af Aken forvexler disse Turcopoler med Saracenerne.

[4]) »In terra Sancti Ægidii de potestate comitis Raymundi, associati«. Alb. Aq. l. c. et l. VI, c LV (Bong. p. 290). Vi have ovenfor seet, i hvor stor Anseelse Byen Saint-Gilles stod blandt Nordens Folkeslag.

[5]) Alb. Aq. l. c. Guill. Tyr. l. VII, c. XVI (H. des Crois I, p. 301) paastaaer derimod, at Guinemer blev tagen til Fange, før han havde kunnet bemægtige sig Byen.

[6]) Ord. Vit. l. X. c. II. t. IV. p. 70.

[7]) Malm. l. III. c. 251, p. 425, og Raym. Aguil. c. XVIII (Hist. des Croisades, III. p. 290).

saa stor som den første. Englændernes afsatte Konge Eadgar Aetheling og Robert Godvinsson, der var Broder til Pilgrimen fra Aar 1053, anførte denne Flaade, men denne Gang for Keiserens Regning[1]). Det er sandsynligviis ved Hjælp af disse tolv tusind Korsfarere fra Norden, som efter al Rimelighed havde forenet sig med de skandinaviske Væringer, der laae i Garnison i Baffa paa Cypern, at det lykkedes Indvaanerne i Laodicæa at bemægtige sig Guinemers Flaade og Person. Det er dem, og det er ikke, som Albert af Aken mener, den Trofasthed, som udvistes af Greven af Toulouse, der den Gang laa med sit Korps foran Antiochia, at Alexis havde at takke for, at han igjen kunde et Øieblik sætte sig i Besiddelse af Laodicæa. Da Skarer af Udplyndrere[2]), der maaskee vare Guinemers adsplittede Vaabenfæller, foruroligede Byen ved idelige Angreb, saa lod Eadgar, der i Keiserens Navn var Herre over Byen, Robert Courte-Heuse, Hertug af Normandiet, kalde til Hjælp. Denne Sidste ankom fra Antiochia henimod Midten af Juni 1098, nogen Tid efter Fæstningens Overgivelse, og forblev i Staden for at udhvile sig efter det nylig overstaaede Felttogs[2]) Anstrengelser. Hvad Guinemer angaaer, da var det først det følgende Aar, at han befriedes af sit Fangenskab, efter at Robert Courte-Heuse, under Trudsel af kirkeligt

---

[1]) »Sub imperatore tutela«. Rad. Cadom. l. c. Var det den samme Flaade, hvorom der tales hos Anna Comnena, l. X (ed. Paris, p. 299), og ombord i hvilken den græske Admiral Pegasius bragte lige til Syrien et Korps Korsfarere, som anførtes af en vis Raul, og som den græske General Opos med Vaabenmagt havde maattet tvinge til at gaae ombord (1097), uden at lægge Veien om ad Constantinopel?

[2]) »Exercitus vagus«. Rad. Cadom. l. c.

[3]) Rad. Cadom. l. c. Ord. Vit. l. c. Gilo, l. V (Duchesne IV, p. 902).

Ban[1]), for lang Tid siden igjen var kommen tilbage til Korsfarernes Leir. De latinske Anførere vare paa Veien til Constantinopel. Gotfred af Bouillon kommer gjennem Laodicæa (d. 1ste Marts 1099), hvor han paalægger Besætningen, som Courte-Heuse havde ladet blive der tilbage, at løslade Sørøveren fra Boulogne; efter at have ladet denne høitidelig sværge, at han vilde gjøre Afkald paa sine gamle Sædvaner, gjengiver han ham hans Flaade og befaler ham at seile langs Palæstinas Kyster, for paa hele Veien at proviantere Korsfarerne, der skulde følge bag efter over Land[2]). Det er rimeligt, at Gotfred paa samme Tid skulde forlige Eadgar med Guinemer, thi den engelske Flaade seilede bort paa samme Tid som denne Sidstes[3]) Skibe, og de fulgtes ad indtil Tortosa, hvor de forbleve al den Tid Beleiringen af Archas varede, idet de seilede frem og tilbage mellem denne By og Korsfarernes Leir[4]); derfra seilede de (d. 12te April) til Berytus, hvor Eadgar, som foretrak at slutte sig til Landarmeen, forlod sine Skibe[5]). Guinemers Skibe fortsatte derimod deres Vei, og under selve Jerusalems Beleiring see vi dem, i Forening med de genuesiske Skibe, mellem Jaffa og Øen Cypern udføre et Slags Provianterings Hverv, under Beskyttelse af et sær-

---

[1]) Rad. Cadom. l. c. »Udjaget af Beboerne«, ifølge Guib. de Nogent, l. VII, c. XXXIV (Bong. p. 554).

[2]) Guill. Tyr. l. VII, c. XVI (Hist. des Croisades), I, p. 301; Alb. Aq. l. V, c. XXIV (Bong. p 256).

[3]) Raym. de Aguil. c. XVIII (Hist. des Croisades, III. p. 290).

[4]) G. Tyr. l. VII, c. XXI. Tudeb. l. XIII, c. XII; id. Abb. IV. c. XLVIII; ed. I mit. XCVII; R. de Ag. c. XV (Hist. des Croisades, I, p. 309, III. pp. 100, 158, 211, 276); Baldr. Dol. l. k.; Guib. Novig. VI. c. XXI (Bong. p. 129, 519); Ord. Vit. l. IX. c XIV, t. III, p. 591.

[5]) Raym. Ag. c XVIII (Hist. des Croisades, III. p. 290)

skilt Korps, som anførtes af Raymund Pelet, Raymund af Turenne og Guillaume af Sabran[1]).

Flere fra Norden ankomne Flaaders Nærværelse i Orienten (1098—1102).

Hvor bleve de siden af? Det er vanskeligt at udlede af Krønikernes dunkle Beretninger. Deeltoge de tilligemed Skibene fra Pisa i den frugtesløse Beleiring af Laodicæa, som i Aaret 1099 paabegyndtes af Tancred og Bohemund, og i den definitive Erobring af denne Stad ved Tancred 1101[2])? Er det endvidere dem, som vi i Aaret 1102 (den

---

[1]) G. Tyr. l. VIII, c. IX, Tudeb l. XIV, I, Raym. de Ag c. XX, Rob. Mon. IX, IV (Hist. des Crois. I, p. 336, III, p. 103, 295, 865); Baldr. Dol. l. IV. Guib. Nov. l. VII, c. IV (Bong. p. 131, 533); Ord. Vit. l. IX, c. XV, t. III, p. 601; Roman de Godefroy, V, 17510, ed. Reiffemberg, II. p. 496); La chronique de Caffari (Kaffari's Krønike), p 33, lærer os, at Guglielmo Embriaco og Genueserne havde ved Joppe ikkun to Skibe, som de sønderhuggede; de andre, hvilke Baudry de Dol kalder »naves nostræ« vare Guinemers.

[2]) Laodicæa forblev kun i Korsfarernes Hænder indtil 1099, ved hvilket Tidspunkt Saint-Gilles havde overleveret den til Andronik Tzintzilukas, der var Alexis's Protospathaire (høi Officeer i den byzantinske Garde). [Ann. Comn. p. 329; Ord. Vit. l. c. Rad. Cad. c. CXLIV (Hist. des Cro. III, p. 706): Alb. Aq. VI, 55 (Bong. p. 290)]. — I September beleirer Bohemund Staden, med Understøttelse af Pisanerne. — I Oktober ankomme Saint-Gilles og Robert Courte-Heuse, paa Tilbageveien fra de hellige Steder til Laodicæa, for der at indskibe sig; de modtages med Glæde af Indvaanerne og tvinge Bohemund til at ophæve Beleiringen (Alb. Aq. p. 292; Ann. Comn. l. c. Ord. Vit l. c.; Ekkehard, p. 218; Alb. Stad. p. 143; G Tyr. X, c. XIII—XIV, Fulch. Carn. I, c. XXXII—XXXIV; Lizard, c. II (Hist. des Croisades, I, p. 383—86, III, p. 364—68, 551)? Epistola Ducum, ap. Ann S. Dysibodi (Pertz, SS. RR. Germ. XVII, p. 17). — Aar 1100, i November, da Bohemund er falden i Tyrkernes Hænder, troer Saint-Gilles at kunne betroe Byen til Andronik's Bevogtning, men 1101 lader han den falde i Hænderne paa Tancred. [G. Tyr. X, c. XXIII; Fulch. Carn. II, c. XXIII; Barth. c. LXII; Lisard, c. XVI; Rad. Cad. l. c. (Hist. des Croisades, I, p. 436. p. 407, 537, 464, 709); Jac. Vitr. I, c. XLIV (Bong. 1073); Ann. Comn. l. c. Ord Vit. l. c.]. — Aar 1103 overleverer Tancred Laodicæa til Bohemund, som har erholdt sin Frihed. (De samme, l. c. Rad. Cadom c CXLVII, p. 709;

3die Juli) gjenfinde overfor Jaffa, i Forening med de to hundrede Skibe fra Norden[1]), som (d. 6te Juli) ankomme foran den af den ægyptiske Flaade beleirede Stad, hvilken de befrie (den 8de September)[2]), medens deres Besætning i det følgende Aar, paa Tilbageveien fra de hellige Steder, bliver overfalden af en frygtelig Storm og kastet iland paa Syriens Kyst, hvor alle ihjelslaaes af Indvaanerne i Saint-Jean-d'Acre?[3]) Man kan om disse Spørgsmaal kun opstille Gisninger. Men vist er det derimod, at under hele det første Korstog befandt et stort Antal Skibe fra Norden, halvt Sørøvere og halvt Handelsmænd, sig i Syriens Farvande, blandede med græske og italienske Skibe. Det er dem, man ganske vist maa tilskrive en Deel af de Sørøverier, som Arkipelet, Aar 1097, blev Skuepladsen for, og som det af Keiser Alexis blev overdraget Johannes Ducas at gjøre en Ende paa[4]). Aaret derefter (i Februar 1098) træffe vi dem i Havnen ved Sanct Simeon, hvor de ankom for at handle med Korsfarerne, som laae i Leir foran Antiochia[5]).

Ann. Comn. p. 332]. — Aaret 1104 beleires Byen af Butumites og Lantulphus. [Tud. c. CXL; Rad. Cad. c. CLI—CLVII (Hist. des Crois. III, p. 228, 712—716); Ann. Comn. p. 339]. Aar 1105, flygter endelig Bohemund til Europa; Beleiringen hæves 1106 (Ann. Comn. p. 350), og Tancred forbliver Herre over Staden. Udgiveren af Orderik Vitalis, t. IV, p. 70, 71, har om alle disse Punkter forgjæves angrebet denne Krønikeskrivers Sanddruhed.

[1]) Alb. Aq. l. IX, c. II; Bong. p. 330: Guill. Tyr. l. X, c. XVIII (Hist. des Crois. I, p. 427), fortæller paa en ganske anden Maade Joppe's Befrielse og taler ikke om Flaaden fra Norden.

[2]) Alb. Aq. l. c. Ekkehard, der som Øienvidne taler om denne Beleiring (p. 223), hensætter den til 1101 (?); men Ibn el Athir (Hist. arabes des Croisades p. 216) stemmer i dette Punkt overeens med Albert af Aken.

[3]) Alb. Aq. l. IX. c. XIII—XVIII (Bong. p. 331—332). Det er det, som det næste Aar bestemmer Balduin d. 1ste til at angribe Acre.

[4]) Ann. Comn. I, XI, ed. Par. p. 322.

[5]) Gilo, l. V (Duch. IV, p. 913).

Det er fra Mandskabet ombord i deres Skibe, at Bohemund, Tancred, Raymund af Saint-Gilles, Rotrou du Perche og Hugo af Saint Pol laante Arbeidere (d. 7de Febr.)[1]) til at opføre et Slot, som skulde beskytte Veien til Orontes. Saasnart Byen var indtagen, og de Christne omringede af Kerbogah, forlade de Havnen (d. 11te Juni 1098) ved Udbrudet af en tom Forskrækkelse, som blev indjagen dem af Deserteurer fra Korsfarernes Hær, nemlig af Guillaume, Alberic og Yves af Grantesmenil, Gui Troussel, Lambert Petit, Guillaume af Barneville og Guillaume le Charpentier. Deres Flugt foregik med saa stor Iilfærdighed, at Tyrkerne endogsaa ødelagde nogle af deres Fartøier[2]). To Maaneder senere (i August 1098) ankom en rhinlandsk Flaade til Antiochia, men Pesten udbrød ombord i samme, og bortrev hele Besætningen[3]), hvilket dog ikke forhindrede et stort Antal Skibe fra de nordiske Lande i at vende tilbage, ved Begyndelsen af Oktober, til Havnen Sanct-Simeon[4]). — Aar 1102 kom Balduin Jaffa[5]) til Undsætning med et Skib, som blev anført af den engelske Sørøver Göthrik;

---

[1]) G. Tyr. V, ch. IV; Tudeb. VII, I, id. Abb. IV, XVIII; Imit c. LII; Raymond d'Ag. c. VII; Barth. c. II (Hist. des Croissades, I, p. 198, III, p. 46, 138, 192, 248, 498); Baldr. Dol. l. II; Alb. Aq. III, c. LXIII (Bong. p. 104—106, 236); Chanson d'Antioche, IV, XX, t. I, p. 246—248; Ord. Vital, IX, c. IX, t. III, p. 529; Ekk. Uraug. p 153.

[2]) G. Tyr, VI, c. V og IX; Tudeb. X, VII; id. Abb. IV, XXXIII; id. Imit LXXI (Hist. des Croisades, I, p. 242—43, III, p. 67, 146, 201); Baldr. Dol. I, II; Alb. Aq. IV, c. XXXVI, Guib. Nov. V, c XVI (Bong. p. 114, 251, 515); Chanson d'Antioche, VII, XII, t II, p. 133; Ord. Vit. IX, c. X, t. III, p. 546.

[3]) G. Tyr. I, VII, c. VIII ((Hist. des Croisades, I, p. 289); Alb. Aq. V, c. XXIII (Bong. p. 265).

[4]) Alb. Aq. V, c. XXIV (Bong. p. 266).

[5]) Alb. Aq. l. IX, c. c. IX (Bong. p. 330).

nogle Englændere eller Nordtydskere, Harding af England[1]) Hadeveck af Westfalen, bleve af Albert af Aken udnævnte til Anførere for de to hundrede Skibe, som vi nylig have omtalt. Det er rimeligviis ogsaa ombord i denne samme Flaade, at de Korsfarere fra Bremen befandt sig, hvis Afreise fandt Sted i det Aar[2]), Krønikeskrivere fra Bremen have omtalt. Den næsten aarlige Ankomst af Skibe paa den Tid af Aaret, og de normanniske Sørøveres Hærgen af de spanske Kyster, saavel de, som beboedes af Christne, som de muselmanske, der omtales af de spanske og arabiske Krønikeskrivere[3]), kunne endelig uden Usandsynlighed henføres til de samme Dano-Friser, der paa en saa eiendommelig Maade forstode at fuldbyrde deres aflagte Løfter, og som vi iøvrigt mere end eengang træffe paa, saalænge Korstogene varede.

Det staaer nu tilbage at gjenfinde de Folk fra Norden, som af de latinske Krønikeskrivere udpegedes i Korstogets Krigshære. Vist er det, at foruden disse Søfolk, som idetmindste middelbart tilhørte den skandinaviske Race, var der i hele Orienten paa den Tid et stort Antal Eventyrere, der hørte med til Folkene fra Norden, nogle umiddelbart, saasom de, der tjente i de byzantinske Keiseres Hær, og andre middelbart, ved et Fællesskab i Herkomst, der endnu forbandt med det oldnordiske Fædreland de over hele Europa adspredte Normanner. 20. Normannerne hos de latinske Krønikeskrivere og Νορμαννοί hos Anna Comnena.

Mange iblandt dem havde glemt de oldnordiske Dialekter, det »Daniesche«, som det kaldtes i Normandiet, for at tale Fransk i Rouen eller Italiensk i Palermo. Men

---

1) Harding Eadnotsson, ifølge Suhm, t. V, p. 97.
2) Chron. Bremense, hos Meibomius (SS. RR. Germ. II, 47). Jfr. Rynesberg, ed. Lappenberg, p. 39, Hamconius, Frisia, p. 42.
3) Dozy, Recherches sur l'Espagne, II, p. 340 og følgende.

langt fra at ville fornegte deres skandinaviske Udspring, fandt de deres Stolthed deri; vi kunne saaledes anføre en Hertug af Apulien, der af egen Tilskyndelse i Aaret 1111 bragte den norske Kong Sigurd sin Hyldestbeviisning. Alle bare de desuden et Vaaben, der udmærkede dem fra de andre kristelige Riddere, nemlig den tveæggede Øxe, hvorom vi ovenfor have talt[1], og som i Sagaerne spiller en saa betydelig Rolle. Man kan følgelig ikke undres over, at den Tids Krønikeskrivere[2]) og især deleshed Byzantinerne, hvis kildne Øre vanskelig kunde komme til Rette med de okcidentalske Navnefortegnelser, have, under den samme Benævnelse af Nortmanni (*Νορτμαννοί*), af Øxebærere (*Ὀξυφόροι*) eller endogsaa af Keltere (*Κελτοί*), sammenblandet eller forvexlet alle disse omvandrende Riddere, der vare forvildede Børn fra det oldnordiske Land, hvad enten de stammede umiddelbart fra Danmark og Norge, eller de blot vare Sønnesønner af Normandiets, Apuliens og Englands Erobrere. Man kan danne sig et Begreb om den store Forskjel, der herskede mellem de Krigsfolk, der betegnes med Tilnavnet Normanner, naar man lægger Mærke til den Mangfoldighed i Bestanddele, som paa den Tid indførtes i Væringegarden, der hidtil ene og alene var sammensat af Skandinaver. De engelske Landflygtige, der efter den normanniske Erobring havde begivet sig til den danske Konge, Svend Estridsen, for at tilbyde ham hans Onkel, Knud d. Stores Throne, men ikke ved hans Hof

---

[1]) S. ovenfor S. 72.

[2]) See f. Ex. Pippin fra Bologna I. XCIX (SS. RR. Ital. VII, 740), der kalder Norges Sigurd Northmandiæ rex. Hvad Krønikeskriverne fra det franske Normandi angaaer, saasom Raoul fra Caen og Orderik Vitalis, da er det klart, at de ved Northmanni kun betegne deres umiddelbare Landsmænd, Normannerne fra Neustrien, der iøvrigt i stort Antal deeltoge i det første Korstog.

havde fundet den gode Modtagelse, de ventede, vare tyede til Byzants[1]. Alexis havde først sendt dem til Chevetot (Κιβωτός)[2], der var en lille Søstad ved Marmorahavet, hvorom der under det første Korstog saa ofte er Tale, for at de der skulde ligge i Garnison, men senere havde han sammensmeltet dem med den gamle Garde, i hvilken man ogsaa fandt Normanner, der paa Grund af de anglo-normanniske Kongers Stridigheder med deres Lehnsmænd vare udjagne fra England og Frankrig, og desuden Riddere fra Apulien og Sicilien, der vare Levninger af Guiscard's Armeer.

Vi ville nu undersøge, hvilken Rolle disse Normanner have spillet under Korstogene. Det vilde først være af Vigtighed at vide, i hvilke Forhold disse Landflygtige af forskjellig Byrd, som alene ved fælles, dansk eller norsk, Oprindelse vare indbyrdes knyttede til hinanden, kunde, ifølge Udsagn af Øienvidner, staae til de franco-normanniske Korsfarere, i hvilke nogle af dem maatte see Bundsforvandte, og andre derimod Undertrykkere. Nordens Krønikeskrivere iagttage om dette Punkt fuldstændig Taushed, med mindre man i Didrik af Berns Saga vil med en nyere Forfatter[3]) finde en fjern Gjenklang af disse Begivenheder. Alt hvad man, i Mangel af bestemte Kildeskrifter, kan gjette sig til, det er, at da Eventyrerne fra Norden, hvilket saa end deres rette Fædreland maatte

---

[1]) Orderik Vitalis, l. IV, c. III, l. VII, c. IV, l. IX, c. III, t. II, p. 172, III, p. 169, 190.

[2]) See om Chevetot, Chanson d'Antioche, I, p. 22, Anmærkningerne. Chevetot var af Alexis bleven bygget for disse anglodanske Væringer. Ord. Vitalis, l. IV, c. III, t. II, p. 172.

[3]) See Cronholm, Väringarna, p. 149.

være, først vare naaede til Orienten, glemte de det Fjendskab eller det Venskab, de havde kunnet nære i Hjemmet, for kun at hengive sig til Sympathier, der næredes af de Fyrster, som havde taget dem i deres Sold, eller af de Høvdinger, som de selv havde valgt sig. Hvad vi nylig have meddeelt om Guinemers Forhold til Eadgar Aetheling, og om denne Sidstes Forbindelse med Robert Courte-Heuse, tjener til Beviis derpaa[1]), og paa den anden Side er det vist, at saavel ved det Stormangreb, som Korsfarerne foretog paa Constantinopel, Aar 1097 (den anden April[2]), som ved Beleiringen af Dyrrachium i Aaret 1107 under Bohemund's Strid med Alexis[3]), og ved Angrebene imod Butumites og Monastras[4]) i Cilicien under det af Tancred ledede Felttog, talte saavel Grækerne som Latinerne i deres Rækker flere Repræsentanter af den normanniske Stamme. Foruden disse Anglere og Normanner, disse Øxebærere fra det første Korstog, hvilke ogsaa, som det forhen er fremhævet, pleiede at betegnes med Slægtnavnet »Folk af dansk Sprog eller dansk Tunge,« Daci, Danai, maa endnu nævnes en anden Klasse Eventyrere, som i Væsen og Sæder havde Lighed med de første, men vare snarere af germanisk end af skandinavisk Herkomst. Det er dem, som Krønikeskriverne pleie at kalde Alemanner eller Friser (Frisones), og som, hvorvel de adskilte sig

---

[1]) See ovenfor, S. 186 og 187.

[2]) Ekk. Uraug. (Pertz, SS. RR. Germ. VI, p. 212). Jfr. Anna Comnena, l X, Par. Udg. p. 294.

[3]) Bohemund, som paa Gjennemreisen gjennem Rouen (1106) ikke havde kunnet af Englands Kong Henrik erholde Bemyndigelse til at hverve Tropper i Normandiet (Ord. Vit. XI, c. XII, t. IV, p. 211), tog Skandinaver i sin Sold, »ὅσοι ἀπὸ τῆς Θούλης νήσου στρατεύονται Ρωμαίοις.« Anna Comnena, l XII, Par. Udg. p. 370.

[4]) Ann. Comn. l. XII, Par. Udg. p. 233.

væsentligt fra de Sørøvere, hvorom vi nylig have talt, dog ligesom disse Sidste kom fra Tydsklands nordlige Provindser. I deres Rækker optraadte næsten altid danske Hjælpetropper, der ligesom til Flaaderne, som kom fra det øvrige Norden, leveredes af Slesvigs og Holsteens Beboere. Vi ville nu søge nærmere at bestemme den Deel, som denne halvt skandinaviske og halvt germaniske Hob, disse normanniske og frisiske Krigsmænd, have taget i det første Korstogs Vaabenbedrifter.

Strax efter at Urban den Anden havde prædiket Korstogene, drager en næsten uafbrudt Række Afdelinger af Pilgrime fra Okcidenten, uden Anførere og næsten uden Vaaben; de begive sig paa Vei i hinandens Fodspor og omkomme for det meste ynkeligt i Lilleasien. I næsten alle disse Sværme forekommer der en germanisk Afdeling, og næsten i dem alle findes der Skarer af Folk, »hvis Sprog Ingen forstod,« og hvis særegne, besynderlige Skikke vakte Forundring og Forbauselse hos Latinerne[1]). Det er blandt disse Sidste, at der rimeligviis fandtes flere Skandinaver og ganske vist et stort Antal Normanner og Dano-Frisere. De Horder, som fulgte med Peter Eremit, Valter Pengeløs, Gotschalk, Folkmar, Herman, Grev Emicon, kom efterhaanden, hele Aaret igjennem (1096), Skarer fra 1096.

[1]) »Testor Deum me audisse nescio cujus barbaræ gentis homines, quorum sermo adeo habebatur incognitus, ut, lingua vacante, digitorum super digitos transversione crucis signa prætenderent. Guib. Novig l. I, c. I (Bong. I, p. 471). »Nam, ut verissime comperimus, tam ignotos effudit Oceanus populos, cujus non dicam mores et habitus, sed ne loquelam quisquam hujus littoris habitator, vel de ipsis marinariis agnosceret, rursumque alios quibus nil, præter panem et aquam, in usu victus esset.« Ekkehardus Uraug. (SS. RR. Germ. VI, p. 213), gjengives paa dette Sted næsten Ord for andet af Burchard fra Biberach, af den saxiske Annalista og af Magdeburg., Colon., et Stadenses Annales.

i uafbrudt Følge til Constantinopel. Vi have i en af disse Sværme seet optræde en skandinavisk Konge fra Man og de nordiske Øer[1]). I den af Peter Eremit anførte Hær fremhæves i bestemte Udtryk et særskilt Korps, som talte ti tusind Mand, der vare væbnede med tveæggede Øxer[2]), og anførte af en vis Ronald eller Reginaldus. De latinske Krønikeskrivere benævne dem Alemanni, men Anna Comnena kalder dem *Νορμαννοι*[3]). Det var Normanner fra Italien, der uden Tvivl vare blandede med et Antal af deres nordiske Brødre. Peter Eremit var med dem og de andre Pilgrime ankommen til Omegnen af Helenopolis, hvor de havde opslaaet deres Leir. Men Ronald forlod med sine Folk den øvrige Deel af Armeen og spredte sig omkring i Egnen ved Nicæa, hvor de hærjede med Ild og Sværd, sønderlemmede de diende Spæde og lod Kvinder og Børn udstaae den piinligste Tortur. Tyrkerne i Nicæa forsøge et frugtesløst Udfald imod dem; de blive nedhuggede alle tilsammen, og Normannerne vende seierrige tilbage til Pilgrimenes Leir; men deres Hovmod og støiende Opførsel foranledige saa mange Stridigheder med Peter Eremits Ledsagere, at de paany skilles ad og drage ind mellem Bjergene omkring Chevetot, hvor de overrumple Xerigordos eller Exerogorgon, som var et Slot, der tilhørte Sultan Kilidje Arslan. Saasnart denne bliver underrrettet om deres Udaad, sender han en af sine Hærførere ud for at tugte dem. Tyrkerne indslutte dem i Borgen, hvor de maae udholde alle Tørstens Kvaler. Tilsidst forraader deres egen Anfører, Ronald, dem, og den 29de September er-

---

1) See Chronicon Manniæ et Insularum, ed. Munch, Christiania, 1860, in-8° (Haraldus, rex Manniæ).
2) »Bipennibus armati optime.« Alb. Aq. l. I, c. XVII (Bong. p. 191).
3) Ann. Comn. l. X, ed. Par. p. 286.

obres Slottet med Storm; kun et lille Antal lykkes det at undslippe, de Andre bortføres i Fangenskab[1]).

To Aar senere, da Gotfred af Bouillon var ankommen til Lilleasien, forener, efter et Øienvidnes Udsagn[2]), et stort Antal Normanner, der vare komne deels fra Grækenland og deels fra Sicilien, sig med Hertugens Hær, i hvilken der allerede befandt sig en stor Mængde Friser, der talte et med det Oldnordiske eller det Danske beslægtet Sprog[3]). Disse Normanner, ligesom ogsaa de Skandinaver, hvis Ophold til den Tid i Constantinopel bekræftes af et andet Øienvidne, Pilgrimen Bartholf[4]), og de som Henrik af Huntingdon[5]) nævner som tilstedeværende ved Beleiringen af

Nordiske Hjælpekorps ved Beleiringerne af Nicæa og Antiochia.

---

[1]) Guill. Tyr. l. I, c. XXIII—XXIV; Tudeb. I, c. III; id. Imit. c. III; Rob. Mon. l. I, c. VII (Hist. des Crois. I, p. 59; III, p. II, 122, 174, 732); Baldr. Dol. I; Alb. Aq. I, c. XVII—XVIII; Guib. Nov. II, c. X (Bong., p. 89, 191, 483); Ord. Vit. l. IX, c. V, t. IV, p. 490; Fulco, I, II, p. 893; Ekk. Uraug. p. 212; Ann. Comn. l. c. Chanson d'Antioche, LXXI—XXVI, t. I, p. 34—45.

[2]) »Intera Gotefridus ... Romaniam attigit, ibique sociatis sibi tam Siciliæ quam Græciæ, Danorum, Northmannorum ceterorumque transmarinorum exercitibus ... frequenti congressu barbaros atterere coepit. Tandemque Romania subacta, in Antiochia consedit obsidio.« Ekk. Uraug. (SS. RR. Germ. VI, p 215). — Dette Kildeskrift er blevet afskrevet af en Mængde tydske Krønikeskrivere fra Middelalderen, blandt andre af Albert af Stade; Pontoppidan (Gesta Danorum extra Daniam I, p. 37) har fundet for godt dertil at føie, som tilhørende Albert af Stade, følgende Sætning, som han har laant, uden at det vides fra hvem: »Atque ita instructis compositisque copiis, Danica prosapia in Saracenorum conspiravit perniciem; sed non e Dania solum aut Norvegia, sed ex Sicilia etiam, cum rege eorum consanguineo Roberto, veluti et ex Græcia cum Alexio, in cujus aula, magna frequentia et gratia, reperiebantur complures Dani et Norvegi.« Suhm, Vedel, Cronholm have fulgt nøiagtigt Pontoppidan.

[3]) Will. Malm IV, c. CCCXLIX, p. 354.

[4]) Barth. Peregr. l. c

[5]) Henr Huntingd. l. c

Nicæa, den 6te Mai, endelig maaskee ogsaa de islandske Lehnsmænd (Islaigne), som en rimet Beskrivelse af det første Korstog[1]) lader optræde sammesteds, kunne ikke være andre end Levninger af Sværmene fra 1096 og især af *Νορμαννοί* fra Xerigordos; det Krigspuds, ved hvilket Nicæa falder i Keiserens Vold, ved Hjælp af en heel udrustet Flaade, som ved Nattetid var bleven ført mellem Bjergene om Chevetot til den ascaniske Sø[2]), har altfor stor Lighed med Vikingernes uforglemmelige Sædvaner, til at man ikke skulde tilskrive Skandinaverne Initiativet til et Krigsforetagende, der var dem saa eiendommeligt. Da Korsfarernes Hær forlod Nicæa for at drage gjennem Lilleasien, maatte de nordiske Folk følge enten med Gotfred eller med dem af de latinske Anførere, hvis Forbund eller Herkomst kunde tiltale deres Æt; saadanne Høvdinge vare Balduin (fra Edessa), der var gift med en normannisk Prindsesse[3]), Robert af Flandern,

---

[1]) Burgundisk rimet Efterligning af la Chanson d'Antioche, ved en Trouvere (Folkedigter) fra Dijon. (Haandskr. fra det keiserlige Biblioth. Sorb. 540[8—2]). De islandske Lehnsmænd ere indbefattede i Optællingen af de foran Nicæa forsamlede Korsfarere:

El premier cief devant ont li Franc lor enseigne,
Li baron de Borgoigne e i cil d'Alemaigne,
E cil de Lombardie, de Puille, de Romaigne,
De Flandres et de Frise, et cil de Loheraigne,
D'Engleterre et d'Escose! ci flrent cil d'Islaigne,
(F. 65 r. col. 2).

[2]) .Ἐν ἁμάξαις ἐπεισάξας ἀκάτια ὁποῖα τὸ ὕδωρ ἐκεῖνο ἀνέχειν ἠδύνατο. Ann. Comn. I. X. ed. Par. p. 313; G. Tyr, t. III, K. VII; Tudeb. Abb. II, k. V, id Imit. k. XXIII; Fulch. Carn. I, k. X; Rob. Mon. III, k. V (Hist. des Crois. I, p. 120, III, p. 127, 181, 833, 758); Baldr, Dol. l. I; Alb. Aq. II, k. XXXII; Guib. Nov. III, k. VIII (Bong. p 89, 208. 483); Ord. Vit. IX, k. VII, t. III, p. 505; Gilo, I. IV (Duchesne, IV p. 898). Roman de Godefroy V. 610 et s. ed. Reiffenberg. p. 113.

[3]) Gudvère eller Godhild, Datter af Normanneren Raoul II fra Toëni, Herre til Conches.

besvogret med Knud den Hellige af Danmark, Robert Courte-Heuse, Hugues le Maîné, Søn af en skandinavisk Prindsesse[1]), endelig Bohemund og hans Slægtning Tankred, der begge vare Normanner. Hvad der ikke kan være Tvivl om, det er, at der blandt Korsfarerne fandtes saavel normanniske som skandinaviske Hjælpekorps. Foucher af Chartres taler udtrykkelig om deres Tilstedeværelse i Leiren mellem Antiochia, Pisidiæ og Heraclea[2]). Ved Beleiringen af Antiochia kæmpede de ved Siden af Friserne i Gotfred's[3]) Hær, og ved Siden af Englænderne og Flamlænderne[4]), der anførtes af Robert Courte-Heuse. De udmærkede sig især efter Indtagelsen af Staden i det store Slag, som leveredes d. 16de Juni 1098[5]), og hvor Kerbogah blev sønderhugget. Efter Indtagelsen af Antiochia tabe Krønikeskriverne dem vistnok af Syne, men Folk af samme Herkomst strømmede stadigt til Constantinopel, hvor de forenede sig med en-

---

[1]) Anna, gift med Philip d. 1ste af Frankrig, og Datterdatter af Sverrigs Konge Olaf Skotkonung.

[2]) Sed quis unquam audivit tot tribus linguæ in uno exercitu, quum ibi adessent Franci, Flandri, Frisi... Normanni... Dani?» Fulch. Carn. I, k. XIII, Hist. des Croisades, III, p, 337.

[3]) See Roman de Godefroy, V. 4232, ed. Reiffenberg, II, p. 56; Chanson d'Antioche, ch. VIII, str. IV, XIX, XXXIV; t. II, p. 202, 219, 242.

[4]) Anglois, Flament, Normant et ceux de Alemaigne.
(Ch. d'Ant. I, str. XXXIX, t. I, p. 67.)

[5]) Li dus de Normandie et Fouchiers d'Alençon,
Guillelme li Valles qui prist tel vengison;
Por Odon de Biauvais, le senescal Huon;
Tout cil de Danemarche, Alamant et Frison,
Tant comme chevaux puet corre à coite d'espron.
(Ch d'Ant. VIII, str. XLVIII, t. II, p. 259).

Maaskee skulde man til disse Folk fra Norden endnu føie Sueverne og Ruthenerne, som Raoul fra Caen ogsaa nævner som tilstedeværende ved Beleiringen af Antiochia: «Suevos et Ruthenos et hujusmodi linguæ suæ barbaries audita tuebatur.» Rad. Cad. c. XCIX (Hist. des Croisades, III, p. 676).

hver Sværm af disse Korsfarere, som dannede Eftertravet til det store latinske Tog, ligesom Skarerne fra 1096 havde dannet deres Fortrav. Medens man beleirede Antiochia, rykkede Alexis frem indtil Philomelium[1]), Centrum af Lilleasien, i Spidsen for en Hær, bestaaende deels af Grækere, deels af Pilgrime, som havde sluttet sig til Gotfred, og det er først, da han seer sig skuffet ved Greven af Blois's forræderske Taler, at han standser sin Fremrykning og trækker sig tilbage. Mellem Tropperne, som han anfører, finde vi saaledes endnu Danske, væbnede med Øxer, og landflygtige Normanner[2]). Navnet *Νορμαννοί*[3]) blev af Anna Comnena givet Korsfarerne fra 1101, hvilke ankom efterhaanden til Lilleasien[4]), under Anførsel af Erkebispen af Mailand, af Stefan af Blois, Vilhelm af Ninove og Vilhelm den 9de, Greve af Poitiers. Denne Benævnelse leder til at antage, om end med mindre Sandsynlighed, at Prindsessen her endnu er bleven bragt til at

---

[1]) G. Tyr. l. VI, c. X; Tudeb. XI, I; id. Abb. IV, XXXVI; id. Imit. LXXVI; Fulch. Carn. I, XVI; Rad. Cad. c. LXXII; Rob. Mon. VI, XVI (Hist. des Croisades, I, p. 250, III, p. 74, 148, 203, 342, 658, 816); Baldr. Dol. l. III; Alb. Aq. IV, c. XL; Guib. Nov. V, XXVI (Bong. p. 118, 253, 519); Ord. Vit t. X, Ch. X, t. III, p. 552; Ann. Comn. I, XI, p. 324; Ephræmius, V, 3656, Bonn. Udg. p. 156.

[2]) »Is Turcopolos, Pincenarios... Danaosque bipennium armatura dimicare piritissimos ad XL millia contraxit.« Alb. Aq. l. c. »Imperatorem qui cum magna multitudine Græcorum, Anglorum, etc. in auxilium venerat.« Guido de Bazoch., ap. Alberici Chronicon, ed. Leibnitz. p. 186.

[3]) Ann. Comn. l. VI, p. 330.

[4]) See om dette Tog G. Tyr., X. c., XII—XIII; Fulch. Carn. II, c. XVI; Barth. Peregr. c. LVI; Lizard, c. XIII; Rad. Cad. c. CXLVII (Hist. des Crois. I, p. 416, III, p 398, 532, 562, 709), Alb. Aq. I, VIII; Guib. Nov. VII, c. XXI (Bong. p. 315—327, 547); Ord. Vit. X, c. XIX, t. IV, p. 117—127; Ekk. Uraug. p. 219—222; Matthæus af Edessa, k. CLXXIII, Dulaurier's Udg., p. 243—247.

betjene sig af dette særegne Navn, paa Grund af at der i de forskjellige Hærafdelinger, som afløste hinanden i Constantinopel, befandt sig flere Hjælpetropper af normannisk Herkomst.

Prinds Sven af Danmark

Det er iøvrigt kun blandt disse Efternølere af Normannerne, der ankom til Byzants efter den store latinske Hærs Afreise, at man kan haabe at gjenfinde Helten i en Legende, der paa en ganske særegen Maade vedrører vort Emne, nemlig Legenden om Prinds Svend af Danmark, som først er omtalt af Albert fra Aken[1]), siden gjennævnt af Vilhelm af Tyrus[2]) og senere gjort videre bekjendt eller bragt i Folkemunde af Tasso[3]). Det er dette, vi nu ville forsøge at gjøre, ved at henlede Opmærksomheden derpaa og anstille de Betragtninger, som et Spørgsmaal kan foranledige, der er bleven vidtløftig behandlet og endnu den Dag idag omtvistes i Nordens historiske Skole.

Korsfarerne befinde sig foran Antiochia (i Oktober 1097). Albert af Aken, som nylig har fortalt Archidiakonen Ludvig fra Toul's sørgelige Endeligt, gaaer pludselig over til Fortællingen om den danske Prinds Svends og hans Forlovedes, den skjønne Florine's Død. »Midt under disse endnu friske Ulykker, beretter han, lyder et skjæbnesvangert Rygte, som vækker almindelig Forbauselse iblandt de Christnes Hær. Svend, der var Søn af de Danskes[4])

---

[1]) Alb. Aq. IV, k. XXXIV (Bong. p. 234).

[2]) Vilhelm af Tyrus IV, k. XX (Hist. des Crois. I, p. 185), som paa dette Sted følges næsten bogstaveligt af sine franske, spanske og italienske Oversættere i Middelalderen. Estoire de Eracles (Hist. des Crois. l. c.). — La Conquista de Ultramar, II, kap. LI, udg. af Gayangos, p. 276. — Lorenzo di Firenze (Manus. i det laurentinske Bibliothek, Plut. LXI, N⁰ 45), fol. 45, v⁰.

[3]) La Gierusalemme liberata c. VIII; — La Gierusalemma conquista, c. IX.

[4]) I Guizots Oversættelse læser man »Suédois« istedetfor Danorum, saaledes som det hedder i den oprindelige Text.

Konge[1]), fulgte efter Korsfarernes Hær i nogle Dages Afstand. Ankommen til Constantinopel efter Indtagelsen af Nicæa, var Svend bleven imødekommende modtagen af Alexis, og uden nogensomhelst Mistillid reiste han gjennem Rumænien i Spidsen for femten hundrede Krigsmænd[2]), som han førte med sig til Antiochia, for at beleire denne Stad. Saasnart han var ankommen til Lycaonien, standser han paa en Slette, som var overgroet af Pilekrat og Rør, mellem Finimini og Terma[3]). Men Sultanen af Iconium, ved Navn Soliman (Kilidje Arslan), der, efter det ham ved Dorylæa tilføiede Nederlag, vankede om mellem Bjergene, blev ved Grækernes Forræderi underrettet om de Danskes Gjennemreise gjennem Landet, og uventet styrter han derfor over dem og omringer dem paa alle Kanter. Svend og hans Krigere sælge deres Liv dyrt og nedlægge et betydeligt Antal Tyrker; dog overvældes de tilsidst af det over-

---

[1]) I l'Estoire de Eracles hedder det kun: »en adelig og mægtig Mand fra Danemarche.«

[2]) Ifølge la Conq. de Ultramar, førte han sexten hundrede Mand af Ryttere og Fodfolk med sig, men ifølge Balduin af Avesnes talte hans lille Hær kun fem hundrede.

[3]) I la Conq. de Ultramar læses Filumena, som er Grækernes Philomelium (Nattergal), der hos Raoul af Caen kaldes Kuthai (k. LXXII, p. 658), i la Chanson d'Antioche (VII. str. XIII, t. II, p. 155) l'Orseignor (Rossignol), og nu: Akshéer. Der fandtes sammesteds varme Bade, som omtales af Albert af Aken, og som ere angivne paa tabula peutingeriana. Der er rimeligviis en vis Slægtskabsforbindelse mellem Navnet paa denne Stad og Navnet paa denne Deel af Lilleasien, dette Femenie, som var en øde og gold musselmansk Egn, der oftere forekommer i franske Romaner. See til Ex. Roman de Godefroy de Bouillon, III, p. 524, og Huon de Bordeaux, p. 75; Ruteboeuf, II, p. 438: Hist. littér. de la France, XXII, p. 502. Terma er Τυρίεον eller Τετάριον hos Strabo og Xenophon; den hedder nu Eligoun og ligger tre Dagsreiser fra Philomelium. See Kiepert's store Kaart over Lilleasien og Pauly's Ordbog.

legne Antal og omkomme under en Hagel af Pile[1]). Florine, som var en Datter af Hertugen af Bourgogne og Enke efter Prindsen af Philippi (i Macedonien), fulgte med Svend, i Haab om, at han ved Korstogets Slutning vilde ægte hende. Men ramt midt under Kampen af Fjendernes Pile, søger hun forgjæves sin Frelse i en lynsnar Flugt; hendes Hests Hurtighed formaaer ikke at redde hende; hun indhentes, tages tilfange, dømmes til Døden, og hendes og Svends Henrettelse fuldbyrdes til samme Tid«. Saaledes fortælles denne Tildragelse af Albert fra Aken. Vilhelm fra Tyrus og dennes unavngivne franske Oversætter[2]) tilføie nogle faa Enkeltheder. De tilskrive Familiegrunde, *causis familiaribus*, Svends Forsinkelse, og beskrive ham som en Mand i sin blomstrende Alder. De omtale iøvrigt slet ikke Episoden om Florine, og forbigaae med Taushed den Fangnes Fordømmelse til Døden. Ingen af Øienvidnerne fra det første Korstog, hverken Raymund fra Aiguilers eller Foucher fra Chartres, eller Tudebode og

---

[1]) Ifølge den unavngivne Forfatter af l'Estoire de Eracles undslap der kun fire Mand, og la Conq. de Ultramar bringer dette Tal endnu yderligere ned til det Halve.

[2]) Vilhelm af Tyrus l. c. Estoire de Eracles, l. c. Balduin af Avesnes, Kap. LXXIV (Manusc. i det keiserlige Bibliothek, Fonds Saint Germ. fr. N° 84, f° 115; N° 660, f° 121) gjør Udtog af Vilh. af Tyrus: »Entre ces choses, dit-il, lour vint une novele qui moult lour greva. Car on lour disoit, et voirs estoit, que Suenes, li fuil li roi de Danemarche, avoit oi dire que li baron de Franche aloient outremer pour gueroyer les anemis Nre Signour. Il li prist talent d'aler avec iaus; si se hasta moult d'iaus ateindre, mais il ne pot. En sa compagnie avoit V^c chevauceurs. Il estoit passé par Constantinoble; grant ioie li avoit fait li empereres et donni de biaus dons. Puis passa par Nique, après vint priès de la chité de Finemine; illuec se logia en in viel plain. Li Turs qui grant pièce les avoient poursuiis, lour coururent sus une nuit que ils estoient endormi; si les ochisent tous. Dechou étoient en l'ost moult dolant, car grant secours lour eussent fait.«

hans Efterlignere omtale den ulykkelige Svend; Raymund fra Aiguilers hørte med til Greven af Toulouses og hans Søns, Bertrand af Tripolis's Følge. Denne Sidste havde Aar 1095 ægtet Eudes af Bourgognes eneste bekjendte Datter, Helena eller Alix[1]). Hvis Grevinden af Tripolis havde havt en Søster (hvilket intet historisk Skrift omtaler), da vilde Raymund af Aiguilers neppe have undladt med nogle Ord at omtale, hvorledes hans Herre saae sin Svigerdatter bortrives af en altfor tidlig Død. Hvad Eudes den Første angaaer, som tre Aar senere (1101) reiste til det hellige Land, mon han da i de mangfoldige Stiftelser, han grundlagde før sin Afreise (1102), skulde have forglemt at fastholde Mindet om sin i Orienten afdøde Datter[2])? Men hvis Florine synes at være en Legenden fuldkommen tilhørende Person og en ligefrem Gjenerindring af Florie, Heltinden i Gotfred af Bouillon's[3]) Roman, saa er hendes første Mand, Prindsen af Philippi, det endnu mere. Du Cange[4]) og nylig Tafel have godtgjort, at Philippi i Aaret 1098 stod endnu umiddelbart under den keiserlige Bestyrelse, og i ethvert Tilfælde vilde Herren af Philippi ganske

---

[1]) Gift anden Gang med Vilhelm III Talvas, Greve af Ponthieu og Alençon,

[2]) See Dom Plancher, Histoire de Bourgogne, I, p. 280, og Duchesne, Histoire généalogique des ducs et comtes de Bourgogne, I, p. 525. Det maa imidlertid bemærkes, at Albert af Aken, som ikke taler om Eudes, nævner med Titel af dux Burgundiæ Renaud II, Greve af Bourgogne, som havde tilbragt Vinteren fra 1100 til 1101 i Antiochia, og som han lader døe i Beleiringen af Tortosa, i August 1102 (Alb. Aq. VIII, Kap XLIII, Bong. p. 326; jf. Ord. Vit. X, kap. XIX, t. IV, p. 119). Var Florine, ifølge denne Forfatter, Datter af denne Renaud eller af hans Broder Etienne, der ved den samme Tid omkom i Orienten?

[3]) See Roman de Godefroy, udg. af Reiffenberg, III, p. 534, og Romanen Balduin de Sebourcq, kap. XVII, p. 41.

[4]) Du Cange. Hist. des Principautés et Royaumes de Chypre, de Hiérusalem, d'Arménie, etc et des familles qui les ont possédés (Manuscr. Bibl. Imp. suppl. fr. N° 1224), f°. 138.

vist paa den Tid have hørt til den græske Nationalitet, hvilket gjør Forudsætningen om et Ægteskab mellem ham og en latinsk Prindsesse af det franske Fyrstehuus lidet antagelig. Hvad selve Fortællingen hos Albert af Aken angaaer, da vrimler den af Selvmodsigelser. Svend kommer fra Nicæa tilbage til Constantinopel, for strax derefter igjen at reise videre. Han dræbes imidlertid af Pileskud midt under Kampen og dømmes derefter tildøde. Sultanen Kilidje-Arslan, som ved Philomelium nedhugger de Danske, skal paa samme Tid strax efter befinde sig i Antiochia og derefter i Mossoul tilligemed de Afsendinge, som af Statholderen Aghousian afsendes til Sultanen i Persien. Endelig maa det fremhæves, at de nordiske Krøniker og især deleshed Knytlinga Saga, der i Reglen er saa smaalig og nøieregnende med alle genealogiske Enkeltheder og saadanne Kjendsgjerninger, der have Hensyn til den kongelige regerende Familie i Danmark, ere aldeles stumme, naar det gjælder Svend og hans sørgelige Endeligt. Saxo Grammatikus og Svend Aagesen, der begge have skrevet neppe flirsindstyve Aar efter det første Korstog, og som endvidere begge have en uimodstaaelig Forkjærlighed for dramatiske Fortællinger, vilde sikkerligt ikke have ladet denne forblive ubenyttet. Saxo taler med stor Vidtløftighed om Svend Nordbagge, der var Biskop i Roskilde, og ligeledes om Erik Eiegod, Konge af Danmark, hvilke begge døde i Orienten, den ene ni Aar tidligere og den anden fire Aar sildigere end Prinds Svend: om denne Sidste siger han derimod ikke et eneste Ord. Næsten alle nyere Historieskrivere, der have behandlet Korstogene, saasom Mills, Michaud, Wilken og næsten alle Nordens Kommentarskrivere betænke sig imidlertid ikke paa at optage Legenden, som er fortalt af Albert fra Aken, og som af Tasso er bleven behandlet

poetisk. Dette har sin Grund deri, at ved Siden af de Modsigelser og Umuligheder, som maatte bringe til fuldstændigt at forkaste Alberts Fortælling, kan man ikke negte, at der jo gives Grunde for at antage, om ikke Florine's, saa idetmindste Svend's Tilværelse. For det Første kan man i den akenske Domherres Fortælling ikke bestride Nøiagtigheden i visse topographiske Enkeltheder angaaende den nuværende Sø Igridi og de varme Bade ved Philomelium. Dernæst træffer man hos Aarbogsforfatteren Saxo[1]) et Sted, som har en Albert fra Aken aldeles uvedkommende Oprindelse, og hvori det fortælles, »at en Broder af de Danskes Konge i Aaret 1097 drog med to Biskopper[2]) til det hellige Land.« Endelig maa det bemærkes, at Aarbogsforfatteren Saxo, der var en unavngiven Munk fra Halberstadt, var næsten samtidig med det første Korstog, hvorvel han Ord til andet har laant Fortællingen derom fra Abbeden i Aurach. Det Par Linier, han helliger den danske Prinds, ere af ham indskudte i et Skrift af Ekkehart; og Halberstadt, der var beliggende paa en af de Veie, som fulgtes af de fra det hellige Land tilbagevendende Pilgrime, var ikke saa fjernt fra Danmark, at Aarbogsforfatteren jo godt har fra et eller andet Øienvidne kunnet erholde en

---

[1]) »Præter hos, frater Regis Danorum cum duobus episcopis.« Annalista Saxo, ann. 1097 (SS. RR. Germ. VI, 730); i Aarbogsforfatterens Text er dette Sted fremhævet med særegen Skrift, ligesom ogsaa alle de andre Steder, der ikke af ham ere laante fra andre bekjendte Krønikeskrivere. Det er fra den samme Aarbogsforfatter at den tydske Krønikeskriver Gobelin Persona i det femtende Aarhundrede har laant, hvad han fortæller om Svend (Meibomius, SS. RR. Germ. I, p. 263).

[2]) Christiern fra Aarhus og Henrik fra Vendsyssel, ifølge Suhms Danmarks Historie, V, 40.

Efterretning, hvormed han senere har kunnet finde Behag i at berige Abbeden fra Aurach's Fortælling. Man kan endnu dertil føie et Vidnesbyrd, som skyldes Munkene i St. Alban[1]), der vare saa godt oplyste om Nordens Anliggender, og endvidere det, som skyldes Thomas Bartholin[2]). Denne sidste Forfatter samlede nemlig i det 17de Aarhundrede sine Annaler ved Hjælp af Aktstykker, som nu ere tabte. Hvis man, foruden disse forskjellige Formodninger, lægger Mærke til, at den Taushed, som iagttages af Nordens Aarbøger, der ialmindelighed ere temmelig sparsomme paa Meddelelser om Skandinavernes Bedrifter i Udlandet, ingenlunde er et uantasteligt Argument, og at Albert fra Aken desuden har den Sædvane at give Sønnerne Fædrenes Navn[3]), og hvis man følgelig antager Muligheden af, at Martyren fra Philomelium er valgt iflæng blandt fjorten uægte Børn af »Kongefaderen« Svend Estridsen, saa vil man fatte, hvorfor Nordens Kritikere og deriblandt selv Munch[4]), der er den strengeste af dem alle, endnu betænke sig paa med Sybel[5]) og »l'Art de Verifier les Dates,« at opgive en af den skandinaviske Middelalders meest poetiske Personligheder. Siden de Ar-

---

[1]) »Hoc quoque tempore Svenus, Danorum regis filius et cruce signatus cum MD optime armatis ad obsidionem properans Antiochenam, non longe ab urbe Nicæa, Turcorum perpessus insidias cum suis omnibus interfectus est, etc.« Roger of Wendower, edit. Coxe. t. I. p. 31, gjentaget af Paul Æmili fra Verone i Gesta Francorum, udg. i Basel, p. 125.

[2]) Bartholini, Annales, ad ann. 1097 (SS. RR. Danic. t. I, p. 379).

[3]) I Særdeleshed gjælder dette Sigurd Magnússon, som han benævner Magnús, og Kilidje Arslan ben-Soleyman, som han kalder Soliman.

[4]) Det norske Folks Historie, t. III, p. 534.

[5]) See Sybels fortrinlige Kritik i hans »Geschichte des ersten Kreuzzugs, p. 104.

beider, som skyldes Reineck[1]) og Gram[2]), og siden Suhms og Langebecks lærde Afhandlinger[3]), er Svend bleven en i Danmark folkeyndet Personlighed. Reineck og Gram vare de første, som søgte at gjenfinde ham i de nordiske Stamtavler. I Aaret 1647 bestilte Kong Christian den 4des Søn, Frederik den 3die, hos Maleren Karl van Mandern et Maleri[4]), der skulde forestille den danske Prinds's Død efter Fortællingen hos Tasso; Albert Haelweg blev overdraget at stikke det i Kobber, og under samme anbragtes som Indskrift et Digt af Otto Sperling. Selve Sangen hos Tasso fandt i Begyndelsen af dette Aarhundrede en national Fortolker, og under Titelen »De Danskes Priis«, blev Episoden om Svend gjengiven i heroiske Vers af Digteren Baggesen[5]). I den Uvished, som omgiver et Sagn, der er

---

[1]) I Noterne til sin Udg. af Albert fra Aken (Helmstadt, 1583, in-4°). — Reineck, som stod i Forbindelse med Henrik Rantzow, sendte denne Sidste den nye Krønike. Rantzow, hvis Fader og Brødre havde været i det hellige Land, interesserede sig levende for Svend, hvilket den danske Kantsler Kaas ikke mindre gjorde. Tre Aar senere vare deres Gisninger om den danske Prinds af Reineck blevne meddeelte i Anmærkningerne i Hovedudgaven af Albert fra Stades Krønike (1586), der af ham var bleven funden i selve Rantzows Bibliothek. Hvidtfeldt, der skrev i Aaret 1600, synes imidlertid ikke at være bleven underrettet om de af Reineck og Rantzow foretagne Undersøgelser; hvor stor Ynder han end var af det Overnaturlige, forbigaaer han denne Fortælling med Taushed; kun udsætter han (t. I, p. 196) til Aar 1095 Svend Nordbagges Død i Orienten, hvilken Vildfarelse maaskee staaer i nogen Sammenhæng med Historien om Prinds Svend.

[2]) Noterne til hans Udgave af Meursius (Florents, 1746, in-fol.), t. X, col. 112.

[3]) Suhm, Forbedringer, p. 137; Danm. Hist., p. 42; Langebeck, SS. RR., Danic. III, 631.

[4]) Dette Maleri, som er af et meget stort Omfang, findes endnu i det kongl. Museum i Kjøbenhavn; see Rumohr og Thiele, Gesch. der Königl. Kupferstich-Sammlung zu Kopenhagen, p. 61.

[5]) Skandinaviske Literatur-Selskabs Skrifter, t. III, 1806, p. 438—457. Det befriede Jerusalem af Tasso er endnu ikke blevet

blevet saa agtværdigt, er der Intet til Hinder for, at man søger de femten hundrede Tappre, som deelte den danske Prindses Skjæbne, blandt disse samme »Normanner«, som Anna Comnena, Ekkehard af Aurach og Foucher af Chartres vise os ifærd med at opsøge Eventyr, saavel før Gotfred af Bouillon som i hans Spor. Man kan i Virkeligheden, uden Frygt for at støde an imod Sandsynlighed, opstille den Formodning, at Albert fra Aken har, for derved at skabe Episoden om Svend, sammenflikket Stumperne af to eller tre Noveller, der allerede, før de naaede Leiren ved Antiochia, vare forvanskede og siden ganske vansiredes af forskjellige Øienvidner, hvis Erindringer Albert siges at have samlet. Under en saadan Forudsætning kan man antage, at der blandt de talrige Svendsønner, ægte eller uægte Sønner af den gamle Svend Estridsen eller af hans syvende Søn[2]) Svend Svendsen, har været En, som ved forskjellige Eventyr er bleven ført imod Syd, ligesom Thorgils[3]), der drog ud at søge sin Lykke i Rusland, eller som Knud Magnusen[4]), der i Aaret 1075 ilede Gregorius den 9de til Hjælp og døde nogen Tid derefter i Italien[5]). Denne unavngivne Prinds

fuldstændigt oversat paa Dansk. Paa Svensk haves to Oversættelser af samme.

[1]) Eller maaskee imellem Sønnerne af Svend Estridsens Døttre. — Maaskee ogsaa, saaledes som Stephanus har meent (Wormii Epistolæ, p. 225), er Legenden om Svend kun en Gjengivelse af hvad Will. af Malmesbury (l. II, kap. CC, t. I, p. 242) fortæller om Svend Godvinsons Død. Om denne hedder det: »Hierosolymam abiit indeque rediens a Saracenis circumventus et ad mortum cæsus est.«. See ovenfor S. 171.

[2]) Om Svend Estridsens Sønner, see Saxo Gramm. l. XI, udg. af Müller, p. 557; Knytl. Saga, k. XXIII (Fornm. Sögur, XI, p. 212).

[3]) Knytl. Saga, k. XXIII (Fornm. Sögur, XI, p. 212).

[4]) Knytl. Saga, k. XXIII (Fornm. Sögur, XI, p. 212).

[5]) Pave Gregorius den 7de havde (d. 25de Jan. 1095) forlangt af Svend Estridsen, at han skulde sende en af sine Sønner ud at bekæmpe Normannerne i Neapel (Mansi, XX, p. 164).

Erik Eiegod Konge af Danmark.

Svend, som Hændelsen har stillet i Spidsen for en Skare af de fra Norden udvandrede Folk, af disse Normanner af tvivlsom Herkomst, maaskee endogsaa for en Afdeling af Væringe-Garden, skal, i Tillid til sin egen Tapperhed, have villet ene udføre Reisen gjennem Rumænien, og i en ukjendt Kamp, imod en af de tyrkiske Bander, der vare Levninger af Dorylæa-Hæren, skal han endvidere have fundet sin Død; voxet med Afstanden, skal dette Nederlag senere have undfanget Legenden, som er meddeelt af Albert fra Aken.

Hvis vi nu forlade Gisningernes og Legendernes Omraade, og tilbagelægge et Tidsrum af to eller tre Aar, ville vi blive Vidne til Befrielsen af de hellige Steder, og see Efterretningen om samme drage hurtigere gjennem hele Europa, end Forkyndelsen af de Tog havde gjort det, som det christelige Samfund havde at takke for Befrielsen; vi ville tillige see Budskabet derom ankomme til Nordens tre Kongeriger, hvor det med stor Glæde hilses af de Troende og optræder paa en mere eller mindre klar Maade i Skandinaviens samtidige Aarbøger[1]). Skandinaverne, tilskyndede deels af Haabet om at finde en eller anden berømmelig Vaabendaad at udøve i de første Korsfareres Spor, deels af Ønsket om at ile hen at bringe Frelserens nylig befriede Grav deres Hyldest, hine ledede af det fra Fædrene nedarvede Mod, disse opmuntrede af det Exempel, der som vi senere ville faae at see gaves dem, af en dansk Konge, der er en af Nationalhistoriens meest folkeyndede Fyrster, ile strax efter Modtagelsen af det store Budskab med at tiltakle

[1]) Jfr. SS. RR. Danicarum, I, p. 174, 202, 239, 339; II, p. 606; III, p. 48; VI, p. 623; Annálar Islenzkir, ann. 1091 (Ant. Russes, II, p. 374), etc. etc.

deres Skibe, at udruste Krigere og belave sig, ligesom deres christne Brødre, til at foretage den store Reise til Orienten. Den danske Konge Erik Eiegod skal fremdeles nyde den Ære at være den første Regent i Europa, der bestemmer sig til at forlade sine Stater, for i et reent gudfrygtigt Øiemed at begynde en saa lang og møisommelig Reise.

Aktstykker fattes der langtfra ikke til Eriks Historie. Saxo Grammatikus, Svend Aagesen[1]), Knytlinga Saga[2]) og den hellige Knud Lavards Levnet[3]), der nylig er bragt for Lyset, udbrede sig med stort Velbehag om denne Fyrstes Karakteer, om hans physiske og moralske Egenskaber. Et betydeligt Antal danske og tydske Aarbøger have optegnet Hovedbegivenhederne i hans Regeringstid; Suhms Arbeider navnlig lade kun faa tvivlsomme Punkter ubelyste i denne Periode af Danmarks Historie. Erik var, som vi have sagt, fra sine første Regeringsaar bleven kaldt med Tilnavnet Eiegod, og det af tre Grunde, tilføier Saxo[4]): »først fordi under hans Regering Frugtbarheden vendte tilbage og var saa overvættes, at en Skjæppe Korn kun kostede en Hvid; dernæst fordi han var den største og stærkeste Mand i hele sit Rige; endelig fordi Ingen, som henvendte sig til ham, gik bort fra ham, uden at bringe en Gave hjem med sig.« Saxo og Knytlinga Saga fremstille os ham som en upartisk Udøver af Retfærdigheden, og som en Konge, der lod sine Venner føle sin Mildhed i samme Grad, som hans Fjender maatte føle hans Strenghed. »Mod Tyve og

[1]) Saxo Gramm. l. XII, udg. af Müller, p. 593—615; Svend Aagesen, kap. VI (SS. RR. Dan. I, p. 58).
[2]) Til Belysning af Eriks Regering, har den opbevaret os Digtet Eriksdrápa, der er forfattet under Kongens Pilgrimsreise af Skjalden Markús Skeggjason.
[3]) Udg. af Waitz, i Göttingen, 1861, in 4°.
[4]) Saxo, l. XII, udg. af Müller, p. 601.

Røvere, hedder det, gik han frem uden Skaansel, og Skjelmerne tugtede han alvorligt, saa vel, at Forbrydelserne forsvandt under hans Scepter.« Som ivrig Christen byggede han Kirker, grundlagde Klostre og vaagede over »Iagttagelsen af de guddommelige Love«. Hans christelige Kjærlighed kjendte ingen Grændser, og hans Skatkammer stod aabent for alle Ulykkelige. Sagaen roser ogsaa hans Veltalenhed og hans Lærdom; han forstod flere Sprog, »og paa sine Reiser følte han aldrig Trang til at benytte nogen Tolk[2]). Hans kraftige Stemme kunde høres i en halv Miils Afstand«; han fandt Behag i at holde lange Taler, og i de høitidelige Forsamlinger forstod han at begeistre Folket. Krønikerne ere uudtømmelige i at rose hans fysiske Styrke. Udstyret med et beundringsværdigt smukt Ansigt, ragede han desuden med hele Hovedet op over de høieste Mænd i Landet. Man havde ofte seet ham paa eengang kaste til Jorden to af de stærkeste Brydere, skjøndt han sad ned og de stode op; man havde ligeledes seet ham svinge Kastespydet og kaste med Slyngen to Gange længer bort, end de kraftigste Stridsmænd formaaede det; i en Leg, som kaldtes Skindráttr[3]), kunde han, skjøndt han sad ned, rive fire Mænd, der havde forenet sig imod ham ene, bort med sig. Denne Helt, som er at ligne med dem, hvorom Legenderne fortælle os, denne Regent, som var paa eengang adlydt og afholdt, som kunde rose sig af aldrig at have seet nogen Fjende sætte Foden over hans Grændser, denne store Hedninge-Dræber og Sørøver-Jæger var kommen i Strid med den anmassende Magt, der udøvedes af

---

[1]) Knytl. Saga, kap. LXXIV (Fornm. Sögur, XI, p. 300).
[2]) Knytl. Saga, kap. LXXIII (Fornm. Sögur, XI, p. 298).
[3]) Skindráttr var at ligne med Brydeøvelserne i den nyere Gymnastik. Enhver af de Kæmpende tog fat i Enden af et stærkt Toug og søgte derpaa at rive sin Modstander med sig.

Liemar, Erkebiskop i Hamborg og Kirkens Primas i Norden. Aarsagerne til deres Strid ere ukjendte[1]). Den alvorligste Anledning til deres Uenighed var vistnok Kongens Utaalmodighed efter at gjøre Indsigelse imod et fremmed kirkeligt Overhoveds aandelige Regimente, men Paaskudet, der blev grebet, synes at have været Eriks Ægteskab i forbudet Led med hans kjødelige Næstsødskendebarn Bodil. Idetmindste er det vist, at Erik, som to Gange var bleven sat i Kirkens Band, havde seet sig nødsaget til at indanke Sagen for den pavelige Domstol i Rom.

Det er af den Grund, at han Aar 1098 foretog, som det allerede er sagt, en Reise til Apostlernes Grav og til Bari, hvor Pave Pascal den 2den ledede et Kirkemøde. Denne første Pilgrimsfart, paa hvilken han havde kunnet være Vidne til den Begeistring, Korstoget havde vakt, blev ganske vist Anledningen til det længere Tog, han som andægtig Christen paatog sig, for derved at søge at erholde fuldstændig Tilgivelse for sine Feil, og at frigjøre sig for den kirkelige Banlysning, der var overgaaet ham. Saxo fortæller som sædvanlig, for at forklare Eriks Afreise til det hellige Land, en Historie, der er mere dramatisk end sandsynlig[2]). Det er Aften; Kongen holder Maaltid i fri Luft, da kommer der en berømt Virtuos, som roser sig af, at han ved sin Harpes Toner kan bringe Gjæsterne i et rasende Vanvid[3]). Kongen opfordrer ham til at fuld-

Erik Eiegods Pilgrimsfart til Rom (1098). Han begaaer Manddrab.

---

[1]) See derom Saxo, I, XII, (udg. af Müller, p. 606), der gaaer forsigtigt udenom det Uregelmæssige i det kongelige Ægteskab, hvilket var i det tolvte Aarhundrede et meget alvorligt Tilfælde.

[2]) Saxo I, XII, udg. af Müller, p. 606.

[3]) Om dette Vanvid, som paa Oldnordisk kaldtes Drambaslagr, see Müllers Anmærkninger til Udgaven af Saxo, p. 326, og ligeledes Ynglinga Saga, kap VII, efter hvilken Odins Fortryllelser (Galdrar) fremkaldte hos Berserkerne den blinde Fanatisme, som

byrde en saadan Undergjerning; Manden modtager Udfordringen. Af Forsigtighed lader man da alle Vaaben bringe bort og befaler Garderne at holde sig udenfor, men at ile til ved den første Larm, for at frarive Harpespilleren sit Instrument og, hvis det gjøres nødigt, da at skille de Stridende ad. Harpespilleren begynder; lidt efter lidt overfaldes Gemytterne af et Raseri, der først udtaler sig i høie Raab og Skrig. Garderne ile derpaa til; de finde Kongen ganske rasende og søge forgjæves at berolige ham; med sin stærke Haand knuser han fire af sine troeste Riddere, og giver ikke efter, før han holdes tæmmet under en Opstabling af Hynder. »Saasnart Erik saaledes er beroliget, siger Saxo, udgyder han strømmeviis Taarer, opretter, saavidt det er muligt, Følgerne af sin Brøde, og for at udsone samme, aflægger han hemmeligt det Løfte, at ville drage til det hellige Land.« Danmarks Riimkrønike[1]) fortæller Begivenheden paa en Maade, der giver Kjendsgjerningen større Sandsynlighed: »det er paa sin Tilbagekomst fra Rom, hedder det, og under Indflydelsen af Sydens varme Vine, at den gode Konge glemte sin sædvanlige Sagtmodighed.«

Erik Eiegods Løfte. Thinget i Viborg.

Vist er det i ethvert Fald, at Erik forberedede sig alvorligt til at opfylde sit Løfte. Han sammenkaldte saaledes i Viborg Kongerigets almindelige Thing, og omgiven der af Prindserne af Blodet, foruden af alle sine Riddere, erklærede han i en rørende Tale, som er opbevaret os i Knytlinga Saga[2]), at det var hans Hensigt at forlade Riget, for at drage hen og besøge de hellige Steder. »Danske Mænd,

---

bemægtigede sig Snigmorderne paa Libanon i Middelalderen. Vossius har deri villet see en Efterligning af Historien om Antigenides (Plutark, de fortuna Alexandri, I, II, Paris. Udg. p. 385).

[1]) Den danske Riimkrønike, v. 3615 og følgende; Udg. af Molbech, p. 183.

[2]) Knytlinga Saga, kap. LXXIX (Fornm. Sögur, XI, p. 312).

sagde han, Gud belønne Eder for den Kjærlighed, den Lydighed og al den gode Villie, hvorpaa I stedse have givet mig Beviser, saalænge jeg har staaet i Spidsen for Eder. Nu agter jeg, uden at vide, om jeg nogensinde igjen skal komme tilbage, at tiltræde en Reise til Jerusalem, ledsaget af min Søn Erik og af alle dem, som ville følge mig. Min yngste Søn Knud[1]) er det min Agt, at give Titel af Hertug tilligemed Provindsen Sønderjylland. Enhver veed, at ifølge Loven er min Broder Niels den Første i Arvefølgeordenen; jeg vil paa ingen Maade berøve ham den Hæder og Værdighed, der tilhører ham, da jeg er forvisset om, at han vil paa samme Maade handle imod Mine; thi jeg har saamegen Tillid til hans broderlige Hengivenhed, at jeg ikke tvivler om, at han jo med sit Venskab og sin Bistand vil raade og understøtte min Søn Knud, som endnu er Barn, og bevare for ham den Provinds, som jeg skjænker ham. Jeg beder dem indstændig at opføre sig imod hinanden, som det sømmer sig gode Slægtninge, og jeg anmoder alle mine Venner om, at omgaaes min Søn med Godhed og Velvillie.« Folket, som forbauses over denne Tale, græder som Børn, der staae i Begreb med at skilles fra deres Fader, og ved sine Bønner søger det at bringe Kongen bort fra sit Forsæt, og hvad der er endnu mere, hele Forsamlingen tilbyder, under Bifaldsraab, at frikjøbe Kongen fra sit Løfte, ved Hjælp af et frivilligt Paalæg af Trediedelen af Enhvers Indtægt. Kongen modsætter sig imidlertid dette Tilbud og erklærer endogsaa, at han paa egen Bekostning vil foretage Reisen, og at han ikke vil, at Udøvelsen af hans Andagt skal blive en Byrde for Folket. Da han derefter har hørt de Fornemmes Raad, udnævner han til

[1]) Knud Lavard (eller Lord) var Søn af Erik og Dronning Bodil; senere blev han Vendernes Konge.

beider, som skyldes Reineck[1]) og Gram[2]), og siden Suhms og Langebecks lærde Afhandlinger[3]), er Svend bleven en i Danmark folkeyndet Personlighed. Reineck og Gram vare de første, som søgte at gjenfinde ham i de nordiske Stamtavler. I Aaret 1647 bestilte Kong Christian den 4des Søn, Frederik den 3die, hos Maleren Karl van Mandern et Maleri[4]), der skulde forestille den danske Prinds's Død efter Fortællingen hos Tasso; Albert Haelweg blev overdraget at stikke det i Kobber, og under samme anbragtes som Indskrift et Digt af Otto Sperling. Selve Sangen hos Tasso fandt i Begyndelsen af dette Aarhundrede en national Fortolker, og under Titelen »De Danskes Priis«, blev Episoden om Svend gjengiven i heroiske Vers af Digteren Baggesen[5]). I den Uvished, som omgiver et Sagn, der er

---

[1]) I Noterne til sin Udg. af Albert fra Aken (Helmstadt, 1583, in-4°). — Reineck, som stod i Forbindelse med Henrik Rantzow, sendte denne Sidste den nye Krønike. Rantzow, hvis Fader og Brødre havde været i det hellige Land, interesserede sig levende for Svend, hvilket den danske Kantsler Kaas ikke mindre gjorde. Tre Aar senere vare deres Gisninger om den danske Prinds af Reineck blevne meddeelte i Anmærkningerne i Hovedudgaven af Albert fra Stades Krønike (1586), der af ham var bleven funden i selve Rantzows Bibliothek. Hvidtfeldt, der skrev i Aaret 1600, synes imidlertid ikke at være bleven underrettet om de af Reineck og Rantzow foretagne Undersøgelser; hvor stor Ynder han end var af det Overnaturlige, forbigaaer han denne Fortælling med Taushed; kun udsætter han (t. I, p. 196) til Aar 1095 Svend Nordbagges Død i Orienten, hvilken Vildfarelse maaskee staaer i nogen Sammenhæng med Historien om Prinds Svend.

[2]) Noterne til hans Udgave af Meursius (Florents, 1746, in-fol.), t. X, col. 112.

[3]) Suhm, Forbedringer, p. 137; Danm. Hist., p. 42; Langebeck, SS. RR., Danic. III, 631.

[4]) Dette Maleri, som er af et meget stort Omfang, findes endnu i det kongl. Museum i Kjøbenhavn; see Rumohr og Thiele, Gesch. der Königl. Kupferstich-Sammlung zu Kopenhagen, p. 61.

[5]) Skandinaviske Literatur-Selskabs Skrifter, t. III, 1806, p. 438—457. Det befriede Jerusalem af Tasso er endnu ikke blevet

blevet saa agtværdigt, er der Intet til Hinder for, at man søger de femten hundrede Tappre, som deelte den danske Prindses Skjæbne, blandt disse samme »Normanner«, som Anna Comnena, Ekkehard af Aurach og Foucher af Chartres vise os ifærd med at opsøge Eventyr, saavel før Gotfred af Bouillon som i hans Spor. Man kan i Virkeligheden, uden Frygt for at støde an imod Sandsynlighed, opstille den Formodning, at Albert fra Aken har, for derved at skabe Episoden om Svend, sammenflikket Stumperne af to eller tre Noveller, der allerede, før de naaede Leiren ved Antiochia, vare forvanskede og siden ganske vansiredes af forskjellige Øienvidner, hvis Erindringer Albert siges at have samlet. Under en saadan Forudsætning kan man antage, at der blandt de talrige Svendsønner, ægte eller uægte Sønner af den gamle Svend Estridsen eller af hans syvende Søn[2]) Svend Svendsen, har været En, som ved forskjellige Eventyr er bleven ført imod Syd, ligesom Thorgils[3]), der drog ud at søge sin Lykke i Rusland, eller som Knud Magnusen[4]), der i Aaret 1075 ilede Gregorius den 9de til Hjælp og døde nogen Tid derefter i Italien[5]). Denne unavngivne Prinds

fuldstændigt oversat paa Dansk. Paa Svensk haves to Oversættelser af samme.

[1]) Eller maaskee imellem Sønnerne af Svend Estridsens Døttre. — Maaskee ogsaa, saaledes som Stephanus har meent (Wormii Epistolæ, p. 225), er Legenden om Svend kun en Gjengivelse af hvad Will. af Malmesbury (l. II, kap. CC, t. I, p. 242) fortæller om Svend Godvinsons Død. Om denne hedder det: »Hierosolymam abiit indeque rediens a Saracenis circumventus et ad mortum cæsus est.«. See ovenfor S. 171.

[2]) Om Svend Estridsens Sønner, see Saxo Gramm. l. XI, udg. af Müller, p. 557; Knytl. Saga, k. XXIII (Fornm. Sögur, XI, p. 212).

[3]) Knytl. Saga, k. XXIII (Fornm. Sögur, XI, p. 212).

[4]) Knytl. Saga, k. XXIII (Fornm. Sögur, XI, p. 212).

[5]) Pave Gregorius den 7de havde (d. 25de Jan. 1095) forlangt af Svend Estridsen, at han skulde sende en af sine Sønner ud at bekæmpe Normannerne i Neapel (Mansi, XX, p. 164).

slutte sig til ham, og begge aflagde de Kydskheds Løfte for den Tid Pilgrimsfarten varede.

Eiegods Af-
e. Hans Op-
paa Gulland.

Saasnart alle Forberedelser til Afreisen vare færdige, indskibede Kongen sig med sit Følge og styrede Kursen henimod Rusland; Modvind tvang ham imidlertid til at søge Havn i Visby, den allerede dengang berømte Hovedstad paa Øen Gulland[1]). »Han blev der modtaget som Gjæst, fortæller en Krønikeskriver fra Øen, og levede der som Ven[2]), uden, som flere af hans Efterfølgere, at søge at bemægtige sig Øen.« En heel Maaned forblev han i Visby, hvor han grundlagde en Kirke under Paakaldelse af den hellige Olaf[3]), der var Øens Apostel. De danske Herrer ønskede at bidrage til dette fromme Værk og efterlode rige Gaver, som de skjænkede Øen. Fra Gulland naaede Erik Estland, hvor han, fortælles der, grundlagde flere Stiftelser[4]), og derefter beredte han sig til at gjennemreise Rusland, som

---

[1]) See Knytlinga Saga (Kap. LXXVIII), hvis Forfatter har gjort sig skyldig i en mærkelig Forvexling af denne Henrik, som efterfulgtes af Bodils Søn Knud Lavard, og den tydske Keiser Henrik, som han gjør til Bodils Broder.

[2]) I en fuldstændigere haandskreven Udvikling af Nicolaus Petrejus's Bog (De Cimbrorum et Gothorum origine, Lipsiæ, 1697), der opbevares i de kongelige Arkiver i Stokholm, træffer man, angaaende Eriks Ophold paa Gulland, følgende Citat, som er laant fra lokale Aktstykker, der nu ere tabte, og som Petrejus raadførte sig med under sin Reise paa Øen, Aar 1547: »Porro vero Ericus Bonus, Daniæ rex, iter faciens in Terram Sanctam anno 1102, vento contrario impeditus, in portum appulit Visbiensem; statione hic integro mense habita, cum audivit gentem ad Christum sancti Olai regis opera perductam, in urbe templum eidem sancto extrui magno suo sumtu curavit; multi quoque nobiles, qui in comitatu regis erant, ejus exemplum secuti, in hanc rem dona conferebant.« See Strelow, Guthilandske Chrönica, p. 140; Walin, Gotlandska Samlingar, p. 239, og Brunius, Gotlands Konsthistoria, p. 168.

[3]) Strelow, l. c.

[4]) Ruinerne af Sct Olafs Kirke findes endnu i Visby.

den Gang var deelt, som vi have sagt, i flere smaa Stater, der regeredes af skandinaviske Fyrster, blandt andre af Eriks Broder Thorgils og af hans Frænde Mstislav Harald[2]). Sviatopolk, som regerede i Kief (hvilket udtrykkelig siges af Markús Skeggjason[3]), »overlod ham flere tappre, krigsvante Ledsagere, som skulde følge og veilede ham paa hele Reisen. I enhver By droge Præsterne Kongen imøde i Procession med de hellige Relikvier, og han blev overalt modtagen med Klokkernes Ringning og Afsyngning af Hymner« [4]).

Erik ankom saaledes til Constantinopel, men Keiseren, som nylig havde havt Grund til at besvære sig over de latinske Korsfareres uafbrudte Gjennemreise, negtede at give de Danske Tilladelse til at komme ind i Staden, men tilbød dem derimod Gjæstfrihed udenfor Stadens Mure; han vidste, hvor stor Yndest Erik nød blandt Skandinaverne, og han frygtede for, at Væringe Garden skulde fristes til at gjøre sig skyldig i Frafald og samle sig omkring en saa afholdt Anfører[5]). »Erik, siger Saxo, blev Keiserens Mistanke vaer, men ladende som om han ikke havde forstaaet den, begjærede han, at maatte komme ind i Staden alene, uden alt Følge, for at kunne vise Helgenernes Relikvier sin Ærefrygt, hvorhos han forsikkrede, at det var ene hans Gudsfrygt, som førte ham til Byzants. Kei-

Erik Eiegods Ankomst til og Ophold ved Alex. Comnenus's Hof.

[1]) Suhm kalder disse i Tvivl.

[2]) Mstislav Harald var Konge i det nordlige Rusland og residerede i Aldeyuborg (Ladoga). Erik Emun ægtede senere denne Fyrstes Datter Malmfrid, som han havde lært at kjende paa denne Reise.

[3]) Eiríksdrápa, Knytl. Saga, kap. LXXIX (Fornm. Sögur, XI p. 313).

[4]) Eiríksdrápa, Knytl. Saga, kap. LXXXI (Fornm. Sögur, XI p. 315).

[5]) Saaledes som den gjorde det sex Aar senere, for at tage Tjeneste hos Bohemund. See derom Saxo, som udbreder sig vidtløftigt om denne Gjenstand (l. XII, Müllers Udg. S. 611).

seren roser Kongens Tænkemaade og lover at ville den næste Dag give ham Svar. Væringerne anholde imidlertid om Tilladelse til at maatte den næste Dag tage ud og hilse paa Erik. Dette indrømmer Keiser Alexis dem, paa den Betingelse, at de begive sig ud til ham i smaa Afdelinger, af Frygt for at Kongens Taler skulde bringe hele Garden til at gjøre Opstand; Keiseren sender dernæst sine Tolke ud, for at de skulle udforske Eriks Hensigter[1]) og give Beretning om, hvorledes han udtrykte sig til sine Landsmænd. Dette gav Kongen en skjøn Leilighed til at øve sin Veltalenhed. Han henvendte saaledes til Væringerne Ord, som i Ludvig den Helliges Mund ikke vilde have været slet valgte; han lykønsker dem blandt andet til ved deres Optagelse i Keiserens Garde at have naaet den største Ære, en Skandinav kan attraae. »Som frivillige Udvandrere fra deres Fædreland, siger Erik, overgaae de nu i Berømmelse deres Landsmænd, der ere forblevne i deres Hjem. De ere desuden lykkeligere stillede i Constantinopel, end de vilde være det i deres Hjemstavn; Keiseren har betroet dem Vagten om sin Person, ikke saameget paa Grund af deres egne Fortjenester, som formedelst deres Forgængeres udviste Tjenester; de bør følgelig beflitte sig paa Ædruelighed og undflye Udsvævelser; ved saaledes at frigjøre sig for Lasternes Byrde, vilde de fritage Keiseren for tunge Sorger. Hvis de derimod overtræde Tarvelighedens Forskrifter, ville de blive ligegyldige for Opfyldelsen af deres Pligter, og i samme Grad indvikle sig i Strid og Kiv; derfor maa de vogte sig for, ved nogetsomhelst Forbund med

---

[1]) Sammenlign hermed det Sted i Romanen om Carl den Store, hvor Hugo fra Constantinopel lader Keiseren og hans tolv Pairer udspeide. (Charlemagne, v. 439—441, i Udg. af Francisque Michel, p. 18.)

Fjenden, at stille Omsorg for eget Vel over Omsorg for deres Ære, at foretrække Flugten fremfor Døden, eller at søge deres Frelse i Feighed.« Erik slutter sin Henvendelse til dem med Løfte om, at ville belønne dem ved deres Tilbagekomst til Danmark i Forhold til de Tjenester, som de have viist Keiseren. Da Spionerne havde givet Alexis Beretning om alt, hvad de havde hørt, kunde Keiseren, som var vant til Normannernes troløse Færd i Italien, ikke tilbageholde sin Forbauselse og ikke undlade at prise Eriks kongelige Ærlighed og Væringe-Gardens Troskab. Fra da af overtydet om, at Hensyn til Religionen var den eneste Bevæggrund til Kongens Reise, befaler han, at der skal gjøres alle Forberedelser til at yde ham et glimrende Indtog i Staden; denne lader han derfor smykke paa alle Maader; paa Gaderne lader han udbrede Tæpper, og selv tager han Erik imøde, fører ham ved Haanden ind i Byen og overlader ham, efter Saxos Sigende, sit eget Palads.[1])

Saxo og Knytlinga Saga udbrede sig med Velbehag om de to Monarkers gjensidige Gavmildhed. Alexis overlader til Erik at vælge imellem Festligheder i Hippodromet[2]), hvor han tilbyder at give Forestillinger til hans Ære, og den Sum, som det Slags Lege pleie at koste, i Alt fyrretyve Talenter rødt Guld[3]). Erik undslaaer

---

[1]) See Saxo, hos hvem det hedder, at Keiserne fra den Tid af ophørte at beboe Blachernes Palads, for at lade det staae som et evigt Mindesmærke om en saadan Konges Besøg. »Knytlinga Saga taler ikke om dette Triumfindtog, hvis Skildring Saxo maaskee har laant fra de norske Sagn om Kong Sigurd.

[2]) Kaldet paa Oldnordisk Padreimsleikar.

[3]) Markús Skeggjason betegner Summens Størrelse med Udtrykket »en halv Læst«, der var en Vægt svarende til fyrretyve Talenter, og som i dansk Mønt vilde udgjøre 40.000 Rigsd. (see herom Vidalins's Afhandling i Felagsrit, II, 163).

sig i Begyndelsen for at modtage Tilbudet, og vil hverken have Festlighederne eller Guldet; men han har endnu kun tilbagelagt den halve Vei af sin Pilgrimsreise, hans Følge er talrigt og hans Hjælpekilder nærved at være udtømte; han modtager derfor Guldet for at beskytte sine Omgivelser imod altfor store Savn. Keiseren skjænker ham endnu foruden Guldet mangfoldige Relikvier og et Stykke af det ægte, hellige Kors, foruden den hellige Nicolaus's[1]) hele Legeme. Kongen sender disse fromme Skatte til Kirkerne i Roskilde og Lund, med Undtagelse af Helgenen Nicolaus's Legeme og det sande Kors, som han bestemmer til Kirken, han havde ladet opføre i sin Fødeby Slangathorp[2]), og hvis Hovedalter netop indtog den Plads, hvor hans Moder havde bragt ham til Verden; han overleverer derefter til Keiseren alle de kostbare Skatte, som han for hans Skyld havde bragt med sig fra Norden. Keiseren, som ønskede, siger Saxo, »at bevare bestandigt det beundringsværdige Skue af Eriks stolte, imponerende Ydre[3]),« lader ham ikke reise bort, før han har ladet en Billedstøtte forfærdige af ham i naturlig Størrelse, og desuden ladet ham male baade siddende og staaende. Endelig skjænker han ham sin keiserlige Dragt og stiller fjorten vel udrustede Skibe til hans Tjeneste, for at han med dem kan naae det hellige Land.

Eriks Død i Baffa (d. 10de Juli 1103).

Erik gaaer ombord, men selv skulde han ikke naae Maalet for sin Andagtsreise. Hans store Legeme, som Reisen i Italien allerede havde udmattet, formaaede ikke at udholde Heden, som herskede i Grækenland; han over-

---

1) Uagtet hvad derom siges i Sagaerne, maa der paa dette Sted menes en anden hellig Nicolaus end Biskoppen i Myrrha, thi denne hvilede i Sct. Hans Kirken i Bari.

2) Nu Slangerup i Sjælland.

3) Saxo, l. XII, Müllers Udg. p. 613.

faldes paa Veien af en hidsig Feber og nødsages til at standse paa Øen Cypern, i Staden Baffa[1]), hvor der befandt sig en Besætning af Væringer, og hvor han d. 10de Juli 1103 opgiver Aanden, efter at han havde forudsagt sin sidste Time og modtaget det hellige Sakrament. Før sin Død havde han befalet, at man skulde begrave ham i Stadens Hovedkirke, da han forudsagde, siger Saxo, »at Øen, som hidtil pleiede at udstøde af sit Skjød de Døde, man kom og begravede der, vilde roligt modtage hans jordiske Levninger og for Fremtiden ligeledes alle andres; og, tilføier Krønikeskriveren alvorligt, saasnart den hellige Konge først var bleven begravet der, gjorde han virkelig ogsaa dermed Ende paa Øens ildesindede Stemning[2]).« Den

---

[1]) See ovenfor S. 94. De oldnordiske Krønikeskrivere kalde Staden Basta eller Beffa. Abbed Nicolaus (1150) omtaler i sit geografiske Værk Øen Cypern paa følgende Maade: »I Kípr er borg er Beffa heitir, þar er Væríngjaseta, þar andadist Eiríkr Danakonúngr Sveínsson, bródir Knúts ens helga.« Hidtil har man ikke i Kirkerne i Baffa kunnet finde Spor af Eriks Gravsted. — Baffa omtales ligeledes i Noterne til den Reise, som Alphons, Biskop i Jaën, foretog i Aaret 1371, da han ledsagede den hellige Birgitta til Jerusalem. (Disse Noter findes trykte i Margaret's Krønike, som er udgivet af Benzelius i Upsala, 1710, in-4to.)

[2]) Saxo, l. XII, ed. Müller, p. 614, og Knud den Helliges Levnet ere ikke de eneste, som fortælle denne Legende. Wildbrand fra Oldenborg, som Aar 1211 besøgte Øen Cypern, meddeler den næsten i de samme Udtryk, men tilskriver den hellige Helena den. Han henlægger Scenen til Korsets Bjerg »Mons Crucis«, som nu bærer Navnet Stavro Vouni. Hans Ord ere følgende: »Invisor omnium bonorum diabolus colonos et habitatores hujus terræ tanta infestavit malicia, ut corpora suorum mortuorum, quæ de die humo imposuerant, nocte de sepulcris evelleret et ad penetralia suorum charorum reportaret. Unde ipsi indigenæ mortuos suos non poterant sepelire. Quorum cladem Helena Constantini mater, illic tum imperans, est miserata, et eamdem crucem quam integram sicut hodie est, a Hierosolyma secum apportaverat, in prædicto monte collocavit, et sic non solum hostes illos malignos a terra,

unavngivne Forfatter til Knud den Helliges Levnet fortæller denne sidste Begivenhed paa en noget forskjellig Maade: »Da den store Konge, siger han, følte at hans Endeligt nærmede sig, forudsagde han den Dag, da han skulde gaae over til et bedre Liv, og betegnede til samme Tid det Sted, hvor han ønskede at blive begravet. Da hans Omgivelser, i Betragtning af hvad man havde sagt om Landet, hvor de befandt sig, forsikkrede Kongen, at man ikke kunde begrave Nogen der, svarede Kongen: »Jorden tilhører Gud; hvis mit Legeme bortstødes af Kirkegaarden, saa maae I begrave mig udenfor samme.« — Man efterkom hans Villie. Han døde den Dag, han havde forudsagt, og blev derefter begravet paa det Sted, han havde betegnet, og hans Gravsted lod man forblive i Fred. Mærkværdige Vidunder! det Sted, som forhen negtede at ville opbevare de Døde, ophørte fra den Tid af, da Kongens Legeme var stedet der til Hvile, at bortstøde dem, man i den følgende Tid nedlagde der.«

Bodil's Død i Jerusalem. Eriks Ledsagere fortsatte deres Reise under Anførsel af hans Søn Erik Emun og Dronning Bodil. De ankom til det hellige Land og fuldbyrdede fuldstændigt deres Pilgrimsreise. Men Bodil skulde det ikke mere end Erik forundes at gjensee Fødelandet. Hun døde ved sin Ankomst til Jerusalem paa Oliebjerget og blev begravet i Frue Kirke, som er beliggende i Josaphatsdalen[1]). Denne Kirke var nylig bleven gjenopført af de sorte Munke, som

verum etiam ab inferiore, qui carcer dæmonum putatur, potenter expulit.« Wilbrandi Peregrinatio, ed. Laurent, p. 182.

[1]) Det er Robert af Elgin, der i sit Værk Vita sancti Kanuti (SS. RR. Dan. IV, 257) meddeler denne Oplysning. See ligeledes Værket les Églises de la Terre Sainte (det hellige Lands Kirker), ved Grev de Vogué, p. 312.

vare paany oprettede af Gotfred af Bouillon, og hendes Gravsted synes at have været beliggende i Sct. Josephs Kapel, ligeoverfor det, som indsluttede Jerusalems Dronning Melissende. Ligesom hendes Mand, blev hun snart optagen i Helgenernes Samfund; Beboerne af Cypern bleve paa disse Helgeners Forbøn deelagtiggjorte i flere Undergjerninger, og Danmark ærede dem begge som Helgener indtil Reformationens Indførelse. Bodil, som af det gudfrygtige Folk blev forvexlet med en ukjendt Martyr, Helgenen Botvid, erholdt fortrinsviis flere Helligdomme i Danmark, saasom i Roskilde og i Tømmerby i Aalborg Stift, og selv i Sverrig, hvor man troer, at hun er født, blev en Kirke opført til hendes Ære i en Landsby i Provindsen Værmeland; denne Landsby bærer Navn efter hende (Botilsäter), og ovenover den vestre Port paa dens Kirke sees endnu et Steen-Relief, der synes at forestille Dronningen[1]). Talrige Legender og folkeyndede Viser[2]) vedligeholde indtil vore Dage Mindet[3]) om dette kongelige og taalmodige Offer for ægteskabelig Hengivenhed.

Saaledes blev Udfaldet af Erik Eiegods Tog til Orienten[4]).

---

[1]) See Afzelius, Sagohäfder, II, p. 31, 61, og Thomeës Lexikon, under Ordet Botilsäter (Distriktet Näs i Carlstad Län).

[2]) See Frøken Octavia Carléns smukke Novelle, i hendes Gotlandska Minnen, 1861. See endvidere Sandvig, Sånger af ældsta tidsrum, p. 10, 144; Bræmer, Erik Eiegod, Kjøbenhavn, 1817, in-8°.

[3]) Skulde det ikke ogsaa være til en eller anden fjern Erindring om Erik Eiegods Hustrue, at man maa henføre Navnet Bodil, der af alle det trettende Aarhundredes engelske Krønikeskrivere gives hans Sønnesønnedatter, den ulykkelige Ingeborg, der blev Frankrigs Dronning.

[4]) See om Erik Eiegods Reise SS. RR. Danic. I, 18, 22. 39, 58, 68, 120, 161, 174, 239, 252, 271, 369, 379, 387, 425; II, 159, 170, 208, 213, 361, 398, 429, 520, 559, 606. Albert fra Stade, p. 266; Helmoldus, I, kap. XLIX; H. Corner, p. 487, 634; W. af Malmesbury, III, p. 107; Krantzius, Dania, p. 101; Saxo Gramm. I, XII;

Erik Emuns Ophold i det hellige Land. (1103—1106). En dansk Flaade ved Jaffa. (1106).

Man seer, at den hellige Konges Hensigt var aldeles fredelig, og at han var kommen til det hellige Land, snarere for der at finde Tilgivelse for sine Synder, end for at indlade sig i Kamp med Hedningerne. Denne kongelige Reise ombord i en talrig Flaade, bemandet med tre tusind bevæbnede Mænd, kan imidlertid vanskelig betragtes som en simpel Pilgrimsfart; og da Eriks Reisefæller først i Aaret 1107 kom tilbage til Danmark, og det paa den anden Side er vist, at Kongen af Jerusalem ikke kunde forsmaae en saadan Hjælp, saa kan man ikke, uagtet de nordiske Kilders Utilstrækkelighed i saa Henseende[1]), undlade at sammenholde disse Danskes Ophold i det hellige Land med en udførlig Fortælling, som Albert fra Aken[2]) har meddeelt angaaende en talrig engelsk-flandersk Flaades Ankomst til Jaffa i Foraaret 1106. Om denne Flaade hedder det, at den paa Veien »forstørredes af danske Kontingenter (eller Hjælpeskibe)«. Det er for det Første øiensynligt, at de Skibe, som havde bragt Dronning Bodil til det hellige Land, ikke befandt sig der, hverken i Aaret 1103 eller i Aarene 1104—5, paa den Tid, da Staden Acre maatte udholde to Beleiringer, eftersom den første (1103) af disse var mislykket eller forbleven resultatløs af Mangel paa en Blokering fra Søsiden, »quia rex Balduinus navalem non habebat exercitum[3])«; og efterdi Flaaden, som i Mai 1104 forskaf-

Alberic. Novimon. Chronicon, p. 248, 265. Suhm, Forbedringer, p. 121, 138; Idem, Danmarks Hist. V, p. 955, 130; Id. Saml. Skrifter, t. IV; Munch, det norske Folks Hist. III, 563—64; endelig Resens Bibliothek, XI, p. 312, hvori der indeholdes en dunkel Omtale af Eriks Pilgrimsreise: »Erik Egotiæ skildæ thermet losæ sin Peregrimsfærd«. (?)

[1]) Krantz, Dania, p. 101, er den Eneste, som omtaler Erik Emuns Bedrifter i det hellige Land, uden dog at angive sine Kilder.

[2]) Alb. Aq. lib, X, cap. I—IV (Bong. p. 346—47).

[3]) W. fra Tyr. lib. X, c. XXVI (Hist. des Crois., I, p. 440).

fede den anden et heldigt Udfald, bestod udelukkende af genuesiske Galeiskibe. Desuden maa det fremhæves, at Albert af Aken blandt disse Korsfarere fra 1106 flere gjentagne Gange nævner de Danske, og meddeler os en Beskrivelse af disses Skibe, der stemmer fuldkomment overeens med den, der indeholdes i Sagaerne. Han skildrer os dem under Indseilingen i Acre som smykkede med Seil af purpurrød Silke og Flag af mange Slags Farver, ligesom den norske Kong Sigurds Skibe fem Aar senere. Den fromme Iver, Pilgrimene udviste, for fremfor Alt at komme og tilbede Christi Grav, og den Begeistring, hvormed de tilbøde Kongen deres Tjenester, for at hjælpe ham til at erobre Sidon, synes ligeledes laante fra den norske Fortælling om Sigurds Korstog, saaledes som vi senere ville meddele det. »I det syvende Aar af Kong Balduins Regering, siger Albert af Aken, landede i Jaffa en betydelig Mængde Englændere, der vare ankomne ombord i en Flaade bestaaende af syv tusind af det Slags Skibe, man benævner Buzer, og til hvilken Folk fra de Danskes Kongerige, fra Flandern og Antverpen havde sluttet sig; alle disse Fremmede opholdt sig i Staden, indtil de af Kongen havde erholdt Bemyndigelse til i Fred at drage hen og forrette deres gudelige Andagt i Jerusalem. De første og de meest veltalende iblandt dem begave sig til Kongen og tiltalte ham med disse Ord: »Hil være Kongen, som troer paa Jesus Christus! Soldater og Riddersmænd af den christelige Tro, vi ere ved Guds Bistand komne over det uhyre Hav fra Englændernes, Flandernes og de Danskes fjerne Land, for i den hellige Stad at see og tilbede Herrens Grav. Derfor anraabe vi Dig nu om Din naadige Beskyttelse, forat vi, under dine Auspicier, kunne i Fred naae op til de hellige Steder,

for der at bede og igjen derfra at vende tilbage*. Kongen, som hører gunstig paa deres Andragende, giver dem derpaa en Eskorte af væbnede Mænd, der føre dem ad sikkre Veie, og bringe dem hen til Jerusalem og de andre hellige Steder, uden at de underveis bleve angrebne af de Vantroe. Efter at have fuldendt deres Andagtsøvelser i den hellige Gravs Kirke, vende de tilbage til Jaffa, hvor de gjenfinde Kongen, og besjælede af Taknemmelighed, tilbyde de at understøtte ham i Alt, hvad han maa befale dem. Kongen, som med Velvillie har taget imod dem, befaler at huse dem paa passende Maade, men før han giver dem Svar, begjærer han at raadføre sig med Rigets Store og den høiærværdige Patriark, da det ikke er hans Agt, at misbruge Pilgrimenes gode Sindelag til unyttige Foretagender. Strax samler han derpaa i Rama Hugo fra Tiberias, Gunfred, der havde Overkommandoen i Davids Taarn, og Krigshærens øvrige Høvdinger, og derefter begjærer han deres Raad, angaaende hvad der under disse Forholde vilde være beleiligst at foretage. Da Raadet havde bestemt, at man paa Grund af den nordiske Flaades Nærværelse, ved hvis Hjælp der kunde optrædes baade tillands og tilvands, skulde angribe Sidon, der var en af de Byer, som hyppigst gjorde Opstand imod Latinerne, befalede Kongen, at Enhver skulde vende hjem, for at udruste sig til den forestaaende Beleiring. Dernæst sendte han strax Bud hen at underrette de nordiske Folk om, at han vilde begive sig til Acre, for der at sørge for Anskaffelse af Vaaben, og derfra at bringe Krigsredskab tilbage med sig; hvad de nordiske Folk angik, da vilde han, at de skulde forblive i Jaffa, og holde sig rede til paa det første Signal at drage hen at beleire Sidon fra Søsiden. De svarede derpaa, at de vare alle beredte paa

indtil Døden at adlyde Kongen. Denne drog da til Acre og tilbragte fyrretyve Dage med at lade Krigsmaskinerne istandsætte. Men det paatænkte Tog skulde ikke føre til andet Resultat. Saasnart Indvaanerne i Sidon erfarede, hvad Kongen havde isinde, og hvad Tilberedelser, han gjorde, frikjøbte de sig hemmeligt, imod for hver Mand at betale en Talent, og da Hugo fra Tiberias, som skulde have Overanførslen og lede Beleiringen, var af de Vantroe bleven overrumplet og dræbt paa Tilbagereisen fra et Tog, der var blevet forsøgt i Omegnen af Damask, et Tog, hvorfra han vendte tilbage med rigt Bytte og Levnetsmidler til Latinerne, saa benyttede Kong Balduin sig af dette Uheld til at lade Pilgrimene komme til Acre, hvor han afskedigede dem, uden at aabenbare dem Hemmeligheden i sine Underhandlinger med Indvaanerne i Sidon. »Saasnart de Danske, siger Albert fra Aken, havde erholdt Kundskab om den kongelige Villie, gik de under Seil og vendte tilbage til deres Land« [1]). Udgjorde Flaaden, der var med Erik reist fra Constantinopel, en Deel af disse syv tusind Skibe, eller havde den allerede forladt det hellige Land? Intet historisk Aktstykke oplyser os derom; men vi vide, at før ham var der kommet et andet Tog til Orienten, og at dette ligeledes var udgaaet fra Norden; dette Tog var det første, der særligt tilhører Norges Historie, og som vel i en vis Grad kan fortjene Navn af Korstog [2]).

---

[1]) Alb. Aq. l. X (Bong. p. 348). Det er denne Fortælling, der er bleven oversat af Hackluyt i det andet Bind af hans Samling af Reisebeskrivelser (London, 1600, in-fol.), udkommen under Titelen: Voyage by sea of Englishmen, Danes and Flemings at Joppa.

[2]) Hverken Foucher fra Chartres eller Vilhelm af Tyrus omtale denne første Beleiring af Sidon. Et Sted hos Sct. Bavo fra Gent, i den af ham Aar 1152 skrevne Krønike synes at være det eneste latinske

[illegible] De bestandige Fjendtligheder, som ere Særkjendet for Magnus Barfod den 3dies Regjering, vare nylig for et Øieblik ophørte efter den i Kongehelle med de Svenske afsluttede Fred 1101, og det mellem Magnus og den svenske Konge Inges Datter Margrete Fredkolla[1]), indgaaede Ægteskab. Hvis den norske Konges Sind, som af Naturen var lidet tilbøieligt til religiøs Begeistring, skulde lade ham forblive døv for de store Begivenheder, der paa den Tid naaede fra Orienten til de skandinaviske Lande, vilde det have været meget mærkeligt, om den personlige Frihed, der, under de Aarhundreder gamle Loves Beskyttelse, var enhver norsk Herres Forret, ikke skulde henrive nogle af Kongerigets Lehnsmænd til at følge Korsets første Krigshæres Spor. Hvis de islandske Aarbøger omtale Nordmændenes Ophold blandt Gotfred af Bouillons Tropper, uagtet de Grunde, som burde holde dem hjemme til Fædrelandets Forsvar, saa kan man forestille sig, at naar Krigen først engang var til Ende og Freden sluttet, vilde Intet forhindre dem i at drage bort til de hellige Steder, selv dem, hvem deres Pligt og høie Stilling i Samfundet hidtil havde kunnet holde tilbage hos Kongen, især naar en eller anden Anledning tvang dem til en midlertidig Landflygtighed. Derfor bør man heller ikke forundres over, at see den norske Historie hensætte netop til dette Tidspunkt en heel Families Afreise til Palæstina, og det endogsaa en af de mægtigste Familier i Kongeriget, nemlig Gizke's Arnunger (Arnunga Ætt). Familien Gizke,

Vidnesbyrd, der stadfæster, hvad der meddeles os af Albert fra Aken Det hedder deri: Balduinus rex Jerusalem Sydonem obsidet, sed, accepta pecunia, obsidionem solvit (Chron. Sancti-Bavon. Gandens. ad ann. 1107, ed. Smet. Corp. Chron. Flandriæ, I, p. 573). Ibn Giouzi omtaler det samme i nogle faa Ord (Bibl. des Crois. IV. p. 24).

[1]) Fredkolla, Fredens Datter.

hvis mangfoldige Forgreninger vare vidt udbredte over hele Landet, og hvis Slægtskabsforbindelser strakte sig til Kongerne i Danmark, Sverrig, Norge og Skotland, havde i Adel og Berømmelighed ingen anden Medbeiler end selve den kongelige Familie. Arnungernes Oprindelse tabte sig i Hedenskabets Mørke. Den første af dem alle hed Finnvid; han erholdt Tilnavnet Fundinn eller Hittebarnet, fordi [illegible]n, ifølge Legendens Udsagn, havde fundet ham, indhyllet i Purpursvøb[1], i en Ørnerede; som Voxen blev han Harald Haarfagers Vaabenfælle. Fra Finnvid til Skofte Agmundssøn, der nedstammede fra ham i syvende Led, havde Arnungerne ikke ophørt at være Nationalhistoriens Bærere, og deres Blod havde de blandet med de skandinaviske Kongers. Paa Magnus's Tid var Familien stadig stegen i Berømmelighed. Den gamle Skofte Agmundssøn, der var Familiens Overhoved, boede paa Øen Gizke[2]), hvor han eiede en fyrstelig Bolig, der var opført paa Olaf den Helliges Tid af hans Oldefader Arne. Beslægtet ved Ægteskabsbaand med de mægtige Jarler paa Sole og Bjarkö, var Skofte Harald Haardraades kjødelige Søstersøn, og følgelig ogsaa kjødelig Fætter til selve Magnus d. 3die[3]). Som Kongens tro

---

[1]) Denne Legende synes at være en Afspeiling af Fyrsterne Porphyrogenetes og en Gjenerindring om Constantinopel. — Arnungernes Stamtavle indeholdes i Fagrskinna, kap. CCXV (Udg. fra Christ. p. 146), og see endvidere Munch's Afhandling i Annaler for nord. Oldkyndighed, 1846, p. 168.

[2]) Gizke, nu Giskö, var en lille Ø paa Norges Vestkyst (under 62° 30' nordlig Bredde, Romsdal's Amt, Søndmøres Distrikt). Af Arnungaættens fyrstelige Residents er der nu ikke andet tilbage end Kapellet og Sporene af Havnen, hvorfra Toget udgik. See Kraft, Statistik af Norge, V, p. 121. Strøm, Beskr. af Søndmøre, II, 102. Lange, Gizkes Historie (Norsk Tidsk. f. Vid. og Litt., 1850, p. 39).

[3]) Magnus's Bedstemoder, Thora af Gizke, var Harald Haardraades anden Hustrue og Skofte's Tante.

Undersaat, havde Skofte altid undslaaet sig for at slutte sig til Oprørerne blandt Lehnsmændene, der hørte til hans Slægt[1]), men derimod kæmpede han tappert hele sit Liv ved Siden af Magnus. Hans tre Sønner Finn, Agmund og Thord, der alle tre »stode i stort Ry for deres Tapperhed og vare i deres Alders Blomst«, gave ikke deres Fader noget efter, hverken i Mod eller Trofasthed. Finn og Thord havde navnlig overalt paa Magnus d. 3dies sidste Tog til Ørknøerne viist sig i den forreste Række, og i den svenske Krig[2]) havde Finn, ene blandt alle Lehnsmændene, vovet at overtage det farefulde Forsvar af Skandsen paa Kvadingö[3]), medens derimod hans Broder Agmund ved Nederlaget ved Foxerna[4]) havde, med Fare for sit Liv, frelst Kongen ved at iføre sig den med Guldløver broderede skarlagensrøde Kaabe, som udpegede Magnus for Svenskernes Pile. Det er mellem Kongen og disse tro Tjenere, at der for en ubetydelig Aarsags Skyld opblussede en af disse store Stridigheder, hvorpaa Sagaerne ikke ere synderligt sparsomme. Naar i Fredstid Lendirmændene eller Lehnsbaronerne, som næsten alle ved Herkomst vare knyttede til Kongerne, og desuden indbyrdes vare forenede ved de nøieste Slægtskabs- og Velfærds Baand, paa deres egne Godser ikke længer fandt Næring for deres krigerske Attraa, fandt de Behag i ved deres urolige Aand at forstyrre Udøvelsen af den kongelige Myndighed og at gjøre sig dyrt betalte for den Hjælp, de

---

[1]) Skofte's Svigerfader Egill Askelssøn fra Aurland havde i de første Dage af Magnus's Regering været en af Hovedmændene for Landeiendoms Aristokratiets almindelige Oprør.

[2]) See ovenfor S. 181.

[3]) Kvadingö, der nu hedder Kollansø, er en lille befæstet Ø i Søen Venern, mellem Kinnevik og Dalbosø.

[4]) Det er beliggende ved Gøta Elven og hedder nu Lilla Edet.

i Krigstid nylig havde ydet eller endnu kunde yde. Under svage eller endnu umyndige Konger udartede denne, med Lehnsvæsenet aldeles overeensstemmende, Ordning af Forholdene ofte til Borgerkrig, men under en Fyrstes mægtige Haand, der var saa skinsyg paa Kronens Privilegier som Magnus, var det Lehnsherrerne, der maatte give efter og forlade Landet, ifølge den gamle Lov, som to Aarhundreder forud havde oversvømmet Europa med landsforviste Normanner. Det synes, som om Skofte, der i et Aar havde levet tilbagetrukken paa Gizke og rimeligviis gjorde Fordring paa at ville regere hele Søndmøre efter sit Tykke, negtede at ville betale et uretfærdigt Paalæg, eller maaskee at ville overlade Kongen en i Jorden funden Skat[1]), en hjemfalden, arveløs Eiendom, som han, ifølge en gammel skandinavisk Skik, havde tilegnet sig. Kongen, som i Henhold til danske Love, der af ham selv havde gjenerholdt fornyet Kraft[2]), vilde give et Exempel med en af Landets mægtigste Friherrer, udbrød ved at høre Skofte's Afslag i en saa heftig Vrede, at alene Fortællingen derom bragte den gamle Kriger til at skjælve. Kongen opholdt sig paa sine Godser i Romerige; han befalede derfor Skofte og hans Sønner at give Møde hos ham. Disse bestemte sig dertil først efter nogen Tøven, og kun »En efter En, for ikke paa en eneste Gang at udsætte hele Familien for den kongelige Voldsomhed[3]). Skofte er den Første, som begiver sig hen at faae Magnus i Tale, og i Kraft af de Slægtskabsbaand, der knytte dem saa nøie til hinanden, henvender han Ordet til ham; Sagaen

---

[1]) I Texten hedder det »paa Grund af et Danarfæ«, et Ord, der bruges om al Kongen tilfaldende Arv af Gods uden Arvinger, af fundne Skatte, af Vrag o. desl.

[2]) See længer hen Kap. IV.

[3]) Magnúss Saga Berfætta, kap. XXXVIII (Fornm. Sögur, VII, 64).

har opbevaret os hans Tale: »Jeg har altid, sagde han, været din Ven, og ligesaa din Faders; Du maa indsee, at hvis min Begjæring var uretfærdig, vilde jeg ikke begynde Strid med Dig; mine Fædres Exempel taler desuden for mig. Ligesom de, har jeg altid i mine Handlinger stræbt at have Retten paa min Side«. Da Magnus var forbleven døv for Skofte's Fordringer, saa vendte denne bedrøvet tilbage til Gizke, og sendte sin ældste Søn Finn, for at han ligeledes skulde bede Kongen om at øve Retfærdighed. »Jeg dannede mig en anden Forestilling om Dig, sagde Finn til ham, da jeg ene af alle Nordmænd samtykkede i at indeslutte mig paa Kvadingø: husker Du, at uden Kong Inge's Naade og Mildhed, vilde jeg der have mistet Livet, og at mere end En er af den Mening, at jeg har der tabt Æren«. Efter Finn kommer Agmund, den næstyngste af Sønnerne, og paakalder det Høisind, der udmærker Kongen, som han har frelst. »Hvad jeg begjærer, siger Kongen til ham, det holder jeg fast ved, og er der noget Uhørt deri, saa er det din Uforskammethed.« — »Konge, svarer Agmund, Du er mægtig nok til uretfærdig at kunne berøve os hvad vi eie med al Ret; som det hedder i det gamle Ordsprog: Lidet eller Intet, see det er den Løn, som Redningsmanden har ivente[1]). Men det sværger jeg Dig til, at for Fremtiden vil hverken jeg eller min Fader eller mine Brødre, saafremt de ikke ere døve for mit Raad, tjene Dig for nogensomhelst Pris.« Agmund vender tilbage til Gizke, og strax derpaa raadslaae Faderen og hans tre Sønner med hinanden om, hvad de have at gjøre for at undslippe Følgerne af Kongens Vrede. Frivillig Landflygtighed (idetmindste for en Tid), efter de gamle Vikingers Exempel,

[1]) »Margir launi illu lifgjöfina eda eingu« (Magnúss Saga, l. c.).

forekom dem at være det Klogeste, de havde at vælge. Men Tiden til at drage ud paa Vikingetog eller at plyndre paa Havet var forbi i Europa; Sigurd, Magnus's Søn, herskede i Fred og Ro over Ørkenøerne og Hebriderne, der var den Valplads, som ellers altid stod aaben for Nordens Skibe. Ekkoet fra Orientens store Vaabenbedrifter gjenlød desuden bestandig stærkere og stærkere i Norge. Den gamle Skofte[1]) kunde derfor ikke paa bedre Maade anvende sin Landflygtigheds Tid, end ved at drage til det hellige Land, og der slutte sig til sine Landsmænd, der, blandede mellem Korsfarernes Mængde fra Okcidenten, nylig havde viist ham Veien. Fra Tydskland drog der næsten hvert Aar nye Korsfarere. Det er iøvrigt rimeligt, at man i Norge ikke var uvidende om, at Skandinaverne havde taget Deel i Indtagelsen af Nicæa og Antiochia. Arnungerne udruste følgelig fem store Skibe og bemande dem med Krigere; deres Vasaller i Søndmøre ønske at dele den landflygtige Oldings Skjæbne, og i August 1102 forlader den lille Flaade Gizke, hvor kun Skofte's yngste Søn, Paal, blev tilbage. Denne var endnu i umyndig Alder og skulde opretholde Arnunga Ætten. I Efteraaret lande Arnungerne i Flandern, hvor de overvintre; i det derpaa følgende Foraar, 1103, begive de sig igjen tilsøs, seile langs med Frankrigs Kyster og komme gjennem Strædet ved Gibraltar. En Forfatter til en sildigere Redaktion af Sagaen (Hrokkinskinna) tilføier, »at det var første Gang, at et norsk Skib seilede gjennem Strædet, og at denne dristige Reise udbredte en udødelig Navnkundighed[2]) over Skofte's

---

[1]) See Munch, III, p. 539, som gjør opmærksom paa, at Skofte's Fader var, ved Erling Skjalgssøn, kjødelig Fætter til den tvivlsomme Svend, hvis Død han maaskee havde havt Lyst til at drage hen og hævne.

[2]) »þát er sögu manna at Skopti hafi fyrstr siglt Nörfasund norð-

og hans Sønners Navn. Man har endogsaa i det islandske »Njörvasund«, som er Navnet paa Strædet ved Gibraltar, villet see en Gjengivelse af Navnet paa et lille norsk Stræde, der findes i Nærheden af Gizke[1]), og vi have overtydet os om det nøiagtige i denne Formening. I ethvert Tilfælde er det vist, at Arnungerne ankom om Sommeren til Rom, og at Skofte døde der af Sorg og Ælde. De tre Sønner deelte deres Faders Skjæbne, de døde nemlig alle underveis. Thord, som var den sidste af dem, fandt sin Grav paa Sicilien. Sagaen fortæller ikke, om de døde af Sygdom, eller i Kamp mod de Vantro paa et andet Tog i Tjeneste hos Greverne af Sicilien, der altid levede i Krig med Saracenerne. Kun saa meget veed man, at deres Vaabenbrødre, under Anførsel af den ukjendte Fører af det femte Skib[2]), ankom til Palæstina og forbleve der indtil i August 1103; at de derfra vendte tilbage, Nogle over Rom, Andre over Constantinopel, hvor Nogle toge Tjeneste ved det byzantinske Hof; at Hine ved deres Tilbagekomst til Norge, samme Aar ud paa Efteraaret, bivaanede Valget af Magnus's Sønner, og at deres Fortællinger, ifølge Sagaens Udsigende[3]), ikke bidrog Lidet til at bestemme den Ældste af de nye Konger, som var Sigurd, til at drage ud paa et Korstog. Dette er Alt, hvad Landets Kilder meddele os om Nordmændenes første væbnede Tog til det hellige Land. Det var endnu af altfor liden Vigtighed til at Palæstinas latinske

---

manna, ok vard sù ferd hin frægsta.« Magnúss Saga Berfætta, kap. LXXXIII. (Fornm. Sögur, VII, p. 65).

[1]) Nörfisund mellem Norfø og Fastlandet, 1/4 n. Miil fra Gizke.

[2]) Rimeligviis en eller anden Herre af Familierne fra Sogn eller Aurland, der vare Arnungernes Naboer og Slægtninge og indviklede i Lehnsoprøret.

[3]) Sigurdar Saga Jórsalafara, kap. 1 (Fornm. Sög. VII, p. 75).

Krønikeskrivere skulde gjøre det til Gjenstand for en særegen Omtale; Arnungernes Overvintren i Flandern havde desuden maattet foranledige Optagelsen i deres lille Krigshær af et Antal Flamlændere, som den Gang vare saa begeistrede for den hellige Krig, og hvis Nationalitet, som mere bekjendt for de franske Korsfarere, maatte i ethvert Fald forlede Okcidentens Krønikeskrivere til ikke at dvæle ved deres Udspring, der stode i Spidsen for Toget. Arnungernes Korstog er ikke desmindre, hvor tørre end de Kildeskrifter ere, hvor man kan hente Efterretning om det, et mærkeligt Beviis paa de Hjælpekilder, Nordens Sømænd fandt i den Higen efter Eventyr, som besjælede dem. Paa den Tid, da jernbepantsrede Riddersmænd, før de havde naaet Maalet for deres Pilgrimsfart, fandt en ukjendt og resultatløs Død i Lilleasiens Ørkener, fuldendte en Haandfuld Mænd, friske og sunde, den samme Reise, og efter at have tilbagelagt to tusind Miil paa Fartøier, der neppe havde Dæk, kom de uden Uheld tilbage til deres fjerne Fædreland, som dristige Forløbere for det store Korstog, der paa Tilskyndelse af deres begeistrede Fortællinger skulde udrustes i Norge.

Fjerde Kapitel.

Norges Konge, Sigurd I Jorsalafarers Korstog, 1106—1112. — Norges Konge, Magnus III Barfods Død; Valg af hans tre Sønner, Eysten d. 1ste, Sigurd d. 1ste og Barnet Olaf d. 4de. — Tilberedelser til Korstoget, 1104—1106; Afskaffelse af Paalæg. — Korsfarernes Afreise, 1107 om Efteraaret. — Første Overvintring i London. — Anden Overvintring i Galicien; Kampe i Portugal. — Tog til de baleariske Øer. — Ophold i Apulien. — Sigurd giver Hertug Roger Navn af Konge, i December 1110. — Korsfarernes Ankomst til Palæstina. — Sigurds og Balduins Sammenkomst. — Høitidelige Møder. Sigurd erholder et Stykke af det sande Kors — Beleiring og Indtagelse af Sidon (fra d. 19de September til d. 19de December 1110). — Beleiring af Tyrus. — Sigurds Afreise til Constantinopel. — Ankomst til Alexis Comnenus's Hof. — Korsfarernes Modtagelse. — Festligheder i Hippodromet (Padreimsleikar). Kongens og Keiserens gjensidige Gaver. Kongens Drage. — Sigurds Tilbagereise gjennem Tydskland. — Festligheder i Hedeby. Sigurd ægter Malmfrid af Rusland. — Sigurds Ankomst til Norge. Modtagelsen, som vistes ham af Eysten. — Ende paa Sigurds Regering. Han gaaer fra Forstanden. — Sigurds Berømmelighed. Hans Skjalde.

Vi befinde os nu ved det meest mindeværdige Tidspunkt i de skandinaviske Korstogs Historie. Paa Arnungernes lille Tog skulle vi see følge et andet, der ved den Omhu og den Tid, der blev anvendt paa Forberedelserne til samme, ved dets Anførers høie Værdighed, ved de Eventyr, som udmærke det, kort, ved det Held, som kroner dets Udfald, indtager den første Plads iblandt de forskjellige Jórsalafærd. — Det er den norske Konge, Sigurd I

Jórsalafarers Korstog. Mangfoldige ere de Kilder, i hvilke man kan hente Kundskab om denne Episode i Norges Historie. En uhyre Berømmelighed omgiver fra Begyndelsen af Togets kongelige Helt; han bliver hurtig en af de meest folkeyndede Personer i Landets Sagn; alt hvad der har Hensyn til hans Karakteer, eller staaer i Forbindelse med hans Eventyr, er samvittighedsfuldt opbevaret af hans Samtidige, og medens en fuldstændig Tavshed hersker i Nordens Krøniker om de berømteste Vikingers Bedrifter i det 9de Aarhundrede, medens ofte, i det 13de og det 14de Aarhundrede, de skandinaviske Aarbogsforfattere nøies med, i hvad der angaaer Togene til det hellige Land, at henvise til ukjendte, nu tabte Fortællinger, bevares Sagaen om Sigurd Jórsalafarer, der foreviges af Nationalstoltheden, fuldstændigt imod Forglemmelse paa en Tid, da saa mange andre ere begravne i Mørket, saa at det vel er tilladt at paastaae, at Norges Historie ikke frembyder nogen mere handlende Personlighed eller nogen Fortælling, som i høiere Grad bærer Sandruhedens og Paalidelighedens Stempel. Hvad mere er, Nordens Krønikers Vidnesbyrd findes ved denne Leilighed klart bekræftede af flere okcidentalske Kildeskrifter af et ikke ringe Omfang. For kun at omtale de vigtigste iblandt dem, ville vi nævne: to engelske, samtidige Vidnesbyrd, nemlig William af Malmsbury og Odericus Vitalis, et Øienvidne, Foucher fra Chartres; endvidere: Albert fra Aken, Vilhelm fra Tyrus og den franske og spanske Bearbeidelse af denne sidste tale alle om den norske Fyrstes Korstog, og hvis de byzantinske Skribenter ikke meddele os Noget om Sigurds Ophold i Constantinopel, saa er det tilladt at henføre denne Kjendsgjerning til den samme Grund, der af en overdreven keiserlig Udsondringsiver eller

Ringeagt bragte Anna Comnena[1]) til at forbigaae med Taushed Navnene paa de barbariske Anførere, som modtoges, den ene efter den anden, af hendes Fader Alexis.

Den norske Konge Magnus Barfods den 3dies Død. Valg af hans tre Sønner Eysten d. 1ste, Sigurd d. 1ste og Olaf Barn d. 4de.

Det er til det samme Aar, da Sigurd kom paa Thronen, at Sagaerne tilbageføre Tanken om Korstoget og Begyndelsen af de Forberedelser, som det nødvendiggjorde. Magnus Barfod d. 3die var nylig død paa Valpladsen i Ulster i Irland (d. 24de August 1103). Hans kjæreste Søn, Sigurd, som, uagtet sin unge Alder, regerede siden 1099 over det skandinaviske Skotland[2]), under Grev Hakon Paalsøn's[3]) Formynderskab, samler paa Ørkenøerne Levningerne af sin Faders Krigshær og gaaer med dem under Seil til Norge, idet han dermed forlader sit Ø-Kongerige og sin Hustrue Bjadmuin, som var en Datter af den irske Konge Muirkertach. I Oktober Maaned gaae Flygtningerne iland i Trondhjem, og for at undgaae en Strid mellem Sigurd, som allerede var beklædt med Kongetitlen, og hans ældste Broder Eysten, udvælger Folket paa Gulathing samtidigen

---

[1]) Vi ville her anføre det paagjældende Sted hos Anna Comnena: *Τὰς δὲ τῶν ἡγεμόνων κλήσεις καὶ προθυμουμένη περ ἐξειπεῖν, οὐ βούλομαι· ναρκᾷ γάρ μοι ὁ λόγος· τὸ μέν τοι βαρβαρικὰς φωνὰς ἀπαγγέλλειν ἀδυνατούσῃ διὰ τὸ ἄναρθρον· τὸ δέ τι καὶ πρὸς τὸ πλῆθος ἐκείνων ἀποβλεπούσῃ, κάὶ ἵνα τι τοσούτου πλήθους κλήσεις ἀπαριθμεῖσθαι πειρώμεθα, οὓς καὶ οἱ τότε παρόντες ἀκηδίας ἐπληροῦντο ὁρῶντες.«* (Ann. Comn. X. Ed. Paris, p. 299—300). Man maa dog tilføie, at tidligere (p. 299), i Anledning af Korsfarerne, der efterhaanden ankomme i Gotfred's Følge, taler Prindsessen om deres Konger (»*ἀναρίθμητον πλῆθος μετὰ τῶν αγαγόντων αὐτοῖς ἡγεμόνων ῥηγῶν* . . .«) og disse Konger kunde gjerne være Erik og Sigurd.

[2]) Sigurd, der Aar 1094 var fulgt med sin Fader over til Ørkenøerne, var 1099 bleven udnævnt til Konge og havde Aar 1100 ægtet Bjadmuin.

[3]) Om Hákon handles der videre i det følgende Kapitel.

til Konger Magnus's tre anerkjendte Sønner[1]), Eysten d. 1ste, Sigurd d. 1ste og Olaf Barn d. 4de. Eysten var kun fjorten Aar, Sigurd var tretten, og Olaf først tre Aar. Det var første Gang, at man saae Kronen baaren paa eengang af tre Hoveder, uden at Riget derfor undergik nogen Deling. De tre Fyrster skulde regere efter fælles Overeenskomst. Kun Domaine-Indtægterne, som deeltes i tre Dele, hvoraf de nordlige tilfaldt Eysten, de vestlige Olaf, og de sydlige Sigurd, skulde forblive adskilte, dog saaledes, at de Indtægter, som tilfled Olaf, skulde, indtil Indtrædelsen af hans myndige Alder, forblive under hans to Brødres administrerende Formynderskab.

Det er til disse tre Kongers unge og glimrende Hof, medens de alle endnu vare næsten Børn, at der uafbrudt ankom Beretninger fra Arnungernes Vaabenfæller, endvidere Rygter om det store Korstog og, som det hedder hos den nævnte Forfatter til Estoire de Eracles, »Efterretning om Landet hiinsides Havet, der nylig var blevet erobret og hvor man førte Krig imod vor Herres Fjender« [2]). Erik Eiegods triumferende Reise og de Æresbeviisninger, som af Alexis ydedes den hellige Konge, vare iøvrigt ikke lidet skikkede til at vække Kappelysten hos unge Fyrster, der

---

[1]) Af Magnus's to andre Sønner blev den ene, Harald, først senere anerkjendt; den anden, Sigurd Slembe (Slembedjakn), kunde derimod aldrig opnaae det. Alle vare de uægte af Herkomst. Eysten var født af en ubekjendt Moder, Sigurd af Thora fra Vik, og Olaf af hendes Søster, Sigrid fra Vik.

[2]) Estoire de Eracles, l. XI, k. XIV (Hist. des Crois. I, p. 476). La Conquista de Ultramar (spansk Oversættelse af Vilhelm fra Tyrus) meddeler det Samme: »Non tardo mucho despues que las nuevas sonaron por todo el mundo en cómo los cristianos de Ultramar conquirieron é guerrearon los enimigos de la fé. Mas cuando lo saperion en Occidente, en la tierra de Norvega, etc., etc.« (Conq. de Ultramar, l. III, c. CXIII, p. 304.)

vare, saa at sige, fra Vuggen af vante til at døie Sølivets Farer under Magnus d. Tredies talrige Krige. De sidste Udgaver af Sagaen om Sigurd[1]) nævne imidlertid Tillokkelsen af de med Arnungernes Vaabenbrødre hjembragte Rigdomme som den rette Aarsag til Korstoget, der skulde udrustes. Men selve Sigurds Opførsel i Constantinopel, de betydelige Hjælpekilder, som efterlodes af den salig Konge, og de aristokratiske Sædvaner, som begyndte at indsnige sig hos den norske Adel, modsige aldeles denne Forudsætning. Det er mere sandsynligt at antage, at Ønsket om at ligne Erik Eiegod i Berømmelighed og at udmærke sig ved Vaabendaad i fjerne Lande have for Sigurd maattet være hans mægtigste Drivefjeder. Denne Grund anføres ogsaa af den gamle Saga Morkinskinna, hvis Paastand iøvrigt bekræftes ved de franske og spanske Oversættelser af Vilhelm fra Tyrus[2]). »I Begyndelsen, hedder det i Sagaen, da de tre Brødre regerede i Forening, fattede Sigurd, tidligere end man ventede det, det Ønske, at drage til Jerusalem, og, efter at han havde taget sin Broder og sine bedste Mænd med paa Raad, aflagde han Løfte derom (for at erhverve sig Guds Barmhjertighed og et godt berømmeligt Navn)[3]). Efter den salig Konges Død havde desuden Landbo-Aristokratiet, som ved Magnus d. 3dies militaire Despoti var bleven tilsidesat, paany hævet Hovedet; de

---

[1]) Hryggjar Stykki, Hrokkinskinna. Heimskringla (see Munch, Norsk. Folk. Hist. III, p. 563 og følgende).

[2]) Estoire d'Eracles, l. c. La Conq. de Ultramar, l. c.

[3]) En i furstu er þeir brauþr sitia i riki þrir Austeinn og Sigurþr og Olafr, þa fusir Sigurþr at ferþasc or landi til Jórsala meþ raþe brauþra sinna oc bautþo manna i landino: en at caupa ser Guþs miscun oc vinsæld viþ alþuþo. (Morkinskinna, fol. 25. Agrip, k. XXXXV, Ant. Russes, II, 89.)

gamle Tilhængere af Oprøreren Steigar Thore[1]) og Familien Sole's Klienter vare igjen blevne tagne til Naade, og Kong Eysten havde nylig ægtet Thore's egen Datter. Landet var roligt og blomstrende, og Intet var til Hinder for, at Krigshæren og Lehnsherrerne droge bort til fjerne Lande for der at øve en Tapperhed, som de vilde have kunnet finde Anvendelse for i Norge under de uendelige Borgerkrige, hvoraf Landet søndersledes. Derfor bør man heller ikke undre sig over den Folkegunst, hvori Sigurds Planer synes at have staaet fra Begyndelsen af; hans ældste og viseste Raadgivere opmuntrede ham desuden til at blive fast i sine Planer, og Toget, som forberededes, erholdt snart en i høi Grad national Karakteer.

Planen til Korstoget var bleven vedtagen af de to Konger i Løbet af Vinteren 1104. Men der hengik en temmelig lang Tid med Forberedelserne til et saa langt Tog. Nordmændene vare fremfor alt et frit Folk, og det var nødvendigt, at Kongerne, hvor overtydede de end kunde være om deres Undersaatters Tænkemaade, maatte umiddelbart paakalde Folkets Velvillie, for at erholde af det de nødvendige Krigsmænd og de uundværlige Pengemidler, som Udrustningen af en saa betydelig Flaade udkrævede. Det er dette Resultat, de i det Væsentlige opnaaede paa deres Hyldings Reise[2]); men der maatte endnu hengaae hele fire Aar, deels for at fuldende Forberedelserne til Toget og deels for at lade Sigurd, hvor tidlig moden end hans Tapperhed kunde være[3]), oppebie en modnere Alder, der kunde gjøre ham skikket til med Myndighed at føre Overkommandoen

Forberedelse til Korstoget. Afskaffelse af Paalægene.

[1]) See ovenfor, S. 108.
[2]) See ovenfor, S. 33.
[3]) I en Alder af 10 Aar bar han allerede Vaaben, og i sit 12te Aar kæmpede han ved sin Faders Side.

og personligt at lede Korstoget. Det blev overeensstemmende dermed vedtaget mellem Sigurd og Eysten, at denne Sidste, som var mere bekjendt med Landets Lovgivning og iøvrigt var af en fredsommeligere Karakteer, skulde forblive i Norge, for i den Førstes Fraværelse at føre Regeringens Tømmer, medens han tillige skulde med sine Indtægter hjælpe til at bestride de med Toget forbundne Udgifter. »For at vinde Yndest hos Gud og Folket, begyndte de to Brødre, siger Agrip[1]), med at afskaffe de altfor tunge Afgifter og Byrder, som af gjerrige Konger vare paaførte Landet.« De unge Fyrster, som ikke vare i Besiddelse af den hidsige Magnus den Tredies Myndighed, gjengave saaledes Folket de gamle Friheder, som efter at være i Aaret 1030 blevne ophævede af den danske Konge Svend Alfivesön, vare tildeels tilbagegivne, Aar 1040, af Magnus den Gode, og Aar 1094 af Hakon d. 1ste Thoresfostre, men paany afskaffede, Aar 1095, af Magnus d. Tredie, til Straf for det af Steigar Thore[2]) reiste Oprør. Denne Tilbagegivelse af gamle Forrettigheder maatte nødvendigviis vinde Kongerne Folkets Hengivenhed, saaledes som det ogsaa skete, og dermed tilskynde et stort Antal Frivillige til at ile at forene sig med Sigurd, da der nemlig forundtes Korsfarerne endnu større Ind-

---

1) »Þa toko þeir aller brauþr af aþianar ok ananþer ok illar alaugor, er freker konungar ok jarlar haufdo lagt a luþinn (Agrip.), k. XLV (Fornm. Sögur, X, p. 416). Morkinskinna siger det Samme i endnu bestemtere Udtryk.

2) See Munch, det Norske Folks Hist. III, p. 586, som i et heelt Kapitel har omhandlet Afskaffelsen af disse Love, hvis Indhold findes i de gamle Lovbøger Frostathing og Gulathing. Frostathingslög, XVI; Gulathingslög, XLVIII (Norges gamle Love, I, p. 58, 257).

rømmelser[1]) end den øvrige Deel af Folket. Af alle de danske Love bevarede Sigurd kun to, som vare uundværlige til Udførelsen af hans Planer, og som desuden passede fuldkomment til det norske Folks Hjælpekilder og Sædvaner: den første af disse krævede indenrigs Krigstjeneste i Forhold til en Syvendedeel af Landets mandlige Indvaanere, og forskaffede derved Landet en Krigsmagt, der var tilstrækkelig til at forsvare det i Kongens Fraværelse, og den anden, der var et Slags Søindrullering, som den Gang var ukjendt i det øvrige Europa, tillod Kongen uden særlig Bekostning at samle en ligesaa betydelig Flaade som de, hvis Befragtning i Europas sydlige Havne udtømte de latinske Korsfareres Hjælpekilder; paa en saa ublu Maade bleve disse nemlig brandskattede af Venedigs og Genuas gridske Handelsmænd. Henimod Sommeren i Aaret 1107 vare alle Forberedelserne fuldendte. Flaaden bestod af tresindstyve[2]) store Skibe, der vare forsvarligt byggede, udrustede til Krig og forsynede med Levnetsmidler og Krigsforraad. De Frivillige vare blevne omhyggeligt udvalgte; man havde kun indrulleret prøvede Krigsfolk eller saadanne, »som allerede havde foretaget Reisen«. De udgjorde i Alt ti tusind, og blandt dem var der et stort Antal »Lendirmenn« eller rige Lehnsherrer. Sigurds Saga nævner Ingen af dem; man veed kun, at det for Størstedelen var »Soldater, der vare

---

[1]) »Saadanne indrømmes alle dem, der ville følge med os til Udlandet (öllum þeir mönnum er her eru i utgerðum með oss).«

[2]) Dette er det Tal, som nævnes i Sagaerne og af Ibn el-Athir (Hist. Arabes des Crois., I, p. 275). Ibn Khaldoun (Tornbergs Udg., p. 71), Foucher fra Chartres, Chronica Sti. Bavonis, og Sicardi fra Cremona. Albert fra Aken taler kun om 40 større Skibe el. Buser (rimeligviis ved en Afskriver Feil, saa at der istedetfor lx er kommet til at staae xl), og Olivier Skolastikeren (som senere anføres og er gjentaget af Marino Sanudo) nævner kun 55.

blevne gamle under den afdøde Konges uendelige Krige«. Andre historiske Optegnelser have opbevaret os Navnene paa tre iblandt dem, hvilke iøvrigt ikke hørte til Armeens Kjærne: en Nordmand nemlig, ved Navn Aslák og kaldet med Tilnavn Háni eller Hanen, om hvem vi senere skulle tale, og dernæst to Islændere, den ene kaldet Arni Fjöruskeiv, hvis Navn ofte forekommer i Sturlungernes Saga[1], men som ikke havde erhvervet sig nogen særdeles Berømmelse for Tapperhed; den anden, Hámundr Thorvaldsson fra Vatnsfjord, nedstammede fra en mægtig islandsk Familie og var Sønnesøn af den berømte Halldórr Snorrason, der var Harald Haardraades Skjald: Arni og Hámundr havde indgaaet Forbund med hinanden og gik ombord i et Skib, der var udrustet paa deres fælles Bekostning. Endelig har man al Grund til at troe, at den ene af Kongens tre Skjalde, Halldórr, med Tilnavn Skvaldri eller den Snakkesalige, ligeledes hørte med til Korsfarerne. Skibene forsamlede sig i Hördaland og rimeligviis i Staden Bergen, som for henved et halvt Aarhundrede siden var grundlagt[2]), og hvis blomstrende Forholde begyndte at udvikle sig. Eysten fulgte Sigurd ned til Skibet, hvori han gik ombord. Sagaen lægger rørende Afskedsord i Munden paa de to Brødre. »Denne Reise, kjære Broder, sagde Sigurd, er bleven forberedet ved din Omhu og paa din Bekostning; derfor maa jeg ogsaa stræbe at mage det saa, at den kan i Et og Alt faae et lykkeligt Udfald, saa at den maa kunne erhverve os begge to stor Berømmelighed her paa Jorden og stor Fortjeneste hisset hos Gud.« »Det vil lykkes dig, min Broder, gjensvarede Eysten, thi du lover jo at ville

[1]) Sturlunga Saga I, 10 (Island. Sögur I, 329. Fjöruskeiv, Strand-Omflakker).

[2]) Mellem 1070 og 1075, af Olaf Kyrre.

i Alt vise dig som en tapper og høisindet Mand; hvad mig angaaer, da vil jeg i din Fraværelse bestræbe mig for med Klogskab at styre vort Riges Anliggender.«

Det var om Efteraaret, at Flaaden endelig forlod Bergen og styrede Kursen lige til London. Henrik Beauclerc, der var Konge over England, havde været en Fjende af Magnus d. Tredie; men styrket i Besiddelsen af Thronen ved sin Broder Hertug Robert's Fangenskab (1106), havde han i det sidste Aar ikke havt megen Grund til at ængste sig for den Hævn, en Konge, der endnu var Barn, kunde ville udøve. Sigurd, der kom som Ven, begyndte desuden med høitidelig at tilsværge Henrik Fred[1]). Til Gjengjæld tog Henrik[2]) imod ham med stor Imødekommenhed og beholdt ham hos sig hele Vinteren. Det var først ved Foraarets Komme, at Sigurd igjen begav sig paa Vei, efter at han med stor Gavmildhed havde skjænket en betydelig Deel af sine Skatte til Kirkerne i England. Neppe var han kommen ud af Strædet ved Calais, før den norske Flaade faaer en frygtelig Storm at udholde, og et af Skibene forgaaer paa Skjærene ved Aurigny[3]); saasnart Vinden derpaa igjen var bleven gunstig, fortsætter Sigurd Reisen langs med Kysten af Frankrig, hvor han af og til gik iland. Det lader til at

Korsfarernes Afreise (1107) om Efteraaret. Første Overvintring i London.

---

[1]) Will. of Malmesbury, V, kap. CLX (udg. af Savile, p. 639). Malmesbury, som den Gang saae Sigurd, sagde om ham: »Primo ævi erat processu, fortissimis conferendus« Jfr. Anglo-Saxon Chronicle, ad ann. 1108 (I, p. 358, II, p. 210).

[2]) Henrik's Hof var saa meget desmere glimrende som al hans Luxus havde sit Udspring fra Magnus d. 3dies Skatte, der talte mere end tyve tusind Pund Sølv, foruden andre kostbare Gjenstande, som Henrik havde tilranet sig fra en Kjøbmand i Lincoln, der havde dem i Forvaring.

[3]) Munch (Norske Folks Hist. III, S. 571, Anmærkn.) bestemmer med stor Lærdom den nøiagtige Beliggenhed af det Sted, hvor denne Ulykke mødte, hvilken iøvrigt var den eneste paa hele Toget.

denne Deel af Reisen medtog temmelig lang Tid for Sigurd, thi det var først hen paa Efteraaret, at han landede i Galicien, rimeligviis ved Ferrol, der var den sædvanlige Samlingsplads for Pilgrimene, der begave sig til Compostella; thi Galicien, der længe havde været Skuepladsen for Vikingernes Hærjen, var bleven et helligt Land, den hellige Jakobs Land[1]), og begyndte at blive besøgt af talrige Pilgrime.

Overvintring i Galicien. Kamp i Portugal.

Vinteren nærmede sig; Kongen besluttede derfor at tilbringe den der, hvor han var ankommen, og med Greven eller Hertugen, som for Kongen af Castilien bestyrede Provindsen, kom han overeens om, at man skulde aabne et Marked, hvor Nordmændene kunde for Penge forsyne sig med Alt, hvad de behøvede, paa den Betingelse, at de ikke gjorde Indgreb i de Indfødtes Eiendele. Dette vedvarede saaledes indtil Juul, men Galicien var et ufrugtbart Land, der var blevet ødelagt, deels ved Arabernes Plyndringer og deels ved Lehnskrigene; stor Nød og Mangel udbrød derfor i den norske Leir, især da Greven negtede at vedblive at sende Levnetsmidler til Markedet. Sigurd lod derfor uden videre Grevens Slot angribe, og af Mangel paa Besætning maatte Slotsherren vige og tage Flugten. I Slottet fandt man Levnetsmidler af enhver Art og et uhyre Bytte, som bragtes ombord i Skibene. Efter denne Overrumpling stod der ikke andet tilbage for Sigurd end at lette Anker; den norske Flaade styrer derpaa Kursen til Lissabon, og underveis møder den halvfjerdsindstyve arabiske Rofartøier, der flakkede omkring paa Havet og vare Fartøier med tre

[1]) See derom Werlauff, Bekjendtskab med den pyrenæiske Halvø (det nordiske Oldskriftselskab, 1836); Mooyer, Einfälle der Norm. in der Pyren. Halbinsel (Minden, 1844, in-8°), og ovenfor S. 100.

Rækker Rorkarle. Skibene vare af en betydelig Størrelse og farlige at komme i Kast med. Sigurd angriber dem ikkedesmindre og erobrer otte af Skibene, der vare ladede med kostbare Sager. Den første Stad, hvor han derefter ankommer, er Cintra, der Aaret forud, ligesom Lissabon og Santarem, igjen var falden i Maurernes Hænder[1]) og var bleven et Opholdssted for Røvere og en Rædsel for de omkringboende Christne. Sigurd beleirer Slottet og nedsabler indtil sidste Mand de Hedninger, som befandt sig der, fordi ingen af dem vilde lade sig døbe; »han erobrede der, siger Krøniken, stort Bytte, og erhvervede sig tillige ved denne Vaabendaad hele Christenhedens Taknemmelighed.« Fra Cintra seiler Sigurd videre til Lissabon, som af Sagaen betragtes som Grændsen for det muselmanske Herredømme. »Lissabon, siges der, er beliggende i Spanien, der er et halvt christeligt og halvt hedensk Land; den angiver Grændsen mellem de tvende Folk, thi hiinsides den er Alt hedensk.« Portugals tilkommende Hovedstad maa udholde et Angreb af Nordmændene, men disse formaae kun at erobre et Slot eller en Borg, der rimeligviis forsvarede Staden og som de igjen forlade, efterat de deri havde fundet betydelige Rigdomme. Fra Lissabon seiler Sigurd »langs med det hedenske Spaniens vestlige Kyst«, og ankommer til den befæstede Stad Alkassir[2]) i Algarve, som han angriber og

---

[1]) Disse tre Stæder vare Aar 1093 blevne erobrede fra Muselmændene. See Hercolano, Historia de Portugal, I, p. 217. Det er iøvrigt meget vanskeligt at tilveiebringe Overeensstemmelse, hvad Tidsregningen angaaer, mellem Sagaerne og de portugisiske og arabiske Kilder.

[2]) Saamange Fortolkere, Norden har, saamange Hypotheser gives der ogsaa angaaende Beliggenheden af Alkassir, som man har taget snart for Algesiras, snart for Alcacer do Sal, Alcazar de Fez eller Aljesur i Algarve. Maaskee var det kun en By, der blev forsvaret af et befæstet Slot, al-kasr, et Ord, som Sagaen tager for et Egen-

erobrer. Alkassir blev overgiven til Plyndring »og der foregik Ting, som bragte de hedenske Kvinder til at græde Blod; alt hvad der ikke formaaede at redde sig ved Flugt, blev sønderhugget,« og de omliggende Egne bleve hærjede med Ild og Sværd. Man seer deraf, at Sigurd øvede sig tappert i Spanien til den forestaaende Krig imod Saracenerne, hvem de nordiske Folks vilde Udseende og Krigsskrig iøvrigt indgjøde en dyb Rædsel. Korsfarernes høitidelige Gjennemfart gjennem Strædet ved Gibraltar betegnes ved en ny Søseir, som blev vunden over en Flaade af muselmanske Sørøvere, en Seir, som Skjalden Halldor besang saaledes:

Uden Frygt Du mod Øst drog ud;
Sværdet, Du svang, styrket af Gud,
Rødmed i Blod. Efter nyt Fund
Ørnen iler til Njørvarsund[1]).

Tog til de baleariske Øer.

Efter at være seilet forbi Marokko, ankommer Flaaden derpaa til Formentera[2]), en af de baleariske eller rettere pithyusiske Øer, der var et Smuthul for Negrenes og Saracenernes Sørøvere (Blámenn ok Serkir). Disse Røvere havde ved Synet af de norske Skibe forskandset sig i en Hule, der lukkedes af en Steenmur, og hvori de i lang Tid havde opdynget alt det Bytte, de havde bemægtiget sig paa Nabokysterne.

---

navn; eller ogsaa var det kun en hvilkensomhelst Havn, beliggende paa Kysten af Provindsen Al-Kashr, der er den nordlige Deel af Algarve. Imidlertid svarer Alcacer do Sal temmelig godt til Alkassir, der nævnes i Sagaerne.

[1]) »Treystuzt egg fyrir austan
»Ydr tjoði Guð! rjoða
»Náskári fló nyra
»Njörvasund til unda.«
(Utfarardrápa Halldors Skvaldri: Fornm. Sög., VII, p. 81.)

[2]) Sagaen har her Navnet Serkland, Saracenernes Land; dette Navn kan ligesaa godt bruges om Andalusien som om Marokko.

Sigurd gaaer i Land paa Øen. Hulen aabnede sig i Sidevæggen af en lodret skaaren Skrænt; en farlig Fodsti førte op til Muren, bag hvilken en Mængde Negre, væbnede, med Steen og Pile, udfordrede de Stormende og spottede dem for deres Feighed, medens de paa samme Tid svingede ovenover Muren kostbare Stoffer og Gjenstande af Guld og Sølv. Sigurd, som ikke vovede at forsøge Stormen, lader to Baade bringe op paa Toppen af Skrænten, og lader dem omvinde med stærke Toug, hvorpaa han lader dem fylde med Bueskytter og Pile, som derefter hidses ned ligeoverfor Hulen og over Muren. Bueskytterne, som beherske Røvernes Standpunkt, udsende imod disse en saadan Mængde Kastevaaben, at de tvinges til at søge Tilflugt i det Inderste af Hulen, thi »de vare slet forsynede med Forsvarsvaaben«. Med Resten af sine Krigsfolk løber Sigurd derpaa Storm, stiger over Muren og trænger ind i Hulen[1]). Røverne trække sig ved dette Angreb tilbage bagved en anden Forskandsning, som deelte Hulen i to Dele, og de forsvarede sig der tappert. Kongen lader nu hidbringe en stor Mængde grønt Træ, hvori han stikker Ild. Røverne maa derpaa bøde med Livet, idet Nogle omkom i Luerne og andre for Nordmændenes Sværd[2]). »Paa hele Toget var der intet Sted, hvor man gjorde saa stort Bytte som der«. Fra Formentera drager Sigurd hen at hærje Iviza, hvor han, fortæller

---

[1]) Diodorus fra Sicilien, c. 17, (I, p. 264), taler om disse Huler, der beboedes af Formenteras Øboere.

[2])

»Illr varðr heims i helli	»Hulen gjenlyder af frygtelige Skrig,
»Lifs bauð enn þa er unnit	Det er Blodbadet bagved
»Aftig gammall vigi	Den gamle nedstyrtede Vold.
»Kvöl beid öld i eldi	Under grusomme Smerter, midt i Luerne
»Usæl djöfuls þrælum.«	Vride sig Djævelens Tjenere.«

(Utfarardrápa Fornm. Sögur, VII, p. 84.)

Sangen, vandt sin syvende Seir over Saracenerne; dernæst hærjede han den grønne Ø Menorca, som blev Skuepladsen for hans ottende Seir, og endelig angreb han, ifølge William of Malmesburys Vidnesbyrd, Mallorca[1]), der er den største af de baleariske Øer; det Samme fortælles i la Conquista de Ultramar. William of Malmsbury[2]) tilføier, at Sigurd overgav de erobrede Øer til Grev Vilhelm d. 5te af Montpellier, der nylig havde tilendebragt anden Gang Reisen til det hellige Land. Toget, som denne samme Vilhelm d. 5te foretog i August 1114 til de baleariske Øer med Greven af Barcelonas Bistand, og ved Hjælp af Beboerne i Pisa og Genua, havde uden Tvivl til Formaal at sikkre den fuldstændige Erobring af dette Øhav[3]).

Ophold i Apulien.

Ønsket at besøge, ligesom Skofte, Apostlernes Grav, eller maaskee ligefrem Vind og Strøm dreve Sigurd fra Mallorca ned imod Italien. Han gik iland paa den vestlige Kyst, sandsynligviis i Amalfi eller i Neapel. Det er i alt Fald vist, at han dvælede nogen Tid ved Roger d. 2den Bursa's Hof, der var Hertug af Apulien og Calabrien[4]). Roger Bursa var af nordisk Herkomst, en Sønnesøn af Tankred fra Hauteville, hvis romantiske Erobringer vare berømte i Norge; han havde bemægtiget sig Hertugdømmet Apulien til Skade for sin Broder Bohemund, ved sin

---

[1]) La Conq. de Ultramar, l. c.

[2]) Will. of Malmb. V, k. CDX, p. 630.

[3]) Dom Vaissete, Hist. de Languedoc, l. XVI, ch. XLII (udg. af Du Mège, IV, p. 38). Art de vérifier les dates, II, 323. Øerne faldt igjen tilbage i Arabernes Vold, Aar 1117, formedelst et Forræderi, begaaet af Genueserne, til hvem man havde betroet Øens Forsvar.

[4]) See Munch, III, p. 581, der først har viist, at Sagaen talte om Roger Bursa, og ikke om Roger d. 2den af Sicilien, saaledes som man kunde troe det af et Slægtregister, der af Snorre er tilføiet Sagaens gamle Text (Morkinskinna),

Onkel, Greven af Sicilien, Roger d. 1stes Hjælp. I det Øieblik, da Sigurd landede i Italien, forenede Alt sig for at bevæge Hertugen af Apulien til at give ham en glimrende Modtagelse. Et Barn, Roger d. 2den, Søn af Roger d. 1ste, regerede i Sicilien under Robert af Bourgognes Formynderskab. Hertugen af Apulien, som var berøvet sin Onkel Roger d. 1stes Understøttelse, havde følgelig al tænkelig Interesse af at tilvinde sig idetmindste den norske Konges moralske Støtte, ikke blot fordi han var hans Æts Overhoved[1]), men ogsaa fordi en betydelig Krigshær og Flaade fulgte ham. Desuden havde Normannerne paa Sicilien, i deres Krig med det østlige Keiserdømme, havt Anledning til at skatte høit den af de skandinaviske Tropper udviste Tapperhed, da de især deleshed i Slaget ved Durazzo havde ene formaaet at holde dem Stangen[2]). Man bebudede desuden den urolige Bohemunds[3]) Tilbagekomst til sine Stater i Europa. Denne samme Bohemund havde nylig, i Aaret 1108, taget skandinaviske Krigere i sin Tjeneste, og Roger havde Grund til at frygte hans ærgjerrige Planer og især-

[1]) Aar 1096 havde Roger Bursa modtaget med de største Hædersbeviisninger, »utpote naturalem dominum«, Robert Courte-Heuse, paa hans Gjennemreise gjennem Italien (Ord. Vitalis, l. IX, t. III, p. 486).

[2]) Det er klart, at Sigurds Ankomst maatte lade Roger frygte for, at Bohemund vilde benytte imod ham en Deel af Kongens Tropper ved at forlede dem til Frafald, saaledes som han havde gjort med Væringerne, som det forrige Aar vare blevne hvervede af ham til Beleiringen af Durazzo.

[3]) Bohemund, som under Grækernes Beleiring af Laodicæa 1105 var kommen til Europa (see ovenfor p. 191, Anm. 4), var 1105—1106 kommen til Frankrig, havde der ægtet Constance, en Datter af Philip d. 1ste, var derefter draget hen at beleire Durazzo (1107—1109), og havde, i September 1109, kort før Sigurds Ankomst til Apulien, undertegnet Freden med Keiseren. Han kom derpaa tilbage til Apulien, hvor han døde i Febr. 1111.

deleshed hans Indflydelse hos Sigurds Tropper. Roger havde endelig ægtet Edla, der var Enke efter en skandinavisk Konge, Knud den Hellige i Danmark, og meget nær besvogret med de norske Lehnsherrer, der fulgte med Sigurd. Man mener endogsaa, at Karl den Danske befandt sig der paa samme Tid som Sigurd, med hvem han skulde forene sig for at drage til Palæstina[1]). Denne Karl d. Danske var Søn af Edla og Knud d. Hellige og blev senere Greve af Flandern. De belgiske Krønikeskrivere hensætte hans Pilgrimsreise til det Hellige Land til dette Aar, og fortælle, at han underveis opholdt sig nogen Tid ved sin Moders Hof.

Sigurd giver Hertug Roger Titel af Konge.

Det er følgelig ikke saa underligt, at Sagaerne give os en glimrende Beretning om Sigurds Modtagelse hos Roger Bursa. Det var uafbrudte Festligheder, snart ved Hertugens Hof og snart ombord i det kongelige Skib, hvor Roger begav sig hen hver Morgen for at gjøre Sigurd sin Opvartning. Hertugen pleiede at forblive staaende og at opvarte Sigurd med sine egne Hænder. En Dag altsaa, d. 1ste Januar 1110, da Hertugen med sine Normanner var kommen ombord, og man skulde gaae tilbords, lod Sigurd Hertugen, efter Haandvaskningen, tage Plads paa en ophøiet Throne og hilste ham dernæst med

---

[1]) See Wegeners udmærkede Afhandling, Karl d. Danske, Greve af Flandern. Kjøbenh. 1839 in-4°, og det af Gaubert af Brügge og Gauthier af Therouanne udgivne Vita Sancti Karoli (SS. RR. Germ. XII, p. 541 – 568) Reiffenberg (Rom. de God. de Bouillon. Fortalen, p. CXLII), som har troet at see i det Navn, Anna Comnena har givet (p. 330) Anførerne for de lombardiske Korsfarere fra 1101. Albert af Blandras og hans Broder Guy (ἡγεμόνας ἔχων ἀδελφοὺς δύο, Φλάντρας καλουμένους), — Robert, Greve af Flandern, og hans Svoger Karl d. Danske, ansætter denne Sidstes Pilgrimsreise ni Aar tidligere.

Kongenavnet, som han skjænkede ham for hele Livet. Det er øiensynligt, at denne Ceremoni, hvorpaa Nordens Historie frembyder os mere end et Exempel[1]), var forud bleven aftalt mellem Sigurd, der følte sig smigret ved saaledes at udøve kongelig Overhøihed over et Dynasti af skandinavisk Udspring, og Roger Bursa, hvem Bohemunds bestandig stigende Magt ængstede. Iøvrigt døde de to Brødre det følgende Aar, og Kongeværdigheden synes at være uddød med Roger, for først senere at leve op paa ny ved den pavelige Forlehning[2]).

Sigurd synes at være forbleven temmelig længe i Apulien; det er først hen i Sommeren, i Juli eller August[3]), at han, efter at have gjennemkrydset Havet om Grækenland (Griklandsalti), ankom til det hellige Land, fulgt ifølge nogle Krønikeskrivere af Skibe fra Flandern og Antwerpen[4]), som underveis havde sluttet sig til hans Flaade, og af tre frisiske Skibe[5]), ombord i hvilke Karl d. Danske rimeligviis befandt sig. Kongen i Jerusalem, Balduin d. 1ste, der var beskjæftiget med Beleiringen af Edessa, havde nylig hørt tale om en betydelig ægyptisk Flaade, der først havde beleiret Beyrut, derefter var drevet om paa Havet for at

Korsfarerne Ankomst til Palæstin

[1]) Aar 1230, paa Thinget i Opslo, hilste paa samme Maade Kong Hakon d. Gamle, i de svenske Gesandters Nærværelse, sin Vasal Uspak, Jarl over Hebriderne, med Kongenavnet.

[2]) See Munch, Det Norske Folks Hist. III, p. 582.

[3]) Nordmændene ankom først efter Indtagelsen af Berytus (d. 17de Mai 1110) og i det Øieblik, da den ægyptiske Flaade var ankommen foran denne By (i August).

[4]) Paul. Emili af Verona, p. 142, Petrus Bizarrus, de Syriaca Exped., p. 496; Vidnesbyrd, der iøvrigt ere meget tvivlsomme.

[5]) Alb. fra Aken, XI, k. XXVII (Bongars, I, p. 364). Disse Skibe, som anførtes af Vilhelm, Starcolf og Bernhard, havde megen Vanskelighed ved at trænge igjennem den ægyptiske Flaade, som seilede fra Berytus til Acre.

gjøre Jagt paa Fartøier, der havde Pilgrime ombord, og endelig var kommen til Ptolemaïs, for at blokere denne Stad. Beboerne i Ascalon[1]) havde nylig forsøgt at overrumple selve den hellige Stad. Fra alle Kanter syntes de Vantro saaledes at ville drage Fordeel af den latinske Krigshærs Afkræftelse, i Haab om at kunne gjenerobre Byerne langs Kysten, som alle, med Undtagelse af Ascalon, Tyrus og Sidon, vare faldne i Korsfarernes Hænder. Efter pludselig at have forladt Edèssa og underveis at have forenet sig med Bertrand af Tripolis, ankom Balduin i stærke Dagmarscher Byen Acre til Undsætning. Ankomsten af den norske Flaade, der bestod af tresindstyve meget store Skibe med titusind Mand ombord, bestaaende af stærke, vel udrustede Infanterister og velberedne Ryttere, gav Sagerne et andet Udseende. Sigurd kaster Anker, beretter Albert af Aken[2]), foran Ascalon, hvor han forbliver en Dag og en Nat, og udfordrer Indvaanerne til Kamp. Men da Ingen indfinder sig for at vove en Dyst med ham, gaaer han igjen under Seil den næste Dag og tager Veien til Jaffa. Der erfarer han, at Fæstningen Acre (Ptolemaïs) blokeres af den ægyptiske Flaade, som ved Efterretningen om hans Ankomst i Farvandet strax hæver Beleiringen; Ægypterne trække sig tilbage til Tyrus uden at ville indlade sig i Kamp, og Sigurd løber med sin Flaade ind i Havnen ved Acre (Akrsborg), hvor han træffer Kong Balduin, der ankom fra Edessa for at bringe Byen Hjælp[3]).

---

[1]) Alb. af Aken, XI, k. XIX, XX (Bongars, I, p. 362).
[2]) Alb. af Aken, XI, k. XXIV (Bongars, I, p. 364).
[3]) Sagaerne kalde Byen Akrsborg, der svarer til Ptolemaïs (see ovenfor Kapt. I, S. 118). Vi have søgt at bringe dem i Overeensstemmelse med Albert af Aken og Foucher af Chartres, hvoraf den ene nævner Ascalon som det Sted, hvor den norske Flaade gik iland, og den anden Jaffa. See Munch, III, p. 582.

Sigurds og Balduins Sammenkomst.

De to Kongers Sammenkomst var hjertelig. Den skandinaviske Konges[1]) høie Væxt, store Ungdom og smukke Holdning[2]) synes at have gjort et stærkt Indtryk paa Kong Balduin og hans Hofmænd, blandt andre paa hans Kapellan, Foucher fra Chartres. »Kongen«, fortæller denne[3]), »bad ham indstændigt om at forblive nogen Tid i Palæstina, for at yde Hjælp ved Erobringen af de hellige Steder. Begge vilde de ved deres Hjemkomst føle sig lykkelige over at kunne takke Herren, fordi han havde forundt dem at bidrage til hans Riges Befrielse.« — »Sigurd svarer paa Balduins Tale«, siger Albert af Aken[4]), »at han med sin Flaade vil seile, hvorhen Kongen maatte ønske det, men at han først vil opfylde sit givne Løfte og besøge de hellige Steder, ifølge Evangeliets Forskrift: »primum quærere regnum Dei, et post ea omnia profutura quærentibus inveniri.« Balduin

[1]) Vilhelm af Tyrus og Foucher fra Chartres nævne ikke Sigurd; de sige blot: »frater regis Norvegiæ eller Norrensium«. — Albert af Aken nævner »Magnus, frater regis«, og længer hen: »rex«. — Sandsynligviis er Magnus her brugt istedetfor Magnussen. William af Malmesbury bruger Udtrykket: »Sivardus rex Noricorum«. Ibn el Athir (Hist. arabes des Croisades, I, p. 276) og Ibn Khaldoun (udg. af Tornberg, p. 71) give ham Titel af Konge, uden at nævne Sigurd. — Man maa iøvrigt bemærke, at Eysten den Gang var den ene regerende Konge i Norge, og at Odericus Vitalis (IV, p. 57) lader Sigurd's Regering først begynde efter Korstoget, »der foretoges, siger han, før han kom til Regeringen (antequam regnaret).«

[2]) »Juvenis, forma valde speciosus«. Fulch. Carn., k. XLIV (Hist. des Crois. III, p. 422): »Juvenis, procerus corpore et forma decorus«, Vilh. af Tyrus, X, k. XIV (Hist. des Crois. I, p. 476). »Un bello bascheliere, biondo e ben fatto«, Lorenzo fra Florents, italiensk Oversættelse af Vilh. fra Tyrus, forfattet Aar 1347 (Ms. Bibl. Laur. Pl. LVI, n. 45, f° 100). — »Un caballero muy hermoso e muy apuerto, e grande, e bien hecho.« (La Conq. de Ultramar, l. c.)

[3]) Fulch. Carn., ch. XLIV (Hist. des Crois., III, p. 482). Jfr. Lizard. Turon., ch. LXXXIV (Hist. des Crois., III, p. 560).

[4]) Alb. af Aken, XI, k. VII (Bongars, p. 365).

modtager Tilbudet og ønsker selv at ledsage Sigurd og hans Lehnsmænd til Jerusalem. De drage da op til den hellige Stad; hele Geistligheden, klædt i hvid Ordensdragt, kommer dem imøde i høitideligt Optog, under Sang af Hymner og Kantater, og følger dem til den hellige Grav, hvor begge Kongerne knæle ved hinandens Side. Sagaen tilføier en Skildring, der bærer et mærkeligt Præg af Skandinavernes barnlige Mistillid og Forfængelighed: »Kong Balduin, fortæller den, havde befalet at lade Veien, som førte til Jerusalem[1]), bedække med kostbare Tæpper, og holdt i den Anledning følgende Tale til sine Omgivelser: »I vide jo, at en berømmelig Konge snart vil komme og besøge os fra Jordens nordligste Rige; det er derfor i sin Orden, at vi vise ham al mulig Ære, og at vi paa en værdig Maade tage imod en Fyrste, der allerede, som det er fortalt os, har ved berømmelig Daad hjulpet til at opretholde Jesu Christi guddommelige Kirke imod Hedningerne. Vi skulle nu snart erholde et Begreb om hans Magt og om det Værd, han tillægger sig selv, af den Maade, hvorpaa han agter at optræde. Hvis han drager ind i Staden ganske ligefrem, uden at synes at bryde sig om de rige Stoffer, der ere udbredte for at vise ham Ære, da maa man deraf slutte, at han i sit eget Hjem er vant til en lignende Pragt. Hvis han derimod frygter for at træde paa de rige Tæpper og derfor gaaer af Veien, saa er der al Rimelighed for, at hans Land ikke er vant til saadan Velstand.« Men Kong Sigurd og hans Lehnsmænd drage stolt ind i Staden og lade deres vælige Heste paradere paa de kostbare Stoffer, uden i mindste Maade at

---

[1]) Jfr. hos Albert af Aken (XII, kap. XIV, p. 373) Dronning Adelaide af Montferrats Indtog i Jerusalem, Aar 1112.

bekymre sig om disse Stoffers Værdi; thi Kongen havde indskjærpet Alle, som hørte til hans Omgivelser, at de, hvor ualmindeligt det, de vilde faae at see, end kunde være, dog aldrig maatte synes at forundre sig derover[1]).

Balduin ønskede selv at tage imod Sigurd som sin Gjæst i den hellige Stad, at føre ham overalt omkring og forklare ham de hellige Legender. I Samling drage de hen at plukke Palmer i Jericho, i Abrahams Have, og derfra begave de sig under god Eskorte til Jordans Flod, i hvis Vande Sigurd fuldførte den Tids brugelige religiøse Skik; derefter vendte de i god Behold, sunde og raske, tilbage til Jerusalem, hvor Balduin lod tilberede for Sigurd og hans Krigsmænd et prægtigt Gjæstebud, der varede i flere Dage. Det er paa dette Sted, at Sagaen indblander en Kjendsgjerning, som den vidtløftig fortæller, og som Nordens Folk synes at have tillagt stor Vigtighed. Vi ville her lade Krønikeskriveren selv tale: »En Gang, siger han, da de to Konger i al Glæde og gjensidig Tilfredshed sad ved Siden af hinanden, udbrød Balduin: Da vi have hørt fortælle om de høie og glimrende Bedrifter, Du har udført paa dine Reiser, glæde vi os overordentligt over din Ankomst til vort Rige, thi, efter vor Formening, har Du derved for Dig selv erhvervet den guddommelige Naade og Forsikkring om den evige Salighed, og for os en uskatteerlig Ære. Derfor ønske vi ogsaa at tage endnu bedre imod Dig end imod de andre Fyrster, der i denne Tid ere komne at aflægge os Besøg. Behag altsaa at modtage af vore Hænder en hvilkensomhelst Gjenstand, Du selv vil udvælge, som maa kunne blive Dig til Ære, og som Du maa kunne tage med tilbage

[1]) Alle disse Fortællinger ere laante af Sigurdar Saga Jórsalafara ok brædra hans, kap. I—XLV (Fornm. Sög. VII, p. 75 o. følg.).

til dit Land, som et hæderfuldt Minde. — Gid Gud, ophøiede Konge, svarede Sigurd, maa belønne Dig, hvilket jeg ogsaa selv vil bestræbe mig for at gjøre, for al din Imødekommenhed, for al den Hæder, Du beviser mig, og for dit høisindede Forslag, men lad mig modent overveie, hvad jeg skal vælge, og jeg skal da underrette Dig derom.» Efterat Kong Sigurd længe havde tænkt over, hvad der kunde forskaffe ham størst Berømmelighed, faldt det ham ind, at for ham og hans Efterfølgere vilde den kostbareste Skat, han kunde eie, være et Stykke af det Kors, hvortil Jesus Christus havde været naglet; thi før hans Tid havde ingen Indvaaner i Norden havt den Lykke, at bringe et Brudstykke hjem med af det sande Kors, som opbevares i Jerusalem. Enhver veed i Sandhed, at Keiserinde Helene, efter først at have ladet det hellige Kors's Træ gjennemsave paalangs, har sendt den bageste Deel deraf til sin Søn Constantin, og ladet den Deel, som var gjennemtrængt af Frelserens Blod[1]), forblive tilbage i Jerusalem.

Heitidelig Forsamling af Rigets Herrer. Sigurd erholder et Stykke af det sande Kors.

Nogle Dage derefter underrettede Sigurd Kong Balduin om hvad han havde valgt, og strax derpaa sammenkaldtes Kongerigets Herrer til en høitidelig Forsamling. Saasnart Alle vare samlede, opregnede Sigurd alle de Æresbeviis-

[1]) Denne Legende gjenfindes i en oldnordisk Prædiken om Korset (Gammel Norsk Homiliebok, Christ. 1862, m-8°, p. 140). De vestlige Krønikeskrivere fortælle os blot, at Helene lod Korset gjennemsauge i tvende Stykker:

»Puis se le fist en deux soijer,
Et l'une moitié envoyer
A Constantin; présent l'en fist,
La moitié el sepulcre mist.«

(Eracles, v. 5169—72 éd. Massmann. p. 328.)

Jfr. Gretser de Sancta Cruce (t. I, l. I, kap. LXII—LXXII, p. 197—22) og AA. SSm. Boll. 3 Mai I, p. 361—363, 18 août, III, p. 562—567.

ninger, hvormed Kongen af Jerusalem nylig havde overvældet ham, og blandt dem alle fremhævede han fornemmelig det Tilbud, at maatte vælge den kostbareste Ting, som maatte findes i hans Kongerige. »Derfor have vi nu, vedblev han, ifølge guddommelig Indskydelse, besluttet at vælge et Stykke af det hellige Kors, til hvilket vor Herre var naglet, da han udstod den sidste Lidelse.« — »Min Herre og Konge, svarede derpaa Balduin, om et Anliggende af en saa høi Vigtighed er det vor Pligt at tage vore Lehnsmænd og Biskopper med paa Raad; thi vi frygte for at overtage hele Ansvaret for Indrømmelsen af en Gunstbeviisning, der endnu ikke er tilstaaet nogen Pilgrim, af hvor høi Stand han end har været. Men hvis de lærde og vise Herrer, som her ere tilstede, ikke gjøre nogen Indvending derimod, ville vi selv ikke lægge Hindring i Veien for, at det skeer, ophøiede Konge, saaledes som Du ønsker det.« — Sigurd trak sig derefter tilbage, hvorpaa Kong Balduin, Patriarken[1]), de andre Biskopper og vise Mænd vidtløftigt drøftede Sagen indbyrdes, og omsider bleve de enige om at overlade Afgjørelsen til Kongens Viisdom, idet de dog formanede ham til ikke ubetænksomt at overgive Sigurd en saa hellig Relikvie. — »Det guddommelige Forsyn, sagde da Balduin, vil vaage over Alt, og vi ville bede Gud, at han i dette vil veilede os til sin egen høist mulige Forherligelse og til vor Frelses Bedste. Jeg har erfaret, at Kong Sigurd's Undersaatter ere Christne, og at der iblandt dem gives flere retskafne Folk af roesværdig Vandel, at der desuden i Kongeriget gives et berømmeligt Sted, hvor de jordiske Levninger hvile af en Konge og berømt Helgen ved Navn Olaf, som fortjenstfulde Gjerninger have gjort velbehagelig

---

[1]) Gibelinus, 1107—1111, Arnulf's Efterfølger.

for den Almægtige. Det er ikke Sigurd, men derimod den hellige Konge, jeg agter at skjænke et Stykke af det sande Kors, for at det kan særligt hensættes paa det hellige Sted, hvor han hviler, og hvis jeg saaledes samtykker i at denne hellige Relikvie maa tjene til Prydelse for Sigurds Kongerige, da skeer det kun under den Betingelse, at han sværger at ville bringe det derhen, hvor jeg har sagt, og intet andet Sted.« — Da Alle havde givet denne Beslutning deres Bifald, fremsatte Balduin samme for Kong Sigurd. — »Vi overlevere Dig, sagde han, en Deel af det sande Kors, paa det Vilkaar, at Du tilligemed elleve af dine Lehnsmænd sværger paa, at ville bringe denne hellige Relikvie til den hellige Kong Olaf's Grav, at ville hensætte den paa det nævnte Sted, og desuden iagttage, efter vort Godtbefindende, hvad Andet vi endnu ville føie til denne Ed.« — »Ophøiede Konge, svarede Sigurd, hvor vist det end er, at man ved min Hjemkomst vil betragte det som en Vanære, at jeg er reist saa langt bort for selv tolvte at aflægge en saadan Ed, saa vil jeg dog underkaste mig disse Betingelser, saafremt Du og Patriarken ville, i Forening med ti Lehnsmænd, sværge paa, at I virkelig ville give mig et Stykke af det samme Kors, hvorpaa Guds Søn har udstaaet Døden, og ikke et Stykke af noget andet Træ«. Kong Balduin samtykkede i Alt hvad Sigurd forlangte. Eden blev derpaa aflagt gjensidigt; men Sigurd svor kun, at han vilde gjøre sit Bedste til at grundfæste og udbrede den christelige Religion i sine Stater, og til at udvirke, at en Domkirke blev anlagt til Ære for det sande Kors og for den hellige Olaf, paa det Sted, hvor denne Sidstes Grav findes. Endelig svor han, at han i sit Kongerige vilde forud opkræve de ordentlige Tiender og henlægge samme til Oprettelsen af det paatænkte Erkebispesæde.

Man overgav derefter høitideligt til Kongen det hellige Brudstykke af Korset, hvortil man føiede endnu mange andre Relikvier og sjeldne, kostbare Gjenstande. Det er rimeligviis i den samme Forsamling, at det Krigsraad afholdtes, hvorom Foucher fra Chartres taler, og i hvilket de tvende Konger, efter først at have udtalt den Mening, at man skulde angribe Askalon, bleve enige om, at de hellere vilde drage hen og beleire Sidon. Sigurd samtykkede i at ville gjøre hele Felttoget med uden at forlange anden Godtgjørelse end Levnetsmidler til sine Tropper, og før han forlod Jerusalem, gav han der talrige Beviser paa sin Gavmildhed, saavel i den hellige Gravs Kirke som i andre Helligdomme, som han havde besøgt. De to Konger gave sig dernæst igjen paa Tilbageveien til Acre, hvor Tropperne vare forblevne under Overbefaling af Bertrand, Greve af Tripolis. Sigurd gik igjen ombord i sine Skibe, og den 19de Oktober[1]) drog han hen at blokere Sidon fra Søsiden, efterat han først havde fordrevet og tildeels ødelagt den ægyptiske Flaade, der var løben ud fra Tyrus, i den Hensigt at spærre Veien[2]) for ham; Balduin og Bertrand derimod indesluttede paa samme Tid Fæstningen fra Landsiden.

Sidon's Beleiring (fra den 19de Oktober til den 19de December 1110).

Sidon, kaldet paa Oldfransk Saïette og paa Oldnordisk Sætt, var en af de vigtigste Fæstninger paa Kysten af Syrien, og de oldnordiske Kildeskrifter undlade ikke i Forbigaaende at omtale den føniciske Stads gamle Oprindelse og hæderfulde Historie. Fire Aar forud, som vi ovenfor have seet, havde Balduin staaet i Begreb med at beleire

---

[1]) Den tredie i Rabi II, ifølge Ibn el-Athir (Hist. Arab. des Crois., I, p. 275).

[2]) Ibn Khaldoun, udg. af Tornberg, S. 71.

den ved Hjælp af en dansk-frisisk Flaade, og Indvaanerne havde med Guld maattet tilkjøbe sig deres Uafhængighed; men neppe vare de slupne ud af denne truende Fare, før de havde forenet sig med Besætningerne i Tyrus og Askalon, for at hærje Landet omkring Jerusalem, hvorefter de havde nedsablet femten hundrede Pilgrime, beleiret Ramlah og Jaffa, og først trukket sig tilbage ved Ankomsten af den kongelige Krigshær, der i al Hast var vendt tilbage fra Tiberias[1]) for at jage dem bort. Higende efter at tugte dem, havde Balduin det næste Aar (i August 1108), ved Hjælp af en italiensk Flaade, begyndt Beleiringen af Sidon[2]); men Indvaanerne vare endnu engang undslupne fra den Tugtelse, som ventede dem, og denne deres Frelse skyldte de deels den Hjælp, som blev ydet dem af nogle provençalske Overløbere og Renegater, der havde søgt Tilflugt i Fæstningen[3]), og deels den uventede Ankomst af den ægyptiske Flaade, hvorom vi nylig have talt. Denne sidste havde adsplittet de italienske Skibe[4]), medens Togkedin, Fyrste af Damaskus, der ankom overland med 15000 Mand, havde tvunget Balduin til over Hals og Hoved[5]) at hæve Beleiringen. Man fatter følgelig, at Kongen af Jerusalem ikke har tøvet med at benytte sig af Sigurds Med-

---

[1]) Alb. af Aken, X, kap. VIII (Bong. p. 348).
[2]) Alb. af Aken, X, kap. XLV (Bong., p. 355). Jfr. Andreas Dondolo, Chronicon Venetum, I, IX, kap. XI, p. 14 (Muratori, XII, p. 265), og Laurent. de Monacis, l. V, p. 84, som med Urette tilskrive denne Flaade Erobringen af Sidon.
[3]) Alb. af Aken, X, kap. XLVII.
[4]) Id., X, kap. XLVIII.
[5]) Id., X, kap. I (Bong. p. 356) Jfr. Ibn el-Athir (Hist. arab. des Crois. I, p 257) Det er mærkeligt, at her endnu er Alb. af Ak. den eneste latinske Krønikeskriver, der taler om denne Beleiring af Sidon: de Begivenheder, som fortælles af ham i hans 10de Bog, findes næsten ikke hos nogen anden Historieskriver.

virkning, til at udøve den saa længe udsatte Hævn over Sidonierne. Disse Sidste, som vidste hvad Skjæbne, der var dem forbeholdt, prøvede endnu engang paa at løskjøbe sig for Penge. Men denne Gang var Balduin ubøielig. Indvaanerne, som mistvivlede om at røre Kongens Hjerte, søgte derfor, siger Vilhelm af Tyrus, deres Frelse i Forræderi; det lykkedes dem saaledes, ved Begyndelsen af Beleiringen, at bestikke en af Balduins daglige Omgivelser, nemlig en omvendt Muselmand, som han selv havde holdt over Daaben, og som ikke desmindre lovede at ville ombringe ham. Balduin, som i Tide var bleven underrettet af de Christne, der boede i Byen, lod gribe denne Renegat, som tilstod sin Forbrydelse og blev dømt til at hænges. Angrebet blev derover kun desmere forbittret, Sidonierne, som af Fortvivlelse vare bragte til det Yderste, forsvarede sig tappert. Forgjæves nedstyrte deres Mure under Muurbrækkernes og Kastemaskinernes gjentagne Slag; forgjæves udslynge de baleariske Bueskytter fra et frygteligt Trætaarn, der behersker Staden, en Hagel af Pile over Indvaanerne; disse svare igjen med Steenkast fra Krigsmaskiner[1]) og underminere Taarnet, for derefter at stikke Ild paa samme. Efter to Maaneders bestandig fornyet

---

[1]) Einar Skulessön, der var en af Sigurds Skjalde, besynger Beleiringen paa følgende Maade:

»Sætt frá ek, deilí dróttar	»Den elskede Konge, Dalenes Drot,
Dreingr minnist þess, vinna	Har taget Sætt: lader os huske det!
Tóku hvast i hristar	Nu Kastevaaben rædsomt begynde
Hrid valsslaungur riða	At tumle sig rask i Kampen;
Styrkr braut válikt virki	Den stærke Muur styrter sammen
Vals-munnlituðr gunnar,	Foran den, som graadige Ørne nærer:
Fögr ruðust sverð, en sigri	De funklende Sværd farves i Blod:
Snarr bragníngr hlaut fagna.»	Af Seiren Kongen stolt triumferer.»

(Einar Skulessön, Kvædi um Sigurd Jórsalafara, Fornm. Sögur. VII, p. 93)

Kamp[1]), begynder endelig de Beleiredes Mod at synke; den muselmandske Flaade havde forladt Tyrus, for igjen at vende tilbage til Ægypten, ethvert Haab om Undsætning var saaledes tabt; Murene styrtede desuden sammen allevegne, og man belavede sig til at løbe Storm. De Beleirede, som frygtede for at undergaae den samme Skjæbne, som Beyrut, der samme Aar var bleven ødelagt med Ild og Sværd[2]), forlange at kapitulere »paa den Betingelse, at Emiren, der kommanderede i Fæstningen, og Alle, som vilde følge ham, kunde drage bort i god Behold med Alt, hvad de kunde bære paa Hovedet og Skuldrene.« Begge Kongerne indvilligede i Kapitulationen; alle Muselmændene droge derpaa ud af Staden »med deres Koner og deres Børn, med Undtagelse af Agerdyrkerne, li pauvre home et li gaingneur des terres[3]), hvem man tillod at forblive for at dyrke Landet.« Det var den 19de December[4]), at Korsfarerne rykkede ind i Sidon, hvor de forefandt et uhyre Bytte, og Sigurd, som nu var Herre over Staden, overlod den, fortæller Sagaen, til Kong Balduin[5]). Denne Sidste

---

[1]) Ifølge Ibn el-Athir. Vilhelm af Tyrus nævner tre Maaneder, Albert af Aken sex Uger, og Ibn Khaldoun fyrretyve Dage. Sagaerne angive Intet bestemt.

[2]) Ibn. Khaldoun, l. c.

[3]) Estoire de Eracles, XI, kap. XIV (Hist. des Croisades, I, p. 15). Jfr. Ibn Khaldoun. l. c.

[4]) Det var den 30te, ifølge Conq. de Ultramar; Aar 504 i Maaneden Rebi IIe (d. 17de Okt.—14de Novb. 1110), ifølge Abùlfeda og Ibn el-Athir; i Maaneden Djumadi d. 1ste (15de Novb.—15de Decbr. 1110), ifølge Ibn Khaldoun; Vilhelm af Tyrus hensætter denne Beleiring til 1111, men Islenzkir Annálar, S. 58, Alb. af Aken, Olivier Scholastikeren, la Chronicon Si. Bavonis, de arabiske Historieskrivere, Matthæus af Edessa og Hayton's haandskrevne Krønike (som er anført af Petermann i Beitr. zur Gesch. der Kreuzzüge, S 115), angive den virkelige Dato, 1110.

[5]) Om Indtagelsen af Sidon ved Sigurd, see Ættartal Noregs Kon.,

skjænkede den som Lehnsgave til En af sine flanderske Vasaller, Eustache Grenier, der havde ægtet Fruen af Jericho, som var en Broderdatter til Patriarken Arnulf.

Det er til Beleiringen af Sidon, at den meget lidet sanddru Peringskjöld[1]) henfører en af de sjeldne Runeindskrifter, der have Hensyn til Skandinavernes Korstog, og vi maa tilstaae, at hvis det er en af de første, vi anføre, saa er det ogsaa den mindst paalidelige. Stenen er tabt, og Peringskjöld havde ikke selv seet den, og var uvidende om, hvor den var bleven opdaget; han meddeler ingensomhelst Tegning af den, men blot Texten, der endogsaa er meget ufuldstændig. Ifølge hans Yttring omtalte Stenens Indskrift en Mand, »der skulde have været i Sidon og i Jerusalem med Flaaden(?)«. Der skulde følgelig i Indskriften være Tale om en af Sigurd's Vaabenfæller. Men,

---

kap. CCXLII–CCXLVIII, S. 159—162; Thiodrek, kap. XXXIII, udg. af Kirchmann, S. 72—73; Agrip, kap. XLVI–XLVIII; Noregs Kon. Tál, str. 54; Saga Sig. Jórsal., kap. II—XI (Fornm. Sögur, t. VII, p. 75—94, X, p. 416—417, 429); Snorri, kap. I—XI, t III, p. 231—243; Izl. Annálar, p. 68; Vilh. af Tyrus, l. XI, kap. XIV; Fulch. Carn., kap. XLIV; Lisardus Turon., kap. XXIV (Hist. des Crois. I, p. 476, III, p. 422—569); Alb. af Ak. XI, kap. XXXI–XXXV); Mar. Sanut. III, VI, p. 6 (Bongars I, p. 365—6, II, p. 155); Ol. Schol., Hist. Reg. T. S. (ap. Eccard, II, p. 1360); La Conq. de Ultramar, I, III, kap. CXLIII, p. 394; Balduin af Avesnes (ms. Bibl. imp., S Germ. fr., n° 84, f° 147; n°. 660, f° 158); Lorenzo af Florents, f° 100, V°; Chron. Sti. Bavonis, ad. ann. 1110 (Smet, X, p. 573); Will. af Malm., kap. CCLX–CDX, p. 437—439; Ord. Vit., l. X, kap. 6, t. IV, p. 27; Breve Chron. Hierosolym. (Baluze, Miscellan., I, 432); Sicard. Crem. ad ann. 1110 (SS. RR. Ital. VII, 590). Petr. Bizarrus, De Syriaca Exped., p. 596; Paul. Emili Gesta Francorum, p. 142; Ibn Khaldoun, ed. Tornb., p. 71; Abulfeda, Ibn el-Athir (Hist. arabes des Crois., p. 12, 275), Chronique de Haythoum (Hist. Armén. des Crois., I, p. 473).

[1]) Annotationes ad vitam Theodorici, p. 495; Dybeck, Svenska Runurkunder, II, p. 46.

det være sagt endnu engang, naar vi indlade os paa at optegne et saadant Vidnesbyrd, saa skeer det kun for Erindringens Skyld og med alt muligt Forbehold.

Tyrus's Beleiring. Det er gjerne muligt, at Sigurd, efter Indtagelsen af Sidon, kan have forsøgt et enestaaende Angreb paa Tyrus. Albert af Aken og Sagaerne berette ikke, at Sigurd har ved Enden af December forladt det hellige Land, og paa den anden Side gaae William af Malmesbury[1]) og Odericus Vitalis[2]) endog saavidt, at de paastaae, at den norske Fyrste, efter at have bemægtiget sig den første af de to Byer, beleirede den anden og erobrede den med Storm. Endelig maa det bemærkes, at et Skrift af Thiodrek[3]) og et Sted i Agrip[4]) ere blevne fortolkede i samme Retning. Ifølge det Vidnesbyrd, som skyldes de arabiske Historieskrivere Ibn el-Athir[5]), Ibn Giouzi[6]) og Ibn Khaldoun[7]), hvilke udtrykkelig bekræftes af Vilhelm fra Tyrus[8]), Foucher fra Chartres[9]) og Lisard fra Tours[10]), er det vist, at Tyrus, (der Aar 1108 havde, ligesom Sidon, modstaaet et Angreb af Latinerne)[11]), blev virkeligen beleiret af Latinerne Aar 1111,

[1]) »Tyrum et Sydonem... obsedit, effregit, subegit« (Vill. Malm., l. III, kap. CCLX; V, kap. CDX; ed. Eng. hist. soc., p. 437—630).

[2]) »Tyrum, opulentam urbem, obsedit... ipsamque in salo expugnavit« (Od. Vit., liv. X, kap. VI, ed. Le Prevost, IV, p. 27).

[3]) »Multas civitates paganorum laudatur solo prostrasse, inter quas Sidonem, etc.« (Thiodrek, kap. XXXIII, Kirchmann, p. 72).

[4]) »Sigr vann hann a necqverom borgom heiþnom« (Agrip, kap. XLVIII; Fornm. Sög., X, p. 417).

[5]) Ibn el-Athir (Hist. arabes des Cr., III, p. 283—286).

[6]) Ibn Giouzi (Bibl. des Croisades, IV, p. 30).

[7]) Ibn Khaldoun (udg. af Tornberg, Upsal, 1840, in-4°, p. 75), som hensætter Begyndelsen af Beleiringen til Maaneden Djumada, d 1ste, 505 (4 Nov.—4 Dec. 1111).

[8]) Vilh. fra Tyrus, I. XI, kap. XVII (Hist. des Crois., I, p. 481).

[9]) Fulch. Carn., k. XLVI (Hist. des Crois., III, p. 244).

[10]) Lisard. Turon., kap. XXV (Hist. des Crois., III, p. 570).

[11]) Ibn el-Athir (Hist. arabes des Crois., III, p. 257).

og kun havde Fyrsten af Damaskus Togkedin's Mellemkomst at takke for sin Frelse. Men denne Beleirings Begyndelse ansættes af Albert fra Aken[1]) til d. 30te November, og af Ibn el-Athir[2]) til d. 27de, til hvilket Tidspunkt Sigurd allerede var kommen tilbage til Norge; vi vide fremdeles af Anna Comnena, at Beleiringen endnu vedvarede ved Paasken det følgende Aar, d. 21de April 1112[3]). Som Grund til at dette af Balduin begyndte Foretagende mislykkedes, anfører Vilh. af Tyrus desuden Utilstrækkeligheden af Sømagten, hvorover han raadede[4]). Det er følgelig rimeligt, at hvis Nordmændene forsøgte et Angreb paa Tyrus, var dette Angreb ikke alvorligt, og fandt i ethvert Fald Sted uden Medvirkning af Balduin, der allerede d. 22de December[5]) var kommen tilbage til Jerusalem. Det var iøvrigt ikke paa den Tid, men først tretten Aar senere (1124), at Tyrus faldt i de Christnes Hænder. — Hvis man antager, at Carl d. Danske befandt sig iblandt Sigurds Ledsagere, saa er det til det Tidspunkt, at man maa hensætte den flanderske Prinds's Tilbagekomst til sine Stater, enten over Ægypten, hvor, ifølge van Vlandern[6]), han skulde være gaaet iland og have havt flere Eventyr, eller ogsaa, hvad der er sandsynligere, ad den lige Vei gjennem Italien. Hvad Sigurd angaaer, da er det ogsaa med Indtagelsen af Sidon, at Korstoget, han ledede,

---

[1]) Alb. Aq., l. XII, kap. I—VIII, Mar. Sanutus, III, VI, kap. 12 (Bong. I, p. 370—371; II, p. 159).
[2]) Ibn el-Athir, p. 283.
[3]) Ann. Comn., l. XIV, Par. Udg., p. 426. Jfr. Ibn el-Athir, p. 286.
[4]) Navibus quotquot invenire potuit, classem ordinat qualem qualem. Guil. Tyr., l. c.
[5]) Alb. Aq. XI, kap. 36 (Bong. I, p. 367).
[6]) Excellent Chronik, v. Vlandern, f. XVII.

egentlig talt endes; men den norske Konges Hjemreise over Constantinopel, efter hvad Sagaerne og William af Malmesbury derom fortælle os, er ikke den mindst interessante Deel af Reisen, heller ikke den, som synes at have efterladt de mindst levende Erindringer i Norden.

Sigurd's Afreise til Constantinopel. Hans Ankomst til Alexis Comnenus's Hof.

Før Vinteren var ophørt[1]), tog Sigurd Afsked med Balduin. Han drog bort, ledsaget af Folkets Velsignelser og overvældet af rige Gaver[2]), skjænkede af Kongen af Jerusalem, der af sit ganske Hjerte anbefalede Nordmændene i Guds Moders Varetægt, thi de havde under hele Beleiringen[3]) viist Mod og Mands Hjerte. Fra Syriens Kyster styrede den norske Flaade Kursen imod Øen Cypern, hvor Sigurd lod kaste Anker, rimeligviis for at vise sin Ærefrygt for den hellige Kong Eriks Grav og modtage Hyldestbeviisning af Væringerne, der udgjorde Besætningen i Baffa. Fra Cypern seilede han imod Nord indtil et Forbjerg, under hvilket han laa en Maaned for Anker. I Sagaen kaldes dette Forbjerg Ægisnæs eller Engelsnæs, og rimeligviis var det den yderste Pynt af Kalcidiken eller ogsaa af Halvøen Gallipoli. Aarsagen til dette lange Ophold er meget besynderlig. Det hedder derom i Sagaen: »Hvorvel der blæste en rask Vind fra Syd, som var gunstig for Skibenes Indseiling i Farvandet ved Constantinopel, foretrak dog Kongen at oppebie en Sidevind, der tillod Seilene, som alle vare forfærdigede af purpurrødt Silke, at udfolde sig i deres fulde Størrelse paa langs af Skibene, for at man fra begge Bredderne omkring Bosporus kunde dømme om Flaadens pragtfulde Udstyring.« Snorre, som ikke synes

1) Da Sigurd ankom til Byzants, var Kulden endnu ikke ophørt.
2) »Biaux dons et grans«.
3) »A dame Dieu les comanda de moult bon cuer, quar bel et bien s'estoient contenus à cel siége«. Est. de Eracles, l. c.

at have rigtig forstaaet det temmeligt dunkle Sted i Sagaen, han gjengav, tilskriver Kongens frivillige Standsning og Flaadens snilde Bevægelse en ganske anden Grund. »Seilene, siger han, vare kun forede med purpurrødt Silketøi, og hverken Roerkarlene i Bagstavnen, eiheller de i Forstavnen vilde have samtykket i ved denne høitidelige Leilighed at gjøre Front med Seilenes mindst smukke og mindst anselige Side[1]).« Endelig begyndte den længselsfuldt ventede Vind at blæse, og Sigurd holdt da sit Triumf-Indtog, siger Sagaen, i Bosporus, hvis Bredder ere smykkede med en uafbrudt Række af Slotte, Landsbyer og Fæstninger. Seilene paa de tresindstyve Skibe, der fulgte radeviis efter hinanden, syntes for Tilskuerne kun at udgaae fra et eneste, uhyre Skib[2]).« Flaaden kastede omsider Anker foran den gyldne Port, »Gullvarta«[3]), der mindede om den Seir, Theodosius den Store vandt over Maximus, og som Alexis[4]) havde befalet, at man skulde

[1]) Fagrskinna, k. 147, siger udtrykkeligt, at de vare heelt af purpurrødt Silketøi, »öll af pellum«, og ikke blot forede med purpurrødt Silke, »sett af pellum« (Snorre). Jfr. Thiódrek, k. 25, Agrip, k. 35.

[2]) De latinske Korsfarere fra 1204 synes at have brugt den samme Manoeuvre som Sigurd. Det hedder derom: »ils vinrent a une lewe de Constantinoble adont si s'entratendirent tant que tout li vaissel furent venu tot ensanle; si achesmerent et atornerent leur vaissiaus si belement que chestoit le plus bele chose du monde a eswarder.« Robert de Clary (Mst. fra det kongelige Bibl. i Kjøbenhavn, n° 487, f° 110, v. col. 2).

[3]) Sydvest for Staden, ved Siden af Slottet Ἑπταπύργιον eller Κυκλόβιον. Robert de Clary kalder den: Portes Ore. »Ichelle Portes Ore n'estoit onques ouverte devant la que li Empereres revenoit de bataille et que il avoit terre conquise.« Rob. de Clary, f° 122, r. col. 1.

[4]) Det er vist, at Alexis befandt sig paa den Tid i Constantinopel. Skjøndt Anna Comnena ikke omtaler Sigurds Ankomst til Staden, seer man dog af hendes Fortælling, at Keiseren ikke forlod denne By i Vinteren 1110 og 1111.

aabne for Sigurd, hvilket var en stor Æresbeviisning, »der kun tilstodes de seirrige Keisere.«

orsfarernes lodtagelse.

Fra den gyldne Port indtil Blachernæs Palads[1]) (Laktjarna), vare Gaderne belagte med Tæpper af purpurrødt Silke, og foran Kongen bevægede sig en Skare af Spillemænd og Sangere. Sigurd, som ledsagedes af sine Lehnsmænd, holdt sit Indtog paa Heste, som man havde skoet med Guld[2]), og han ankom gjennem de trojanske Arkader[3]) og Triumfherrernes Gade til det Palads, som var bestemt for ham. En Throne var bleven opreist for ham i Blachernæs store Sal; han tager Plads paa samme, og hans Lehnsmænd stille sig omkring ham. To Mænd, som vare udsendte af Keiseren, træde da ind, bærende en Kurv, der var fuld af Sølv, og var en Gave, bestemt af Alexis til en norsk Regent. Sigurd, uden engang at give Agt derpaa, befaler at kaste Indholdet af Kurven ud til hans Folk. De Udsendte ile med at fortælle Kongens Opførsel for Keiseren. »Tilvisse, sagde Alexis, denne Fyrstes Hovmod kjender ingen Grændse; kun hans Rigdom kan lignes dermed, efterdi han ikke engang værdiger enten at betragte en saadan Skat, eller ved et Par Ord at bevidne sin Erkjendtlighed derfor.« Han befaler derpaa de samme Tjenere at

[1]) Blachernæ, paa Græsk Λαχέρναι (af Λακκώδης, moradsig, sumpig), var et byzantinsk Tilnavn, der brugtes om det nuværende Kvarteer Haïvan Seraï. Paladset, som var bleven begyndt af Anastasius, var bleven fuldendt af Manuel Comnenus.

[2]) I Norden var dette en kongelig Forret. Knud den Store jog sin Skjald Stein Skaptason bort, fordi han havde tilladt sig et saadant Indfald. Jfr. Toskanas Bonifacius d. Illdies Indtog hos sin Svigerfader Gotfred af Bouillon (Vita Mathildis comitissæ, hos Muratori, V, p. 353); Roman de Rou, v. 8216 — 8219 (udg. af Pluquet, p. 405; Brompton og Knyghton (Twysden, col. 911. 2318).

[3]) ἐμβολαὶ τροαδῆσαι [See Phocas's Triumfindtog (Chronicon Alexandrinum) og Basileus's hos Skylitzès].

vende tilbage til Kongen med en tung Koffert, som var fyldt med Guld. Ved Modtagelsen af denne nye Sending, henvender Sigurd sig til sine Lehnsmænd og udbryder: »See, her er meget Guld, mine Venner, deler det imellem Eder.« Tjenerne bringe atter en ny Melding derom til deres Herre. »Man kan, sagde da Alexis, fælde forskjellige Domme om denne Konge: enten overgaaer han i Pragt alle andre Monarker, eller ogsaa er han berøvet den Klogskab, som anstaaer saa godt en mægtig Fyrste. Bring ham endnu dette Skriin, som er fuldt af det kostbareste røde Guld, og føi dertil disse to tunge Guld Armbaand.« Ved Ankomsten af denne tredie og endnu mere pragtfulde Gave fra Alexis, reiste Sigurd sig op, tog Ringene og satte dem paa sine Arme[1]), og i en smuk, klangfuld Tale »holdt i det græske Sprog« takkede han Keiseren for hans Gavmildhed. Hvad Guldet derimod angik, da uddeelte han det ligesom før blandt sine Omgivelser. Keiseren blev henrykt over Kongens ridderlige Opførsel; han ydede ham derpaa de største Hædersbeviisninger, og lod ham tage Plads ved Siden af sig paa Thronen.« Sagaerne fortælle ikke, om Kongen underkastede sig den ydmygende Ceremoni, der satte de latinske Fyrsters Forfængelighed under det første Korstog paa en saa haard Prøve, og som bestod i Aflæggelse af en underdanig Hyldings-Ed, *τὸν τοῖς Λατινοῖς συνήθη ὅρκον*[2]), som Tancred ene negtede at aflægge, og som Anna Comnena betragtede som en Triumf, hendes Faders Snildhed vandt over Okcidentens plumpe Hovmod. Det er rimeligt, at i Virkeligheden hverken Sigurd eller Erik før ham bleve affordrede denne høitidelige Under-

[1]) Jfr. Roman de Richard Coeur-de-Lion (Ellis, English Metrical Romances, p. 303).
[2]) Ann. Comn., l. X, Par. Udg., p. 303.

kastelses-Ed; det var, saavidt man derom kan dømme efter de dunkle Steder hos Anna Comnena og Korstogenes Krønikeskrivere [1]), en Forsigtighed, som anvendtes af Keiseren, der betjente sig saaledes af Latinernes Godtroenhed, for at hindre dem i at tage Hævn over hans egen Troløshed, og hvorved han paa samme Tid sikkrede sig forud. om ikke Besiddelsen, saa dog idetmindste Overherredømmet over alle de Lande og Byer, som man vilde tilbagetage eller erobre fra Muselmændene. Med Hensyn til Erik, der kom som simpel Pilgrim, vilde Eden kun have været en krænkende Formsag. Hvad Sigurd, der vendte tilbage til Norge, angaaer, vilde denne Ed være overflødig. Alexis maatte desuden vide, at ifølge den eiendommelige Karakteer hos denne Sidste, der i Jerusalem havde fundet en slet og ret Ed uværdig for den kongelige Majestæt, og kun ugjerne havde aflagt den, var det ikke rimeligt, at han vilde have fundet sig i en i langt høiere Grad ydmygende Ceremoni, der var en formelig Lehnsafhængigheds-Handling. Keiseren, som netop det foregaaende Aar nylig havde ved en snild Fred gjort Ende paa sine lange Stridigheder med Bohemund, havde desuden fra Begyndelsen af kunnet anstille mellem Guiscards Søn og Sigurd en Sammenligning, der maatte blive ganske

[1]) Ifølge Anna Comnena (S. 298) var denne Ed formuleret paa følgende Maade: »Ὥστε ὁπόσαςπόλεις καὶ χώρας ἢ φρούρια φθάσει καταρχεῖν ὑπὸ τὴν βασιλειαν Ῥωμαίων τό πρῶτον· ἴελοῦντα πρὸς τὸν ἐπ᾽ αὐτῷ τούτῳ παρὰ τοῦ Βασιλέως ἀποστελλόμενον ἀρχηγόν παραδιδόναι.« Den af Robert Munk meddeelte Formular er langtfra at synes saa paalidelig: »Juro quia nunquam per me aut per meos vitam aut honorem amittet, aut quidquid hodie juste aut injuste possidet.« Rob. Mon., XI, ch. XIX (H. des Crois., III, p. 749). Jfr Guil. Tyr. II, ch. 19; Tudebode, II, ch. VI; Raym. de Ag., ch. II (H. des Crois., I, p. 100; III, p. 20—22, 125, 179, 238).

til den Sidstes Fordeel, og følgelig maatte han have gjort Afkald paa at anvende overfor ham denne snart forførende og snart troløse Politik, der ene havde formaaet at forskaffe ham Seir over Bohemund; den norske Konges moralske Støtte var endelig uundgaaelig nødvendig for Alexis, til Befæstelse af Væringe-Gardens Troskab; som vi allerede have seet, var nemlig en Deel af denne i Aaret 1106 gaaet over i Bohemund's Leir, og var først ganske nylig vendt tilbage til Constantinopel [1]. Derfor udbrede ogsaa Sagaerne sig med Velbehag over de Hædersbeviisninger, der af Keiseren vistes Sigurd. Hvorvel deres Fortællinger øiensynligt bære Præg af den Overdrivelse, som var eiendommelig for den skandinaviske Forfængelighed, saa frembyde de dog paa hver Side interessante Enkeltheder, som Kritiken ikke har nogen Grund til at forkaste, og som passe fuldkomment til Personernes Karakteer, eller til den Scene, paa hvilken de bevæge sig.

Lege i Hippodromet (Padreimsleikar).

Blandt de Fortællinger, Sagaerne have opbevaret os om Sigurds Ophold i Constantinopel, er en af de paalideligste [2]) den om Festlighederne eller Legene i Hippodromet, hvilke Alexis tilbød at lade opføre for Sigurd, idet han gav ham samme Valg, som det, der syv Aar forud blev givet Erik Eiegod. »Nogle Dage, fortæller Sagaen, efter Kongens Ankomst til Constantinopel, lod Keiser Alexis ham anmode om at vælge mellem sex Talenter rødt Guld eller de høitidelige Lege i Padreim [3]). Da Sigurd, hvem den ung-

[1]) Ann. Comn., l. XIV, p. 419.
[2]) See Knytlinga Saga, kap. LXXXI (Fornm. Sög., X, p. 315), som, idet den sammenligner Sigurds Opførsel med Erik's, siger: »at det er et stort Spørgsmaal, hvilken af de to Fyrster, der ved denne Leilighed viste sig i Gjerningen som den værdigste Konge.«
[3]) Padreim er en Forvanskning af ἱππόδρομος, ligesom Spitali af hospitale. Romanen om Kong Rother, v. 2148 (Deutsche Ge-

dommelige Forfængelighed ikke indskjød andet Raad, end at søge i Væringernes Øine at fordunkle Erik, havde, uden at betænke sig, valgt Legene, forsikkrede Udsendingene ham, at de vilde koste Keiseren i det mindste en ligesaa stor Sum, som den, han havde tilbudt Sigurd. Kort efter, vedbliver Sagaen, lod Keiseren Legene opføre; disse foregik paa sædvanlig Viis, og denne Gang begunstigede Kamplykken Keiseren i høiere Grad end Keiserinden; thi man maa vide, at Halvdelen af de Kæmpende var paa Keiserens Side og indlode sig i alle Slags Lege med Keiserindens Kæmpere[1]; Grækerne fortælle ogsaa, at naar de Seire, som bleve vundne af Keiserens Vaabendragere, overgik i Antal dem, som vandtes af Keiserindens, saae man deri et ufeilbarligt Varsel om Held i den nærforestaaende Krig.« Sagaen meddeler os endvidere en interessant Beskrivelse af Hippodromet. »De, som have seet Constantinopel, fortælle, at Hippodromet var saaledes indrettet: Man forestille sig en Slette, som var temmelig lig med en uhyre, cirkelformig Tærskelade; rundt om denne Plads gik der et høit Steendige, forsynet med Trin, paa hvilke Tilskuerne toge Sæde. Legene udførtes paa det jevne Logulv; Stedet var smykket med Malerier (skrifud), fremstillende forskjellige Begivenheder fra den ældgamle Tid: Aserne, Völsungerne og Gjukungerne befandt sig der, støbte af Malm eller andet Metal

---

dichte des XIIten Jahrhunderts, udg. af Massmann, p. 193) benævner den Poderamus. Jfr. Pischon, Denkmäler d. deutsch. Sprache, I, p. 148 o. følg. Anchersen, Eriksen, Gram have kappedes om at udtale besynderlige Anskuelser i Anledning af dette Ord; de ere gaaede til den Yderlighed, at forudsætte Tilværelsen af en Stad, de benævne *Πάδρεμος*, hvis Navn vilde være at hidlede fra *πᾷ δρέμειν*.

[1]) Her hentydes, antage vi, til Oprørene i Hippodromet (*Βενετοί* og *Πρασινοί*), hvorom der handles i de byzantinske Krøniker. Jfr. Gibbon, Hist. of the Decline, etc. kap. XI, par. 2.

med saa stor Kunst, at de saae ud som levende og syntes med Deeltagelse at følge Legene. Disse vare blandede med saa mange Jertegn og saa meget Snille, at man blev der Vidne til virkelig vidunderlige Ting, saasom Mænd, der rede gjennem Luften (riði i höpti)[1]. Der vistes ogsaa Blus, som kastedes ud i det Fjerne (við hafðr skoteldr)[2], og andre Forvandlinger, som skyldtes Magi eller Trolddom. Man hørte der endvidere alle Slags musikalske Instrumenter[3], Orgelet, Basunen, Psalteren, der sloges med en Metalstok, Harper, Pauker og alle Slags Strengeinstrumenter[4].« Sagaen fortæller ligeledes om Sigurd en lille

[1]) Her menes maaskee enten Liniedandsere eller Luftskippere.

[2]) Græske Ildraketter; see Lud. Lalanne. om den græske Ild, Paris. 1845, in-4°.

[3]) Harperne og Paukerne have ene i Sagaerne oldnordiske Navne, hörpar og gigjar.

[4]) Sammenlign hermed den Modtagelse, som af Alexis vistes Abul Kasim (Anna Comnena, l. XII, Par. Udg., p. 139). Benjamin fra Tudela siger (Udg. af Lempereur, p. 24), at Legene i Hippodromet opførtes hvert Aar i Julen, saa at Alexis kunde udmærket benytte sig af denne aarlige Høitidelighed, for at indbilde Sigurd, at den opførtes til Ære for ham. See iøvrigt om Padreimsleikar, Munch, t. III, p. 589, og Kronholm, Väringarna, p. 220, 281. Robert de Clary meddeler en Beskrivelse af Hippodromet, der næsten er lig med den, som indeholdes i Sagaen: »I avoit une plache qui pres estoit du palais de Bouke-de-Lion, que on apeloit les Ius l'Empereur. Ichele plache, si a bien arbalestee et demi de lonc et pres d'une de le; entor chele plache si i avoit bien xxx degrés ou xl, la ou li Griu montoient pour eswarder les jus: et par deseure ches degres si i avoit unes loges moult cointes et moult nobles ou li Empereres et l'Empereris se seoient, quant on i voit, et li autre haut homme et les dames. Se i avoit ij jus ensanle. quant on i voit, et se wagioient ensanle li Empereres et l'Empereris. que li uns des jus giveroit miex de l'autre, et tout chil ensement qui les Grius esgardoient. Du lonc de chele plache, si avoit une masiere qui bien avoit xv pies de haut et x de le; deseure chele masiere, si avoit-il ymages d'ommes, et de femmes, et de chevaux, et de bues, et de cameus, et de ors, et de lions, et de moult de manières de bestes, getées de

Historie, som Robert Wace[1]) og efter ham Brompton og Knyghton synes at have efterlignet[2]), for dermed at udsmykke Historien om Djævelen Robert (Robert le Diable). »En Dag, da Kong Sigurd havde indbudet Keiseren til et stort Gjæstebud, indskjærpede han sine Folk, at de med al mulig Pragt maatte ordne og tilberede Alt, hvad der var nødvendigt til saa høie Gjæsters Modtagelse. Saasnart Forberedelserne vare fuldendte, befalede Kongen dem, at de skulde gaae hen og kjøbe Brænde paa Torvet, da han ønskede, sagde han, at Salene maatte blive godt opvarmede, som det sømmede sig et kongeligt Huus. »Vær ubekymret derfor, svare de; hver Dag seer man Vogne fuldt læssede med Brænde komme ind i Byen.« Ikke desmindre var Alt udsolgt, da de kom hen paa Torvet. »Vender tilbage, sagde da Sigurd til dem, og seer efter, om der ikke findes Valnødder[3]) paa Torvet, og kjøber i saa Fald Alt,

coivre, qui si estoient bien faites et si natureument formees, qu'il n'a si boin maistre en paienisme ne en crestiente, qui seust mie pourtraire ne si bien former ymaiges comme chil ymage estoient forme; et soloient cha en arrière giver par encantement, mais ne ivoient mais nient.« Rob. de Clary, f. 122, r. col. 1 & 2.

[1]) »E l'Emperere fist crier
E partut as marchiez véer
K'il ne truvast busche ne fust
Dunc son mangier kuire péust
Et li Dus ad fet achater
Tute li noiz k'il pout trouver
Tut en fist kuire son mangier
E cil fist fere plus plaines
E plus riche k'il ne soleit
Pur la busche ki li falleit.«

(R. Wace, Roman de Rou), v. 8257 og følg., udg. af Pluquet, p. 408. Jfr. Chron. de Norm. (Dom. Bouquet, II, p. 327) og Roman de Richard Coeur-de-Lion, hos Ellis, p. 301.

[2]) Brompton og Knyghton, i Twysdens Samling, p. 911, 2319.

[3]) At opvarme Værelserne med Valnødder, der i Norge ikke var en Markfrugt, maatte i nordiske Folks Øine synes at være en topmaalt Ødselhed.

hvad der er at faae deraf.« De gik da atter derhen og bragte med tilbage derfra alle de Valnødder, de kunde finde. Keiseren ankommer imidlertid med sine Lehnsmænd og hele sit Hof; de tage Plads omkring Bordet, og Kongen tager imod dem med al mulig Æresbeviisning. Da Keiseren og Keiserinden saae, at der Intetsomhelst fattedes, og at Salene vare udmærket opvarmede, sendte de hemmeligt deres Folk ud, for at de skulde opdage, hvad man brugte istedetfor Brænde til at varme med. Efter lang Søgen fandt man omsider et Fartøi, som var fuldt ladet med Valnødder. Sagen fortælles derefter for Keiserinden. Det maa man sige, udbrød hun ved at høre dette, at det er en Konge med stor Forstand, som ikke tinger med hvad der gjælder Æren. Det var nemlig hende, som i al Hemmelighed havde ladet alt Brændet bringe bort fra Torvet, for at hun kunde faae at see, hvorledes Sigurd vilde vide at rede sig ud af en saadan Forlegenhed.«

Kongens og Keiserens gjensidige Forær[inger]. Konge[ns] Drage.

Af den glimrende Maade, hvorpaa Keiseren modtog sin høie Gjæst, seer man, at han vel forstod at udmærke Sigurd (ligesom forhen Erik) fremfor Mængden af de latinske Fyrster, som kom til Byzants og udfoldede deres raa, barbariske Væsen ved Hoffet. Sigurd befandt sig desuden, ved et særligt Instinct af personlig Værdighed og en ganske særdeles Aandsdannelse, næsten ligestillet med den keiserlige Forfinelse, og Hoffet i Byzants maatte sætte stor Priis paa en Fyrste, som forstod saa udmærket det græske Sprog. Alexis, der paa mødrene Side nedstammede fra

---

Sagaerne fortælle det Samme om Harald Haardraade (Haralds Saga Hárdráda, kap. VII, Fornm. Sög. VI, p. 147). Man finder iøvrigt denne Fortælling i flere gamle Krigssange. See derom Hist. litt. de la France, XXII, p. 163. Rosenberg, Rolandskvadet, p. 229.

Roger d. 1ste af Sicilien, og ved sit nære Forhold til Væringe-Garden var underrettet om Nordens Sædvaner, indsaae fuldt vel, hvor stor Indflydelse en ung, glimrende og seirrig Konge maatte kunne udøve paa de skandinaviske Krigere i hans Garde, og maatte derfor nødvendigviis Intet forsømme, for ved Æresbeviisninger, endnu mere end med Penge, at vinde en Fyrste for sig af en saa ophøiet Tænkemaade. Dette lykkedes ham ogsaa, thi for ikke i høisindet Imødekommenhed at staae tilbage for Keiseren, overlod Kongen ham ved sin Afreise sine tresindstyve Skibe, der vare Mesterværker af norsk Kunst, og tillod et stort Antal af sine Krigere at forøge Væringe-Gardens Rækker. Det er rimeligt, at Kongen reiste i Begyndelsen af Foraaret; umaadelig Nydelse af Viin havde anrettet talrige Ødelæggelser i hans Krigshær[1], og han hastede desuden med at vende tilbage til Norge, »for der i sit Folks Lovtaler at høste Lønnen for de med Reisen forbundne Anstrengelser og Farer.« Før Afreisen lod han udtage af sit Skib en uhyre Drage, der med stor Kunst var forfærdiget af Træ og indlagt med forgyldt Bronze. Dette fuldkomment hedenske Kjendetegn paa den kongelige Høihed hos de gamle Vikinger blev, ifølge Sigurds givne Ordre, bragt til Sct. Peters-Kirken, paa hvis Gavl den i lang Tid tjente til Prydelse, indtil den senere, efter mange Eventyr, kom tilbage til et Land, der næsten var Nabo til Norge. Nu den Dag idag glimrer Sigurd's Drage, der er henved otte hundrede Aar gammel og er bleven et Slags nationalt Mindesmærke, paa Toppen af Vagttaarnet i Staden

[1]) See William af Malmesbury, l. c., som tilføier, at Kongen, for at overtyde sine Folk om Faren ved at drikke Vinen ublandet, lod kaste en Svinelever i et Kar, fyldt med Viin, hvori den snart opløstes, idet han dermed advarede dem imod den Skjæbne, der ventede deres egne Indvolde.

Gent, hvor den to eller tre Gange er bleven omhyggeligt forgyldt af Borgerne i Staden, der rimeligviis ere endnu uvidende om sammes ældgamle Oprindelse[1]). Da Keiseren og Kongen omsider skiltes ad, gave de hinanden gjensidige Beviser paa det oprigtigste Venskab. Fra Constantinopel medtog Kongen, ligesom han havde gjort fra Jerusalem, en Mængde Relikvier, og desuden en smukt udgraveret og forgyldt Altar-Ramme, med Sirater af Bronze, Sølv og kostbare Ædelstene, endvidere to Bøger, af hvilke den ene var skreven med gyldne Bogstaver paa purpurfarvet Velinpapir, og den anden, som var udmærket malet, var en værdifuld Gave af Patriarken.

Sigurds Tilbagreise gjennem Tydskland

Keiseren stillede desuden til Kongens Raadighed Heste og Førere, der skulde ledsage ham til Keiserrigets Grændser, og strax derefter forlod Sigurd med sin Eskorte Constantinopel[2]), for gjennem Bulgarien og Ungarn at begive sig til Saxen. Hvad William af Malmesbury fortæller os om Kongens Afreise, maa følgelig stilles i Klasse med Fabler. Alexis, som fristedes af Sigurds Skatte, eller som ønskede at beholde ham i Væringe-Garden, skulde, ifølge den engelske Krønikeskriver, have modsat sig hans Fjernelse fra Byzants. Men Kongen, som satte List imod List, skulde have fyldt med Bly og Steen flere store Kister, som han derefter omhyggeligt forseglede med sit kongelige Segl og efterlod Keiseren som Pant paa en hurtig Tilbagekomst, idet han foregav, kun at ville foretage en kort Udflugt i

---

[1]) See Prof. Schiern's Afhandling, Bemærkn. om Sigurds Dragefigurer (K. D. Vidensk. Selsk. Oversigter, 1859, S. 1).

[2]) Om Sigurds Ophold i Constantinopel, see Ættartál, Agrip, Nor. Konungatal, Thiodrek, l. c., Sigurdar Saga Jórsal, kap. XII—XV (Fornm. Sög. VII, S. 91—100), Snorre, kap. XII—XIV, t. III, S. 243, 248. Will. Malm., l. c.

Stadens Omegn. Keiseren skulde nogle Dage efter have opdaget Sigurds List, men først da det var for silde til at indhente den bortflygtede Fyrste. Denne Historie, som er en Efterligning af Historien om Hannibal og Gortynierne[1], og desuden staaer i fuldkommen Modsigelse med Sagaerne, strider altfor meget imod de to Monarkers Karakteer, til at man et eneste Øieblik kan betænke sig paa, at give de islandske Krønikeskriveres Beretning Fortrinet. Idet Alexis desuden beholdt Sigurds Krigsfolk i sin Tjeneste og tog imod de norske Skibe, som man et Aarhundrede senere endnu fremviste som en stor Seeværdighed i Constantinopel, havde Keiseren maattet ansee sig rigeligt erstattet for de Udgifter, hans pragtfulde Modtagelse maatte have foranlediget. Sigurd ankom i Mai Maaned til Svaben, hvor han traf Keiser Henrik d. 5te[2]), der vendte tilbage fra Rom, hvor han havde forsonet sig med Pave Pascal d. 2den, og derfra begav han sig til det saxiske Hof, hvor Hertug Lotharius[3]) fra Supplingborg forskaffede ham Førere og Proviant til Fortsættelsen af Reisen.

Fester i Hedeby. Sigurd ægter Malmfrid af Rusland.

Da Kongen den 24de Juni ankom til Slesvig, blev han der modtagen af Jarlen Eilif (eller Eliv), som var en Sønnesøn af Væringe-Anføreren Eilif og en Fætter til Dronning Bodil. I Hedeby, hvor den danske Lehnshøvding havde sit Hof, traf Sigurd sin Stedmoder, Margreta Fredkolla, der var Enke efter den afdøde Kong Magnus d. 3die. Hun var tilligemed sin Ægtefælle, den danske Kong Niels, kommen for at tage imod sin Stedsøn. Der holdtes glimrende Fester i Hedeby. Dronning Margreta havde med sig sin Søsterdatter Malmfrid af Rusland, der var en Datter af

[1]) Justinus XXXII, c. IV, ed. Elzevier, p. 409.
[2]) Henrik d. 5te var i Passau d. 25de Mai.
[3]) Siden Keiser, Aar 1125.

Mstislav Harald, Storfyrste af Kiev. Forlovet med Erik Emun, paa den Tid da Erik Eiegod foretog sin Pilgrimsreise til Østerland, var denne unge Prindsesse kommen til Danmark, for der at fuldbyrde det foreslaaede Ægteskab. Det er rimeligt, at den Glands, som omgav den norske Konge, bidrog til at forøge de Uenigheder, som den Gang herskede mellem Kong Niels og Erik Emun, og derved bevirkede, at den seirkronede Sigurd blev foretrukken for Erik Eiegods arveløsgjorte Søn. Ægteskabet mellem Sigurd og Malmfrid blev indgaaet i selve Hedeby, og Erik Emuns Trolovede fulgte med sin nye Brudgom til Norge[1]).

Sigurd's Ankomst til Norge. Den Modtagelse, som vistes ham af Eysten.

Niels ønskede selv i egen Person at ledsage Sigurd til Jylland; han gav ham der et vel udrustet Skib, hvormed Kongen gik under Seil til sine Stater, og uden andre Hændelser landede han i Opslo, under stærke Bifaldsyttringer af en uhyre Folkestimmel, som var kommen for at tage imod ham, »thi aldrig, siger en Krønikeskriver, var en mere hæderfuld Reise bleven saa heldig tilendebragt af nogen Konge i Norge[2]).« Kongen uddeelte en Deel af sine Skatte til Folket, til Tegn paa Glæden over sin Hjemkomst, og de Fleste af Kongerigets Kirker erholdt Deel i de Relikvier, som han bragte hjem med sig fra Byzants. Eysten kom og tog imod sin Broder, hvem han ilede med at tilbagegive al den Magt, han havde udøvet, saalænge Korstoget varede. Gudfrygtig og lærd, elsket af Folket

---

[1]) Hun ægtede siden Erik Emun efter Sigurd's Død.

[2]) »Hinni (Sigurdr) er ut
»Til Jórsala
»Frægsta faur
»Fór or landi.«
Noregs Konungatal, str. 54 (Fornm. Sög. X, p. 429).

ligesaa høit som af Geistligheden, var Eysten en levende Modsætning til den voldsomme Sigurd. Under hans forstandige Styrelse af Riget havde alle Statsanliggender heldig udviklet sig, og Handelen var kommen i Flor; overalt havde fromme og nyttige Stiftelser gjort Eystens Navn velsignet, og han var saaledes bleven, hvad han fremdeles skulde være, det samme nemlig som Suger var for Ludvig den Yngre, eller Dronning Blanche for Ludvig den Hellige, det vil sige, sin Broders gode Genius. Sagaerne, som ikke mindre lovprise den Enes fredelige Dyder og Sagtmodighed end den Andens Mod og stolte Bedrifter, have opbevaret os en mærkelig Samtale mellem de tvende Konger, i hvilken de, da de nogen Tid efter Korstoget sade ved det samme Festmaaltid, opregnede de Rettigheder, som Enhver af dem kunde have til Folkets Roes og Kjærlighed. Det var om Vinteren; begge Kongerne befandt sig i Upland, paa deres aarlige Rundreise[1]) i Landet, det vil sige, beskjæftigede med at reise fra Lehn til Lehn, for at indkræve Krongodsernes Indtægter hos Fæstebønderne. En Dag, da de paa denne Reise befandt sig i tvende tæt ved hinanden liggende Gaarde, indbød Eierne af disse to Gaarde Kongerne til at indtage deres Maaltid gjensidigt hos hinanden. Det første Gjæstebud fandt da Sted i den Gaard, som beboedes af Eysten. Da Sigurd, som havde bevaret hele den østerlandske stive, fornemme Tone, ikke havde behandlet Herren paa Gaarden overeensstemmende med den Rang, som tilkom ham, beklagede man sig derover for Eysten, som besluttede at lade sin Broder føle, at han havde været ubillig imod den stakkels Agerbruger. Samme Aften, da de alle sidde til Bords og iagttage Taushed, »thi Øllet var den Aften af maadelig Beskaffenhed«,

---

[1]) »Hveistlu«, see S. 33.

udfordrede Eysten sin Broder til en af det Slags Talerkampe, som paa den Tid udgjorde en Deel af de i Norden gængse Skikke. Sigurd var i ondt Lune, og da Eysten bebreidede sin Broder, at han var hævngjerrig og drev sin Tilbøielighed til at tage Hævn over sin Modstander altfor vidt, saa giver Sigurd, der ikke vidste, hvad han skulde svare, sig uden videre i Kast med sin Broder: »Enhver veed, sagde han, at hvis Noget nogensinde anstod en Konge, da er det det Tog, som jeg har tilendebragt, medens Du blev siddende hjemme, som en lad Pige, der venter paa sin Fader, som er dragen i Krigen.« — »Du har endelig, svarer Eysten, berørt det Saar, som jeg for længe siden har frygtet for at see aabne sig paany, og ganske vist vilde jeg tie derom, hvis ikke det blev nødvendigt at svare Dig. Mon det ikke snarere er Dig, som lignede en Pige, da jeg ved din Afreise maatte sørge for, at Intetsomhelst fattedes Dig?« — Sigurd svarede: »Veed Du da ikke, at jeg har kæmpet i Serkland, at jeg der har beseiret alle mine Fjender, og at jeg nu bringer med mig her tilbage et kostbart Bytte, som aldrig Nogen før min Reise har seet Magen til her tillands? I alle de Stæder, jeg er kommen igjennem, er jeg bleven modtagen med Æresbeviisning af de berømteste Mænd, medens Du, som jeg troer, ikke har ophørt med at pleie Ørkesløsheden i Hjemmet.« — Eysten: »Jeg veed, at Du udenlands har kæmpet engang imellem; jeg vil kun opstille meget faa Ting derimod. I Vaagen, i Distriktet Lofoden, har jeg bygget et Tilflugtssted for Søfolk, for at de der kunne finde deres Ophold ved at befatte sig med Fiskeri; jeg har endvidere bygget der en Kirke, som jeg har udstyret med Midler til at kunne ernære en Præst, der kunde formilde dette endnu hedenske Lands Sæder, og Indvaanerne, som ved disse Hjælpekilder have fundet deres

Udkomme, ville, antager jeg, ihukomme Kong Eysten. I Throndenæs har jeg ligeledes ladet opføre en Kirke, som jeg har udstyret med alt Nødvendigt. Dovrefjeld befares af talrige Pilgrime, som drage til Olaf den Helliges Grav i Throndhjem; mange af dem omkom ved høi lys Dag under Storm og Uveir, eller undslap kun med stor Nød de største Farer; jeg har der grundlagt og udstyret et Hospital for de Reisende. En Havn har jeg ladet anlægge i Agdenæs, der forhen var et øde Sted, men nu derimod er en udmærket Ankerplads for de Handelsmænd, som besøge Norges Land. I Sundholmssund, nær ved Bergen, har jeg bygget et Fyrtaarn, og alle de, som veiledes ved samme, ville vide, at der i Norge har levet en Kong Eysten; Fiskerne og Handelsmændene, som bringe saa mange nyttige Ting til Norge, ville drage Nytte deraf. I Bergen har jeg ladet opføre det store Slot og de hellige Apostlers Kirke, og mine Efterfølgere ville glæde sig derover. I Nordnæs har jeg grundlagt den hellige Mikaels Kirke og Kloster. Endelig, min Broder, har jeg givet Love, som ville bringe Lighed til at herske iblandt Borgerne, og som ville sætte mine Efterfølgere istand til med større Lethed at regere Staten. Ved Overtalelse og Mildhed, fremfor ved Magt, har jeg bragt Jemtelænderne til at underkaste sig og betale Skat; jeg veed vel, at Indtægten deraf ikke vil være meget stor, dog troer jeg, at alle disse Ting ikke ville være mindre nyttige for Kongeriget eller mindre fordeelagtige for min Frelse, end den Mængde af Maurer, som til stor Glæde for Djævelen ere dræbte i Serkland og nedstyrtede i Helvede, ville være det for Dig.« — Sigurd svarede: »Jeg har været i Jerusalem, og jeg er gaaet i Land i Apulien, men jeg har ikke seet Dig der; jeg har leveret otte Feltslag, i hvilke Du ikke var tilstede; jeg har besøgt Christi Grav,

men Dig saae jeg ikke der. Jeg har været ved Jordans Flod, som jeg er svømmet over; i en Skov, som er beliggende der ved Flodens Bredder, har jeg med Hensyn til Dig knyttet en Knude, som Du maa løse, med mindre Du heller foretrækker at opfylde den Betingelse, paa hvilken jeg tænkte, idet jeg bandt den[1]. Jeg og Kongen af Jerusalem have dernæst, uden din Hjælp og uden dine Raad, erobret Sidon.« — Eysten: »Jég agter ikke at løse den Knude, som Du har knyttet; men husk vel paa, at jeg ved din Hjemkomst vilde have kunnet bringe Dig i en langt større Forlegenhed, da Du med et eneste Skib kom tilbage midt imellem min Flaade. Lad nu kun vise og forstandige Mænd afgjøre, hvori Du overgaaer mig. Alle I, Riddere med det gyldne Halsbaand, vider vel, at der endnu i Norge gives en Mand, som ligner Eder[2].«

Denne naive Skildring giver os et Billed af de to Kongers Karakteer og forklarer os, hvorfor den af Sigurd saa glimrende begyndte Regering henrandt i Uvirksomhed for at ende med Afsindighed. Brødrene regerede i Samling i elleve Aar, og Sigurd døde først Aar 1130, otte Aar efter Eysten. I de første Aar synes de to Konger at have levet sammen i god Forstaaelse, med Undtagelse af nogle af disse Uenigheder, som havde deres Udspring fra Sigurd's Hidsighed, og som strax bilagdes ved Eystens forsonlige Aand. Sagaerne finde endogsaa Behag i at vise os dem øvende Retfærdighed i Forening, idet de begge ere Gjenstand for Folkets Kjærlighed; den ene var høi af Væxt, med brunt Haar, et lyst Blik, et stolt og hoffærdigt Øiekast, god Udøver af Retfærdigheden, fast og rask til at straffe, men

---

[1]) See Kap. I, S. 121.
[2]) Sig. Saga, k. XXVI (Fornm Sögur, VII, S. 118 og følgende).

ligesaa slet Taler som maadelig Retskyndig; den anden derimod var lille af Væxt, lyshaaret, med blaa, blide Øine, begavet med Veltalenhed og Overtalelses-Evne, god imod Bønderne og udmærket kyndig i alle Landets Love og Vedtægter. De vise os Riget i Fred, med frodige, blomsterklædte Marker, og paa Grund af Eysten's vise Regering, see vi paa den Tid en Slags Guldalder udbredt over Norge. Sigurd selv glæder sig over at see det frugtbare Land og at være Vidne til Bøndernes Lykke, og Folket finder Behag i at gjentage efterfølgende to Vers, der vare forfattede af selve Kongen, som havde deeltaget i Korstogene:

»I Bondens trygge Hjem, paa den frodige Mark.
I Fredens sikkre Havn, finder jeg Lykkens Ark.«

Ende paa Sigurds Regering.

Men hvad enten nu Sigurd blev skinsyg over den Yndest, Folket viste Eysten, hvis fredelige Dyder han hemmeligt foragtede, eller han følte Savnet af de glimrende Aar under hans Ophold i Orienten, saa at hans Rige forekom ham saa lille og hans Hof saa tomt, eller og at Nordens raa og uvirksomme Liv idelig førte hans Tanker tilbage til Jerusalems og Byzants' Overdaadighed og Forfinelse, saa syntes Sigurd lidt efter lidt at tabe de Egenskaber, som havde gjort ham elsket af sine Reisefæller og sit Folk. Et ubegrændset Hovmod, en aristokratisk Ringeagt og Haan, som Nordens frie Lehnsmænd havde Vanskelighed ved at vænne sig til, en paataget stolt Værdighed, laant fra Erindringen om de keiserlige Ceremonier, en tøilesløs Ryggesløshed, som ikke skaanede Rigets ædleste Huse, traadte istedetfor denne ungdommelige, glødende Iver, og denne tidlig modne Tapperhed, der havde gjort en sextenaarig Yngling til den elskede Høvding for Magnus d. Tredies ældste Riddersmænd. Efter Eystens Død voxede kun Ondet endnu mere; omsider bemægtiger et sort Vanvid sig

pludselig Sigurds Sind; han overfaldes paa eengang af frygtelige Udbrud af Raseri, og hans Tjenere behøve deres hele Aandsnærværelse for at forebygge, at han ikke begaaer de grusomste Yderligheder. Det er rimeligt, at denne haardføre Kriger, der fra sit femte Aar havde baaret Vaaben, i sit ellevte Aar var bleven Konge og i sit syttende havde stillet sig under Korsets Banner, var, ligesom Erik Eiegod, ved altfor tidlige Anstrengelser bleven et Bytte for disse sørgelige Anfald af Vanvid. Sagaerne fattes i den Anledning ikke en Mængde af Forklaringsmaader. Ifølge Morkinskinna skulde Kongen en Dag, idet han steg ned i Badet, have sat Foden paa en Naal, hvis Berøring skulde have fremkaldt en frygtelig Nerverystelse. Munken Thiodrek er af den Mening, at han skulde være bleven forgivet. Alle stemme iøvrigt overeens i at fortælle, at Sigurd idelig forfulgtes af Tanken om en byzantinsk Eremits Spaadom, ifølge hvilken hans Regering skulde være at ligne med en Løves Beenrad, »at den, efter at være begyndt med et stolt Hoved, skulde ende i et udmagret, afspillet Kryds«. Snorre seer i Kongens Galskab en vel fortjent Straf for ikke at have fuldbyrdet det høitidelige Løfte, han havde aflagt i Jerusalem angaaende det sande Kors. Det er vist, at af de fire Løfter, som under Ed vare aflagte for Patriarken af Kongen og hans elleve Pairer, vare kun to blevne fuldbyrdede: det sidste med Hensyn til Indførelse af Kirke-Tiender, som han ved Hjælp af Biskoppen i Throndhjem lidt efter lidt ordnede. og det første, der angik Udbredelsen af Christendommen i Norden, en Udbredelse, hvorpaa Sigurd med Iver arbeidede, baade i Nordland og i Smaaland, hvor han Aar 1123 drog hen at bekæmpe og omvende en blandt de Svenske endnu bestaaende hedensk Afdeling. Kongen havde rigtignok, siger Sagaen, for at udføre et andet Løfte, der var aflagt

før de andre og paa den Tid, han kom tilbage fra Jordan, indført i Norge Afholdenhed om Fredagen[1]). Men det var først Aar 1152 at Kong Inge, Sigurds anden Efterfølger, opfyldte det tredie Løfte ved at grundlægge et Erkebispesæde i Throndhjem med Understøttelse af Legaten Nicolaus Breakspeare, Kardinal af Albano[2]), som indsatte Jón Byrgesøn som første Erkebisp. Endnu var der et fjerde Løfte, som var det høitideligste af dem alle, og bestod i at henbringe til Olaf den Helliges Grav Brudstykket af det sande Kors, som Balduin kun paa den Betingelse havde skjænket ham. Dette fjerde Løfte var blevet aldeles glemt eller ringeagtet af Sigurd. Hvad enten det var fordi han frygtede for at opslaae sit Regerings-Sæde i Throndhjem, hvis Indbyggere vare af en mere uafhængig Karakteer, end de andre Norges Indvaanere, eller fordi Throndhjem stod i et altfor nøie Afhængighedsforhold til Eysten, saa besluttede Sigurd, tvertimod de Geistliges Forestillinger, at henføre det sande Kors og de fleste af de Relikvier, han havde bragt med fra Østerland, nemlig de to Haandskrifter, Altertavlerammen og et Relikvieskriin, der var en Gave fra Kongen af Danmark, til Kongehelle, i den sydlige Deel af Kongeriget. Det var ham selv, som havde anlagt ved Götaelvens Bredder denne Stad[3]), hvis blomstrende Handel begyndte at udvikle sig, og i hvis Spor det velhavende Göteborg senere er fulgt. Sigurd

---

[1]) Sig. Saga, kap. XLIV (Fornm. Sög., VII, p. 160). Heimskringla, III, 278. Hvad Løftet angik med Hensyn til Afholdenheden om Løverdagen, da synes det at være en reen Opfindelse af Agrip, der hensætter Tiden for samme til Beleiringen af een af de muselmandske Byer, som blev erobret af Sigurd (Agrip, kap. XLVIII. Fornm. Sögur, X, p. 417).

[2]) Siden Adrian d. 4de.

[3]) Ifølge Andre er Kongehelle ikke anlagt af Sigurd, men erholdt ved ham sin egentlige Opkomst.

havde der ladet opføre en Borg, omgivet af høie Steenmure og dybe Grave. Indenfor Borgen reiste der sig et uhyre Palads og i dette en Kirke (Kastallà eller Krósskirkja), der var heelt af udskaaret Træ og et Mesterværk af norsk Kunst. Det er der, at han lod hensætte Relikvien, der var indsluttet i et stort Relikviegjemme af samme Form som det hellige Kors. Sigurd haabede at kunne paa den Maade beskytte sine Grændser imod de Svenskes Indfald, og sin handelsdriftige Hovedstad imod de hedenske Slavers Søroverier. Men Olaf den Hellige, der saaledes saae sig skuffet for hvad der var hans, havde, ifølge Snorre, ladet Kongen føle et haandgribeligt Tegn paa sin Vrede, og det er paa den Tid, at disse Sindsanfald, som Krønikerne omtale med en ærbødighedsfuld Deeltagelse, toge deres Begyndelse; Kongen bevarede iøvrigt, midt under sin Sindsforvildelse, Erindringen om Fortiden, og en eller anden Hentydning til hans Reise til de hellige Steder var ialmindelighed tilstrækkelig til at bringe ham til at gaae i sig selv og derved gjenvække hos ham Følelsen af den kongelige Værdighed. Blandt flere smaa Historier, som Sagaerne have opbevaret, ville vi fremhæve to naive Fortællinger, der vise, hvilket Herredømme Erindringerne om hans berømmelige Tog udøvede over Sigurds Sind. »En Fredag Aften befandt Kongen sig i en meget mørk Stemning; da han sætter sig tilbords med sine Lehnsmænd, spørger Stalleren ham, hvilke Retter, der skal sættes frem: »og hvad andet vel, sagde Kongen i et Udbrud af Raseri, end Kjød?« Alle de Tilstedeværende skjælvede; Ingen vovede at fremføre nogen Indvending; de rygende Kjødretter bringes ind, og Enhver tier, ventende paa, at Kongen skal læse Bordbønnen. En Mand af lille Væxt og simpel Herkomst, men som havde været med Kongen i det hellige Land, og hed Aslak, med Tilnavn Hane, reiser sig da pludselig op:

»Hvad er det for en Røg, som hæver sig op fra disse Retter?« spørger han Kongen. — »Hvad fattes Dig, Aslak, svarer Sigurd, og hvad tykkes Dig derom?« — »Det, jeg seer, er netop det jeg ikke skjøtter om, svarer Aslak, thi det forekommer mig, at jeg kun seer Kjød.« — »Nu vel, men hvad videre?« siger Kongen. — »Herre, siger Aslak, det er beklageligt, at en Fyrste, der har seet og udrettet saa store Ting, skal saaledes være overfalden af Galskab. Er det, hvad Du har lovet, da Du traadte ud af Jordans Flod, hvor Guds Søn har modtaget Daaben? Hvis det var Smaafolk, som saaledes glemte deres Løfte, da vilde de fortjene at blive straffede; hvad dine Hofmænd angaaer, da veed jeg ikke ret, hvad de due til, efterdi Ingen af dem har vovet at gjøre Dig opmærksom paa, hvad jeg, der er fattig og ikke af Adel, minder Dig om.« — Langt fra at blive vred over denne Tale, fattede Kongen sig, blev roligere og lod Kjødretterne bringe bort; han fattede heller ikke derfor Nag til Aslak: Mindet om det hellige Land havde været fuldkomment i Stand til at dæmpe den kongelige Vrede[1]).« En anden Gang bestiger Kongen sin Throne med mørk Mine, og bebudende et skrækkeligt Anfald af sit rasende Vanvid. Han tager derpaa den med gyldne Bogstaver skrevne Bog (der gaves i Norge intet mere kostbart); ved hans Side sad Dronning Malmfrid; pludselig udbryder Kongen: »Livet er kun et Spil; ved min Hjemkomst var der to Ting, som jeg elskede over alt Andet, det var Dronningen og denne Bog; nu derimod er det de to, som jeg hader høiest i Verden; Dronningen nemlig, fordi hun ikke bliver sin Hæslighed vaer og heller ikke

[1]) Sigurdar Saga, kap. XLIV (Fornm. Sögur, VII, p. 160). I kap. XLV fortælles der en lignende Historie, i hvilken Sigurd, paa en Bemærkning af samme Art, sender to stegte Delfiner bort.

Hornet, hun bærer i Panden; og dernæst denne Bog, fordi den ikke nytter til Noget.« — Ved disse Ord griber han Bogen og kaster den i et Baal, som var tændt midt i Salen, og derefter giver han Dronningen en Ørefigen. En af Hoffets simpleste Tjenere ved Navn Otto Birting, der tillige var Voxlysepudser, springer heldigviis frem og tager Bogen rask ud af Ilden, hvorefter han bebreider Kongen hans Raahed. »O Konge! udbryder han, hvor vi dog ere langt fra den berømmelige Tid, da Du kom triumferende tilbage, og da hele Norge drog Dig imøde, for at hilse Dig ved din Hjemkomst og byde Dig velkommen!« Kongen styrter sig da over den dristige Tjener og truer med at ville dræbe ham, men Birting blotter sit Bryst, og Kongen, som ved dette uventede Mod føler sig afvæbnet, beroliger sig pludselig og beder Dronningen om Tilgivelse[1]).

Iøvrigt synes de sidste Aars sørgelige Scener kun at have gjort lidet Indtryk paa Folket, som kun vilde mindes de første Aar. Kongens Eventyr vare blevne, selv medens han levede (saa stor var nemlig Gjenklangen af hans Bedrifter), et Slags nationalt Heltedigt. Tre Skjalde, hvis Værker ere blevne os opbevarede, havde paataget sig at besynge hans Bedrifter. Den første var Haldor Skvaldre, som var Forfatter til Utfarardrápa um Konung Sigurd Jórsalafara, og synes at have fulgt med Kongen til Orienten. Næsten alle Stroferne i hans Digt antyde, at de ere blevne sungne i Kongens Nærværelse og maaskee under Reisen. Haldor var af de tre Skjalde den meest folkelige; han levede længe efter Kongens Død og skrev ogsaa andre Digte, men Utfarardrápa um Sigurd var hans Mesterværk, og henved firsindstyve Aar senere lod Kong Magnus

Sigurds Navkundighed. Hans Skjald

[1]) Sigurdar Saga, kap. XLI (Fornm. Sögur, VII, p. 155).

d. 5te det synge for sig ved Skjalden Mane, under hele Hoffets Bifaldsyttringer i Kongehelle. Den anden Skjald, Einar Skulessøn, var Præst; han havde været samtidig med Eysten og Sigurd, og hans literaire Ry var overordentligt; Krønikeskriverne udtrykke sig med Beundring om det Indtryk, han gjorde paa Kirkeforsamlingen i Throndhjem, da han i Aaret 1152 istemte til den hellige Olafs Roes Hymnen, som er bekjendt under Navnet Olafsdrápa. Om Sigurd havde han digtet en Krigssang, Kvædi, der er nyere og mere veltalende end Haldor's Værk. Hvad den tredie Skjald, Thórarin Stuttfeld, angaaer, da var han Forfatter til Stuttfeldardrápa Sigurds Jórsalafara, men en ussel Stakkel og forresten en mærkelig Personlighed som Tigger-Digter. »En Dag, fortæller Sagaen[1]), gaaer Kongen efter Middagsbordet i Aftensang, sætter sig udenfor Indgangen til Kirken, og finder, at der synges falsk. I Kirkedøren bliver han en Mand vaer i kort Kappe, og paa staaende Fod forfatter han følgende Vers:

Hiin Stodder, iført en Kappe saa kort,
Al Kunst har forstyrret og skræmmet bort[2]).

Den anden gaaer ud af Kirken og tilstaaer, uden at tabe sin Fatning, at hans Kjole passer ham slet, hvorfor han anmoder Kongen om at give ham en bedre. — »Kom til mig i Kvæld, sagde Kongen.« Dagen efter træffer Thórarin, i det Øieblik han vil gaae ind, en islandsk Herre i Døren; det er Arne Fjøreskeiv, hvorom vi have talt ovenfor, og som rækker ham et Drikkehorn, idet han siger til ham: »Kongen forlanger af Dig, Islænder, at hvis Du vil fortjene en Gave, maa Du først, før Du gaaer ind, for-

[1]) Sigurdar Saga, kap. XXXIX (Fornm. Sögur, VII, p. 153).
[2]) Villir haun vísdóm allan
Veldr því karl í feldinum.

fatte et Vers om Hákon Serksson og hans Tilnavn »den fedtede Hue«. Thorarin træder da høitideligt ind og fremsiger et satirisk Vers om Hákon og hans Hue. »Man har villet holde Dig for Nar, sagde Kongen, og jeg har aldrig forlangt noget saadant; gaa strax hen og modtag din Straf af Hakon.« Hakon tilgiver Skjalden paa den Betingelse, at han til Gjengjæld skal forfatte et Vers om Arne. Thorarin digter paa staaende Fod et nyt Epigram, og denne Gang er det Arne's Feighed, som han gjør til Gjenstand for sit Digt. »Han har ikke, siger han, ihjelslaaet saa mange Muselmænd, at en Ravn dermed kunde mættes.« Arne vil da drage sit Sværd og slaae Thorarin. »Skam Dig! siger derpaa Hákon, Du vilde jo vanære Dig ved at slaaes med en ussel Skjald.« Da vender Thorarin sig om imod Kongen og beder ham om Tilladelse til at oplæse et Digt, som han har forfattet til hans Berømmelse (det netop, som er kommet os ihænde). Kongen bliver tilfreds derover og giver ham til Belønning saa meget, han behøver, for at foretage Reisen til Rom[1]).

Sigurd var desuden selv Skjald og forsmaaede ikke at besynge sine egne Bedrifter. Man opbevarede omhyggeligt de af ham digtede Vers, og blandt andre nogle, som havde Hensyn til Korstoget, og som han digtede en Dag, da han befandt sig sammen med sin Broder Eysten og Dronning Ingebjörg, som var den Sidstnævntes Hustrue. »Herre og Konge, sagde Dronningen til ham, de mange og store Ting, som Du har udøvet i fjerne Lande, ville længe blive opbevarede i Mands Minde.« Sigurd besvarer denne sin Svigerindes smukke Roes ved strax at digte en krigerisk Strofe:

---

[1]) Sigurdar Saga, kap. XL (Fornm. Sögur, VII, p. 155).

»(Til Gud sætter Digteren kun sin Lid,)«
Fordum fuld af Ild, bar jeg blankt mit Skjold
I Stormen, den Gang det var Sværdets Tid,
Og jeg bragte det hjem, farvet i Blod.
Det er Exemplet, jeg, da Kampen stod
I Saracenernes, de Vantros Land,
Gav, skjønne Kvinde, din elskede Mand.
I Kampen giv Dig Seirens Gud i Vold[1]).

I det følgende Aarhundrede voxte bestandig Kongens Berømmelighed. Mere omstændelige Fortællinger og sande Lovtaler afløste de gamle Historier, som vare blevne altfor korte, efter de videbegjærlige Tilhøreres Skjøn; Kongehelten fra Korstoget voxte fra den ene Alder til den anden i Folke-Sagnene, og ved Slutningen af det trettende Aarhundrede kjendte man ingen mere smigrende Roes at holde over et glimrende Tog, end at sammenligne det med Sigurd's Reise til Østerland[2]). Man kan iøvrigt dømme om den Gjenklang, Sigurds Tog fandt blandt hans Samtidige, ved at lægge Mærke til de Spor, det efterlod i Erindringen hos Folk, som ialmindelighed vare meget ukjendte med Norges Historie. Man seer af de omstændelige Uddrag, vi have laant af Oderikus Vitalis og af William af Malmesbury, at det norske Korstog var bekjendt i England i dets mindste Enkeltheder. Det Vidnesbyrd, som indeholdes i Sct. Bavo's Krønike, og et andet, som skyldes Sicardi fra Cremona, godtgjøre, at det Samme var Tilfældet i Flandern og i Italien. Et Brev, som Peter af Montboissier, der var Abbed

---

[1]) Skjótt bár ek skjöldinn hvíta
(Skald biðr at guðr valdi)
Ar til eggja skúrar
Otrauðr, en frá raudan:
Þat heflk högg of höggvit
Handlaust à Blalanði
(Guð ræðr sókn ok sigri),
Svanni! þinum manni.«

[2]) See kap. VIII Fortællingen om den Reise, der blev foretaget af Hakon den Stores Datter Kristina og Don Filip af Spaniens Hustrue.

i Cluny, tilskrev Sigurd i Aaret 1123[1]), og hvori Kongens høie Bedrifter i Orienten lovprises, hvorvel med nogen Overdrivelse, godtgjør, at Frankrig var langtfra at være uvidende om de norske Korsfareres heldige Foretagender. Skulde man ikke ogsaa finde en Gjenklang af det store norske Korstog, eller i det mindste en Reminiscents om Resultatet af den Anseelse, det nød blandt Folkene i Okcidenten i den mærkelige Episode, som indeholdes i en af det 14de Aarhundredes berømteste Romaner, en Episode, i hvilken den unavngivne Forfatter til Romanen Baudouin de Sebourc[2]) lader Kongen af Jerusalems og Kongen af Norges forbundne Krigshære føre Krig imod Muselmændene, hvorvel Scenen forlægges fra Middelhavet til Nordsøen, og der istedetfor Sidon sættes en fabelagtig Hovedstad for Sildehandelen? Af nogle særegne Enkeltheder, som af Alphons den Vise tilføies Vilhelm af Tyrus's oprindelige Fortælling, sees det, at man i det 13de Aarhundrede endnu erindrede i Castilien Nordmændenes Ankomst til Majorka. De vidtløftige Skildringer, som af Ibn Khaldoun og Ibn el-Athir meddeles om Sigurds Tog, samt Abulfeda's Vidnesbyrd, der er en Gjenlyd af den Harme og Forbittrelse, som ved Efterretningen om Sidon's Indtagelse udgjøde over Kongeriget Jerusalem[3]) de til Syrien af deres forfær-

---

[1]) Biblioth. maxima Veterum Patrum, XXII, p 869.

[2]) »Marmande a non la ville. — Les herens i fait-on
C'on mengieue en karesme, et en autre sachon;
Si en fait-on alliours aussi à grant foison,
Mais Marmande ch'est ville qui a trop grant renon.
El siet en Noroèghe le royaume de non:
Là vinrent Sarrasins CM, che dist-on,« etc. etc.

Li Romans de Baudouins de Sebourc (Valenciennes, 1841, in-8⁰), kap. XV, V. 719–724, II, p. 65.

[3]) »Tantôt come la cité de Saiete fu prise et cele nouvele fu espandue par la terre de Perse, un grant planté de Turs de la terre s'as-

dede[1]) Troesfæller hidkaldte Persere, skjænke os et yderligere Beviis paa det Røre, den norske Konges Bedrifter havde vakt endogsaa blandt Muselmændene.

Sigurd døde d. 26de Marts 1130 i Opslo[2]), og efterlod sig kun et ægte Barn, ved Navn Christine, der var en Datter af Dronning Malmfrid. Magnus d. Fjerde, med Tilnavn den Blinde, som var den Ældste af hans uægte Sønner, hvis Raahed stod i Modsætning til hans Faders værdige Holdning, og hvis Umaadelighed havde forgiftet Sigurds sidste Levedage, fulgte efter ham i Regeringen uden at møde Modstand. Vi skulle længer hen omtale den Indflydelse, som Sigurds personlige Forbindelse med det christelige Samfund i Orienten udøvede paa den norske Kirkes Love og Ordning. Det er til den samme Aarsag, at vi ville henregne Fremkomsten i Kongeriget af et nyt Aristokrati, der var ganske gjennemtrængt af de Anskuelser og Ideer, som Sigurd selv havde laant fra Orienten, og som, under de paafølgende Konger, omdannedes til et tætsluttet Parti, der var adskilt fra den øvrige Nation og mægtig nok til at paaføre Folket en af det udvalgt Konge, der var udgaaet af dets egen Midte, og var en Søn og Sønnesøn af Korsridderne.

---

sembla, etc. etc.» G. de T. (Est. de Eracles), l. XI, kap. XVI (Hist. des Cr., I, p. 480).

1) «La terreur était devenue générale parmi les habitants de la Syrie (Rædselen var bleven almindelig blandt Syriens Indvaanere).» Abulfeda (Hist. arabes des Croiss., I, p. 13). «La frayeur des musulmans devint extrême: leurs coeurs remontèrent jusqu'à leur gosier (Muselmændenes Skræk gik over alle Grændser, deres Mod og Mandshjerte forstummede).» Ibn el-Athir, ibid., p. 279.

2) Han blev begraven i Sct. Halvard's Kirke i Opslo, men hans jordiske Levninger spredtes senere ad, da Kirken ved Slutningen af det 17de Aarhundrede ødelagdes. — Hans Hjerneskal fremvises i Kjøbenhavn.

Femte Kapitel.

Danmark. Planer til Korstog og Pilgrimsvandringer. — Magnus Nielsen ifører sig Korset. — Den hellige Knud Lavards Mord, 1130—1131. — Forslag til et Korstog af Erik d. 2den Emun, 1136. — Danmarks Optræden under det andet Korstog. — Erik d. Tredie kaldet Lam's Planer og Død. — Historisk Vildfarelse angaaende Skandinavernes Nærværelse ved Beleiringen af Lissabon. — Pilgrimsfart, foretagen af Admiral Eskild Svendsen og af dennes Broder Svend Svendsen, tredie Biskop i Viborg, 1150. — Pilgrimsreise, foretagen af Eskild Christjernssøn, anden Erkebiskop i Lund, 1164—1168.

Sverrig. Pilgrimsfarter. — Sverrigs Tilstand i det 12te Aarhundrede. — Iskiruna fra Næs. Pilgrimsreise, foretagen af den svenske Dronning Ragnhild og Iatvard Bonde, Fader til Erik den Hellige, 1130. — Pilgrimsfart af den hellige Helena fra Skedewi.

Norge. Bevæbnede Tog og Pilgrimsfarter. — Ørkenøerne ere i det 12te Aarhundrede Samlingsstedet for de norske Korsbrødre. — Maes Howe. — Unavngivne Tog. — Pilgrimsfart, foretagen af Hákon Pálsson, Jarl over Ørkenøerne, 1118—1120. — Prinds Sigurd Slembes Tog, 1130—1135. — Norsk Korstog i Aaret 1152. — Første Foretagender af Ragnvald, d. 3die, kaldet den Hellige, Jarl over Ørkenøerne. — Tilberedelser til Korstoget — Nikolaus Breakspeare (Adrianus d. 4de), i Norge. — Afreise fra Ørkenøerne. — Ankomst til Frankrig. — Beleiring og Indtagelse af en Borg i Galicien. — Udplyndring af Spaniens Kyster. — Beleiring af Alcacer. – Erobring af et stort Skib (Dromund), ved Sardiniens Kyster. — Korsriddernes Ankomst til Palæstina. — Beleiring af Askalon. — Korsriddernes Tilbagereise over Byzants. — Ragnvald's, Eindrid's og Erling's Endeligt. — Erik Jarl's Pilgrimsreise, henimod 1181.

Norge og Sigurd d. 1stes store Tog have nylig beskjæftiget os udelukkende, men hvad, spørges der, have

vel de to andre skandinaviske Kongeriger foretaget sig under denne berømmelige Periode? Langvarige Borgerkrige ere der uophørlig fulgte paa hinanden, og ville endnu i mange Aar vedblive at farve Landet med Blod. Siden den hellige Kong Eriks Død, er Danmark ligesom Sverrig forblevet aldeles optaget af indvortes Kampe, og endnu i nogen Tid ville disse Lande fremdeles forblive fremmede for de Interesser, der røre sig overalt andetsteds i den christelige Verden. Hvad enten nu Krønikeskriverne, optagne af Begivenheder af en mere umiddelbar Interesse, have forsømt at optegne de for dem ukjendte Navne paa Korsfarerne eller Pilgrimene, der i Midten af det tolvte Aarhundrede vare dragne ud fra Sverrig eller Danmark, eller ogsaa at de nordiske Folk, slet underrettede om Kongeriget Jerusalems mislige Stilling, have i Virkeligheden paa den Tid anseet det for frugtesløst at væbne sig til Kamp for den hellige Grav, som et samtidigt Ordsprog betegnede med Tilnavnet »den vel bevogtede«[1]), saa ville vi i henved halvfjerdsindstyve Aar ikke faae Leilighed til at udhæve, for Sverrigs og Danmarks Vedkommende, andet end mislykkede Planer til Korstog eller Pilgrimsfarter af en reen privat Karakteer.

Danmark. [Mag]nus Nielsen [tag]er sig Korset. [D]en hellige [K]nud Lavard [s]nigmyrdes, [1]131—1132.

Under Niels's lange Regering, der var en af de meest ulykkesvangre i den danske Historie, som en beklagelsesværdig Kjæde af Oprør, Mord, Plyndringer og Fremmedes Indfald i Landet, vil Navnet Jerusalem kun forekomme een Gang, nemlig for at tjene til Paaskud for den afskyeligste af de Misgjerninger, der bestænke med Blod dette Afsnit af Danmarks Middelalder. Da Niels og hans Søn Magnus ønske at skille sig af med deres Frænde,

---

[1]) Vedel, S. 72.

Bodils og Erik Eiegods Søn, Knud Lavard, saa indgaae de i Forening med nogle danske Herrer et forbryderisk Forbund, der har til Formaal at berøve ham Livet. Knud Lavard[1]), der var den eneste hæderlige Person i denne blodtørstige Familie, var Vendernes Konge; hans Bedrifter i Krigen mod de hedenske Slaver havde, i Forening med hans milde Regering, gjort ham folkeyndet blandt de Danske, der i ham gjenfandt hans Fader, Erik Eiegods Dyder, og skulde efter hans Død stille ham i Klasse med Helgenerne. Skjælvende for Besiddelsen af deres Krone, som Folkets Yndest viste Tilbøielighed til at overgive til Knud Lavard, indbyde Niels og Magnus ham til Ringsted[2]), hvor Rigets Stænder samledes ved Juletid (1131). Magnus erklærer der høitideligt, at han agter at gjøre sig til Korsridder og at foranstalte et stort Tog til det hellige Land. I rørende Udtryk anmoder han sin Fætter Knud om at ville i hans Fraværelse vaage over hans Kone og hans Børn, som han vil betroe til Vendernes Konges Retsind[3]). »Trofaste Broder, siger han til Knud, Du er det eneste Menneske jeg veed, som ikke kjender til Usandhed: det er derfor ogsaa hos Dig, at jeg ved denne Leilighed vil hente Raad, for med Klogskab at styre min Opførsel og mine Anliggender; vi ere ved Blodets Baand og den Ed, vi have svoret, knyttede til hinanden, og der er ingen Nødvendighed for, at Du eller Jeg skulle ønske at skilles ad[4]).« Uden at fatte Mistanke til Magnus, eller at ane hans Forræderi, modtager Knud Indbydelsen til et hemmeligt Møde,

---

[1]) Lavard (Lord).
[2]) Til Roskilde, ifølge Saxo.
[3]) Saxo Gramm., l. XII, Müllers Udg., p. 637. Knytlinga Saga kap. XC (Fornm. Sög. XI, p. 331).
[4]) Vita Sancti Kanuti Lavardi. Ed. Pottast, p. 29.

i hvilket Magnus vil meddele ham sine sidste Instruxer. Begge Prindserne begive sig da ind i en Skov i Nærheden af Haraldsted, og medens Knud der i al Venlighed underholdt sig med Magnus, bliver han lumskeligt snigmyrdet af denne Sidste, der blev understøttet af Tjenere, som stode skjulte i Nærheden. Dette tildrog sig d. 7de Januar 1132[1]). Knud Lavards Død tjente kun til at gjenvække Borgerkrigene. Fra alle Kanter fremstod der Sønnesønner af den store Konge Svend Estridsen; nogle af disse fremtraadte for at hævne den »hellige Martyr«, som han allerede blev kaldt; andre ilede til for at bivaane Niels's Fald og dele hans Gods imellem sig. Seirherren blev Knuds Broder, Erik Emun, som var den Kandidat, der var foreslaaet af Keiser Lothar, til hvis Hof han havde trukket sig tilbage efter sin Hjemkomst fra det hellige Land, og af hvem han blev understøttet med Krigsfolk og Penge for at forjage Niels og hans Søn.

ik d. 2den an's Planer .t begive sig a Korstog, 1136.

Man kan forestille sig, at blandt de mangfoldige Landsforviste, som ved Krigens ulykkelige Udfald eller af Lede til disse raa, barbariske Handlinger joges ud af Riget, maatte der befinde sig mere end een from Pilgrim, mere end een Korsridder. Men derfra at ville slutte, ligesom Hvidtfeldt[2]), at Erik Emun har i Aaret 1136 ført en heel Krigshær til det hellige Land, eller som Vedel, at Reiserne til Palæstina ingensinde have været hyppigere[3]), det er at gaae altfor vidt. Landet var altfor beskjæftiget med sine egne Anliggender, til at det kunde befatte sig al-

---

[1]) Knytlinga Saga, kap. XCI (Fornm. Sög. XI, p. 329). Svend Aagesen, kap. LXVII. — Saxo, l. XII, p. 638. — Vita Sancti Kanuti (ed. Pott., p. 29).
[2]) Hvidtfeldt, Danm. Riges Krønike, I, p. 102.
[3]) Vedel, p. 95.

alvorligt med Orientens fjerne Stridigheder; vi skulle ogsaa, ti Aar senere, faae at see, tvertimod hvad der er paastaaet af mere end een af Nutidens Forfattere, at Landet forblev næsten fremmed for det store Røre, som den hellige Bernhards kraftige Tale skal snart fremkalde i hele Tydskland. Edessa var nylig, i Aaret 1144, falden i Muselmændenes Hænder. Rørt af de Klager, der løde fra Christne i Orienten, som det følgende Aar havde sendt et høitideligt Gesandtskab til Pave Eugen d. Tredie, havde denne paataget sig endnu engang at kalde de latinske Kongeriger under Vaaben imod de Vantro, og den hellige Bernhard, af hvem Eugen var en Discipel, og hvis Berømmelighed begyndte at voxe, havde erholdt det Hverv at prædike et nyt Korstog i Frankrig og Tydskland. Ligesom i Clermont i Aaret 1095 havde en meget stor Mængde iført sig Korset i Vezelai, d. 31te Marts 1146, og siden i Speier; til samme Tid havde Ludvig d. 7de af Frankrig og Keiser Conrad, der vare den Tids mægtigste Fyrster, stillet sig i Spidsen for de nye Korsriddere.

Danmarks O- træden under andet Korst- Erik d. 3di- Lams Planer Deeltagelse Korstoget o- hans derpaa f- gende Død

Gjenløde de Prædikener, som opfordrede til at ile de christne Brødre i Palæstina til Hjælp, og som holdtes af Apostelen i Clairvaux, gjenløde de ogsaa i de nordiske Riger? og toge de skandinaviske Konger Deel i Toget, der forberededes? Hvis man kunde fæste Lid til Fleertallet af Nordens Historieskrivere, saa maa Skandinaviens tre Kongeriger, ligesom Tydskland, have været Gjenstand for den uimodstaaelige Paavirkning af Bernhard den Hellige; de danske og norske Flaader, under Anførsel af to nordiske Konger, skulde da have medvirket til Lissabons Erobring fra Saracenerne, og et saa stort Antal skandinaviske Riddere skulde have fulgt den franske Konge, at det maatte være deres Tilstedeværelse i Ludvig den Yngres Hær, som den store Mængde Lilier,

der smykke Nordens Vaabenskjold[1]), maatte tilskrives. Vi ville senere faae at see, naar og hvorledes Nordmændene droge afsted til det hellige Land; men vist er det, at saalænge det andet Korstog varede, fra 1147—1149, forlod ingen Fyrste i Norden sit Kongerige, og at hvis Kongen af Danmark, Erik Lam den 3die, iførte sig Korset, som man har meent, paa samme Tid som Keiseren[2]), saa hindrede Døden ham i at gjennemføre sine Planer. Allerede Aar 1147 see vi ham overfaldes af en pludselig Feber, nedlægge Kronen og døe i Odense i den hellige Knuds Munkedragt, som han i sin sidste Time havde ønsket at iføre sig.

...torisk Vild...relse angaa...e de Danskes ...tedeværelse i Beleiringen ...f Lissabon.

Hvem skal man da vel tilskrive den vildfarende Fortælling om en dansk eller norsk Konges Tilstedeværelse blandt Korsfarerne, der kom fra Rhinen, Schelde og England paa en Flaade af to hundrede Skibe og landede i Portugal, hvor de bemægtigede sig Lissabon d. 12te Oktober 1147? Vildfarelsen hidrører fra et iøvrigt meget lidt anseet Haandskrift, der var forfattet af en af de meest unøiagtige Samlere fra det 13de Aarhundrede, nemlig af Alberik, der var en Munk fra Abbediet Neufmoutiers i Nærheden af Huy, og var mere bekjendt under Navnet Alberik fra Trois-Fontaines. Det er efter at have, med Forvanskning af Aarstal, afskrevet Fortællingen om Lissabons Beleiring i en unavngiven Fortsættelse af Sigebert og Anselm fra Gembloux, at Alberik tilføier: »Og nu, naar Talen er om dette Tog, der foretoges af de Christne og Kongen

---

[1]) See Vedel, p. 100.

[2]) Formeningen derom er meget tvivlsom. Jfr. Suhm, V, 642; VI, 12. Kong Alv-Erico af Danmark, som l'Istoria Imperiale af Ricobaldo fra Ferrare (SS. RR. Ital., IX, col. 1350) hensætter mellem Conrads Reisefæller, er en aldeles fabelagtig Person.

af Norge, som fulgte med dem, vedbliver man at benævne samme Sadelia-Toget, paa Grund af Staden Sadelia, der laa i Sultaniet Iconium, hvorhen de ankom til Søs, og hvor de oppebiede de andre Korsfarere, som vare ivente fra Constantinopel[1].« Paa dette Udtryk: »Kongen af Norge, som fulgte med dem«, en Frase, som Alberik maaskee har laant fra Kapitlet, som William af Malmesbury helliger Sigurd d. 1ste[2], have Canisius[3]) og Georg Fabricius[4]) i det sextende Aarhundrede, Fuller[5]), Manrique[6]) og Schatten[7]) i det 17de Aarhundrede bygget en heel apokryfisk Fortælling, som efter at være uden mindste Betænkning Aar 1597 optaget af Bernhard af Brito[8]) i de portugisiske Krøniker, er kommen tilbage til Norden, som tilhørende Middelalderens portugisiske Kilder, og saaledes har den senere endvidere ydet en dansk Kritiker Leilighed til at udvikle sin Lærdom. Det maa endnu tilføies, at man troede at finde Stadfæstelse af Alberiks Haandskrift, først i en Sætning i Chronica Gothorum[9]), hvor der tales

---

[1]) »Quando autem fit aliqua mentio istius expeditionis Christianorum et regis Norvegiæ qui erat cum eis, expeditio de Sedelia vulgariter appellatur, propter civitatem Sedeliam sub Soldano Iconii ad quam per mare delapsi sunt et ibi alios qui per Constantinopolim abierunt, expectabant.« (Alberici Chronicon, ed. Leibnitz, p. 316; id. Ms. fra det keiserlige Bibliothek i Paris, n° 4896 A, f. 191, r°, col. 1).

[2]) Maaskee ogsaa fra den tabte Krønike af Gui af Bazoches.

[3]) Canisius, Opus Chronolog., p. 665.

[4]) Fabricius, Orig. Saxoniæ, p. 540.

[5]) Fuller, Hist. of the Crusades, V, kap. XXII.

[6]) Manrique, Annales Cisterciences, II, p. 81—90.

[7]) Schatten, Ann. Paderbonenses, VIII, t. I, p. 776.

[8]) Bernardus de Brito, Monarchia Lusitanica, X, kap. XXVI, t. III, f. 167, V°.

[9]) Chronica Gothorum, era 1178. Mon. Portugalliæ Historica, I, p. 13. Chron. Lusitan. (Florez, España Sagrada, XIV, p. 414). See Herculano, Hist. de Portugal, I, p. 336.

om en Flaade paa halvfjerdsindstyve Fartøier fra Norden, der gjorde Landgang i Portugal, og i Forening med Kong Alphons d. 1ste forsøgte, Aar 1144, et frugtesløst Angreb paa Lissabon; for det andet i de talrige Beretninger, som af de vestlige Krøniker meddeles om disse samme Normanner, hvis Nationalitet vi i det forrige Kapitel have søgt nøiere at bestemme; for det tredie, i et Skrift af Johannes Cinnamus[1]), som til de under Korsets Banner forsamlede Nationer henregner *Κελτοί*[2]), der er det Navn, hvormed han betegner Skandinaverne. Men paa den ene Side er Haandskriftet »Chronica Gothorum« affattet i altfor svævende Udtryk, til at man deri uden Betænkning kan see en Episode af Nordens Historie, og i ethvert Tilfælde kan det ikke henføres til det andet Korstog, der indtraf tre Aar sildigere end den Begivenhed, hvorom det fortæller os; paa den anden Side maa det bemærkes, at hvor tvivlsom Fortolkningen af Ordet Normanner end var Aar 1095, saa er den det derimod ikke længer i Aaret 1147; der findes paa den Tid ikke flere af disse Normanner, der streifede som Lykkeriddere om paa alle Middelhavets Kyster mod Slutningen af det 11te Aarhundrede. Skandinaverne, som fra da af heller ikke betegnes paa anden Maade, end ved de meget bestemte Navne Daci, Norvegi, Sueci og Normanni, hvilke Vilhelm af Nangis[3]), Vilhelm af Neubridge[4]) og Normanneren Robert af Thorigny[5]), der var Abbed i Klosteret Mont-Saint-

---

[1]) Cinnamus, II, k. XII, Par. Udg., p. 37.
[2]) Det er med Navnet *Κελτοὶ* at han betegner Væringe-Garden »*μοῖρά τις Κελτῶν οὐκ ἀγεννὴς, μισθοῦ Ῥωμαίοις δουλεύουσα*« (Cinnam. l. VI, kap. XIII, Par. Udg., p. 167).
[3]) Guil. af Nangis, udg. af Géraud, I, p. 39.
[4]) Guil. af Neubridge, l. I, kap. 20 (udg. af Hamilton, I, p. 55).
[5]) Rob. du Mont. (SS. RR. Germ., VI, p. 498).

Michel, henregne enten blandt Lissabons Erobrere, eller blandt Ludvig d. 7des Krigsmænd, ere og kunne ikke være andre end Franskmænd fra Normandiet. Hvad Cinnamus's Haandskrift angaaer, da sigter han deri ganske vist til en Tilvæxt i de Væringe-Contingenter, som aarlig ankom til Constantinopel, en Tilvæxt, der i Virkeligheden indtraf paa samme Tid som det andet Korstog, skjøndt den var samme aldeles uvedkommende. Vi vide endogsaa, hvorledes disse Væringer opførte sig under de latinske Krigshæres Ophold i Constantinopel, og det er Cinnamus, som vi skylde hvad vi vide derom[1]). Da Conrad var taget over Bosporus ved Damalis, sendte Manuel Comnenus Overhovedet (Ἀκόλουθος) for Væringerne, der hed Stephanos[2]), til ham for at anmode ham om at tage dem med sig. Men hvad enten det var af Stolthed, eller paa Grund af de Betingelser, som Manuel havde stillet for Indrømmelsen af denne Gunst[3]), saa afslog Conrad Anmodningen. Skandinaverne forbleve følgelig i Byzants, og den keiserlige Hær blev overgiven til den sørgelige Skjæbne, som ventede den[4]). Endnu staaer tilbage at tale om Flaaderne, der efter at have forsynet sig med Vaa-

---

[1]) Cinnamus. II, c. XVI, Par. Udg., p. 45.

[2]) Maaskee Eindrid den Yngre, om hvem vi senere skulle tale.

[3]) Det er rimeligt, at Manuel fordrede af Conrad en Forbundstraktat imod Roger af Sicilien, en Traktat lig den, Ludvig d. 7de negtede at ville undertegne (Jfr. Wilken, Res gestæ Comnenorum, p. 348).

[4]) De græske Veivisere, som da forraadte Conrad, vare ikke Folk henhørende til Ἀκόλουθος. Angaaende det formeente Forræderi, som baade Conrads Breve til Abbed Wibald (Wibaldi Epist., n° 78, Ip. 152, og andetsteds) og hans senere Forbindelser med Manuel iøvrigt gjendrive, eftersee man Gesta Ludov. VII, c. VI (Duchesne, IV, p. 394); Vilh. af Tyr., XVI, c. XX—XXI (Hist. des Crois., I, p. 738—740); Helmold, I, kap. LXI (ud. af Bangert, p. 144); Odon af Deuil, I. III (udg. af Migne, p. 1213); Abulfeda, udg. af Wilken, p. 87—89; Nicetas, I. I, Par. Udg., p. 44.

ben langs med Floderne, som udgyde sig i Nordsøen, ankom tidsnok til at tage Deel i Lissabons Beleiring; det vilde uden Tvivl være ganske naturligt, at man, i Aaret 1147, søgte der den dansk-frisiske Bestanddeel, som vi have truffet der i Aaret 1097, og som vi atter see ankomme dertil paa den Tid, det tredie og fjerde Korstog fandt Sted. Der gives ikke i hele det tolvte Aarhundrede nogen Begivenhed, som er bleven mere samvittighedsfuldt fortalt af de Samtidige, end Indtagelsen af Lissabon. Vi tænke ganske vist ikke her paa de portugisiske Krøniker, hvis Nøiagtighed lader ialmindelighed meget tilbage at ønske, hvad Begivenhederne og Tidsbestemmelserne angaaer, og som henregne blandt Korsriddernes Høvdinger i 1147 en Person fra det 9de Aarhundrede, den berømte Hertug af Aquitanien nemlig, ved Navn Vilhelm Li-Cort-Nez[1]), der var Helten i en af Middelalderens berømteste Romaner. Men vi henholde os til de Fortællinger, som skyldes tre Øienvidner: først Munken Duodequin's, hvilken er indrykket i Sct. Disibode's Aarbøger[2]); dernæst Pilgrimen Arnold's[3]), der er

---

[1]) Chron. de Santa Cruz de Coimbra, III (Mon. Port. Hist., I, p. 29). Jfr. Chron. Conimbrense; Chron. Gothorum; Chron. Lamecense; Chron. Alcobacense; Vita S. Theotoni, cap. XX, par. 27; Indiculum fund. Monast. S. Vincentii; Chron. da Fundaçao do Most. de S. Vicenze (Mon. Port. Histor., I, p. 2, 13—14, 20—21, 85—86, 91—93, 407).

[2]) Ann. S. Disibodi, Ann. Colon. Max. (SS. RR. Germ. XVII, p. 27, 762).

[3]) Annal. Magdeburg (SS. RR. Germ. XVI, p. 189 og følg.). Jfr. Annal. Blandinenses; Contin. Gemblacensis; Contin. Laudun; Contin. Vallicell.; Annal. Palid.; Annal. Egmund; Annal. Stadens; Annal. Parcens; Annal. Rodens; Annal. Brunswilar. (SS. RR. Germ., V, p. 29, VI, p. 389, 453, 459, XVI, p. 83, 459, 605, 718, 727); Rad. Cogghesbale, Chron. Anglic. (Martène, Ampl. Coll. V, p. 807); Helmold, l. I, kap. LXI, ud. af Bangert, p. 146. Chron. Elnonense, Chronicon S.

opbevaret i Magdeborgs store Aarbøger; og endelig det omfangsrige Brev fra den anglo-normanniske Ridder, Osbern af Baldr[1]), som opregner ved Navn næsten alle Korsridderne, deres Anførere og deres Herkomst, hvorhos han, ved at omtale den latinske Flaades Besætning, kun nævner Normannerne fra Normandiet og England. Det er altsaa vist, at Skandinaverne ikke toge Deel hverken i Beleiringen af Lissabon eller i Conrads og Ludvig d. 7des Tog. Er det imidlertid at formode, at de forbleve aldeles fremmede for den Bevægelse, som den hellige Bernhard havde fremkaldt i det øvrige Europa? Det er rimeligt, at de i Virkeligheden følte en Paavirkning deraf, og at de idetmindste middelbart maatte have Kundskab baade om de første Circulairskrivelser fra Eugen d. Tredie (1ste December 1145[2]) og Marts 1146[3]), og om de Rundskrivelser som (1146—1147[4]) sendtes af den hellige Bernhard til alle de Troende, for at opmuntre dem til at komme de hellige Steder til Undsætning: den hellige Bernhards Forbindelser med Nordens Primas Eskild vare altfor inderlige[5]) til at man kan drage dem i Tvivl.

Bavonis (Smet, Corpus Chron. Flandriæ, I, p. 222, 586). Jfr. Hermann Corner (Eccard, II, p. 691), som tilskriver Keiser Conrad Lissabons Indtagelse.

[1]) Epistola Osberni militis (Mon. Portug. Histor., I, p. 393 og følg.). Jfr. Joh. de Hagulstadt, Brompton, Gervasii Chronicon (Twysden, p. 277, 1035, 1365); Galterius Hemmingford (Gale, III, p. 487); Henr. Huntingdon (Savile, p. 394, 489). Guill. af Neubridge, I, kap. XX, udg. af Hearne, I, p. 69; Nicolas Trivet, udg af Engl. Hist. Soc., p. 24; Rad. Cogghes hale, Chron. Anglicanum (Martène, Ampl coll., V, 807); Bernardus Guidonis, Chron. Turonense (Dom. Bouquet, XII, p 231, 473).

[2]) Othon. Frising. Chronicon (Muratori, VI, col. 669.

[3]) Boczeck, Cod. Dipl. Moraviæ, I, p. 241.

[4]) Bernard. Claravall. Epistolæ, n° 363, 457 (Dom. Bouquet, XV, p. 608; Boczeck, I, p. 253).

[5]) Jfr. Bern. Clarav. Epist., n° 390; id., Opera, ed. Migne, I, p. 596.

Men vist er det, at man næsten paa samme Tid maatte tænke paa at give Folkene fra Norden en anden Rolle at udføre under Korstoget, end den, som var betroet de Franske og de Tydske, og man maa lade Eugen d. 3die eller rettere hans Lærer, den hellige Bernhard, vederfares den Ret, at i den almindelige Plan, som de synes at have udkastet for Korstoget, er den eneste Forholdsregel, som Udfaldet har retfærdiggjort, netop den, som bortledte imod de hedenske Slaver, der laae i bestandig Krig med de tilgrændsende christelige Folkeslag, det Overantal, der ikke var Brug for iblandt den store Mængde, som paa den franske Prædikants Røst var ilet til. Uden at vi ville indlade os paa Fortællingen af dette Korstog, der er det første, som er blevet foretaget imod de hedenske Folkeslag i Europa, men som vil blive efterfulgt af en uendelig Række ganske lokale hellige Krige, finde vi i selve de forudgaaende Kjendsgjerninger Forklaringen af de Danskes Fraværelse i Conrads og Ludvig den Yngres Krigshær. Hvis paa det første Korstogs Tid ingen fra Rom indløben Opfordring lød paa, at Skandinaverne skulde ruste sig til Tog imod Orienten, saa maatte et let forudseeligt Resultat tilveiebringes, saasnart Legater, forsynede med bestemte Ordrer om at tilbageholde eller anvende til et nærmere liggende Formaal de under Christi Banner forsamlede Krigere, ankom fra den hellige Stol, der endnu, uagtet Eriks og Sigurds Tog, betragtede de nordiske Kongeriger som altfor fjerntliggende eller altfor barbariske til at deeltage i Korstogene til Orienten. Vi ville faae at see, at det aldrig faldt vanskeligt at formaae de danske Konger og deres Undersaatter til at anvende imod Naboer, der vare deres dødelige Fjender, de Forberedelser, som først vare paabegyndte i et rent religiøst Formaal, uden noget Haab om

at gjøre Erobringer. Derfor da Legaten Hubald i Aaret 1147 kom til Danmark, som Overbringer af Eugen den Tredies Skrivelser[1]), hvori der lovedes alle, dem, som vilde kæmpe imod de hedenske Slaver den samme Syndsforladelse, som de vilde have kunnet erhverve i det hellige Land, saa indgik Svend Eriksen (eller Svend Grathe, som han kaldtes efter sin Død) og Knud d. Femte, som begge gjorde Fordring paa den efter Erik Lam ledigblevne Throne, strax Forlig med hinanden, udvexlede Gidsler og samlede, ifølge det udtrykkelige Vidnesbyrd, som indeholdes i Knytlinga Saga[2]) og i Aarbøgerne fra Magdeborg[3]), en betydelig Flaade, hvormed de droge ud og gik iland paa Tydsklands nordlige Kyster med en Hær paa hundrede tusind Mand. Dette Tog imod Slaverne forskaffede alle dem, som vilde have kunnet tage aktiv Deel i et Korstog i Orienten, og dem isærdeleshed, der havde deeltaget i Knud Lavards Mord, en gunstig Leilighed til i deres Nærhed at fuldbyrde deres Løfter eller løskjøbe sig fra Straf for deres begaaede Forbrydelser. Man maa følgelig ikke undre sig over, hvis i de firsindstyve Aar, som ligge mellem Erik Eiegod og det tredie Korstog, Danmark kun frembyder os Navnene paa tre enkeltstillede Pilgrime eller gudfrygtige Reisende, der droge hen at finde i Orienten en midlertidig Afbrydelse af de borgerlige Stridigheder. Alle tre tilhørte de en Familie, der, som vi ovenfor have givet det at for-

[1]) Daterede fra Troyes, d. 11te April 1147. Boczeck, Cod. diplom. Moraviæ, I, p. 294. Jfr. Wibaldi Epistolæ, n° 150, p. 246. Jfr. endvidere Helmold (I, kap. LXIII, udg. Bangert, p. 150), som skjelner fuldkomment mellem de tre samtidige Korstog til Portugal, til Polen og til det hellige Land, og meddeler efterhaanden en Fortælling om hvert især.

[2]) Knytlinga Saga, kap. CVIII (Fornm. Sögur. XI, p. 351). See ligeledes Saxo Gramm., l. XIV, udg. af Müller, p. 675.

[3]) SS. RR. Germ., XVI, p. 288.

staae[1]), altid spillede en Hovedrolle i Danmarks Forbindelser med det hellige Land, og var i Slægt med Fyens gamle Konger. Denne Familie, som en lang Række Giftermaal saa nøie forener gjennem hele Middelalderen med den kongelige Æt, synes i henved tre Aarhundreder at bevare Forret til at frembringe alle National-Historiens store Personligheder. Indtil Slutningen af Korstogene vil det næsten altid være fra en eller anden Green af denne haardføre Stamme, at de danske Korsfarere eller Pilgrime udlede deres Herkomst. Erik Eiegods hellige Livsledsagerinde Bodil var den første, om hvem dette gjælder. Nu er det hendes Brodersønner Svend og Eskild, Brødre til den berømte Asker, Lund's første Erkebisp, og tyve Aar senere var det ligeledes denne Sidstes Brodersøn og Efterfølger, Eskild Christjernsøn, der træde i deres kongelige Frændes Fodspor og begive sig paa den farlige Reise til det hellige Land.

Pilgrimsfart, foretagen af Eskild Svendsøn fra Jylland og af dennes Broder Svend Svendsøn, som var Viborgs tredie Biskop (1150—1152).

Det er til Aar 1150 at den danske Tidsregning hensætter Svends og Eskilds Pilgrimsfart. Svend, der var Biskop i Viborg, var bleven indviet Aar 1133; Historien taler kun lidet om de nærmere Begivenheder i hans Liv, der synes at være henrundet uden al Indblanding i Statsanliggenderne. Aar 1148 havde han opholdt sig i Frankrig, og havde den 31te Januar overværet Indvielsen af den hellige Maximins Kirke i Trier[2]). Conrad af Everbach, der var Forfatter til Skriftet Exordium magnum ordinis cisterciensis[3]),

---

[1]) See ovenfor S. 63.

[2]) Libellus de reliquiis et indulgentiis Monast. S. Maxim. Archiep. Trevir. (1500, s. l.), anført i SS. RR. Danic., III, p. 133.

[3]) Exordium Magnum Ordinis Cisterciensis, dist. III, kap. XXV (udg. af Tissier, Bibl. Patrum Cisterc, I, p. 122—124). See Ann. Cisterc, II, p. 122 o. følg., anno 1150.

som vi strax skulle citere, siger blot om ham, »at det var en hellig Mand, som ved sit siirlige Væsen og sine udmærkede Egenskaber stod endnu langt høiere, end ved sin fornemme Herkomst.« Hvad Eskild angaaer, da var det, ifølge den samme Krønikeskrivers Udsigende, »en stridbar Mand, der var opblæst af Følelsen af sin legemlige Styrke, og besad en vild og grum Karakteer og et frygteligt Udseende; det Blod, han havde udgydt, og de utallige Forbrydelser, han hver Dag begik, havde gjort ham sørgelig navnkundig.« Han havde været Anfører for Erik Emuns Flaade, og han havde bivaanet Beleiringen af Opslo, hvor han havde forsøgt, men uden Held, at bemægtige sig den hellige Halvard's Relikvier. Efter Erik Emuns Død havde han trukken sig tilbage til Jylland, rimeligviis til det af hans Broder bestyrede Stift, og han udøvede der et frygteligt Tyranni. Det var ved Tilbagekomsten fra den Reise, som den hellige Biskop havde foretaget til Frankrig, og hvorfra han havde medbragt Efterretninger fra Ludvig d. 7des Korstog, at han søgte at henlede sin Broders frygtelige Kraft imod et bedre Maal, idet han opmuntrede ham til at drage bort til det hellige Land, for der at forene sig med Korsbrødrene fra Aar 1147. Men Eskild undslog sig for at gjøre ene denne Reise, og indvilligede kun i at tage afsted paa den Betingelse, at hans Broder foregik ham med sit Exempel og fulgte med ham. Som en sand og tro Ven tog Svend ham paa Ordet og lovede at gjøre Reisen med ham, da han nemlig foretrak, siger Exordium Magnum, »at udsætte sig for alle Reisens Farer og Anstrengelser, hellere end ikke at benytte Leiligheden til at udrive sin Broders Sjæl af Løvens Gab.« De to Brødre begave sig paa Vei ved Slutningen af Aaret 1150, omtrent paa samme Tid som den lærde Islænder Nikolaus Sæmundarsøn, der var Abbed i Thingeyre,

og hvis Reiseskildring fra det hellige Land vi have gjennemgaaet. De ankom begge til Palæstina henimod Aar 1152. Hvis man tør tro Legenden, som er kommen os ihænde angaaende dem, fandt de begge i det hellige Land et Endeligt, der var den Enes Dyder og den Andens Tapperhed værdigt. Vi ville her lade Conrad af Everbach tale, uagtet den ganske særegne Overspændthed, som udmærker ham. Iøvrigt ville vi bemærke, at han kun gjentager, hvad han har faaet at vide af de to Prindsers egen Brodersøn, Erkebiskop Eskild, til hvem vi længer hen ville igjen komme tilbage. »Saasnart de to Brødre, fortæller han, vare ankomne til det hellige Land, tilbade de med stor Gudsfrygt Herrens hellige Grav og det hellige Korses levendegjørende Træ, paa hvilket Verdens Frelser havde været ophængt. Da de som andægtige Pilgrime havde gjennemvandret de andre hellige Steder, ankom de til et Sted, der er beliggende i Nærheden af Jerusalem, og som af Beboerne benævnes Paternoster, fordi det er der, at Jesus Christus, ifølge Sagnet, lærte sine Disciple at bede, og selv forfattede Herrens Bøn, Fadervor. Der stod paa det Sted en fattig, slet bygget Kirke. Da Pilgrimene havde erfaret, at det var det Sted, hvorfra Bønnens Kilde var for Evigheden udsprungen af Guds Søns Mund, idet den derfra udstrømmede over den hele Verden for at lædske de tørstige Sjæle, traadte de ind i Bedehuset, og idet de bønfaldt den guddommelige Kilde om at maatte lyksaliggjøres med Gudsfrygtens og Tillidens Aand, henvendte de af et reent Hjertes Indre deres Bøn til Herren, bedende ham om, at han vilde tilgive dem deres Synder og befrie dem fra det Onde; heller ikke svigtede den guddommelige Naade og Mildhed dem, saaledes som Begivenhederne stadfæste det, thi da de vare ankomne til Jordan, og de havde vadsket sig og lædsket deres Tørst i den hel-

lige Strøm, betroede den ene af dem, nemlig den store Synder Eskild, sig til Guds Barmhjertighed og aabnede sit Hjerte for ham, idet han lydeligt udbrød i Bøn til Herren og sagde: Almægtige og naadige Gud, vær mig huld og gunstig stemt, derom beder jeg Dig, og foragt ikke din Tjeners Sjæl, som af Dig er dragen op fra det Ondes Afgrund, og efter saa mange Skibbrud paa Forbrydelsernes skjulte Skjær er af Dig ført hen i Bodfærdighedens Havn. Og nu, Herre min Gud, bringer min Skrøbelighed og mine Synders Vane mig til at skjælve, og selv frygter jeg for, at jeg, naar jeg er vendt tilbage til mit Fædreland, skal, under Lykkens Forførelser og Syndens Tillokkelser, vende tilbage til mine gamle Vildfarelser. Allernaadigste Fader, hvis Barmhjertighed beriger alle dem, som paakalde Dig, hvis Du seer, at det er gavnligt for min Sjæl, anraaber jeg din Godhed om at, naar mit Ønske engang er opfyldt, Du da vil befrie mig fra Legemets Baand og ligeledes fra Syndens Lænker, for at føre mig til Hvilestedet!» — Saasnart han havde fuldendt denne Bøn, gik det pludselig op for ham, at hans Endeligt nærmede sig, og at Christus belavede sig til strax at bønhøre hans Ønske. Da han derpaa havde modtaget det hellige Sakramente, sagde han Farvel til sin Broder og de Omkringstaaende, hvorpaa han opgav Sjælen, efter at have bekjendt sine Synder. Da den høiærværdige Biskop saae sin Broders Sjæl, for hvis Frelse han havde draget saa ivrig Omsorg, blive saa hurtig og saa lykkelig hjemkaldt af Gud, blev han selv greben af et heftigt Ønske om at døe og udbrød: »Tak skee Dig, min Herre Jesus, at Du har hørt min Bøn og havt Medlidenhed med de Taarer, jeg saa ofte udgjød i dit Paasyn for min Broders Omvendelses Skyld; jeg bønfalder Dig derfor, Du Guds allerfrommeste Søn, at Du ikke vil lade mig forblive

udskilt fra Dig, men at Du vil modtage mig tilligemed ham i Herrens naadige Fred, for at vi kunne drage afsted i Samling, og ved din Naade deelagtiggjøres i det evige Liv.« — O, vor Herre Jesu Christi naadige Miskundhed, hvor er Du dog stor! neppe havde han endt sin Bøn, som han opsendte med den meest brændende Andagt, før han føler, at paa Herrens Foranstaltning forlade Kræfterne hans Legeme, og at Enden paa hans jordiske Liv nærmer sig. Ordnende derpaa sine Anliggender, saavidt Tiden tillader ham det, befaler han strax de Tilstedeværende, at de skulle bisætte hans og hans Broders Legeme i Kirken Paternoster, som de, efter Guds Indskydelse, havde besøgt med saa stor Opbyggelse, og at de derefter skulle begrave dem sammesteds. Betroende derpaa sin Menighed i Forsynets Haand, og ønskende, at de alle maatte faae Deel i de evige Goder, velsignede han dem og tog Afsked med dem, hvorpaa han lykkelig sov ind i Herren[1]). Det var et stort Underværk af Gud, at de, efterat deres Ønske var fuldbyrdet og deres Pilgrimsfart tilendebragt, tillige fuldendte deres Landflygtigheds Pilgrimsvandring og døde paa det samme Sted og paa den samme Dag, saa at de kunde begraves ved hinandens Side der, hvor de havde ønsket det. Hvad den fattige og ødelagte Kirke angik, da blev den sløifet, jævnet med Jorden og siden gjenopbygt for Værdien af de milde Gaver, som de i det Øiemed havde efterladt. Den nye Bygning blev langt større og skjønnere, end den gamle: det er der, at deres Legemer hvile, begravede med al Hæder.« — Saaledes lyder Legenden om de to Brødre: det er iøvrigt vist, at de døde i Palæstina d. 30te Marts 1152 eller 1153.

---

[1]) Jevnfør hermed Pilgrimen Lethbold's Død, saaledes som den fortælles hos Raoul Glaber, l. IV, c. VI (Duchesne, IV, p. 46).

Hvad Kapellets Grundlæggelse angaaer, da .er der Intet til Hinder for at tilskrive dem samme. Hvad der den Dag idag endnu staaer tilbage deraf, naaer netop tilbage til den Tid[1]), og det umiddelbare Naboskab med Josaphats Vor Frue Kirke, hvor den hellige Bodil laa begraven, sandsynliggjør i høi Grad det af de to danske Pilgrime gjorte Valg af Kirken Paternoster til deri at finde deres Grav[2]).

Pilgrimsvandring foretagen af Eskild Christjernssøn, der var anden Erkebiskop i Lund (1164—1168).

Hvis Navnene Svend og Eskild ikke findes indblandede i den Tids vigtige Begivenheder, saa forholder det sig derimod ikke saaledes med deres Brodersøn, Eskild Christjernssøn, der var anden Erkebisp i Lund, og Kirkens første Primas i Sverrig. Historien om denne ærgjerrige Prælat, hvis krigerske Gudsfrygt og glødende Nidkjærhed i fyrretyveAar øvede sig i et Bispesæde, har i Et og Alt Lighed med selve Danmarks. Man kan gjerne sige, at han under Krigslykkens Omvexlinger i den stadige Kamp imod Kongedømmet, blev sammes virkelige Enevoldsherre. Fra 1137 hengaaer der ikke et Aar, uden at Erkebispen af Lund enten lader grundlægge et Kloster, indtager Forsædet i et Kirkemøde eller offentliggjør Kirkelove. Tre Gange foretager han Reisen til Clairvaux for at gjennemtrænges af den Begeistring, der besjælede den hellige Bernhards Disciple og bringe derfra tilbage til Danmark de hellige Sagn og den franske Geistligheds Aand. Historien om Svend Grathe og Valdemar d. 1stes Regeringer er kun en Fortælling om Stridigheder mellem disse to Regenter og den hidsige Erke-

---

[1]) Grev de Vogué, Églises de Terre Sainte (det Hellige Lands Kirker), p. 315.

[2]) See om Svend og Eskild: Svend Aagesen. S. 180. — Snorre, Saga Sigurdar, Inga ok Eysteins, kap. III & IV. Munch, III, S. 785; SS. RR. Danicarum, III, S. 153, 411; IV, p. 427; Suhm, Danmarks Hist., VII, p. 34, 57, 102.

bisp, der underhandler paa lige Fod med sine kronede Frænder. Det er i Løbet af disse uendelige Stridigheder og efter en af Valdemar vunden uventet Seir, at man hensætter Erkebispen af Lund's Pilgrimsfart til det hellige Land. Et Skisma deelte Kirken, og Nordens Primas troede ved en forlænget Fraværelse at maatte forsigtigt holde sig udenfor al Forbindelse med de to Prætendenter, som tvistede med hinanden om den hellige Peters Stol. Det er Aar 1164 at han forlod Danmark, reiste gjennem Frankrig og Italien, kom gjennem Rom og tog hen at besøge de hellige Steder. Aar 1168 var han vendt tilbage til Norden, men overanstrængt under Forretningernes Vægt, frasagde han sig snart sin erkebiskoppelige Stilling, og Aar 1177 besluttede han sig til at fuldende i en tilbagetrukken Stilling[1]), i Klosteret Clairvaux, et Liv, som var henrundet under heftige politiske Bevægelser (d. 6te September 1181)[2]).

...rrigs Tilstand det 12te ...arhundrede.

Hvis, som vi i det lange Tidsrum, der skiller det første Korstog fra det tredie, nylig have seet, de Danskes Forbindelser med det latinske Orienten og den Andeel, de toge i

---

[1]) Han blev begraven i Clairvaux i den hellige Frelsers Kapel. Jfr. Henriquez, Fascic. SS. Ord. Cisterc., II, kap. XLI—XLIV, S. 411. Chronicon Sialandiæ (SS. RR. Danic., p. 621).

[2]) See om Eskild's Historie Saxo, XIV; Odon fra Deuil, Chron. Claravallense (Migne, Patrolog., t. CLXXXV, col. 1260); Vita S. Bernardi (AA. SS. Boll. Aug., IV, p. 217—224); Exordium Magnum, dist., III, k. XXV (Tissier, Bibl. Patr. Cisterc., p. 119—122), SS. RR. Danic., III, p. 547; Helveg, Danske Kirkes Historie, II, p. 1. — Brunius, Lunds Domkyrka, S. 34; Suhm, Danm. Hist., t. VII, S. 366, som antager, at Eskild er i Aaret 1171 vendt tilbage til det hellige Land, hvilken Vildfarelse er belyst af Müller, Udg. af Saxo, S. 878: — Reuterdahl, Svenska Kyrkans Historia, II, 95. Sommelius, Dissert. de fatis Eskilli (Lund, 1765, 4°).

de hellige Krige, indskrænke sig til yderst Lidet, saa bliver der saa at sige intet Spor tilbage af den Rolle, de Svenske have havt i samme. Er det maaskee Mørket, som hviler over deres Histories faa Kilder, man maa tilskrive dette? Eller er Aarsagen dertil at søge i deres mere umiddelbare Naboskab med de hedenske Folkestammer og i den uimodstaaelige Lyst til Erobringer, som forud ere blevne indviede af Kirken, saaledes som Tilfældet var med den Erobring af Finland, Erik foretog Aar 1152? Maa Grunden dertil ikke snarere søges i den indre Tilstand i det lille Land, som den Gang betegnedes med Navnet Sverrig, og som vi endnu i det 12te Aarhundrede forefinde næsten ganske i det samme afsondrede Forhold og i den samme raa Tilstand som paa det første Korstogs Tid? I Upland, Svearnes Land, viger Afguderiet kun modstræbende tilbage for Christendommens Fremgang. Knud Lavards Morder, Magnus, der var en Søn af den danske Konge Niels, forbandes af Svenskerne, fordi han har stukket Ild paa et Tempel, helliget Thor. Paa Christi Grav havde Norges Sigurd høitidelig svoret, at ville enten omvende eller udrydde Hedningerne; derfor drager han hen at opsøge saadanne i Gothland, hvor Evangeliets Lys dog var trængt dybere ind. De frygtelige Forskandsninger endelig, hvormed Kongen som Korsbroder omgiver i Kongehelle det sande Korses Kirke[1]), vise bedst hvormegen Tillid Gothernes Tro i Naboriget indgjød ham, med Hensyn til den kostbare Relikvie. Det er dog til dette Tidspunkt, at den svenske Legende-Forfatter hensætter to Pilgrimsfarter til det hellige Land, hvis Paalidelighed ganske sikkert vilde efter al Rimelighed være bleven kaldet i Tvivl, hvis en

---

[1]) See ovenfor, S. 180.

Runeindskrift ikke havde opbevaret os et tredie Navn, som, hvor dunkelt eller ukjendt det end er, dog maa henføres til dette Tidsrum i den svenske Middelalder.

Iskirun(a) fra Näs. Pilgrimsfart, foretagen af den svenske Dronning Ragnhild og af den hellige Eriks Fader, Iatvard Bonde.

Indskriften, som nu er tabt, er fra Vesterstäkes Färjestad i Sognet Näs i Upland. Mindesmærket, hvorpaa den er indgravet, er opført paa Bekostning af en vis Iskirun(a), Datter af Hård, som bereder sig til at reise til Jerusalem[1]. Denne Indskrift viser i det mindste, at nogle Miil fra de i Upsala endnu opreist staaende Afgudsbilleder kunde Tanken paa Palæstina og en Reise til det hellige Land offentlig udtales, og netop derved afgiver denne samme Indskrift langt større Sandsynlighed for de hos Krønikeskriverne indeholdte Bekræftelser angaaende Pilgrimsfarter, som ere foretagne af Dronning Ragnhild, og af Helena fra Skedewi, og som af dem hensættes den første til Aar 1130, og den anden til Aar 1150. Intet er for Resten mere dunkelt, end Historien om disse to Helgeninder, som maaskee kun er een og den samme Person, hædret med forskjellige Navne i Sverrig og i Gothland. Ifølge Legenden hørte den ene, den hellige Ragnhild, til Folkungernes kongelige Æt[2]. Født nærved Søen Roxen, havde hun tilbragt sin Ungdom mellem Faste og Bøn. Kong Inge Halsteinsson den Anden fik Øie paa hende og tog hende til Ægte. Efter denne Fyrstes Død (1129), foretog hun tilfods en Reise til Rom og til Jerusalem. Bevæggrunden til denne Pilgrimsvandring var Omsorg for Kongens, hendes afdøde Ægtefælles, Sjæls Frelse og hendes egen. Hvis man antager for historisk

---

[1]) Peringskjöld, Not. ad vitam Theodorici, p. 495; Dybeck, Runurkunder, II, 46; Brocman, Ingwar Widtfarnes Saga, not., p. 165; Bring, Korstågen, p. 116.

[2]) Ragnhild's Epitaphium siger, at hun var »filia oldan Halsteini«, men her maa filia betyde Svigerdatter.

Pilgrimsfarten, som skal være foretagen til Jerusalem, hedder det, af Iatvard Bonde, denne mægtige Gaardeier, der døde som Jarl og hvis Søn var Erik den Hellige, saa maa den hensættes til samme Tid som Dronningens, hvis Frænde han var ifølge Svogerskab, og som han maatte ledsage.

Men de høie Bedrifter, som tillægges »denne første svenske Korsridder«, der i Begyndelsen af det 12te Aarhundrede blev udnævnt til Ridder af den hellige Grav og indblandes i Legenderne om Danebrog, have altfor meget Udseende af at være en nyere Opfindelse til at kunne antages for historiske, saalænge der savnes ethvert samtidigt Vidnesbyrd[1]). Hvad Ragnhild angaaer, da udbreder Legenden sig vidtløftigt om de mangfoldige Undergjerninger, som hun udførte i Løbet af Reisen. En Dag, fortælles der, havde Røvere anholdt hende og berøvet hende alle hendes Klæder, men da bragte en Engel hende fra Himlen en vidunderlig smukt broderet Tunika. Ved sin Hjemkomst trak hun sig tilbage til Abbediet Vreta, som Kong Inge bar Forkjærlighed for, og her uddeelte hun sine Eiendomme i milde Gaver og Almisser, omvendte Hedninger til Christendommen og opførte mangfoldige Kirker, blandt andre Kirken i Södertelje, hvor hun ligger begraven. Södermanland er endnu fuld af Erindringer, der leve i Folkemunde og knytte sig til Ragnhild. Byen Södertelje, hvor hun besad et Slot, bærer hendes Billed i sit Vaaben; to navnkundige Kilder bære Navn efter hende; den ene af dem er beliggende i Södertelje, og den anden, som er berømt paa Grund af den helbredende Kraft, der tillægges den, er beliggende i Söderköping. I det 18de Aarhundrede gjenfandt

[1]) See Afzelius, Sago-häfder, t. III, 31, 188. — Peringskjöld, Monum. Ulleråkar., p. 47. — Chr. Pedersen, Danske Krönicke, l. XXI, Brandt's Udg., S. 442.

Benzelius i Bibliotheket, der tilhører Domkirken i Strengnäs, et Gravminde over Helgeninden, eller rettere et Udtog af hendes Levnet, forfattet halvt i Vers og halvt i ubunden Stiil[1]).

ilgrimsvandring, retagen af den ıellige Helena fra Skedewi.

Den hellige Helena, som paa Svensk hedder Ellin, nød en Berømmelse, som ikke var mindre. Maaskee erholdt hun lidt efter lidt den Hæder i Arv, som Gotherne viste hendes Navnerske, Ellin. Hun var født af en adelig Familie i Götaland og levede i Götened, hvor hun, tilligemed sin Datter, der var dydig som hun, men gift med en raa, fornem Herre, udelukkende beskjæftigede sig med menneskekjærlige Gjerninger. Om Datteren fortælles der, at da Tjenerne i Huset en Dag oprørtes ved Synet af den slette Behandling, som der vederfores deres unge Frue, myrdede de Manden. Fuld af Sorg over dette Mord, drog Helena bort til det hellige Land og foretog den lange Reise tilfods; hun gjennemvandrede saaledes hele Syrien, og vendte tilbage, efterat hun paa Veien havde besøgt en Mængde navnkundige Helligdomme. Da hun ved sin Hjemkomst til sin fædrene Egn kom i Nærheden af Götened, blev hun snigmyrdet i en Skov af hendes Mands, Ridderens, Slægtninge, der skjulte hendes Lig. Nogle Venner gjenfandt det og stædede det til Jorden i Skedewi, som nu hedder Sköfde, hvor hun havde ladet opføre en Kirke og en hvælvet Søilegang. Man betragtede hende som

---

[1]) See om den hellige Ragnhild Catal. Reg Sueciæ, M. Svenska Riimkrönika, Olaus Petri, Ericus Olaï, Laurentius Petri (SS. RR. Suecic., I, 1. p. 4; I, 11, p. 258; II, 1, pp. 41, 57, 11; II. 11, p. 62). Johannes Magnus, Hist. Gothorum, XVIII. kap. XIV; id. Metropolis, p. 77; Zieglerus, Scondia, f. 103; Wexionius, Epitome Sueciæ, p. 333; Vastovius, p. 60, 80; Lagerbring, II, 70; Suhm, V, 342; Strinnholm, IV, p. 63; Afzelius, II, 122; Vilde, Anmerkn. öfver Puffendorf, p. 529. etc.

Martyrinde; en Blind, der var blandt dem, som søgte hendes jordiske Levninger, gjenerholdt Synet ved Hjælp af et vidunderligt Skin, som udstrømmede fra en af Helgenindens Fingre, der af hendes Mordere var bleven efterladt paa Jorden tilligemed en Ring, hun havde bragt med tilbage fra Orienten. En Kilde, hvis Vand helbredede for Blindhed, var sprungen frem fra det samme Sted, hvor hendes Blod var flydt. Et overordentlig stort Antal Pilgrime kom for at besøge det Sted, hvor Mordet var begaaet, og femten Aar senere, Aar 1165[1]), blev Helena, paa Erkebisp Stefan af Upsalas indstændige Bøn, optagen i Helgenernes Tal; hendes Festdag blev ansat til den 30te Juli, og hendes Relikvie-Skrin blev høitideligt stillet til Skue for de Troendes fromme Andagt i Kirken i Sköfde. I det 13de Aarhundrede skrev Biskoppen i Skara, den berømte, hellige Brynjolf, hendes Levnetsløb[2]). Aar 1346 skjænkede Magnus d. 2den og Dronning Blanka i deres Testament betydelige Gaver til den hellige Helenas Grav; Aar 1462 forbandt Biskop Laurentius af Vexiø fyrretyve Dages Aflad med Pilgrimsvandringen til Kapellet, som var blevet opført ved den hellige Helenas Kilde. Endelig da Erkebisp Angermanus paa Reformationstiden havde ladet denne Kilde tilkaste, ligesom en anden Kilde, beliggende i Vesterby, i selve Götened's Sogn, banede Vandet sig en ny Udvei, og Folket vedblev at besøge Sct. Helenas Kilder, kaldede Ellins Källor[3]). Endnu i vore Dage viser

---

[1]) Baronius, Annal. ad ann. 1164; SS. RR. Suec., I, p, 61; Joh Magnus, Hist. Gothorum, XIX, kap. VII; id., Metropolis, p. 47.
[2]) Vita S. Helenæ (AA. SS. Boll. Jul., VII, p. 332; jfr. p. 329). Jfr. Officia Patr. Sueciæ, p. 16, 17; Breviarium Suecanum, p. 36; Missale Suecanum, f. 33; Schrøder, Latina poesis Sueciæ, p. 28; Vita Brynjolphi, ed. Schrøder, p. 12.
[3]) See om den hellige Helena Vastovius, p. 70—72, Afzelius, Sago-

man saadanne Kilder i Götaland og selv i Sjælland ved Tidsvilde i Nærheden af Helsingør[1]), hvor, ifølge Legenden, en Steen, som kun er synlig ved Lavvande, bærer Præget af Helgenindens Fjed. Nær derved er Kilden, kaldet Lenes Kilde, og ved Siden af den staaer Kirken, der er indviet til Ære for Helgeninden Helena, og hvorhen, paa den danske Kong Abels Tid (1250—1252), svenske Munke havde bragt Helgenindens vidunderlige Finger. Uagtet Reformationens Indførelse begav endnu i det syttende Aarhundrede et saa betydeligt Antal Troende sig til Tidsvilde paa den 25de Juni, at et kongeligt Bud blev udstedt Aar 1617 for at forbyde, at gudelig Andagt vistes den hellige Helena, og endmere, en Theolog, ved Navn Erik Hansen, erholdt det særegne Hverv at skrive et heelt Bind[2]) imod dette Slags fromme Øvelser.

orske Tog i det 12te Aarhundrede.

Fra den overordentlige Sjældenhed og det fuldstændigt legendeformige Præg, der er eiendommeligt for Danmarks og Sverrigs Forbindelser med det latinske Orienten i det 12te Aarhundrede, maa man ingenlunde slutte til hele det skandinaviske Folks Ligegyldighed for de vigtige Anliggender, som den Gang saa dybt bevægede det øvrige Europa. Norge vil, ligesom paa Korstogenes Tid, fremvise os i denne i Sverrig og Danmark saa golde anden Periode en uafbrudt Række af

---

Häfder, III, 161, Strinnholm, p. 64; Lexicon öfv. Sverige (under Ordet Götened); Vieselgren de Claustris Sueogothicis, p. 68; Lagerbring Svea Rikes Historia, II, p. 147, 148; Örnhjelm, Sv. Kyrkans Historia, IV, kap. LV, p. 355; Bring, p. 129 og følg.; Suhm, V, p. 180; Wexionius, p. 335, og især Frossenius, Dissert. de Schedvia (Ups. 1736, in 4°), kap. III, S. 45—68.

[1]) Tibirke-Veiby Sogn, Holbo Herred (Sjælland).

[2]) Fontinalia sacra (Kjøbenh. 1650, in 12), i hvilke Erik Hansen troskyldigt optager alle de Mirakler, som ere udførte af Helgeninden, hvis Gudsdyrkelse han bekæmper. Jfr. Ole Worm, Monumenta Danica, I, kap. IV, p. 14.

Tog til det hellige Land. Rigets indre Tilstand indvirker ikke paa nogen mærkelig Maade paa Antallet af disse krigerske Pilgrime, enten Landsforviste, der under de indvortes borgerlige Stridigheder vare udstødte fra Fædrelandets Jordbund, eller Opsøgere af fjerne Eventyr, paa en Tid da Freden betager Partiernes urolige Sind alt Næringsstof. Undertiden ophøre Kilderne, en kort Omtale bliver da det eneste Spor, som efterlades i Historien af Togene til det hellige Land. Men om deres Antal og virkelige Tilværelse vil ingen Tvivl kunne være mulig, da de arabiske eller christelige Krønikers fjerne Vidnesbyrd fra den iberiske Halvø omtale i hele dette Tidsrum Forbiseilingen, langs med Portugals og Spaniens Kyster, af et langt større Antal Skibe med disse væbnede Pilgrime, end Sagaerne have opbevaret os. Korstogene eller Pilgrimsfarterne, som paa den Tid tilhøre Norges Historie, udmærke sig desuden fra de forudgaaende eller de efterfølgende ved en eiendommelig Karakteer, hidrørende fra den Deel af Riget, hvor de bleve fuldt forberedte og hvorfra de udgik.

Ørknøerne ere de norske Korsfareres Samlingspunkt i det tolvte Aarhundrede. Maes Howe.

I det 12te og 13de Aarhundrede var Norge, som vi allerede have anført, ikke denne smalle, bjergfulde Kyst, der i vor Tid neppe tæller en Befolkning lig den, man møder i Hovedstæder af anden Rang. Dets Kolonier, som ved mere eller mindre inderlige Baand knyttedes til Moderlandet, vare udbredte over hele Norden fra det hvide Hav indtil Amerikas Kyster. Vi have seet, at en af de vigtigste af disse Kolonier, der var en Frugt af Vikingernes mangfoldige Tog i det 10de Aarhundrede og tilsidst af Magnus d. Tredies berømmelige Felttog, Ørknøernes Grevskab nemlig, hvorvel det udelukkende var beboet af Skandinaver og, trods de norske Kongers Bestræbelser for ganske at

indlemme det under det øvrige Monarki, dog omsider havde maattet overgives ganske eller tildeels til Mørejarlernes Dynasti, der var den ældste Green af Normandiets hertugelige Æt. Ørknøerne, der vare et altid aabent Tilflugtsted for de Landsforviste eller de med Moderlandet misfornøiede Partier, havde aldrig fuldstændigt modtaget sammes Love. Mere end hundrede Aar efter Sørøveriets Udryddelse i Norge blomstrede det endnu paa disse fjerne Øer; man byggede der de bedste Seilere, og der fandtes de meest uforfærdede Skibsførere og tillige de blodtørstigste Krigere. Ingen Lov, selv paa Nationalkrigens Tid, forhindrede der Afseilingen af nogensomhelst af disse Søkrigere, der vare fulgte paa Vikingerne, og Geistligheden, som var fjernet fra Fastlandets hellige og lærde Hovedstæder, besad endnu ikke tilstrækkelig Indflydelse til at paabyde de kronede Røvere, som tvistedes med hinanden om Øernes Lyngheder, anden Slags Bod end den, som netop passede til disse Sidstes vilde Sædvaner: en farefuld Reise navnlig til Orienten. Ørknøernes Grevskab befandt sig følgelig, i det 12te Aarhundrede, henstillet under de fortrinligste Samfunds-Betingelser, for at kunne blive Udgangspunktet for Søtog, der ikke vare mindre eventyrlige end de bekjendte Jorsalafærd, og for fremdeles at kunne tjene til Samlingsplads for Korsfarerne og de skandinaviske Pilgrime. Dertil komme iøvrigt to Vidnesbyrd, som uforbeholdent bekræfte denne Slutning a priori. Det første af disse Vidnesbyrd er et Haandskrift, forfattet af en samtidig arabisk Geograf ved Navn Makkari. Denne Forfatter taler om, Skandinaverne, »Madjious«, som paa den Tid droge gjennem Strædet ved Gibraltar, for at plyndre Kysterne omkring Middelhavet, »og undertiden styrede lige til Syriens Kyster.« Ifølge hans Mening kom disse Skandinaver fra Øer, »der ere beliggende midt i Oceanet, og

hvor der hverken findes Bjerge eller Floder[1]),« en Eiendommelighed, der netop svarer til Ørknøernes naturlige Beskaffenhed. Makkari[2]) indlader sig desuden, angaaende disse Skandinaver, i Skildring af Enkeltheder, som passe fortrinligt paa de christnede Vikinger, disse Jorsalafarere fra det 12te Aarhundrede. »De seilede, fortæller han, med store Skibe, som Andalusierne gave Navnet Corcour, og som havde et firkantet Seil fortil og et andet bagud; de vare Folk, som besadde stor Dristighed og megen Erfaring i Søvæsenet. Naar de stege iland paa Kysten, hærjede de Alt med Ild og Sværd, saa at Indvaanerne ved deres Ankomst flygtede til Bjergene, hvorhen de toge med sig alle de værdifulde Gjenstande, de besadde. De Indfald i Kystlandene, som disse Barbarer foretoge, vare periodiske og fandt almindelig Sted hvert sjette eller hvert syvende Aar. Antallet af deres Skibe var aldrig mindre end fyrretyve; undertiden beløb det sig endogsaa til hundrede. Ethvert Menneske, som disse Sørøvere traf paa Havet, pleiede de at ombringe.« Det andet Vidnesbyrd hører til den nyeste Tid; det skyldes nemlig Runearkæologien, i hvilken det danner en af de vigtigste Opdagelser. I Juli Maaned 1861 paatog Doktor James Farrer fra Edinburgh sig at aabne en Gravhøi, der i Egnen er bekjendt under Navn af Maës Howe, og er beliggende i det vestlige Mainland, i Sognet Sandvick paa Ørknøerne, i Nærheden af Søen Harray. Det Indre af denne Gravhøi, hvis Oprindelse og Bestemmelse ikke endnu ere blevne fuldstændig oplyste, frembød en lang Gang, der førte til et Værelse i det Indre[3]). Paa

---

[1]) Makkari, I. p. 104; Dozy, Recherches sur l'Espagne, II. 333.

[2]) Eller rettere en andalusisk Geograf, som citeres af ham, I, p. 79 (Dozy, II, 338).

[3]) Planen og Formerne af dette Værelse ere blevne beskrevne med

Væggene af dette Værelse var der indgravet en stor Mængde Runer (henved 935), der hidrørte fra forskjellige Perioder, og de eneste, som man endnu havde opdaget paa Ørknøerne. Ved Siden af Runerne saaes flere Slyngelinier og fantastiske Figurer, der vidnede om stor Dygtighed hos Kunstnerne, der havde indgravet dem. Men Vigtigheden af denne Opdagelse forhøiedes især efter Læsningen af de 32 Indskrifter, som dannedes af de 935 Runer. Ordet Jórsalamenn, som hidtil savnedes i Runeordbogen, forekom deri to Gange, og af den Tid, Udførelsen af Indskrifterne havde krævet, sluttede man, at de maatte hidrøre fra et forlænget Ophold paa Øen Mainland af Korsbrødre, der øiensynligen vare Nordmænd, og Meningen, som indeholdtes i Indskrifterne, føiede endnu et Træk mere til den af Makkari givne Skildring, thi, ifølge Runerne, var det i Forventning af at skulle finde nedgravne Skatte, at Korsbrødrene havde krænket Gravhøien, kaldet Maës Howe, som af Sønnerne af en Troldkvind ved Navn Lodbrok, var opført til Ære for deres Moder og rimeligviis paa det samme Sted, hvor hun var død. Munch henfører, som vi længer hen ville faae at see, disse Indskrifter til det norske Korstog fra Aar 1152. Hvorledes det end forholder sig, saa er det vist, at i det 12te Aarhundrede er det Ørknøerne, som de norske Sørøvere, enten de havde ifført sig Korset eller ikke, fortrinsviis pleiede at udvælge til derfra at udruste deres smaa lette Skibe, for derefter at bringe dem i rum Sø; det er ligeledes derfra at de pleiede at gaae under Seil til de fjerne Reiser imod Syd, og især deleshed til de Tog til Orienten, hvorom vi snart skulle tale.

Nøiagtighed af Farrer, Georges Petrie fra Kirkwall og Gibb fra Aberdeen, i en Beskrivelse af Eftergravningerne, der er trykt og smukt udstyret i Edinburgh, 1862, in 4to.

I forreste Række af disse Tog maa man først stille dem, som de spanske Krøniker beskrive os, uden dog at nævne deres Anførere. En samtidig Skribent, D. Nuño Alfonso, der var Skatmester for Kirken i Compostella, og Aar 1112 blev Biskop i Montenedo, omtaler i sin Historia Compostellana[1]), Aar 1111, eller to Aar efter Sigurds Ophold i Gallicien, Ankomsten til denne Provinds af nordiske Sørøvere, venientes causa adeundi Hierosolymam. Paa den Tid var Landet et Rov for Borgerkrig, da Nogle nemlig holdt med Dronning Urraca og hendes Søn, og Andre derimod gjorde fælles Sag med Urraca's Ægtefælle, Alphons d. 1ste, kaldet den Stridbare, som var Konge i Aragonien. Denne Fyrstes Næstkommanderende, Pelag Gudisteiz og Rabinat Nuñez, toge de nordiske Sørøvere i deres Tjeneste, og snart blev derefter Alt overgivet til Ild og Sværd. Selv Kirkerne bleve ikke skaanede, og alle de Skatte, som de Troende der havde bragt i Sikkerhed, bleve plyndrede. De modige Indvaanere i Iria og Sancta Maria de Lanchata gjorde lykkeligviis en Ende paa disse Udplyndringer. En Dag da Korsbrødrene, belæssede med Bytte, vendte tilbage til deres Skibe, bleve de overrumplede og nedhuggede, og de, der undslap Blodbadet, førtes til Compostella, hvor de bleve overgivne til Biskop D. Diego Gelmirez. Denne, som rørtes af deres Taarer, gjengav dem deres Frihed og tillod dem at fortsætte deres Reise, efter at han havde ladet dem sværge, at de for Fremtiden vilde skaane de Christnes Liv og Gods. Det er ikke nødvendigt at følge det af Dozy[2]) givne Exempel, naar han i

Unavngivne Tog.

---

[1]) Hist. Compostellana, I, Kap. LXXVI (Flores, España sagrada, XIX, p. 133).
[2]) Dozy, II, p. 346.

en lærd Afhandling om Normannerne i Spanien opsøger i Nordens Historie det senere af Hakon Jarl foretagne Tog, for deri at see det samme, som det, der Aar 1111 foretoges af Normannerne. De spanske Haandskrifter lære os, at der paa den Tid indtraf til Gallicien en Mængde normanniske Tog, om hvilke Sagaerne tie, enten paa Grund af Uvidenhed om selve Kjendsgjerningerne, eller for at undgaae om saa naturlige Begivenheder idelige Gjentagelser, der kun finde Berettigelse, naar Anførerne for disse hærjende og ødelæggende Flaader vare historiske Personer, som havde spillet en vigtig Rolle i selve Landet. Uden altsaa at ville tale om Normanni og Throndenses (Throndierne), hvis Indfald i Landet Krøniken fra Iria[1]), i Overeenstemmelse med Makkari, fremhæver som indtræffende næsten hvert Aar, eller om Madjiouerne (Skandinaverne) hos Edrisi, der paa den Tid pleiede, efter Forløbet af bestemte Tidsrum, at komme og udplyndre Øen Saltis, i Nærheden af Huelva[2]), ville vi her slaae fast, at Biskoppen af Compostella, Aar 1120, lod ved Bønderne i Gallicien[3]) opføre Slottet Castro Honesto, for at kunne forsvare Landet imod de idelige Indfald af Normanner, som uden al Tvivl maatte høre til nogle af disse Sværme af Sørøvere, der, hvorvel de vare iførte Korset, bleve Aar 1111 saa haardt straffede.

'ilgrimsreise foretagen af kon Paalssøn, r var Jarl over Ørknøerne. 1118—1120).

Af alle disse Tog, der i det 12te Aarhundrede udgik fra Ørknøernes ubekjendte Smuthuller, ere der tre, som findes omstændeligt fortalte i Sagaerne, nemlig: det, som 1120 foretoges af Hakon Paalssøn, Jarl over Øerne; ... det, som udrustedes 1135 under Prinds Sigurd Slembe, der

---

[1]) Chron. Iriense, kap. II (Florez, España Sagrada, t. XX, p. 601.

[2]) Dozy, II, p. 337.

[3]) Hist. Compostellana, II, ch. XX (Florez, España Sagrada, t. XIX, p. 305.

var en Søn af Norges Konge Magnus Barfod d. tredie .... og endelig det store Korstog, som, Aar 1152, foretoges af Grev Røgnvald d. 3die med Tilnavn den Hellige og Jarlen Erling, der var en Svigersøn af den store Sigurd.

Hakon Paalssøn, som var Anfører for det første Tog, var en af de talrige Descendenter fra Jarlen i Møre, der var Fader til Rollo af Normandiet. Vi have seet, at Magnus Barfod d. 3die havde for et Øieblik skilt denne gamle Familie ved Herredømmet over Øerne, hvor den regerede, for Aar 1103 at skjænke dette Fyrstendømme til sin yngste Søn, der senere blev bekjendt under Navn af Sigurd Jorsalafarer. De arveberettigede Regenter over Øerne, nemlig den store Grevinde Ingeborg den Skjønnes to Sønner Paal og Erlend, vare døde i Landflygtighed, og Paal's Søn Hakon havde, ved Slutningen af Magnus d. 3dies Regering, ikke kunnet finde Leilighed til igjen at sætte sig i Besiddelse af sine Fædres Eiendomme. Men da efter Magnus's Død flere Forlegenheder optaarnede sig omkring hans Efterfølgere, de tre unge Konger, var det, Aar 1105, lykkedes Hakon at erholde sin Faders Arveland som Lehn, hvorimod hans Onkel Erlends Eiendom forblev indlemmet under Kronen. Hakon, der var heftig og ærgjerrig, var ikke saasnart kommen i Besiddelse af Halvdelen af Ørknøerne, før han uden videre bemægtigede sig det øvrige. Men Erlend havde efterladt sig en Søn ved Navn Magnus, der, efterat være bleven udvalgt til Maormor og anerkjendt af Kongen af Skotland som Jarl af Katanes, kom, Aar 1108, og gjorde Fordring paa sin Fædrenearv. Hoffet i Bergen, som greb Leiligheden til at gjenerobre idetmindste den Overhøihedsret over Lehnet, som det nylig havde tabt, understøttede Magnus's Krav. Men Hakon var ikke den, der skulde vige tilbage, selv om han skulde tye til en Forbrydelse, naar det gjaldt om derved at naae sit Maal. I hans Ungdom havde en

hedensk Spaamand, en visanðimaðr, som han havde mødt i Sverrig, forudsagt ham, »at han skulde komme til at regere over alle Ørknøerne, efter at have begaaet en skrækkelig Forbrydelse, at han dernæst skulde foretage en Reise i fjerne Lande, og at han omsider skulde komme igjen hjem og døe i Fred i Norden[1]).« Derfor havde Hakon skyndt sig med at fuldbyrde den første Deel af Spaadommen ved at lokke Magnus til at samles med ham i en forrædersk Sammenkomst, hvor han myrdede ham ved selve Alterets Fod (d. 16de April 1115[2]). I det Øieblik da den ulykkelige Magnus truedes med Døden, havde han tilbudt at ville ligefrem fratræde Regeringen, saafremt man blot vilde lade ham beholde Livet og et Skib, hvormed han kunde reise til Jerusalem. Hakon var imidlertid forbleven døv for denne Bøn og havde drevet Ugudeligheden saavidt, at han endogsaa forhindrede, at man begravede den ulykkelige Fyrstes Lig i indviet Jord[3]). Den Røst, der lød fra Folket og Geistligheden, som snart udnævnte Magnus til Helgen og Skytspatron for Ørknøerne, Erindringen dernæst om Offerets sidst udtalte Ønske, og maaskee tillige Spaadommens hemmelighedsfulde Indvirkning bestemte Hakon, saasnart han fuldstændig havde underkastet sig Øerne, til at udruste et Tog til Palæstina, hvilket Tog skulde begive sig paa Vei om Foraaret 1118 og igjen være tilbage henimod Aar 1120. Man veed Intet om Tildragelserne paa Reisen, naar undtages, at Hakon reiste over Rom og besøgte Jerusalem og

---

[1]) Orkneyinga Saga, Jónsons udg., p. 103; Flateyarbók, kap. CCCLXI, t. II, p. 425.

[2]) See angaaende dette Aarstal Munch's lærde Afhandling (i det Norske Folks Hist., III, p. 679).

[3]) Orkneyinga Saga, Jónsons Udg., p. 133; Flateyarbók, kap. CCCLXXIV, t. II, p. 434; Magnúss Saga Helga, kap. XXIII, p. 492.

Floden Jordan. Jarlens Karakteer maatte let bringe paa den Tanke, at hans Haand ikke vilde forblive uvirksom, og at Muselmændene i Spanien og det hellige Land vilde faae Følgerne at føle af hans Tapperhed, maaskee i Ægypten med Balduin (1118) eller under Forsvaret af Antiochia imod Fyrsten af Alep (1120). Ved sin Tilbagekomst, fortæller Sagaen, opførte han sig bedre end forhen, og i de to Aar, han endnu levede, bestyrede han med Viisdom sine Stater, forfattede gode Love og søgte, saameget han formaaede, at udslette den sørgelige Navnkundighed, Magnus den Helliges Død havde paatrykt ham[1]).

Pilgrimsreise foretaget af en norske Fyrste Sigurd Slembe der var Broder til Sigurd d. 1 (1130—1135

Sagaerne ansætte den Reise, der foretoges af Sigurd Jorsalafarers yngste Broder, der ligeledes bar Navnet Sigurd, til ti Aar efter Hakon's Reise. En af de mægtigste Herrer ved Magnus d. Tredies Hof, Saxe fra Vik[2]), havde to Døttre ved Navn Sigrid og Thora. Den Sidste blev Moder til Sigurd Slembe, og Sigrid fødte Olaf Barn den Fjerde. Ridderskabet, der fandt disse Kjærlighedsforstaaelser uden for Ægteskabet i høi Grad anstødelige, skjulte omhyggelig ved Magnus's Død det Barn, som Kongen havde avlet med Thora, og som man havde givet Navnet Sigurd; denne Søn lod Ridderne opdrage paa Herresædet Vik, hos en Præst ved Navn Adelbrekt, der udgav ham for at være hans egen Søn, og uddannede ham til Kirkens Tjeneste. Den unge Sigurd, som allerede var bleven ordineret til Diakon, yttrede imidlertid kun ringe Kald for den geistlige Stand; begavet med

---

[1]) Orkn. Saga, p. 139; Flat. bók, kap. CCCLXXIX, II, p. 436; Torfæus, Orcades, I, kap. XVIII, p. 90.

[2]) Huset Vik-Austrát (Sax-vik Ætten) havde sit Navn fra Herresædet Vik, i Sognet Matvik, Nord for Trondhjem. Familien blev fortsat ved Saxe's Søn, Kaare Saxesøn.

en herkulisk Styrke og en ligesaa voldsom Karakteer som hans Fader Magnus, forenede han med stor fysisk Kraft et ubøieligt Sind og en ustyrlig Kjærlighed til Eventyr. Han forlod derfor sin Pleiefader, og hans Udskeielser paadroge ham snart Øgenavnet Slembe eller Slembidjákn[1]). Det er først Aar 1120 at han optræder i Norge og forsøger, men uden videre Held, at skaffe sig Anerkjendelse som Prinds af Blodet. Han forlader da Landet og gaaer i frivillig Landflygtighed, for andetsteds at søge at gjøre Lykke; han begiver sig saaledes først til den skotske Konge Alexanders Hof, og derefter til Harald, der var Greve over Ørknøerne og Herre til Katanes, og han ægter dennes kjødelige Sødskendebarn Aadhild. Et Mord, som han begik paa en af sine Slægtninge ved Navn Thorkell, Herre fra Ørknøerne, tvinger ham til paany at flygte til Skotland[2]) i Aaret 1125; her tager han Tjeneste hos Edvard, Kong David's Overanfører, og kæmper i to Aar under denne i Krigen mod Prætendenten Angus Mac Heth, der var Jarl af Moray[3]). Men det lader til, at hans Frænde Thorkell's Skygge og hans i Kirkens Øine uregelmæssige Liv ikke lod ham Rist eller Ro, thi Aar 1130 drog han bort til Rom, for af Pave Innocens d. 2den at erholde Tilgivelse for sine grove Synder, og derfra foretog han endvidere en Udsonings Reise til det hellige Land. Han besøgte Palæstina og den hellige Grav paa Pilgrimenes Viis og begav sig til Floden Jordan, i hvis Vande han badede sig efter den Tids

---

[1]) Saga Haralds Gilla, kap. XVII (Fornm. Søg. VII, p. 200); Sigurdar Saga Slembidjákns, kap. 1. (Fornm. Søg. VII, p. 327 og følg.).
[2]) Idem, ibid.
[3]) Orkn. Saga, Jónson's Udg., p. 143. See Robertson's Scotland under her early Kingdom (Edinburgh, 1862), t. I, p. 189.

Skik. Hvis man kan tro det Vidnesbyrd, som skyldes den samtidige Digter, der har skrevet Sigurd's Lovtale, forlangte han ved sin Tilbagekomst til Jerusalem at godtgjøre ved Guds Dom sin kongelige Herkomst. Fem Biskopper overværede denne Prøve, hvorfra han udgik seirrig. Sagaerne fortælle Intet om at han har kæmpet i Syrien. Det er iøvrigt rimeligt, at han befandt sig der (fra 1132—1133) paa den Tid, de indvortes Stridigheder fandt Sted, som paafulgte Fyrsten af Antiochien, Bohemund d. 2dens Død, og Balduins af Borg. Efterat han havde forladt Jerusalem, antog han derpaa Kongetitlen, hvortil den høitidelige Anerkjendelse af hans Herkomst berettigede ham; derefter udrustede han en lille Flaade, som han seilede med til det græske Hav, hvor han drev Sørøveri, hvori han var veløvet, imod Saracenernes Skibe. Man har al Grund til at troe, at han er seilet langs med Portugals, Frankrigs og Tydsklands Kyster og vendt tilbage ad denne Vei til Danmark, hvor de fra Norge indløbne Efterretninger ikke synes at have været hans Fordringer gunstige, thi man seer ham derefter gaae paany ombord i sin Flaade og drage om paa Havet i fem Aar, snart plyndrende og snart drivende Handel langs med Nordsøens Kyster. Det er først Aar 1136, at han, efter at have tilbragt Vinteren i Island, skjult under et falsk Navn hos Thorgils af Stadarhólt, kommer hemmeligt tilbage til Norge, hvor Fortællingen om hans Eventyr og om Guds Dom, som han havde underkastet sig, havde faaet Tid til at udbrede sig. Paa den Tid regerede i Norge en anden af den store Sigurds Brødre ved Navn Harald, kaldet med Tilnavn Gille, der havde forjaget fra Thronen sin egen Brodersøn Magnus Sigurdsøn den Blinde. Harald, som havde erhvervet sig stor Yndest blandt Bønderne, havde til Fjender Korsbroderkongens gamle Vaabenbrødre, som

havde sluttet Forbund med hinanden af Attraa efter at kæmpe og tillige ifølge Ønsket om at afløse Kongedespotiet, der hvilede paa Folkets personlige Friheder, med Lehnsregimentet, som den Gang herskede over hele Europa, og hvormed de Fleste iblandt dem paa deres fjerne Vandringer havde havt Leilighed til at gjøre sig fortrolige. Det aristokratiske Parti, som vi lidt efter lidt ville faae at see tiltage i Magt og Indflydelse, og hvem Navnene paa næsten alle norske Korsbrødre og Pilgrime skulle tilhøre i det 12te og det 13de Aarhundrede, indviede paa den Tid den Politik, som i mere end et Aarhundrede skulde farve Landet med Blod. Sønnerne eller Slægtningene af den navnkundige Sigurds Lehnsmænd, ligesom senere, paa Sverres Tid, Gullbeinerne (gúllbeinar) som man kaldte dem, viste sig altid rede til at understøtte imod den herskende Magt den første den bedste Prætendent, der indfandt sig, og hvor stor end den Afstand kunde være, som adskilte deres Lehn fra Moderlandet, saae man dem altid ile til, nogle fra Danmark, nogle fra Island og andre fra Øerne, for at tage Deel i Borgerkrigen og fravriste Kronen et eller andet nyt Privilegium. Sigurd Slembe, der med sin Egenskab af Korsbroder Kongens Søn forenede Navnet Jorsalafarer, var neppe kommen til Norge, før han der fandt talrige Tilhængere. Han begynder med at myrde med egen Haand sin Broder Kong Harald, der havde villet rydde ham af Veien; derefter samlede han en betydelig Krigshær under Skinanførsel af sin Brodersøn, Magnus den Blinde, som han selv havde hentet fra Klostret Holm, og understøttet af de Danske, udholder han i to hele Aar Borgerkrigen i Kongeriget imod Haralds Sønner, men endelig vender Udfaldet af Kampen sig imod ham; han bukker under tilligemed Magnus, Aar

1139, i Kampen ved Holmengraa, hvor han tages til Fange og overleveres til sine personlige Fjender[1]).

Intet er mere rædselfuldt end de Omstændigheder, der ledsagede hans Død. Hans Arme og Been sønderbrødes med Slag af Øxehamre, og derefter forsøgte man at flaae ham levende, men da hans Hud havde modstaaet al anvendt Møie, saa lod man ham omkomme under haarde Pidskeslag. Han udstødte ikke et eneste Skrig, men vedblev at synge Krigssange indtil han opgav Aanden. Hans Død gjorde ham endnu mere yndet, end hans Daad i levende Live havde formaaet det. Aldrig, siger Sagaen, havde en dygtigere Mand og en tapprere Kriger været mindre begunstiget af Skjæbnen. Nordmændene, som ikke havde villet anerkjende ham som Konge, lyste snart i Ære og Anseelse den Tappreste blandt de Tappre, der i koldt stoisk Mod havde lignet den berømte Ragnar Lodbrok. Man gjorde ham til en Helgen, og en Kilde, som var fremvældet paa det Sted, hvor han havde gjennemgaaet sin Tortur, blev en hellig Plet, hvorhen der foretoges Pilgrimsfarter. Hans Lig blev i høitideligt Optog ført til Vor Frues Kirke i Aalborg, og to berømte Skjalde, den ene, Ivar Ingemundssøn, som synes at have fulgt med ham til det hellige Land, var en Ven af den gudfrygtige Kong Eysten d. 1ste, og den anden, Bødvar, der kaldtes med Tilnavnet Balti (Bjørn) eller Halti (den Halte), digtede strax efter Kong Slembes Død to Sange til hans Ære, Sigurdarbalki og Sigurdardrápa[2]). Hvad hans Tilhængere angik, da skete det, at

---

[1]) Sigurdar Saga Slembidjákns, kap. X (Fornm. Søg. VII, p. 351—354); Saga Inga Haraldssonar, kap. XIII (Fornm. Søg., p. 226).

[2]) Sigurdar Saga, kap. XII (Fornm. Søg. VII, p. 358); Saxo, XIV, p. 786 og følg.; Munch, Norsk. Folk. Hist., III, p. 693—698.

saasnart disse befandt sig uden Anfører, samlede de sig af Mangel paa en Bedre, omkring en af de tre Kongebrødre (Sigurd Mund d. 2den, Inge d. 1ste og Eysten d. 2den), der nylig vare fulgte efter deres Fader Harald Gille. Det var Inge d. 1ste, som ved sin religiøse Tænkemaade og sin Gavmildhed vandt de overvundne Lehnsmænds Sympathier; det var ved hans Hof og under hans Indskydelse, at disse snart efter udkastede Planen til et nyt Korstog, hvilket ligeledes skulde udgaae fra Ørknøerne. Ved Inge's Hof befandt der sig to Brødre, der vare af kongelig Herkomst[1]) og hørte til de første blandt Hørdalands Lehnsmænd, og af hvilke den yngste blev en af de meest fremtrædende Personligheder i Norges Historie; disse to vare Agmund Dreng og Erling fra Stødle og Gerde, der tilvendte sig den fromme Konges Sind, og regerede i hans Navn. For at svække den kongelige Magt, der allerede var deelt mellem Inge d. 1ste og hans to Brødre, knyttede de endnu til Thronen en fjerde Søn af Harald Gille, ved Navn Magnus, der var deres Myndling fra Vuggen af, og for end ydermere at styrke deres Parti og nedbryde Inges Myndighed, hidkaldte de snart (Aar 1149) fra Ørknøerne den unge Jarl Røgnvald, der var deres Frænde og en Søstersøn af den ulykkelige Magnus d. Hellige.

orstog fra 1152. Ørknøernes ırl, den hellige Røgnvald d. lies første Optræden.

Røgnvald, hvis eiendommelige Personlighed skulde udtræde af den historiske Skygge, hvori Øernes norske Fyrster forsvandt, var allerede en ved sine Eventyr vidtberømt Mand. Kun paa mødrene Side tilhørte han det over Ørknøerne regerende Dynasti. Hans Fader, Kol Kalesøn, der var Herre til Agdir, var en af det vestlige Norges mægtigste Lehnsherrer. Kol, som allerede var besvogret med Landets

---

[1]) Deres Fader, Kyrpinga-Orm, nedstammede i samme Linie fra Jarlen Hakon d. Mægtige og Finn Arnason.

første Familier, var særlig yndet af Magnus, i hvis Tjeneste hans Fader Kale var død, og havde af denne Konge modtaget Grevinde Gunhild's Haand, der var en Datter af den afdøde Jarl Erlend, og i Brudegave med hende havde han erholdt betydelige Jordeiendomme paa Ørknøerne. Kols og Gunhilds Søn, der først kaldtes Kale, havde, fortæller Sagaen, endnu i sin tidlige Ungdom vakt de skjønneste Forhaabninger; stor af Væxt og haardfør af Legeme, havde han Haar af ildrød Farve og en slank Figur; han var gavmild og venlig, hvorfor han ogsaa var elsket af Folket. Han udmærkede sig i alle legemlige Øvelser, og blev tidlig en fuldendt Skjald. Man opbevarede den første Sang, han havde digtet i en Alder af 13 Aar[1]); i sit femtende Aar havde han begivet sig ud paa lange Reiser, og da han ved Grimsby i England havde mødt Harald Gille, havde han formaaet denne Fyrste til at lade sig anerkjende som Søn af Magnus d. 3die, og var derefter bleven en af hans varmeste Tilbængere. Aar 1129 forlenede Sigurd Jorsalafarer ham med den Deel af Ørknøerne, som han havde forbeholdt sig, og den unge Kale antog Titlen Jarl samt det paa Ørknøerne almindelig yndede Navn Røgnvald Brusesøn, der var Olaf den Helliges Vaabenfælle. Men det var først Aar 1135, at han kunde drage Nytte af den kongelige Gave ved sin Ven Harald Gille's Bistand. Denne Sidste

[1]) »Jeg snild er i Terningspil,
»Ni Kunster at udøve jeg veed:
»Først Runer udtyde jeg vil,
»Dernæst læse og hamre som Smed.
»Paa Skien jeg glider saa let;
»Aare og Spyd kan jeg slynge,
»Og jeg veed, hvorlunde jeg ret
»Vers skal skandere og synge.
(Orkn. Saga, p. 151).

Han blev senere betragtet som en af den oldnordiske Digtekunsts Mestre. Aar 1142 forfattede han, i Forening med Hall Thórarinssøn, Háttalykill, eller Nøglen til Versemaalet, hvilken findes i Snorres Edda.

bekræftede nemlig paany den ham givne Forlehning af Øerne og hjalp ham af al Magt til at gjenerholde samme. Aar 1137 havde Røgnvald, hans Fader Kol og hans Svoger Jón omsider bemægtiget sig selve Grevskabet, og efter at Jarlen Paal var bleven bortført, var Røgnvald bleven anerkjendt som Øernes eneste Regent[1]). Man fatter, at han ilede med at besvare sine Frænders Indbydelse. Endnu i Løbet af Sommeren ankom han saaledes til Bergen med en mægtig Flaade og med et talrigt Følge af Herrer fra Ørknøerne. Inge saae i de ny ankomne Gjæster ikkun fornemme Venner, og tog imod dem med stor Udmærkelse. Det er iøvrigt ikke forunderligt, at Ideen om et Tog til det hellige Land kunde fremspire ved Hoffet i Bergen, hvorhen saa mange Væringer, ved deres Tilbagekomst fra Orienten, kom og morede med deres Fortællinger den unge og gudfrygtige Konges for Begeistring saa let modtagelige Sind, ligesom man heller ikke kan undres over, at der udkastedes Planer, som den i Norge herskende indre Rolighed paa den Tid begunstigede, hvor lidet paavirket dette Land for Resten var blevet af Opfordringerne fra 1147, og hvor uvidende man i henved tre Aar havde været der om det andet Korstogs Begivenheder. Paa den Tid da Røgnvald opholdt sig i Bergen, befandt der sig blandt Kongens Hofmænd en vis Eindride, kaldet med Tilnavn den Unge. Denne Eindride, som synes at have været en Kriger, der fra simpel Menig havde svunget sig op til en høi Stilling, men hvis Fader eller Fødested ikke omtales, havde, ved at komme i Berøring med Grækerne, ladet sig smitte af disses falske og forfængelige Karakteer. Han opførte sig gjerne som Lehns-

---

[1]) Alle disse Enkeltheder findes adspredte i Orkneyinga Saga, S. 139, 175, 199, 201, 215.

mand eller Baron, omendskjøndt han kun var en simpel Stallar, og gav sig ud for en vigtig Person ved Inges Hof; men da han kjendte mange Ting angaaende Orienten, om de Undergjerninger, Olaf den Hellige der udøvede, om det hellige Land og Indien, saa tilgav man ham hans Storpralen. Da saaledes hele Hoffet en Dag lyttede begjærligt til hans Fortællinger, sagde han til Røgnvald: »det er forbausende, Jarl, at Du ikke nærer noget Ønske om at besøge Jerusalem, og at Du nøies med at høre hvad man kan fortælle Dig derom. En Mand, der er saa fortjent og saa heldig begavet som Du, er født til saadanne Eventyr. Dernede vilde Du blive modtaget, Du og dine Baroner, med de største Hædersbeviisninger[1]).« De Tilstedeværende bifalde lydeligt Eindride, og Erling fra Stødle lover at ville selv ledsage ham, hvis han vil foretage en Reise derhen. Jarlen giver efter for saa mange adelige Herrers Opfordring, og forbinder sig formeligt til at drage til det hellige Land; mange Lehnsmænd, som ved Slægtskab eller Svogerskab vare knyttede til Sigurd d. 1ste og hans Staldbrødre, aflægge det samme Løfte; Sagaen nævner flere af dem, og i første Række Erling, hans Skjald Thorbjørn den Sorte, hans Styrmand Audun den Rødhaarede, endelig Eindride, som paatager sig at tjene til Veiviser for Toget. Næstefter dem nævnes Jón Peterssøn, der var Kong Inges Hushofmester og Overhoved for den mægtige Familie Aurland, som siden Egil Skallagrimssøns Tid herskede over hele Sogn og havde besvogret sig med de kongelige Familier i Danmark og England (af den anglosaxiske Stamme); Jón

---

[1]) Orkn. Saga, Jónsons Udg., S. 258; Flat. bok, kap. CDXIV, t. II, S 472—474. See iøvrigt angaaende den hele Fortælling om Korstoget, Munch, Norsk. Folk. Hist., III, S. 829—841.

var paa sin Moder Helga's Side, der var Datter af Haarek, Herre til Setre (paa den skotske Halvø Cantyre), i Slægt med Hertugerne af Normandiet. Hans Farfader, Serk fra Aurland, havde været en af Magnus d. Tredies troe Tilhængere, og som man formoder en af Sigurds Korsfarere. Hvad ham selv angaaer, der nylig havde været personlig Fjende af den unge Jarl over Ørknøerne, da havde han forligt sig med denne, havde ægtet hans Søster Grevinde Ingrid, og havde lovet, at han vilde blindt adlyde ham og tjene ham saavel i Norge som i Udlandet. Endelig havde to andre norske Herrer forenet sig med Jón: den ene, af temmelig ubekjendt Herkomst, var Guthorm fra Hadeland, kaldet med Tilnavn Mykiekall (den Høipandede), den anden var en nærbeslægtet Frænde af Eysten d. 1stes Hustru, Dronning Ingebjørg, og hans Navn var Aslak Erlendssøn, Herre til Hernø[1]); han var en af Hørdalands rigeste Lehnsmænd og en af dem, som havde medvirket til Røgnvalds Gjenindsættelse paa Øernes Throne. Imidlertid besluttede Jarlen at vende tilbage til Ørknøerne, for at hverve Deeltagere i Toget og forskaffe sig Skibe og Penge. Erling og hans Søn skulde blive tilbage i Norge, for at have Opsigt med Skibenes Bygning og især deleshed med Jarlens, der skulde være hans høie Rang værdig, thi Korsfarerne havde besluttet, at, for at undgaae enhver Strid om Forrang, skulde alle Skibene, med Undtagelse af Grevens, bygges efter en og samme Model. Røgnvald skulde, som regerende Fyrste, naturligviis have Overbefaling over Toget. Saasnart Røgnvald er kommen tilbage til sine Stater, sammenkalder han sine Riddere til et stort Festmaaltid og meddeler dem høitideligt, hvilken Plan han har

[1]) Der var beliggende udenfor Bergen, og hvor man i tre Aarhundreder opbevarede Harald Haardraades Kaabe og Bæger.

udkastet, hvorefter han indbyder dem til at tage Deel i Toget. Erindringen om Hakon Paalssøns Korstog var ikke uddød paa Øerne. William, der var Biskop over Ørknøerne, havde studeret i Paris og var en grundig Lærd, samtykkede i at ville slutte sig til Toget, under hvilket han vilde tjene som Tolk[1]). To Lehnsherrer, der vare Grevens Slægtninge, nemlig Magnus Haavardssøn og Svend Roaldssøn, efterlignede William's Exempel; den første var, paa sin Moder Bergliot's Side, Sønnesøn af Jarlen Paal d. 1ste, og hvorvel han havde lige Rettigheder med Røgnvald til Ørknøernes Krone, havde han dog altid understøttet ham, og skulde endogsaa senere hævne hans Død; den Anden, der var Jarlens Hushovmester, besad som Lehn Landskabet Vik[2]), der var det vigtigste i hele Grevskabet. Røgnvald's Stedsøn[3]) Sigmund med Tilnavn Angel (Aungul) og endnu ganske ung, flere Riddere af mindre Rang, nemlig Thorgeir Skotakol, Thorkel Krokaug, Grimkel fra Flettunæs og hans Søn Bjarn, endvidere Grevens to Skjalde, som begge vare Shetlændere, og hedte Odd Glumssøn og Arnmod, foruden en stor Deel andre, hvis Navne Sagaen undlader at anføre, alle disse iførte sig Korset i den samme Forsamling, i det Forsæt at deeltage i Toget til det hellige Land.

Jarlens Forberedelser varede i to Vintre, og det var først Aar 1151, at han vendte tilbage til Norge, forat see om Skibene vare færdige. I Bergen traf han Erling, Jón

Forberedelser til Korstoget

---

1) Han døde 1168, efter at have i 58 Aar beklædt Bispesædet. Efter først at have været Røgnvalds Fjende, endte han med at blive en af hans ivrigste Tilhængere.

2) Nu: Wick i Grevskabet Kaithness i Skotland.

3) Man veed ikke, hvem hans Moder, Grevinden, var; man antager, at det var Ingrid, som var Søster til den norske Jarl i Dublin og Enke efter Andreas, der var Konge over Øen Man.

og Aslak, der vare komne ham imøde. Det prægtige Skib, som var bygget for Jarlen, laa fortøiet i Havnen; det var et Vidunder saavel med Hensyn til Indretning som til smagfuld Udstyring; alle Fløie og Tappe vare forgyldte; det var, kort sagt, et udmærket Arbeide i enhver Henseende. Jarlen haabede at kunne tage afsted uopholdelig; men Eindride den Yngre, som ligeledes var beskjæftiget med Reisetilberedelserne i det Lehn, han besad i Omegnen af Bergen, var ikke færdig og forlangte hver Dag ny Udsættelse; Sommeren gik saaledes hen. Da endelig Efteraaret nærmede sig, meldte Eindride, at han var færdig; Vinden blæste gunstig, og Jarlen satte Seil til og forlod Byen; hans Skib seilede rask fremad, begunstiget af den stærke Vind, som fyldte alle de mægtige Seil, men neppe var man kommen ud i rum Sø, før man saae komme to Skibe, der seilede ved Siden af hinanden til gjensidig Beskyttelse. Det ene af disse Skibe var bygget med stor Kunst og lignede en Drage; For- og Bagstavnen vare forgyldte; Skibsklædningen var malet med lys Farve, og Masterne vare prægtigt smykkede. Det var det Skib, som tilhørte Eindride, der, tvertimod den mellem Korsfarerne indgaaede udtrykkelige Overeenskomst, havde villet overgaae Jarlen i Pragt; Lehnsmændene gave deres Harme derover lydeligt tilkjende, men Røgnvald nøiedes med at fjerne sig fra den af Eindride fulgte Vei og ankom i god Behold til Ørknøerne, medens Eindride derimod overfaldes af et heftigt Uveir og lider Skibbrud paa Shetlands Kyster, hvorved han mister sit gode Skib og seer sig nødsaget til at overvintre paa Øerne, indtil man fra Norge sender ham nye Skibe, som vare istand til at foretage Reisen til Orienten. De norske Korsfarere havde derimod nedsat sig paa Ørknøerne og levede mellem Be-

boerne; hele Jarlens besindige Klogskab var nødvendig for at dæmpe de Stridigheder, som ikke undlode at opstaae mellem hans Undersaatter og Korsfarerne; blandt Aarsagerne til disse Stridigheder henregner Munch Krænkelsen af det hellige Sted Maes Howe. Ifølge hans Yttring derom, skulde det være Nordmændene, som have indhugget Runerne paa Gravhøien. Det er i alt Fald vist, at Røgnvald i Begyndelsen af Foraaret sammenkaldte Grevskabets Stænder til Rossø; alle Herrerne gave der Møde, og han erklærede dem høitideligt, at det var hans Hensigt at drage bort til det hellige Land og at overlade i sin Fraværelse Regeringen til sin Fætter Jarlen Harald Maddadhssøn[1]), der kun var nitten Aar gammel, men fuld af Aand og Liv og særdeles skikket til at overtage Befalingen. Røgnvald besvoer sine Venner at adlyde den unge Fyrste og at staae ham bi overalt, hvor det gjordes fornødent. Man haabede at kunne begive sig paa Vei strax efter Thinget, men Korsfarerne maatte endnu vente en Maaned, indtil de af Eindride anførte Skibe ankom fra Norge; disse indtraf omsider i Begyndelsen af Efteraaret. De Nyheder, som de medbragte fra Bergen, vare ikke af en saadan Art, at Korsfarernes Iver derved kunde standses.

Til Norge var den 22de Juni ankommen den første Legat, som Paverne havde sendt derhen, nemlig Nikolaus Breakspear, der var Cardinal af Albano, og siden blev bekjendt under Navn Nikolaus Brei spear (Hadr. d. 4de) i Nor

[1]) Da Jarlen Paal, som Sørøveren Svend Asleivssøn havde bortført, var bleven ført til sin Søster Margrete, som var gift med Maddadh, der var Jarl over Athol, nedlagde Paal Regeringen til Gunst for Margretes Søn Harald, der var tre Aar gammel. Aar 1139 anerkjendte Røgnvald Haralds Jarls-Værdighed, og begge to erholdt af Skotlands Konge Forlehningen af Grevskabet Katanes. Men Norges Konger negtede at anerkjende for Harald denne Jarl-Titel.

af Hadrian d. 4de[1]). Han var for Resten Englænder af Herkomst og forstod Nordens Sprog. Den Indflydelse, som udøvedes af ham, hvem Sagaerne kalde »den gode Cardinal«, de Fortællinger, han udbredte, om de nye Ulykker i det hellige Land[2]) og om den hellige Bernhards og Sugers Planer, forbleve ikke uden Frugter; han havde desuden modtaget den bestemte Ordre, at opfordre i Norden[3]) til Deeltagelse i det nye Korstog, som var paabudt af Eugen d. 3die[4]), og til at indsamle Gaver i et saadant Formaal fra de troende Christne i Norden, og Nordmændene, som ved hans veltalende Ord vare blevne overtalte, havde denne Gang hellere villet optræde personligt end udbetale rede Penge. Et stort Antal var kommet at slutte sig til Eindride.

reise fra knøerne. komst til rankrig.

Da i Begyndelsen af Efteraaret alle Skibene vare seilklare, samlede Flaaden sig i Rossø; den bestod af femten store Skibe og af nogle andre mindre, hvis Antal man ikke angiver[5]). Sex Overstyrmænd (Stjórnamenn) anførte den

---

[1]) Hadrian d. 4de, der var opdraget i England, forstod Nordens Sprog. Anastasius d 4de havde af den Grund udsendt ham til Norge, for at han der skulde reformere Kirken og grundlægge Erkebispedømmet i Trondhjem; den 14de Juli landede han i Bergen, og den 3die August overgav han høitideligt i Sanct Olafs Domkirke i Trondhjem den hvide med Kors prydede Bispekaabe til den nye Erkebisp Jón Byrgessøn. Det er ved denne Høitidelighed, at man afsang det berømte Olafsdrápa, der er digtet af Einar Skulessøn efter Eindride den Yngres Fortællinger. See ovenfor, S. 282.

[2]) Raymund af Antiochiens Krigshær var bleven fuldstændig ødelagt og han selv var bleven dræbt d. 17de Juni 1149 (Brev fra Evrard des Barres, Tempelherrernes Seneschal, hos D. Bouquet, XV, p. 540).

[3]) See Frosthathing Lög, III, 17 (Norges Gamle Love, I, p. 153). Jfr. (Chronicon Turonense (D. Bouquet, XII, 474). Rob. de Monte (SS. RR. Germ., VI, 499).

[4]) Epistolæ Eugenii III, 1150, 25de August og 19de Juni (Duchesne, VI, 538, 548); 1152, 22de Juni (Manrique, Annales Cisterc. II, p. 17).

[5]) See et Sted i Orkneyinga Saga (S. 275. Svend Asleivssøns Tog

under Jarlens Ordre; det var Lehnsherrerne, som vi allerede have nævnet, nemlig Erling fra Stødle, Aslak fra Hernø, Guthorm fra Hadeland, Magnus Haavardssøn, Svend fra Vik og Biskop Villjam. Eindrides Skibe seilede særskilt for sig, og deres Besætning bestod af Folk af hans Rang, rimeligviis forhenværende Væringer og Krigere, som havde svunget sig op fra Menige. Den af Røgnvald fulgte Reisevei er overordentlig dunkel; kun saameget er vist, at han fulgte den samme Vei, som Sigurd, og kom igjennem Strædet ved Gibraltar; men Ørknøernes Saga, der er meget omstændelig, hvad Jarlens Eventyr angaaer, forvandsker alle Stednavne i den Grad, at det er meget vanskeligt derefter at bestemme sammes rette, tilsvarende Navne. Hvad selve Kjendsgjerningerne angaaer, da hersker der mellem dem, som ere kjendte fra Sigurds Tog, og Enkelthederne fra Røgnvalds Reise en saa stor Overeensstemmelse, at man kunde fristes til at troe, at de samme Eventyr i begge Fortællinger ere blevne udsmykkede efter to forskjellige Grundanlæg, men Snorres Vidnesbyrd og det, som indeholdes i Inge Haraldssøns Saga[1]), tilligemed Ægtheden af de samtidige Drapaer, der ere optagne saavel i Sigurds Historie som i Røgnvalds, nøde til at antage, at de to Fyrster, idet de kom til de samme Steder, maatte nødvendigviis træffe eensartede Eventyr. Fra Ørknøerne synes Røgnvald at have seilet langs med Englands Kyster, enten

til Hebriderne), der hæver næsten til Vished den Formodning, at ethvert stort Skib med 120 Mands Besætning var ledsaget af et eller to mindre Fartøier.

[1]) Fortællingen om Korstoget findes i Orkn. Saga, Jónsons Udgave, S. 276—321, i Flat. bok, kap. CDXV—CDXIX, t. II, p. 479—489, i Saga Inga Haraldssonar, kap. XVII (Fornm. Sögur, VII, S. 231—233), i Snorres Heimskringla, l. XIV, kap. XVII, udg. i Kjøbenh., III, p. 353.

imod Øst eller imod Vest[1], at have derefter lagt bi ved Northumberland, ved Mundingen af Elven Whentbeck (Hvetuminni[2]), og derfra at være gaaet under Seil ned imod Frankrigs Kyster indtil en Havn, som hedder Verbon eller Nervoen, og som vi antage at være det nuværende Amiens. »Greven, som havde Overbefalingen i Byen, var nylig død; hans Navn, siger Sagaen, var Geirbjørn[3])«. Vi antage, at derved sigtes til Raoul den Tappre, Greve af Vermandois og Søn af en Prindsesse af det skandinaviske Huus i Rusland; denne Prindsesse var Anna, Frankrigs Dronning. Han havde efterladt sig en Datter, Ermengarde[4]), der var i sin tidligste Ungdom og meget smuk, men befandt sig under sine Slægtninges Formynderskab, (nemlig under Galerant af Meulan[5]) og Yves af Nesles, der var Greve af Soissons?). »Disse

---

[1]) Hos Snorre læses: segldi til Sydereyar, henimod Hebriderne; i Ork.-Saga: segldi under Skotland og svá til England, henimod Skotland og derefter til England.

[2]) Hvetuminni er ikke Whiteby; denne By, som er af skandinavisk Oprindelse, benævnes i den samme Saga Hvitaby. Minni betyder Vig eller Bugt; Hvetuminni kunde altsaa ligesaa godt betyde Whent, som Whitehavn, i Cumberland.

[3]) Geirbjørn er eensbetydende med tapper.

[4]) En nøie Angivelse af Verbons Beliggenhed er ligesaa vanskelig som en nøiagtig Skildring af Ermengarde's Personlighed. Af alle de franske Prindsesser, som Aar 1152 befandt sig berøvede deres Forældre, er Elisabeth, Datter af Raoul af Vermandois, den eneste, der svarer omtrent til de i Sagaen anførte Tildragelser og Kjendsgjerninger. Da denne Prindsesse var bleven Grevinde af Flandern, bestyrede hun i det nordlige Frankrig en af de første saakaldte cours d'amour eller literaire Domstole, der i de erotiske Væddekampe uddeelte Præmier til de rivaliserende Troubadourer eller Trouverer. See derom: Suhm, VI, 143; Torfæus (Orcades, I, c. XXXI, p. 123) og Munch (III, p. 835). Disse Forfattere lade Spørgsmaalet uafgjort. Dozy (Recherches, II, 345) foreslaaer en Forklaringsmaade, der synes lidet holdbar.

[5]) Galerant af Meulan nedstammede fra Danskeren Bernhard, der var en Slægtning af Rolf af Normandiet.

hendes Formyndere kom overeens med hende om at indbyde Røgnvald til et stort Gjæstebud, da de nemlig meente, at hvis hun tog med Hædersbeviisning imod fornemme Mænd, der vare komne langveis fra, vilde hendes Berømmelse af dem blive bragt vidt omkring, hvorved den kun kunde voxe end mere. Jarlen tager imod Ermengardes Indbydelse, og tilligemed sine Lehnsmænd kommer han og tager Plads ved Festmaaltidet, hvor der Intet fattedes af den Overdaad, som vel er en Jarl værdig. Høitiden varede ved i flere Dage. Saasnart Jarlen med sine Mænd havde taget Plads ved Bordet og begyndt at tage for sig af Retterne, traadte Prindsessen ind i kostbare Klæder, med Haaret udslaget paa jomfruelig Viis over Skuldrene, med Panden omgiven af et gyldent Diadem og holdende i Haanden et gyldent Bæger. Dette Bæger, som hun med egne Hænder har skjænket fuldt, byder hun Jarlen, derefter sætter hun sig ved hans Side og befaler sine Tjenerinder, der følge hende, at dandse for hendes Gjæst. Den henrykte Jarl digter da paa staaende Fod til Ære for Ermengarde en Strofe paa oldnordisk, som han synger, idet han spiller dertil paa Harpe:

Ja! lød hans Ord, over alt andet Guld
  Frodes vi stedse ville høit prise;
Saalunde, Pigelil! dit skjønne Huld
  Altid som Mønster man skal opvise;
Thi Møen lader sit Haar saa fagre
Som gylden Silke om Skuldren flagre.
  Men Ørnen er graadig og fattes ei Mod,
  Dens Kløer saa skarpe jeg farved i Blod[1])

[1]) »Vist er fra berr flestu
Fróða melldrs at goðu
Velskufaðra vifa
Vøxtr þinn konan svinna!
Skoðr lætr haar a herðar
Haukvallar ser falla

Ja, sagde han, ligesom over andet Guld
Frodes Guld bærer Prisen,
Saaledes over andre Kvinder med flagrende Haar,
Du, min Yndige! bærer Prisen;
Møen har over sine Skuldre

Jarlen forblev der længe, og Borgerne tilskyndte ham til at blive og ægte Prindsessen; men hun selv opmuntrede ham til at fuldbyrde Opfyldelsen af sit givne Løfte, og han paa sin Side lovede at komme tilbage og ægte hende ved sin Hjemkomst fra det hellige Land. Fra Verbon seilede Jarlen imod Vest og lagde bi ved Forbjerget Raz (Thrasnæs[1]), hvor han blev opholdt af Blikstille; Besætningen var munter og glad, og Jarlen indlod sig i en poetisk Væddekamp med sine to Skjalde, for at lovsynge Ermengarde. De Strofer, som Sagaen har opbevaret os deraf, anføre vi her som en Prøve paa de norske Korsfareres Sange i det tolvte Aarhundrede. Jarlen sang først:

Den modige Maud ret længe ihukommer
De Ord, hvormed Ermengarde ham har tiltalt:
Den deilige Jomfru vil, at vi i Sommer
Skal seile til Jordan gjennem Bølgernes Salt[2]).
Men naar vi da atter langt bort monne drage
Fra det Land, som opvarmes i Sydens Favn,
Skulle vi igjen i Efteraarets Dage
Pløie Hvalfiskens Rige til Verbons Havn[3]).

At gjørnum raud ek erni,	Ladet falde sit udslagne Haar,
Ilka gull sem silki.»	Af Farve ligt den gyldne Silke.
	Hvad mig angaaer, da har jeg i
	Blod farvet den graadige Ørns Kløer.

(Orkn. Saga, p. 192; Flat. bók, II, kap. CDXV, p. 378).

1) See Kap. I, S. 98.

2) I Texten staaer: «Gjennem Ráns Kongerige,» hvorved forstaaes «Oceanet.»

3)

Orð skal Ermingerdar	Ermengerds Ord
Itr dreingr muna leingi	Vil Manden med Mod længe ihukomme;
Bruðr vill ranck at riðinn	Den skjønne Jomfru vil, at vi skulle ride
Raanheim til Jordanar.	Gjennem Rán's Kongerige indtil Jordan.
En er aftr fara runnar	Men naar vi skulle forlade
Unnviggs fyrir af sunnan	Landet i Syd,
Rijstum heim at hausti	Ville vi igjen til Efteraaret komme
Hvalfron til Nerbonar.»	Og forstyrre Hvalfiskenes Rige indtil Verbon.

(Orkn. Saga, p. 194—196; Flateyarbók kap. CDXV, t. II, p. 479).

Jarlens Skjald Arnmod svarede derpaa:

O min Ermengarde, o vee!
Hvis ikke mig hændes en bedre Lod,
Aldrig meer jeg faaer dig at see.
Mit Hjerte bløder, og ei jeg har Mod
Til Sorgen at bære over Tabet af dig,
Thi Du var min Lykke, du Alt var for mig.
O, maatte jeg blot din Pande skue
En heel Dag i Solens rene Lue[1])!

Derefter sang Odd mere beskedent:

Jeg er ikke, det Eder jeg siger for sand,
Med Ermengarde værdig at skifte Ring.
Hvordan skal jeg vel nævne den Lilievand,
Skjønhedens Fee? eller Kvindernes Dronning?
Nævn mig et Navn, det sømmer os at give,
Gudinden med Smykker, som straale af Guld;
Gid længe vi skue hende ilive,
Lykkelig blandt os paa solbeskinnet Muld![2])

---

[1]) Ek man Ermingerdi	Ak! aldrig Ermengerd,
Vtan aunnur skaup verði	Med mindre der hændes mig en anden Skjæbne;
Margr elr sorg vm svinna	Aldrig mere jeg vil faae Dig at see;
Sivan alldri finna.	Mit Hjerte bløder, naar jeg tænker paa den rene Mø,
Væri ek sæll ef ek svæfa	Og dog hvor stor vilde min Glæde blive,
Syn væri þat gæfa	Min uforlignelige Lykke,
Bruðr hefir allfagrt enni	Hvis jeg kunde beskue hendes straalende Pande
Eina naatt hia henni.«	Endnu en heel Dag.

(Orkn. Saga, l. c.; Flat. bok, l. c.).

[2]) »Trautt erum ver sem ek vætti	Vi ere ikke, det jeg bevidner,
Verðir Ermingerdar	Ermengerd værdige.
Veit ek at hosk maa heita	Hvorledes skal jeg vel kalde denne djærve Mø?
Hlaðgrund konungr sprunda	Smykkernes Fee? eller Kvindernes Dronning?
Þat semir bil brima	Hvilket Navn kan passe for
Baugastallz at aullu	Gudinden med de straalende Guldarmbaand?
Hon lifvi sæl und solar	Gid længe og lykkelig
Setri myklu betri.«	Hun maa leve under Solens Hvælving!

(Orkn. Saga, l. c.; Flat. bók, l. c.).

Beleiring af et Slot i Gallicien og sammes Indtagelse.

Den 20de December ankom Flaaden til Gallicien, hvor Røgnvald besluttede at kaste Anker og at gaae iland, for der at tilbringe Julefesten. Skjøndt man ikke kjender nøiagtig Navnet paa det Sted, hvor Jarlen gik iland, og man kun veed, at han fulgte den samme Vei, som Sigurd, vilde det dog ikke være saa forunderligt, om de to Fyrster, efter fyrretyve Aars Mellemrum, vare landede netop paa det samme Sted og havde beleiret den samme Fæstning, paa de gamle Vikingers Viis. Havnen var behersket af en Borg, hvori en fremmed Herre, ved Navn Gotfred (Gudifreyr), havde indsluttet sig; maaskee var det Pelasgeren Gudisteiz, som omhandles i Historia Compostellana[1]), og om hvem det siges, at han tyranniserede Indvaanerne. Disse, som vare fattige og slet forsynede med Levnetsmidler, vovede ikke, af Frygt for Gotfred's Hævn, at indlade sig i Handel med Nordmændene, og samtykkede kun i at aabne et Torv for dem i tre Dage. Da denne Tid var udløben, frygtede Røgnvald for, at der skulde indtræffe Hungersnød; han samlede derfor sine Lehnsmænd og raadslog med dem, om hvad man helst skulde gribe til. Da den Mening blev almindelig udtalt, at man strax skulde angribe Borgen, henvender Røgnvald sig til Erling, som var den klogeste iblandt hans Vaabenbrødre, og spørger ham om hans Mening angaaende Maaden, hvorpaa man bedst vilde kunne erobre Fæstningen. Erling foreslaaer at anvende et blandt de gamle Vikinger vel bekjendt Krigspuds. »Lader os gaae ind i Skoven, sagde han, og lad hver Mand i tre Dage bringe tre Dragter Faskiner hen til Foden af Murene. Saasnart Ilden derpaa blusser godt op, antager jeg, at Borgen ikke vil holde ret længe Stand.« Faskinerne skjæres af Træerne i Skoven

[1]) See ovenfor, S. 298.

og dynges op omkring Voldene; men Biskoppen forbyder at begynde Angrebet før Julefesten er til Ende, og den listige Gotfred, der er en lærd og snild gammel Mand, kyndig i forskjellige Sprog, benytter sig af denne Frist til at klæde sig ud som en Stodder, og ved Nattetid lader han sig hidse ned udenfor Slottet. Han gaaer derefter hen at opsøge Jarlen og morer ham med lange Taler, som han holder i det franske Sprog. Snart bliver han paa den Maade vaer, at der hersker Splid og Uenighed i Korsfarernes Leir; han gaaer derfor i al Hemmelighed hen at træffe Eindride, hvem han forbinder sig til at ville give alle sine Skatte paa den Betingelse, at Eindride lover ham, at skaane hans Liv og at føre ham tilbage til Frankrig. Den 3die Januar begynder Jarlen imidlertid Angrebet under Trompeternes Skrald[1]). Man tænder Ild i Faskinbunkerne, og hver Anfører stiller sig i Spidsen for sine Folk omkring Slotsmurene, saaledes at Jarlen tager Post imod Syd, Erling i Vest, Jón imod Øst og Eindride imod Nord. De Beleirende istemme en Krigssang, idet de opflamme Ilden; det varer heller ikke længe, før Muurværket falder sammen i Gruus, Voldene true med at styrte ned, og de Beleirede trække sig i stor Uorden tilbage til Byen. Jarlen lader kaste Vand paa de glohede Stene, og tilligemed sin Stedsøn Sigmund løber han Storm. De trænge derefter ind i Staden, hvor de anrette et stort Blodbad blandt Indvaanerne og gjøre et uhyre Bytte. Hvad Gotfred angik, da var han forsvunden tilligemed alle sine Skatte. Alle beskyldte da Eindride for at have ladet den Gamle undslippe ved Hjælp af Røgen,

[1]) Denne Beleiring er det interessant at sammenholde med det 9de Aarhundredes latinske Krønikeskriveres Fortællinger om Normannernes Indfald, see Depping *Hist. des Expéd. maritimes des Normands.*

som Vinden netop jog henimod den Kant, hvor han havde Post.

Udplyndring af Spaniens Kyster. Alcaçars Beleiring.

Fra Galicien vedblev Flaaden, som fulgte den samme Vei som Sigurd, at hærge alle Spaniens Kyster, der vare i Muselmændenes Besiddelse, idet de udplyndrede Landsbyerne og ihjelsloge Indvaanerne; Sagaen[1]) taler især deleshed om en By, som Korsfarerne stormede (runnu upp). Beboerne foretoge et Udfald, og et frygteligt Slag leveredes. De Beleirede dreves tilbage med betydeligt Tab, men Jarlen fortsatte desuagtet sin Vei, uden at erobre Staden. Her er rimeligviis Tale om en af Alcaçar's to frugtesløse Beleiringer, der af Chronica Gothorum hensættes mellem 1148 og 1157[2]). Alphons den 1ste havde, efter Indtagelsen af Lissabon, sendt Stadens nye Biskop Gilbert til England, Aar 1151, for at han der skulde hverve Hjælpetropper, med hvilke man kunde fuldende Erobringen af Portugal[3]). Ved Hjælp af en Flaade, der anførtes af Thierry, som var Greve af Flandern, beleirede Alphons d. 1ste, Aar 1157, Byen Alcaçar og bemægtigede sig samme det følgende Aar. I Mellemrummet mellem Gilbert's Opfordringer og Thierry's Ankomst, havde Portugiserne imidlertid allerede to Gange forgjæves forsøgt paa at tvinge denne Stad til Overgivelse, og det uagtet den Hjælp, de havde erholdt fra Skibene, »komne Nord fra[4]).« Det er rimeligt, at det ene af disse Tog var netop det, som anførtes af Røgnvald, og at de Opfordringer til Deeltagelse i Korstogene, som udgik

---

[1]) Ørkn. Saga, p. 295. Flat. bók, kap. CDXVI, II, p. 482.
[2]) Chron. Gothorum ad. ann. (Monumenta Portugalliæ, I, p. 15).
[3]) Johan fra Hagulstadt, ad. ann. 1151 (Twysden, p. 278).
[4]) »Jam quidem prius obsederat eam per duas vices, adjutus multitudine navium quæ advenerant de partibus Aquilonis.« Chronica Gothorum (Mon. Portug. I, 15). Jfr. Herculano, Hist. de Portugal, I, p. 387—388.

fra Gilbert, der maa have befundet sig i det nordlige Frankrig paa samme Tid, som Jarlen ankom der, maatte staae i Forbindelse med dette Angreb paa Alcaçar. Sagaen lader iøvrigt Jarlen, uden nogen anden Begivenhed, ankomme til Strædet ved Gibraltar, hvorigjennem Reisen var forbunden med Vanskelighed; Stormen opholdt Korsfarerne der i tre Dage, hvilket gav Jarlen ny Anledning til at øve sit poetiske Talent[1]). Saasnart Flaaden først var kommen ind i Middelhavet, skilte Eindride sig fra de Andre og styrede til Marseille (Marselju), hvor han skulde ilandsætte Gotfred, som derfra kunde vende tilbage til Aragonien.

Hvad Jarlen angik, da drog han først hen at udplyndre Afrikas Kyster, hvorfra han styrede Koursen imod Sardinien (Sardinar ej), hvor han laa stille i nogen Tid, da Taage holdt ham op og han var uvis om, paa hvilket Sted han befandt sig. »Pludselig spreder Taagen sig en Morgen, og Søfolkene faae Øie paa to smaa Øer. Da de kom nærmere, forekom det dem, at den ene fjernede sig, medens den anden derimod følger dem.« Jarlen indseer sin Vildfarelse: de to Øer, de troede at have opdaget, vare to uhyre Skibe, af det Slags, der kaldes Dromunder[2]); de vare saa store og laae saa høit paa Vandet, at Normændene fra det Øverste af deres Skibe, neppe vilde have kunnet naae Dækket med en Entrehage eller en langskaftet Stridsøxe. Jarlen sammenkalder da sine Lehnsmænd, og man beslutter, at ville

Sammentræf med en Dromund og Erobring af samme ved Sardiniens Kyster.

---

[1]) Ørk. Saga, Flat. bók, l. c.

[2]) Disse saakaldte Dromunder vare tunge, klodsede Dæksfartøier, med et bueformigt Skrog. Man sammenligne hermed den Fortælling, som Roger de Wendower har meddeelt om en Kamp, som Richard Løvehjerte leverede Aar 1191 imod en lignende Dromund. Richard lod Skroget gjennembore af Dykkere, hvorved Skibet boredes i Sænk (Wendower, Engl. Hist. Soc.'s Udg. III. p. 40, 41).

entre det ene af disse Skibe. Bestaaer Besætningen af Christne, vil man seile i Forening med det, men er Mandskabet hedensk, vil man angribe det, og en halvtredsindstyvende Deel af Byttet skal da anvendes til fromme Gjerninger. Sagaen indeholder en vidtløftig Skildring af den norske Flaades haardnakkede Kamp med det store Skib, hvis Besætning bestod halvt af Saracenere (maumetz), og halvt af Negre; Korsfarerne havde lagt deres lange Skibe ind under Dromundens bueformige Sider, hvorved de undgik at rammes af de Vantros Pile og Ild, som foer ud over dem og faldt ned i Havet. Medens Bispen, som holdt sig i nogen Afstand, foretager en Flankebevægelse, hvorved han bortleder de Vantros Opmærksomhed, klattrer Erlings Styrmand, som hed Avdun den Rødhaarede, op ad Tougværket, som fastholder Ankret, og med Øxeslag hugger han et Hul i Skroget; Alle storme da derind ad denne Vei og oversvømme Skibsdækket, hvor en haardnakket Kamp derpaa begynder. Erling erholder der et frygteligt Saar mellem begge Skuldre[1]), men snart maae dog Muselmændene give tabt. Deres Anfører, som er en Neger af Kæmpestørrelse, tages levende til Fange, og et uhyre Bytte falder i Seirherrens Hænder; hele Mandskabet nedsables, og man sætter Ild paa Skibet. »Medens det brændte, udbrød den kæmpestore Fange i lydelig Klage, uden at ville indlade sig paa at besvare de Spørgsmaal, som Korsfarerne gjorde ham; de bleve da vaer, at en glødende Ild-Strøm flød ud i Havet, og at de havde glemt uhyre Masser af Guld og Sølv, som vare gjemte paa Bunden af Skibsrummet.«

Korsfarernes Ankomst til Palæstina.

Røgnvald sætter imidlertid Kursen over imod Afrika, og da han var gaaet iland i Hovedstaden Mahadia eller

---

[1]) Fra den Tid heldede han med Hovedet til den ene Side, hvilket gav ham Navn af Skakke (den Skjæve).

Tripolis[1]), sælger han til Indvaanerne under en Vaabenstilstand, som varede en Uge, alt det Bytte, som overfyldte hans Skibe. »Da Ingen yttrede Lyst til at kjøbe Kæmpen, skjænkede Jarlen ham sin Frihed; han bestemte sig da først til at tale og fortalte, at han var en af Afrikas første Eiendomsbesiddere, hvorhos han beklagede, uden mindste Nytte at have tabt alle sine Skatte. Da han derpaa havde takket Jarlen for sin Befrielse, steg han til Hest og begav sig ind i det Indre af Landet.« Fra Afrika tvinger en stærk Storm Korsfarerne til at søge ind under Kreta; saasnart Vinden derefter igjen var bleven gunstig, seile de videre henimod Palæstina, og en Fredag ankomme de til Sct. Jean d'Acre, hvor de løbe ind i Havnen med alle Seil til og »med deres Vaabenskjold ophængte paa Siderne af Fartøierne.« Sagaen fortæller kun omstændeligt Jarlens Ophold i Akrsborg, hvor man mistede mange af Besætningen, blandt andre Thorbjørn den Sorte, der paa eengang var Ridder og Skjald og tillige een af de kjækkeste og lærdeste blandt Korsfarerne. Nordmændene foretoge de sædvanlige Pilgrimsfarter og droge til Jordan, hvor de ankom paa den hellige Laurentius's Dag. Alene Røgnvald og hans Stedsøn Sigmund svømmede over Floden, for at begive sig ind i Vidielunden, der er beliggende paa den modsatte Flodbred, og, til Erindring om deres Ophold, flettede de der store Baand af Træernes Grene[2]). Jarlen og Sigmund begyndte derpaa en poetisk Væddestrid til Ære for Ermengard. Jarlen sang først:

---

[1]) Det er denne christelige Stad, som det oldnordiske Kildeskrift synes at angive (Orkn. Saga, S. 308; Flat. bók, kap. CDXVII, II, p. 486): Mahadia var ligesom Tripolis falden i Sicilianernes Hænder [Ibn Khaldoun, Tornbergs Udg., p. 91—97; Abulfeda, Ibn-el-Athir (Hist. Arabes des Crois., I, pp. 28—29, 430, 460); El-Kairouâni, Pélissier's Udg., p. 153—157. Jfr. Weinrich, Res ab Arabibus gestæ, I 1, kap. XX, p. 218].

[2]) See ovenfor om denne Skik, S. 118.

Hiinsides Jordan gik jeg at binde
Af Ørknens Vidier en Knude;
Og den skal mindes af Hjertets Kvinde,
Naar Alt i Vinter stivner derude.
Den Lade, som sidder altid hjemme,
En Reise som den for lang vil kalde,
Thi Intetsomhelst formaaer at hemme,
At der paa Sletten ei Blod vil falde[1].

Sigmund svarede derpaa:

Bag Arnen de Feige tage Sæde;
En Knude for dem jeg nu vil binde,
Og den hverken Ære eller Glæde
Skal deres Æt skjænke nogensinde[2].

Jarlen gjentog:

For den Umodne en Knude vi bandt
Under Skovens grønne, løvfulde Tag,
Hvor efter Arbeidet Hvile vi fandt
Paa den hellige Laurentii Dag[3].

---

[1]

»Ek hefi lagda lyckkju	»Jeg har bundet en Knude
»Leiðar þvengs um heiði	I Ørknen, hiinsides Jordan.
»Snotr minniz þess svanni	I Vinter, naar Jordan kues af Sorgen,
»Sút fyrir Jórdán utan	Den siirlige Kvinde skal huske den.
»En ek hykk at þó þikki	For de Dovne, som sidde hjemme,
»Þángat lángt at gánga.	En saadan Reise vil synes lang, troer jeg;
»Blóð fellr varmt a víðan	Thi her det varme Blod regner
»Völl heimdrögum öllum.«	Nedover de vide Sletter.«

(Ant. russes, II, p. 218. Orkn. Saga, p. 315. Flat. bók, kap. CDXVII, II, p. 487).

[2]

»Knút mun ek þembiþrjóti	»Jeg knytter et Baand for de Feige,
»Þeim er nú sitr heima,	Som sidde nu ved deres Arne;
»Satt er at helldr höfum hættan	Nylig vi have bundet en Knude,
»Hans kind i dag binda.«	Som deres Æt ikke skal gjøre Ære.«

(Ant. russes, Orkn. Saga, Flat. bók, l. c.).

[3]

»Knút riðum vèr kauða	»For den Umodne vi have bundet en Knude,
»Kem ek móðr i stað góðan	I den løvfulde Skov, hvor trætte
»Þann i þykkum runni	Vi finde Hvile,
»Þessa Lafranz messu.«	Paa den hellige Laurentii Dag.«

(Ant. russes, Orkn. Saga, Flat. bók, l. c.).

De sidste Vers af det første af de her anførte Kvad, og et andet Sted i Sagaen lade formode, at det ikke var med denne fredelige Pilgrimsvandring, at de norske Korsfarere vilde lade sig nøie under deres Ophold i det hellige Land. Under denne Forudsætning kan man ikke undlade at sammenholde med den skandinaviske Fortælling nogle vestlandske og arabiske Krønikeskriveres Beretninger, ifølge hvilke Ankomsten til Acre af en Flaade med Pilgrime indtræffer netop til denne Tid, og disse samme Forfattere tillægge de sidst nævnte Pilgrime en vis Andeel i den vigtigste Begivenhed under denne Periode af Korstogene, nemlig i Beleiringen og Indtagelsen af Askalon. Kong Balduin af Jerusalem, der Aaret før Nordmændenes Ankomst til det hellige Land (1153) havde, af Mangel paa Skibe[1] og paa Grund af fuldkomment Savn af alle fra Occidenten lovede Forstærkninger[2], seet sig tvungen til fuldstændig Uvirksomhed, havde, saasnart de norske Pilgrime vare ankomne, begyndt at beleire Askalon (den 1ste Februar). Vilhelm af Tyrus, som fortæller udførligt denne Begivenhed, der finder Bekræftelse hos de arabiske Historieskrivere Ibn-el-Athir[3]) og Abu Yali[4]) og i Egmunds Aarbøger[5]), (der synes, hvad alle disse Kjendsgjerninger angaaer, at have fulgt Beretninger af Øienvidner), stemmer paa det nøieste overeens med disse om Tilstedeværelsen af den Flaade, hvorom vi nylig have talt, ligesom om den Rolle, den overtog under Beleiringen. De afvige kun angaaende det bestemte Datum for disse

Beleiring af Askalon.

¹) Vilhelm af Tyrus, l. XVII, ch. XXI–XXX (Hist. des Croisades, I, p. 794, 801, 804–811).
²) »Quia de transmarinis militibus nullus in Hierusalem peregrinus advenerit.« Annales Egmundani (SS. RR. Germ.), XVI, p. 459.
³) Ibn el-Athir (Hist. arabes des Crois., I, p. 490).
⁴) Abu-Yali (Bibl. des Crois., IV, p. 102).
⁵) Annales Egmund., l. c.

Pilgrimes Ankomst, hvilken Ankomst nemlig af Vilhelm hensættes til Slutningen af Marts, to Maaneder efter Fæstningens Indslutning, men derimod af Egmunds Aarbøger lidt sildigere til henimod Midten af Juni. Om de andre Kjendsgjerninger stemme de tvende Vidnesbyrd næsten ganske overeens. Ifølge deres Udsagn giver Kongen, saasnart Flaaden er ankommen, strax Ordre til at styre med den imod Askalon, idet han lover Alle af Besætningen høi Løn, for at formaae dem til at komme og tage Deel i Beleiringen. Saasnart dernæst Skibene ere blevne fortøiede i Nærheden af Byen, lader han holde streng Opsigt med dem, for at forebygge, at de ikke begive sig igjen paa Vei til Okcidenten og derved berøve ham en dyrebar Hjælp. Ankomsten af disse Forstærkninger i de Christnes Rækker spreder Bekymring blandt de Beleirede. De afsende derfor til deres Overherre, den ægyptiske Sultan, Sendebud, der skulle fremskynde Ankomsten af de friske Tropper, som denne Fyrste hvert Aar pleiede at sende til Askalon. Sultanen iler med at besvare deres Opfordring og lader strax betydelige Forstærkninger afgaae; men en vis Abbas, som havde Overanførselen over disse Hjælpetropper, var neppe ankommen til Grændsen, før han igjen vender om og begiver sig til Cairo, hvor han søgte at formaae de Høitstaaende til at deeltage i en Omvæltning af Regeringen. En anden Diversion, som forsøgtes i Syrien af Sultan Nureddin fra Damaskus, hos hvem de Beleirede ogsaa havde søgt Hjælp, faldt ikke lykkeligere ud. En muselmandsk Flaade, der fra Nilens Mundinger havde begivet sig paa Vei, og som ved Hjælp af Brandere og Dykkere havde opnaaet at ødelægge nogle af de Christnes Skibe, saae sig nødsaget til at trække sig tilbage, uden at have opnaaet, paany at forsyne Fæstningen med Levnetsmidler. Med Vragstumper af deres ødelagte

Skibe forfærdige de Christne Muurbrækkere, Kastemaskiner og et uhyre stort Taarn af Træ, som de beklæde med nylig flaaede Huder, for dermed at beskytte det imod den græske Ild; de forsyne det endvidere med Bueskytter og Slyngekastere, og ved Hjælp af Minegange og Løbegrave opnaae de at rykke nærmere til Stadens Mure. Hidsige Kampe leveres omkring denne Maskine. Vilhelm af Tyrus, hvis Beretning afviger endnu lidt paa dette Sted fra Beretningen i Egmunds Aarbøger og fra de arabiske Historieskrivere, henlægger dertil Fortællingen om et Stormløb, der blev foretaget af Tempelherrerne, og dernæst om et Tab, som de Beleirede led. I de første Dage af August anvende de Christne endelig den samme Fremgangsmaade, som vi nylig have seet bragt i Anvendelse af de nordiske Korsfarere foran Gotfreds Slot. Ved Foden af Stadens Mure opstable de Masser af Brænde og stikke Ild paa samme; Voldene styrte sammen med stort Bulder, og den 12te August overgiver Staden sig paa Naade og Unaade. Vare de norske Korsfarere med blandt de Pilgrime, hvis Ankomst var saa heldbringende for Kongen af Jerusalem? Og de blodige Kampe, som ere besungne af Jarlen, falde de sammen med de mindeværdige Kjendsgjerninger, som opvække Vilhelm af Tyrus's Beundring?[1]) Vi vilde ikke betænke os paa at besvare disse Spørgsmaal bekræftende, hvis den nordiske Chronologi ikke frembød om dette Punkt en stor Forvirring; under den Tvivl, hvori vi befinde os, maae vi derfor nøies med at fremsætte Spørgsmaalet, uden at forsøge paa at løse det[2]).

---

[1]) »Audivimus et quarumdam in illa obsidione tam nostrorum quam hostium virtutem egregiam facta memorabilia.« (V. af Tyr. l. c.).

[2]) See om Beleiringen af Askalon Balduinus Ninovensis, ad ann. (Hugo, Sacræ Ant. Monum., II, p. 172); Alberici Chronicon, p.

Korsfarernes Tilbagereise over Byzants.

Ved Slutningen af Sommeren reiste Røgnvald til Constantinopel. Sagaen fortæller, at han opholdt sig temmelig længe i en befæstet Stad, kaldet Imbolum, som havde en Besætning, bestaaende af Væringer[1]), og som vi have al Grund til at antage at være den samme, som hed Amphipolis, der var beliggende i det Inderste af Bugten ved Contessa og kaldes Imbolum i alle Havnebøger fra Middelalderen, og af alle Geografer fra det 16de og det 17de Aarhundrede. Korsfarerne synes der at have ført et fornøieligt Liv, og deres Ophold i Staden blev kun mærkeligt ved et morsomt Uheld, som hændtes Erling[2]), og ved Jón Fót's Død, der blev myrdet om Natten, da han i beruset Tilstand kom tilbage til sit Skib. Korsfarerne begravede ham med al Hædersbeviisning i Byens Domkirke, hvorefter de forlode Staden. Da de dernæst ankom til

---

323; Sicardus Cremonensis, Andr. Dandulus, l. IX. c. XIV, p. 12 (SS. RR. Ital., VII, p. 599, XXII, p. 225): Oliv. Scholast., Hist. reg. Terræ Sanctæ, c. XXXI (Eccard, II, col. 1375); Guil. Neubridg., I, c. XXI (udg. af Hearne, I, p. 73). — Auctar. Aquic., Auctar. Affligem., Robertus de Monte; Annal. Parchens.; Annal. Floreff.; Annal. S. Jac. Leodiens.; Annal. Rodens.; Annal. Isingrim; Annal. Colon. max. (SS. RR., Germ., VI, p. 396—406; XVI, p. 605, 624, 641, 722; XVII, p. 313. 765); Præsten Gregorius, Syreren Michel (Hist. armén. des Crois. I, p. 184, 344); Abulfeda, udg af Wilken, p. 97; Abulfaragius, p. 349; Ibn Khaldoun, udg. af Tornberg, p. 97, og især Ibn el-Athir (Hist. arabes des Crois., I, p. 490—491), der antager, at Indtagelsen af Askalon er en Følge af Stridigheder, opkomne mellem de Beleirede, der tvistede indbyrdes om Æren af et heldigt Udfald, der blev foretaget imod Latinerne.

[1]) Sagaen fortæller, at der i Imbolum vare Folk, som talte Oldnordisk, hvilke kun kunde være Væringer.

[2]) Da Erling om Natten vilde forlade sit Skib, var han fra Landgangsbrættet falden ned i Dyndet; Sagaen fortæller dette Faktum med en Slags Tilfredshed, fordi Røgnvald i den Anledning digtede et Kvad.

Ægisnæs, oppebiede de der, ligesom Sigurd, en gunstig Vind, med hvilken de kunde, ligesom han, løbe ind i Bosporus. Jarlen synes den Gang at have havt til Hensigt at tage Tjeneste hos Keiser Manuel[1] (*Menelaus* eller *Manula*), der tog imod ham med al mulig Hæder, og formaaede ham til at blive, rimeligviis i den Hensigt at benytte hans Hjælp i Krigen, som han nylig havde erklæret Normannerne paa Sicilien[2]; men de Rænker, som bleve opspundne af Eindride den Yngre, der forud for Røgnvald[3]) var ankommen til Byzants, hvor han fandt Behag i at sætte Ondt for ham hos Grækerne, bestemte Jarlen til at opgive sine Planer, hvorfor han besluttede at reise tilbage til sine Stater. Han forlod saaledes Byzants og tog Veien over Italien; først gik han iland i Dyrrhachium[4]) og derefter i Apulien, hvor han forlod sine Skibe og kjøbte Heste til sig og sine Lehnsmænd. De Øvrige af hans Ledsagere vendte hjem tilsøs gjennem Middelhavet; Jarlen og hans Følge standsede i Rom, og derfra vendte de tilbage til Norge ad Pilgrimenes sædvanlige Vei (Romavegr), og Juledag, 1154, kom Jarlen, efterat have opholdt sig nogen Tid i Normandiet, tilbage til sine Stater, hvor en begeistret Modtagelse ventede ham. Korstoget, som Jarlen af Orknøerne saaledes havde tilendebragt, lignede i Berømmelighed

---

[1]) Røgnvald siger dette med tydelige Ord i Kvadet: »Þiggium Þengils mála (lader os fortjene det af Fyrsten lovede Honorar).« (*Ant. russes*, II, p. 220; *Orkn. Saga*, p. 318; *Flat. bók.*, k. CDXVIII. II, p. 488).

[2]) Wilken, *Res gestæ Comnenorum*, p. 569.

[3]) Det er ikke aldeles vist, at Eindride har fra Marseille begivet sig til Palæstina; det er mere rimeligt, at han begav sig lige til Constantinopel.

[4]) Denne By, siger Sagaen, er beliggende i »Bolgaraland« (*Orkn. Saga*, *Flat. bók*, l. c.)

næsten den, Sigurds Tog nød i Norden. Hvis de af Røgnvalds Ledsagere udførte Bedrifter i det hellige Land ere forblevne skjulte i Mørket, saa maa det i ethvert Fald indrømmes, at det er en Umulighed at benævne med det simple Navn Pilgrimsfart et Tog, der talte femten store Skibe, som vare bemandede med firetusind udvalgte Krigere. Den Glands, som derfra udstraalede i Norden over Røgnvald og Erling, vilde desuden være tilstrækkelig til at vurdere hele Vigtigheden af Toget.

ognvalds, Ein-ides og Erlings Endeligt.

Røgnvald, der Aar 1164 var bleven myrdet i Katanes af Thorbjørn Klerk, blev strax betragtet af sine Undersaatter som en Helgen, og mangfoldige Undergjerninger udførtes paa hans Gravhøi. Aar 1192 lod Bjarne Kolbeinssøn, som var Biskop over Ørknøerne, den hellige Jarls Been indfatte i et Relikvieskrin, som man bar høitideligt ind i Magnus den Helliges Domkirke, hvilken han havde ladet opføre i Kirckwall. Efter at han af Pave Coelestin den 3die[1]) var optagen blandt Helgenerne, forblev han i lang Tid en af Ørknøernes Skytspatroner, og endnu den Dag idag er han Helten i en Mængde provindsielle Legender[2]). Hvad Erling angaaer, da er det først efter hans Tilbagekomst til Norge, at han begynder at spille en vigtig Rolle i Landets Anliggender. Sagaerne beskrive ham som en Mand af høi Væxt og haardfør Legemsbygning, med et

---

[1]) Islenzkir Annálar, ad ann. 1192.

[2]) See Geneal. Comitum Orcad. (Christ., 1850. in-4°) p. 23; en anden Genealogi, som findes optaget i et Diplom fra Ørknøerne af 4de Mai 1403 (Wallace, Orkneys, p. 131); Orkn. Saga p. 387; Flat. bók, kap. CDXLII, II, p. 508. Røgnvald efterlod kun en Datter, Ingegerd, som var gift med Erik Slagbrelle; men den grevelige Æt fra Ørknøerne uddøde ikke med ham; den er endnu den Dag idag repræsenteret af Familien O'Gilvie. See om hele Røgnvalds Korstog, Torfæus, Orcades, I, k. XXXI, p. 123 og følg.

langt og magert Ansigt, med Haar hvide før Tiden og heldende lidt med Hovedet; han bar Klæder af et alvorligt Præg og efter fransk Snit; som Overhoved for Lehnspartiet, var han tillige sammes Personificering; Intet kan lignes med det Hovmod, som hans store Rigdomme, hans berømmelige Bedrifter og hans høie Svogerskaber indgjøde ham; iøvrigt overgaaer heller Ingen ham i Veltalenhed og Leveviisdom, og hans tause og udholdende Statskløgt lader sig ikke standse af nogensomhelst Fordom. Aar 1155 ægter han saaledes den store Sigurds eneste ægte Datter Christine, skjøndt hun allerede ved sin Fætter Sigurd Mund d. 2den var Moder til et uægte Barn; det er sandt, at Christine, der var tapper og dristig som sin Fader, lønner Erlings Hengivenhed ved to Gange at redde hans Liv. Som kjødelig Cousine til Danmarks Kong Valdemar, formilder hun to Gange dennes Vrede i det Øieblik, da han lavede sig til at ødelægge Erling, og hun opnaaer endogsaa at forskaffe denne Sidste Forlehningen af det danske Sverrig (Halland) med Navn af Jarl; men denne høie Stilling tilfredsstiller endnu ikke den ærgjerrige Fyrste; i flere Aar havde han allerede eftertragtet et langt høiere Maal. Af sit Ægteskab med Christine havde han en Søn, der hed Magnus Erlingssøn; Aar 1161 var det lykkedes ham, efter lange og udholdende Anstrengelser, at faae denne Magnus, der endnu var et Barn, udvalgt til Konge, hvilket var en ny Foranstaltning i Thronfølge-Ordenen. Ved Hjælp af vigtige Forrettigheder, som vare tilstaaede Biskopperne og Geistligheden, lod han Aar 1164 i September den unge Prinds høitidelig salve, og fra den Tid af regerede han Kongeriget i hans Navn. Ankommen til Magtens høieste Spids, synes Erling ulykkeligviis, ligesom Sigurd

d. 1ste, at være bleven overfalden af en Slags sort Sindsstemning; pludselig bliver han grusom og tager strax en blodig Hævn over Eindrides Forræderi i Orienten. Eindride havde nemlig været uforsigtig nok til at vende tilbage til Norge, og der at indlade sig i Sammensværgelse og samle Levningerne af nogle Partier uden Overhoved omkring en ubekjendt Prætendent, som hed Sigurd Markúsfostre; det lykkedes ham dog kun at vende Erlings kraftige Arm imod sig, og Aar 1163 blev han tilligemed sin Prætendent og alle sine Tilhængere ubarmhjertig myrdet. Erling lader dernæst alle Harald Gille's Sønnesønner myrde, den ene efter den anden, og uagtet Magnus's og Christines Taarer, lader han endogsaa det Barn myrde, som Christine havde bragt til Verden ved Sigurd Mund d. 2den. Opbragt over en saa yderlig Grusomhed, flygter Christine til Constantinopel med en Mand, som hed Grim Rusle[1]). Folket, som oprørtes over disse Forbrydelser og over Erlings Despoti, gjør Opstand, og et demokratisk Parti, som vi gjenfinde senere meer end een Gang, dannes for at modsætte sig Erlings og hans Tilhængeres Anmasselser; dette Parti, som man gav Tilnavnet Birkebener[2]), og som i Begyndelsen kun bestod af en Flok blodtørstige Svirebrødre, der vare komne ned fra Bjergene med et Skyggebilled af en Konge, blev understøttet af de fortørnede Indvaanere i Throndhjem, og endte med at knuse Erlings Riddere og hans tro Ørknøboere i Slaget paa Kalveskindsageren, Aar 1179. Erling selv faldt som en tapper Helt med Sværdet i Haanden[3]).

---

[1]) Aar 1178 døde hun i Rusland, hvorhen hendes Moder Malmfrides Familie og hendes Barndoms Erindringer havde kaldt hende.

[2]) Dette Ord betegner »Folk, som bære Fodtøi af Birkebark.«

[3]) See Munch, Norsk. Folk. Hist. t. IV. p. 101—3.

Det store Tog, som de to Jarler fuldførte til det hellige Land, efterfulgtes i Norge af et Tidsrum, hvori der herskede Ro og Stilhed. Kun Væringerne vedbleve at drage fra Byzants til Palæstina, hvor de, før de igjen vendte tilbage til deres Hjemstavn, bragte Christi Grav deres Hyldest i Bønner og hellige Løvter. Et Beviis derpaa have vi i Historien om Erik Sigurdssøn, der var en uægte Søn af Kong Sigurd d. 2den, og hvis eventyrlige Begivenheder Sverre's Saga har opbevaret os. Erik var en klog og dygtig Mand, fuld af Ædelmodighed og Høisind. Han havde gjort Reisen til Jerusalem, men før han badede sig i Jordans Flod, havde han ladet tænde en Fakkel, og i Nærværelse af sit Reisefølge bad han til Gud, at Faklen, naar den nedsænkedes i Vandet, igjen maatte komme frem uden at slukkes, hvis det var sandt, at han var en Søn af Kong Sigurd d. 2den og altsaa udsprang af kongelig Byrd. Faklen udholdt Prøven, og efter dernæst at have i længere Tid gjort Tjeneste hos Keiser Manuel og opholdt sig ved de tydske Hoffer, kom han i Aaret 1181 og fordrede af sin Broder Sverre, at det maatte tilstaaes ham, at underkaste sig Guds Dom angaaende hans Herkomst, hvorom der senere vil blive Tale. Med Held bestod han Prøven, og Sverre, som forud havde ladet ham sværge, at han vilde gjøre Afkald paa enhver Paastand om Deelagtighed i Kronen, stillede ham i Spidsen for sin Krigshær og skjænkede ham Oplandene og Viken som Lehn tilligemed Jarlsværdigheden[1]).

Erik Jarls Pilgrimsreise, henimod 1180.

Men naar undtages Væringerne, lader det ikke til, at der i de Aar, som adskille det andet og det tredie Korstog, har fundet talrige Forbindelser Sted mellem de skandinaviske

[1]) Sverres Saga, kap. LVIII—LIX (Fornm. Sög. VIII, p. 148, 149).

Lande og det hellige Land[1]). Efterretningen, der kommer som et Tordenslag, om Jerusalems Fald Aar 1187, er for Nordens Kongeriger, saavelsom for det øvrige Europa, en Nødvendighed for at fremkalde nye Opfordringer og indgyde Skandinaverne ny Begeistring og ny Attraa efter at drage til Orienten.

---

[1]) Folkene i Norden synes ikke at have deeltaget i nogen af de Pilgrimsfarter, der mellem 1147 og 1187 udgik fra Tydskland, og heller ikke at have havt Deel i det Korstog, som foretoges af den flanderske Greve, Philip fra Elsas, der dog fulgte Vestveien til det hellige Land (1176—1178). [See Vilh. af Tyrus, XXI, c. XIV—XXV (Hist. des Crois., I, p. 1027—1040). Jfr. Wilken, III, II, p. 170; Kervyn, Hist. de Flandres, I, p. 240].

Sjette Kapitel.

Skandinavernes Deeltagelse i det tredie Korstog, 1187—1200. — Jerusalems Erobring af Saladin (d. 3die October 1187). — Gregorius d. Ottende lader for første Gang prædike Korstog i Norden. — Thing afholdt i Odense. — Nordmændenes Deeltagelse i det tredie Korstog. — De Svenskes Deeltagelse i det samme Korstog. — De Danskes Deeltagelse deri. — Piratica fra Roskilde.

Det dansk-frisiske Korstog fra 1189. — En Flaade bestaaende af fem og halvtredsindstyve dansk-frisiske Skibe begiver sig paa Veien. — Dens Ankomst til Portugal. — Beleiring og Indtagelse af Alvor. — Ankomst til Messina. — Jakob fra Avesnes. — Beleiring af Acre. — Den dansk-frisiske Flaades Ankomst til Acre. — Slag leveret d. 14de September. — Adolph d. Tredie fra Holstein ankommer d. 23de September. — Fæstningens Indslutning. — Slag leveret d. 4de Oktober. — Ankomst af en »Nepos Regis Danorum«. — De dansk-frisiske Korsfareres sørgelige Endeligt.

Det dansk-norske Tog i Aaret 1190. — Forberedelser i Danmark. — Danske Anførere for Korstoget. — De danske Korsfarere i Norge. — Ulf fra Laufnæs. — Korsfarerne i Tønsberg og i Bergen. — Ulf ankommer til det hellige Land. — De danske Korsfarere drage til Jerusalem gjennem Tydskland. — Deres Tilbagekomst.

Det dansk-bremiske Korstog fra 1197.

Danske og svenske Pilgrimstog ved Slutningen af det 12te Aarhundrede. — Indskrifter. — Nekrologier.

Vi have nylig seet, hvorledes, i den første Halvdeel af det 12te Aarhundrede, Iveren for en ny Tro og Lyst til Eventyr henvendt mod et nyt Maal fremkaldte Begeistring og Foretagelsesaand hos det norske Folk, og hvilket Antal af Krigsudrustninger, der foretoges i Anledning af den hellige Krig ved de Troendes egen frivillige Iver, uden Tilskyndelser fra Udlandet og uden høitidelige Forkyndelser og Opfordringer i selve Landet. De forløbne halvtredsindstyve Aar, som vare Vidne til at saamange af Norges og Danmarks Børn forlode deres fjerne Fædreland, enten for som Ubekjendte at blande sig mellem de væbnede Skarer, der droge ud fra Okcidenten, eller for paa egen Haand at begynde Tog, hvis Længde og Farer vilde have afskrækket de mo-

digste af Latinernes Korsriddere, danne det meest glimrende Afsnit af de skandinaviske Korstog. Den hellige Stol tænker neppe den Gang paa disse fra dets aandelige Rige Nyankomne; ingen Prædikanter havde modtaget det Hverv at henvende til disse Folk denne Kirkens Røst, som frembragte et saa stærkt Røre i Frankrig og Tydskland; kun nogle faa pavelige Breve vare henvendte til dem, og disse pavelige Skrivelser synes endogsaa at være uvidende om Skandinavernes brændende Iver efter at kjende de hellige Steder, hvorfor de indskrænke den Rolle, der overdrages de tre nordiske Riger, til nogle lidet bekjendte Tog i Slavernes Skovegne.

Jerusalems Indtagelse af Muselmændene og de uforudsete ulykkelige Begivenheder, der Slag i Slag rammede det ulykkelige latinske Kongerige i Syrien, formaaede først at henvende den pavelige Stols Opmærksomhed paa de halvt barbariske Skandinaver, for at opfordre disse til Deeltagelse i de hellige Steders Befrielse. Det er fra dette for de orientalske Christne saa sørgelige Tidspunkt, at der, i Historien om de nordiske Folks Forbindelser med det hellige Land, skeer en Begyndelse til en ny Periode, der erholder sit eiendommelige Præg fra de mangfoldige af Paverne paabudte Opfordringer i Norden, og dernæst fra de til det hellige Land afgaaede Korstog, der, hvorvel de vare hyppigere, end de i det 12te Aarhundrede forekommende, og mere lige med de andre latinske Korstog, dog ere langt fra at have efterladt de samme Spor i Nordens Krøniker.

Jerusalems Erobring af Saladin, d. 3die. Oktober 1187.

Saladin, som beherskede Ægypten og Syrien, havde nylig brudt den tilsyneladende Fred, som Orientens Christne i tyve Aar havde nydt i Kongeriget Jerusalem. En svag Konge, Lehnsvasaller, der vare mere gridske efter Magten end nidkjære i at forsvare den, Krigsfolk, der af Østerlands fordærvende Sæder og Klima vare blevne forkjælede eller blødgjorte, havde kun formaaet at udøve en svag Modstand

imod de Vantros gjenopvaagnende Kraft. Den fremtraadte Sultans hidtil ukjendte Navn udbredte sig snart over hele Okcidenten og knyttedes til Fortællinger om frygtelige Kampe og blodige Seire. Fra 1160 havde Alexander d. 3die[1]) indtil sin Død, der indtraf 1181, ved idelig gjentagne Opmuntringer og Tilskyndelser forgjæves forsøgt at fremkalde et nyt Korstog. Seiren, som de Christne vandt over de Vantro ved Askalon, 1177, to Aars derpaa følgende Vaabenstilstand og den tvungne Uvirksomhed, hvori en frygtelig Hungersnød bragte Syrierne, syntes, idet den standsede Saladins ærgjerrige Planer, at skulle et Øieblik forsinke de Ulykker, som skulde bryde løs over det hellige Land. Men indbyrdes Splid opstod blandt de Christne, og Borgerkrigen skulde saaledes bidrage til at fremskynde Latinernes Fald. Lehnsmændene, der afrystede Balduin d. 4des Aag, vendte imod deres Brødre de Vaaben, som vare bestemte til kun at bruges mod de Vantro; Folket var modløst, en dyb og gjennemgribende Fordærvelse havde overalt grebet om sig, og fortærede lig en Kræft eller Spedalskhed det latinske Samfund i Orienten. Patriarken Heraclius og Stormesterne for de militaire Ordner droge bort for at tage hen og bønfalde om Hjælp og Mægling hos den hellige Stol. Lucius den Tredie havde 1185[2]) skrevet de meest indtrængende Breve til Okcidentens Fyrster, men de Rettroende, som havde vænnet sig til at betragte Besiddelsen af de hellige Steder som aldeles sikker, vare mere rede til at give gode Løfter, end til at yde kraftig Hjælp. Patriarken kom ene med tomme Hænder tilbage til Orienten, for at bivaane de Vantros seierrige Fremgang og den hellige Stads Fald; den over-

[1]) Alexander d. 3dies Epistolæ, 1169, d. 29de Juli; — 1176, d. 29de Januar; — 1181, d. 16de Januar (SS. RR. Gall. XV, 878, 952, 972—73)
[2]) Roger de Hoveden, Saviles Udg., S. 628.

gav sig nemlig næsten uden Modstand til Saladin, d. 3die Oktober 1187. Denne frygtelige Nyhed var som et Tordenskrald, der rystede den christelige Verden. Gjenlyden af samme var uhyre, og Tidens Krønikeskrivere istemte paany Profeternés Begrædelser over den hellige Stad.

Gregorius d. 8de lader for første Gang prædike Korstog i Norden. Thing holdes i Odense.

Gregorius d. Ottende, som nylig havde besteget den hellige Peters Stol, udfyldte sin korte Regerings faa Maaneder med kraftige Opfordringer, som gjentoges Dag for Dag og næsten Time for Time til alle Okcidentens Fyrster, angaaende Befrielsen af den hellige Grav, der igjen var falden i Muselmændenes Hænder[1]). Pavelige Legater[2]) og Nuntiusser, der vare Overbringere af særegne Skrivelser, udsendte han allevegne, med Ordre til at prædike Korstog i alle christelige Riger og at vække de Rettroendes kølnede Iver. Henimod Slutningen af December modtog Kongen af Danmark, Knud Valdemarssøn d. 6te, paa eengang baade Brev fra Paven og det frygtelige Budskab. Kongen opholdt sig den Gang i Odense, hvor Kongerigets aarlige Stænder vare samlede, og hvor der holdtes Raad med Landets Store om Keiserens Fordringer[3]) angaaende Hertugdømmerne. Det pavelige Brev var affattet i de meest indtrængende Udtryk: »Idet jeg skriver Dem til, sagde Gregorius d. 8de[4]), væde

---

[1]) Gregorius d. 8de regerede fra den 21de Oktober til den 17de December 1187. I den sidste Uge af sin pavelige Myndighed udsendte han fire Rundskrivelser angaaende Korstoget (Mansi, XXII, 527, 531, 419); Baluze, Miscellan., III, p. 383. (See iøvrigt Jaffe, Regesta Pontif. ad ann.).

[2]) »Gregorius per universum mundum ad omnes reges, principes, nobiles, potentes, communitates, et populos christianos, tam legatos quam nuntios speciales cum suis litteris destinavit, qui desolationem Terræ Sanctæ denuntiarunt.« (Vita Gregorii VIII, Muratori, III, 376). Anon. Børglumensis, De profectione Danorum in Terram Sanctam (ed. Kirchmann, Amst., in 12°, 1684), p. 116.

[3]) I Anledning af den Hyldestbeviisning, Keiseren fordrede af Kongen af Danmark.

[4]) Greg. VIII Epistola (anon. Børglum, l. c.). Det fattes hos Jaffe.

Strømme af Taarer mit Brev. Gud har vendt sit Ansigt bort fra Jerusalems hellige Stad og fra Christi Vugge, og har givet sin Vrede Luft. Desværre, det var ikke uden Grund. Hvorofte har den menneskelige Ondskab ikke i vore Dage søgt Leilighed til at fortørne den guddommelige Barmhjertighed? Gud har straffet Verdens Forbrydelser paa en saadan Maade, at han har rammet den hele Verden i det Dyrebareste, den eiede; han har saaledes tilladt, at den hellige Stad skulde see sine Volde tilintetgjøres, sine Templer vanhelligede, sit Folk nedsablet eller bragt i Trældom, og at Jerusalem skulde for stedse blive vantroe og urene Folkeslags Eiendom. I de hellige Altres Sted har Troens gamle Fjende ikke frygtet for at opbygge Værkstedet[1]) for sine vanhelligende Foretagender. Har han nu ikke i Overflod dette christelige Kjød, hvormed han finder Behag i at mætte sig, efterdi man ikke har kunnet finde omkring Jerusalem Nogen, der vilde paatage sig at begrave deres Legemer, der ere blevne hellige Offre for hans Raseri? Lad Verden laane mine Ord Øren; lad den Rige og den Fattige samles for at høre de Ulykker, som ere overgaaede Christi Bekjendere; lad dem vel huske, at de ere i dyb Gjæld til den hellige Forløser, og at de ikke bør lade længer Tid hengaae uden at tage Hævn over de Beskæmmelser, hvormed man har overvældet Guds Navn. Lad dem efter hans Exempel, der har lidt for at gjenløse dem, ikke et Øieblik betænke sig paa at hengive deres Liv for ham.« En Forfatter, som har levet paa den Tid[2]), har givet os en rørende Skildring af de Følelser, som ved Læsningen af det apostoliske Budskab bevægede Forsamlingen. Kongen udbrød i Taarer;

[1]) »Coquinam construere non veretur.« Anon. Børglum., p. 117.
[2]) Den Navnløse fra Børglum, som vi længer hen faae Leilighed til igjen at omtale.

Lehnsmændene, der stode nedsunkne i Bestyrtelse, kunde ikke finde Ord til at besvare den hellige Faders Udsendinge. Det var Esbern Snare, Danmarks største Kriger og første Lehnsmand, der brød Tausheden og bestræbte sig for ved veltalende Ord at gjenopreise Modet hos de Tilstedeværende. Idet han gjenkaldte Mindet om deres Forfædres berømmelige Bedrifter, søgte han iblandt dem at hverve Kæmpere for det hellige Kors. Efter i nogle faa Ord at have takket de pavelige Legater, og udtalt sin Anerkjendelse af Pavens gode Raad, udbrød han: »det er nu om os, at jeg vil udtale mig. Vore Fædre have kjendt bedre Tider, hvori de levede i Fred og Overflødighed, fordi de øvede Retfærdighed og elskede Sandhed. Men nu desværre er det Svig og Vold, som beherske Staterne; Smigrere kaste deres hykleriske Arme omkring Kongernes Hals og snoe sig om dem, indtil de kvæle dem; alle Roller, ere ombyttede; den, hvem Modet forbyder at tale Usandhed, seer sig ikke alene berøvet enhver Gunstbeviisning, men udsættes endogsaa for Anklagernes Bagvaskelser. Lader os vende igjen tilbage til en dydig Vandel, og lader os, idet vi gjøre Afkald paa Alt, hvad der vanærer os, søge at vandre i vore Fædres Fodspor. Hvilket er vel det Kongerige og hvilket er det Land, der ikke har været Skuepladsen for en eller anden Bedrift, udført af Danske? Hvis deres Tanker dvæle ved Grækenland, da vil der vore Fædres Mod og Dristighed tale af sig selv. Adspørger de Lombardiet, da vil dette Lands Historie ikke lægge Skjul paa, at det var ved vore Fædre, at Landet blev erobret; selv Oprindelsen af dets Navn beviser det klart og tydeligt[1]). Vende vi tilbage til Norden gjennem Nor-

---

[1]) Esbern Snare opstiller her en særegen Etymologi for Ordet Lombardiet, som han udleder af longa barba. Jfr. Paulus Diaconus cap. 1.

mandiet og over England, Lande, som saa ofte ere blevne hjemsøgte og hærjede af os, og drage vi forbi Norge, saa ankomme vi til Finnernes Land og til disse udstrakte, øde Egne, som forene Danmark med Slavernes Rige; overalt gjenfinde vi kun Landstrækninger, som fordum have været vore Love underkastede. Var det for at understøtte en guddommelig Religion, at vore Fædre opsøgte og trodsede saa mange gruelige Farer og talløse truende Forholde? Nei, det skete kun for at udvide og forøge deres Berømmelighed. Lader os da ikke vanslægte fra deres Tapperhed, og lader os ikke, ved at vise os ringere end dem, krænke vor Værdighed som Christne. Lader os foretrække fremfor ugudelige Borgerkrige større og gavnligere Kampe, thi Gud, hvis Planer ere urandsagelige Afgrunde, forbeholder os maaskee en hæderfuld Seir over hans Navns Fjender. Lader os derfor attraae Helgenernes Skjæbne, og lader os søge at deeltage i deres Arbeider. Hvad dem angaaer, som ikke have et stærkt og kraftigt Legeme, lad dem hjælpe de andre med deres Penge, for at de, hvis de ikke nu kunne være Deeltagere i Korsfarernes Daad og Udførelsen af deres ædle Løfte, idetmindste maae en Dag kunne dele Lønnen med dem.« Efter at Esbern Snare havde holdt denne Tale, blev det fastsat, at Korstoget skulde forkyndes med Basuner fra alle offentlige Pladser og prædikes i alle Kongerigets Kirker. Den store Absalon, der var Esbern Snares Broder og Nordens Primas, understøttede med sit Ords uhyre Myndighed den hellige Faders Opmuntringer; fra alle Dele af Riget indfandt sig da snart talrige Korsriddere, som brændte efter at slutte sig til de Tog, der forberededes til det hellige Land. Blandt disse Korsbrødre var der en Fyrste af Blodet[1]) og femten af de

[1]) »Nepos regis Danorum.« Itin. Ricardi regis. l. I, kap. XXXI, Stubbs Udg. S. 74. Det var maaskee Valdemar Valdemarssøn,

Ypperste iblandt Lehnsmændene. Efterretningen om Jerusalems Indtagelse udbredte sig snart fra Danmark til de andre Lande i Norden, og det almindelige Vidnesbyrd, som indeholdes derom i de skandinaviske Aarbøger[1]), der almindelig ere saa korte, viser hvad Virkning dette Budskab frembragte i de tre Kongeriger. Naturen syntes iøvrigt at forene sig med Kirkens Rædsler; ildevarslende Jertegn opfyldte Himlen, og Folkene i Norden, der ængstede sig for Nærmelsen af Aaret 1200, ligesom om det skulde være det sidste af de store Aarhundreders[2]) hemmeligheds-fulde Cyclus, troede i de oprørte Elementers Forstyrrelse at see Tegn paa Guds Vrede, der var forbittret over Menneskenes Forbrydelser og Fordærvelse[3]).

Nordmændenes Deeltagelse i det tredie Korstog.

Ulykkeligviis søndersledes Norge paa den Tid af Borgerkrige. En uægte Søn af Sigurd Mund d. 2den ved Navn Sverre Sigurdssøn, som var Folkepartiets Mand og i henved ti Aar havde været anerkjendt som Konge, var det, uagtet haardnakkede Kampe, ikke lykkedes at seire over

---

Knud d. 6tes Broder, eller Grev Albert af Orlamünde, der var en Søn af Knuds Søster Sophie (s. Suhm IX, 48, VII, 418). Korsridder Aage, Søn af Stig Hvide, som vi længer hen ville nærmere omtale, var rigtignok en Brodersøn af den danske Konge; men først tre Aar efter den, som nævnes i Itinerarium Ricardi, ankom han til det hellige Land; han var dernæst Neveu af den afdøde Kong Valdemar d. 1ste og ikke af den regerende Konge.

[1]) See de skandinaviske Aarbøger ad ann., og især deleshed SS. RR. Danic., I, p. 164, 179, 242, 341, 389; II, p. 167—171, 436, 524, 622; III, 67—69, 306; IV, 288, SS. RR. Suec., I, I, 48. Annales Izlenskir, ad ann. (Antiq. russes, II, 375), Saga Gudmundar hin elzta, kap. XIV; Gudmundar Saga Arásonar (Biskupa Sögur, I, p. 432, II, p. 2), o. s. v.

[2]) Aarhundrederne hos de gamle Skandinaver, der undertiden brugte et Slags Duodecimal System, vare af en dobbelt Art: de smaa Aarhundreder paa hundrede Aar, og de store paa hundrede og tyve Aar.

[3]) See kap. II hos den Unavngivne fra Børglum, hvor Forfatteren skildrer det dybe Indtryk, Erobringen af Jerusalem frembragte i Norden.

Lehnsmændenes og Geistlighedens idelig gjenopvaagnende Modstand. Sverre, som var en af de tappreste og dygtigste Regenter i Norden, var af en simpel, ukjendt Herkomst. Hans Moder Gunhild[1]) havde været Tjenestepige hos Sigurd Mund d. 2den, og Barnet, hun paastod ved ham at være Moder til, havde først vundet Tilhængere ved Gunhild's Tilbagekomst fra en Pilgrimsreise, hun havde foretaget til Rom, i den Hensigt at erholde sin Søn anerkjendt af Paven. Sverre, der var bleven opdragen af sin Farbroder, Biskoppen paa Færøerne, var allerede indtraadt i en geistlig Orden. Han forlod derpaa den geistlige Dragt og reiste til Norge, for der at gjøre sine Rettigheder gjældende. Den Modtagelse, han i Begyndelsen fik der, havde været saa lidet opmuntrende, at da han det følgende Aar, 1177, havde seet sig tvungen til at tye til den svenske Jarl Birger Brosa's Hof, havde han ifort sig Korset, og da han med al Magt vilde begive sig til Orienten, var han kun bleven holdt tilbage ved sine Tilhængeres Paapassenhed, der bestandig holdt Øie med ham[2]). Da han Aar 1178 var kommen tilbage til Norge i Spidsen for »Birkebenerne«, som udgjorde det demokratiske Parti, som vi have seet fremstaae nogle Aar tidligere, havde han tilsidst besluttet sig til at opslaae sin Bolig i den nordlige Deel af Landet, men den første Halvdeel af hans Regering skulde kun frembyde en lang Række af Oprør og indvortes Krige. Det var en Umulighed, at enten Sverre midt under de Bryderier, som Landaristokratiet og hans Riges Geistlighed paaførte ham, eller at hans Fjender, der vare altfor op-

---

[1]) Gunhild havde senere ægtet en Færinger ved Navn Unas Kambare, hvis Descendenter ville optræde længer hen.

[2]) Sverres Saga, kap. IX (Fornm. Sög. VIII, p. 23).

tagne af den Kamp, de førte imod ham, kunde tænke paa at udruste et Korstog. Det er først senere, saaledes som vi ville faae det at see, at Levningerne af de gamle Lehnspartier, efter at være blevne overvundne og adspredte, kastede sig, af Mangel paa noget Bedre, ind i de fra et Tog til Orienten uadskillelige Eventyr. Det er imidlertid muligt, at et vist Antal Nordmænd, i Aaret 1187, har forenet sig med de danske Korsfarere, som vi lidt længer hen ville faae Leilighed til at omtale. Det er i det mindste hvad der forsikkres af en unavngiven italiensk Forfatter, der, henimod Aar 1200, skrev en Fortælling om det tredie Korstog, efter at have forudskikket et kortfattet Udtog af Kongerne af Jerusalems Historie, og som endvidere synes at have været tilstede ved Beleiringen af Sct. Jean d'Acre. »Faa Dage, fortæller han, efter at Beleiringen var begyndt, ankom der flere Danske, Nordmænd, Gother, Franker og andre Beboere af Øerne, beliggende mellem Landene i Nord og Vest; det var, siger han endvidere, en stridbar Æt, Folk af høi Væxt, bevæbnede med tveæggede Øxer og fulde af Foragt for Døden; de vare ankomne ombord i det Slags mindre Skibe, som man kalder Snekker[1]). Dette Ord Snekker, disse tveæggede Øxer[2]), hele denne Beskrivelse med eet Ord passer altfor vel paa de christne Vikinger,

---

[1]) »Nam diebus paucis evolutis, (Accon) venerunt Dani, Northmanni, Gothi, ceteræque gentes insularum, quæ inter occidentem et septentrionem sitæ sunt, gentes bellicosæ, proceræ corpore, mortis intrepidæ, bipennibus armatæ, navibus rotundis, quæ Snecchiæ dicuntur, advectæ.« Hist. brevis de occup. et amiss. Terræ sanctæ (hos Eccard. Corp. Hist. Med. ævi, II, p. 1351). Det er dette Kildeskrift, som Pippin fra Bologne har optaget i sin Oversættelse af Skatmesteren Bernhard. Man finder det ligeledes i Ystoria Frederici og i Chronica Urspergensis af Burchard fra Biberach.

[2]) See ovenfor S. 71 & 72.

til at man et Øieblik skulde betænke sig paa at oversætte Krønikeskriverens »Northmanni« ved »Nordmænd«, og antage, at nogle i Norge udrustede Skibe have taget Deel i det tredie Korstog. Man har ligeledes meent, at Richard Løvehjertes Krigshær indeholdt et Hjælpekorps, der var kommet fra de norske Kolonier i Storbritanien, enten med Kongen selv, eller ombord i den Flaade, der i Marts 1190 forlod England og først naaede Richard i Messina (d. 14de September[1]). Kongeriget Man og de skotske Øer havde, ifølge Opfordringer (1189[2]) fra Balduin, der var Erkebisp i Canterbury, leveret et vist Antal Korsfarere[3]); det vilde følgelig ikke være umuligt, at det Samme kunde have været Tilfældet med Ørknøerne og Færøerne, og at der iblandt de elleve Konger, hvis Tilstedeværelse blandt Richards Ledsagere et Øienvidne, Guy af Bazoches, fremhæver uden at navngive dem, har kunnet optræde en eller anden skandinavisk Høvding fra de skotske Øer[4]), ved Siden af Kongen af Irland og Kongen af Wales[5]). Til de Fortællinger, som de Folk, der vare ombord i Skibene, meddeelte ved deres Tilbagekomst til Norden, maatte man i saa Fald henføre de temmelig omstændelige Enkeltheder, som ere optegnede

---

[1]) Roger de Hoveden, udg. af Savile, S. 668; Bened. Petroborg, udg. af Hearne, S. 559; Joh. Brompton, udg. af Twysden, col. 1175.

[2]) Giraldus Cambrensis, Itiner. Cambriæ, II, ch. VII (Camden, Anglica, p. 866).

[3]) Id. II, ch. XIII, p. 877.

[4]) Det er netop hvad Ricobaldo af Ferrara, som desværre er et ellers mistænkeligt Vidne, ikke betænker sig paa at bekræfte. »Ricardo essendo entrato in mare, insieme ... il duca delle lontane isole degli Orcadi, il conte de Cornubia, e quello d'Islanda. »Istoria Imperiale (Muratori, SS. RR. Ital., IX, col. 401).

[5]) »Cum rege Ricardo fuit unus rex de Hibernia, unus de Wallia ... per omnia fuerunt undecim reges.« (Guid. de Bazochiis, ap. Alberici Novimonast. Chronicon, udg. af Leibnitz, p. 390).

i de islandske Aarbøger[1]) om Beleiringen af Sct. Jean d'Acre. Vi maae imidlertild tilstaae, at hidtil har man ikke fundet noget oldnordisk Vidne, som i klare Ord har bekræftet den unavngivne Italieners Udsagn.

Svenskernes Deeltagelse i det tredie Korstog.

Hvis vi fra Norge gaae over til Sverrig, finde vi, paa den Tid Jerusalem blev indtagen, Kongeriget i Besiddelse i flere Aar af dyb Fred under en Søn af den hellige Erik, Knud Erikssøns Scepter, og det maa siges, at aldrig maaskee, saalænge Korstogene have varet, vil Landets indre Tilstand være fundet gunstigere for et Togs Udrustning til det hellige Land. De indfødte Kritikere, og deriblandt endogsaa de strengeste, henføre derfor til dette Tidspunkt en idetmindste undtagelsesviis Deeltagelse af de Svenske i Orientens hellige Krige. Kan man være enig med disse Kritikere i deres Gisninger eller deres Bekræftelser, og i dette særegne Tilfælde forandre den almindelige Mening, vi i Begyndelsen have udtalt med Hensyn til den næsten bestandige Fraværelse af denne Bestanddeel af den skandinaviske Stamme i Korsfarernes Række? Skal man, med en svensk Krønikeskriver fra det 16de Aarhundrede, ved Navn Johannes Magnus[2]), antage, at Kong Knud Erikssøn, ifølge Pave Clemens d. Tredies og Erkebisp Peter af Upsala's indstændige Opfordring, iførte sig Korset Aar 1188, og kun ved Døden blev forhindret i at fuldbyrde et Løfte, hvortil Pave Honorius d. 3die skulde have hentydet tredive Aar senere i et Brev til Kong Erik Læspe[3]). Man kan

---

1) Isl. Annalar, ann. 1287—1191.
2) Joh. Magnus, Gothorum Sveonumque Hist., XIX, kap. X, Rom. Udg., p. 611.
3) »Absit ut post terga remaneat, quæ præcedere (Suetia) consuevit, quæ pro Domino multa onera sustinuit.« Diplomatarium Suecanum, n°. 219.

visselig antage, at fra Sverrig, ligesom fra de andre Egne i Norden, foretog mere end een enkelt Pilgrim paa den Tid Reisen til det hellige Land: Runeindskrifterne, hvorpaa Sverrig synes at have Eneret, og om hvilke vi snart skulle udtale os, lade i den Henseende ingen Tvivl tilbage. Det er ligeledes tilladt at troe, at mere end een svensk Korsfarer reiste ud af Landet for at slutte sig til de store Tog, som den Gang forberededes i Tydskland, og at Ordet »Goti« hos den unavngivne italienske ovenfor anførte Forfatter betegner Gother fra Sverrig, med andre Ord Svenske, saafremt man antager, at dette Ord virkelig er det oprindelige Udtryk, som er brugt af Krønikeskriveren, og ikke skal ombyttes med »Scoti, Skotlændere«[1]), der er en forandret Læsemaade, som forekommer i nogle Haandskrifter, og som ganske vilde tilintetgjøre Værdien af det paaberaabte Vidnesbyrd; men i ethvert Tilfælde synes det ikke, at der i den Hensigt at befrie de hellige Steder, er i Aaret 1189, mere end før eller senere, dannet i Sverrig noget Tog, bestaaende udelukkende af egentlig saakaldte Svenske, eller af Indvaanere fra Upland eller Götaland. Den unavngivne italienske Forfatter er i Virkeligheden af alle Korstogenes latinske eller orientalske Krønikeskrivere den eneste, som omtaler til en hvilkensomhelst Tid de Svenskes Nær-

---

[1]) Læsemaaden »Scoti« tilhører nogle nyere Haandskrifter, der dog ere korrektere end det, der opbevares i Pommersfeldt, som Eccard har benyttet. See den tydske Roman om Landgrev Ludvig den Fromme, Ludwig's des Frommen Kreuzfahrt, V. 550 (Hagen's Udg., Leipz. 1854, p. 19), som i Oversættelsen af det paagjældende Sted, bruger Ordet Schotthen:

»In qvamen vil der Thenen, Frisen,
Normane, Schotthen, vn noch me,
Von allen landen alvm die se,
Werlich tzu strite gar,
Sie qvamen in Cristes ere dar,« etc.

værelse i det hellige Land. Man træffer vel i et Vers i de af Monachus fra Florents[1]) forfattede Tetrasticher Ordet »Suetis«, men Stedet, hvor dette Ord forekommer, synes, ifølge det eneste nu bestaaende Haandskrift af Digtet, at maatte læses ganske anderledes[2]). Det maa endelig bemærkes, at intet Kildeskrift, intet samtidigt svensk Mindesmærke[3]) bekræfter Forudsætningen om de Svenskes Tilstedeværelse ved Beleiringen af Sct. Jean d'Acre. Det er følgelig sikkrere, i Mangel af Dokumenter, der ere mindre Tvivl underkastede, end Stedet hos den unavngivne italienske Forfatter, endnu Intet at bekræfte eller forkaste, naar Spørgsmaalet er om, hvorvidt der skal indrømmes det tredie af Nordens Folk en Plads i Historien om Skandinavernes Deeltagelse i Korstogene[4]).

...e Danskes ...tagelse i det ...je Korstog.

Der staaer iøvrigt endnu tilbage at omtale de Danske, hvem vi ville faae Anledning til at tillægge en stor Andeel i de Tog, som paa den Tid udgik fra Norden. Her fattes det ikke paa Øienvidner, og hvis Noget kan bringe Historieskriveren i Forlegenhed, saa er det selve Antallet af de Beviissteder, som de samtidige latinske Krøniker frembyde, og ved at sammenholde disse Steder bliver det klart, at

---

[1]) Quos instanter dimicans pellit in Turonem.
Suetis victi (sic), Frisones sustinent agonem.«
(Herold, Belli sacri Continuatio, Basel. ed., 1560, p. 233).

[2]) Haandskriftet fra Bamberg, hvori læses: »Sneccis vecti.«

[3]) I en for nogle Aar siden opdaget Runeindskrift (Saleby-Dagsnæs), havde man troet at læse Navnet paa en svensk Kvinde, der skulde være bleven dræbt foran Sct. Jean d'Acre; men denne Fortolkning er nylig bleven bekæmpet og gjendrevet. See Liljegren, Runurkunder, p. 32.

[4]) Det er mærkeligt, at den eneste orientalske Krønikeskriver, som omtaler de Svenske, nemlig Armenianeren Gregorius Dgha, nævner dem netop kun for at beklage deres Ligegyldighed ved Jerusalems Fald 1187. [Greg. Dgha, i Digt om Jerusalem. v. 523 (Hist. armén. des Crois, p. 822)].

de Danske ikke alene befandt sig ved Beleiringen at Sct. Jean d'Acre, men overtoge der endogsaa en betydningsfuld Rolle. For det Første see vi et stort Antal af dem deeltage i de Tog, som i Aarene 1188 og 1189 efterhaanden droge fra Tydskland til Orienten ad Landeveiene. Henrevne af den Veltalenhed, som udfoldedes af Biskoppen i Strasborg, havde de tydske Baroner, som paa Rigsdagen 1187 befandt sig forenede i denne By, iført sig Korset. Keiser Frederik d. Første, som havde ledsaget sin Fader Conrad paa det andet Korstog, havde den følgende Vinter paa Rigsdagen i Mainz (1188) erklæret, at han vilde i egen Person anføre Toget. De tydske Korsfarere, som først vare sammenkaldte i Nürnberg (1188), forenede sig det paafølgende Aar i Regensburg, og den keiserlige, talrige og veludrustede Krigshær begav sig paa Veien, i Tillid til en med Grækerne høitidelig afsluttet Traktat. Man veed, at flere danske Riddere fulgte Keiseren; uden Tvivl vare de blandede mellem de Tropper, som anførtes af Biskoppen af Osnabrück, Greven af Holstein, Adolph d. 3die af Schaumburg og Grev Christian den 2den af Oldenborg[1]). Men det var ikke denne Vei, som Fleertallet af de danske Korsfarere skulde vælge. En betydelig Flaade, der var bygget i alle Havne ved Nordsøen, skulde gaae under Seil fra Weserens, Ems's og Rhinens Mundinger; det er med denne Flaade, der var bemandet af Frisere og Nordtydskere, at de Danske skulde forene sig, for saaledes at danne et

---

[1]) See Suhm, VIII, p. 271. Endnu paa dette Sted nævner Ricobaldo de Ferrare i l'Istoria Imperiale en fabelagtig dansk Konge, hvem han tillægger Overbefalingen over en Deel af de tydske Korsfarere, hvortil slutte sig 4000 Ryttere og 2000 Fodfolk fra Danmark (Muratori, IX, p. 385); den samme Konge deeltager i Beleiringerne af Sebasta (?), p. 387, af Iconium, p. 390, og døer i Lille-Asien, p. 393!

af disse af blandede Nationaliteter sammensatte Tog, der udgjøre, som det allerede er fremhævet, Danmarks sande Rolle i Korstogenes almindelige Historie. En temmelig mærkelig Kjendsgjerning, som vi finde anført af Saxo Grammaticus, synes desuden, netop at regne fra dette Tidspunkt, at skulle idetmindste umiddelbart knytte sig til disse Tog.

Søridderligt Forbund dannet i Roskilde imod Sørøverne.

Saxo[1]) underretter os om, at for at lægge en Tømme paa de Udplyndringer, der foretoges af de hedenske Slaver omkring Østersøen, hvilke endogsaa tillode sig at hjemsøge Hjertet af de danske Øer, havde der i Roskilde henimod Aar 1160, dannet sig under Kirkens Auspicier et halvt religiøst og halvt krigerisk Forbund, et Slags søridderligt Broderskab eller Ordenssamfund, hvis Formaal det var at bevogte Kysterne, at holde vaagent Øie med de hedenske Sørøvere, at bekæmpe disse, og at søge ganske at udrydde dem af de Have, som de pleiede at forurolige. Denne Samfundsorden, som Saxo kun betegner under Navnet Piratica[2]), men hvis besynderlige Statuter han har opbevaret os, havde meget snart erhvervet en stor Vigtighed; et stort Antal Indvaanere i Sjælland havde sluttet sig til Ordenen, og kort før det tredie Korstog havde den, under Krigen mod Venderne, ydet Kong Valdemar d. Store og Erkebiskop Absalon de betydeligste Tjenester. Hvorvel man om denne Piratica uheldigviis ikke har andre Meddelelser end dem, som skyldes Saxo[3]), seer man dog, at der fra dette Sam-

---

[1]) See Saxo, k. XIV, Müller's Udg., S. 687.

[2]) Et tilsvarende dansk Ord troe vi at finde i hvad der paa den Tid benævnedes: »Vikingers Gilde.«

[3]) De nyere Historieskrivere have, uden at det vides af hvad Grund, kaldet dette Forbund »Milites Roskildenses.« See Vedel, p. 209 o. følg.; Suhm VI, 95, 160; VII, 41, 162, 379; Pontoppid., Ann.

fund af Søkrigere, der havde dannet sig med det Formaal at føre et bestandigt Korstog imod Slaverne, ikke var langt til Udrustningen af en Flaade, rettet imod de Vantroe i Orienten, — at der endvidere er Grund til at antage en vis Forbindelse mellem de to Kjendsgjerninger, — endelig, at hvis man af Mangel paa Meddelelser ikke kan tilskrive den i Roskilde dannede Piratica Ordningen af det Sø-Korstog, som vi ville faae at see udgaae fra Danmark til det hellige Land, saa kan man imidlertid ikke negte, at denne Piratica jo dog var en Institution af en saadan Beskaffenhed, at den maatte hjælpe og lette deslige Udrustninger.

Det dansk-frisiske Tog fra 1189. En af 55 Skibe bestaaende Flaades Afreise.

Hvorledes det nu end forholder sig, saa var allerede fra 1188 betydelige Forberedelser blevne udførte i Danmark. Clemens d. 3die, som ikke havde opgivet den af Gregorius d. 7de begyndte Forkyndelse af Korstogene, og som nylig havde udgivet et Slags Lovbog for Korstoget[1]), henviser i December 1188 Orientens Keiser, Isaak[2]) Angelus, for at tilskynde ham til at deeltage i den hellige Krig, til de Danskes Exempel, »der allerede havde udrustet halvtredsindstyve Fartøier til Korstoget.« Det næste Aar om Foraaret var Toget færdigt, og fra alle Nordsøens Kyster satte det sig i Bevægelse; Indvaanerne i Lübeck, Bremen og Hamborg, de Danske i Slesvig og Jylland, Beboerne af Ditmarsken og Friesland, af Köln og Lüttich, og, hvis man skal troe den Unavngivne, som vi nylig have paaberaabt os, tillige et

---

Eccl., I, 251, og især Münter, Undersøgelser om Ridder-Ordenerne i Danmark, S. 21—26. Man har henført til Piratica et vist Antal ubestemte Mynter, der ere afbildede i det danske Myntværk, t. II, pl. VIII, 1—9.

[1]) Clemens d. 3die, Decret. ap. Baron. Ann. Eccles., XIX, p. 590.

[2]) »Frisones quoque et Danos L triremes et XII Flandrenses instruxisse.« Ep. Clementis III ad Isaacum (Reussner, Epistolæ Turcicæ. Francf., 1598, in—4°, p. 16).

Antal Nordmænd og maaskee ogsaa Svenskere, vare de første som begave sig paa Vei, i et Antal af ti eller tolv tusind Mand. Deres Reise varede længe; efter at have seilet langs med Hollands og Flanderns Kyster, hvor deres Exempel bestemte et stort Antal Korsfarere til at udruste Skibe og ligesom dem at tage Veien til Strædet ved Gibraltar, ankom de d. 15de Marts til Sandwich[1]), der var en lille Havn i England, som synes at have været en Samlingsplads for Korsfarerne. De gik derfra under Seil til Galicien, og efter ti Dages Førløb, gik de iland i Ferrol, hvorfra de toge hen at forrette deres Andagtsøvelser i Sct. Jago de Compostella; men Indbyggerne toge imod dem med Steenkast, paa Grund af det udspredte Rygte, at de kom for at rane den hellige Apostels Hoved[2]).

omst til Portal. Alvors ...iring og Indtagelse.

Saasnart de, henimod d. 1ste Juni, vare ankomne til Lissabon, erholdt de af Kong Sancho d. 1ste nogle Galeiskibe, der kunde veilede dem langs med Spaniens Kyster, og de besluttede derpaa at tage hen og beleire Albur (Alvor), der var en befæstet By, som nylig var anlagt af Maurerne paa Kysten af Algarve, for at beskytte vigtige Plantager, som befandt sig der i Omegnen. Ved Korsfarernes Ankomst, flygtede Indvaanerne fra Landet ind i Staden, men denne blev snart erobret med Storm, og den dansk-frisiske Hær, som skaanede

---

[1]) Anonymi Narratio de Itinere Navali, de eventibus deque rebus a Peregrinis Hierosolymam petentibus MCLXXXIX, fortiter gestis,« p. 5; en Krønike, som Aar 1839 var bleven gjenfunden af Ridder Costanzo Gazzera. See Gazzera's Memoire (Acad. i Turin, 1840); endvidere Reiffenbergs Memoire (Acad. i Bruxelles, 1841), og især de af da Sylva Lopez (Acad. i Lissabon, 1844).

[2]) Annales Colon. Max. (SS. RR. Germ. XVII, p. 796). Jvf. Anonymus de Itinere navali, udg. af da Sylva, p. 11 & 13; Abu Mohammed Salih (udg. af Tornberg, p. 191); Hercolano, Historia de Portugal, II, p. 29.

hverken Alder eller Kjøn, lod de ulykkelige Indvaanere, fem tusind sex hundrede i Tallet, springe over Klingen, hvorefter de bemægtigede sig en uhyre Masse Guld og Sølv, og omskabte Staden til en Dynge Ruiner. Derfra drog Flaaden hen at hærge Kysterne af Algarve, hvor den bemægtigede sig en Mængde Saracenere, der bleve bragte i Fangenskab, og endelig ankom den til Strædet ved Gibraltar, under Ledsagelse af portugisiske Skibe, der først forlode den ved Indløbet til Middelhavet[1]).

Ved Udseilingen fra Strædet ved Gibraltar, er det rimeligt, at den danske Flaade, ligesom senere den engelsk-tydske, der fulgte efter den, er seilet langs med Kysterne af Catalonien, Frankrig og Italien, og at den derefter ankom til Messina, hvor Korsfarerne fra Syd samlede sig fra alle Kanter. Mere end fem hundrede store italienske Fartøier og et uendeligt Antal mindre Skibe vare samlede i Havnen ved denne Stad, hvorfra de overførte til det hellige Land Pilgrime, Levnetsmidler og Penge, der ankom fra det vestlige Europa[2]). Den danske Flaade traf der Flandere, som vare reiste overland gjennem hele Europa, for at gaae ombord i Calabrien[3]). En Herre af adelig Byrd, ved

Ankomst til Messina. Jakob af Avesnes.

---

[1]) I hele denne Fortælling have vi fulgt Annales Colon. Max. (SS. RR. Germ., XVII, p. 794), der bekræftes af den unavngivne Forfatter i de Itinere navali (udg. da Sylva, pp. 11—13). Jfr. Annales Stadenses (SS. RR Germ., XVI, p. 351).

[2]) »Et eodem anno applicuerunt ibi naves et bursæ plusquàm quingentæ, exceptis galeis et cursoriis, qui multæ fuerunt et statim revertebantur in Apuliam, ut plus afferrent, videlicet homines et victualia.« (Bened. Petrob., ed. Hearne, p. 573; Rog. de Hoveden, ed. Savile, p. 663; Joh. Brompton, ed. Twysden, col. 1164). Tilstrømningen til Messina af Pilgrime var saa stor, at man fra Juul 1189 at regne, maatte foreskrive bestemte Regler for deres Afreise (Annal. Colon. Max. SS. RR. Germ., XVI, p. 794).

[3]) »Porro nostri milites, Jacobus scilicet de Avesnis, Hellinus dapifer et multi alii diversæ dignitatis per Apuliam incedentes, mare trans-

Navn Jakob af Avesnes anførte dem; det var en af Medlemmerne af Huset Avesnes, som talte berømmelige Deeltagere i alle Korstogene, og som i det 13de Aarhundrede besteg den flanderske Throne. Jakob af Avesnes, som Anchin's Annaler sammenligne med en af Makkabæerne[1], og som Itinerarium Ricardi ligner »med Achilles for sin Tapperhed, med Hector for sin Klogskab, og med Regulus i Ærlighed[2]«, var ledsaget af Flanderns Overlandfoged, Hellin af Wavrin, og af Kjernen af Adelen fra Flandern og Hennegau. Korsfarerne fra Norden, som ingen Anfører[3]) havde, anmodede ham om at stille sig i Spidsen for dem, hvorpaa de droge videre, henimod Begyndelsen af August. De danske Skibe, der vare lettere, erholdt snart Forspring. Jakob af Avesnes og hans Ledsagere, der befandt sig om-

---

eunt.« Sigeb. Gemblac. Contin. Aquicinct. (SS. RR. Germ. VI, p. 425).

[1]) »Uni Machabæorum comparandus«; Annales Aquicinctini (SS. RR. Germ., XVI, 505). Jfr. Chronic. S. Bertini (Martène, Thes. Anecd., III, p. 678).

[2]) »Vir trina profectione præditus, in consiliis Hector, in armis Achilles, in fide Att. Regulo comparandus.« Itin. Ricardi, I, kap. XXVIII, ed. Stubbs, p. 65.

»Jehan d'Avesnes, un haut home
»Pieux et plein de bon escienz.«

(Guiart, Royaux lignages, v. 1319, t. I, p. 76).

[3])
Hi (Frisones) sulcatis fluctibus æquoris Hispani
Ad urbem acephali venerant Messani,
Ubi ducem statuunt, sicut viri sani,
De Avienis Jacobum, licet essent Dani.

Monachus, Tetrasticha (ed. Herold, p. 233). Jfr. Meyer, Annales Flandriæ, l. VI, p. 56; Sozomenus Pistoriensis (Tartinius, SS. RR. Ital., I, p. 59). P. Mortier (Belgæ in Bellis sacris, p. 84) nævner med Urette Hertug Otto af Geldern som Anfører for Dano-Friserne; denne Hertug fulgte med Ludvig fra Thüringen (Arnold, l. c.).

bord i fem svære, stærkt ladede Skibe[1]), kunde kun i lang Afstand følge den nordiske Flaade, og kom først en Dag efter denne i Sigte af det hellige Lands Kyster[2]).

Latinerne fra Palæstina vare lidt efter lidt komne ud af den paniske Skræk, som Nederlaget ved Tiberias og Indtagelsen af Jerusalem havde indjaget dem. Det modige Forsvar af Tyrus, hvor Conrad af Montferrat havde Overbefalingen, og af Tripolis, hvor en ukjendt spansk Kriger, kaldet den grønne Ridder, havde indsluttet sig; Ankomsten endelig af Hjælpetropper, sendte fra Kong Vilhelm af Sicilien, havde gjenopreist Modet hos de Christne og standset Saladins seirrige Fremrykning. Kongen af Jerusalem, Guy af Lusignan, som med Nød og Neppe var undgaaet at falde i de Vantros Hænder, besluttede at slaae et stort Slag ved at gjenerobre Ptolemaïs, der var den vigtigste Havn i Palæstina, og som efter Slaget ved Tiberias var kommen i Saracenernes Vold og derefter var af disse bleven omdannet til en frygtelig Fæstning under Emiren Karakoush Boha Eddin's Ledelse[3]). Det var d. 28de August 1189, paa den hellige Augustins Navnedag, at den latinske Armee, understøttet af Pisanernes Flaade, kom og beleirede Byen; et første Stormløb, som tre Dage derefter blev uforsigtig foretaget, blev med Tab tilbagedrevet, og Saladin, som i al Hast var ilet til fra Schalih, hvilken han

Acres Beleiring.

[1]) »Princeps de Avense, nomine Jacobus, cum v magnis navibus, »armatis viris et victualibus pæne onustis.« Arnold. Lubec. III, k. XXXVI, p. 356.

[2]) »Nocte postea postquam Frisones et Dani appulerant, Jacobus de »Avenis littus optatum contigit.« (Itiner. Ricardi, l. c. See Anonymi de Bello contra Salahadinum gesto Elegi, p. 679 o. følg. (Mst. fra det keiserlige Bibl., Supp. lat. n⁰, 11340, fol. II, v⁰).

[3]) Den samme, der nylig havde opført Murene om Cairo (see Raynaud, Bibl. des hist. orientaux des Croisades, IV, p. 246.

beleirede, lavede sig til selv at indslutte med sine talløse Horder de Beleirendes lille Armee, og opslog sin Leir paa Høien Ktsan, Sydost for Staden.

Den dansk-frisiske Flaades Ankomst til Acre. Slaget d. 14de September.

I omtrent fjorten Dage havde Armeerne staaet overfor hinanden; Saladin, der troede sig vis paa Seiren, ventede paa sin Broders Ankomst for at gjøre ham deelagtig i samme, da der i Horizonten viser sig en talrig Flaade, som i en viid Udstrækning fylder Havet med sine Seil. Den franske Fortsætter af de Optegnelser, der skyldes Vilhelm af Tyrus, fortæller, at det var Saladin, som fra Høiden af Bjerget, hvor han underholdt sig med Karakoush, først blev Flaaden vaer. »Saladin var tilhest, fortælles der, og da han blev Skrogene vaer, henvendte han sig til en Admiral, der hed Caracois, for at høre hans Mening derom. »Det forekommer mig, sagde Saladin, at Frankerne ere blevne taabelige, de opføre jo Taarne i Havet.« »Herre! svarede Caracois, det er Skibe, som komme Frankerne til Hjælp[1]).« Med Sindet fuldt af Bitterhed[2]) over dette Svar, begiver Saladin sig tilbage til sin Leir og opgav Haabet om nu at knuse den lille, latinske Hær. De Christne, der vare leirede paa den ligeoverfor liggende Høi, vide paa deres Side ikke, om de skulde vente godt eller ondt af den store Mængde Skibe, de saae komme, og Mandskabet ombord i Skibene see heller ikke uden Ængstelighed de mange Telte, som vare opreiste paa Kysten. Endelig gjenkjender man paa begge Sider Frelsens Tegn; Glædesskrig gjenlyde da fra Strand-

---

[1]) »Diva, il me semble que li Francs sont fol, que il font lor torz dedenz la mer.« — »Sire, dit Caracois, ce est le secors qui vient as Francs.« — Estoire de Eracles, liv. XXII (Historiens des Croisades, II, p. 127). Den Fortælling derom, som indeholdes i Conquista de Ultramar, er kun lidet afvigende derfra. Chronique de Flandre et des Croisades (Smet. III, 589) stiller Saladin paa Voldene om Acre.

[2]) »In amaritudine cordis anima ejus contabuit.« Arn. Lub. l. c.

bredden, og Latinerne begive sig næsten ud i Bølgerne for at tage imod de nye Korsfarere. Dette foregik d. 10. September 1189 [1]). Conquista de Ultramar tilføier, at Maurerne modsatte sig af al Magt Korsfarernes Landgang, men at de bleve adspredte og jagede paa Flugt [2]). Disse uventede Bundsforvandte vare de dansk-frisiske Pilgrime, som vi have tabt af Sigte siden de forlode Sicilien tillige-

---

[1]) »Nostri de supercilio montis venientes vident et tam læta sperare, »non audent. Quin et ipsi qui veniunt castra quæ spectant habent »suspecta, sed propius Christianæ professionis prospectis insignibus, »clamor hinc inde tollitur. Læta pietas in lachrymas effudit »undique concurrens: et fluctibus insiliunt obviam processuri.« Itin. Ricardi, I, XXVII, ed. Stubbs, p. 64.

[2]) La Conquista de Ultramar, l. IV, c. CLXXXIX, p. 579. Krønikernes Vidnesbyrd om den dansk-frisiske Flaades Ankomst til Acre ere overordentlig talrige. See: Contin. Aquicinct.; Annal. Stadenses; Annal. Egmund; Reinerius Leodiensis; Annal. Aquicinct.; Lambertus parvus; Annal. Marbacenses, Annal. Colon. Max. (Pertz, SS. RR. Germ., VI, p 433, XVI, p. 350, 470, 505, 650, XVII, p. 104, 548, 794); Ludwigs d. Frommen Kreuzfahrt, V. 538—569, 3575—3580, pp. 18—19, 119; Burch. Biberac., p. 229; Arnold. Lubec., l. III, c. XXXVI, p. 356; Dietmar fra Lübeck, udg. af Grautoff. p. 68; Reinier de Snuys (Swertius, I, p. 75); Chron. S. Bertini, c. XLV, p. 3 (Martene Th. Anecd. III, col. 675); Bernard. Guidonis Vita Clem. III.; Sicard. Cremon.; Pipin. Bonon., c. CLXXI (Muratori, III, p. 479, VII. p. 606, 806); Sozom. Pistor. (Tartinius. SS. RR. Ital., I, p. 59); Chronicon Altissiod., ed. Camusat, p. 73; Chron. Turon. (Martène, Amp. Coll., p. 1031); Vinc. Bellov., Specul. Hist., liv. XXVI, c. XLVIII, p. 1202; Guill. de Nang., ed. Geraud, II, p 94; Oliv. Schol., Hist. Reg. Terræ Sanctæ, k. LVIII; Anon. de Amiss. Terræ Sanctæ (Eccard, Corpus Hist. Med. Ævi, II, pp. 1351, 1389); Jacob. de Vitr. Hist. Orientalis, l. I, k. XCVIII; Mar. Sanutus, Secr. Fid. Crucis, III, X, c. III, (Bongars, I, p. 1120, II, p. 126); Anonym. de Bello, c. Salah. gesto, l. c.; Monachus, l. c.; Itiner. Ricard, l. c.; Rad. Cogghes, Chron. Anglic. (Martène, Ampl. Coll., V, 574); Galth. de Hemmingford (Gale, II, p. 530); Roger de Wend., ed. Coxe, II, p. 434; St. Nersès de Lampron (Dulaurier, Chron. Arménienne, p. 327); Michel [Syreren] (Petermann, Beitr. z. d. Gesch. d. Kreuzz., p. 149)

med Jakob af Avesnes; »det var Folk, fortæller den unavngivne Forfatter til Itinerarium Ricardi, hvilke Fødeegnens Strenghed meddeelte en ualmindelig Legemsstyrke, og som, i Besiddelse af en kæmpestærk Legemsbygning, et ubetvingeligt Mod og en glødende Tro, vare i høi Grad skikkede til Krigen [1].« De bleve modtagne med Begeistring i de Christnes Leir, og hos det Øienvidne, fra hvem vi nylig have laant denne Skildring af deres Æts Eiendommelighed, maa man læse det Indtryk, som deres uventede Ankomst frembragte [2]. De indtoge en Stilling Syd for Staden, der saaledes befandt sig omgiven omtrent paa alle Sider. Emiren Karakoush, som nylig havde ladet Fæstningsværkerne om Acre opføre, og til hvem Saladin havde betroet Stadens Forsvar, frygtede derfor ogsaa for at komme til at mangle Levnetsmidler; han forlangte desaarsag gjentagende, at man skulde søge at bryde gjennem de Christnes Rækker og gjenoprette Forbindelsen mellem Staden og den muselmanske Leir. Saladin bestemte sig altsaa til at angribe de Beleirende. Det var en Fredag, d. 14de September, at han pludselig kastede sig over Korsfarernes Linier; Emiren Karakoush opnaaede paa sin Side, efter en haardnakket Kamp, at gjennembryde Latinernes Forskandsninger imod Nord, langs med Strandbredden, hvor Gravene endnu ikke vare fuldendte. Titusind Christne bleve paa Valpladsen, og Staden blev igjen forsynet med

---

[1] »Hanc classem Dani moderantur et Frisones, quos ab Aquilone progressos rigor nativus exasperat et ad bellum triplex aptat commoditas; artus scilicet proceri, mens indomita et fidei fervor devotus.« (Itiner. Ricardi, c. XXVII, ed. Stubbs, p. 64, 65). Pontoppidan, som anfører dette Beviissted (Gesta Danorum, I, p. 51), henfører det til en unavngiven Forfatter, som han kalder Aquilensis abbas (?).

[2] Itiner. Ric., l. c.

Levnetsmidler; men snart forandrede Korsfarernes Stilling sig endnu engang fuldstændigt. En betydelig Mængde Pilgrime, som i September Maaned vare gaaede i Land i Tyrus, viste sig foran Staden d. 23de September; det var Korsfarere fra Champagne og Burgundien, der anførtes af Erkebispen fra Besançon, Thierry af Montfaucon, og med dem fulgte Bagtroppen af den keiserlige Armee, der var kommen gjennem Italien til Sicilien og derfra tilsøes til det hellige Land; i Spidsen for disse Tydskere befandt sig Grev Otto af Geldern med sine Frislændere, Landgrev Ludvig d. 3die af Thüringen og Pfaltzgreven af Saxen; tilligemed deres egen Krigshær, medbragte de desuden fra Tyrus Marquis Conrad de Montferrat, som de, uagtet hans yttrede Uvillie, havde formaaet til at komme og kæmpe ved Siden af Lusignan. De Beleirende, som saaledes ved denne uventede Hjælp saae sig betydelig forstærkede, sluttede deres Linier tættere sammen og snart udstrakte de sig, langt stærkere end nogensinde, fra den ene Strandbred til den anden, uden at lade nogen Forbindelse tilbage mellem Staden og Saladin.

Syd for Byen lod Jakob af Avesnes og Korsfarerne fra Norden grave dybe Forskandsninger fra Havet indtil Bjerget Mahumeria, langs med Floden Belus, som de ledte bort fra dens sædvanlige Løb, for at berøve de Beleirede deres Vandforsyning[1]); med Træ af deres Skibe, som de havde sønderhugget, byggede de Palissader for dermed at forstærke deres Leir; med deres Skibsseil dannede de Telte; Leiren blev indrettet som en By[2]); Borgerne fra Lübeck

Den holsteenske Prinds Adolf 3dies Ankomst (d. 23de September). Stadens Indslutning.

[1]) Estoire de Eracles, l. c.

[2]) Arnold Lubec., l. III, c. XXXVI, udg. af Bangert, p. 356; Rog. de Hov., udgivet af Savile, p. 663; Bened. Petrob., udg. af Hearne, p. 573; Johan Brompton, udg. af Twysden, col. 1164.

og Bremen, der befandt sig ved Hæren, og Folkene fra Norden, der vare ankomne lidt sildigere (d. 23de Septb.) med Grev Adolf d. 3die fra Holsteen[1]), byggede et Hospital og en Kirke, for deri at optage de saarede tydske Soldater; dette var den første Begyndelse til den teutoniske Ridderorden[2]). Den øvrige Deel af Kredsen om Sct.-Jean d'Acre blev blokeret med en Række befæstede Leire lig den, som Folkene fra Norden havde anlagt; de italienske Korsfarere besatte den nordlige Deel af Staden; Franskmændene toge Plads paa Høien Musard, og Kongen af Jerusalems Tropper, der støttede sig til Thoron, udstrakte sig indtil den høire Bred af Belus og til de Danskes Leir; imod Nord, laae Skibene fra Pisa, imod Syd blokeredes Havnen af Resten af den skandinaviske Flaade.

Taget d. 4de Oktober. Da de Christne saaledes havde gjort deres Stilling næsten uindtagelig, besluttede de at tilbyde Sultanen et

---

1) »Per quosdam cives Bremenses et Lubecenses qui cum Adolfo comite de Holstein transfretantes.« Annal. Hirsaug. ad ann. 1192 (Trithemius, p. 159). See Annal. Marbacens.; Annal. Egmundani, l. c. Annal. Noves. (Mart., Ampl. Coll., IV, 565); Wendisches Chronik, ed. Grautoff, p. 438; Hermann Corner (Eccard. II, 793); Chronica Slavica (Lindenbrog, SS. RR. Germ., p. 205). See Afhandlingen af Bachem i Justi Vorzeit, 1839, p. 69, Adolf d. 3die, som havde fulgt Frederik Barbarossa (Ansbert, l. c. hos Wilken. IV, App., p. 95), var ikke tilstede ved Beleiringen af Acre. Efter at være ankommen til Tyrus med Hertugen af Schwaben, reiste han næsten strax igjen derfra tilbage til Okcidenten og lod sine Ledsagere forblive i Orienten (Arnold, IV, c. VII, p. 392; jfr. Mooyer, zur Chron. d. Gesch. Adolfs III (Nordalbingische Studien, V, 248).

2) See om Oprindelsen til d. tydske Ridderorden Narratio de Primordiis Ord. Teuton. (SS. RR. Prussic. I, p. 220, 227); Petr. v. Dusburg, I, cap. I; Nikolas v. Jeroschin, v. 330—470; Olivai. Chron. (SS. RR. Pruss., I, p. 27—30, 307, 675); Chronijck v. d. Duystch. Oirden, c. XLVIII (Matthæus, Vet. Ævi Analecta, V, p. 650); Dudik, Deustche Ord. Münz-Sammlung, p. 42 o. følg., Melle, de Itin. Sacris Lubecensium, p. 11, og min Udgave af Monachus (Lyon, 1866 8°), p. xlij-xlv.

Slag, og d. 4de Oktober overlode de Bevogtningen af deres Leir til Korsfarerne fra Norden og til Jakob af Avesnes, hvorpaa de satte sig i Bevægelse og opstillede sig paa Sletten i Slagorden. Synet af de to Krigshære var ærefrygtindgydende; foran Kongen af Jerusalem bare fire Riddere Evangeliernes Bog. Kampen var en af de mindeværdigste i Korstogenes Historie og tillige en af de blodigste; de latinske og arabiske Krønikeskrivere have efterladt os rørende Skildringer af samme; i tolv Timer, paa en udstrakt Linie af to Miil, leverede tohundrede tusind Krigere hinanden en haardnakket Kamp; to Gange havde de Christne Overhaand, og de forskrækkede Emirer flygtede til Tiberias, men Higen efter at gjøre Bytte frembragte Uorden blandt Korsfarerne, der allerede vare trængte ind i den fjendtlige Leir. Saladin, som igjen vandt Overhaand, drev dem atter tilbage og opnaaede at trænge ind i Kongen af Jerusalems Forskandsninger, der bevogtedes af Jakob af Avesnes og Korsfarerne fra Norden; det danske Hjælpekorps udholdt ene hele Angrebet; Jakob af Avesnes undgik kun Døden ved at en ukjendt Ridder opoffrede sig og afstod ham sin Hest, hvorved han selv mistede Livet; et uhyre Antal Korsfarere forbleve paa Valpladsen, og hvis Saladin havde benyttet sig af sin Seir, vilde det have været ude med Beleirernes Krigshær, men forskrækket over Latinernes Modstand, forlod han den følgende Dag sin Leir ved Thoron og førte sin udmattede Hær tilbage til Høiderne ved Karuba[1]).

---

[1]) Næsten alle Okcidentens Historieskrivere have sammenblandet Slagene d. 14de September og d. 4de Oktober. Man maa desangaaende holde sig til hvad der fortælles os af de østerlandske Historieskrivere, saasom af Emad Eddin, Boha Eddin, Ibn el-Athir (Bibl. des Croisades, t. IV, p. 245—253); Abulfeda (Histor. arabes des Crois., I, p. 66); Abu Schamah (Wilken, Gesch. d. Kreuz., IV, p. 84, 86).

ikomst af en Nepos af de nskes Konge.

De Christne trak igjen Veiret. I det samme Øieblik (d. 4de Oktober) da det frygtelige Slag blev leveret, modtoge de iøvrigt nye Forstærkninger. Først kom der syv og tredive flanderske, engelske, tydske og bretanske Skibe[1]), hvilke nylig, under Anførsel af Castellanen af Brucke og Geoffroy af Grenville, havde seiret i Portugal og der erobret Silves; derefter ankom, ledsaget af firehundrede Ryttere, Kongen af Danmarks unavngivne Nepos[2]), om hvem vi have talt ovenfor, og som man, uden det udtrykkelige Vidnesbyrd i Itinerarium Ricardi, vilde have været fristet til at stille i Klasse med den fabelagtige Svend, der omtales af Albert af Aken; endelig kom Greverne af Bar, af Châtelleraut, af Gien, Blois og Apulien, Marquien af Ferrara, Erkebispen af Pisa og en Mængde andre fornemme Herrer med deres Vaabenmænd. De tomme Pladser i den christelige Hær bleve udfyldte, Forskandsningerne udbedrede og midt under uafbrudte Kampe mellem de Christne og de Vantro, Kampe i hvilke Jakob af Avesnes og hans Vaabenfæller toge en berømmelig Andeel[3]), fortsattes Beleiringen indtil d. 11te

---

[1]) See Fortællingen, der ovenfor er anført om de engelsk-tydske Korsfareres Reise og Bedrifter: Anonymus de Itinere navali (ed. da Sylva, p. I, 40); jfr. Annales Stadenses; Reinerius Leodiensis; Annales Marbacenses (SS. Rer. Germ., XVI, p. 351. 650, XVII, p. 104); Reinier de Snuys, p. 76; Chronic. Turonense, l. c.: Chronic. Autissiodorense, p. 92 (gjentagne af Vilh. fra Nangis og Vincent fra Beauvais); Itin. Ricardi, l. I, c. XXVII, ed. Stubbs, p. 65; Rad. de Diceto (ed. Twysden, col. 645) gjentag. af Rog. fra Wendower, udg. af Coxe, II, p. 44; Benedict af Peterb., udg. af Hearne, p. 567 og gjengivet af Roger de Hoveden, udg. af Savile, p. 659 og Jean Brompton, udg. af Twysden, col. 1166; Egg. Beningha, c. LVIII (Matthæus, Vet. Ævi Anal., IV, p. 105).

[2]) »Nepos regis Daciæ et Danorum magnates cum 400 Dacis.« Itin. Ricardi, c. XXXI, ed. Stubbs, p. 271; J. Brompton (Twysden, col. 1164); Benedict fra Peterb., udg. af Hearne, p. 573; Rog. de Hoveden, udg. af Savile, p. 663.

[3]) Man kan danne sig et Begreb om den Deel, Folkene fra Norden toge i Beleiringens Vaabenbedrifter, af den Plads, de udfylde i Ro-

Juli 1191, paa hvilken Dag den udmattede Stad overgav sig til Kongerne af Frankrig og England, som for to Maaneder siden vare ankomne i de Christnes Leir.

Jakob af Avesnes kæmpede indtil Slutningen af Beleiringen i Spidsen for de nordiske Korsfarere, og det er ikke utænkeligt, at de Forbindelser, som Philip August den Gang havde med de danske Hjælpetropper, der laae i Leir ved Siden af ham, have indledet og maaskee bestemt ham til det fjerne Svogerskab, som han to Aar senere (i August 1193) indgik med dem ved at ægte en dansk Prindsesse, den ulykkelige Ingeborg[1]; de danske Korsfarere fulgte iøvrigt ikke den franske Konge paa hans Tilbagetog. De forbleve hos Richard, i hvis Armee, som det ovenfor er sagt[2], man troer at de havde fundet Slægtninge fra Ørknøerne og Hebriderne, der fra September Maaned 1190 vare ankomne med Balduin fra Canterbury[3], og maaskee endogsaa Nordmænd, der først vare komne Aaret efter[4]. Jakob af Avesnes vedblev at staae i Spidsen for dem og tog med dem Deel i det glimrende Felttog, som Richard Løvehjerte førte imod Saladin; i et af sine Breve siger Richard om ham: »at han var Hærens Støtte[5].« Men disse sidste Kampe udtømte

De dansk-frisiske Korsfareres sørgelige Endeligt.

manen af Ludvig fra Thüringen. Ludw. d. Frommen Kreuzfahrt, v. 555, 562 og følg.; 2911, 3272, 4484, 5613—73, 6241, 6405, 6433, 7544.

[1]) Oprindelsen til dette Giftermaal er forbleven uvis. See Géraud: Ingeburge de Danemark (Bibl. de l'Ecole des Ch. II, 1, p. 6; Engelstoft, Philip August og Ingeborg; La Porte du Theil, Mémoire sur les Relat. entre la France et le Danemark.

[2]) See ovenf. p. 293.

[3]) Manusc. af Lambeth, n° 415, fol. 85. See Stubbs, Introd. to the »Itinerar. Ricardi,« p. CXVIII.

[4]) See nedenfor S. 406.

[5]) »Jacobus de Avenis, miles fide catholicus, et militari probitate strenuus, per plures annos ad servitium Dei, qvasi columna exer-

ganske den lille nordiske Hær; i Slaget ved Assur, d. 7de September 1191, blev Jakob af Avesnes, der endte som »Martyr for den Tro, han forsvarede[1]),« begravet i sin Hæders Glands med et stort Antal af sine Riddersmænd, og i det Øieblik, da der sluttedes Vaabenstilstand med Saladin, d. 10de August 1192, var der af de tolv tusind Korsriddere fra Norden, kun hundrede Mand tilbage, som vare i Stand til at føre Vaaben[2]). Selv Adolf af Holsteen[3]) havde for lang Tid siden forladt det hellige Land, og kort Tid efter ham vare de dansk-holsteenske Korsfarere vendte tilbage til Norden.

...t dansk-...ke Tog 1190.

Den Vaabenstilstand, Richard sluttede, bragte ikke, som man vel kan tænke sig, den Strøm til at standse, der vedblev at tilføre de latinske Krigshære deres idelig voxende Rekrutantal; Budskabet om Fredens Afslutning behøvede Tid til at udbrede sig i Europa, og nye Flaader ilandsatte imidlertid bestandig nye Korsfarere paa Lilleasiens Kyster.

---

citus exstitit.« Epistola Ricardi I, ap. Bened. Petrob. (D. Bouquet, XVII. p. 529). Jfr. R. de Hoveden, udg. af Savile, p. 688; Joh. Brompton, udg. af Twysden, col. 1213; Guill. Neubr., IV, c. XXIII (udg. af Engl. Hist. Soc., II, p. 71); Philip Mouskes's Krønike, v. 19620, t. II, p. 279; Ludw. d. Fromme Kreuzf. enkelte Steder. Itiner. Ricardi, l. IV, c. XX, udg. af Stubbs, p. 276; Roman de Richard Coeur de Lion (Richard Løvehjertes Roman), l. II, c. III, v. 5000, Weber's Udg., II, p. 197.

[1]) Annales Aquicinctini (SS. RR. Gall., XVIII, 543).

[2]) »Eos siquidem virtus prodiga et vitæ contemptior impetus tot et »toties subeundis objecere periculis, quod post multum urbe capta »vix viri c. de XII millibus superstites extitere.« (Itin. Ricardi, l. I, c. XXVII; Stubb's Udg. p. 269).

[3]) See om Adolf d. 3die Annales Novesienses, l. c., og Greverne af Schauenburg's Krønike ved Hermann af Lerbecke (Meibomius SS. RR. Germanicorum, I, p. 531). Jfr. Mooyer Zur Chronol der Reg. Gesch. Adolfs III, l. c.

Hvorvel Folkene fra Norden, formedelst de hellige Steders fjerne Afstand og Tilberedelsernes samvittighedsfulde Langsomhed, tidligere havde været de sidst ankomne Deeltagere i det første og det andet Korstog, havde de i det tredie Korstog taget en langt virksommere Deel, men desuagtet see vi dog endnu Hovedsværmen af de skandinaviske Korsfarere, der var den eneste, som i de lokale Krøniker har efterladt noget Spor, først ankomme efter at Krigen var endt og Freden sluttet; Fortællingen om disse Efternøleres Eventyr er bleven os opbevaret i et lille latinsk Værk[1]), som skyldes en unavngiven dansk Forfatter, der var født i Børglum i Jylland, blev Domherre i Præmonstratenser-Klosteret i Tønsberg, og senere Øienvidne til alle de Bedrifter, som han skildrer os[2]). Skjøndt dette nye Tog, som ved uventede Uheld saae sig standset i sin første Begyndelse, ikke har udøvet nogen Hovedindflydelse paa Palæstinas Skjæbne, afgiver det dog et Beviis mere paa den religiøse Tiltrækning, som den Gang udøvedes af Orienten paa Skandinaverne og den kristelige Stemnings Fremskridt i Norden, hvilken Stemning ved denne Leilighed og for første Gang opnaaede, ikke alene at samle under det samme Banner, Danske og Norske, der vare hinandens Rivaler, men desuden, ved de fjendtlige stridige Partiers Tilnærmelse, at

[1]) Dette Værk, som Aar 1625 blev opdaget af Kirchmann i Lübeck, er to Gange bleven trykt, 1ste Gang i Amsterdam, Janson, 1684, 2den Gang i t. V. af SS. RR. Danic., p. 341, 362, efter det Arn. Magnæanske Haandskr., N° 98.

[2]) See om denne Forfatter; Lange, Norske Klostres Hist., p. 80, 682; Petersen, Danske Literaturs Historie (I, p. 48, 49), og Munch, N. Folk. Hist. (IV, p. 223 og 1039), som vil, at den Unavngivne ikke er nogen anden end Thiódrek, Forfatter til Commentarius de vetustis regibus Norvagicis, der ogsaa er udgivet af Kirchmann (S. Indledningen, p. 7).

faae Sønnerne af Sigurds tappre Lehnsherrer til at antage som Anfører en under Felttoget opvoxen Kriger, der var født i Birkebenernes ringeagtede Række.

ilberedelser, retagne i Danmark. anske Anførere der Korstoget

Vi have seet, at femten danske Baroner, der havde modtaget særdeles Beviser paa den guddommelige Naade, havde, ved Udtrædelsen af Stænderforsamlingen i Odense, iført sig Korset, og derpaa ladet den hellige Krig prædike paa de offentlige Torve og i alle Kongerigets Kirker; at paa denne Opfordring havde talrige Korsfarere øieblikkelig givet Svar og derefter sluttet sig til Frieslændernes Flaade. Hvad de femten Baroner angaaer, da besluttede de, at indrette deres Tog med al mulig Udsigt til et heldigt Udfald, og derfor tænkte de først paa at bygge Krigsskibe, der vare store og stærke nok til at udholde en saa lang Reise. Uheldigviis medtoge disse Forberedelser en meget lang Tid, saa at Antallet paa de Forbundne, hvor høitidelig end den Ed havde været, som knyttede dem til hverandre, fandtes det næste Aar nedbragt fra femten til fem, deels paa Grund af Nogles overilede Afreise og deels formedelst Andres Forsømmelse eller Ligegyldighed. Det er de tilbageblevne fem Lehnsherrer, hvis Eventyr den unavngivne Domherre fortæller os. Næsten alle hørte de til en gammel fynsk, adelig Familie, i Slægt med Jomsborgs heltemodige Forsvarer Palnatoke, en Æt, der allerede har leveret os og endnu fremdeles vil levere os Navne paa saa mange danske Jorsalafarer. Først var det Aage, Søn af Stig Hvide[1]), der var en værdig Ætling af Erik og Bodil; Aage, der som ungt Menneske allerede var berømt for sine Bedrifter imod Venderne (1169), var paa sin Moder Margaretes Side en Neveu af Danmarks Kong Valdemar d. 1ste, og Svoger til Kong Carl

---

[1]) Hans Moder Ingrid var Absalons Søster.

d. 7de af Sverrig. Hans Fader Stig Hvitaleder, der, ligesom Erkebiskop Absalon og Esbern Snare, var en Sønnesøn af den gamle Fyrste af Rügen, Skjalm Hvide, havde under flere Regeringer beklædt den øverste Værdighed blandt Kongerigets Dignitarier. Alexander Petersson, der var en Brodersøn af Erkebiskop Absalon, og var en af de blandt de hedenske Slaver meest frygtede danske Krigere, havde forenet sig med sin Fætter om Udrustningen af et stort Skib. Derefter kom Aage, der var en af Jyllands gjæveste Herrer. Han var en Brodersøn af Toke eller Thrugot, Biskop i Børglum, som havde overtaget Ledningen af Forberedelserne til Toget og ved idelige Prædikener opretholdt Korsfarernes Iver. Aage havde sluttet sig til en Ridder ved Navn Skorre, der var en erfaren Sømand og i det Hele taget snild og driftig. Den fjerde var en rig Herre af adelig Byrd, og, ligesom Aage og Alexander, nedstammede han fra Palnatoke. Hans Navn var Peter Palne Hvides Søn; han havde ene villet bygge og udruste sit Skib. Den Sidste var endelig Svend Thorkilssøn, der, som man mener, var en Brodersøn af Svend og Eskild Svendsøn, hvis Død i det hellige Land vi tidligere have omtalt. Det var en Kriger, som var vel bekjendt blandt Nordmændene, hvem han havde villet paanøde en Konge efter sit Hoved, en vis Vikar, der var en foregiven Søn af Magnus d. 4de, og som først for et Aar siden var vendt tilbage til Danmark efter hans Tilhængeres Varbelgernes Nederlag ved Bristein, og hans Bundsforvandte[1]) Nordmanden Simon Kaaressøns Død.

---

[1]) Simon Kaaressøn, der var en norsk Baron hørende til det Sverre fjendtligsindede Parti og forvilst til Danmark, havde søgt Tilflugt hos Svend Thorkilssøn, og hemmelig understøttet der af Kongen af Danmark, havde han sammenrottet sig med Flere for at erholde en vis Vikar, hvis Fader var Dreier, anerkjendt som Magnus d.

En Riddersmand ved Navn Matthæus, der var videnskabelig dannet og frygtede Gud, hørte med til Svend Thorkilssøns Følge. Den hele Flaade bestod ved Afreisen kun af fire store Skibe[1]), der havde tolv hundrede Mand ombord. I den navnløse Forfatters Fortælling erstattes Beskrivelser, der vilde have været meget interessante, hvis Forfatteren havde fulgt de samtidige Sagaers simple Methode, af en bestandig Opbyggelsestale, hvori kun Togets meest fremtrædende Kjendsgjerninger af og til skinne igjennem. Det er paa den Maade, at han anvender mere end een Side til at beskrive for os Korsfarernes og deres Familiers hjerteskjærende Afsked, for derefter kun at anvende nogle Ord til at skildre os deres Reise. Korsfarerne havde valgt Hals i Jylland til deres Samlingssted. Derfra styrede de, i Foraaret 1191, til Skaane, for at medtage Erkebispen i Lund's Neveuer, Aage og Alexander. De Hjælpekorps, som leveredes af det danske Sverrig, hvorhen Levningerne af Sigurd d. 1stes Sønnesøns aristokratiske Parti havde søgt Tilflugt, da de bleve forviste af Kong Sverre, ledsagede de to Fyrster; derfra vendte man tilbage imod Nord og, efterat være seilet forbi Øen Læssø, gik man iland paa Eykerøerne eller Ekkerøerne ved Mundingen af Gøtha-Elven.

e danske Kors-
rere i Norge.
lf fra Lauvnæs.

Tre Mile ovenfor Eykerøerne hævede sig Kong-Helle[2]), der havde erholdt Berømmelighed ved de af Sigurd

4des Søn. Simon og Svend landede i Norge, 1189, og samlede et Parti, man gav Navnet Varbelger (Ulveskind); men de bleve overvundne og tilintetgjorte af Tønsbergerne ved Bristein (1190), hvor Simon Kaaresson og Vikar bleve dræbte; Svend blev derimod tvungen til i al Hast at vende tilbage til Danmark.

[1]) En Sætning hos den unavngivne Forfatter synes at lade formode, at der var et langt større Antal.

[2]) See ovenfor S. 249.

Jorsalafarer udførte Anlæg og ved sin vigtige Handel, men som nylig var bleven ødelagt af Venderne. Det var der, at tohundrede norske Riddere ventede, under Anførsel af den gamle Ulf fra Lauvnæs[1]), der var en fuldendt Kriger, en Sømand uden Lige og en af Kong Sverres første og trofasteste Reisefæller. Som simpel Nybygger fra Nordland, havde Ulf forenet sig med Sverre, da denne Konge i Aaret 1178 var, som landflygtig Høvding for et ødelagt Parti, taget hen at hverve nye Tropper i den nordlige Deel af Kongeriget. Hans Tapperhed og hans Klogskab havde hævet ham op til første Rang blandt Birkebenerne; fra 1181 havde han Sæde i Fyrstens Raad og anførte Flaaden i Søslaget ved Nordnæs; han var en Skræk for Heklungerne[1]) og for Magnus Erlingssøns høie Aristokrati, der af Ringeagt havde givet ham Tilnavnet Borgersønnen (Thorparson). Ulf havde bragt Orden og Lydighed tilveie blandt Bjergboernes, de saakaldte Birkebeners, blodige Skarer, hvis frygtelige Bedrifter kun vare at ligne ved de styggeste Episoder i Frankrigs Bondekrig. Sverre, der for en Deel skyldte Ulf Besiddelsen af en længe omtvistet Krone, havde ikke viist ham den Taknemmelighed, som Ulf vilde have kunnet vente. Forviist til et fjernt Amt (Ranafylki)[2]), følte den gamle Birkebener sig overflødig og maaskee forladt og tilsidesat; han havde derfor nærmet sig til Lehnsherrerne,

---

[1]) Lauvnæs, som nu hedder Løvnæs, var en Gaard i Nordlandene i Nærheden af Skringøerne, ved Mundingen af Namsen (Halnø-Sogn, Fosnæs's Distrikt i Nummedalen i Throndhjems Stift).

[2]) Heklungerne vare Tilhængere af Kong Magnus d. 6te, som var en Søn af Korsridderen Erling. — See Munch, IV, 107. Navnet Heklunger (Folk i Kappe) havde sin Oprindelse fra en folkelig Historie.

[3]) See om Birkebenerne i Slutningen af det 5te Kapitel, p. 262.

som han saa ofte havde beseiret, og da han saae, at der ikke længer i Norge var Udsigt til Kamp, havde han, ved Efterretningen om Jerusalems Fald og de Danskes Forberedelser, iført sig Korset. Saasnart Korsfarerne ankom til Konghelle, traf de følgelig Ulf allerede for lang Tid siden reisefærdig og ventende utaalmodig paa dem. Hans Skib, der næst efter Kong Sverre's »Mariesuden« var det berømteste i Norge, laa til Ankers paa Floden. Det havde sex og tyve Par store Aarer og kunde rumme tohundrede Mand[1]); det bar Navnet Vidsjó (tager Eder iagt), og det havde allerede været med ved flere Seirvindinger. Ulfs Sammenkomst med de danske Baroner var i høi Grad imødekommende, og selv Svend Thorkilssøn, som ganske nylig havde følt Vægten af Birkebenernes Arm, betænkte sig ikke paa at forlige sig med Ulf under Forhold, der vare deres politiske Anskuelser uvedkommende. De danske Baroner, som satte tilside al Forfængelighed hidrørende fra Fødsel eller Æt, overlod Kommandoen til Ulf, som den, der i hele Norden var anseet for den dygtigste Sømand, og ombord i hvert af deres Skibe erholdt de en indfødt Styrmand, der skulde veilede dem langs med Norges farlige Skjær.

Korsfarerne i Tønsberg og Bergen.

Snart blæste der en gunstig Vind, som førte Flaaden imod Nord op til Tønsberg, hvor den løb ind. Denne By var det kongelige Hovedsæde i det sydlige Norge, og den unavngivne Forfatter meddeler os en meget omstændelig Beskrivelse af den. Korsfarerne standse der nogle Uger

---

[1]) Ulf havde i Konghelle kun 200 Riddersmænd med sig, hvilket forudsætter i det mindste et Antal af 400 Mand, men den Unavngivne siger udtrykkelig, at han ved sin Afreise fra Bergen anførte flere Skibe.

for at afhjælpe det Mangelfulde, som Ulf's store Erfaring havde fundet i Skibenes Udrustning. Tillige sende de til Kong Sverre, som den Gang opholdt sig med sit Hof i Opslo, en Deputation, der skulde bringe ham Underretning om deres Ankomst og deres fuldkomment fredelige Hensigt, hvilket ikke var en overflødig Forsigtighed, thi Ulf's Forening med Overhovedet for Varbelgerne og Brodersønnerne af Kongens personlige Fjende, Erkebiskop Absalon[1]), hvilke alle vare væbnede til Krig og ombord i en anseelig Flaade, kunde let vække Mistanke hos Kong Sverre og paadrage Toget fra dets Begyndelse Vrede og Utilfredshed hos en Fyrste, der var lidet tilgængelig for religiøs Begeistring. Lykkeligviis opstod der intetsomhelst Misforhold; Kongen tog venligt imod de Deputerede; saasnart disse derpaa vare komne tilbage, gik man paany under Seil, og ved Udseilingen af Skagerak, gik man iland paa Seløerne, der ere beliggende ved Norges sydlige Pynt. Hvorfor Toget ikke derfra seilede lige ned til Kanalen mellem Frankrig og England, men derimod dreiede pludselig op imod Bergen, hvilket siden blev Aarsag i alle Korsfarernes Ulykker, det er et Spørgsmaal, som uvilkaarligt paatvinger sig Læseren. Den unavngivne Forfatter vil, at denne pludselige Beslutning er bleven tagen af alle Anførerne i Forening og i den Hensigt at raadføre sig med Sverre, »der var en Fyrste, udmærket ved sine dybsindige Raad og vel hjemme i Erfaringernes Bog.« Da Korsfarerne nylig havde forladt Omegnen af Opslo, hvor Sverre opholdt sig, uden at de den Gang i mindste Maade tænkte paa at benytte

[1]) Erkebisp Erik af Throndhjem var en af Anførerne for det aristokratiske og geistlige Parti, der stod fjendtlig sindet overfor Sverre, og denne Erik var tillige en personlig Ven af Absalon, som oftere havde understøttet ham med Guld og dansk Indflydelse.

hans udmærkede Raad, er det meget sandsynligt, at den snedige Ulf og den uforbederlige Svend vare blevne enige om et eller andet pludseligt Overfald paa Bergen, til Bedste for de Overvundne og maaskee for en eller anden Prætendent, som man havde i den Anledning skaffet tilveie. Hvorledes det nu end forholdt sig, vare de danske Korsfarere ikke saa snart komne til Bergen, før de yppe Strid med Nordmændene[1]), hvilket har til Følge, at der om Natten leveres en frygtelig Kamp gjennem Stadens Gader. De Danske bleve tvungne til at trække sig tilbage til Floruvágr eller Florvaagen i Nærheden af Byen, medens Ulf derimod forblev i Bergen, for der at oppebie Kongens Ankomst. Sverre, som var bleven ængstelig, især paa Grund af Korsfarernes besynderlige Reiseplan, havde skyndt sig, og den samme Nat, de Danske ankom til Florvaag, sneg han sig ubekjendt i en simpel Baad midt ind imellem deres Flaade, for at udspeide deres Planer. Det var iøvrigt nær kommet ham dyrt til at staae, thi Skildvagterne lavede sig til at berede ham alvorlige Vanskeligheder, og det var kun med Nød og Neppe, at det lykkedes ham at fortsætte sin Vei til Bergen. Det er rimeligt, at han ved sin Ankomst til Staden ikke følte sig fuldkommen beroliget med Hensyn til Korsfarernes Forehavende, thi han raadede dem indstændigt til ikke at overvintre i Norge; han ilede derefter med at skjænke sin gamle Modstander Svend Thorkilssøn fuldstændig Tilgivelse, og ved talrige Gaver tilkjøbte han sig Flaadens Afreise. Korsfarerne erholdt Levnetsmidler i Overflødighed og halvtredsindstyve Tønder saltet Smør for hvert Skib. Det lader til, at Ulf

---

[1]) »Dani in hac concursione plus deliquerant; quia matronam valde nobilem inhoneste minus contrectasse convicti sunt.« (Anon. de Profect. Danorum, p. 147).

derimod havde visse Grunde til at forlænge sine Reisefællers Ophold i Norge, idetmindste vilde han forøge Antallet paa sine Folk og fuldstændigere uddanne sine Skibes Rustning, thi da han havde sendt de danske Skibe forud med Ordre at vente paa ham ved Øen Stolm[1]) langt ude i Havet, bliver han tilbage mere end en heel Uge uden at lade høre fra sig. Kjede af denne Venten, bestemme Korsfarerne sig, efter lang Tøven, til at dele sig; det største Antal reiser videre, og kun Svend bliver tilbage for at vente paa Ulf. Endelig viser denne Sidste sig, og Svend gaaer under Seil fulgt af Ulf i en Dags Afstand. Et frygteligt Uveir, der er fortalt af den Unavngivne i den sørgelige Tone, som røber et Øienvidne, ventede imidlertid Korsfarerne i rum Sø; Skibene, som først vare afseilede, lykkedes det at redde sig ved at kaste hele deres Ladning overbord, men kun Faa iblandt dem naae Havn uden et eller andet Tab. Svends Skib, som blev haardere medtaget end de Andre, er i tre Dage og tre Nætter en Bold for det oprørte Hav. Kun den lærde Matthæus's Opmuntringer formaae at opretholde Sømændenes udmattede Kræfter; den fjerde Dag omsider kuldseiler Skibet, og af hele Besætningen undkommer neppe tredive Mand, som naae halvdøde Ditmarskens ugjæstfrie Kyster; lykkeligviis komme de andre Korsfarere dem til Hjælp, og efterat have taget det forkomne Mandskab ombord, forsyne de dem med Alt og gaae under Seil til Stavern[2]), hvor de ilandsætte dem.

Ulf og de norske Skibe, som vare vante til at pløie det om Efteraaret voldsomt oprørte Nordhav, havde i al *Ulf ankommer til det hellige Land.*

---

[1]) Skjøndt Bergen kun er tilgængelig fra Søsiden, adskilles den dog fra Oceanet ved et bredt Bælte af Øer og Skjær, hvoraf Stolm udgjør en Deel.

[2]) Stavern er beliggende ved Zuidersøen.

Ro fortsat deres Vei, og endnu det samme Aar ankom de til Palæstina, tidsnok for at kunne tage Deel i de Kampe, som paafulgte Indtagelsen af Acre, og hvor man antager, at Ulf fandt en hæderfuld Død ved Siden af Jakob af Avesnes. Hverken han eller hans unavngivne Reisefæller omtales oftere i Norges Historie; man mener imidlertid, at mere end een af dem begav sig til Constantinopel, for der at tage Tjeneste, og at der blandt dem var en berømt Væring ved Navn Reidar, som vi endnu en Gang ville gjenfinde i det hellige Land.

De danske Korsfarere begive sig til Jerusalem gjennem Tydskland.

De Danske, som Ulf havde forladt, følte sig kun lidet opmuntrede ved deres Søreises første Begivenheder, og efter at have holdt Raad i Stavern, besluttede de sig til at sælge deres Skibe, hvorpaa de, i December 1191, fortsatte Veien til Palæstina ad Pilgrimenes almindelige Vei, Rómavegr. Ankomne til Venedig, hvis Magt og Rigdomme den unavngivne Forfatter roser i høitravende Udtryk, kjøbe de andre Skibe, og først efter at have fristet nye Uheld, der blandt andet sætte Domherren af Børglum's følsomme Sjæl paa en haard Prøve, ankomme de omsider til Sct. Jean d'Acre i det Øieblik, da Kong Richard nylig havde sluttet med Saladin den Vaabenstilstand paa tre Aar, tre Maaneder og tre Dage, hvorom vi have talt, og da de hellige Steder paany havde aabnet sig for Pilgrimenes fromme Andagtsøvelser. De Danske benytte sig deraf til at reise fra Acre til Jerusalem, »nogle overland og andre tilsøes,« og under Beskyttelse af Freden, opnaae de at holde deres Bønner ved den hellige Grav, rimeligviis i Selskab med en af de tre Pilgrimshobe, om hvem der tales i Itinerarium Ricardi, og som efter Vaabenstilstandens Undertegnelse reiste, den ene efter den anden, hen at besøge de hellige Steder, under Anførsel af Andreas af Chavigny, Raoul Teisson og Hubert af

Salisbury[1]). Men Synet af den besmittede hellige Stad, af de ødelagte Kirker, af de fangne Christne, der vare belagte med Lænker og hensygnede under Svøben[2]), »fyldte deres Øine med Taarer og deres Hjerte med Bitterhed; især var deres Sorg stor, som nylig havde skuet det hellige Tempel i hele dets Hæders Glands[3]).« Under Beskyttelse af Saracenernes Garde begave de sig fra Jerusalem til Jordans Flod, hvorfra de dernæst vendte tilbage til Sct. Jean d'Acre; men mellem Englænderne og Grækerne var der opstaaet en fornyet Strid, som havde sit Udspring fra Richards Stridigheder med de saakaldte Griffoner[4]) fra Messina (1190). Englænderne antage de danske Pilgrime for Grækere og ville nedsable dem[5]); Richard, som overbeviser sig om Feiltagelsen, lægger sig mellem de Stridende, og frelser de Danske fra at blive opoffrede. De havde derefter gjerne villet forblive endnu nogen Tid i det hellige Land, for i Christi Tjeneste at føre Krig imod de Vantro, men da den nylig afsluttede Fred ikke lod dem noget Haab tilbage om at finde Leilighed til at gjøre Brug af deres Tapperhed, skiltes de ad, og nogle vendte tilbage gjennem Apulien og ad Romavegr, medens andre toge Veien over Constantinopel.

Den Unavngivne synes at have hørt med til de Sidste; Deres Tilbagekomst.

---

1) Itin. Ricardi, l. VI, c. XXXI, udg. af Stubbs, p. 432.
2) Jfr. Ricardus Divisiensis, ed. Engl. Hist. Soc., p. 78.
3) »Præcipue ab his qui eam prius viderant gloria et honore sublimatam.« Anon. de Prof. Dan., p. 168.
4) Disse Griffoner nedstammede fra en Blanding af den græske og muselmandske Race; de dannede dengang, ligesom nu, Hoveddelen af Befolkningen i Havnene i Levanten.
5) Maaskee fandtes der blandt Folkene, hørende til Aages Følge, gamle Væringer, der for at prale og gjøre Opsigt bare Grækernes Dragt og talte deres Sprog; et saadant Faktum vilde passe udmærket til Skandinavernes Sæder paa den Tid.

han taler med from Ærbødighed om de mangfoldige Relikvier, som man i Byzants bærer Ærefrygt for, og især deleshed om et værdifuldt Billed af den hellige Jomfru, der er udmærket malet og af Indvaanerne kaldes Eididera[1]): »hver Dag, siger han, bæres det i Procession fra det ene Kvarteer af Byen til det andet, indsluttet i et Relikvieskriin, kaldet Eudoxa. Hele Folket følger det da og opsender Virakskyer rundt omkring det; hver Tirsdag sætter en usynlig Magt det i Bevægelse med en vidunderlig Hurtighed, og det hellige Billed, som river den Geistlige, der bærer det, med sig, baner sig saaledes Vei gjennem den forbausede Mængde; ved dette Syn slaae Alle sig for Brystet og synge »Kyrie eleison.« Væringerne, som ere »Keiserens adelige Livgarde,« fremstille Pilgrimene for ham; han tager med al Ære imod dem, overvælder dem med Foræringer og søger at beholde dem i sin Sold; men Kjærligheden til deres Kvinder og Børn, som de have ladet forblive i Norden, taler høiere end deres egen Fordeel, og forsynede med gode Passer[2]), vende de tilbage gjennem Ungarn og det

---

[1]) Det er øiensynligt Anscoine, om hvem Robert fra Clary fortæller os: »que li Griu le portoient cascun de Mars a pourchession,« — som Venetianerne fordrede til Gjengjæld for deres Samtykke i Henrik af Flanderns Kroning — og som de, Aar 1206, vilde endogsaa bemægtige sig med Magt. See R. fra Clary, f. 127 r. col. 1 og f. 138 r. col. 2; Nicetas, Pariser-Udg., p. 243; Innoc. III, Epistolæ, l. IX, ep. 242, udg. af Migne, II, 1077, og vort K. 1, p. 89. Det var rimeligviis Digitria, et Billed af den hellige Jomfru, malet af S. Lucas, som man kan see endnu den Dag idag i Venedig, og som opbevaredes i Byzants i Kirken Hodegetria. Pulcheria, Marcians Hustrue, havde givet det til Eudoxia, Theodosius den Yngres Hustrue, da denne i Aaret 438 havde forladt Syrien, for at begive sig til Constantinopel. Jfr. Bandurius, I, p. 9, 24, II. p. 601.

[2]) »Litteræ dimissoriæ, quia per urbes munitissimas iter est exeundi.« Anon. de Prof. Dan., p. 171.

østlige Saxen, og ankomme, uden andet Uheld[1]), til Danmark i Foraaret 1193.

Det dansk-bremerske Korstog fra 1197.

Man kunde maaskee mene, at det tolvte Aarhundrede vilde være udløbet, uden at de Danske, der af saa mange paa hinanden følgende Tog til det hellige Land kunde føle sig udmattede, havde besvaret Pavernes nye Opfordringer og igjen begivet sig paa Veien til de hellige Steder. Imidlertid paastaae dog de fleste af Nordens Historieskrivere[2]), at flere skandinaviske Riddersmænd, ledsagede af et stort Antal Pilgrime, have taget Deel i det tydske Korstog, som prædikedes paa Coelestin d. 3dies[3]) Foranstaltning, og som siden iværksattes (1194) paa Keiser Henrik d. 6tes Bekostning[4]). Det er paa Rigsdagen i Worms, som holdtes d. 1ste November 1195, at de tydske Fyrster iførte sig Korset, og blaudt dem navnlig Hertugerne af Saxen, Brabant og Østerrig, Erkebisperne af Köln og Bremen, Biskopperne af Würtzburg og Regensburg, Landgreven af Thüringen, Pfalzgreven af Rhinlandene, og endelig Adolf af Holsteen, denne Sidste nemlig for anden Gang. Adolf d. 3die af Schaumburg, Greve af Holsteen, som, siden Krigen i Estland (1194), var bleven Kongen af Danmarks[5]) Lehns-

---

[1]) I Fortællingen af dette Tog have vi fulgt den »Unavngivne«, og have kun tilføiet om Korstogets fremragende Personligheder de Enkeltheder, som meddeles af Sagaerne og de danske Krønikeskrivere.

[2]) Vedel, Suhm, o. fl.

[3]) Epist. Coelestini III, 1193, 11te Januar; — 1195, 27de April, 25de Juni, 1ste August; — 1196, 2den Januar (Jäffe, Regest. Pontif. Num. 10405, 10526, 10544, 10546, 10561).

[4]) Epist. Heinrici VI, ap. Annal. Colon. Maxim. (SS. RR. Germ., XVII, p. 803—850).

[5]) »In deme jare des Heren MCXIV, do sande Conyng Knut en grot heer uppe die Heidenen in Estlande. Dar brochte hie greven Alve van Holsten die wart syn mann.« Bremisches Chronik. ad

mand, anførte et betydeligt Korps, bestaaende af Mænd fra Slesvig og fra Holsteen, foruden af fire hundrede Borgere fra Lübeck, som vare blevne henrevne af det Exempel, der gaves dem af Cantzleren Conrad, deres forhenværende Biskop og Korstogets Ordner. Han var en af de første, der afgik med den Hær, som Henrik d. 6te til Iværksættelsen af sine Planer førte med sig, da han drog ud for at erobre Sicilien. I Begyndelsen af Januar Maaned 1197 var Erkebispen af Cöln, Conrad af Wittelspach, reist til Orienten, og d. 25de Februar efterfulgtes han af Korsfarernes Fortrop, men det var først henimod Aarets Slutning (d. 1ste September), efterat Togets Hovedstyrke var stødt til Keiseren i Messina, at Grev Adolf og Cantzler Conrad gik under Seil, bagefter den øvrige Deel af Korsfarerne, der reiste lige til det hellige Land og ankom til Acre d. 22de September. Hvad Greven og Cantzleren angik, da naaede de først senere derhen, efter at de nemlig havde opholdt sig nogen Tid paa Cypern, for at overlevere Kong Amalric den kongelige Krone, som Keiseren sendte ham. Andre tydske Korsfarere, der havde sluttet sig til den ungarske Dronning, Margarete af Frankrigs Tropper, havde lagt Veien over Constantinopel. Men den største Deel af Folkene fra Norden havde tøvet længere med at afreise. Ankomsten til Danmark af en Legat ved Navn Fidantius, der var Cardinal med Tilnavn St. Marcellus, og af Paven var overdraget at reise til Norden, for at bilægge Kong Sverre's Stridigheder med den norske Geistlighed, havde endelig, i Aaret

---

ann. (Lappenberg, Gesch. Quellen. d. Erst. Bremen, p. 67). Jfr. P. Olai, Annales Danicæ (SS. RR. Danic. II, p. 258) og Chron. Luneburg (Eccard, I, p. 1398).

1197, bestemt dem til at forlade Nordsøen[1]). Lübeckere, Bremensere, Danske og Frieslændere, anførte af Hartvig, der var Erkebisp af Bremen, og Hertugen af Brabant, vare gaaede under Seil til Spanien, ombord i fire og fyrretyve Skibe[2]). De havde fulgt den samme Vei som Korsfarerne i 1187 og havde opholdt sig noget i Lissabon, hvor Biskop Don Sueiro havde givet dem en glimrende Modtagelse[3]). Derfra havde de styret Veien imod Strædet ved Gibraltar og vare tagne hen at beleire Silves. Denne Stad, som var de engelsk-flanderske Korsfareres stolte Erobring i Aaret 1189, men var bleven slet forsvaret af Rodrigo Sanchez, var efter to paa hinanden følgende Beleiringer omsider, i Aaret 1191, igjen falden i Hænderne paa Abu Abdallah, der var General over den marokkanske Keiser Yacoub al Manssours Krigshær, og Søn af Viziren, der Aar 1189[4]) havde maattet overgive Byen. Silves, som midt under Freden blev uventet angreben af de dansk-bremerske Korsfarere, blev erobret med Storm og ødelagt i Bund og Grund, »af Frygt for, siger Roger de Hoveden, at hvis man tilbagegav Kongen af Portugal den, han da skulde endnu ligesom første Gang

---

[1]) Munch, IV, 285. Angaaende Sverre's Stridigheder med den norske Geistlighed, eftersee Hurter, Gesch. d. P. Innoc. III, I, p. 203—210.

[2]) »Navalis autem exercitus sub Hartvico, archiepiscopo Bremensi, mare tenebant occiduum. In eo erant Dani, Phrysii, Bremenses, Lubecensesque, etc.« Krantz, Saxonia, p. 179. — »In ipso temporis articulo classis peregrinorum quam Dominus per tædiosissimam viam et longissimos tractus maris illæsam conservaverat, prosperis ventis et velis plenis, cum XLIV navibus ad Messanam, civitatem Siciliæ, cum gaudio applicuit.« Arn. Lub., V, ch. I, p. 431—432. Jfr. Chronicon Altissiodor., f. 92; Schaten, Ann. Paderbornenses, I, p. 903—909.

[3]) Annales Stadenses (SS. RR. Germ., XVII, p. 353); Krantz, Saxonia, p. 179; id. Vandalia, p. 178.

[4]) Hercolano, Historia de Portugal, II, p. 79, og da Silva's Anmærkninger til Anon. de Itinere navali, p. 96.

miste den paany[1]).« Jeg maa her tilføie, at det er til denne de danske Skibes Ankomst til Portugal, at man henfører de første Ægteskabs Underhandlinger, som nogle Aar senere endte med den portugisiske Kong Sanchez d. 1stes Datter Berengarias's Giftermaal med Danmarks Kong Valdemar d. 2den, som maaskee befandt sig iblandt Korsfarerne[2]). Fra Silves løb den dansk-bremerske Flaade ind i Middelhavet, hvorefter den i August ankom til Messina, og derfra ved Slutningen af Aar 1197 til det hellige Land, paa samme Tid, som den tydske Bagtrop. Fortroppen, som under Conrad af Wittelspachs Overbefaling i et halvt Aar havde kæmpet i Syrien, havde nylig, paa Grund af Garnisonens Uforsigtighed, tabt Jaffa; Ankomsten af disse nye Forstærkninger fyldte dem med levende Glæde, og de droge strax hen at beleire Beyruth. Mellem Tyrus og Sidon, ved Floden Wahr el-Kasmiesch, blev den muselmanske Krigshær tilintetgjort; Sidon, Laodicæa, Gibelet overgave sig til Latinerne, og snart derefter ankom fra en Kant den christelige Flaade og fra en anden Kant den seirrige Hær, og begge i Forening beleirede derpaa Beyruth. Byen gjorde saa at sige ingen Modstand, og Citadellet overgav sig til Korsfarerne, som Flaaden havde ombord, efter en kortvarig Beleiring, i hvilken Adolf og hans Mænd udøvede Vidundere af Tapperhed[3]). Men Korstoget, som begyndte under saa

---

[1]) »Timebant enim quod si eam tradidissent regi Portugallensi, ipse eam amitteret sicut prius fecerat.« Rog. de Hov. (udg. af Savile. p. 774). Jfr. Ann. Col. Max. (SS. RR. Germ., XVII, p. 805): Krantz, Saxonia, l. c.

[2]) Hercolano, II, 182. Antiquar. Tidsskrift, 1864, p. 24.

[3]) Arnold Lubec., V, ch. II, p. 432—434. See om dette Korstog, Estoire de Eracles, XXVI, c. XXIII—XXIV, XXVII, c. II—X (Hist. des Croisades, II, p. 210—212, 218—228); Annal. Stadenses; Annal. Marbac.; Ann. Colon. Maxim.; Ann. Brem.

lovende Forvarsler, fik en sørgelig Ende; efter en lang og frugtesløs Beleiring af Borgen Thoron, skilte Korsfarerne sig fra hinanden, da Efterretningen om Saladins Ankomst indtraf, og kort efter, ved Budskabet om Keiser Henrik d. 6tes Død, besluttede de tydske Fyrster at vende tilbage til Europa, for at være tilstede ved Valget af hans Efterfølger. Adolf af Holsteen begav sig igjen paa Vei tilbage til Norden[1]), og til Minde om de tre Korstog[2]), hvori han havde deeltaget, anbragte han Frelserens tre Nagler istedetfor Neldebladene i sit Vaabenskjold. Hartvig af Bremen vendte over Venedig tilbage til sin erkebiskoppelige Stad, hvortil han medbragte som i et Triumftog den hellige Annas Relikvier, Sværdet, hvormed Øret var blevet afhugget paa Malchus[3]), og desuden en Mængde kostbare Gjenstande, der hidrørte fra Plyndringen af Silves[4]). Det er rimeligt, at de Danskes Tilbagereise skete ad den samme Vei.

Udenfor de mere eller mindre talrige Tog, som Slutningen af det 12te Aarhundrede saae udgaae fra Norden til Orienten, have de skandinaviske Krøniker opbevaret os Navnene paa flere Pilgrime, som paa samme Tid reiste til

Danske og svenske Pilgrimsfarter ved Slutningen af det tolvte Aarhundrede.

og Hamburg (SS. RR. Germ., XVI, p. 353, XVII, p. 166, 305—309, 353, o. s. v.); Oliv. Schol. Hist. Reg. Terræ Sanctæ, c. LXIV (Eccard, II, col. 1395); Chron. Halberst. (Leibnitz, SS. RR. Brunsv., II, 139); Chron. Altissiodor, f. 94; Chron. Sampetr. (Mencken, III, 233); Iacob Vitr., Hist. Orient., I, ch. c.; Mar. Sanut., l. III, ch. X p. VIII (Bongars, I, p. 1124, II, p. 201); Sozom. Pistor. (Tartinius, I, col. 77); Otto Sanblas., ch. 42 (Muratori, VI, 899); Roger af Hoveden, p. 439.

[1]) Det skete saaledes, siger Hermann af Lehrbecke, Ridder af den hellige Grav. Jfr. Hermann Corner, Chronic. Luneburg., og Eccard, I. 1398, II, 793.

[2]) Det tredie Korstog var det, som 1194 blev foretaget imod Estland.

[3]) Ann. Stadenses, Ann. Col. Max. (SS. RR. Germ., XVI, p. 353, XVII, p. 853).

[4]) Ann. Colon. Max. (SS. RR. Germ., XVII, 805).

det hellige Land, men som synes ikke at have hørt med til de nævnte Tog. Det er i Danmark og Sverrig, at man finder disse enkeltstaaende Pilgrimsfarter, thi naar man undtager den berømte islandske Lovkyndige Gissur Hallsson[1]), hvis Reise til Orienten iøvrigt ikke er paalidelig[2]), omtale Sagaerne ingen norsk eller islandsk Pilgrim, der i den sidste Halvdeel af det 12te Aarhundrede er reist ene til Palæstina. I Danmark træffe vi derimod først Ridder Vinnid fra Banestrup, der for at udsone et Mord, begaaet paa et syv Aars Barn, paa hvilket han havde villet hævne sin Brodersøns ved et Ulykkestilfælde foranledigede Død, foretog tilfods med sin Hustrue en Pilgrimsvandring til det hellige Land og til Compostella, 1190[3]); derefter kommer, som der formenes, en Frille af Valdemar d. 1ste, ved Navn Tove[4]), der var Moder til Hertug Kristoffer af Jylland, og Heltinden i en af de berømteste nordiske Viser[5]); endvidere træffer man et Medlem af en navnkundig fynsk Familie, Johan Sunesøn fra Knardrup, der var Fætter til Aage, Stig Hvides Søn og den yngste Anfører for de danske Korsfarere

---

[1]) See om Gissur Hallsson, der havde efterladt en Beretning om sin Reise, hvilken nu er tabt, Hungurvaka, p. 2; Sturl. Saga, l. VI, c. V, t. I, p. 205; Vedel, p. 93; Finn Jonson, Hist. Eccl. Isl., I, 195; Safn til Sögu Islands, II, p. 26; Munch, III, p. 958, 1045; IV, 781, 1038; Olaf Tryggv. Saga (Oddr.), préf., p. 210; Fornm. Sögur. t. VIII, Fort., p. XXXII; Werlauff, Symbolæ, p 2.

[2]) Vi antage, at Gissur maaskee havde ledsaget Nikolaus fra Thingeyrar i Aarene 1150—1152. Men det er kun en simpel Gisning.

[3]) Visiones Godeschalchi Novimonast., c. XXVII (SS. RR. Danic., V, p. 374). Jfr. Suhm, VIII, p. 214.

[4]) »V. nonis martii obiit Tove peregrina.« Nekrolog. S. Michaelis Luneburgensis, p. 17 (Wedekind, Noten, III, IX. Jfr. id., II, p. 403). Knytl. Saga, c. CIX, CXXVII (Fornm. Sög. p. 357, 393).

[5]) See Grundtvig, Danske Folkeviser, III, p. 20—54.

fra Aar 1191. Denne Johan var en af Sunes syv Sønner fra Knardrup, én af disse syv Sunesønner, der som »uforfærdede Krigere«, og som »tappre og uovervindelige Stridsmænd«[1]) fylde med deres berømmelige Bedrifter alle samtidige Krøniker. Johan var ikke den mindst berømte af de syv og ansaaes for en af de høiest staaende Herrer i Danmark. Det var i Aaret 1197 at han reiste til det hellige Land, efter at han, til at bestride Udgifterne paa Reisen, havde af Gotfred, der var Abbed i Sorø, laant to hundrede Mark Sølv paa sin Eiendom i Alsted, der i Tilfælde af at Ridderen ikke skulde komme tilbage fra sin Pilgrimsreise[2]), skulde afstaaes til Munkene. Det var netop dette, der hændtes: Johan døde i det hellige Land, Aar 1202, i sin Helgenglands; han begravedes i Jerusalem, og da der var skeet flere Mirakler paa hans Grav, skrev Vogteren af den hellige Grav derom i Aaret 1203 til Kong Valdemar[3]), og til hans Ihukommelse lod man en Indskrift indhugge i Kirken i Sorø[4]). Den svenske Kantsler Kol[5]), der var Biskop i Linkøping, og »lige saa snild i Fredstid,

---

[1]) »Fortissimi bellatores«. (Chronologia Anon. Vet.) »Nobilissimi, strenuissimi et famosissimi pugnatores« (Ericus Olai). (SS. RR. Suec., I, I, p. 53. I, II, p. 50).

[2]) »Egregius vir Johannes, filius Sunonis, filii Ebbe, filii Skjalm Hvidæ, miles, Hierosolymam ex voto proficiscens accepit in mutuum a fratribus de Sora CC marcas usualis monetæ pro sumptibus ad iter et posuit monasterio in vadium curiam Alstathe (Alsted), etc.« Lib. dat. Lund. (SS. RR. Danic. IV, 478). See Suhm, VIII, p. 481, Kolderup-Rosenvinge, Bemærkn. om Panteret, p. 56, hvori man finder selve Kontrakten om Hypotheket. Vedel og Bring antage Johan for at være en Munk fra Sorø.

[3]) Suhm, VIII, p. 634; Lib. Don. Mon. Sorensis, (SS. RR. Dan., IV, p. 478).

[4]) SS. RR. Dan., IV, p. 570, hvor man finder Ordene i denne Indskrift, der nu er tabt.

[5]) Under Erik Knutsøn, d. 10de.

fortæller Riimkrøniken, som tapper i Krigen[1]),« reiste omtrent paa samme Tid til det hellige Land, for der at gjøre Bod for alt hvad stridende imod den af ham beklædte Embedsværdighed, hans voldsomme Karakteer havde kunnet henrive ham til at begaae. Man veed ikke, om han døde i Palæstina, hvorhen den biskoppelige Riimkrønike lader ham ankomme Aar 1196[2]); et Diplom[3]), som er undertegnet af ham, og dateret 1199, berettiger til at antage det Modsatte. Kirken i Linkøping, for hvilken han af den hellige Stol havde erholdt betydelige Forrettigheder, hensatte ham blandt Helgenerne[4]).

Indskrifterne. Vi ville ogsaa henregne Navnene paa de Pilgrime, der omtales deels i Indskrifterne, deels i de nordiske, geistlige Nekrologier, til Slutningen af det 12te Aarhundrede; af Mangel paa bestemte Angivelser formaae vi nemlig ikke at bestemme sammes nøiagtige Dato. I det forrige Aarhundrede havde man henført til Reiserne i det hellige Land et Antal latinske Indskrifter, der forekomme i Nordens Epigrafi, eller Samling af Indskrifter paa Mindesmærker; en strengere Kritik har af disse kun opbevaret os en eneste; det er Indskriften paa et Gravmonument,

---

1) »En fuldtaga man i örlig og frid.
»I hvilket som bäst torptis wid.«
(Link. Bisk. Rijm-Krønik, hos Benzelius, Mon. vet. Eccles. Sueogothicæ, p. 118, et not, p. 243).

2) »Omsider tog han sik pelegrimastaaf
»Och döde wid then helga graff.
»Widh iiij mindre an xijc aar
»Sidan Jhesus Gudzson födher war.«
(Link. Bisk. Krøn., l. c.)

3) Dipl. Suec., n⁰ 113.

4) See om Kol Vastovius, Vitis Aquil. udg. af Benzelius, p. 75. Reuterdahl, Sv. Kyrkans Historia, I, p. 166; Strinnholm, Sv. Folk. Hist., IV, 296; Lagerbring, Svea Rikes Hist., II, 278, 443; Rhyzelius. Episcoposcopia Sueogothica, p. 105.

som man for endnu neppe tyve Aar siden kunde læse i Kirken i Sorø, men som er gaaet tabt ved en ukyndig Istandsættelse af Mindesmærket. Man har for Resten opbevaret en temmelig nøiagtig Tegning af samme; paa Stenen var der afbildet en Munk i Pilgrimsdragt og omkring Figuren læstes en temmelig lang Randskrift, som var udgraveret i halvt ophøiet Arbeide og underrettede om, at denne Munk, der hed Jonas, havde to Gange tilbagelagt Veien til Jerusalem, tre Gange Veien til Rom og een Gang Veien til Compostella[1]). Hvad Runeindskrifterne angaae, hvilke iøvrigt alle tilhøre Sverrig, da finde vi for det første en, som upaatvivleligt maa henføres til en Pilgrimsvandring til det hellige Land; den er overeensstemmende med de Indskrifter, som tidligere ere anførte af Vester Stäke og Maes Hove. Det er først for nylig, at den er bleven opdaget i Såstad i Upland; der handles i den om en vis Eysten, som paa Tilbageveien fra det hellige Land er død i Grækenland; Monumentet er opreist for ham af hans Hustru Astrid[2]). En Indskrift ikke langt derfra[3]), hvis sammenslyngede Skrivemaade er af en dermed eensartet Form, synes at staae i nøie Sammenhæng med Indskriften i Såstad; den taler ligeledes om en Mand, der er død i Grækenland; uheldigviis bestaaer den kun i Brudstykker. De andre Indskrifter tale enten om Folk, der ligesom Ingvar og Harald, der vare Sønner af Tule fra Gripsholm[4]), ere døde i Sara-

---

1) »Abbati gratus famulus jacet hic tumulatus
»Jonas ablatus nobis, sanctis sociatus,
»Jerusalem repetit bis, ter Roman revisit
»Et semel ad sanctum transiit hic Iacobum.«
(Pontoppidan, Marmora danica, p. 155).

2) Dybeck, Svensk'a Run-Urkunder, II, p. 37—46.

3) Id., ibid.

4) Dybeck, Run-Urkunder, I, p. 24; II, p. 41. Jfr. Carl Säve, i Nord. Univers. Tidsskrift, III, p. 4.

cenernes Land efter at være reist igjennem Sicilien, eller efter at have, ligesom Fast fra Gredby[1]), Sumir fra Bönestad[2]) og en Unavngiven fra Dråpstad[3]), besøgt Asien; mere end fem og tyve ere udhugne til Minde om Folk, der ere døde i Grækenland[4]), og mere end to og tyve til Ihukommelse af Mænd, der have besøgt Orienten[5]). Desværre have vi ovenfor seet, hvor løse eller usikkre dette Slags Omtalelser ere, og hvad Værdi, man kan tillægge dem i Historien[6]). Vi nævne derfor her disse Indskrifter kun for Fuldstændigheds Skyld og med al det Forbehold, som Sagens Natur kræver.

Nekrologier. Til Slutning maae vi henvende Opmærksomheden paa, hvad der forekommer i de geistlige Nekrologier om de i det hellige Land Afdøde. Størstedelen af disse Meddelelser, som have deres Oprindelse fra Efterretningen om en eller anden from Gave eller fra Indstiftelsen af Kirketjenester eller Bønner til Ihukommelse af Hedengangne, ere i høi Grad sammentrængte, og besidde ingen anden chronologisk Betegnelse end Angivelsen af Maaneden, hvori Pilgrimene ere døde, uden Medtagelse af Aaret. Man veed imidlertid af det Tidspunkt, paa hvilket disse Aarbøger og disse Nekrologier ere nedskrevne, at Størstedelen af de Pilgrimsnavne, som de indeholde, maa henføres til den sidste Halvpart af det 12te Aarhundrede;

[1]) Liliegren, Run-Urkunder, nº 837.
[2]) Liliegren, Run-Urkunder, nº 888.
[3]) Liliegren, Run-Urkunder, nº 552.
[4]) Liliegren, nº 92, 101, 141, 211, 220, 396, 397, 416, 469, 520, 605, 729, 874, 883, 988. 1180, 1184, 1254, 1592, 2011, 2053; Dybeck, nº 1, 32, 89; Ljungström, Redvägs Härad, p. 36, pl. 4.
[5]) Liliegren, nº 121, 441, 790, 851, 864, 1327. Jfr. nº 2, 38, 47, 259, 551, 731, 817, 860, 913, 967, 973, 980, 1098, og Dybeck, nº 17, 82.
[6]) See ovenfor S. 14.

Nekrologien fra Lund bevarer os alene Navnene paa flere end femten Pilgrime, som til den Tid være døde i Orienten[1]. Naar man lægger Mærke til, at disse Dødelister aldrig optage Navnene paa Skandinaver, der sunde og friske ere vendte tilbage til deres Fædreland, og at disse Omtalelser desuden kun gjælde dem, der have vist sig som Geistlighedens Velgjørere, saa erholder man, at slutte fra det Kontingent, som i nogle Aar leveredes af en eneste paa den Tid lidet befolket By, et Begreb om Antallet af de Folk fra Norden, der paa den Tid i reent religiøst Formaal foretoge Pilgrimsvandring til de hellige Steder.

[1]) Den 3die Januar, »Arnfinn Hungi« — d. 1ste Juni. »Albertus«; — d. 5te Juni, »Thrugot Petrson,« af Familien Bjug, som ved sin Afreise skjenker 2 Mark Sølv til Munkene af St. Laurentii Kloster i Lund; — »Thorkell, Domherre i Lund;« — 1ste Juli, »Bonde;« — 11te Juli, »Henrik Findorsson fra Lund,« en forstandig Mand; — »14de Juli,« Hakon, Sognepræst ved St. Laurentii Klosterkirke i Lund; hans Søn, Peter; hans Søster Datter, og hans Broder Guthserk; — d. 10de October, »Andreas, Dekanus i Lund, død paa Kreta,« Necrol. Lund., Lib. dat. Lund. (SS. Rer. Danic., III, p. 434, 518, 535, 450—630, 533, 461, 560).

Syvende Kapitel.

Skandinavernes Deeltagelse i det femte Korstog, 1200—1230. — Skandinaviske Korstog imod de hedenske Slaver. — Fjerde Korstog. Hvorfor toge Skandinaverne ikke Deel deri? — Pilgrimsreise, foretagen, ifølge Legenderne, af Anders fra Slagelse. — (Norge) Tog, foretaget af Magnus Erlingssøn d. 4des Svigersønner, Peter Steyper og Reidar Sendemand, 1210.

Femte Korstog. »Jórsalaferd hit Mikla« 1217. — (Danmark.) Korsbrødre fra Norden, anførte af Casimir af Pommern, Sigurd Kongsfrænde og Niels Grevesøn. — (Norge.) Tog foretaget af Kong Sverres Brodersøn, Roar Kongsfrænde og af Erlend Thorbergssøn. — Afreise af de rhinlandske og frisiske Korsfarere, til hvilke Nordmændene slutte sig. — Korsfarernes Ankomst til Gallicien. — Den af de frisiske Korsfarere og af Roar Kongsfrænde fulgte Reisevei. — Indtagelse af Hairun, Rodete og Cadix. — Den af Greverne af Holland og Wied anførte Flaade. — Beleiringen af Alcazar. — Erlend Thorbergssøns og de to Grevers Reisevei. — Skandinaverne ved Beleiringen af Damiette. — Gaut fra Mæl. — Agmund af Spaanheim.

Det dansk-frisiske Korstog, 1222—1259. — Opfordringer til Deeltagelse i Korstogene i de tre Kongeriger: 1222. — Den danske Konge Valdemar d. 2dens og hans Søns Fangenskab og Frikjøbelse. — Forberedelser, foretagne i Danmark. — Forberedelser i Norge. — Aron Hjørleifssøn. — Det dansk-frisiske Korstog. — Peter den 4de, Biskop af Roskilde. — Marskalk Johan Ebbesøn.

Det tolvte Aarhundrede er i Sandhed Korstogenes store Aarhundrede. Senere er det kun med Nød og Neppe at det hellige Land, efter lange Mellemrum, høster Frugterne af Pavernes uafbrudte Opfordringer til Kamp for Korsets Sag, og at det for Fremtiden forladte Palæstina finder af og til nye Forsvarere blandt de talrige Sværme, som fra alle Europas

Egne samlede sig i Christi Navn til Kamp imod de Vantroe. Bortledet ved den venetianske Gridskhed fra det rette Maal, ender det fjerde Korstog med Ødelæggelsen af et gammelt christeligt Keiserrige, og senere er det i Afrika, og ikke længer i Jerusalem, at Kong Ludvìg den Hellige, der mere end nogen anden antager sig Korsets Sag, drager ud at opsøge og bekæmpe Troens Fjender, Hedninge og Kjættere, der af den hellige Stol vare stillede lige med Muselmændene i Orienten, og allevegne svækkede Begeistringen for den hellige Gravs Befrielse hos de udskrevne Krigshære. Østersøens Kyster, Languedoc, Spånien og Sicilien frembøde ligesaa mange nærmere og ofte hæderfuldere Kamppladse end Syriens farlige og fjerntliggende Ørkener; man kunde der med mindre Fare og større materiel Fordeel vinde den samme Syndsforladelse.

Skandinaverne, som i mere end tre Aarhundreder søgte at undertvinge Østersøens østlige Kyster og at rense Estland og Lifland fra de hedenske Sørøvere, følte mindre end alle Andre Trang til indtrængende Opfordringer for at beslutte sig til at drage hen at fortjene i deres nærmeste Naboland den Syndstilgivelse, som de ellers vilde have seet sig tvungne til ved lange og kostbare Reiser at drage ud at søge i Palæstina. Mon Nordens Konger ikke ogsaa paa den Tid fandt i de med væbnet Haand opnaaede Omvendelser, som iværksattes paa den anden Side af Østersøen, det bedste Paaskud til at benytte Leiligheden til en verdslig Underkastelse af de Omvendtes Besiddelser? Uden at have til Hensigt at udbrede os vidtløftigt om et Spørgsmaal, der gaaer udenfor vort Emnes Omraade, vil det være gavnligt, at kaste et Blik paa Historien om disse hellige Krige, som af Skandinaverne førtes imod de hedenske Slaver, hvilke Krige nemlig, idet de bortdroge Nordens Folk fra Togene til Palæ-

Skandinaviske Korstog imod de hedenske Slaver.

stina, forbleve, især fra det tolvte Aarhundrede at regne, ikke uden Indflydelse paa deres Forbindelser med Orienten. Først maa det fremhæves, at det kun var gradviis og efterhaanden som Togene imod Slaverne bleve vanskeligere, mere blodige og sjeldnere, at den hellige Stol forøgede de aandelige Fordele, som den knyttede dertil. I hele det tolvte Aarhundrede var saaledes et Aars Syndsforladelse, paa faa Undtagelser nær, den eneste Belønning[1]), som lovedes Korsfarerne, der rustede sig til Kamp imod Slaverne. Aar 1199[2]) indrømmede man dem de samme aandelige Fritagelser, som erholdtes ved en Pilgrimsreise til Rom; men det var først flere Aar senere, at Løftet om at foretage et Korstog imod Hedningerne langs Østersøen blev i Et og Alt stillet lige med Løftet om at drage til det hellige Land[3]), og først gjaldt dette dog kun de Fattige og Svage, men senere udvidedes det til alle Korsfarere[4]). Uden at tale om de Korstog, som foretoges imod Slaverne fra de første Aarhundreder af Danmarks Omvendelse til Christendommen, om Magnus den Godes og Svend Estridsens Krige, om Kong Knud den Helliges, kort, om de Udrustninger, der, paa samme Tid som Sigurds hæderfulde Tog, forberededes af den danske Kong Niels, have vi i Aaret 1146 seet en betydelig Afdeling af Korsfarere, som Eugen d. 3die og den hellige Bernhards udstedte Breve havde forsamlet fra Tydsklands fjerneste Egne, vende tilbage til Polens Skove, for der at bekæmpe Hedningerne, medens Paven undtagelsesviis, og for ikke at tilintetgjøre Udbyttet af deres aflagte Løfter,

---

[1]) Aar 1171, d. 11te September (Dipl. Suec. n⁰ 55).
[2]) 1199, d. 5te Oktober (Dipl. Suec., n⁰ 114).
[3]) 1218, d. 15de Juni (Dipl. Suec. n⁰ 177).
[4]) 1237, d. 9de December (Dipl. Suec., n⁰ 298).

knyttede til Toget de for det hellige Land lovede Syndsforladelser[1]). Nogle Aar derefter begyndte Sverrigs Konge Erik den Hellige Erobringen og Omvendelsen af de hedenske Finlændere[2]), og fra da af fulgte de Svenskes Tog imod Indvaanerne i Ingermanland, Karelien og Finland, og de Danskes Tog mod Venderne, Estlænderne og Liflænderne næsten uafbrudt paa hinanden. Blodige Kampe tilsøs, Repressalier, som af Slaverne udøvedes i selve Hjertet af de skandinaviske Lande, aarlige Plyndringer og Blodsudgydelser i det Indre af de uhyre Skove, hvor Dyrkelsen af Skythiens gamle Afguder søgte Tilflugt; idelige Omvendelser og Frafald fra Troen, Alt i denne hellige Kamp minder om Frankernes og Saxernes heltemodige Tapperhed paa Carl den Stores Tid. Man maa dog ikke indbilde sig, at Begyndelsen til Korstogene imod Slaverne har netop betegnet Slutningen af Skandinavernes hellige Tog til Orienten. I Virkeligheden udelukker Løftet om Tog til det hellige Land ikke de andre, og det var ikke sjeldent at see Riddere paa eengang iføre sig Korset imod Slaverne og imod Saracenerne i Orienten[3]); Katholikernes Tro var desuden endnu levende og glødende i Hjertet hos Nordens Folk; for dem vedblev Jerusalem altid at være fremfor alle den hellige Stad, og af alle de berømmelige Tog, som vare værdige til at sætte en skandinavisk Lehnsmand i Lighed med Nordens gamle Krigere, var en Pilgrimsreise til Jerusalem endnu det første.

Hvis altsaa det fjerde Korstog (der iøvrigt, takket være den berømte Præst Foulques Leo fra Neuilly-sur-Aisne,

---

[1]) 1147, d. 11te November (Boczeck, Cod. Morav. Diplom., I, 244). Jfr. Helmold, Chron. Slav., I, 69.
[2]) See Lagerbring, Svea Rikes Hist., II, 65. Strinnholm, Sv. Folk. Hist., IV, 105.
[3]) Dipl. Suec. Nr. 910.

Det fjerde Korstog. Hvorfor deeltoge Skandinaverne ikke i samme?

synes at have fundet større Gjenklang i Frankrig end overalt andetsteds) ikke i sine Rækker talte nogen Krigsmand fra Norden, saa maa dette mindre tilskrives Skandinavernes Ligegyldighed for Innocens d. 3dies Opfordringer[1]), end det tolvte Aarhundredes sidste Tog, der havde udtømt de tre Kongeriger. Det er endvidere vist, at Efterretningen om Latinernes Angreb paa Byzants maatte indtræffe til Norden meget kort Tid efter selve Budskabet om deres Afreise, og følgelig kjølne Iveren hos alle dem, der betragtede Constantinopel som en hellig Stad og Orientens Keiser som en Slags Konge over alle Konger. Hvorledes skulde det kunne falde Nogen ind, at slutte sig til en Krigshær, der nylig havde udøst Brødres Blod, da den med Væringe-Garden[2]) omstyrtede den eneste alvorlige Skranke, som Korsfarernes seirrige Fremrykken vilde have mødt i Byzants. Hvis iøvrigt Skandinaver, under det fjerde Korstog, vilde have foretaget Reisen til det hellige Land, vilde de, hellere end at gaae med dette Tog, have fulgt enten den flanderske Flaade, der under Anførsel af Jehan af Nesle ankom 1203 til Orienten, efter at være seilet gjennem Strædet ved Gi-

---

1) See Pave Innocens d. 3dies Encycliker fra 1198, d. 15de August; — 1199, 28de, 30te og 31te December; — 1200, 4de og 5te Januar (Innocens d. 3die, Epist. l. I, ep. 236, l. II, ep. 268, 272, 270, 251, 271, 269; udg. af Migne, I, col. 308, 826, 835, 828, 800, 832).

2) See angaaende Væringegardens Forhold under Constantinopels Beleiring, Robert af Clary, f° 118, v. col. I: 120 r, col. I; Villehardouin, ch. LXXIX, XCV, Par. Udg. p. 65, 74, og Noterne, p. 296; Hugonis Scti Pauli Epistola I (Martène, Thes. Anecdot., I, p. 784); Nicetas Choniates, Alex. Angel. Fr., l. II, ch. X; Isaac. Ang. et Alex., ch. I, IV, Alex. Ducas, ch. III (Pariser Udg. p. 351, 354, 362, 367). Jfr. Rhamnusius, de Bello Constantinopolitano, p. 80; Cronholm, Våringarna, p. 188; Suhm, Danmarks Hist., IX, p. 35, Innocentii III Epistolæ, l. XI, ep. 24 (ed. Migne, II, col. 1353).

braltar[1]), eller Flaaden, som anførtes af Grev Guigues den 4de af Forez og af Renaud af Dampierre, som Aar 1202[2]) gik under Seil fra Marseille; eller ogsaa vilde de have fulgt Pilgrimene, som en Samvittighedsskrupel bestemte til i Zara at forlade med Greverne af le Perche og Montfort[2]) og Biskoppen af Halberstadt[3]) det fransk-venetianske Togs Hovedstyrke. Intet samtidigt Vidnesbyrd bemyndiger til at danne nogen Hypothese i denne Retning. De otte første Aar af det tolvte Aarhundrede ville følgelig være uden Betydning med Hensyn til Jorsalafærd eller Deeltagelse i Korstogene til det hellige Land; for at udfylde dette Mellemrum, vil Danmark neppe kunne frembyde os mere end et Navn, der iøvrigt tilhører Legenden mere end Historien, nemlig Hellig Anders, der var Navnet paa Sognepræsten ved Sct. Peters Kirke i Slagelse i Sjælland.

Anders var en gudfrygtig Præst. I Aaret 1204 begav han sig med tolv Ledsagere paa Veien til det hellige Land, for der at besøge de hellige Steder, og Paaskedag ankom han til Jerusalem. Da Vinden pludselig var bleven gunstig, vilde de tolv Pilgrime vende tilbage til Jaffa, uden engang at oppebie Messen, som man beredte sig til at afholde i Anledning af Paaskefesten. Anders, som ikke havde kunnet

Pilgrimsreise, foretaget ifølge Legenden, af Anders fra Slagelse. (1204—1206).

[1]) See angaaende Jehan af Nesle Estoire de Eracles, l. XXVII, k. XXIV, l. XXVIII, k. V—XII (Hist. des Crois., II, p. 246, 256—263), Chronicon Autissiodorense, ed. Camusat, ff. 97—102; Villehardouin, ed. de Par., p. 19, 39; Marin. Sanut. Secr. Fid. Crucis, l. III, p. XI, k. I (Bong., II, p. 203).

[2]) Est. de Eracles, l. XXVII, k. XXIV (Hist. des Crois., II, p. 246).

[3]) Robert af Clary, f° 104, r. col. 2; Villehardouin, ed. de Par., p. 41; Est. de Eracles, l. XXVII, k. IV (Hist. des Crois., II, p. 255).

[4]) Chronicon Halberstadense (Leibnitz, SS. RR. Brunswicarum, II, p. 439). Hvad Korsfarernes Flaade angaaer, som Aar 1205 ankom til det hellige Land, under Anførsel af Greven af Malta (Caffari Annales Genuenses, ad ann.), da er det klart, at den ikke talte noget Skib fra Norden.

faae dem til at opholde sig længer i Jerusalem, blev ene tilbage, og først da han havde fuldendt sine Andagtsøvelser, begav ogsaa han sig paa Hjemveien. Underveis træffer han paa en Rytter, der red paa en hvid Hest og tilbød ham at ville lade ham sidde bag op paa Hesten: Anders modtager Forslaget, men falder i Søvn. En Larm af Klokker vækker ham; han vaagner op og bliver ganske forbauset over paa Veien at høre Folk, der tale dansk, og især over at gjenkjende Klokkespiret i sin egen Sogneby Slagelse. Han erkyndiger sig nærmere derom, og erfarer da, at det er Paaskeaften, og at man strax skal gaae i Aftensang; ude af sig selv af Glæde, gaaer han ind i sin Kirke og takker Gud høitideligt, fordi han hidtil havde ladet ham lykkelig tilendebringe denne vidunderlige Reise. Den hellige Mand, siger Legenden, erholdt Tid til, før hans Reisefølge kom tilbage, at tage hen og aflægge sin Taksigelse i Sct. Jacob de Compostella og senere i Sct. Olafskirken i Trondhjem. Talrige Undergjerninger endte med at gjøre ham fuldkomment berømt. Han gjengav Blinde Synet, fortælles der, han helbredede Halte og mangfoldiggjorde Brødet. Kong Valdemar, som nærede Tvivl om den Helliges vidunderlige Hurtighed, blev straffet for sin Vantro: han havde saaledes lovet ham til Underhold for Kvæget i Slagelse alt det Rum og al den Jord og det Vand, som den hellige Anders kunde ride omkring paa et Føl i ni Dage. Anders gjennemløber for den forbausede Konges Øine i et Øieblik en uhyre Udstrækning af Enge, Marker og Pløieland, som derefter bleve Borgernes Eiendom i Byen. Historien om Anders har mere end een Lighed med den gamle Legende om Hadding, der red paa Hesten Sleipnir; hans Berømmelse udbredte sig ogsaa hurtigt, ikke blot over hele Norden, men ogsaa i Tydskland og selv i Frankrig. I Danmark omdannedes Fortællingen derom til et nationalt Digt eller en Folke-

vise; den gjentages senere i de tyringske Landgrevers Krønike og ligeledes i Historien om den hellige Gravs Abbedi i Douai. Den samtidige Forfatter Thomas fra Cantimpré, til hvem den var bleven fortalt Aar 1225 af den Geistlige, der var bleven udnævnt til at være Biskop Peder den 3dies Eftermand i Roskilde, nemlig Ranald, »som var en from og gudfrygtig Dominikaner, der opholdt sig nogen Tid i Paris«, optager den med udførlige Enkeltheder i sit Værk: »Bonum universale«. Et Haandskrift endelig fra det 13de Aarhundrede, hvilket i Aaret 1739 blev gjenfundet i Sct. Mikaels Kirke i Slagelse af Jakob Møsle, der var Kapellan ved den samme Byes Sct. Annæ Kirke, lader ingen Tvivl tilbage, om just ikke angaaende de eventyrlige Begivenheder, saa dog idetmindste om selve den Helliges Tilværelse og hans Pilgrimsfart til Jerusalem[1]). Man seer endnu i den hellige Peters Kirke i Slagelse, Anders's Gravminde, der er omgivet af et Trægitter, og paa hvilket han er afbildet uddelende det hellige Sakramente. Desuden vedligeholde Landboerne udenfor Byen med stor Omhu paa den saakaldte »Hvilehøi«, hvor Helgenen er gjenopvækket, et Trækors, hvorpaa man endnu i det forrige Aarhundrede læste efterfølgende Indskrift:

In memoriam
Divi Andreæ
Quiescentis Joppe
et
Heic loci expergefacti[2]).

[1]) Saxo, l. I, udg. af Müller, S. 41. Jfr. Finn Magnusen Veter., Boreal. Mytholog. Lexicon, p. 436 og følgende.

[2]) See om Anders fra Slagelse: Historia Genealogica principum Saxoniæ superioris, S. 401. — Historia abb. S. Sep. Cameracensis. — Thomæ Cantipratani Bonum universale de apibus, II, 40. — Olivier Bonart, de S. Missæ sacrificio, p. 247. — P. Syv, Visebog, p. 764. — Pontoppidan, Danske Atlas, III. p. 525; Suhm, Danmarks Histor., VIII,

Norge. Tog foretaget af Kong Magnus d. 4de Erlingssøns Svigersønner: Peter Støyper og Reidar Sendemand.

I Norge var, som vi have seet ovenfor, de sidste Aar af det 12te Aarhundrede henrundne under de indvortes Stridigheder, som Kong Sverres kraftige Haand kun med Nød og Neppe opnaaede at dæmpe. De oprørske Partier fremstode paany af deres Aske, opflammede af Kongerne i Danmark, og den besynderlige Sædvane, af hvert kongeligt Slegfredbarn at danne en Prætendent, der var sikker paa at finde Tilhængere og at skabe sig en Krigshær, syntes at skulle bestandiggjøre Borgerkrigen i Kongeriget. Imod Kongen og dennes trofaste Birkebener ophidsede enten det gamle Lehnsparti eller Geistligheden vexelviis een af Norges to store Byer, der altid vare oprørsksindede og gridske efter at tilvende sig nye Forrettigheder. Det er let at indsee, at under disse uophørlige Stridigheder, blev der for Kongen, der laa i aaben Strid med Biskopperne, som i Innocens d. 3die havde fundet en varm Forfægter af deres angrebne Rettigheder[1]), hverken Tid eller Evne til at tage Initiativet til Udførelsen af et Korstog. Iøvrigt var det, som vi have seet, ikke uden stor Vanskelighed, at det 1191 var lykkedes Kongen at skille sig af med de danske Korsfarere, og fire Aar senere var et Oprør, der udsprang af lignende Forhold, nærved at antage en saadan Karakteer, at han i Fremtiden maatte med stor Mistillid betragte ethvert Forsøg paa at begynde Tog til fjerne Lande, ligesom han i enhver privat Udrustning maatte troe at see en Trudsel eller idetmindste en nærmende Fare. Det var i Aaret 1195, at Alexis Lange, som nylig havde bemægtiget sig sin Broder,

---

p. 614, IX, p. 546. — Vedel Simonsen, p. 130. — Dänische Bibliothek, III, p. 155.

[1]) Gesta Innocentii III, k. XXXIX (udg. af Migne, I, p. CIX—CXX). See om Sverre's Stridigheder med Innocens d. 3die Hurter, Gesch. des Pabst. Innoc. III, I, p. 203— 210, og Munch, IV, p. 243—284.

den østerlandske Keiser Isak's Throne, sendte, paavirket af Frygt for Tydsklands Keiser, Henrik d. 6tes Trudsler, tre Væringeanførere til Norden, som han medgav gyldne Buller[1]), i hvilke han af enhver af Skandinaviens tre Konger begjærede et Hjælpekorps af 1200 Mand for dermed at forstærke sin Garde. Den ene af disse tre overordentlige Sendebud ved Navn Peter den Slemme havde begivet sig til det danske Hof; en anden, hvis Navn Sagaen ikke har opbevaret os, begav sig til den svenske Kong Knud, og en tredie, som vi allerede 1191 have seet i Korsfarernes Rækker, nemlig Reidar, som senere beholdt Tilnavnet Sendimadr eller Sendebudet, indfandt sig ved Kong Sverre's Hof. Reidar, der var en Mand af simpel Herkomst, og hvis Navn Nordens Aarbøger[2]) hidtil neppe har omtalt mere end een Gang, skulde overtage en vigtig Rolle i Landets Anliggender. Sverre havde taget godt imod ham, men under Paaskud af Frygt for et Indfald udenfra i Landet, havde han kun indrømmet ham Bemyndigelse til at hverve Bønder og Folk af Borgerstanden, hvorimod han forbød ham at indrullere Riddersmænd eller Soldater henhørende til den regulaire Krigshær. Uagtet denne Indskrænkning havde Reidar snart samlet en anselig Styrke, som han indskibede uden at indgyde Kongen nogen Mistanke. Saasnart han derefter ankom til Helsingør, forenede han sig med Biskop Niels af Opslo og med nogle andre af Sverre forviste Geistlige, og derpaa udnævnte han Thrugils Túeskiter, der var en uægte Søn af Magnus d. 4de Erlingssøn, til Konge under Navn af Inge. Sverre maatte med sit Liv

[1]) De synes at være blevne i lang Tid opbevarede i Norden. [Sverris Saga, kap. CXXVII (Fornm. Sög. t. VIII, p. 302). Jfr. Munch, IV, 191].

[2]) Ann. Islenzkir, ad ann. 1175.

bøde for den Uforsigtighed, hvormed han havde ladet Reidar foretage sine Hvervninger. Saasnart Væringeanføreren var kommen tilbage til Norge med en fuldstændig Krigshær, som man gav Navnet Bagler (Bispestavs Folk), fordi den i sine Rækker talte flere Biskopper, holdt han Stand imod Sverre i to Aar. Kongen, der havde erholdt Hjælp af nogle fra Frankrig ankomne Livvagtssoldater[1]), holdt ham tæt indesluttet i Tønsberg, hvor han havde forskandset sig, og han overgav sig først efter at have udholdt en Maaneds Hungersnød, under hvilken Besætningen ikke havde havt anden Næring end Reb af Birkebark. Reidar var overvunden, men Sverre døde Aar 1202 af Følgerne af de under Beleiringen udstaaede Anstrengelser. Efter Sverres Død lagde Partiernes Kamp sig for et Øieblik. Han efterlod sig en ny Adel, som han havde søgt at gjøre ligesaa mægtig som den gamle, og som var næsten udelukkende dannet af Medlemmerne af hans Familie paa mødrene Side, hvilke af ham vare indkaldte i Landet fra Færøerne. De vigtigste blandt disse vare Hide Unassøn, der var Kongens Halvbroder, Svina-Peter, Peter, kaldet med Tilnavn Steypir (Jernstøberen), og Roar Kongsfrænde[2]), hvilke vare hans nærbeslægtede Frænder, Broder- eller Søstersønner; endvidere hans Svoger Peter Roarssøn, hvilke alle, ifølge Sagaen vare Folk af ringe Herkomst og vante til et tarveligt Levnet. Sverres Søn, Hakon d. 3die, der uden Modstand var bleven anerkjendt, søgte i sin kortvarige Regeringstid

---

[1]) See om den mærkelige Optræden af disse Livvagtssoldater, som Johan uden Land havde sendt ind i Landet, og om de af dem i Norge udøvede Grusomheder, Sverris Saga, kap. CLXXIV (Fornm. Sög. VIII, p. 432) og Munch, IV, p. 387.

[2]) Konúngsfrændi, Kongens Fætter; dette Navn var en Titel ligesaa meget som et Tilnavn.

at tilveiebringe en Tilnærmelse mellem Overhovederne for alle de stridende Partier. Døttrene, som Magnus d. 6te Erlingssøn havde efterladt sig, skulde tjene til Pant paa Forliget mellem den gamle og den nye Adel. Peter Steyper, der var den første blandt Kong Sverres Nepoter og havde, som en af Kong Hakon d. 3dies paalideligste Støtter, indlagt sig Berømmelse ved sine Seire[1]) over Baglerne, ægtede Ingeborg, der var den ældste af Kong Magnus's Døttre. Den unge Konges altfor tidlige Død og de Uroligheder, som deraf fulgte under hans endnu umyndige Nepot Guthorms Regering, lod de slet neddæmpede stridige Partier altfor frit Spillerum til at tillade, at den fredeligsindede Hakons Bestræbelser og den ved ham tilveiebragte Forening strax kunde bære Frugter. Reidar var strax efter Hakon's Død igjen optraadt, og Striden mellem Birkebenerne, der anførtes af Peter Steyper, og Baglerne var igjen begyndt med større Haardnakkethed end nogensinde. Men Geistligheden, som længtes efter ligeledes at kunne bidrage til Partiernes Nærmelse, satte ved Guthorms Død Inge d. 2den paa Thronen; denne var paa sin Moder Cæcilias Side en Søstersøn af Sverre, og paa sin Fader Baards Side, der var Overhovedet for Reins[2]) mægtige Slægt, tilhørte han det gamle Lehnsparti. Inge den 2den, som ved sin blide og rolige Karakteer havde vundet næsten hele Nationens Sympathier, opnaaede, efter tre Aars Forløb, at fuldføre det af Hakon d. 3die begyndte Værk, og Freden paa Hvitingsøerne, der var bleven bragt istand af Erkebispen i Trondhjem, gjorde Aar 1208 en Ende paa den Aarhundred

---

[1]) Ved Skinnsøen, 1199: ved Rott, 1202.

[2]) Reins Æt, der var en norsk Green af det angelsaxiske Dynasti i England, var paa den Tid i hele sin Glands,

gamle Krig, der ødelagde Folket og farvede Landet med Blod. De to Anførere for Baglerne, Philip af Veigen og Væringehøvdingen Reidar, ægtede Magnus Erlingssøns to yngste Døttre, den første Margrete, og den anden Kristine, der var det eneste ægte Barn[1]) af Magnus og Dronning Eldrid, som nedstammede fra Reins Æt. Den urolige Reidar, som Sverres Ædelmodighed og Hakon d. 3dies Tilbud ikke havde formaaet at røre, saae sig ved sit Ægteskab tvungen til at nærme sig til sin Svoger Peter Steyper, og til de andre færøiske Fyrster. Landet var desuden træt af de evige Stridigheder, som afkræftede det, og Bønderne betragtede ikke længer med gode Øine de Krigshære, der levede paa deres Bekostning. Anførerne for Birkebenerne og Baglerne rakte hinanden Haanden for at glemme deres gamle Stridigheder og befrie deres Fædreland, paa de gamle Vikingers Viis, fra den tunge Byrde af deres lidet beleilige krigslystne Sind. Et frygteligt Tog, bestaaende af begge Partiers Kjerne, blev bragt istand i det Formaal at drage hen at udplyndre Irlands Kyster (1208). Hvad Reidar angik, da lod Erindringen om den byzantinske Pragt og Glands ham ingen Ro, og Orienten syntes ham den eneste Skueplads, der var en Tapperhed værdig, som der ikke længer var Anvendelse for i Norge. Hans Fortællinger bestemte Peter Steyper til at iføre sig Korset tilligemed ham (1209) og til dernæst at udruste en Flaade, bestemt til at styre Koursen til det hellige Land[2]). Peter lod sit store Skib, kaldet »Ognarbrand«

---

[1]) Denne Datter bærer i Sverres to Sagaer Navnet Margrete, ligesom hendes Søster, men Fagrskinna giver hende Navn efter hendes Bedstemoder, der var en Datter af Sigurd Jorsalafarer.

[2]) Der fandtes en særegen Fortælling, en Utfararsaga, om de to Svogres Reise; Peter Claussøn, som i det 17de Aarhundrede oversatte Snorre paa Norsk, har, ved at omarbeide den, noget udmalet den

udruste og bemande; dette Skib havde ikke mindre end to og tredive Roerbænke. Hvad Reidar angik, da havde han ladet sig bygge et stort Skib, en Dromund, af samme Form som Skibene i Orienten. Den store Jarl Erlings og Kong Sigurds Sønnedøttre, Ingeborg og Kristine, vilde ikke staae tilbage for de tappre Korsfarere, fra hvem de nedstammede; de ledsagede derfor deres Mænd. Den norske Flaade, der havde et stort Antal Krigsmænd ombord, gik under Seil Aar 1210; den fulgte den samme Vei som Sigurd og Røgnvald, og ankom 1211 til Orienten, hvor den »udmærkede sig ved talrige Bedrifter.« Sagaen fortæller intet mere derom[1]). Alt, hvad vi vide, det er, at Peter, Ingeborg og Kristine døde i Orienten, og at Reidar, efter at være forbleven nogen Tid i det hellige Land, hvor han rimeligviis opholdt sig ved Jerusalems nye Konge, Jean af Brienne's Hof, vendte igjen tilbage til Constantinopel, hvor han, efter paany at have taget Tjeneste hos Keiser Henrik af Flandern, døde Aar 1214[2]). Man antager, at de andre Korsfarere vendte tilbage gjennem Strædet ved Gibraltar, og at det var dem, som bragte med til Danmark Prindsesse Berengaria af Portugal, hvis Bryllup med Kong Valdemar d.

---

meget korte Fortælling herom af Snorre. Det er ham, som fremhæver det mærkelige Faktum om Væringernes Optræden ved de latinske Keiseres Hof i Orienten. See P. Claussøn af Undal, Norske Kongers Saga (den kjøbenhavnske Udg. S. 586).

[1]) Maaskee deeltoge Nordmændene i den Landgang, som i dette Aar foretoges i Ægypten af Gauthier fra Montbéliard og hvorom de alexandrinske Patriarkers Historie (Histoire des patriarches d'Alexandrie) taler udførligt (Bibl. des Croisades, IV, p. 386). See Estoire de Eracles, l. XXXI, ch. VI (Hist. des Croisades, II, p. 316); Mar. Sanud., l. III, p. XI, ch. V (Bong., II, p. 206).

[2]) See om Reidars og Peter Steyper's Tog, Sverris Saga, k. CXXVII (Fornm. Sög., t. VIII, p. 302); Inga Bárdars. Saga (Fornm. Sög., IX, 193); Ann. Isl. 1211—1214; Munch, IV. p. 544.

2den blev høitideligholdt Aar 1214[1]). Hvad der er vist, det er, at alle de to Svogres Ledsagere ikke havde samme Skjæbne som de; et stort Antal af dem optraadte paany i Norden, og nogle Aar senere seer man Peters eget Sværd, Glavindet Steyper, der af en af hans Krigsmænd var bragt tilbage til Island, tjene som Pant ved Forliget mellem to islandske Baroner, Odd Olessøn fra Sande og Snorre Magnusson fra Grunnavig[2]). To andre Beboere af den samme Ø, der udpeges som hjemvendte til den samme Tid fra Jerusalem, havde rimeligviis ogsaa deeltaget i Peters og Reidars Tog. Den ene ved Navn Bjarne Jorsalafar fra Dyrafjord, optræder i Grev Gissurs og det kongeligsindede Partis Kampe imod Sturlungerne[3]); den anden, Bjørn Jorsalafar, undertegner som Vitterligheds Vidne en Maldagi eller Kontrakt, ved hvilken Indvaanerne i Distrikterne Gullbringa og Kjøs indrømme Klosteret Vidø visse osttollr eller Afgiftsydelser i Oste[4]).

Femte Korstog: Jórsalaferd hit Mikla.

Det varede iøvrigt ikke længe, før nye Korsfarere skulde træde i Peters og Reidars Fodspor. Allerede Aar 1213, d. 19de April, befalede Innocents d. 3die, Nordens tre Primasser tilligemed Biskopperne og Abbederne i de tre Kongeriger, at begive sig inden to Aars Forløb til Rom, for der at overvære et almindeligt Kirkemøde, der skulde sam-

---

[1]) Chron. Erici (SS. RR. Danic., I, 165), Reineri Annales (SS RR. Germ., XVI, 671); Antiqu. Tidsskrift, 1854, p. 24, og Hercolano (Hist. de Port., II, 182), som anseer dette Ægteskabs Fuldbyrdelse som en Følge af den Indflydelse, der udøvedes af Valdemars Søster, den franske Dronning Ingeborg og Grevinde Theresa af Flandern, der var Tante til Berengaria. See ligeledes Usinger, Deutsch-dänische Geschichte, p. 157, 224.

[2]) Sturlunga Saga, V, 24.

[3]) Id. VI, 36.

[4]) Diplomatarium Islandicum, ad ann. 1226.

menkaldes i det Formaal, at formaae de Geistlige og Lægfolk til i Forening at samvirke for at opnaae at befrie de hellige Steder[1]. En anden Rundskrivelse, som nogle Dage derefter blev udfærdiget til Kongerne i Norden, indbød dem til at sende Befuldmægtigede til det nævnte Kirkemøde[2]; en tredie Skrivelse[3] opmuntrede endelig de troende Christne i de tre Kongeriger til at væbne sig for at bringe det hellige Land Hjælp imod de Vantroe. Innocents meddeelte en rørende Skildring af de Christnes Ulykker i Orienten: »hvad det saa end skulde koste, siger han, maa man tugte de Vantroes Hovmod. Aarstallet sex hundrede og sex og tresindstyve, der forudsiges i Aabenbaringen som Enden paa Dyrets Regering[4], nærmede sig desuden, og et ubestemt Haab knyttede til dette profetiske Tal Tidspunktet for Islamismens Tilintetgjørelse.« Innocents gik derfra over til Opregnelsen af alle de Forrettigheder, der skulde tilstaaes dem, som vilde iføre sig Korset og drage til det hellige Land, idet han udvidede samme til Enhver, der, uden selv at deeltage personligt i Reisen, vilde udruste Krigsmænd eller skjænke Gaver i Sølv, svarende til de med en saadan Udrustning nødvendige Bekostninger, og ligeledes til dem, som, uden at have aflagt Løftet om at ville drage til det hellige Land, ikke desmindre vilde begive sig derhen i en Andens Sted og paa en Saadans Bekostning. Han opfordrede Fyrsterne og Søstæderne til at indgaae Forbund med hinanden, hine for at udruste Tropper paa fælles Bekostning, disse for at tiltakle og bemande Skibe; han tog Korsfarernes Eiendomme under den hellige Peters Beskyt-

---

[1]) Dipl. Suec., 145.
[2]) Ibid. 146.
[3]) Dipl. Suec. 147.
[4]) Aabenbaringen, XIII, 18.

telse, han tilintetgjorde til deres Gunst al Aagergjæld, han forbød at tage Dom over dem udenfor de af dem beboede Stifter, og endelig banlyste han Enhversomhelst, der ved materiel Hjælp understøttede enten selve de Vantroe, eller Sørøvere, der kunde forurolige Reisen til det hellige Land. Paven sluttede med at bestemme Korsfarernes Samlingssted i Brindisi og Messina paa Reisen, som skulde foretages i Foraaret 1216, og foreskrev Afholdelse af Bønner og høitidelige Processioner i den Hensigt, derved at sikkre Togets heldige Udfald. Ved en Skrivelse, dateret fra den samme Dag, blev det overdraget Nordens Primasser, der af den hellige Stol vare beskikkede til Legater[1]) i deres respektive Provindser, at vaage omhyggeligt over Udførelsen af de pavelige Forskrifter og at foranstalte Forkyndelsen af Korstoget; da dernæst disse høie geistlige Dignitarier havde undslaaet sig for at modtage den Ære, at indfinde sig personligt ved Kirkemødet, saa erklærede Paven dem det følgende Aar, at han ikke modtog deres Undskyldninger, men opfordrede dem til at komme til Rom paa den Tid, han havde foreskrevet. Han gjentog ved denne Leilighed, hvad han tidligere havde indskjærpet dem angaaende de almindelige Forkyndelser af Korstogene. Af Brevets udtrykkelige Indhold vil man iøvrigt see, at Geistligheden i Norden var langt fra at have behandlet ligegyldigt de pavelige Opfordringer eller i mindste Maade at have tilsidesat dem[2]). Innocents d. 3dies Paamindelser og den ganske særegne Sammenkaldelse af det fjerde Kirkemøde i Lateran, der holdtes det følgende Aar, 1215, synes at have udøvet en ualmindelig Virkning i de skandinaviske Lande. Alle samtidige Krøniker bære Vidne

[1]) Dipl. Suec., n° 149.
[2]) Id., id.

derom, og de islandske Aarbøger[1]) benævne Korstoget, som forberededes i Norden, det fremfor alle betydeligste Korstog, Jórsalaferd hit Miklà.«

Norges Konge Inge d. 2den Baardsøns Forberedelser og Død.

Den første Følge af den Begeistring, som ved disse Opfordringer og Tilskyndelser greb Folket i Norden, var det saakaldte Børnekorstog, til hvilket Danmark leverede et betydeligt Bidrag. Det er de albiske Aarbøger[2]), der ere forfattede i Norden, i hvilke man finder de meest omstændelige Enkeltheder om de Eventyr, som mødte disse Ulykkelige, der vandrede lige ud og troede i enhver befæstet Stad, de mødte paa Veien, at see Jerusalem, indtil de omsider forsvandt paa en høist ynkelig Maade. Men foruden denne Yttring af Mængdens Iver, foretoges der alvorlige Forberedelser i Norden. Norges Konge Inge den 2den og hans Broder, Hertug Skule af Rein, havde overtaget Ledelsen af Korstogets Anliggender, medens Guthorm, der var Kirkens Primas i Trondhjem, bekjæftigede sig med at lade det forkynde allevegne. Inge d. 2den, som de, der skildre os hans Levnet, fremstille os som en Mand af ædel Anstand og en ualmindelig dannet Aand, i Besiddelse af stor Godhed og Sjæls Storhed, havde stillet sig den ridderligsindede Sigurd d. Første til Mønster. Hans Sundhed, der var nedbrudt ved et Ulykkestilfælde, som var mødt ham i hans Barndom, hindrede ham i at tænke paa en saa lang Reise, som den til Palæstina. Men han havde idetmindste ønsket, Intet at undlade for at sikkre Udfaldet af Toget, og han havde med Gavmildhed aabnet sit Skatkammer til Hjælp ved Udrustningen af en talrig Flaade[3]).

---

[1]) Islenzk. Annálar ad. ann. 1216.

[2]) SS. RR. Danic., t. I, 197—212.

[3]) Vedel, som i den Anledning anfører (S. 134) et Sted af Maimbourg, som han ikke har forstaaet, taler om en Flaade, som det Aar

Honorius d. Tredie, der nylig var fulgt efter Innocents d. Tredie, og lod sig det være magtpaaliggende, i Intet at staae tilbage for sin Forgængers Iver, havde, idet han tilkjendegav Nordens Primasser sin Thronbestigelse, opmuntret dem (d. 25de Juli 1216)[1]), til at fremskynde de paabegyndte Foranstaltninger. Tre Maaneder senere (d. 21de November)[2]), gjorde han dem bekjendt med de i Kirkemødet i Lateran tagne Beslutninger, og i Særdeleshed med Paalæget af en Tyvendedeels Afgift, som man sammesteds havde ved Afstemning vedtaget for tre Aar, til Bedste for det hellige Land, og som skulde udredes af Indtægterne af Kirkegodserne; i to andre Skrivelser[3]), som bleve udfærdigede det følgende Aar, foreskreves Reglerne, der skulde følges ved Opkrævelsen og Forsendelsen til Rom, saavel af denne Afgift, som af de Summer, der af de Troende skulde erlægges for at løskjøbe sig fra deres aflagte Løfter med Hensyn til det hellige Land, da Paven nemlig havde indrømmet Nordens Primasser Ret til i visse Tilfælde at bevilge en saadan Afløsning af de overtagne Forpligtelser. Den ivrige skandinaviske Geistlighed grebes af en ny Begeistring ved disse af Honorius gjentagne Opmuntringer. Hertug Skule, som var Broder til Kong Inge den Anden, samtykkede i at tage Korset; to Fyrster af Blodet, Brodersønner af Kong Sverre, ved Navn Sigurd og Roar, en Brodersøn af Erkebiskop Guthorm, Erlend Thorbergssøn, og en af de tolv rigeste Lehnsmænd i Landet, nemlig Gaut paa Mel, fulgte

skulde være afseilet fra Norge til det hellige Land; men der handles i Virkeligheden hos Maimbourg kun om Inge d. Andens Forberedelser, og om det Brev, hvori Honorius (d. 6te Marts 1217) lykønsker ham derfor, om hvilket der i det Følgende vil blive talt.

[1]) Dipl. Suec., n° 159. Dipl. Norvegic., I, n° 3.

[2]) Dipl. Suec., 830.

[3]) Ib. 169, 171.

i Skule's Fodspor. Paa Opfordring fra Inge d. Anden samlede der sig Krigsfolk i alle Dele af Landet, og der udrustedes Skibe; Honorius d. Tredie, hvis utrættelige Iver paa eengang omfattede alle christelige Kongeriger og ikke lod en Dag gaae hen, uden at opmuntre til nye Udrustninger, blev snart underrettet om den af Kong Inge udviste Iver, og lykønskede ham i den Anledning ved en Skrivelse af sjette Marts[1], i hvilken han tog under sin særdeles Beskyttelse, saalænge Korstoget varede, ikke blot Kongen og Kongeriget, men alle Korsfarerne og deres Eiendomme, idet han truede med Kirkens Ban Enhver, der vovede at angribe eller forulempe dem. Men Honorius's Skrivelse, skulde ikke træffe den gudfrygtige Konge ilive: han var nylig død under de Forberedelser, som han forestod, og hele Folket sørgede over ham, »som over en anden Sigurd.«

Nordens Korsfarere, anførte af Casimir fra Pommern, Sigurd Kongsfrænde og Niels Grevesøn.

Hans Død synes iøvrigt ikke at have forsinket Korsfarernes Afreise; kun havde den til Følge, at Toget, der var blevet berøvet sin Overanfører, deelte sig, og at Enhver drog ud, saasnart det var ham beleiligt, uden at oppebie Nølerne. Den Første, som forlod Norge, var Sigurd Kongsfrænde, der, ligesom Kong Inge d. Anden, var en Sønnesøn af Sigurd Mund d. Anden, og endvidere havde ægtet en kjødelig Søster af Kong Sverre. Man seer ham optræde i Sagaerne fra Aar 1202, og under Hakon d. Tredies og Guthorms Regeringer er det ham, der har Overanførselen over den kongelige Hær. Ved Guthorms Død, Aar 1204, havde Bønderne ønsket at bringe ham paa Thronen paa samme Tid som Inge d. Anden beilede til samme, »thi de fandt, at han besad Veltalenhed og var en venlig og retfærdig Dommer;« men omendskjøndt Inge paa Grund af den Indflydelse, som

---

[1]) Dipl. Norveg., 1, 4.

udøvedes af hans Familie paa fædrene Side, var bleven foretrukken, var Sigurd Kongsfrænde, langtfra derover at nære Fortrydelse, tvertimod vedbleven at være den unge Konges Ven og Støtte. Ved Inges Død var han Statholder i Raumarige og hans Bedrifter havde gjort ham til en af Nordens berømteste Krigere[1]). Sigurd, som ifølge Beliggenheden af Raumarige var nærmere ved Tydskland, end de andre Nordmænd, drog først afsted, strax efter Inges Død (d. 22de April), og han sluttede sig til Korsfarerne fra Danmark, Holsteen, Mecklenborg og Pommern, der havde forsamlet sig under Anførsel af Casimir Vartislawitch, som var Hertug af For-Pommern og Greve af Schwerin[2]). Blandt disse Korsfarere befandt der sig et stort Antal Danske fra det sydlige Danmark; flere samtidige Optegnelser og et Brev, der 1220 blev skrevet af Honorius d. 3die til Biskoppen af Ribe, i Anledning af en dansk Geistlig ved Navn Christjern, som med egen Haand havde dræbt fem Saracenere under det forrige Korstog, tillade ikke at nære nogen Tvivl om dette Punkt[3]). Man er ligeledes af den Mening, at der blandt de danske Korsfarere befandt sig en dansk Prinds, en vis Niels Grevesøn, som før sin Afreise til det hellige Land solgte, henimod Aar 1215, sine Godsbesiddelser Huseby og Sketheruth[4]) for 20 Mark Guld til Munkene i Esrom. Denne Niels, hvis Stamtavle er temmelig forvirret, var beslægtet med Greverne af

---

[1]) Alle Enkelthederne om Inge d. Anden ere laante fra Inga Saga Bárdarsonar (Fornm. Søg., IX) og fra den danske Bearbeidelse af Hákon Sverressøns tabte Saga, som Peter Claussøn har føiet til Slutningen af sin Oversættelse af Snorre (Kjøbenhavns Udg., S 547—592).

[2]) Wilken, IV, 634; Vedel, S. 135, 136.

[3]) Suhm, IX, 754.

[4]) Dipl. Arn.-magnæanum, 1, p. 115, 116, 146, 162.

Halland, der dannede en uægte Green af den danske Konge-Familie. Hans Bedstefader, Niels d. Første, var en Søn af Magnus Nielsen, der var Konge over Gotaland, hvorom vi have talt i det Foregaaende, og af Asa, der var en Datter af Erkebiskop Eskild i Lund[1]). Dette er altsaa endnu et Navn, som maa føies til den lange Liste over Korsfarere, der ere udgaaede fra den gamle fyenske Slægt. Casimir af Pommern og Niels Grevesøn forenede sig med Hertugen af Østerrig og Kongen af Ungarn, med hvem de ankom til det hellige Land, hvor de deeltoge i det frugtesløse Felttog fra 1217; Casimir døde der pludselig i det Øieblik, han lavede sig til at vende tilbage til Tydskland[2]). Man veed ikke, om de nordiske Korsfarere, der ledsagede ham, efterlignede Andreas af Ungarns Exempel, eller om de fulgte Hertugen af Østerrig ved Beleiringen af Damiette og forenede sig der med de norske Korsfarere, hvis eventyrlige Foretagender sammesteds, vi nu i det Følgende ville meddele. Den samme Uvished hersker angaaende Sigurd Kongsfrændes og Niels Grevesøns Skjæbne; denne Sidste synes rigtig nok at have fundet Døden i det hellige Land; det er idetmindste hvad Aktstykkerne, som bekræfte den ovenfor nævnte Gave, lade formode, da nemlig en Deel

---

[1]) Den her nævnte Niels er maaskee ingen anden end Grev Niels af Halland, der var en uægte Søn af Valdemar d. Anden og skal have erholdt Tilnavnet Grevesøn, efter Greven, som var gift med hans Moder. See Suhm, V, 304, VII, 22, IX, 243, 272, 596; Kønigsfeldt, Tabeller, S. 27.

[2]) Det er idetmindste hvad der paastaaes af Kantzow, p. 74, Bugenhagen, p. 130 og Waltin v. Eichstetten (Kurz. Bericht v. Pommern; originalt Haandskr. fra det 16de Aarh.), f° 101. Udgaverne af det pommerske Diplomatorium (I, p. 294) kalde imidlertid disse Vidnesbyrd i Tvivl, og lade Casimir døe i Norden efter hans Tilbagekomst (1220). Jfr. Baltische Studien, I, p. 135.

af Salgs Prisen (fire Mark Guld) ikke var bleven udredet af Munkene i det Øieblik Eiendoms Erhvervelsen fandt Sted, og da samme, ifølge hvad der paa den Tid var Skik og Brug, ikke kunde overdrages dem (saaledes som det virkeligt skete) uden i det Tilfælde, at Giveren var i Udlandet afgaaet ved Døden[1]. Men Sigurd Kongsfrænde, hvem de islandske Aarbøger[2], ligesom ogsaa Skalholt's Bogen, lade ligeledes døe i Orienten[3], optræder igjen senere ved Hakon den Gamles Hof[4], saa at det er vanskeligt at afgjøre noget med Bestemthed angaaende hans Skjæbne.

(Norge.) [Tog] foretaget af [R]oar Kongsfrænde, der var [e]n Nepot af [K]ong Sverre, [o]g af Erlend [Th]orbergssøn.

Vi ville nu vende tilbage til Norge, hvorhen Korsfarernes Hovedstyrke havde begivet sig paa Vei tilsøs næsten paa samme Tid som Sigurd Kongsfrænde tiltraadte Reisen tillands. Deres Anførere vare Roar Kongsfrænde og Erlend Thorbergssøn[5]. Roar var, ligesom Peter Steyper, en af Kong Sverres Halvsøstersønner fra Færøerne. Ligesom Sigurd Kongsfrænde havde han, Aar 1204, gjort Fordring paa Thronen, men paa samme Maade som hans nævnte Forgænger, havde han knyttet sig uforbeholdent til Inge, hvis Næstsødskendebarn Thorbjørg, der var en Datter af Aasulf, som var en Søn af Guthorm paa Rein, han havde ægtet. Han var en af de Ypperste i Kong Inges Raad, og da han ved Kongens Død for sit Vedkommende gjorde Afkald paa enhver Udsigt til at blive valgt, havde han ikke villet drage bort til Palæstina, før han havde sikkret Valget til Thronen

[1]) Det er iøvrigt ogsaa til Aaret 1218 at alle Nordens Aarbøger hensætte Tidspunktet for den anden Niels af Hallands Død.

[2]) Annalar Islenzkir, ad ann.

[3]) Munch, IV, 593.

[4]) Hák. Hákon. Saga, kap. XLIII (Fornm. Sög. t. IX, 281). Munch IV, p. 607.

[5]) Hák. Hákon. Saga, kap. XXXVI (Fornm. Sög.. IX, p. 276).

for den unge Fyrste, som skulde blive Hakon den Store. Hvad Erlend angik, da var han paa en Gang en Descendent baade af Arnungerne og af Jarlerne fra Møre. Blodet, der randt i hans Aarer, fornegtede ikke hans Herkomst fra Rolf i Normandiet, fra Væringen Ulf Uspakssøn og fra Korsbrødrene af Giskes Æt. Da han desuden var en Brodersøn af Erkebisp Eysten, var han saa at sige i Slægt med hele Aristokratiet fra det nordlige Norge. Under hans Befaling havde der samlet sig et andet Slags Korsfarere, som vi endnu ikke tidligere have kjendt i Norden, nemlig Trondhjems og Bergens Borgere, kaldte Bæjarmænd; det er første Gang, at Handelsstædernes fredsommelige Kjøbmænd, der ialmindelighed ringeagtes lidt af Sagaerne, nævnes af disse, paa Grund af at de havde sluttet sig til hinanden for at tiltræde den fjerne Reise til de hellige Steder. Deres Skibe vare blevne udrustede paa deres egen Bekostning; Roar anførte derimod de Skibe, der vare blevne bevæbnede af den salig Konge og bemandede med Riddere og Krigsmænd. De oldnordiske Kildeskrifter have iøvrigt ikke opbevaret os Navnene paa Nogen iblandt dem, med mindre man vil henregne til dem en vis Skarth Venilssøn, »der tilligemed Roar(?) reiste til Orienten og omkom i Saracenernes Land;« det var en svensk Herre, til hvis Ære en i Lille Lundby[1]) nylig opdaget Indskrift er bleven indristet. Sagaerne ere heller ikke meget udførlige angaaende Roars og Erlends Eventyr; man besidder ikke engang den originale Text til Hákon Sverresøns store Saga, i hvilken Fortællingen findes om deres Reise til det hellige Land. Man eier kun den danske Oversættelse, der er bleven forfattet i det syttende Aarhundrede af Snorres Oversætter

---

[1]) Dybeck, Runurkunder, n° 46, I, p. 48.

Peter Claussøn, men som rimeligviis er bleven mere eller mindre forvansket. Det er dog vist, at der har været en omstændelig Fortælling om Korsfarernes Reise 1217, ligesom om Korsfarernes fra 1210; maaskee har den endogsaa bestaaet indtil det sidste Aarhundrede, men nu er den tabt. Vi besidde heldigviis to nøiagtige Beretninger om den Reise, der paa samme Tid foretoges af mange rhinlandske og frisiske Korsfarere fra Kysterne om Nordhavet, og til hvilke man veed, at Nordmændene sluttede sig. Den ene af disse Beretninger er indrykket i Krøniken, som er nedskreven af Abbed Emon fra Verum[1]), og den anden indeholdes, men kun i Udtog, i Cølns store Aarbøger[2]); Originalen til denne sidste forefindes i Bibliotheket i Leyden[3]); begge to skyldes Øienvidner. Ved at sammenholde disse to Fortællinger, kan man altsaa med Lethed følge den Vei, de Skibe fulgte, der paa den Tid reiste ud fra alle Kysterne omkring Nordhavet og forsamlede sig, den fjerde Juni 1217, paa Rheden ved Dartmouth.

rhinlandske frisiske Korsfareres Afreise, hvilke Nordmændene sluttede sig.

Udrustningen af denne mægtige Flaade var bevirket ved de Opfordringer, som udgik fra den kølnske Skolastiker Oliverius, der i to Aar havde gjennemreist alle de Lande, som gjennemstrømmes af Floderne Rhinen, Mosel, Schelde og Ems, og der havde fremkaldt en hidtil exempelløs Begeistring. Fra Begyndelsen af Marts kom der Skibe ned fra Kysterne om de nævnte tydske Floder; nogle kom fra Worms[4]), andre fra Lüttich[5]) og andre fra Mannheim.

---

[1]) Matthæus, Veteris Ævi analecta, t. II, pag. 1 og følg.; Hugo, Sacræ Antiquitatis monumenta, t. I, p. 409—504.
[2]) SS. RR. Germ., t. XVII, p. 829—832.
[3]) Fonds de Vossius, n° 95, fol.
[4]) Ann. Wormatienses (SS. RR. Germ., XVII, 38).
[5]) Reineri Annales (SS. RR. Germ., XVI, p. 676).

Omtrent to hundrede Skibe vel forsynede med Mænd og Levnetsmidler forlode den 28de Mai Vlaardingen ved Rhinens nordlige Udløb og naaede Dartmouth. Den følgende Dag sluttede der sig til dem tolv Skibe, under Anførsel af Greverne af Holland og Wied[1]), og to Dage efter forøgedes de med en Flaade af hundrede Seilere, der kom fra Rhinens sydlige Udløb og vare bemandede alene med Hollændere og Frieslændere. Der er ogsaa Grund til at antage, at Roar og Erlend, som havde forladt Norge i Begyndelsen af Foraaret, forenede sig der med de øvrige Korsfarere. Den skandinaviske Flaadeafdeling og nogle engelske Skibe bragte saaledes Flaadens hele Styrke op til trehundrede og halvtredsindstyve Skibe. Den fjerde Juni gik den under Seil, deelt i to Afdelinger, hvoraf Fortroppen anførtes af Greven af Wied og Bagtroppen af Greven af Holland. To Dage efter løbe Korsfarerne ind paa Rheden ved St. Matthæus i Bretagne efter at have været nær ved, paa Grund af Greven af Wieds Uerfarenhed, at forgaae paa Skjærene omkring Kysterne af Bretagne. Overanførselen blev derfor ogsaa frataget ham, og Flaaden, som var bleven formindsket med et Skib fra Mannheim, der var gaaet under paa Skjærene, seilede derfra lige ned til Spanien og naaede den 17de Juni Havnen ved Ferrol.

Korsfarernes Ankomst til Gallicien.

Korsfarerne gik der iland og begave sig til Sanct Jago de Compostella, for der at forrette deres Andagtsøvelser; derefter vendte de tilbage til Ferrol, hvor Storm og Uveir opholdt dem i ni Dage. Da de gik under Seil, før Stormen havde ganske lagt sig, maatte de udstaae flere frygtelige Vindstød; et stort Antal Skibe bleve derved sønderslaaede; Greven af Holland maatte først lægge ind i Bug-

[1]) Anonymus Rhenanus (Voss's Manuskript, f° 1, r°, col. 2).

ten ved Coba, derefter ved Oporto og endelig i Bugten ved Silleiro, i Nærheden af hvilken Korsfarerne besøgte Klosteret Alcubar. Greven af Wied saae sig ligeledes tvungen til at tye ind i en Havn, hvis Navn man ikke har angivet. Endelig var det først den femtende Juli at Flaaden, efter at have tabt en Trediedeel af sine Skibe[1]), kunde løbe ind til Lissabon, af hvilken den frisiske unavngivne Forfatter giver os en mærkelig Skildring. Korsfarerne maatte opholde sig der, for paany at forsyne sig med Levnetsmidler og lade Skibene udbedre. De bleve modtagne med Glæde og Imødekommenhed af Indvaanerne, der snart tænkte paa, ligesom de saa mange Gange havde gjort, at drage Fordeel af disse uventede Forstærkningers Ankomst. Biskoppen af Lissabon, Don Suerio, Biskoppen af Evora, Don Martin af Palmella, der var Overanfører for Sct. Jakobs Milits, og Priorerne for Hospitals- og Tempelordenen, søgte at overtale de nordiske Folk til at forblive der indtil Slutningen af Aarstiden; »de gjorde dem i den Hensigt en ynkelig Skildring af de Ulykker, som vare anrettede af den muselmandske Garnison i Alcacer do Sal, der var et Tilflugtssted for Sørøvere og en frygtelig Fæstning, som Maurerne havde opført paa Bredderne af Sado. Vinteren stod for; de italienske og franske Korsfareres Overreise var nylig bleven forsinket et heelt Aar. Ved at overvintre i Portugal vilde Folkene fra Norden finde en viid Mark for deres Tapperhed, de vilde forherlige Christi Navn og de vilde paa samme Tid undgaae Farerne, forbundne med en

---

[1]) Angaaende Tidsregningen for Reisen fra Dartmouth til Lissabon, have vi søgt at bringe Overeensstemmelse tilveie mellem de to unavngivne Forfatteres Beretninger; Antallet af Skibene udledes deels af disse to Forfatteres Angivelser og deels af Greven af Hollands Brev til Honorius den 3die, hvilket vil blive omtalt senere.

altfor sildig Seilads.« Greven af Holland, der ved Bouvines havde kæmpet ved Siden af Don Fernando af Portugal, som var hans Ven og gift med Johanna af Flandern, ønskede Intet hellere, end at lytte til de portugisiske Biskoppers indstændige Forestillinger; men en stor Deel af Korsfarerne, og isærdeleshed Friserne, vare af en modsat Mening og gjorde Indvendinger derimod[1]); Abbeden af Verden blev det overdraget af dem at fremsætte deres Anskuelser[2]). De holdt sig nøiagtigt til de udtrykkelige Befalinger, som vare givne af Kirkens Overhoved, der med det nye Korstog for Øine havde forlænget Tiden for den Syndsforladelse, som var tilstaaet paa Grund af Maurernes Udryddelse i Spanien, og forbød især Nordboerne ethvert unødvendigt Ophold under Reisen.

Den af de frisiske Korsfarere og af Roar Kongsfrænde fulgte Reiseplan. Indtagelsen af Hairun, Rodete og Cadix.

Da Greven af Holland og Greven af Wied paastode, at de vilde blive, erklærede Abbeden af Verden, at Friserne vilde skille sig fra de andre Korsfarere og styre Kursen lige til det hellige Land. Henved hundrede Skibe forlode saaledes Lissabon den 25de og den 27de Juli, og gik under Seil Syd paa; man antager, at der iblandt dem befandt sig de Skibe, som tilhørte Kong Inge og Roar, hvilke efter al Rimelighed vare blevne dragne med af de Riddersmænd, de anførte, medens derimod Erlend Thorbergssøn, som i Borgerne fra Trondhjem havde fundet mere lydige Undergivne, var forbleven sammen med de to

---

[1]) »Hec ad verba phares in classe fit, improbat una
»Pars hec dicta, probat altera: cisma manet.
»Classis dividitur in partes: Marsiliam pars
»Hec properat, pars hec Alcazer ire parat.«
Gosvini Carmen de expugnatione Salaciæ. (Mon. Port. Hist., I, 101—107.)

[2]) Anon. Rhen. (Mst. de Voss, fol. 2, V°, col. 2).

Grever. Den frisiske unævnte Forfatter indlader sig i vidtløftige Beskrivelser af den Vei, Flaaden fulgte, som anførtes af Abbeden af Verden og af Roar. Han nævner saaledes alle de Forbjerge og Byer, som Korsfarerne komme forbi: først Forbjerget Sct. Vincent og nær derved Byen Sagres; derefter Stæderne Alvor og Silves, fremdeles Almadra og Albufera, endelig Sct. Maria de Hairun, som var en befæstet Stad, omgiven af Mure, der vare saa brede, at to Ryttere kunde ride henad dem ved Siden af hinanden; et Blikstille, som indtraf, tvinger Korsfarerne til at gjøre Holdt der, og de benytte sig da af dette Ophold til at angribe Staden, som de bemægtigede sig ved Overrumpling; en Saracener steg nemlig ned ad Muren ved Hjælp af et Toug, men en Friser, som bliver ham vaer, dræber ham og stiger op ad det samme Toug, indtil Muurtindingen, hvor han heiser Korsets Banner, og iler derpaa hen at aabne en af Portene, hvorigjennem hans Kammerater styrte ind, og disse nedsable derpaa Indvaanerne, plyndre Staden, og, efter at de den næste Dag havde sat Ild paa samme, vende de igjen tilbage til deres Skibe. Derfra seile de forbi Odiama, Ayamonte (Harmund), Kezala, Sct. Eulalia, og ankomme den første August foran Slottet Rodete, der udstaaer den samme Skjæbne som Hairun; en maurisk Krigshær, der altfor silde var kommen Rodete til Undsætning, bliver slaaet og hugget sønder og sammen efter en blodig Kamp, der varede en heel Dag. Fra Rodete toge Korsfarerne Veien til Cadix, hvilken Stad de erobrede med Storm og først igjen forlode, efter at de havde udplyndret den; de ødelagde i Bund og Grund og sløifede lige med Jorden en Moskee, som var smykket med de kostbareste Stoffer og med malet Skulpturarbeide af Træ, hvilket de toge med sig for der-

med at pynte deres Skibe. Den frisiske unævnte Forfatter er uudtømmelig i at beskrive Stadens Pragt og de omgivende Frugthavers og Viingaardes rige Frugtbarhed. Saasnart Flaaden igjen har forladt Cadix, seiler den gjennem Strædet ved Gibraltar, hvilket den Unævnte kalder Ostrica, og hvor Skibene maatte udstaae en frygtelig Storm. Først den femte Dag, som var den nittende August, lykkedes det dem at seile ind i Middelhavet; de ankomme derefter i Sigte af Iviça og gaae endelig den ottende Dag iland i Tortosa; Korsfarerne, som i saa lang Tid havde udstaaet Hunger og Tørst, opholdt sig der nogle Dage for at udhvile sig efter de haarde Anstrengelser. Den 22de August forlade de igjen Tortosa, seile forbi Barcelona og anløbe Havnen ved Sct. Felicien (San Felice de Guihol), hvor de igjen samles med en Deel af deres Reisefølge, som under Stormen vare komne i Forveien. Derfra følge de langs med Frankrigs og Italiens Kyster, hvis Havnepladser alle nævnes og beskrives omhyggeligt af den Unavngivne; de fortsætte derfra deres Vei videre i Retningen af Messina, men Veiret, der blev mere og mere ugunstigt, tvinger dem for det Aar til at opgive deres Forsæt at naae det hellige Land. De skille sig da ad i flere mindre Afdelinger og tage hen at tilbringe Vinteren, nogle i Gaeta, andre i Civita-Vecchia, og Resten endelig med i Alt 18 Skibe, ombord i et af hvilke den Unavngivne befandt sig, begiver sig til Corneto, hvor de gaae iland nogle Dage efter den hellige Dionysius's Festdag, nemlig den niende Oktober. De befandt sig der i Honorius den 3dies egne Stater; Flere af dem toge da til Rom, for i Apostlernes Hjem at tolke deres Ærefrygt; Paven tog med Venlighed imod dem, glædede sig over deres Fortælling om

Ødelæggelsen af de tre saracenske Byer og sørgede uopholdelig for at Korsfarerne kunde blive forsynede med Alt, og at de frit og uhindret kunde drive Handel med de nærmeste Byer. Det følgende Aar, ved Begyndelsen af Foraaret, lavede Korsfarerne sig til igjen at gaae under Seil; et stort Antal af Beboerne i de Byer, hvor de havde opholdt sig, havde anholdt om at gaae ombord i deres Skibe, for med dem at drage til det hellige Land, og en uhyre Folkemængde vilde ledsage dem i Procession ned til Havet; foran dem bares der ikke mindre end 158 Bannere; saasnart de vare ankomne til Strandbredden, lod Podestaen i Corneto dem opstille i en Kreds og henvendte derpaa til dem nogle veltalende Ord, paa hvilke den Unavngivne[1]) svarede det Bedste, han formaaede. Friserne og Italienerne indskibede sig derefter, og i Civita-Vecchia sluttede de sig til Flaadens Hovedstyrke. Den 25de Marts forlode alle de gjenforenede Korsfarere den sidstnævnte Stad, og ankom den 3die April til Syracusa, efter at have udstaaet nye Storme og mødt ved Lampedusa en genuesisk Flaade, der vendte tilbage fra et Tog til Barbariet, hvis Kyster de havde plyndret. Fra Syracusa, som de forlode den 8de April, synes Korsfarerne at have seilet temmelig hurtigt; Paaskedag, den 15de April, befandt de sig paa Creta, og den 25de derefter ankom de til Sct. Jean d'Acre[2]).

Flaaden, som førtes af Greverne af Holland og af Wied. Beleiringen af Alcaçer.

Vi ville nu vende tilbage til Greverne af Holland og af Wied, som vi have ladet forblive i Lissabon tilligemed Trondhjemmerne og Erlend Thorbergssøn. Den rhinlandske unavngivne Forfatter, hvis Optegnelser ere blevne benyt-

[1]) Hvilket kunde lade formode, at den Unavngivne ikke var nogen anden end selve Abbeden af Verden.

[2]) Anon. Fris. (Emonis Chron., l. c.

tede af de store kølnske Aarbøgers Samlere, to Breve, skrevne til Honorius den 3die, det første af Greverne og det andet af de portugisiske Biskopper; endelig et latinsk Digt, forfattet af et Øienvidne ved Navn Suerius Gosvinus (Godvin Sverressøn?[1]), sætte os istand til med Nøiagtighed at følge de Begivenheder, som tildroge sig i Portugal, efter at Korsfarerne havde skilt sig ad. Nordboernes Flaade fandtes nedbragt til 120 Skibe[2]); den gik under Seil den 29de Juli, tog Veien imod Syd, løb endnu den samme Dag ind i Bugten ved Sado, og begyndte strax Beleiringen af Alcaçer do Sal. Denne Stad var beliggende i et frugtbart og veldyrket Land; Vildt og Fisk fandtes i Overflod i Omegnen[3]). Da Keiser Yacoub havde gjenerobret Algarvien, Aar 1191, havde han ødelagt hele Egnen nord for Sado, og havde nøiedes med at udvide sin Grændse til Alcaçer, som han havde omskabt til en frygtelig Fæstning, omgivet af 25 Taarne og forsvaret af en dobbelt Kreds af Mure, der vare 18 Fod brede; Maurerne havde givet Byen Tilnavnet Algarviens Nøgle, Kasr al Fetah, og de Christne kaldte den det almindelige Fængsel, omnium carcer[4]). Emiren Abu Abdallah, en Søn af Visiren Ach Chelbi, der havde udholdt imod de tydske Korsfarere den mærkelige

---

[1]) Suer. Gosvinus de Expugnatione Salaciæ (Mon. Port. Hist., I, p. 101—107).

[2]) »180 Skibe« (ifølge Ann. Col., cod. Vatic.). Men Skolastikeren Oliverius, Hist. Dam., cap. V, beretter følgende: »ccc naves præparavit quarum quædam remanserunt, multæ in tempestate perierunt, major pars pervenit Ulixibonam;« og Vilhelm af Holland, Ep. ad Hon. III (Raynaldi Annales, ad ann.): »Moram cum centum navibus fecimus.«

[3]) Anon. Rhen. (Voss's Mst., fol. 3, v°, col. 1).

[4]) Anon. Rhen, (Voss's Mst., fol. 2, v°, col. 1).

Beleiring af Silves, Aar 1187, havde Overbefalingen i Byen over den talrige Besætning[1]. Det var ham, som ved idelige Indfald ødelagde de tilstødende portugisiske Provindser, og som havde forpligtet sig til aarligen at sende sin Herre, Keiseren af Marokko, en Afgift bestaaende i hundrede Christnes Hoveder[2]. Det er paa denne næsten uindtagelige Stad, at Korsfarerne begyndte et Angreb den samme Dag de ankom; efterat have ødelagt Viin- og Frugthaverne rundtomkring Byen, fyldte de Grøfterne med Vedet af de Oliventræer og Orangetræer, som de havde fældet; men endnu den samme Nat lader Emiren stikke Ild derpaa og tilintetgjør derved det første Forsøg; to Dage senere ankom lykkeligviis tillands Kongen af Portugals Krigsstyrke, under Anførsel af Biskopperne af Lissabon og Evora, Kommandøren af Palmella og Abbeden af Alcobaça; foruden Sct. Jakobs Riddere talte denne Hær i sine Rækker næsten hele den portugisiske Adel og desuden et stort Antal Mennesker, der vare komne fra Kongerigerne Leon og Castilien. Disse Forstærkninger, som opstillede sig nord for Byen, tillode at indslutte den fuldstændigt fra alle Sider; med Masterne og Bænkene i Skibene byggede man Krigsmaskiner; foran enhver af Stadens Porte anbragtes der Muurbrækkere, og paa samme Tid begyndte man at underminere den yderste Ringmuur; den 24de August nedstyrtede et af Stadens ydre Taarne. Emiren forsvarede sig imidlertid tappert; de fleste Beleiringsmaskiner vare blevne opbrændte, og Afsendinge fra ham til Andalusiens saraceniske Fyrster bebudede den nærforestaaende Ankomst af betydelige Forstærkninger. Disse indtraf den 9de September; Statholderen i Badajoz med

[1]) Herculano, Hist. de Portugal, II, p. 190.
[2]) Gosvini, Carmen, l. c., Anon. Rhenanus, fol. 2, v°, col. 1.

Kongerigerne Algarviernes Krigsstyrke, Emiren fra Sevilla, Cid Abu Ali, Overbefalingsmændene fra Jaën og Xerez tilligemed Rytteriet fra Kongeriget Cordova og Sheikerne af Sidonia, Ecija og Carmona[1]), hvilke forenede udgjorde en Styrke af 14000 Ryttere og 40000 Fodfolk[2]), kom til Syne i kort Afstand fra Byen og indtoge en Stilling i Ryggen paa den beleirende Hær. Men allerede den næste Dag efter de andalusiske Troppers Ankomst, viste der sig to og tredive Skibe tilhørende de Christne. Nogle af dem ankom fra Lissabon, hvorimod de andre vare ved Stormen blevne skilte fra den frisiske Flaades Hovedstyrke[3]). Til samme Tid erholdt Korsfarerne, der fattedes Rytteri, en uventet Forstærkning, som Tempelordenens Stormester Pedro af Alvitiz bragte dem tilligemed sine og Hospitalsordenens Riddere. Flere Jertegn saaes ligeledes den samme Dag; i Luften viste der sig saaledes et vidunderligt Kors[4]), foruden himmelske Riddere, klædte i hvidt og smykkede med lueforgyldte Kors[5]); disse overordentlige Syner hjalp til at gjenreise de Christnes Mod. Natten tilbragte de med at grave en dyb Forskandsning udenom deres Leir, og den næste Dag, der var den hellige Proti og den hellige Hyacinthi Fest (d. 11te September), leverede de de Vantro et Hovedslag. Kampen var haardnakket; Don Martinus af Palmella kæmpede som en Løve; den rhinlandske Unævnte og Suerius Gosvinus erklære, at de ikke formaae at finde Ord, som ere udtryksfulde nok til at berømmeliggjøre hans Tapperhed. Don Pedro af Alvitiz og Tempelherrerne udmærkede sig ligeledes

---

[1]) Hercolano, l, c.
[2]) »Ad 100,000 taxata«. Anon. Rhen. (Voss's Manusc. fol. 3, v° col. 1).
[3]) Anon. Rhenan (Voss's Manusc., fol. 3, v°, col. 2).
[4]) Cæs. af Heisterbach, VIII, 66.
[5]) Anon. Rhen. (Voss's Manusc., fol. 3. v°, col. 1).

ved deres Uforfærdethed; om Aftenen saae man de Vantros overvundne Krigshær sprede sig ad til alle Kanter; Korsfarerne, som havde givet sig til at forfølge dem, dræbte eller tog til Fange mere end 40,000 Saracener. Blodbadet varede i tre Dage; Emirerne i Cordova og Jaën fandtes blandt de Døde og bleve gjenkjendte; den fjendtlige Leir overgaves til Udplyndring, og man fandt der et uhyre Antal Kameler og Heste, foruden en Mængde kostbare Gjenstande. De Fangne paastode, at de under Kampen havde seet en vidunderlig Hærafdeling, hvis Glands deres Øine ikke havde kunnet udholde, og som havde bestemt dem til at tage Flugten; de Christne derimod havde kun tabt 200 Mand[1]). En Flaade paa 30 Seilere var, ved Underretningen om Emirernes Nederlag, kommen for at understøtte dem tilsøes, men saasnart den erfarede Nederlaget, fulgte den strax de Overvundnes Exempel, begav sig bort i stor Uorden og blev underveis adspredt af Stormen. Beleiringen fortsattes derefter med endnu større Kraft under Ledelse af Greven af Wied, der havde overtaget Anførselen; flere morderiske Fegtninger leveredes hver Dag mellem Besætningen og Beleirerne. En ædel Kappelyst besjælede de tydske Korsfarere; Vestfalerne, Saxerne og Rhinlænderne kappedes om at overgaae hinanden i Uforfærdethed[3]). Den norske Afdeling, som var kjendelig paa dens røde Kors[4]), malede

---

[1]) Reineri Annales, l. c.

[2]) Suerius Gosvinus, l. c.

[3]) Anon. Rhen. (Voss's Manusc. l. c.).

[4]) I Haandskriftet forekommer Udtrykket »Nussenses«, som maatte oversættes med: »Folk fra Nuys« (Neuss i de preussiske Rhinlande). Men dette Ord »Nussenses« er næsten ulæseligt, og de derpaa følgende »quibus clipei sub alba crucè rosei« have forekommet os at hjemle en forskjellig, om end maaskee noget dristig, Læsemaade og Fortolkning.

paa et hvidt Felt, anvendte den af Korsfarerne fra 1153 brugte Fremgangsmaade, for at bringe Murene til at falde sammen; de antændte Baal, som bragte Stenene til at springe i Stykker og ødelagde Muurkalken. Maskiner, som kaldtes Hevehes Muurbrækkere og vare forfærdigede af Rhinlænderne, fuldendte Værket og nedstyrtede d. 24de Oktober et andet Taarn, som de tydske Arbeidere havde undergravet. Den tappre Abu Abdallah formaaede da ikke længer at holde sig i Alcaçer; ængstet af to uhyre store Trætaarne og af to Maskiner til at udslynge Stene, som Korsfarerne havde bragt nærhen til Murene, forlangte han at kapitulere og endte med at overgive sig paa Naade og Unaade til Korsfarerne fra Norden, der bemægtigede sig Staden, hvis Bytte og Indvaanere de deelte mellem sig. Tretusind Personer bleve solgte som Slaver; kun saa stort et Antal Saracenere, som svarede til de christne Fanger, man fandt i Staden, skjænkede man Friheden. Abu Abdallah og hans nærmeste Omgivelser tilkjøbte sig Friheden ved at lade sig døbe; men snart efter toge de Flugten og »vendte da tilbage til deres gamle vildfarende Tro«[1]).

Strax efter Indtagelsen af Staden skrev Greven af Holland for sit Vedkommende, og de portugisiske Biskopper tilligemed Stormesterne for Hospitals- og Tempelordenen, samt Don Martin de Palmella for deres Vedkommende til Honorius d. 3die[2]), for at underrette ham om det glimrende Udfald af Toget, og undskylde sig for at have overtraadt hans Befalinger. De meddeelte ham tillige, at Kongerne af Leon og Navarra havde begyndt Fjendtligheder imod Saracenerne, og udbade sig Tilladelse for Korsfarerne til at

Erlend Thorbergssen's og de to Grevers Reise.

---

[1]) Suer. Gosvinus, l. c. Anon. Rhen (Voss's Manusc. fol. 3, V° col. 2).
[2]) Epist. Comitum et Episcop. ad Honor. III (Raynald, Ann. Eccl. ad ann. 1217, t. I, p. 265 og følgende).

forblive endnu et Aar paa Halvøen, for der at føre Krig imod de Vantro. Greverne ansøgte tillige for deres Krigsfolk om den samme Syndsforladelse, som de vilde have erholdt i det hellige Land, tilligemed Indrømmelsen af den kirkelige Tyvendedeelsafgift, som opkrævedes i Spaniens christelige Kongeriger til Fordeel for det almindelige Korstog. I Forventning af Pavens Svar, overleverede Korsfarerne til Ridderne af den hellige Jakobs Orden Staden Alcaçer, hvor de vare forblevne indtil Allehelgensdag, og de vendte derefter tilbage til Lissabon, hvor de tilbragte Vinteren i Overflod, og »hvor de Geistlige, som hørte med til Toget, fandt en overordentlig Glæde i at høre Ordets Forkyndelse af en meget afholdt Theolog«[1]. Henimod Slutningen af Vinteren indløb der Svar fra Honorius d. 3die[2], som i bestemte Udtryk afslog den ansøgte Tilladelse og paaskyndede Korsfarernes Afreise til det hellige Land. Greverne af Holland og af Wied opgave da deres Plan, at forlænge Opholdet i Spanien, og i de første Dage af Foraaret gik de under Seil. Det er rimeligt, at et stort Antal af de Skibe, som havde deeltaget i Beleiringen af Alcaçer, vare blevne ophuggede for dermed at bygge Krigsmaskiner, eller ogsaa at de vare vendte tilbage til Norden, thi den rhinlandske Unavngivne anslaaer kun til sex og tredive Antallet af de Skibe, som den 31te Marts 1218 forlode Lissabons Havn. Ved Afreisen var der blevet afholdt et Krigsraad, i hvilket det var blevet bestemt, at Fortroppen, bestaaende af tolv Skibe, skulde anføres af Greven af Wied, hvorimod Greven af Holland skulde følge efter med den øvrige Deel af Flaaden, paa Grund af at denne Sidstes

---

[1]) »Limatissimi theologi.« Anon. Rhen. (Voss's Haandskr., fol. 4, r°, col. I).

[2]) Rom, d. 13de Jan. (Rayn. Ann. Eccl. l. c.).

Skib kun førte eet Blus til Kommando-Signal, medens den Førstes førte to. De første Dage af Reisen vare ikke heldige; før Flaaden ankom til Middelhavet, havde Greven af Holland allerede tabt ikke mindre end sex Skibe, og kun fra to af de forulykkede havde man kunnet redde Besætningen; først d. 15de April naaede Greven Øen Biporonte (Columbretes?), der er beliggende nær ved Minorka. Fra Handelsskibe, som han der mødte, erholdt han Lodser, hvorpaa han seilede til Sicilien, hvor han ankom den 22de April. Den unævnte Forfatter standser paa dette Sted Fortællingen om Korsfarernes Reise. Det er dog rimeligt, at det er de samme, hvis Ankomst til Acre han senere hen ansætter til den 23de Mai, og om hvem der ligeledes er Tale hos Skolastikeren Oliverius. Hvad der er vist, det er, at Grev en af Wied var bleven tilbage, og at hans Skibe havde Paaske-Søndag udstaaet en haard Storm, som havde splittet dem ad til alle Kanter. Nogle tyede ind i Havnen ved Barcellona, andre søgte Tilflugt i Marseille, Genua, Pisa eller Messina[1]), og ankom først efterhaanden den ene efter den anden til Acre; de fleste naaede endogsaa først Korsfarerne i Ægypten ved Damiette, som de i Palæstina i Pilgrimenes Borg forsamlede Korsfarere, under Anførsel af Kongen i Jerusalem, vare komne at beleire i de første Dage af Juni[2]); blandt Efternølerne maa nævnes Skibet, der førtes af Erlend Thorbergssøn.

Om Korsfarerne fra Norden toge en virksom Andeel i Toget 1218, saaledes som man kunde formode det af et Sted i Sct. Peter af Erfurts Krønike,[3]); eller om de forbleve foran Skandinaverne i Beleiringen af Damiette.

[1]) Annales Col. Max. (SS. RR. Germ., XVII, p. 832).
[2]) »Tertia feria ante Pentecostem (29 mai) primi . . . applicuerunt Damiatæ.« Brev fra Prindserne til Honorius d. 3die, hos Raynaldi, l. c.
[3]) Chron. Sampetr. Erphord. (Mencken, SS. RR. Germ., III, 201).

Damiette til Fuldendelsen af Beleiringen, eller snarere om de, efter at have medvirket til Opførelsen af Skolastikeren Oliverius's navnkundige svømmende Taarn, hvorom den islandske Forfatter til Kongespeilet synes at have havt Kundskab[1], have deeltaget i Ødelæggelsen (d. 24de August) af den midt i Nilen opførte muselmandske Fæstning, og om de derpaa vendte med Friserne og Hollænderne tilbage til deres Hjemstavn, trods Legaten Pelagius's udtrykkelige Bantrusel. disse Spørgsmaal er det ikke muligt nøiagtigt at besvare; Sagaen siger kun, »at de vendte tilbage efter at have lykkeligt tilendebragt deres Forehavende«, og fortæller endvidere, »at deres Tilbagekomst var heldig«[2]). Hvis de fulgte Friserne, maatte de være komne tilbage til Norge ved Slutningen af Efteraaret 1218. Hvad man med Vished kan paastaae, det er, at hvis deres Hjemreise foretoges altfor tidlig, foranledigede den dog ikke i Norge frygtelige Landeplager lig dem, hvormed den guddommelige Vrede, ifølge Alberik af Neufmoustier[3]) det samme Aar straffede Frisernes Opsætsighed imod Legatens Befalinger. Om Erlend tales der efter Korstoget ikke oftere i Norges Historie; man antager derfor ogsaa, at han er død i Orienten. Hvad Roar angaaer, da forblev han ved Hoffet hos Hakon den Gamle, der Aar 1235 sendte ham som overordentlig Afsending til Keiser Frederik d. anden.

Ivat af Mel. Sigurd, Roar og Erlend ere ikke de eneste, der i Norges Historie nævnes som Anførere for Korsfarerne Aar 1217; der omtales deri endnu to norske Lehnsmænd eller

---

[1]) »Ok sysludu hvárirtveggiu vel þeirri ferd«. HH. Saga, kap. LXXX (Fornm. Søg., IX, p. 270)

[2]) Konúngs Skuggsjá, kap. 37 (Christ. Udg., p. 86). Jfr. Munch, IV, 411, 595, III, 894.

[3]) Alberici Chronicon (Leibnitz's Udg., p. 496).

Baroner, der ligeledes paa den Tid droge bort til det hellige Land; Navnene paa disse to ere: Gaut Jónssøn af Mel og Øgmund af Spaanheim. Gaut Jónssøn var en af Kongerigets tolv første Baroner; han eiede en Deel Herresæder i Hardanger, saasom Mel, Ænes og Qvindherred i Hardanger; hans Bedstefader Gaut af Ænes havde været en af Magnus d. 6tes sidste Støtter, og hans Broder Arnbjørn en af Anførerne for Baglerne. Han tiltraadte Søreisen paa samme Tid som Roar, »men, fortæller Sagaen[1]), han vendte tilbage uden at have udrettet Noget«. Det er rimeligt, at et eller andet Uveir paa Spaniens Kyster tvang ham til at vende tilbage med uforrettet Sag; det er i ethvert Tilfælde vist, at hans Navnkundighed som Kriger ikke led nogetsomhelst Skaar formedelst dette Uheld, og at han siden levede i stor Yndest blandt Hakon den Gamles Omgivelser. Man seer ham optræde i Rigsmøderne 1223 og 1233 som en af Norges Herrer.

Hvad Øgmund, Herre til Spaanheim i Distriktet Hardanger[2]) angaaer, da havde han udrustet og bemandet med Krigsfolk et meget stort Skib, hvormed han i Aaret 1217 sluttede sig til et Tog, der var blevet foranstaltet i det Formaal at tage Hævn over flere forræderske Handlinger, begaaede af Samojederne eller Bjarmelænderne, med hvem Nordmændene drev en stærk Pelshandel. Dette Tog havde til Anførere, foruden Øgmund, endnu tre andre Lehnsmænd ved Navn Svein Sigurdssøn, Andreas Sjaamæling og Helge Bogranssøn. De tiltraadte Reisen i Midten af Sommeren og ankom snart til Bjarmeland, beliggende ved det Indre af det hvide Hav; efter at de i Mindelighed havde bilagt deres Stridigheder med

Øgmund fra Spaanheim

---

[1]) H. H. Saga, kap. LIII (Fornm. Sögur, IX, p. 270).
[2]) Spaanheim, i Utvik's Sogn (Hardanger).

de Indfødte, forbleve de der i nogen Tid i al Venskabelighed for at drive Handel med Beboerne. Om Efteraaret vendte Andreas Sjaamæling og Svein Sigurdssøn tilbage til Norge. Helge opslog en Vinterbolig ved Dwina-Floden, og Øgmund, som fandt Klimaet altfor barsk, begav sig derimod tilligemed sit Følge til Prindsen af Sudurdal's (Susdals) Hof. Denne Fyrste, hvis Navn var Georg Vsevolodovitch, var en Fætter til Magnus d. 6te af Norge. Kongen over Bjarmelænderne benyttede sig af Helges afsondrede, eensomme Stilling, og om Foraaret myrdede han ham tilligemed alle dem, som opholdt sig hos ham. Saasnart Øgmund faaer dette at vide, forlader han Susdal, og istedetfor at begive sig tilbage til Norge gjennem det hvide Hav, tager han Veien til Holmgaard, der regeredes af en anden Slægtning af Kong Magnus, Mstislav den Anden Mstislavitch, med Tilnavn den Tappre, og derfra begav han sig ad Væringernes Vei til Constantinopel og det hellige Land, »hvor han udmærkede sig ved mangfoldige Bedrifter«[1]), rimeligviis i Beleiringen af Damiette, hvor han maatte gjenfinde sine Landsmænd. Sagaen tilføier, at han vendte tilbage over Rom (ad Romavegr), uden Tvivl paa samme Tid som de danske og frisiske Korsfarere, der forlode Beleiringen i Efteraaret 1218.

Det dansk-frisiske Korstog (1222—1229). Opfordringer til Deeltagelse i Korstogene, forsendte i de tre Kongeriger.

Indtagelsen af Damiette, der saa snart efter faldt igjen tilbage i de Vantros Vold, havde ingenlunde forbedret Latinernes allerede temmelig mislige Stilling i Palæstina, og snart gjenløde Honorius d. 3dies Opfordringer over de tre nordiske Kongeriger, som han paany kaldte til Hjælp for de hellige Steder, og for at bevæge dem til Deeltagelse i Korstoget i Syrien, ophævede han den forhen

---

[1]) Hák. Hák. Saga, kap. LXXXI (Fornm. Sög., IX, p. 319).

indrømmede Syndsforladelse i Anledning af Krigen imod Slaverne. Af de tre pavelige[1]) Breve, som den 11te April 1223 sendtes til Regenterne i Norden, er det eneste, som i sin Heelhed er kommet os ihænde, det Brev, som Kongen af Sverrig, Erik Læspe modtog. I dette Aktstykke, hvoraf vi tidligere have meddeelt et meget kort Udtog[2]), lod Paven, efter at have fortalt den sørgelige Ende paa Korstoget fra 1217, Kongen vide, at Patriarken i Jerusalem og de militaire Ordeners tre Stormestre havde, ifølge Aftale med Keiser Frederik d. 2den, besluttet paany at prædike den hellige Krig, og havde bestemt, at Korsfarerne skulde ved Slutningen af Juni Maaned 1225 samles i Apulien. Han endte med at bønfalde Kong Erik om at bidrage til Foretagendets gode Udfald med al den Kraft, der stod til hans Raadighed. »Lad Sverrig, sagde han, ikke nu staae tilbage for nogen anden Magt; det har jo altid forhen viist sig i den forreste Række; lad derfor ikke et Folk, der har viist sig Christus saa tro og hengiven, nu søge at unddrage sig fra hans Tjeneste! lad et Folk, som allerede har udrettet saa meget for Herren, ikke nu tænke paa at løse Vaabenbæltet, at overgive Sværdet til Rust og Fordærvelse, og at vende Seiren Ryggen[3]).« Man maa bekjende, at hvor indtrængende end alle disse Anmodninger vare, forbleve de Svenske, som nylig, i Aaret 1219, havde taget Deel i den hellige Krig imod Hedningerne i Estland, døve for Pavens Tale, og at alene de Danske synes at have givet Svar paa hans Opfordring. Disse Sidste havde desuden nylig i Honorius

[1]) Tilværelsen af disse 3 Skrivelser findes kun bekræftet af Bzovius (Annales 1223), som meddeler sammes Indhold; de savnes derimod hos Raynaldi.
[2]) See ovenfor, S. 380.
[3]) Dipl. Suec., I, 219. Vitis Aquilonia, Cöln's Udg. p. 173.

d. 3die fundet en utrættelig Forsvarer for deres Konge; det er derfor heller ikke at undres over, at den hellige Stol til Gjengjæld for de Tjenester, den havde viist dem, fandt dem mere end Nordens andre Folk vel stemte til at høre paa dens Ord.

Den danske Kong Valdemar den Andens og hans Søns Fangenskab og Løsepenge.

Valdemar d. 2den, der nylig havde iført sig Korset og havde indgaaet en bestemt Forpligtelse, at ville udruste i det mindste hundrede Riddere til de hellige Steders Forsvar[1]), og som endvidere havde sendt Jerusalems Konge, Johan af Brienne, under hans Ophold i Cøln, betydelig Understøttelse i Penge[2]), var nylig ved Overrumpling (d. 7de Mai 1223) falden i Hænderne paa sin forræderske Vasal[3]), Henrik af Schwerin. Paven havde strax taget Valdemar under den hellige Peters særdeles Beskyttelse, først ifølge hans Egenskab som Korsfarer, og dernæst »fordi han som Følge deraf var Pavens lehnspligtige Mand«. Erkebiskopperne i Cøln og Bremen, Biskopperne i Lübek og Verden og selv Keiseren havde modtaget apostoliske Breve, det ene efter det andet, hvori de indskjærpedes af al Magt at hjælpe til at befrie Kongen, der havde iført sig Korset; Paven besvoer desuden Valdemars Undersaatter, at de maatte forblive ham troe i al den Tid han maatte forblive i Fangenskabet; endelig blev Henrik af Schwerin opfordret til, under Trusel af den haardeste Straf, at frigive sin Lehnsoverherre[4]). Cardinal

---

1) Suhm, IX, p 465; Gebhardi Danmarks Hist., II, p. 267.
2) Cæsarius af Heisterbach. Vita S. Engelberti, kap. VI (Böhmer, Fontes RR. Germ., t. II, p. 401)
3) See om Valdemars Bortførelse Planctus de rege Valdemaro, hos Hvitfeldt, I, p. 188; jfr. Edelstand du Méril, Poésies populaires latines du Moy. Age, p. 276.
4) See angaaende alle disse Breve Suhm, IX. 738—760. Jfr Antiquitates Goslarienses l. II og III (Heineccius, SS. RR Germ. p. 232, 236).

Conrad, der var Biskop af Porta, Honorius's Legat i Tydskland og den tydske Ordens Stormester, undlod heller ikke i et saadant Formaal at gjøre alt muligt, og, takket være hans Anstrengelser, samtykkede Greven derfor ogsaa i at sætte Valdemar d. 2den og hans Søn i Frihed, og disse forpligtede sig igjen paa deres Side, blandt andre Betingelser, »til inden to Aars Forløb at drage bort til det hellige Land med en Flaade bestaaende idetmindste af hundrede svære Skibe, til ikke paa Overreisen at opholde sig mere end Vinteren over i Spanien, og til, saasnart de først vare ankomne til Palæstina, at ville der i et heelt Aar kæmpe imod Saracenerne, hvorimod de i andet Fald havde at betale Kongen af Jerusalems Repræsentanter i Lübek en Sum af fem og tyve tusind Mark Sølv til Hjælp for de hellige Steder[1]).« Det var i Virkeligheden først det følgende Aar at Valdemar gjenerholdt sin Frihed. Keiser Frederik den 2den, der i denne Sag havde havt en Hoved-Indflydelse, og som i Egenskab af Kongen af Jerusalems Svigersøn forbeholdt sig Overtagelsen af Udgifterne ved et nyt Korstog, ligesom ogsaa Æren for samme, havde negtet at ville undertegne eller anerkjende den mellem Grev Henrik og Valdemar d. 2den afsluttede Overeenskomst. Man opsatte derfor en anden (d. 17de Novbr. 1225)[2]), i hvilken Betingelserne, som angik det hellige Land, vare udeladte, saa at Korstoget, over hvilket Valdemar skulde have Overanførselen, forblev, da Kongen var bleven fri (1226), i Gjerningen kun at være en paatænkt Plan.

Valdemars Fangenskab havde imidlertid ikke forhindret hans Undersaatter i at væbne sig paa egen Haand til den Forberedelser foretagne i Danmark.

[1]) Dipl. Arn. Magn., I, p. 289.
[2]) Dipl. Arn. Magn., I. p. 293.

hellige Krig. Aar 1224 (d. 28de Febr.)[1]) havde Honorius opmuntret deres Iver ved at paalægge Biskoppen af Roskilde, Peter Jakobssøn, der var en af Kongerigets meest indflydelsesrige Mænd, det Hverv at lade den hellige Krig prædike i hele Erkebispedømmet Lund. Paven indrømmede i den Anledning de danske Korsfarere vigtige Forrettigheder, idet han tog Lægfolk og deres Eiendomme under den hellige Peters Beskyttelse, saalænge deres Fraværelse varede, samt tillod de Geistlige at pantsætte i tre Aar de kirkelige Indtægter, hvorhos han bemyndigede Ophævelsen af Kirkeban og Kirkestraffe, og Ombytning af de canoniske Bøder imod det simple Løfte, at drage til det hellige Land. Særegne Bestemmelser bleve tagne med Hensyn til Præsterne, der skulde understøtte Peter Jakobssøn i overalt at prædike Korstoget. Biskoppen skulde endelig sende til Rom Indtægten af de Troendes Offre og af alle de til de hellige Steders Hjælp bestemte Bidrag. Paa sin Side anholdt Keiser Frederik allevegne om at erholde Skibe og Soldater til at bekæmpe de Vantro i Sicilien[2]). I Forening med Erkebisperne i Cøln og Bremen udrustede derfor de Danske en mægtig Flaade, som snart blev forøget af et hollandsk Hjælpekorps, der var blevet udskrevet af den utrættelige Skolastiker Oliverius, som var bleven Pavens Legat i Tydskland[3]). Landgrev Ludvig af Thüringen, der var gift med den hellige Elisabeth af Ungarn, Grev Adolf d. 4de af Holstein-Schauenburg, ti andre tydske Fyrster og en utallig Mængde Riddere og Fodfolk havde iført sig Korset.

Begeistringen havde været idetmindste ligesaa stor i

---

[1]) Skandin. Liter. Selsk. Skrifter, XXI, p. 11—14.
[2]) Raynaldi Annales ad. ann. 1225.
[3]) See Olivierii Brev til de frieslandske Abbeder i Emun af Werums Krønike (Matthæi Veteris Ævi. Analecta, t. II, p. 65).

Tilberedelser foretagne i Norge. Aron Hjørleifssøn

Norge, hvorfra et betydeligt Tog skulde paa den Tid være reist paa egen Haand uden Hertug Skule, hvis politiske Trædskhed vi længer hen ville faae Leilighed til at skildre. Ikke desmindre var det lykkedes flere Korsfarere, saavel i dette Kongerige som i Island, at skuffe Hertugens Aarvaagenhed og imod hans Villie at drage bort til det hellige Land, hvor de kom forud for det Tog, som forberededes i Danmark og i Friesland. Iblandt disse var der en Islænder ved Navn Aron Hjørleifssøn fra Myklaholt, der var en af Øens berømteste Mænd, »en viis og høisindet Mand, hedder det, en uforfærdet Kriger og en utrættelig Reisende.« Han var en Søn af Hjørleif Gilsson. Aar 1222 var han bleven jaget ud af Øen og erklæret udenfor Loven, ved den af Sturlungernes mægtige Familie udøvede Indflydelse, og med sin Fader Hjørleif og Biskop Gudmund af Hole var han derefter kommen at søge et Tilflugtssted hos Hertug Skule. Aar 1226 forlod han derpaa hemmeligt Hoffet i Rein og reiste bort til Orienten uden Hertugens Samtykke, i Selskab med en anden Islænder ved Navn Eyjulf og tilligemed et Følge af sexten Mænd. De reiste over Land, og paa Grund af Krigen og formedelst flere andre Hindringer, der standsede dem underveis, var deres Reise ikke uden Fare; nogle af dem døde paa Veien, men Aron og Eyjulf tilendebragte deres Pilgrimsreise fuldstændigt og kom i god Behold tilbage til Hakon den Gamles Hof. Skjalden Olaf Jónsson digtede et Vers[1]), hvori han besang den ædle Korsfarers Tapperhed. Kong Hakon ophøiede Aron til en af de høiere

---

[1]) »Fór sá er fremd ok tíri
»Fleinryrir blaut styra
»(Mest lofak mikla hreysti
»Manns), Jórsali at kanna:

»Den modige Riddersmand
»Som har havt den Hæder og Ære
»At reise til Jerusalem
»(Formaaer jeg tilstrækkeligt at lovprise hans Tapperhed):

Værdigheder ved sit Hof, og gav ham sin Slægtning Ragnhild til Ægte. Aron tilbragte Resten af sine Dage ved Hoffet i Bergen, hvor han tjente de landflygtige Islændere som Beskytter og forberedte lidt efter lidt Øens Underkastelse under Kongens Regering. Hakon agtede ham som en Broder, og vilde i Kirken i Bergen selv holde en Bøn og Sørgetale over »Christi Pilgrim«. »Aron, sagde han, var os tro og hengiven; han har foretaget Reiser i fjerne Lande, hvor han har givet Exempler paa Udøvelsen af alle Dyder og paa Foragt for alle Farer. I ham have vi nu tabt den bedste blandt vore Undersaatter« [1]).

Dansk-frisisk Korstog. ter d. Fjerde, Biskop i Roskilde. Rigets Marsk han Ebbesøn.

De nordiske Folks Iver skulde imidlertid ikke indskrænke sig til Aron Hjørleifssøns Pilgrimsreiser. I Danmark bleve de i Aaret 1225 begyndte Forberedelser fuldførte, da Biskoppen i Roskilde, Peter Jakobssøn, der selv prædikede Korstoget, ønskede at foregaae sine Landsmænd med sit Exempel, besluttede han, uagtet sin høie Alder, at stille sig i Spidsen for de bortdragende Korsriddere. Han var desuden en Ætling af Sunesønnerne; ikke mindre uforfærdet end de, havde han ikke villet staae tilbage for dem i nedarvet Hengivenhed og Opoffrelse for det hellige Land. Ulykkeligviis overfaldt Sygdom ham underveis, han døde saaledes i Bruges, Aar 1225, i sin Helligheds Duft, og han blev begraven i Cisterciensernes Kloster i Dos [2]). Den danske

---

»Nafn rak út (við itran	»Ridderen med det seirrige Skjold
»Jórdan) med þrek stóran	»Den høihjertede, uforfærdede Mand
»Skjaldar freyr hinn skyri	»Har hinsides Jordan
»Skógarmanns at nógu.«	»Vidt berømmeliggjort den Landflygtiges Navn.«

Aron Hjørleifss. Saga, cap. 20 (Ant. Russes, II, 360).

[1]) Aron Hjørleifss. Saga, cap. 22 (Bisk., Sögur, I, p. 638).

[2]) Dos eller Thosan, hvor Peters Ligsteen endnu opbevares. Vedel Simonsen, p. 136; Suhm IX, 503. AA. SS. Bolland, 8de Jan., I. p. 458.

Kong Valdemars Marsk Johan Ebbesøn, der var Svoger til Sverrigs Konge, Sverker d. 2den, og kjødelig Fætter til Peter Jakobssøn som ogsaa var Sønnesøn af en af de syv Sunesønner, synes at være fulgt efter sin Frænde i Overanførselen af de danske Korsfarere. Før sin Afreise havde han solgt sit Gods i Kirkerup til Domherrerne i Ebbelholt, for derved at forskaffe sig de nødvendige Penge til at foretage Reisen[1]). Toget drog først afsted i Foraaret 1227[2]); et stort Antal Beboere af Kysterne omkring Østersøen havde samlet sig i Staden Lübeck, som Paven ved denne Leilighed havde taget under sin særdeles Beskyttelse[3]), og kom og sluttede sig til Toget. De nordiske Skibe gik først tilankers i en Havn i England, hvor, ifølge Roger af Wendovers Vidnesbyrd, mere end fyrretyvetusind Mand havde iført sig Korset, efter at flere Jertegn havde viist sig paa Himlen[4]). Wilhelm, der var Biskop af Exeter, og Peter, Biskop af Winchester, anførte dem. Alle disse forenede Korsfarere maatte danne en imponerende Flaade; man besidder imidlertid ingen omstændelig Beskrivelse af den Vei, den valgte; man antager kun, at den om Sommeren ankom til Spaniens Kyster, og at de Danskes Ophold i Portugal ikke var uden Indflydelse paa Underhandlingen om den portugisiske Konge Alphons den 2dens Datter Eleonora's Forlovelse med sin ved Svogerskab beslægtede Fætter, den unge Kong Valdemar d. 3die Valdemarssøn af Danmark[5]). Henimod Slutningen af Juli naaede Flaaden Brindisi, hvor de tydske og italienske Korsfarere,

---

[1]) SS. RR. Danic., VI, 153. Bring er aldeles uvidende om, hvo denne Marsk Johan var.
[2]) Emonis Chronica (Matthæus, Vet. Ævi analecta, II, p. 66).
[3]) Lübeckisches Urkundenbuch, I, p. 49.
[4]) Roger af Wendover, t. IV, S 444—448. Matthæus Paris nævner endogsaa 60.000.
[5]) Antikvarisk Tidsskrift, 1854, p. 231; Hercolano, II, 320.

under Landgreven af Thüringens Anførsel[1]), allerede vare ankomne. Keiser Frederik d. 2den, som havde taget Korset og skulde være Togets Anfører, ankom i August til Brindisi, hvor han holdt Revue over Skibene og førte dem tilbage til Otranto, hvorfra man agtede igjen at gaae under Seil til det hellige Land[2]), men en smitsom Feber udbrød der i Korsfarernes Rækker og anrettede store Ødelæggelser iblandt dem. Landgreven af Thüringen blev et af de første Offre for samme, og Keiseren, som selv blev syg, opgav at ville reise videre, forlod Otranto og meddeelte i en Rundskrivelse af 6te December[3]) alle Kristenhedens Fyrster Underretning om sin Beslutning. En høitidelig Bansættelse var det Svar, hvormed Honorius d. 3dies Efterfølger, den nye Pave Gregorius d. 9de besvarede Frederik den 2dens Meddelelse om sin forandrede Beslutning, og Paven udtalte dermed sit Misnøie med Keiserens Vægelsind. Tilskyndede af Pavens Opfordringer, begave Korsfarerne sig paa Vei uden at oppebie Keiseren, under Anførsel af Patriarken i Jerusalem, Gerold fra Lausanne, af Greven af Acerra, Thomas d'Aquino, der var Kongeriget Jerusalems Ambassadeur hos Keiseren, af Hertug Henrik af Limburg, af Greverne af Nifen og Wied, og under disse Anførere ankom de til Palæstina i Oktober. Deres Ophold blev ikke mærkelig ved nogen vigtig Begivenhed; en stor Deel af Pilgrimene, som saae at Keiseren ikke ankom, reiste nemlig igjen tilbage til Okcidenten[4]); dette var især Tilfældet med dem, som vare komne før de tydske Herrer. Saasnart de Andre havde udvalgt Hertugen af Limburg til

[1]) Rich. af St. Germain (Muratori, VII, col. 1003, 1004).
[2]) Rich. af St. Germain., col 1006.
[3]) Hist. Dipl. Fred. II, III, p. 36—84.
[4]) Roger. af Wendover, l. c.

deres Anfører, forlode de Acre den 1ste November, efterat de havde ladet bede Paven om Forstærkninger i en collectiv Skrivelse, som de latinske Biskopper[1]) tilskreve ham; først seilede de langsned med Kysten, hvor de befæstede Sidon, og derefter styrede de Kursen imod Paneas (d. 11te November), hvor de overvintrede. Saasnart de derpaa om Foraaret (d. 25de April) havde erholdt en Forstærkning af femten hundrede Riddere, som anførtes af Marskalk Richard Filangieri[2]), der kom for at overtage den Post, der var betroet Greven af Acerra, som døde om Vinteren, droge de hen at udbedre Fæstningsværkerne om Staden Cæsarea[3]). Men Træthed og Modløshed overfaldt dem, og da Keiser Frederik omsider ankom d. 7de September til Acre, negtede Fleertallet af dem, at ville slutte sig til ham, og vendte derimod tilbage til Okcidenten[4]). Frederik, hvem de pavelige Banstraaler havde forfulgt lige til Jerusalem, vendte ligeledes det følgende Aar (om Foraaret 1229) tilbage til Italien, uden at have leveret Saracenerne noget Slag, hvorimod han havde foretrukket at afkjøbe dem med rede Penge de tre Byer Jerusalem, Nazareth og Bethlehem[5]). Paa hvad Tid vendte de danske Korsfarere tilbage? Derom vides Intet med Bestemthed. Vist er det imidlertid, at Flere forbleve i det hellige Land, selv efter Keiser Frederiks Afreise; thi det er først nogle Aar

---

[1]) Roger. af Wendover, l. c.
[2]) Rich. af St. Germ. l. c.
[3]) Est. de Eracles, XXXII, kap. XXV (Hist. des Crois., II, p. 365).
[4]) Id., l. XXXIII, c. IV (Hist. des Crois., II, p. 369).
[5]) See om hele dette Korstog: Mas-Latrie, Hist. de Chypre, l. I, ch. X, t. I, p. 225, 253, og Huillard-Bréholles, Historia Diplomatica Frederici II, Introd. p. 324 og følg.; I, p. 896—902; II, p. 933; III, p. 71—76, 140, 299, 480—490. See ligeledes Svenskt Legendarium, p. 826.

senere, at Nordens Kroniker omtale Marsk Johan Ebbesen's Død, der indtraf i Acre, hvor han bukkede under. Aar 1232[1]). Alt leder dog til at antage, at Størstedelen forlod Palæstina ved Keiserens Ankomst og vendte tilbage at overvintre i Portugal, hvor de traf Biskop Gunnar af Viborg, der var udsendt af Kongen af Danmark for at afslutte den paatænkte Forbindelse mellem Prindsesse Eleonora og Valdemar; og at de derefter bragte Prindsessen tilbage med dem, hvorpaa Ægteskabet blev med stor Pragt høitideligholdt i Ribe, d. 24de Jan. 1229[2].

Dette Tog synes at skulle slutte Listen over de egentlig saakaldte Korstog, der paa offentlig Foranstaltning ere udgaaede fra de skandinaviske Kongeriger. Vi indtræde nu i en ny Periode, der er den sidste i Historien om de nordiske Folks Forbindelser med det hellige Land, en Periode, i hvilken Pilgrimsreiser af en mere privat Karakteer danne det eneste Resultat af de idelig gjentagne Opfordringer og de oftere udkastede Planer til Korstog.

---

[1]) SS RR. Danic., I, 183, II, 168. — SS. RR. Suec., II, 449.
[2]) Ant. Tidsskrift, l. c. — Vita Gunnari SS. RR. Danic., V. p. 578).

Ottende Kapitel.

Planer til Korstog, udkastede i Norge. — Hakon d. 4de med Tilnavn den Gamle. — Politik, fulgt af Hertug Skule af Rein. — Andreas Skjaldarbands Pilgrimsreise. — Hakon d. 4des første Løfte; Knud Jarl. — Kong Hakon d. 4des Kroning; Vilhelm af Sabine prædiker Korstog i Norge. — Matthæus Paris's Sendelse til Norge. Ludvig den Helliges Breve, 1248. — Korstog, foretaget imod Bjarmelænderne, 1252. — Ivar Englessøn og Thorlaug Bose i det hellige Land, 1258. Norsk Afsending til Tunis; Lodin Lepp, 1262. — Korstog prædikes imod Tartarerne. — Hakon d. 4des Død.

Opfordringer til Korstog og Pilgrimsreiser i det 13de Aarhundrede. — Korstog imod de hedenske Slaver, 1232—1258. — Urban d. 4des Opfordringer til Deeltagelse i Korstog, 1262—1263. — Korsfarere fra 1270. — Sighvat Bødvarssøn's Pilgrimsfart, 1265; — Reise til det hellige Land, foretaget af Andreas Nielssøn og af Broder Mauritz, 1271; endvidere, af Bard Smid. — Svenske Pilgrimsfarter. — Danske Pilgrime besungne i Kæmpeviserne.

Forkyndelse af Korstog og Pilgrimsvandringer ved Slutningen af det 13de Aarhundrede. — Det 2det Kirkemøde i Lyon, 1274. — Korstog prædikes for første Gang i Island. — Korstog prædikes i Amerika. — Nye Opfordringer til Tog til det hellige Land, holdte i Norge, 1286. — Svenske Pilgrimsreiser. — Henrik fra Linkøping. — Niels Ubbasøn af Skvæmma, 1286. — Lars af Lilje og Bengt Magnussøn, 1288. — Sct. Jean d' Acre's Fald, 1291. — Nicolaus d. 4de lader prædike Korstog, 1291—1293.

Vi ere nu komne til det tredie Afsnit i Historien om Skandinavernes Forbindelser med det hellige Land. Tiden til Tog til Orienten er forbi. Den religiøse Følelse, som drev Vikingernes eventyrligtsindede Efterkommere til Jeru-

salem, giver sig fra nu af ikke længer tilkjende uden i mere eller mindre ubekjendte Pilgrimsfarter, eller i fromme Gaver, som sendes til de sidste Forsvarere af de hellige Steder; og dog hengaaer der i et heelt Aarhundrede næsten intet Aar, uden at det hellige Krigsraab eller idetmindste Navnet Jerusalem jo gjenlyder i Norden. En uafbrudt Brevvexling finder Sted mellem den hellige Stol og de skandinaviske Hoffer; talrige Legater eller pavelige Afsendinge drage til Norden, for der at tale de Christnes Sag i Orienten; og Prædike-Ordenerne synes ikke at have andet Hverv end at gjennemreise de tre Kongeriger, for der at forkynde Korstoget og indsamle de Troendes frivillige Gaver eller de paa Kirkemøderne voterede Tiendeafgifter. Alle disse Opfordringer fra Paverne, alle disse Anstrengelser af Geistligheden skulle næsten altid forblive uden Resultat; selv Norge, der nylig var den første, som greb til Vaaben for den hellige Gravs Forsvar, vil nu give Prøve paa en stedse stigende Ligegyldighed for Pavernes bestandig mere og mere indtrængende Anmodninger, saa at det netop er i Sigurds og Erlings Fædreland, at man bedst vil kunne overtyde sig om den efterhaanden mere og mere nedadgaaende Iver hos Skandinaverne for at frigjøre eller hjælpe de hellige Steder.

rge. Hakon lde med Til- n den Gamle.

Den klogeste og dygtigste af Norges Konger og en af sin Tids største Fyrster var Hakon d. 4de Hakonsøn, hvem Skjaldene kaldte Solkongen, og som Aar 1217 havde besteget Thronen. Lidt efter lidt havde hans mægtige Haand kvalt de sidste Levninger af de oprørske Partier, medens han havde samlet omkring sig Overhovederne for de store Lehnshuse, bragt de af Staten lønnede Fyrster i en Afmægtigheds-Tilstand og omskabt til en lydig Bundsforvandt den samme Geistlighed, der havde været en dødelig Fjende

af hans Bedstefader Sverre. Hans rige og blomstrende Kongedømme strakte sig fra det hvide Hav til Amerikas Kyster og fra Nordkap til de store Søer i Sverrig. En anseelig Sømagt, en indfødt, national Krigshær, som man vidste altid var rede til paa første Opraab at gribe Vaabnene, et Skatkammer, der var bedre fyldt, end nogetsomhelst af hans kongelige Forgængeres, gjorde ham til Herre over en af sin Tids frygteligste Sømagter, men han foretrak ikke desmindre Ordet for Kaarden, de diplomatiske Underhandlinger fremfor de ødelæggende Krige; han nøiedes med at lægge en kraftig Vægt i Europas Vægtskaal, og ved en forstandig neutral Holdning mellem de to fjendtlige Magter, der strede mod hinanden om Verdens-Herredømmet, nemlig Frederik d. 2den og den hellige Stol, erhvervede han en Styrke, som han vilde have kunnet benytte med Fordeel i den Tids resultatløse Underhandlinger eller Mæglingsforsøg. Anvendt paa de kirkelige Anliggender, blev denne Statskunst nødvendigviis mere snild end ærlig og aaben, og vi ville ikke forsøge paa at forsvare en Karakteer eller Eiendommelighed, som dens Modsætning til Ludvig den Helliges tappre Fromhed ikke vil bidrage til at vise i et gunstigt Lys. Vi ville her kun faae at see, med hvilken mærkelig Udholdenhed Hakon opnaaer, i Løbet af en næsten halvhundredaarig Regering, at danne sig af Korstoget til det hellige Land et eiendommeligt Redskab for sine Planer; fremdeles ville vi faae at see, hvorledes han altid forstaaer at benytte det samme Vaaben til Gjennemførelsen af den samme Idee, hvorledes han, karrig paa sine idelig sammenhobede Hjælpemidler, fra Aar til Aar udsætter Udførelsen af et oftere fornyet men altid ufrugtbart Løfte; hvorledes han, snild i at skjule sine hemmelige Sympathier for Frederik d. 2den under Skinnet af dyb Føielighed for Rom, for-

staaer at udtrække gjennem tredive Aar en fordeelagtig Venten, der bevarer ham i Fred med Kirken, og hvorledes han ved en stum Udholdenhed undslaaer sig for at indlade sig paa et Tog, der, forberedet i den Hensigt at befrie de hellige Steder, maaskee vilde, naar han først var kommen udenfor Kongeriget, have kunnet tage en anden Retning og fuldbyrdet Keiserens Undergang ved Kongens Optræden eller Medvirkning.

olitik, fulgt af Hertug Skule af Rein.

Det er under de lange og uendelige Kampe, som Hakon maatte udholde imod sin Svoger Hertug Skule af Rein, at han, dannet i sin trædske Fjendes Skole, og benyttende de samme Vaaben, hvis Styrke han selv havde følt, synes i sine Forbindelser med Rom lidt efter lidt at have hyldet den af Skule for lang Tid siden indviede Statskløgt. Det er i Virkeligheden fra Aaret 1217, at denne Sidstes Forbindelser med den pavelige Regering tage deres Begyndelse, og i henved tyve Aar er Korset, der bestandig bevares eller paany iføres af ham, kun et Redskab, hvoraf han betjener sig for at udvide sin personlige Betydning, forstørre sine Eiendomsbesiddelser og nærme sig paany til Thronen, eller ogsaa for at tilfredsstille andre mindre ædle Lidenskaber.

Det er interessant at lægge Mærke til, i hvilken Grad og i hvor lang Tid Hertugen forstod at benytte Honorius d. 3dies Lettroenhed. Aar 1217, da han var bleven udnævnt til Anfører for det af Inge d. 2den foranstaltede Korstog, er det ikke ham, der er Skyld i, at Toget kun vedbliver at være en paatænkt Plan, og at Roars og Erlends's Flaade forbliver liggende i Havnen. Som Aspirant det samme Aar til Inge d. 2dens ledige Throne, og skuffet i sine Forhaabninger ved Hakons Udvælgelse, fortsætter han i Mørket sine ærgjerrige Drømme, under Tilskyndelse af sin Hustrue,

Ragnhild af Giske, der var en stolt Arnungerinde. Han har ikke aflagt Korset; han er endnu bestandig sysselsat med at udruste en indbildt Flaade til Orienten, og i sin Egenskab af Foranstalter af et Korstog, som han idelig udsætter, anholder han om moralsk Bistand af Kirken og ofte endogsaa om dens Pengehjælp, en Understøttelse, som strax anvendes af ham imod den legitime Enehersker, der er hans Svoger Hakon. Det er saaledes, at Skule i Aaret 1220 lader sig af Paven stille under den hellige Peters særdeles Beskyttelse, for af den derved opnaaede Ukrænkelighed at skabe sig et Vaaben imod Kongen[1]). Aar 1225 skriver han til Paven, for at melde ham, at han udruster en mægtig Flaade og paatager sig, uden Vederlag, at overføre alle norske Korsfarere til det hellige Land. Paven besvarer denne hans Meddelelse[2]), i det han udsteder Ordre til Erkebiskoppen af Trondhjem og til dennes underordnede Biskopper om at lade Hertugen oppebære en Tyvendedeel af Provindsens kirkelige Indtægter; han udvider denne ualmindelige Forholdsregel endogsaa til Shetlandsøerne[3]). Hoffets Overbeviisning i Rom var saa fuldstændig, at hele Orienten deelte den, og at man almindelig troede, at Hertugen var virkelig reist til det hellige Land[4]). Skule anvendte imidlertid den ham tilstaaede Pengehjælp til at udruste en Flaade imod Kongen, idet han forbeholdt sig at fuldbyrde to Aar senere sit aflagte Løfte ved en simpel Pilgrimsfart til Canterbury. Det henhører ikke under Omfanget af vort Emne, at fortælle den udførlige Historie om denne travle,

---

[1]) 1220, d 5te December (Dipl. Norv., I, 16).
[2]) 1226, d. 4de November (Dipl. Norv., I, 10).
[3]) 1226, d. 3die November (Dipl. Norv., I, 9).
[4]) Det er en Vildfarelse, som man gjenfinder selv hos Wilken, VI, 408.

ufortrødne Personlighed. Vi ville kun, for at fuldstændiggjøre Billedet af Skule, tilføie en Fortælling, som er laant fra Hakon Hakonsøns Saga: denne Fortælling udviser tilfulde, at under alle disse idelig fornyede Korstogsplaner saae Skule altid kun sin egen personlige Fordeel, og at, saafremt der viste sig nogen Udsigt til Fortjeneste, var han altid rede til at paakalde imod Andre Helligheden af et Løfte, som han ikke selv meente alvorligt.

droas Skjalarbands Pilgrimsfart.

Han stod i hemmelig Kjærligheds Forstaaelse med Ingebjørg[1]), der var gift med en Lehnsbaron, som var Fætter til Inge d. 2den[2]) og hed Andreas Skjaldarband fra Hindø. Denne Adelsmand var Kong Hakon i høi Grad hengiven, men derimod en personlig Fjende af Hertugen, hvilken Sidste, da han ønskede at fjerne Andreas, for at berøve Kongen dennes vise, betænksomme Raad, og beholde Ingebjørg hos sig, havde i den Hensigt formaaet Hakon til at sende ham som Statholder til Finmarken tilligemed en anden altfor tro Tjener, Vegard fra Veradal. I en mellem disse to Kollegaer opstaaet Trætte havde Andreas dræbt Vegard. Hertugen, som greb denne Leilighed, havde forgjæves forsøgt paa at faae Morderen straffet, ifølge Gjengjældelsens Ret. Kongen havde ladet sig nøie med at sende Andreas til Bjarmeland, for at tage Hævn over det paa Øgmunds Staldbroder Helge Bogransøn og dennes Folk anrettede Blodbad, hvilket Hverv han paa det hæderligste havde udført. Til Ulykke for ham erfarede Hertugen, at han havde aflagt Løfte om at ville reise til det hellige Land, og Skule, som strax fremhævede dette

---

[1]) Hendes Grav sees endnu i Nærheden af Christiania i Thingsvolden (Kluvers Norske Mindesmærker, p. 121).

[2]) Munch mener, at han var en Søn af Peter Steyper og Prindsesse Ingebjørg.

Løftes Hellighed, havde ikke Rist eller Ro, før hans Veneindes Ægtemand var tagen afsted til Orienten. Aar 1229 forlod Andreas Hakons Hof; fra Opslo reiste han over Sjælland og Holland til Wissant i Flandern, dernæst ad Romaveien til Italien, hvor han kjøbte en Dromund, i hvilken han indskibede sig til det hellige Land. Men da man ikke siden hørte fra ham, skjøndt Kongen selv havde i den Anledning, Aar 1234, sendt Niels af Giske til Keiser Frederik d. 2den, saa antog man, at Skule havde ladet den ulykkelige Pilgrim myrde i Orienten, saa meget mere som Hertugen, Aar 1230, havde høitidelig anerkjendt som sin Søn Ingebjørgs og Andreas's foregivne Søn Peter, hvem han senere søgte at lade optræde som Prætendent til Norges Throne.

Det var først Aar 1240 at Hakon vandt en afgjørende Seir over Skule; men da han selv ønskede at sikkre sig ligeledes den »hellige Stols« Beskyttelse og at tilvende sig den indfødte Geistligheds Venskab, som Skule hidtil fuldstændig besad, havde han høitidelig iført sig Korset, hvorom han dernæst selv havde tilskrevet Paven. Det er rimeligt, at Hakons Hof efterlignede ham; man veed, men dog ikke ganske sikkert, at Hertugen og (med større Vished) en anden Prinds ved Navn Knud Jarl, der havde en Livgeding, ligeledes fulgte i hans Fodspor. Knud Jarl var en Søn af Hakon Gallin[1]), hvis Moder blev i andet Ægteskab gift med SkulesFader; endvidere en Halvbrodersøn af den afdøde Kong Inge d. 2den, og en Svoger til Hakon d. 4de; hans Moder Christine var en Datterdatter af Sverrigs Kong

Hakon d. 4des første Løfte. Knud Jarl.

[1]) Knud Jarl var Søn af Hakon Gallin, hvis Moder Cecilia, gift med Folkner Lagmand, siden blev gift med Skules Fader; Skule var Søn af en senere Hustru; Knud Jarl var fremdeles en Halvbrodersøn af Inge d. 2den; hans Moder Christine var en Datterdatter af Erik d. 9de i Sverrig.

Erik d. 9de; som værdig Frænde af de her Nævnte, besad Knud Jarl ikke Skules urolige Karakteer. Efter et frugtesløst Oprør, havde han underkastet sig Kongen, og levede roligt i et lidet bekjendt Lehn[1]). Det vides ikke, om Kongen og Jarlen paa den Tid virkelig gjorde store Forberedelser; det Brev, i hvilket Gregorius d. 9de to Aar senere, d. 15de Oktober 1240[2]), fremstillede sine Klagepunkter imod Keiseren for Norges Biskopper, anholdt om deres Raad og i paakommende Tilfælde om den moralske Støtte, deres Nærværelse i Rom vilde yde, bestemte uden Tvivl i ethvert Tilfælde de to Fyrster til for Øieblikket at ophøre med Rustninger, der vilde have stillet dem blot i Pavens Strid med Frederik, og til at ansøge den pavelige Regering om en Eftergivelse af en Deel af deres givne Løfter[3]). Kongen udhævede for Paven: »Stedernes lange Afstand, »Kongerigets Indvaaneres ringe Evne og Forskjelligheden i »de Sprog, som taltes paa Veien« [4]). Paven besvarede Kongens Andragende ved at tillade ham at fuldbyrde sit Løfte med en Krig imod Hedningerne i Kongeriget« [5]). Ifølge den brugte Formular, tog han Kongen, »saalænge Krigen varede[6]), under den hellige Peters Beskyttelse«, idet han tillige tilstod ham[7]) al den samme Syndsforladelse, som han vilde have fortjent ved et Tog til Orienten, hvor-

---

[1]) Han havde modtaget som Lehn 4 Fylker eller Distrikter af Erkebispedømmet Trondjem.

[2]) Lateran., d. 15de Oktober 1240. (Dipl. Norv., I, 17).

[3]) See Munch, V, 12.

[4]) »Propter nimiam locorum distantiam, et paupertatem hominum »regni tui, ac ignorantiam linguarum interjacentium. (Dipl. Norv., I, 19)«.

[5]) Commutandi votum contra paganos terræ tuæ licentiam duximus concedendam.« Lateran., 6te Juli 1241. (Dipl. Norv., I, 19).

[6]) D. 8de Juli 1241, Lateran. (D. N. I, 9).

[7]) D. 6te Juli 1241 (D. N., I, 20).

hos han paalagde Norges Primas at vaage over Udførelsen af Kongens Løfte[1]). Hakon synes dog ikke engang at have beredet sig til at bekæmpe »disse Nordens Hedninger«, ved hvilke Paven rimeligviis forstod Finlænderne og Karelerne, imod hvem et Korstog nylig var prædiket i Sverrig[2]). Hakon indskrænkede sig til at arbeide ivrigt paa Omvendelsen, og følgelig tillige paa Underkastelsen af de bjarmelandske eller samoyediske Folkestammer, som, efterat være blevne forjagede af den mongolske Folkestrøm, nylig havde overstrømmet og bemægtiget sig Finmarken. Stærke Kirker af Steen bleve opførte i Trondenæs, Tromsö og Ofoten, og Missionærer, der understøttedes af talrige Bumænd (Nybyggere), paatoge sig at forkynde Evangeliet for de ny Ankomne[3]). Hvad Knud Jarl angaaer, da havde det gunstige Udfald af Kongens Underhandlinger med Hoffet i Rom indgivet ham Mod, saa at ogsaa han anholdt hos Paven om at blive fritagen for Udførelsen af sit Løfte, imod Tilbud om »at ville drage ud at stille sig til Kongen af Ungarns Tjeneste, for at hjælpe denne i at bekæmpe Tartarerne«[4]). Men Knuds Brev ankom netop i det Øieblik, da Tartarerne havde trukket sig tilbage, og da Paven, af Frygt for en uforudseet Tibagekomst af de mongolske Stammer, vel bemyndigede Greven til at holde sig reisefærdig i et Aar, men derimod ikke i modsat Tilfælde løste ham fra sit Løfte, uden paa Vilkaar, at han betalte en Pengesum, der svarede til Udgifterne, som vilde være forbundne med et Tog hen og tilbage til det

[1]) D. 8de Juli 1241 (D. N., I, 19).
[2]) Dipl. Suec., n° 298.
[3]) See Munch, V, 53.
[4]) »In subsidinm regni Hungariæ contra Tartarorum rabiem.« (D. N., 1, 21).

hellige Land[1]). Tartarerne kom imidlertid ikke tilbage til Ungarn, og det er derfor mere end rimeligt, at den fromme Knud betalte den forlangte Sum, og at denne, overeensstemmende med Pavens givne Ordre, »blev nedlagt paa sikkert Sted«[2]).

Hakon d. 4des Kroning. Vilhelm af Sabinas Prædikener i Norge.

Jerusalem var imidlertid paany falden i de Vantros Hænder (d. 7de September 1244). De kharesmiske Stammer, som ved Tartarernes Indfald vare blevne drevne tilbage til Syrien, havde forvandlet den hellige Stad til en Dynge Ruiner. Skjøndt Forkyndelsen af denne nye Ulykke ikke havde fremkaldt i Europa den samme Bestyrtelse som Ulykken fra 1187, saa undlade de nordiske Annaler dog ikke at optegne den Virkning, som Efterretningen derom frembragte i Danmark og Norge. Frygten for Tartarerne, imod hvem Keiseren, allerede Aar 1241, selv havde paakaldt Hakons[3]) Bistand, og hvis Optræden havde standset Handelen i hele Norden[4]), først og fremmest endelig de nye Underhandlinger, som Kongen havde seet sig tvungen til at indlede med Hoffet i Rom, for at blive anerkjendt som arveberettiget og erholde Bemyndigelse til at lade sig krone, bevægede ham til at fornye sine Løfter som Korsridder og til at indgaae den høitidelige Forpligtelse, at ville udruste et Tog med det Formaal at befrie eller gjenerobre de hellige Steder. Den Tid var forløben, da Kirken i Norden, med al Agtelse for Aarhundred gamle Fordomme, indviede uden mindste Modstand de kongelige, uægte Fyrster, og Kong Hakon d. 4de, hvis Moder, uagtet hendes høie Herkomst, kun

---

[1]) »Expensis quas esset eundo in Terram Sanctam inibi morando et redeundo facturus, labore itineris compensato.« (D. N., I, 21.)
[2]) »In aliquo loco securo.« (Id. ibid.)
[3]) Epist. Fred. Imp. ad regem Angliæ (1241, 3die Juli). (Hist. Diplom. Fred. II, V. p. 1148 og følg.)
[4]) Math. Paris ad. ann. 1248.

var Hakon d. 3die Sverresøns Frille, havde hos Geistligheden mødt stor Utilbøielighed til at krone ham, en Uvillie, som vedligeholdtes i al Hemmelighed af Hertug Skule. Biskopperne, der vare samlede i et Kirkemøde i Bergen, havde imidlertid, efter Aftale med Kongen, indvilliget i at skrive et Brev til det pavelige Overhoved, for at anmode ham om at give sit Samtykke til Hakon d. 4des retmæssige Anerkjendelse og Salving. Laurentius, Abbed i Hovedø, og Bjørn, der var Domherre i Trondhjem, vare reiste hen at overbringe Brevet; Kongen sendte Paven 30000 Mark Sølv, og forpligtede sig personligt til at ville kæmpe imod de Vantro i Orienten. Laurentius fra Hovedø og Bjørn traf Paven i Lyon, hvor et General-Kirkemøde blev afholdt. Den hellige Krig var i dette Møde nylig bleven besluttet, og Paven, som glædede sig over at finde hos Hakon en Iver, der ikke havde ventet med at give sig tilkjende, indtil Kirkemødet havde fattet sin Beslutning, svarede øieblikkeligt Kongen (d. 30te Oktober og d. 6te November 1246)[1]) og Biskopperne d. 6te November)[2]), og i det han underrettede dem om Afsendelsen til Norden af Legaten Vilhelm fra Sabina, der havde modtaget det Hverv, at anerkjende hans Arveberettigelse og skride til hans Kroning, lykønskede han Kongen i Anledning af hans fromme Idrætter, og gjentog i samme Udtryk som 1232 sine Løfter om den pavelige Beskyttelse og de aandelige Naadegaver. Han føiede dertil (d. 6te November)[3]) en særegen Omtale af Hakons Hustrue, Dronning Margretes personlige Formue og Godsbesiddelser; han tilstod dernæst Kongen (den 7de November) Ret til at overtage Patronatet for de

[1]) Dipl. Norv., I, 30, 36.
[2]) Id., I, 31.
[3]) Id., I, 33, 35.

i hedensk Land byggede Kirker, og endelig (d. 8de November) erklærede han ham høitidelig renset for enhver Plet af uægte Herkomst, og alle de deraf følgende Vanskeligheder[1]) for hævede. Kardinal Vilhelm af Sabina, som for tredie Gang besøgte Norden, skulde ikke alene foretage Kongens Kroning, men desuden vaage over Kirkens Interesser og prædike Korstoget i de tre Kongeriger. Han ankom i Marts 1247 til Norge, og d. 29de Juli fandt den høitidelige Kronings-Ceremoni Sted i den hellige Olafs Kirke, tilligemed Fornyelsen af Kongens Tilsagn[2]). Efter at have ordnet flere kirkelige Anliggender i Kongeriget, drog Legaten endnu samme Aar til Sverrig, fuld af Tillid til Hakons Løfters Oprigtighed. Snart derefter, i Tillid til de af Cardinalen til Rom indsendte Meddelelser, tilstod Paven (d. 9de November) Kongen, forat hjælpe ham i Forberedelserne til den hellige Krig, Ret til at opkræve Tyvendedelen af de kirkelige Indtægter, saaledes som disse vare voterede i Kirkemødet i Lyon[3]), med Undtagelse dog af de Stiftet Hamar tilhørende Indtægter, som for et Tidsrum af fem Aar vare tilsikkrede Biskop Paal, der personlig havde iført sig Korset. Selv denne Undtagelse skulde dog ikke være af lang Varighed, thi da i Januar 1248 Paal negtede at ville afreise til det hellige Land, blev det bestemt, at tre Aars Tyvendedeelsafgift fra Hamar skulde tilfalde Kronen[4]).

Matthæus Paris's Afsendelse til Norge. Ludvig den Helliges Breve.

En Afsending fra Paven og Ludvig den Hellige, nemlig Matthæus Paris, der var en Benediktinermunk fra St. Albans Klosteret og en lærd Fortsætter af Roger fra Wendovers Arbeider, samt allerede vel bekjendt for de vigtige Tjenester, han havde viist Kong Hakon, deels i London og deels paa

---

[1]) Dipl. Norv., I, 33, 38.
[2]) See Munch, t. V, l. c.
[3]) Dipl. Norv., I, 40, 41.
[4]) Munch, t. V, p. 45.

Kirkemødet i Lyon, landede nogle Maaneder senere i Norge, under Paaskud af at skulle omdanne Abbediet paa Holm, men i Virkeligheden med det hemmelige Hverv, at skulle bekæmpe den norske Konges Vægelsind. Denne Pavens Afsending har efterladt os en mærkelig Fortælling om Udførelsen af sit Hverv, og tillige Indholdet af et af de nu tabte Breve, som Ludvig den Hellige[1]) havde betroet ham. Den fromme Konge, hos hvem forøvrigt Hakon, for sit eget Vedkommende og for dem, som vilde begive sig til det hellige Land, havde anholdt om en Bemyndigelse til at løbe ind i de franske Havne og i Nødsfald paakalde den kongelige Beskyttelse, havde troet fuldt og fast paa Virkeligheden af den norske Konges Forberedelser. Glad over at finde Understøttelse hos en Sømagt, som man ellers ikke kunde forskaffe sig uden for høi Betaling, tilbød Ludvig den Hellige Hakon, som Overhoved for den talrigste og bedst øvede Flaade i Europa, Overanførselen over hele den franske Flaade og selv over en betydelig Deel af Krigshæren. Ifølge Matthæus Paris's Udsagn undskyldte imidlertid Hakon sig, paa Grund af de to Nationers vidt forskjellige Karakteer: »Jeg takker oprigtigt, svarede han, Frankrigs Konge for den Ære, han har den Godhed at vise mig ved at tillade mig at slutte mig til hans Pilgrimstog, men jeg har lært den franske Karakteer at kjende; Digteren siger: »enhver Magt nærer Frygt for at deles[2])«, og jeg føier til: »enhver stolt Mand frygter for en Medforbunden.« Mit Folk er af Na-

---

[1]) Math. Paris, ad ann. 1248.

[2]) Det er rimeligt en Hentydning til et Sted hos Lucanus, hvor det hedder:

. . . omnisque potestas
Impatiens consortis erit . . .
(Lucan., Pharsalia l. I, v. 92—93.)

turen heftigt og ubetænksomt, og det finder sig kun slet, ikke blot i Uretfærdigheder af hvad Art de end ere, men selv i Meningsforskjellighed. Hvis en Ordstrid skulde opstaae mellem os og de Franske, kunde der let for begge Parter, for den ene som for den anden, opstaae en uerstattelig Skade. Lad derfor Enhver følge sin egen Vei og forlade sig paa Herrens Villie.« Uagtet Hakons Afslag troede Matthæus imidlertid at skulle levere ham den kongelige Bemyndigelses Skrivelse, som Ludvig den Hellige paa hans Begjæring sendte Kongen. Ludvig den Hellige tilstod Nordmændene »Ret til at søge Havn, hvorsomhelst det maatte synes dem for godt langs Frankrigs Kyster, idet han foreskrev sine Øvrigheder, at de skulde tage imod Nordmændene med al Æresbevisning og aabne dem fri Adgang til Markeder og Torve[1]). Det er klart, at den norske Konge ikke vilde meddele Ludvig den Helliges Afsending den sande Bevæggrund til et Afslag, han kun støttede paa saa skuffende Paaskud. Den hos Hakon altid stærkt fremtrædende Frygt for at blande sig i Keiserens Stridigheder med Paven, en Frygt, som endnu samme Aar bevægede ham til reent ud at afslaae Keiserkronen, var ganske vist en af de Hovedgrunde, som den Gang, ligesom før og siden, forhindrede ham i at forlade sit Kongerige. Ludvig den Hellige, som iøvrigt var vel underrettet om den norske Konges Træghed, drog afsted, uden at vente paa ham, i August Maaned 1248, og Korstogs Planerne gik atter i Forglemmelse. Dette skulde imidlertid ikke være Kong Hakons sidste Løfte; snart for at erholde en eller anden Landafstaaelse i Hedningernes Land, snart for igjen at erholde Opkrævelsen af de kirkelige Tyvendedeelsafgifter, og til

[1]) Math. Paris, l. c.

enhver Tid for at sikkre sine Stater den hellige Peters Beskyttelse, vedblev Hakon indtil sin Regerings Slutning, ved hver ny Forkyndelse af den hellige Krig, at fornye sine Løfter og Tilsagn, ligesom Paverne paa deres Side vedbleve at gjentage deres Lykønskninger og Opmuntringer.

Aar 1252 (d. 18de November)[1]) erholder Hakon saaledes af Innocents d. 4de Indrømmelsen af alle de Lande, som vilde blive erobrede fra de hedenske Sambiter, og lovede han i den Anledning de tydske Riddere sin Medvirkning i det Tog, som forberededes imod Samogitien, uden at han dog, naar Krigen først var bleven erklæret, vilde tage nogen virksom Deel i samme. Det samme Aar aflægger han tredie Gang et høitideligt Løfte om at medvirke til Befrielsen af de hellige Steder, og ifølge deraf udvirker han, at den pavelige Beskyttelse, som allerede to Gange var tilstaaet hans Stater og kongelige Eiendomsbesiddelser[2]), paany bekræftes ved to pavelige Breve (udfærdigede i Perugia, d. 12te December). De Prædikener og Opfordringer, som holdtes af Hakon, der var Prior for Dominikanerne i Provindsen Dacien, efter Alexander d. 4des udtrykkelige Befaling (af 11te Marts 1256)[3]) i de tre Kongeriger, i det Formaal at fremkalde et almindeligt Korstog imod Hedningene i Preussen og Lifland, formaaede ikke mere at drage Kongen bort fra hans forsigtige Uvirksomhed. Det samme Aar ankom Erkebiskoppen af Canterbury og Underdiaconen Rostand til Norge med det Hverv, at tilskynde Kong Hakon til at opfylde sit Løfte ved at understøtte Edmund af England, der var den hellige Stols Prætendent, imod Frederiks Søn Manfred, og i Tilfælde af hans Bistand ved denne Leilighed, lovede de ham, paa den

Korstoget imod Indvaanerne i Samogitien (1252).

---

1) Dipl. Norv., I, 46.
2) Dipl. Norv., I, 47—48.
3) Id., I, 56. Jfr. Reg. dipl. Regni Daniæ ad ann. 1256.

hellige Stols Vegne, den samme Syndsforladelse og Aflad, som erhvervedes i Orienten, men de fandt Kongen mere ligegyldig end nogensinde tidligere[1]). Hvad der er endnu mere, stillende sig pludselig udover sin Tids meest hævdede Fordomme, betænker Hakon sig ikke paa at søge Bundsforvandte blandt de samme Saracener, imod hvilke han i henved tredive Aar havde baaret Korsets Tegn, og det er med Afrikas frygteligste Regent, netop med Ludvig den Helliges Modstander under det Korstog, i hvilket Frankrigs gudfrygtige Konge fandt sin Død, at han, under Paaskud af et Handelsforbund, søger at knytte Forbindelser, der i Kirkens Øine maae ansees for ligesaa strafskyldige som de, den banlyste Manfred indgik med Saracenerne i Italien.

Ivar Englesen og Thorlaug Bose i det hellige Land (1258). Norsk Afsending i Tunis. Lodin Lepp (1262).

Man maa gaae længer tilbage, for at finde Oprindelsen til Hakons mærkelige Forbindelser med Abu Abdallah Mohammed Mostansir Billah, der var Sultan i Tunis og Overherre over de muselmanske Stater i Spanien. Domherren Elis, der var bleven sendt til Spanien af Hakon d. 4des Søn, Hakon d. 5te med Tilnavn den Yngre, som allerede havde erholdt Deel i Norges Throne, var Aar 1255 vendt tilbage tilligemed nogle spanske Udsendinge, hvem det Hverv var overdraget for Castiliens Konge, Alphons den Vise, som den Gang var i Begreb med at forskyde sin barnløse Hustru Violanta fra Aragonien, at anholde om den norske Prindsesse Christines Haand. Denne Sidste var med et glimrende Følge afreist til Spanien, og, efter nogen Tids Ophold ved det franske Hof (1257), var hun ankommen til Burgos, hvor hun, istedetfor Kongen, havde ægtet hans Broder, Infanten Don Felipe (d. 3die Mai 1258)[2]).

---

[1]) Munch, t. V, p. 126.
[2]) Hák. Hák. Saga, kap. CCXCIV og følg. (Fornm. Sög. X, p. 85 og

Mange norske Herrer havde ledsaget Prindsessen, blandt andre Biskop Peter fra Hamar, to Lehnsbaroner, Ivar Englesøn og Andreas Nikolassøn, samt to Riddere, Thorlaug Bose og Lodin Lepp. Man veed, at de ved Afreisen havde modtaget bestemte Ordrer, i Kraft af hvilke de skulde love Kong Alphons Hakons Bistand mod Saracenerne, og Andreas Nikolassøns lange Ophold i Frankrig, saavel paa Henreisen som paa Tilbageveien, lader formode, at hans Herre havde paalagt ham at gjenoptage med Ludvig den Hellige de gamle Forslag om Forbund og Korstog i Fællesskab. Men de Fordringer, som gjordes af Alphons d. 10de, der vilde langt hellere bruge Hakon til at gjennemføre sine Fordringer paa det tydske Keiserrige end til Krigen imod Muselmændene, og især den sørgelige Skjæbne, der rammede Prindsesse Christine, som snart maatte bukke under for sin Ægtefælles slette Behandling, maatte hurtig kølne den norske Konges altid temmelig lunkne religiøse Iver. Andreas Nikolassøn og de andre Afsendinge havde desuden ved Christines Bryllupsfester seet Sultanen af Tunis's Udsendinge og beundret deres Pragt. To iblandt Nordmændene, nemlig Ivar Englesøn og Thorlaug Bose, der begge to vare indviede i den Politik, deres Herre fulgte, da denne meget ofte havde brugt dem som sine Udsendinge, havde, efter Christines Giftermaal, fortsat deres Reise til Orienten, rimeligviis i Selskab med selve de tunesiske Afsendinge. Ivar var død underveis, men Thorlaug, der havde fortsat sin Reise til Jerusalem, havde ved sin Tilbagekomst maattet bekræfte sine før ham tilbagevendte Kollegaers Beretninger ved de Fortællinger, han meddeelte om de hellige Steders

følg.). Munch, V, p. 185. Sammenlign. Blómstrvalla Saga (udg. af Möbius, Leipzig, 1855, in-8°),

forfaldne Tilstand og de Vantros Magt. Det er derfor heller ikke at undres over, at den Idee er opstaaet hos Kong Hakon, at sende et høitideligt Gesandtskab til Tunis med det Hverv, at afslutte en Freds- og Forbunds-Traktat med Abu Abdallah, ligesaa meget i den Hensigt derved at skabe sig nyttige Forbindelser med Hensyn til Handel og Politik, som for derved at tage Hævn over Spanien. Han valgte derfor i et saadant Formaal den ene af de Herrer, der havde ledsaget Christine og kjendte Tuneserne, nemlig Lodin, Herre af Lepp[1]), Kongerigets Landsdommer, hos hvem en Ridder ved Navn Hákon Eysil var bleven ansat. Lodin blev der medgivet Foræringer til Sultanen, hvilke Foræringer bestode i Falke, Peltsværk og andre Sjeldenheder fra Norden. Gesandtskabets Afreise fandt Sted med stor Pragt Aar 1262. Kongens Skjald, Sturla Thordssøn, der var en Brodersøn af den store Snorre, sang i den Anledning følgende Strofe:

Folkets Konge! om din ædle Sjæl
Din Priis skal gjenlyde vidt og fjernt i Serkland,
Og saa vidt naaer Negrens Grændseskjel
Skulle dine Falke glæde hver Herremand.
Overalt Du reiser Dig et Hædersminde,
Uforgængeligt som dine Vaabens Lykke!
O Fyrste! dit Rigdoms-Væld skal ingensinde
Høre op at skabe hele Verdens Smykke.[2])

Lodin ankom til Tunis Aar 1262. Sultanen tog imod ham med al Æresbeviisning, beholdt ham hele Vinteren ved sit Hof, og sendte ham først tilbage ved Foraarets Komme (1263) tilligemed Afsendinge og Gaver bestemte til Norges Konge. Uheldigviis var Hakon nylig død (d. 15de December) i

---

[1]) See Safn til Sögu Islands, II, p. 5, 50. — Munch, V, 480, 472; VI, p. 63.
[2]) Hák. Hák. Saga, Kap. CCCXIII (Fornm. Sög. X, p. 116).

Kirkwall paa Ørknøerne som Følge af et uheldigt Tog til Skotland, og de med Tunis afsluttede Traktater forbleve uopfyldte som historiske Mærkværdigheder[1]).

En af den gamle Konges sidste Foretagender havde været en Underhandling med den hellige Stol. Da Alexander d. 4de var død, uden at kunne bringe det almindelige Kirkemøde i Stand, som han havde sammenkaldt for at raadslaae om Tartarernes skrækindgydende Fremgang, havde hans Eftermand Pantaleon, der var Patriark i Jerusalem og, efter tre Maaneders Interregnum, var bleven indsat paa den pavelige Throne under Navnet Urban d. 4de, sendt Biskop Gilbert fra Hamar tilbage til Norge med Skrivelser til Kongen og hans Søn Magnus; i disse Skrivelser opmuntrede han dem til at gribe til Vaaben imod Tartarerne, og i ethvert Fald til at lade Dominikanernes Forstander i Dacien prædike Korstoget i deres Stater og dertil indsamle Gaver hos de Troende. Hakon, som i Provinds-Forstanderen troede at see en Fremmed, havde sendt Agmund, Præst i Strandvik, til Rom, for at anholde hos Paven om, at han vilde overføre Forstanderens Fuldmagt til Erkebisp Einar i Trondhjem. Paa denne sidste Prøve af Forsigtighed, udviist af en Regent, der var en nidkjær Forsvarer af sine Staters Uafhængighed, gav Urban d. 4de et velvilligt Svar, der først ankom, ligesom en Skrivelse fra den tunesiske Sultan, efterat Kongen var død. Dette Svar sluttede denne lange Række af Forhandlinger, som havde foranlediget, at Hakon blev den pavelige Regerings stedse skuffede Haab.

Opfordring til Korstog imod Tartarerne. Hakon d. 4des, kaldet den Gamles Død

Blev Kongens Exempel taget til Følge af hans Undersaatter? og saae man, uafhængigt af Hoffets høitideilge Løfter,

---

[1]) Annálar Islenzkir, ad. ann. 1263.

udgaae fra Norden nogle af de Tog, som i det tolvte Aarhundrede forberededes saa hyppigt i Norge? Det er Spørgsmaal, som de oldnordiske Kildeskrifter ikke yde Bidrag til at besvare. Hvorvel de i de islandske Aarbøger[1]) indeholdte omstændelige Beretninger om de samtidige Begivenheder i Orienten synes at maatte tilskrives Folk, der vare vendte tilbage fra det hellige Land tilligemed Richard af Cornwallis, Aar 1240, eller endogsaa med Ludvig den Hellige, vilde det dog være tilladt at nære Tvivl derom, hvis ikke et temmelig mærkeligt Sted hos Joinville[2]) viste os tydeligt, at paa samme Tid (i Marts 1251), som Ludvig den Hellige befandt sig i det hellige Land, opholdt der sig ligeledes en flandersk Baron, ved Navn Elenard af Seninghem[3]),

---

[1]) Dipl. Norv., I, 55—56.

[2]) »Tandis que le roy fermoit Cézaire, vint en l'ost monseigneur Alenars de Senaingan, qui nous conta que il avoit fait sa nef ou reaume de Noroie, qui est en la fin du monde devers Occident: et au venir que il fist vers le roy, environna toute Espaingne, et le convint passer par les destroiz de Marroch. En grand péril passa avant qu'il venist à nous. Le roy le retint, li dixième de chevaliers. Et nous conta que en la terre de Noroie que les nuis estoient si courtes en l'esté, que il n'estoit nulle nuit que l'en ne veist la clarté du jour à l'anuitier, et la clarté de l'ajournée. Il se prist, il et sa gent, à chacier aus lyons, et pluseurs em pristrent moult périlleusement: car il aloient traire aus lyons en férant des esperons tant come ils pooient. Et quant ils avoient trait, le lyon mouvoit à eulz: et maintenant les eussent attains et devorez, ce ne feust ce que ils lassoient cheoir aucune piesce de drap mauvais. Et le lyons s'arestoit desus, et dessiroit le drap et dévoroit: que il cuidoit tenir un home. Tandis que il dessiroit ce drap, et l'autre r'aloit traire a li, et le lyon lessoit le drap et li aloit courre sus: et sitost come cil lessoit cheoir une piesce de drap, le lyon r'entendoit au drap, et en ce faisant il occioient les lyons de leurs saietes.« (Joinville, ed. Francisque Michel, p. 149—150).

[3]) Seninghem er beliggende i Distriktet St. Omer (arrondis[t] de St. Omer, Pas-de-Calais) Elenard af Seninghem optræder i Marts 1216 som en af Garanterne for Gérard de Grimberge, og i Februar 1245 sees han optræde paany i samme Egenskab for Margrethe af

som tilligemed ni Riddersmænd var ankommen fra Norge til Cæsarea gjennem Strædet ved Gibraltar. Joinville, som fortæller om mærkelige Løvejagter, hvori denne flanderske Adelsmand deeltog tilligemed sine ni Reisefæller, taler ikke om, at disse vare Nordmænd. Det er dog ikke usandsynligt, at Elenard Seninghem, ved i Norge at omtale sit Reiseforehavende til det hellige Land, har fremkaldt Ønsket hos enkelte Nordmænd om at deeltage i denne Reise, saa at Muligheden ikke vil kunne benegtes, at der blandt de ni Reisefæller, der fra Norge ledsagede den flanderske Baron, ogsaa har befundet sig Nordmænd. Men afseet fra dette enestaaende mulige Vidnesbyrd, der synes nærmest at henhøre under Historien om Nordens Forbindelser i hiin Tid med Frankrig, hvilket Forhold ligger udenfor vort egentlige Emne, iagttage de oldnordiske Kildeskrifter fuldstændig Taushed om senere Reiseforsøg til Palæstina. Vi betænke os derfor ikke paa at fastholde den Paastand, at de hellige Steder, som siden Aar 1244 vare igjen faldne tilbage i de Vantros Besiddelse, ikke længer frembøde for Nordmændene den Tiltrækningskraft, som tidligere bestemte dem til at drage derhen, og det er rimeligt, at Herrerne ved Hakon d. 4des Hof toge den snedige Konges Ligegyldighed for det hellige Land til Mønster.

Vi maa nu forlade Norge, for at vende tilbage til Nordens to andre Kongeriger, der siden Slutningen af det 12te Aarhundrede neppe have beskjæftiget os. Det maa

---

Flandern. Hans adelige Segl opbevares i det franske Keiserdømmes Arkiver, Invent. n° 10482—10483, V. Inventaire du Trésor des Chartes, I, p. 428—429, II, p. 559. Navnet Elenard af Seninghem's uventede Sammensmeltning hos Joinville med Navnet Alenard af Senaingan tilintetgjør en hos os tidligere opstaaet Formodning om i dette Navn at træffe en Nordmand Alevard, paa oldnordisk Hallvard.

rstogs Præ- ner og Pil- mereiser i lten af det 3de Aar- undrede.

vel indrømmes, at det trettende Aarhundrede, langt fra at være i Danmark og især i Sverrig, ligesom i Norge, en Tidsperiode, udmærket ved en indre blomstrende Tilstand, snarere maa betragtes som et af de meest bevægede og meest ulykkelige Tidspunkter i Nationalhistorien. Paa Grund af de lokale historiske Kilders Sjeldenhed og ringe Paalidelighed, er det fornemmelig til Pavernes Skrivelser, nogle nationale Diplomer og de samtidige danske Aarbøger at man er henvist, for at skaffe sig Kundskab om, hvilke det romerske Hofs Forbindelser paa den Tid have været med Danmark og Sverrig i Anledning af Korstogene, og hvilke Resultater, der kunne have været fremkaldte af Pavernes Opfordringer. Det er vist, at den hellige Stol, enten fordi den kun altfor vel var underrettet om de borgerlige Stridigheder, der sønderslede de to Kongeriger, eller fordi den betragtede de religiøse Rustninger, der paa dens Bud kunde iværksættes, som underordnede, og derfor forbeholdt dem til de mindre farlige og mere nærliggende Korstog paa Østersøens Kyster, ikke, af saadanne Hensyn, indledede fra den Tid af med Danmark og Sverrig saa uafbrudte Underhandlinger som med Hakon den Gamle; denne Sidste blev nemlig, formedelst den norske Flaades Overvægt, af det romerske Hof betragtet som Nordens første Regent og som en frygtelig Kæmpe til at stille imod Østerlands muselmandske Stridskræfter. Det indtraf kun sjelden i Midten af det trettende Aarhundrede, at pavelige Skrivelser, som tilstilledes Kongerne af Danmark og Sverrig, tale om det hellige Land og Orientens Christne. Paven og sammes Legater nøiedes med at ophidse de skandinaviske Konger omkring Østersøen imod deres vantroe Naboer, idet de, ved Siden af høitideligt ovede kirkelige Gunstbevisninger, tillige stillede i Udsigt

tillokkende fordeelagtige Erobringer og Tilfredsstillelsen af den Hævn, som det Aarhundred gamle Had tørstede efter.

Den hellige Krig, hvortil Gregorius den 9de havde opfordret Aar 1240[1]), imod Estlænderne, havde virkelig fundet Sted i Aaret 1242, og dog var den hellige Stols Iver derfor ikke kølnet. Det følgende Aar (1243)[2]) tilskyndede Innocents d. 4de Danmark til at begynde Krig imod Liflænderne, og Aar 1246[3]) opfordrede Paven til Kamp imod Estlænderne. Et Aar senere (1247)[4]), tilstod han Erik Plougpenning en Trediedeel af Kirketienden fra Lund, for dermed at bestride Omkostningerne ved et Tog imod Slaverne, der skareviis vendte tilbage til Hedenskabet og samtidigt udøvede den blodigste Gjengjæld. En Landgang, foretagen af Svenske i Finland (1249), og en lignende af Danske i Estland vare Resultaterne af Innocents d. 4des Opfordringer. Man indseer let, at de overordentlig hyppige Tog imod Hedningene i Norden (Aar 1256 var Krigen paany bleven prædiket i de tre Kongeriger), vare ikke synderlig skikkede til at begunstige Korstogs Planerne til Orienten. Geistligheden var iøvrigt, i Danmark idetmindste, i aabenbar Kamp imod Kongemagten. Kongeriget var blevet lyst i Ban (1259), og Kong Christoffer var død som banlyst. Derfor er det ogsaa først senere, efterat Stridighederne mellem Kirken og Kronen begyndte at bilægges, at vi see Hoffet i Rom paany begynde sine Opfordringer, uden dog at henvende sig til Kongen, der endnu var stillet under den geistlige Kontrol.

Korstog imod de hedenske Slaver (1242—1258).

Urban d. 4de, som i 6 Aar havde været Patriark i

---

1) D. 14de December 1240 (Raynaldi Annales, II, p. 245).
2) D. 1ste Oktbr. 1243 (Voigt, Cod. Dipl. Prussicus, I, n° 58).
3) D. 20de Febr. 1246. (Dipl. Suec, n° 320).
4) 26de Novbr. 1247. (Ib., n° 345).

Urban d. 4des Opfordringer. (1262—1263). Jerusalem eller Legat i Orienten, tog sig med Iver og Varme af det ulykkelige Palæstinas Velfærd. Aar 1262 havde han, ved et Brev skrevet fra Viterbo, paaskyndet Afsendelsen af den Understøttelse, som i Norden var indsamlet af Forstanderen for Daciens Dominikanere. Det følgende Aar, da han ikke vil lade sig nøie med at affordre Nordens Beboere Pengebidrag, overdrager han Biskop Tyge i Aarhus, der i sin Ungdom havde boet i Rom og syntes besjælet af Iver for den hellige Stols Interesser, at prædike i Danmark og Sverrig den hellige Krig imod Orientens Saracenere. Talrige Skrivelser[1]) afgaae i Begyndelsen af Oktober fra Rom: den første, der var adresseret til Tyge, indskjærper ham at offentliggjøre den høitidelige Indrømmelse af Forrettigheder (Privilegier) for alle dem, som ville iføre sig Korset; den anden kundgjør Kongerigets Geistlighed, saavel den kirkelige som den klosterlige, det paa Biskoppen i Aarhus foretagne Valg til at prædike Korstoget, og den indskjærper tillige Geistligheden af al Magt at hjælpe Tyge. Man skulde forsyne Biskoppen, tilligemed et Følge af 12 Ryttere og 15 Individer, med alle til Livets Ophold nødvendige Gjenstande, saa længe han vedblev med sin Forkyndelse af Korstoget udenfor Stiftet. To Dage senere skriver Paven til Tyge en lang Epistel, i hvilken han fremstiller for ham det hellige Lands ynkelige Forfatning, og paaskynder ham at udføre det Hverv, der er overdraget ham, paa en tilfredsstillende Maade, saa at det leder til et godt Resultat, hvortil han anviser ham Midlerne, idet han paa samme Tid udruster ham med hele den hellige Stols Magtfuldkommenhed, for saaledes at kunne

---

[1]) Skand. Literat.-Selsk. Skrifter, XVI. p. 17, 24, hvor Brevene ere optagne i deres fuldstændige Heelhed. Jfr. SS. Rer. Dan., VI, 393.

tæmme de Halsstarrige eller belønne de Folk, som udvise god Villie. Dernæst, som om denne Skrivelse endnu ikke syntes ham tilstrækkelig tydelig, sender han ham endvidere den samme Dag andre mere bestemte Ordrer, der udvide Korsfarernes Rettigheder, bemyndige Tyge til at ophæve Banlysningerne, til igjen at oplukke Kirkerne, til at fritage for al kirkelig Kontrol eller Tilretteviisning, til at optage Præstesønner indtil et Antal af halvtreds i de geistlige Ordener, paa det Vilkaar, at de skulle iføre sig Korset; endelig til at give Syndsforladelse i de den hellige Stol forbeholdte Tilfælde, saafremt de Bodfærdige aflægge Løftet at ville drage til det hellige Land, eller at betale en Offergave i Forhold til deres Hjælpekilder. I Sverrig modtog Biskop Ulf af Skara samme Dag lignende Ordrer[1]; Paven nedlagde i denne Prælats Hænder alle de geistlige Forrettigheder, og paalagde ham ikke alene at prædike Korstoget, men tillige at samle under Et alle de Summer, der indkom fra Indkrævelsen af Hundrededeels Afgiften, der i fem Aar havde paahvilet de geistlige Indtægter til Bedste for det hellige Land. Erkebiskop Einar af Trondhjem, hvem Kong Hakon, som vi have seet, havde formaaet Paven til at udruste med den samme Myndighed, skulde i Norge prædike Korstoget paa samme Maade[2]. To Breve vare fra Urban[3] blevne tilstillede Biskopperne i Sverrig og Norge, for at indskærpe dem at understøtte Einar og Ulf i deres respektive Kald.

Biskop Tyge, som var aldeles optagen af sine Stridigheder med Klosteret i Øm, Ulf fra Skara, om hvem de *Korsfarerne fra 1270.*

---

[1]) Dipl. Suec. n° 486—489.
[2]) Dipl. Norv, I, 56
[3]) Dipl. Norv., I, 57; Dipl. Suec. n° 490—491.

svenske Krøniker ikke meddele et eneste Ord[1]), og Einar endelig, der døde det samme Aar, i hvilket han modtog de pavelige Opfordringer, naaede de det Maal, som Urban d. 4de foresatte sig? og de Prædikener, som holdtes i de tre Kongeriger, udviste de Resultater af synderlig Vigtighed? Der er Grund til at nære Tvivl derom. Det er maaskee ikke umuligt, at nogle Skibe fra Norden vare gaaede under Seil med de femhundrede Friser, der i Mellemrummet mellem Ludvig d. Helliges Død og Vaabenstilstanden, som Korsfarerne sluttede med Sultanen, ankom til Tunis, reiste derfra til Palæstina og kom det følgende Aar tilbage til deres Hjemstavn. Det vilde i saa Fald være de Efterretninger, som vare bragte ad den Vei, at man maatte tilskrive den Fortælling, som de islandske Aarbøger meddele om Ludvig d. Helliges Død og de særegne Omstændigheder, hvormed de ledsage samme[2]). Det er imidlertid mere rimeligt, at Urban d. 4des Opfordringer og Prædikener ikke fremkaldte i Norden noget Korstog, men kun et temmelig betydeligt Antal enestaaende Pilgrimsreiser.

Pilgrimsreise, foretagen af Sighvat Bødvarsson (1265).

Det er saaledes at vi i Aaret 1265 see Islænderen Sighvat Bødvarssøn fra Stad reise til Jerusalem; denne Islænder var Medlem af Sturlungernes berømte Slægt og en Brodersøn i andet Led af den store Snorre. Ifølge Sturlunga Saga, der er forfattet af Sturla Thordssøn, som var en Onkel til Sighvat, var denne Sidste en Yndling af Kong Hakon d. 4de, der havde udnævnt ham til sin Hirdmand og ført ham med sig til Skotland. Efter at have været nærværende ved denne Fyrstes sidste Øieblikke, havde Sighvat bragt Kongens jordiske Levninger tilbage til

[1]) See Brynjolf Algotsson, Skarabiskop. Rijmskrøn. (Benzelius, Mon. v. Eccles. S. Goth., 76).
[2]) Ann. Isl., ad ann. 1270.

Norge. Den nye Konge, Magnus, havde, til Erindring om sin Fader, villet bevare Sighvat hos sig og yde ham større Hædersbeviisning, end det nogensinde før hans Tid var faldet i en Islænders Lod, men Sighvat, som ikke var istand til nogetsteds at finde Trøst over sin Herres Død, havde skuffet Magnus's Aarvaagenhed og begivet sig paa Vei til Orienten; han naaede til det røde Hav, og døde af Sorg og Udmattelse d. 22de September 1266[1]).

Andreas Nikolassøn og Broder Mauritius (1271). Bård Smid.

En norsk Baron, som vi allerede have seet optræde i Hakons Underhandlinger med Ludvig d. Hellige, og hvis Navn var Andreas Nikolassøn, udrustede fire Aar senere et Tog til det hellige Land. Beskrivelsen af dette Tog, som er forfattet af Nikolassøns Kapellan, Broder Mauritius fra Fransiskanerklosteret i Bergen, og opbevaret i Brudstykker i et selvskrevet Haandskrift i Norges Arkiver, har allerede tidligere meddeelt os vigtige geografiske Oplysninger[2]). Denne Baron Andreas havde været en af den afdøde Konges Yndlinger og var af ham bleven brugt i mere end een diplomatisk Sendelse; han var tillige en af de tappreste norske Feltherrer i den norske Krigshær. Nærbeslægtet ved Giftermaal med Arnungerne af Bjarkø, der vare de sidste Levninger af de mægtige Jarler i Romsdal, havde Andreas ved den gamle Hakons Død seet sig forladt af Magnus Hakonssøn, og ligesom sine Forfædre havde han i sin Unaade kun fundet til sin Raadighed en eneste Udvei, der var hans Navn værdig; han var nemlig draget ud at finde sin Død der, hvor den gamle Skofte var død, og hvor saa mange andre Bærere af berømte norske Navne havde fundet deres Endeligt. Ved sin Bortreise tog han med sig Broder

---

[1]) Ann. Isl., ad. ann, 1266; SS. RR. Dan., II, 156. Sturl. Saga (X, c. v.), t. III, p. 194.

[2]) See ovenfor S. 97.

Mauritius, der havde ledsaget ham paa hans andre Reiser og senere skulde spille en vis Rolle i Norges Anliggender. De reiste Aar 1271 fra Seløerne, paa den hellige Antonius's Dag d. 17de Januar[1]). De toge Veien gjennem Strædet ved Gibraltar, ankom derfra til Carthagena, siden til Marseille og endelig til Syrien, idet de seilede langs med Kysterne af Sardinien. Andreas døde underveis af et Feberanfald (1273)[2]); hvad derimod Broder Mauritz angaaer, da vendte han tilbage til Norge, hvor han stillede til Kong Magnus d. 7des Tjeneste sin under Andreas's Raad og Veiledning indsamlede lange Erfaring. Aar 1281 reiste han til Skotland, for der at afslutte den norske Prinds Eriks Giftermaal med Prindsesse Margrethe, og ved sin Tilbagekomst skrev han en vidtløftig Fortælling om sine Reiser og om de Underhandlinger, som det var blevet ham overdraget at indlede[3]). Det er rimeligt, at det var blandt Andreas Nikolassøns Reisefæller, at den sidste Jorsalafarer, der omtales i de norske Kildeskrifter, befandt sig; denne Mand hed Bard Smid og var iøvrigt af en meget ukjendt Oprindelse. Aar 1290 saae man ham optræde i en tidligere Forhandling, ved hvilken han stadfæster sin Hustru Gydas udelukkende Besiddelse af en Jordeiendom, hun havde kjøbt for sine egne Penge, medens hendes Mand opholdt sig i det hellige Land[4]).

Svenske Pilgrimsfarter. Sverrig sendte ogsaa paa denne Tid et stort Antal Pilgrime til Orienten. Det er endogsaa der, hvis man vilde sætte Lid til Messenius's skuffende Beretninger, at man maatte

---

[1]) Absalon Pederssøn, Norriges Beskrivelse, udg. af Nikolaysson, S. 103—104.
[2]) Ann. Isl., ad. ann. 1273.
[3]) Munch, V, 451, 471, 478; VI, 23.
[4]) Dipl. Norv., III, 45.

hensætte den svenske Kong Valdemar Birgersøns Pilgrimsreise til Jerusalem, hvilken Pilgrimsreise blev foretagen for at udsone en Blodskam, denne Fyrste havde begaaet med sin Svigerinde Juta af Danmark; man er nutildags[1]) overtydet om, at Kongen kun foretog en Reise til Rom, hvor han tog hen for at anholde om Syndsforladelse af Paven (1274). Andre Reiser til det hellige Land, som paa samme Tid bleve foretagne af Svenske, ere heldigviis mere paalidelige: først maa nævnes den, der foretoges af en Ridder ved Navn Gisle Peterssøn, som før sin Afreise til Orienten (1259), skjænkede sit Gods Merathorp i Sognet Tweta til Klosteret i Nydala, under Stadfæstelse af Jarlen Birger og af Linkøpings Biskop Henrik[2]); Gisle Peterssøn, om hvem man kun har faa Efterretninger, døde i det hellige Land. Derefter kommer en anden Pilgrimsreise, der minder om dem, der bleve foretagne af den hellige Helena og den hellige Ragnhild, ligesom om Kvinderne i Sverrig, fra Omvendelsens Tid indtil den berømte Birgitte, havde villet foregaae med Exempel paa disse farlige Reiser. De, som fulgte i de to Helgeninders Spor i det tolvte Aarhundrede, hed Ingrid og Melchtild; den første boede i Skenninge[3]), og var en Datter af en svensk Ridder ved Navn Olaf, der nedstammede fra en kongelig Slægt. Da hun var bleven Enke, afstod hun en stor Deel af sine Eiendomme til sine Brødre[4]), Anders og Johan, og ledsaget af et talrigt Følge af unge Piger af høi Rang, drog hun afsted, for at besøge de hellige Steder[5]). Blandt

[1]) Chron. af Detmar fra Lübek, ad ann. 1274, Grautoffs Udg. p. 151; Strinnholm, IV, 519.
[2]) Dipl. Suec. n° 842, 453.
[3]) Skenninge er en By i Østergothland.
[4]) Dipl. Suec., n° 885.
[5]) Olaus Magnus, VI, 19; Roms Udg., p. 217.

hendes Ledsagerinder befandt der sig en Frøken ved Navn Gyda og en Dame af høi Byrd ved Navn Melchtild[1]), som, da hun selve Bryllupsnatten var bleven Enke efter en raa Ridder, havde trukket sig tilbage hos Ingrid. De adelige Pilgrime vandrede tilfods til Sct. Jago de Compostella, til Jerusalem og til Rom[2]). Ved deres Tilbagekomst til Skenninge, bragte Stadens Indvaanere hende, da de, ifølge Legendens Sigende, vare blevne forbausede over Ingrids Mirakler, alt deres Sølvtøi, og med Prisen, hun erholdt derfor, grundlagde hun et Jomfru-Kloster efter den hellige Dominiks Regel[3]). Man veed iøvrigt, ifølge en original Kontrakt[4]), at hun, for at udstyre Klostret, tog en Deel af de Godser tilbage, som hun havde overladt sine Brødre, og at Kong Valdemar af Sverrig, ifølge en Indskrift, som blev funden i Skenninge[5]), bidrog til Grundlæggelsen. Denne Indskrift bestemmer desuden sammes virkelige Datum (1272)[6]), og følgelig Tiden, da de hellige Kvinder vendte tilbage. Ingrid døde Aar 1282[7]), og snart blev hun Gjenstanden for stor Ærefrygt hos de katholske Svenske i det 15de Aarhundrede. To Gange (1414 og 1449)[8]) anholdt Sverrigs Konger hos Hoffet i Rom om hendes

---

[1]) Olaus Magnus, l. c.

[2]) Brev fra Kongen og Kongerigets Store til Paven, 1399 (Messenius. Hist. Sanctorum Scandiæ, III, kap. II, p. 41).

[3]) Olaus Magnus, l. c.

[4]) Dipl. Suec., n° 885.

[5]) »Anno CIƆCCLXXII fecit Rex Valdemarus hanc Domum lapideam ædificare in usum monasterii sanctæ Ingridis« (Rhyzelius, Episcoposcopia Sueiogothica, p. 107).

[6]) Og ikke 1282, der er en Trykfeil i den første Udgave af Olaus Magnus.

[7]) Erici Olai Chronicon ad ann. 1282; Vita S. Brynlolphi, Schrøders Udg., p. 32—33.

[8]) Vastovius, Vitis Aquilonia (Noterne, p. 62).

Optagelse blandt Helgenerne, men uden at det lykkedes. Imidlertid Aar 1506 bemyndigede Alexander d. 6te en høitidelig Omflytning af Ingrids Relikvier[1]). Hvad Melchtild angik, da døde hun æret ligeledes som Helgeninde og blev begraven i Skenninge. Hvis man turde forlade sig paa, hvad der anføres hos Messenius, Vastovius og selv nyere Forfattere, vilde Melchtild fra Skenninge ikke være nogen anden end Dronning Melchtild, der var bleven Enke efter den danske Konge, Brodermorderen Abel, og siden blev gift med Sverrigs Regent, den mægtige Jarl Birger, men denne Fyrstinde, der var af holsteensk Herkomst, foretog aldrig nogen Pilgrimsreise til Orienten[2]).

Et stort Antal Mænd iførte sig ligeledes Korset i Danmark; de samtidige Testamenter bære Vidne derom og de folkelige Sagn nævne flere navnkundige Pilgrimsfarter, som paa den Tid ere blevne foretagne. Men det er meget vanskeligt, midt under de Forvanskninger, som Mænds og Stæders Navne undergaae i Viserne eller de nationale Sange, at udfinde, hvad der maa henregnes til Historiens Værneting. Det er følgelig kun i Forbigaaende og for senere at komme tilbage dertil, at vi anføre Navnene paa Ridderne Peter og Olaf Strangesøn, der vare beslægtede med Familien Hvide til Knardrup; den første af de to havde ægtet en Datter af den store Esbern Snare, ved Navn Ingeborg fra Kallundborg, og døde paa Veien til det hellige Land,

Danske Pilgrime, besungne i Kæmpeviserne.

---

1) Vastovius, ibid.

2) See Lagerbring, Svea Rikes Hist., I, 512; endvidere Rietz, Helgona Sagor (Lund, 1843, 8°), S. 300, hvor det eneste Brudstykke findes, der er opbevaret os af den svenske Oversættelse, som Munken Jón Buddha i det femtende Aarhundrede forfattede af den latinske Legende om den hellige Melchtild, hvilken Legende nu er tabt.

Aar 1240[1]); den anden reiste til Jerusalem for at udsone et Mord, begaaet paa en af Kongens Hofmænd[2]); endvidere var der endnu et Medlem af denne saa vidt berømte Familie, navnlig Esbern, der var reist til det hellige Land, og hvis Tilbagekomst hans Hustru Cæcilia ventede i atten Aar[3]); endelig var der ogsaa adskillige andre, hvis eventyrlige Begivenheder fylde de samtidige danske Viser.

Pilgrimsreiser ved Slutningen det 13de Aarhundrede. Kirkemøde Lyon (1274).

Vi ere iøvrigt nu komne til et vigtigt Tidspunkt i Historien om den hellige Krigs Forkyndelse i Norden. Erkediakonen i Lyttich, Tedald Visconti, der i Aaret 1270 havde ledsaget de frisiske Korsfarere og nylig var bleven udvalgt til Pave under Navnet Gregorius d. 10de, viste sig endnu mere ivrig, end Urban d. 4de, og ved en Cirkulær-Skrivelse, tilsendt (1273, d. 13de April)[4]) alle Prælaterne i den christelige Verden, sammenkaldte han dem til et oekumenisk Kirkemøde i Lyon, for der at raadslaae om Befrielsen af de hellige Steder og Ophævelsen af det orientalske Schisma. Han kjendte Kongerigerne i Norden og vogtede sig vel for at undtage dem fra Antallet paa de Stater, til hvem hans Opfordringer henvendtes. Domherren Sighvat, der var Korsbærer i Domkirken i Trondhjem, befandt sig den Gang i Rom, hvorfra han, Aar 1273, vendte tilbage til Norge som Overbringer af det pavelige Cirkulære. Han traf der et stort Antal Biskopper forsamlede, blandt andre den strenge og voldsomme Arne, der var Biskop i Skalholt paa Island, og nylig var ankommen til Trondhjem tilligemed flere af Øens ansete Beboere. Denne Ø var allerede 1261 bleven indlemmet i Norges Rige efter lange forudgaaede Stridigheder. Arne

---

[1]) SS. Rer. Dan., I, 244, II, 630; III, 311: IV, 481, 501, 518.
[2]) Kæmpeviserne, p. 388—391.
[3]) Id. 650—655. Dipl. Suec, 567.
[4]) Dipl. Norv., VI, n° 35.

kunde af Mangel paa Penge ikke tage afsted for at begive sig til Kirkemødet, hvor han lod Domherren Sighvat træde i sit Sted, og denne udførte sit modtagne Hverv til Alles Tilfredshed; Erkebiskoppen i Trondhjem, Jón den Røde, og tre af hans Suffraganbisper, Askatin fra Bergen, Andreas fra Opslo og Richard fra Man, toge Sæde blandt Kirkemødets Fædre. Angaaende de kirkelige Indtægter voterede disse Sidste, d. 24de Juni, en sexaarig Skat i Tiender til Bedste for det hellige Land, og desuden paabøde de en almindelig og høitidelig Opfordring til Deeltagelse i Korstoget. Erkebiskop Jón og hans Suffraganbiskopper vendte samme Aar tilbage til Norden med det Hverv, at lade Kirkemødets Beslutninger offentliggjøre i hele Kongeriget. Fra Frankrig bragte de med tilbage til Kong Magnus d. 7de et Brudstykke af den hellige Tornekrone, indfattet i et Relikvieskrin af Krystal, som en Engel af massivt Sølv holdt i sine Hænder. Til Ære for denne kongelige Gave fra Philip den Dristige, lod Kongen opføre i Bergen et helligt Kapel til Efterligning af det, der var opført i Paris. Dette var iøvrigt ikke det eneste Udbytte af Kirkemødet; overalt begyndte til samme Tid baade Forkyndelse af den hellige Krig og Indsamling af Pengehjælp. I Norge overtog Erkebispen af Trondhjem Ledelsen saavel af det ene som det andet[1]); i Danmark og Sverrig havde Paven, efter at have (d. 17de September)[2]) forkyndt Geistligheden Erklæringen af den hellige Krig, betroet Dominikanerne[3]) det Hverv fra Prædikestolen at opfordre til at deeltage i samme (d. 13de November); og hvad Indkrævelsen af Tienden an-

[1]) Suhm, X, 1005. Pavelige Nuntiers Regnskabsbøger, Diplom. Anhang, n° 2, 4—9; Dipl. Norv., VI, n° 36—41, n° 50.
[2]) Dipl. Suec., n° 583.
[3]) Id., 584.

gik, da havde han overdraget Omsorgen derfor til en særegen Legat[1]), nemlig til sin egen Legat, Bertrandus Amalrici, der var Domherre i Rheims og siden blev Erkebisp i Arles.

De første Opfordringer fra Prædikestolen i Island til Deeltagelse i Korstoget.

Denne Forholdenes Ordning traadte i Kraft det følgende Aar, og snart udstrakte de kirkelige Opfordringer og Indsamlinger sig til Lande, som hidtil kun havde havt liden eller ingen Deel i det hellige Lands Anliggender. Paa den ene Side var det Lapland og Finland, paa den anden Side var det Island, Ørknøerne og selv de fjerntliggende Kolonier i Amerika, som deeltoge i den Bevægelse, Gregorius den 10des Iver havde fremkaldt hos Geistligheden i Moderlandet. Man har kun meget faa Underretninger om Korstogets Forkyndelse i det Indre af Lapmarkens Skove, men anderledes forholder det sig med Island, hvor den kraftige og ivrige Arne Thorlakssøn nylig havde med Liv og Sjæl taget sig af Orientens Anliggender og lod for første Gang Opraabet udgaae til Deeltagelse i den hellige Krig. Aar 1275 kom Biskop Jørund i Hole tilbage til Øen med Kirkemødets Beslutninger, og næsten paa samme Tid modtog hans Kollega Arne fra Erkebiskop Jón de Skrivelser, som, tilligemed de tagne Bestemmelser, indeholdt en formelig Indbydelse til at offentliggjøre dem og med Iver vaage over deres Udførelse. Kirkemødet 1) befalede Geistligheden at betale i sex Aar en Tiendedeel af deres aarlige Indtægter; 2) indskjærpede dernæst Lægfolk at iføre sig Korset, for at medvirke til Befrielsen af de hellige Steder og, hvis det gjordes nødigt, til fuldstændig Erobring af hele Palæstina; 3) endvidere lovede det fuldstændig Syndsforladelse for alle dem, som, efterat have iført sig Korset og tilbørlig skriftet, begave sig til det hellige Land;

[1]) L. c., 864, Suhm, X, p. 1004.

4) tog derefter under Kirkens særlige Beskyttelse Korsfarerne, deres Familie og alle deres Eiendomme i al den Tid Korstoget varede; 5) endelig paalagde det Biskopperne, i alt hvad rimeligt var at hjælpe Korsfarerne i deres Stift og at beskytte dem, hvor det gjordes fornødent. Arne fulgte bogstaveligt de Ordrer, han modtog fra Rom og Trondhjem, og fremskyndede af al Magt Opfordringerne til Deeltagelse i Krigen og Indkrævelsen af Pengebidragene. Ikke tilfreds med selv at prædike Korstogene, lod han sit Stift gjennemreise af et vist Antal med Omhu valgte Præster, som skulde staae ham bi i hans Foretagende. Hver Præst skulde desuden engang om Ugen, for at forskaffe et heldigt Udfald af det tilkommende Korstog, læse en Messe, under hvilken de Troende opfordredes til at bringe deres Offre. Hvad Tienderne angik, da ordnede Arne dem paa følgende Maade: enhver Jordeiendom, der gav en Indtægt, som oversteg et Menneskes Underhold, der vurderedes til sex Mark reent Sølv, skulde nøiagtig betale Afgiften. Desuden skulde enhver Præst, som var bemyndiget til at holde Messe, aarlig betale sex Alen Vadmel, og hver Nybygger, der svarede den for Optagelse i Thinget fastsatte Skatteafgift, skulde udrede en Alen. Arne Thorlakssøns ivrige Virksomhed undgik ikke, som man kan tænke sig, at møde adskillige Hindringer: en Mængde Mennesker iførte sig saaledes Korset, men undsloge sig for at tiltræde Reisen; Frikjøbelsen fra Opfyldelsen af deres Løfter foranledigede nye Afgifter, som, da de i dette Tilfælde ikke rammede Geistligheden men Lægfolkene, der vare uafhængige af Arne, ikke kunde saa let indkræves. Island havde aldrig været rigt, og skjøndt Øen i det trettende Aarhundrede endnu ikke havde udstaaet de frygtelige Landeplager, som senere omskabte den til en Ørken, og fordømte den til en uforbederlig Ufrugtbarhed,

saa kunde store Pengesummer dog kun vanskelig udredes af en Befolkning, hvis Indtægter bestode i Fisk og Kvæg, og hvis Industri indskrænkede sig til Forfærdigelse af grovt tilvirkede Stoffer, som vanskeligt lode sig udføre. Man regnede der efter Vadmel i Alenviis; hver Alen gjaldt lige med to Fisk, og der udfordredes to Alen til at udgjøre en Penning. Kirkens og de aristokratiske Familiers Eiendomme opslugte næsten hele Udbyttet af Jordbunden; Landet, som neppe endnu var udtraadt af de blodige Borgerkrige, var opfyldt af Elementer til Modstand og Oprør; de fornemme Herrer ansaae sig for ophøiede over Afgiften, og Bønderne havde kun daarlig Evne til at udrede den. Det er vist, at hvis en saa kraftig Villie og en saa folkelig Myndighed, som den hidsige Biskops i Skalholt, ikke havde ledet Opfordringerne til Deeltagelse i Korstoget, vilde de være forblevne aldeles ufrugtbare, saameget mere som Biskoppen havde endnu forværret Forholdene ved pludselig Indførelse af en ny kirkelig Lovbog. Man dristede sig ikke til aabenlyst at modsætte sig Arne, og Herrerne tilskreve endogsaa Kong Magnus et officielt Brev, hvori de nøiedes med at bebude Antagelsen i Althinget af Arnes nye Love, men samtidigt dermed beklagede de sig i fortrolige Skrivelser over Biskopperne, der »idet de afpressede Folket og Geistligheden nye Pengeudredelser, paastode sig selv og deres Folk fritagne for borgerlige Afgifter«. Magnus sendte til Island en Præst ved Navn Adalbrand Helgeson, som en Reise til Amerika skulde nogle Aar senere gjøre navnkundig[1]), og han medgav denne Afsending kongelige Breve, i hvilke Kongen, idet han i bestemte Udtryk forbød Brug af Love stridende imod Kronens Forrettigheder, beroligede Folket angaaende det hellige Land

---

[1]) Han opdagede for anden Gang Acadien, Aar 1285.

og roste de Løfter, der gjordes med Hensyn til Korstoget og de Troendes Offergaver, saafremt disse sidste ydedes frivilligt. Adalbrand ankom til Mödruvellir medens hele Øens Aristokrati var samlet til et stort Gjæstebud med Biskopperne og den kongelige Statholder. Synet af den kongelige Afsending var saa storartet og imponerende, at man ved hans Indtrædelse troede »at see Apostelen Thangbrand selv træde frem«. Adalbrand udviklede for Forsamlingen Betydningen af den Sendelse, som Kongen havde betroet ham, og det lykkedes ham at berolige Gemytterne. Arne mødte ikke længer nogen Opposition ved Indkrævelsen af Hjælpeskatten, og da Erkebiskoppen af Trondhjem Aar 1279 affordrede ham Tiendeindtægten for de fire første Aar, saae han sig i Stand til at tilstille ham betydelige Summer, der vare Resultatet af hans ivrige Prædiken og Opfordring.

Opfordring i Amerika til Deeltagelse i Korstoget.

Det af Arne givne Exempel var blevet efterfulgt af en anden skandinavisk Prælat, der ligesom han var Hakons Yndling, nemlig Biskop Olaf i Garde i Grønland, som Aar 1271 var vendt tilbage til sit fjerntliggende Stift. Paa samme Tid som Korstoget var blevet prædiket i Island, havde Opfordringer til samme fundet Sted i de norske Kolonier i Amerika, en Kjendsgjerning, som ved første Betragtning kan forekomme overdreven, men som paalidelige, samtidige Aktstykker stadfæste. Republikken, der under de norske Kongers Protektorat havde i det tiende Aarhundrede dannet sig i Grønland og langs med Kysterne af Labrador, og hvorfra der var udvandret saa mange dristige Sømænd og eventyrlige Opdagere, begyndte at tabe noget af sin gamle Velmagt; hvad enten dette havde sin Grund i Klimatet, der lidt efter lidt var blevet koldere, eller ogsaa fordi Folkemængden, paa en Tid da Vikingerne og de politiske Landsforviste ikke kom længer hvert Aar og forøgede den, befandt Landet sig altfor

svagt i Forhold til dets store Udstrækning. Det er i ethvert Fald vist, at Moderlandet begyndte at tage sig mindre af denne fjerne Koloni; det oldnordiske Amerikas Historie skulde med hver Dag blive mere og mere dunkel. Grønlands Skandinaver besadde imidlertid endnu vigtige Pladser med Klostre og Kirker, dyrkede Marker og en Stad med Bispesæde, nemlig Garde, samt et Folkething; der fandtes i Grønland, ligesom i Island, fornemme Herrer og rige Kjøbmænd, og Moderlandet drev med denne Koloni en vigtig Handel, bestaaende i Omsætning af Polarlandenes Produkter. Regeringen i Bergen, hvem det var lykkedes at forandre til et virkeligt Herredømme den ubestemte Overhøihed, den udøvede over Island, havde paa samme Tid opnaaet at udvide den administrative Omdannelse ogsaa til Grønland. Det var Biskop Olaf, som Aar 1261 havde paataget sig i Kongens Navn at iværksætte de i Amerika anlagte skandinaviske Koloniers Forening med Kronen. Beboerne havde vel nogen Tid efter gjort Oprør, men en Flaade havde snart faaet Bugt med Oprørerne, og de nye geistlige og finantsielle Love vare fra da af traadte i Kraft i Amerika, ligesom i Hakons øvrige Stater. Da derfor, Aar 1276, Erkebiskop Jón, der paa Grund af de med den lange Reise forbundne Farer, var afPaven bleven bemyndiget[1]) til ikke personlig at begive sig til Grønland, i sit Sted sendte Præster derop med Kirkemødets Beslutninger, synes det ikke, at Korstogets Forkyndelse og Indkrævelsen af Pengebidragene til det hellige Land der har mødt de samme Hindringer som i Island. Aar 1279 benyttede Erkebiskoppen sig af et Skib, der afseilede til Amerika, for dermed at sende

---

[1]) Udstedt fra Viterbo d. 4de Decbr. 1276 (Schlegel, Samml. zur Dän. Gesch., t. I, p. 176; Grønl. Mindesmærker, III, p. 91)

en »forstandig og besindig Mand« derhen, med det Hverv i sit Navn at lade indkræve Tiendeindtægten og modtage Pengebeløbet for Fritagelse fra aflagte Løfter, saavel i Bispedømmet Garde, som paa de omkringliggende Øer og Lande. Ved en Skrivelse, dateret Rom d. 31te Januar 1279[1]), stadfæstede Nicolai d. 3die den Fuldmagt, Erkebiskoppen havde givet den unævnte Indsamler; tre Aar efter kom denne samme Mand tilbage til Norge med en betydelig Mængde Sælhundeskind og Oxehuder, Hvalfisketænder og Hvalbarder[2]). Paa Grund af Mangel paa rede Penge, var det nemlig in natura, at han havde maattet opkræve Hjælpeafgiften. Erkebiskoppen, som derved bragtes i Forlegenhed, skrev i den Anledning til Rom, og d. 4de Marts 1282[3]) besvarede Martin d. 4de hans Skrivelse og bemyndigede ham til, efter bedste Skjøn, at omsætte i rede Penge disse byrdefulde Indtægter til Bedste for det hellige Land. Det Pengebeløb, som indkom fra dette Salg, blev lagt til de Summer, som Erkebiskoppen ifølge Martin d. 4des Ordre[4]) sendte Aar 1282 til Handelshusene Squiarccialupi og Guidiccioni i Lucca. Indsamlingen af Hjælpeafgiften til det hellige Land, fortsattes fremdeles i Grønland, ligesom i den øvrige Deel af de norske Stater, og fem og tyve Aar senere ville vi endnu see Tiender, der vare indsamlede i Amerika, optræde iblandt Indtægten fra Kollekterne.

Hvad Hoffet i Bergen angaaer, da fortsatte det med lange Mellemrum efter Kirkemødet i Lyon sine Underhandlinger med den hellige Stol. Den høie norske Geistlighed Ny Prædik af Korstoge Norge (128

1) Dipl. Norv., I, 66.
2) »In bovinis et focarum coriis ac dentibus et funibus balenarum.«
3) Dipl. Norv., I, 72.
4) 25de Mai 1282, Regnsk. Dipl. Anh., n° 29. Dipl. Norv., VI, n° 46.

befandt sig i aabenbar Krig med Kronen, paa Grund af den nye Kirkeret, der var bleven indført ved Trondhjems mægtige Erkebiskop Jón den Røde (paa Kirkemødet i Bergen, 1280). De norske Biskopper, som bleve forfulgte af Kongen og Lehnsherrerne, synes kun at have fundet liden Støtte hos Hoffet i Rom; af hvad Grund er det vanskeligt at afgjøre. Enten ønskede Paven i de indvortes Stridigheder at iagttage en stræng Neutralitet, i Haab om at formaae den norske Konge til at indblande sig i Italiens Anliggender, eller ogsaa nærede han Frygt for, at han, ved at drive Tingene til det Yderste, og opmuntre Jón til at fortsætte sin Modstand, skulde skade den regelmæssige Opkrævelse af Hjælpeafgiften til det hellige Land. Brevvexlingen mellem Hoffet i Bergen og den hellige Stol kaster kun et svagt Lys over den sande Grund. Hvad der imidlertid er vist, det er, at Pavens Breve, som heelt igjennem ere velvilligt stemte for Kongen, kun tale i Forbigaaende om Korstoget til Orienten; hvad den hellige Stol især dvæler ved, det er Opkrævelsen og Indsamlingen af Afgiften[1]); Kongen synes paa sin Side at have adlydt Pavens Ordrer, og Forsinkelsen i Tiendernes Afsendelse synes kun at hidrøre fra den afmægtige Erkebisp, der var bleven tvungen til at forlade Kongeriget. Det er derfor at Paven, efter Jóns Død (1283), sender en særegen Legat til Norge, for umiddelbart at opkræve Hjælpeskatten; denne Legat hed Huguitio, og var Kapellan hos Paven og Præst i Castiglione i Stiftet Arezzo.

Huguitio fra Castiglione, pavelig Collector-Legat.

Han ankom til Opslo i August Aar 1286, og ved Biskoppernes Mellemkomst gjorde han Geistligheden bekjendt med Pavens udtrykkelige Ordre[2]). Broder Mauritius har

[1]) Dipl. Norv., I, 67—68.
[2]) Regnsk. Dipl. Anh., n° 34,39,40; Dipl. Norv., I, 75; VI, 47, 50.

opbevaret os den Rundskrivelse, som blev omsendt af den Skat indsamlende Legat ved hans Ankomst til Kongeriget, tilligemed en bekræftende Skrivelse fra en Biskop i Opslo; begge disse Skrivelser vare forfattede paa oldnordisk. Huguitio skulde optage en Fortegnelse over alle dem, som havde draget Fordeel af de seneste Stridigheder mellem Kongen og Geistligheden, for derved at slippe frie for Betalingen af den kirkelige Afgift; hans Hverv bestod i at skulle søge at faae de forfaldne aarlige Afgifter indbetalte, og tvinge de sædvanlige Oppebærere, der havde kunnet bevare det Indsamlede uden at lade den pavelige Stol faae Deel i samme, til at udbetale Legatpengene og Gaverne, som de Troende havde skjænket til Bedste for de hellige Steder. Huguitio's Sendelse udstrakte sig ogsaa til Nordens to andre Kongeriger. Bertrandus Amalrici havde nylig (Aar 1285) forladt Sverrig, efter at have opgjort Regnskabet[1]) over de af ham i sex Aar indkrævede og oppebaarne Afgifter. Det havde ikke altid faldet ham let at udføre sit Hverv; Dominikanerne, der gjorde Indgreb i hans Embedes Omraade, havde beholdt en Deel af Tienderne, saa at Paven havde maattet opfordre dem til at tilbagegive, hvad de egenraadigen havde oppebaaret. Det samme Aar (1279 d. 6te Juni)[2]) havde det været nødvendigt at forkynde paa ny Kirkeforsamlingens tagne Beslutninger for de svenske Biskopper. Biskoppen i Skara, den berømte Brynjolf Algotssøn, der havde iført sig Korset, havde, under dette Paaskud, negtet at ville betale Tiender[3]). Kongen havde

---

[1]) Dipl. Suec., n° 743.
[2]) Id., n° 673.
[3]) Id., n° 674.

hos Indsamlerne gjort et tvungent Laan, som han kun havde tilbagebetalt paa udtrykkelig Ordre fra Paven[1]), men derefter havde han negtet at lade Pengene udgaae af Kongeriget[2]). Legaten, som følte sig træt af saa mange Vanskeligheder, havde omsider maattet lade sig nøie med den iøvrigt ikke ubetydelige Pengesum, som han bragte med sig tilbage til Rom 1283. Men Paven vilde ikke gjøre Afkald paa den tilbagestaaende Sum, Bertrandus havde ladet forblive i Landet, og da Huguitio reiste til Norden, medgav han ham tvende Skrivelser, en til Biskoppen i Aarhus[3]), som det var overdraget at fortsætte Bertrandus' Gjerning i Danmark, og en anden til Kongerne i Danmark og Sverrig, ligesom ogsaa til den norske Geistlighed[4]), for at kundgjøre dem Huguitios Ankomst og paalægge dem strax at tilbagebetale samme de af Bertrandus Amalrici efterladte Summer. Iøvrigt lader det til at Huguitio, idetmindste hvad Norge angik, ikke har fundet de samme Vanskeligheder, som hans Forgænger, i Fuldbyrdelsen af det ham overdragne Hverv; efterat have indsamlet alle de Penge, som Erkebiskop Jón havde modtaget, og som deels vare hengjemte i Domkirken i Trondhjem, og deels vare beroende hos de underordnede Opkrævere, sendte han allerede det første Aar ved sin Notarius en meget betydelig Pengesum til de florentinske Handelsmænd, der vare den hellige Stols Skatmestere; han forblev efter den Tid endnu flere Aar i Norge, hvor han stod i særdeles Yndest ved Hoffet, der ved hans Hjælp beherskede Geistligheden, og

---

[1]) Dipl. Suec., n° 680.
[2]) Id., n° 681.
[3]) Lagerbring, II, 734, Regnsk. Dipl. Anh., n° 30, 32.
[4]) D. S., n° 819; Regnsk. Dipl. Anh. n° 35, 36, 41, 44; Dipl. Norv., n° 48.

hvor han desuden af Kongen blev brugt i vigtige diplomatiske Forhandlinger med Naborigerne. Tiden var iøvrigt endnu ikke kommen, da disse indbringende Pengeindsamlinger skulde være det eneste Udbytte af Korstogets høitidelige Forkyndelse i Norden. Folkene i de nordiske Riger vare i den første Tid lidet vante til Opkrævelsen af de Pengebidrag, der ved Indfrielsen af Løfter og Bod rammede ligesaavel Lægfolk som Geistlige. Det er derfor tænkeligt, at de endnu foretrak de eventyrlige Reiser til det hellige Land, i den moralske Forvisning om deres Løfters Opfyldelse, fremfor en Forandring, der kun ufuldkomment tilfredsstillede deres materielle Interesser og deres Samvittighed. Ogsaa er det i Virkeligheden rimeligt, at de af Dominikanerne og Franciskanerne holdte Prædikener, og de hvert Aar indløbne sørgelige Efterretninger fra Orienten gjenvakte den hos Skandinaverne indslumrede Iver; hvad enten Grunden nu søges i dette eller hiint, saa er det i ethvert Tilfælde en Kjendsgjerning, at vi endnu ville gjenfinde, især i Sverrig, et Antal vigtige Pilgrimsfarter og endogsaa et Slags Forsøg til et Korstog, der var de sidste Glimt af Nordens Begeistring for Christi Grav.

Svenske Pilgrimsreiser. Henrik fra Linköping.

Den svenske Samling af diplomatiske Aktstykker er opfyldt af Navne paa Folk, der have iført sig Korset i de første Aar efter Kirkeforsamlingen i Lyon; nogle iblandt dem bleve staaende ved Udkastet til Pilgrimsreisen, men andre derimod opfyldte strengt deres Løfte. Den Første, som optræder paa den Maade, er Biskop Henrik i Linköping, der, efter sin Forgænger Kantsler Kol's Exempel, besluttede sig til at gjøre Reisen til det hellige Land. Denne Biskop var en af sin Tids rigeste og mægtigste Herrer; han var særdeles yndet af Kong Magnus Ladulås, der havde indrømmet ham Forret til at anlægge en Stad paa sine Jord-

eiendomme i Finveden[1]); siden beklædte han i henved fem og tyve Aar det første Bispesæde i Kongeriget, da han gjorde det Løfte, at ville reise til Jerusalem. I hele Stiftet, som han bestyrede, synes hans Exempel at have fremkaldt en almindelig Begeistring. Den berømte Biskop i Skara, den hellige Brynjolf Algotssøn[2]) og næsten hele Domkapitlet ved Domkirken i Linkøping iførte sig Korset ligesom han[3]); et stort Antal Geistlige og Lægfolk gjorde ligesaa, og hvis de ikke alle ledsagede ham, saa havde han dog ved sin Afreise fra Sverrig et betydeligt Følge, fire Kapellaner, nemlig Finnvid, der var Sognepræst i Nässjöhult, Heymund, der var Erkepræst i Visby[4]), Johan, og Bjørn, som var Sognepræst i Husby, endvidere ni Embedsmænd[5]) og flere Riddere; af disse Sidste nævnes dog kun en eneste, nemlig Olaf Gren, men det er rimeligt, at der til dem endnu maa regnes Ridder Magnus Johanssøn Engel, der var Rigets Raad, og som før sin Afreise havde betingelsesviis solgt sit Gods Högnatorp til Brynjolf Algotssøn[6]); endelig menes der, at to Dominikanere, den ene ved Navn

---

[1]) Lagerbring, II, 782; Suhm, X, 777; Rhyzelius, Episcoposcopia Sueiogothica, p. 106; Reuterdahl, Sv. Kyrk. Hist., III, 417.
[2]) Dipl. Suec., n° 680. Brynjolf var en Søn af Folkungen Algot; han døde Aar 1301 og blev i det femtende Aarhundrede optagen i Helgenernes Tal; man anseer ham for Forfatter til den svenske Legendarium. See Vastovius (udg. af Benz., p. 78, not. p. 93); Skar. Bisk. Rijm. Krøn. (udg. af Benz, Mon. vet. Eccl. Sueogoth., p. 76, 389); Reuterdahl, Sv. Kyrkans Hist., II, p. 456; Strinnholm, IV, p. 597, 626; Wieselgren, Sv. Sköna Literatur, I, 183; Vita S. Bryniolphi (udg. af Schrøder, Upsal, 1836, in. 4°).
[3]) Dipl. Suec., n° 155, 1034, 1039, 1124.
[4]) Wallin, Gotlandska Samlingar, p. 254.
[5]) De bare Navnene: Lundvid, Odd, Hermann, Jacob, Simon, Brynjolf, Nikolaus (Kok), Bertrand og Knud (Sekretairer).
[6]) Dipl. Suec., n° 763.

Folkvin fra Visby, som i lang Tid havde opholdt sig i Paris[1], og den anden ved Navn Gerhard af Gotland, hvis Segl[2] nylig er blevet gjenfundet paa Øen Candia, ligeledes vare i den fromme Biskops Følge. Henrik begav sig paa Vei henimod Aar 1282; man veed, at han tog Veien gjennem Frankrig, og at han blev syg i Marseille, hvor han forfattede sit første Testament, der var dateret fra Dominikanernes Sygehus i denne Stad[3]. Dette mærkelige Aktstykke, hvori han testamenterer en betydelig Sum til to skandinaviske Geistlige, der studerede i Paris, er endnu opbevaret, ligesom ogsaa et andet Testament, der er dateret fra Sct Jean d'Acre[4]. Det var der, at den fromme Biskop fandt sin Død, efter at han havde havt Mod til at fuldbyrde sit Løfte i Et og Alt[5]; han blev begraven i Franciskanernes Kirke i Acre. Sognepræsten Finnvid fra Nässjöhult, der havde spillet en vis Rolle i Rigets Anliggender, synes ligeledes at være bukket under for Reisens Anstrengelser, og hans Testament[6] er ogsaa dateret fra Sct. Jean d'Acre.

Nils Ubbesen fra Skvæmma; Lars fra Lilje og Bengt Magnussen.

Nogle Aar senere end Biskoppen af Linkøping døde ligeledes i det hellige Land en svensk Riddersmand, ved Navn Niels Ubbesøn fra Skvæmma, som, før han afreiste til Østerland (1286, d. 2den Mai), havde forfattet sit Testament til Fordeel for Prædike-Brødrene fra Sigtuna og Franciskanermunkene i Stockholm og Enköping, med paatrykt

[1]) Lagerbring, II, 862. See AA. SS. Boll., 22de Juni, IV, p. 324, 420.
[2]) Dette Segl opbevares i Museet i Visby.
[3]) Dipl. Suec., n° 761.
[4]) Id., n° 771; Linköp. Bisk. Rijm Krönika (Benzel., Monum. vet. Eccl. Sueogoth., p. 120, 347.)
[5]) Dipl. Suec., n° 769. Jfr. SS. RR. Suecic., I, 28, 63.
[6]) Dipl, Suec., n° 769.

Segl af Erkebispen i Upsala og denne Sidste's Broder [1]. En Præst af høi Byrd, ved Navn Lars, nedstammende fra Familien Lilje, der, ligesom Kol og Henrik, skulde beklæde Bispesædet i Linkøping, begav sig endelig paa Vei til det hellige Land, Aar 1288, tilligemed en Prinds af Folkungernes kongelige Slægt, den store Jarl Birgers kjødelige Broder og Kong Magnus Ladulås's Onkel, Bengt eller Benedikt Magnussøn fra Ulfåsa[2]). Bengt, hvis Hustru Sigrid er Heltinden i en poetisk Legende, og hvis Datterdatter, den store Helgeninde Birgitte, der er Moder til Slægten Brahe, ligeledes skulde gjøre sig navnkundig ved fjerne Reiser, var Landsdommer i Östergothland. Han var en af de meest frygtede blandt de urolige Folkunger. Historien nævner ikke, hvilke Bevæggrunde der tilskyndede ham til at foretage Reisen til det hellige Land[3]); man veed blot, at han ledsagedes af et talrigt Følge, og at Lars fra Lilje tjente ham som Kapellan[4]). Det lille Samfund forlod Sverrig Aar 1288 og kom i god Behold tilbage, efter at have besøgt de hellige Steder og Apostlenes Grav. Lars døde først Aar 1298, og hans Eftermæle nævner ham som en hellig Biskop og en dygtig Retsudøver. Benedikt optræder, endnu Aar 1303, blandt Kongerigets store Lehns-

---

1) Dipl. Suec., n° 911; Lagerbring, II, 734.

2) See Strinnholm (Svenska Folk. Hist., IV, 290), som vender op og ned paa hele Folkungernes Stamtavle og gjør den her nævnte Benedikt til Jarl Birgers Sønnesøns Søn, men ikke til sammes Broder.

3) Ericus Olai siger blot: »Anno 1288 Benedictus transiit ultra mare«; det er den biskoppelige Riimkrønike (Benz., Mon. vet. Eccl. Sueo-Goth., p. 122, 252), som bekræfter om Lars, at han drog til det hellige Land.

4) Rhyzelius, Episcoposcopia Sueogothica, p. 108; Reuterdahl, Svenska Kyrkans Historia III, p. 420, kalder Lars's Herkomst i Tvivl.

besiddere, ved de mellem Kong Birger af Sverrig og Kong Hakon af Norge paa Tyholmen afholdte Konferentser.

Prinds Benedikt Magnussøn var neppe vendt tilbage til Norge, før Korsprædikenerne begyndte der paany under en høitideligere Form end nogensinde før, til Bedste for de hellige Steder. Den 18de Mai, Aar 1291, var Sct. Jean d'Acre, der var det sidste Bolværk for det latinske Kongedømme i Jerusalem, bleven erobret med Storm af Saracenerne fra Ægypten. Nicolaus d. 4de, som gjentager alle Pave Gregorius d. 10des paatrængende Opfordringer, tilskynder af al Magt Europas Fyrster at ile Palæstina til Hjælp. Englands Kong Edvard ifører sig Korset, og ved en Circulairskrivelse af 1ste August[1]) bekræfter og udvider han de Forrettigheder, som allerede vare tilstaaede Korsfarerne; han opmuntrer alle Troende til at benytte sig deraf, ved at drage hen og forøge Rækkerne i den Krigshær, som samles af Edvard i England til Overreisen Aar 1293. Denne Rundskrivelse[2]) afsendes til Dominikanerne i Norden, som den samme Dag erholde særegne Anmodninger[3]) om at prædike Korstoget i Danmark og Sverrig. Allevegne, især i det sidstnævnte Kongerige, forkynde Dominikanerne den hellige Krig; Erkebiskoppen i Upsala sammenkalder alle Geistlige i sin Provinds til et Kirkemøde, hvor man foresætter sig at raadslaae om Palæstinas Anliggender[4]). Mange svenske Herrer iføre sig Korset[5]); iblandt saadanne nævne de samtidige Diplomer: Marsken Karl Göstafssøn[6]) fra Skenninge; Peter Ragnvaldssøn[7]) fra Østenrør, en Svoger til Drosten Knud Blaa; Magnus Johanssøn Engel fra Høgna-

Sct. Jean d'Acr Fald, 1291. Korsprædike af Nikolau d. 4de.

---

[1]) Dipl. Suec., n° 1734. [2]) Id. ibid.
[3]) Id, n° 1735, 1739. [4]) Id., n° 1052.
[5]) Ericus Olai, udg. af Janson, p 83. [6]) Dipl. Suec., n° 1053.
[7]) Id. n° 1737.

torp[1]), Nils Sigridssøn fra Ringshalt[2]), Värend's Lagmand; Andreas Båths fra Bankastra; Ridder Benedikt Petersson; Holmgeir Ulfsson fra Bredastadr; Anund Haraldssøn, Södermanlands Lagmand[3]). Fire Aar tidligere vare Gesandter fra Persiens mongolske Khan, Argun, komne til Norge tilligemed Legaten Huguitio, for at ansøge om Hjælp hos Kong Erik imod Ægyptens[4]) Mamelukker, og i dette Kongerige prædikedes ligeledes Korstoget. Paa samme Maade forholdt det sig i Island, hvor et stort Antal af Øens Indvaanere beredte sig til at reise hen at slutte sig til Kongen af England[5]). Ligesom saa mange andre Korstog skulde det fra 1293 uheldigviis kun blive staaende ved Udkastet, ligesaavel i Okcidenten som i Norden. Alene de islandske Pilgrime, den svenske Ridder Nils Sigridssøn og maaskee endnu nogle andre, vilde i Gjerningen fuldbyrde deres Løfte og drage til det hellige Land. Men Nikolaus d. 4des Prædikener ledte ikke til noget andet Resultat, og Døden bortrev ham, uden at noget Tog afgik fra Okcidenten i den Hensigt at forsøge paany at gjenerobre Jerusalems Krone, der for stedse var falden tilbage i de Vantroes Hænder.

---

1) Id., n° 763. 2) Dipl. Suec., n° 1278.
3) Dipl. Suec,, n° 1041, 1043, 1083, 1524.
4) Annalar Islenzkir ad. ann. 1286; Arna Bisk. Saga Thorlakssönar, kap. XVII (Biskupa Sögur I, p. 702); jfr. Munch, VI, 129. Det var rimeligviis Afsendingerne Bar Sauma, Thomas fra Anfusis og Uguet, der bleve sendte til Nicolaus IV og reiste igjen tilbage Aar 1288 med Skrivelser fra denne Pave til Argun (Ohsson, Hist. des Mongols, IV, p. 67).
5) Annálar Islenzkir, ad ann. 1293.

Niende Kapitel.

Aarsagerne til Ophørelsen af Nordens Forbindelser med det hellige Land. — Mongolernes Indfald. — Væringegardens Forfald. — Forandringer i det skandinaviske Samfund. — Den religiøse Følelses Aftagen; Forbindelser med de Vantro. — Den private Flaades Forsvinden hos Skandinaverne. — Formaliteter, som foreskreves Pilgrimene. — Nye Steder, hvorhen Pilgrimene søgte. — Jubilæer og Syndsforladelser. Løfternes Omskiftning; Testamenter.

Hjælpeafgifter til det hellige Land. — Deres Oprindelse. — Deres Opkrævelse. — Legater, som indsamlede Bidrag. — Afsendelse af Bidragene; Banquiererne. — Anvendelse af de opkrævede Summer.

Pengebidrag i det 13de Aarhundrede. — Pengebidrag fra den 2den Kirkeforsamling i Lyon. Bertrandus Amalrici og Huguitio fra Castiglione. — Bidrag fra Kirkeforsamlingen i Wien. — Opkrævelse af Pengehjælp i Norge, Island og Amerika. — Opsamling i Sverrig. Franciscus de Tibertis. — Nils Sighvatsson. — Pengeopsamling i Norge. Johan fra Seron og Bernhardus de Ortolis. — Peter Gervais.

Johan d. 22des og Benedikt d. 12tes Prædikener. — Clemens d. 4des Pengebidrag; Johan Gilbert. — De sidste Prædikener og de sidste Pengebidrag.

De af Nicolaus den 4de foreskrevne Prædikener ere de sidste, som synes at have fremkaldt nogen Begeistring i Norden for det hellige Lands Sag. Det Indtryk, som Efterretningen om Faldet af Sct. Jean d'Acre[1]) fremkaldte, formaaede vel at gjenvække i de tre Kongeriger Erin-

[1]) Se Annálar Islenzkir, ad ann. 1291.

dringerne om det 12te Aarhundredes Korstog, men da det ulykkelige Udfald af dette sidste Forsøg stadfæstedes, og da Skandinaverne troede sig overtydede om, at de ikke længer vilde finde nogen Havn i Palæstina, hvor de efter den lange Reise over Middelhavet kunde finde Ly for deres Skibe, saa bleve Forbindelserne mellem Norden og det latinske Orienten mindre og mindre hyppige og ophørte omsider ganske. Iøvrigt havde Orienten for Skandinaverne, ligesom for Okcidentens Christne, tabt en stor Deel af sin magiske Virkning; dens Trylleri var forsvundet, og de Aarsager, der, fra det 12te Aarhundrede at regne, gjorde Korstogene umulige i det øvrige Europa, maatte endnu mere lade sig føle i Norden. Maatte det ikke have været paafaldende, om Pavernes Planer skulde i de tre Kongeriger, der i henved et Aarhundrede spillede en meget underordnet Rolle i det hellige Lands Anliggender, have fundet en mere imødekommende Modtagelse end i Frankrig og Italien, der laae langt nærmere ved Begivenhedernes Skueplads, og maatte føle sig langt mere interesserede i at tage Deel i samme? Det forholder sig dog ikke saa, at Skandinaverne, efter Sct. Jean d'Acre's Fald, forbleve aldeles fremmede for det latinske Orienten. Indtil Reformationen vil Nordens Historie efter fjerne Mellemrum endnu af og til finde Anledning til at optegne Pilgrimsfarter til det hellige Land, men det er ikke længer andet end simple Reiser, der som oftest ere foretagne, uden Paavirkning af religiøse Anskuelser, af Prindser, Rigmænd eller af videbegjærlige Opsøgere af Eventyr. Indtil Reformationen vil derfor Navnet Jerusalem og Ordet Korstog endnu af og til gjenlyde i de tre Kongeriger; men vi ville faae at see, at de sidste Opfordringer til at deeltage i Korstogene omsider ikke ville være andet end Paaskud til at indsamle Pengebidrag, som den eneste Hjælp, den hellige Stol

ikke giver Afkald paa at søge for Orientens Christne hos deres Troesbeslægtede i Norden. Opkrævelsen af de Summer, som voteredes af Kirkeforsamlingerne, de pavelige Legater, som sendtes til Norden med det Hverv at indsamle Pengehjælp, og endelig Prædikenerne i det Formaal at forøge Bidragene med Udbyttet af Løfternes Forandring danne de sidste Baand, der knytte Nordens Kongeriger til det hellige Land, men snart ville disse Forbindelsers eiendommelige Natur og lidet yndede Oprindelse nødvendigviis svække og nedbryde deres Styrke. Vi have nylig sagt, at de samme Aarsager, der i det øvrige Europa tilintetgjorde Virkningen af Pavernes Prædikener, havde udbredt sig til de tre Kongeriger, og at det ganske naturligt netop var der, at de tidligst maatte vise sig uden Virkning. Det er ganske vist nødvendigt, hvad ogsaa de sidste skandinaviske Korstogs Historie har maattet lade os fatte, at gaae tilbage til Begyndelsen af det 13de Aarhundrede, for at iagttage de første Symptomer paa denne lange Dødskamp, som vi see ende hos de nordiske Folk med en fuldstændig Tilintetgjørelse af al Begeistring for Korstogene. Forskjellige særegne Aarsager havde desuden kraftig bidraget til at fremskynde dette Resultat.

Veien gjennem Rusland, den saakaldte Austrvegr, var saa ofte bleven valgt af Folkene fra Norden, som ved Ladogas Bredder, i Polotzk, Suzdal og Kief pleiede at finde Beskyttere blandt de russiske Fyrster; fremdeles blev denne Vei fulgt af de Landsmænd, som toge Tjeneste i de smaa Fyrsters Livvagt, og ligeledes af dem, der dreve en indbringende Handel med Peltsværk med de Indfødte, men den blev lukket for dem alle efter Mongolernes Indfald, hvorved det østlige Europa blev forvandlet til en Dynge Ruiner, medens de slaviske Fyrstendømmer bleve omskabte til smaa skatskyldige Khanater. Mongolerne Indfald.

ringegardens Forfald.

Væringegarden var forsvunden i det græske Keiserdømme med Latinernes Indfald, og hvorvel mere end een Skandinav havde taget Tjeneste ved de flanderske Keiseres Hof, saa var ikke desmindre det gamle Sagn om de oldnordiske Hjælpetropper blevet forstyrret eller afbrudt, og intet hendrog mere Folk fra Norden til Byzants, hvor den hellige Olafs Kirke og Sct. Thorlaks Helligdom var bleven ødelagt, og hvorfra Sigurd's store Drage forsvandt, da den, blandet sammen med det gamle Rumæniens Bytte, blev sendt til Gent.

'orandringer det skandinaviske Samfund.

Disse materielle Aarsager maa det tilskrives, at en Reise til Orienten blev et ligesaa farefuldt Foretagende, som den blottedes for al Interesse; til disse Aarsager kom endnu i selve Norden flere politiske, sociale og religiøse Forandringer, der lidt efter lidt havde omdannet Vikingernes frie, uafhængige og dristige Sønner til stavnsbundne Livegne, til gridske Handelsmænd, knyttede til den store Hansa, eller til et Aristokrati af Godseiere, der var ligesaa stærkt organiseret imod Folket, som det var forfulgt af Kongerne i hvilkensomhelst anden Stat i Europa. Et Tog, som det, der udrustedes af Arnungerne fra Giske eller af Greven af Ørknøerne, var umuligt under en Konge som Hakon den Gamle, der tilbragte sin Regering med at samle lidt efter lidt i sin Haand enhver Magtfuldkommenhed, med at danne sig et Hof og troe Tilhængere, og med at tilintetgjøre ved snilde, administrative Delinger de mægtige provindsielle Forsamlinger i Frosta, Gula og Eidsiva.

en religiøse ølelses Forld. Forbindelser med de Vantro.

Den religiøse Følelses Nedstemning var fulgt paa Forringelsen af de borgerlige Friheder, og gjennem de uendelige Kampe, som havde medført den gjennemgribende Omdannelse af de nordiske Samfundsforhold, havde Kirken tabt meget af den Glands og Betydning, den i materiel

Indflydelse havde opnaaet. Exemplet var udgaaet ovenfra, og det var Kongerne selv, der havde lært Folket, ikke længer med den samme Iver at omfatte Troens Interesser, og ikke længer med samme Øie som tidligere at betragte Christi Fjender. Det var umuligt andet, end at de hellige Steders Sag maatte føle Virkningen af denne Formindskelse i religiøs Begeistring hos Nordens Konger, da det netop var i deres Forbindelser med Orienten, at de gave de meest haandgribelige Prøver paa samme. Vi have seet, at Ludvig den 9des samtidige Fyrste, der næsten var at betragte som hans Ven, indledte hemmelige Underhandlinger med den muselmandske Regent, hvis Stater skulde være Maalet for det sidste Korstog og Skuepladsen for den hellige Konges sidste Øieblikke. Hakons Søn Magnus fortsatte sin Faders Politik, og den samme Islænder, som det havde været overdraget at afslutte i Tunis den første Handelstraktat med Muselmændene, vendte nogle Aar senere tilbage til Orienten, ifølge en af Magnus given Ordre[1]), og begav sig til Hoffet i Cairo, for hos den grumme Bibars, der var en dødelig Fjende af de Christne i Orienten, at anholde om de samme Fordele, der allerede vare erholdte af Saracenerne i Berberiet. De Vantros Skibe saaes ankomme paa samme Tid i Nordsøen[2]), for der at drive Handel. Aar 1291 solgte Skandinaverne baade Vaaben og Krigsforraad til Saracenerne. Nikolaus d. 4de undtager dette Tilfælde af de Forseelser, for hvilke han berettiger Korstogs Prædikanterne til at give de bodfærdige Troende Syndsforladelse[3]). Mere end et halvt Aarhundrede senere vedvarede endnu denne utilladelige Handel; den var den-

[1]) Arna Bisk. Saga Thorl., kap. XXV (Biskupa Sögur, I, p. 715).
[2]) Torfæi Orcades, p. 163.
[3]) Dipl. Suec. nr. 1735.

Gang endogsaa mere blomstrende end nogensinde. Pave Clemens d. 6te viste sig mindre streng end Nicolaus d. 4de, og bemyndigede (1347) Kongen af Sverrig til i fem Aar at sælge Falke til Saracenerne[1]), og Peter fra Gent, der var apostolisk Legat i Norden (1348)[2]), erholdt Bemyndigelse til at tilstaae de Folk Syndsforladelse, som havde drevet Handel med de Vantro, saa at der som Bodsstraf kun paalagdes dem en Udbetaling, til Bedste for det hellige Land, af en Pengesum svarende til deres helligdomskrænkende Indtægt. Det indsees deraf, at man paa den Tid var vidt forskjellig eller fjern fra det af de første skandinaviske Korsfarere fulgte Moralprincip; desuden havde, i Ledtog med Forbindelserne med Orienten, Overdaadighed lidt efter lidt indsneget sig i Sæderne[3]), og med Overdaadigheden var fulgt den i Tydskland og Frankrig herskende Lehns-Forfængelighed. Det nøiere Samkvem med Nabofolkene, som allerede vare mere uddannede, og især deleshed med England og Skotland, havde indført nye Ideer og nye Sædvaner. En norsk Baron, som var besvogret med de kongelige Slægter i England eller Sverrig, kunde ikke, uden at krænke sine Standsforhold, paany begynde et af disse Tog, hvor Kjøbmanden og Sørøveren mere end een Gang stillede Ridderen i Skygge. Heller ikke er det tænkeligt, at Lehnsmanden kunde skaffe sig Betaling for Reiseudgifterne ved i fem Aar at drive Handel, ligesom tidligere Sigurd Slemmedegn, eller ved at udplyndre Galicierne, ligesom Greven af Ørknøerne. Det er ovenikjøbet rimeligt, at Hansaen, der allerede var mægtig, vilde have lagt Beslag paa Handelsvarer, der med Foragt for dets Forret-

---

[1]) Dipl. Suec., N⁰ 4226.

[2]) Reg. Secreta. Clement VI, l. VII, ep. 389.

[3]) See det følgende Kapitel.

tigheder forsendtes i andre Skibe, medens Regeringerne i Sydeuropa vilde have gjort kort Proces med de senere Efterlignere af Korsfarerne i det 12te Aarhundrede.

Forsvinden af Skandinavernes private Flaade.

Alt leder iøvrigt til at antage, at denne talrige Lehnsflaade, som fordoblede de skandinaviske Lehnsherrers Betydning ved at gjøre dem ligesaa frygtelige tilsøs som tillands, forsvandt lidt efter lidt henimod Hakon den Gamles Regering i Norge, og tidligere endnu i Danmark, ved at sammensmelte enten med de kongelige Flaader eller med Handelsflaaderne, hvis egentlige Tilværelse skriver sig fra dette Tidspunkt. Den hanseatiske Handels Vigtighed og Antallet af de Skibe, som vedligeholdt den, maatte, ved at mangfoldiggjøre Forbindelserne tilsøs, gjøre den friherrelige Flaade overflødig i Fredstid. Kronen, som var bleven mægtig, taalte i Krigstid ingen anden Flaade end sin egen, og denne Optræden under en eneste Overbefaling, istedetfor Enhvers Ret til at tage Initiativet, blev antagen uden Yttring af Misfornøielse, som det eneste Middel imod de østersøiske Hedningers bestandig paany begyndende Sørøveri. Skjøndt det ikke henhører under vort Emne at afgjøre, om Ophøret af denne utallige private Flaade ikke overførte til England og Holland den Overvægt som Sømagt, hvilken de skandinaviske Stater aldrig formaaede igjen at tilvende sig, saa maa det dog fremhæves, at Folkene i Norden, som fra det 9de Aarhundrede indtil det 12te havde lige indtil ind i Middelhavet havt Eneret til at holde en stedsevarende Flaade, maatte, efter at denne Forret først var gaaet tabt, i Gjerningen gjøre Afkald paa at foretage Tog til fjerne Lande, hvilke Kongerne viste Ulyst til at udruste, og som private Folk ikke længere formaaede at begynde. Paa den anden Side var den Tid forbi, da Kongerne ligesom Folket kun betragtede Korsfarerne som Helte og Pilgrimene som Helgene; den

personlige Frihed var aftagen i omvendt Forhold til den kongelige Myndigheds Fremvæxt, og Sigurds Lov, der i Norge tilsikkrede enhver Borger Ret til væbnet at forlade Kongeriget ligesaa længe som Enhver maatte finde det for godt, var gaaet af Brug. De venskabelige Forbindelser, som af Nordens Konger vedligeholdtes med Europas fjerneste Regenter og selv med de vantroe Fyrster, gjorde det til Pligt for dem at holde stadigt Øie med og i paakommende Tilfælde at forhindre disse væbnede Udvandringer, der til en anden Tid havde udgjort Skandinavernes Berømmelighed, men som ogsaa let kunde sætte Splid imellem de nordiske Hoffer og fjerne Bundsforvandte. Korsfarerne havde selv mere end een Gang givet Kronen Anledning til ikke at opmuntre deres hellige Tog. Vi see Gregorius d. 9de, Aar 1238[1]), bemyndige Kongen af Danmark til at anvende Magt imod Kongerigets Adelige, der, efter at have ifort sig Korset, nægtede at gjøre Krigstjeneste og at vise Kongen pligtskyldig Lydighed, medens de betragtede deres egne Personer som indviede ved Pilgrimsløftet og følgelig som ukrænkelige. Til andre Tider see vi Pilgrimene og Korsfarerne, i Tillid til Eftergivelse af deres Fortids Synder, og i Haab om den fuldstændige Syndsforladelse, som de vilde anholde om paa de hellige Steder, hengive sig før deres Afreise og under selve Reisen til alle Slags Udsvævelser[2]).

Formaliteter, om Pilgrimene maatte underkaste sig. Geistligheden havde endog seet sig nødsaget til at forbyde Pilgrimene at drage bort uden først at have erholdt en af en Biskop, en Abbed eller en Fyrste udfærdiget Skrivelse, der skulde tjene dem til Pas og bevidne, at Fromhed og Gudsfrygt, og ikke Lyst til Røveri, havde

[1]) Skand. Literat. Selsk. Skrifter, XXI, p. 7.
[2]) See Bring, Vedel og Pontoppidan.

været Bevæggrunden til deres Reise[1]. Vi besidde endnu et af disse Passer, som er udstedt af Hakon d. 5te, Konge i Norge[2]. De, som droge bort uden Bemyndigelse, løb Fare for at paadrage sig kirkelig Irettesættelse istedetfor at opnaae den sædvanlige Syndsforladelse. Det lader til, at saadanne Tilfælde indtraf hyppigt, thi Urban d. 4de bemyndiger særligt, Aar 1263, Biskoppen i Aarhus til at løse fra saadan Kirkestraf, og i det følgende Aarhundrede paadrog en uforsigtig Reise til Jerusalem den danske Konge Valdemar Atterdag Roms Banstraaler. Pilgrimenes Skjæbne i det 13de Aarhundrede var følgelig langt fra at kunne lignes med Korsfarernes glimrende og eventyrlige Liv i det 11te og 12te Aarhundrede. At betle om Brødet fra Dør til Dør, ofte at blive forvexlet med Røvere, at see Klostre og Hospitaler, som vare forpligtede til at vise dem Gjæstfrihed[3], lukke Dørrene for dem; at see sig udsatte for Spot og Drillerier af Folk, der ikke forstode deres Tungemaal, og endelig kun at komme til Orienten for at falde i Hænderne paa en eller anden vantro Horde, det var Alt hvad der ventede Pilgrimene fra Norden paa en Tid, da Afreise i Fællesskab, store Tog og beskyttende Krigshære ikke længer bestode uden i Erindringen.

Nye Steder for Pilgrimsfarter.

Det var iøvrigt ikke nødvendigt at drage til Orienten for at erholde de aandelige Fordele, som det hellige Land i saa lang Tid havde havt Eneret paa at skjænke. Tiden og den pavelige Ædelmodighed havde lidt efter lidt be-

---

[1]) See Marculphi Veteres formulæ. Det norske Diplomatarium meddeler en Mængde af den Slags Passer: I, 380, 556, 561; II, 557, 558, 733; IV, 194.

[2]) Resens Bibliothek, p. 312. Hákon. Hakons. Forordninger, III, p. 216.

[3]) See Kap. I, p. 59.

rømmeliggjort og beriget nye Helligdomme i Norden. Af saadanne var den meest besøgte den hellige Olafs Kirke i Trondhjem, hvor den af Sigurd Jorsalafarer hjembragte Relikvie af det sande Kors opbevaredes, og som ikke fattedes enten pavelige Privilegier, der allerede fra 1194 vare skjænkede af Coelestin den 3die, eller kongelige Stadfæstelser, der siden 1174 vare fra Aarhundrede til Aarhundrede blevne fornyede, sidste Gang, 1349, af Kong Magnus[1]). Sct. Halvard i Opslo[2]), Sct. Svithun i Stavanger, Sct. Sunniva i Bergen bleve ligeledes besøgte af talrige Pilgrime, hvem et kongeligt Brev fra 1329 tilsikkrede Hjælp og Beskyttelse paa Landeveiene, og for hvem Hospitaler vare blevne anlagte paa de farligste Overgangssteder i Bjergegnene. I Danmark nævnes som lignende hellige Steder Sct. Knuds Kirke i Odense, Sct. Nicolai i Aarhus; i Sverrig, Kirken i Wadstena[3]), Sct. Erik og Sct. Lars i Upsala[4]); i Tydskland gaves der ligeledes flere med høi Ærefrygt betragtede Helligdomme. Alle disse hellige Steder tilbageholdt i Norden eller de tilgrændsende Lande en Mængde Pilgrime, som hundrede Aar tidligere ikke vilde af Nogetsomhelst have ladet sig afholde fra en Reise til Palæstina.

Jubilæer og Aflad; Afløsning af Løfter; Testamenter.

Fra Aar 1300 at regne, havde Pilgrimsreiserne til Orienten fremdeles erholdt en Medbeiler eller Konkurrent i Bevillingen til Uddelelse af Aflad og i Indstiftelsen af de høitidelige Jubilæer; disse Høitider bortvendte de sidste Levninger af det forrige Aarhundredes eventyrlige Iver til Fordeel for

---

[1]) Dipl. Norv., II, 2, 140, 146; IV, 194.
[2]) Id., III, 103; V, 171: Jfr. Lange, Norsk. Klost. Hist., P. 76.
[3]) Dipl. norv., I, 650, 784.
[4]) Dipl. Suec., N. 197, 275, 352, 384, 435, 510—519, 533, 903—916, 954, 992, 1004—1012, 1025, 1059, 1141—1146, 1198—1200, 1230, 1254, 1331, 1430, 1635, 1715, 1766, 2318.

Apostlenes Dørtærskel, der for Fremtiden berigedes af de kostbareste aandelige Skatte. Hvad Syndsforladelserne eller Afladen angaaer, da maatte den lidt efter lidt, ved at gjøre Pilgrimsløfterne overflødige, udslette i Norden selv Tanken om Reiserne til det hellige Land.

Selv for dem, hvem lettere og bekvemmere Fromheds-Øvelser ikke havde formaaet at bortvende fra Trang til at iføre sig Korset, og fra, ligesom fordum, at aflægge Løfte om at ville besøge de hellige Steder, havde der for lang Tid siden været Adgang til en ny Vei, som af Kirkens Aflads Uddelelse aabnedes for Uforstandighed, Svaghed og Fattigdom. Imod en Offergave, der stod i Forhold til Enhvers Formue, kunde man enten ombytte Løfterne eller løskjøbe sig fra samme, og Syndsforladelse kunde ligesaa fuldstændigt erholdes, som ved en lang og farefuld Reise til Jerusalem. Derfor fattes man heller ikke Exempler paa Folk fra Norden, som ved Benyttelse af dette Middel erholdt deres Løfte om en Reise til det hellige Land overført paa et nærmere liggende Pilgrimssted. Snart træffer man en Korsfarer, der ombytter Løftet, han har aflagt om et eller flere Aars Kamp i Orienten, imod Løftet om et Korstog til Estland eller Kurland[1]); snart er det en Pilgrimsreise til Jerusalem, der forandres til en simpel Reise til Rom, St. Jago de Compostella eller et endnu nærmere Sted; snart læser man om Folk, som imod en bestemt Sum og med geistlige Overhoveders Samtykke, befinde sig, ifølge en eller anden overveiende Grund, i den Nødvendighed at maatte gjøre Afkald paa Pilgrimsreisen til Jerusalem, som de have aflagt Løfte om at ville foretage, og derfor overdrage en Broder, en Søn, en Ven eller en eller anden paalidelig

---

[1]) Dette var af Clemens den VIte stillet lige med Løftet om et Besøg i det hellige Land. (Reg. Secr. comm. ann. IX, I—III, ep. 910.

Person, Munk eller Geistlig, ofte endogsaa et simpelt Tjenestetyende, en Haandværker, en Livegen at foretage Reisen i deres Sted til de hellige Steder. I de folkerige Byer, som i Lübek, fandt man uden Vanskelighed deslige Stedfortrædere; Prisen, som forlangtes af Saadanne, vexlede fra 20 til 100 Mark lybsk. Mere end hundrede af saadanne Overeenskomster haves endnu i Behold[1]). I Norge træffer man mere end et Exempel derpaa; et dansk Diplom fra det trettende Aarhundrede omhandler en Gave, som Aar 1272, d. 1ste Marts, skjænkedes Munkene i Sorø af Juliane, der var en Datter af Tuli Bosøn og gift med Ridder Peter Lauritzsøn; Gaven bestod i Godserne Lystrup og Topshøi[2]), som skjænkedes til Munkene paa den Betingelse, at de i den nævnte Dames Sted skulde sende en Pilgrim til Jerusalem, en Anden til Sct. Peter i Rom og en Tredie til Sct. Nicolaus i Aarhus.

Fra Benyttelsen af disse Hjælpe-Pilgrime til den rene og ligefremme Betaling af den nødvendige Sum til Reiseomkostninger, var der kun et Skridt. Derfor see vi næsten til samme Tid Udbetalingen af en Pengesum og Gaven af et Jordegods af lige Værdi med Udgifterne til Udreisen, Opholdet og Hjemreisen fra Pilgrimsfarten, træde istedet for en saadan Reise med Forbehold af de samme aandelige Fordele, og umiddelbart derefter see vi Pilgrimen eller Korsridderen udløses fra sine Løfter: man kalder dette Slags Løskjøbelse Lausnir. Det er især paa Dødsleiet, at Pilgrimen, som føler Trang til at bringe Orden i sine Anliggender, og som pludselig erindrer sig sine Løfter, tyer, for at frigjøre sin Samvittighed, til Legater bestemte til »at betale Løfterne (króss leysa)« og til-

---

[1]) Melle de itin. Lubeciensibus, p. 11—23. Dipl. Norv. I, 650. Dipl. Suec., I, 802.

[2]) SS. RR. Dan., IV, p. 505.

lige til at komme det hellige Land til Hjælp. Den svenske Konge Magnus Ladulås er det meest bekjendte Exempel herpaa; han havde iført sig Korset baade imod Saracenerne i Orienten og imod Hedningerne i Riga. I sit Testament (1285)[1], testamenterer han fire hundrede Mark Sølv »til at betale for sit Løfte« at reise til det hellige Land, og endvidere hundrede og halvtredsindstyve Mark for Løftet, der gjaldt Estland, idet han anviste til Betaling af denne Sum et Aars Indtægt af den Afgift, der bar Navn af almänningsöre, i Vestgothland, og endvidere af den Afgift, som kaldtes ledhongslamæ og nefgjald i Vestmanland[2]). I Danmark testamenterer Ridder Peter Olufssøn fra Kalveris eller Karise til at løskjøbe sig fra Korset, han havde iført sig til det hellige Land, en Sum af hundrede Mark Sølv, der skulde udbetales af de Jordeiendomme, han paa samme Tid skjænker til St. Clara Kloster i Roskilde[3]). Aar 1265, skjænker Oldermanden i Lund, B. af Bieltrup, i lignende Øiemed 12 saakaldte sorte Livres tournois[4]). Senere, Aar 1304, skjænker Cæcilia, Enke efter den danske Marsk Johan Kalfssøn, tyve Mark i jydsk Mønt[5]), med lignende Bestemmelse. I Sverrig testamenterer Ridder Bengt Sigtryggsøn fra Rodene til samme Formaal (1259)[6]) en Eng og tre Nybyggere med deres Jordeiendomme i Moahärad; Aar 1270 skjænker Ridder Philip Karlssøn[7]) ti Mark Sølv; Aar 1272 skjænker Ridder Peter Ærngislasøn fra Forsith 20 Mark 12 Skilling og des-

---

[1]) Dipl. Suec., Nr. 802. Sammenlign hermed den svenske Kong Magnus d. 2dens Testament, 1ste Marts 1347 (Handlingar rörande svenska Histor., XII, p. 28.

[2]) Om disse Indtægter see Strinnholm IV 663, 668.

[3]) Suhm, X, 974.

[4]) Dipl. Suec., Nr. 812. [5]) Id., Nr. 1421.

[6]) Id., Nr. 457. [7]) Id., Nr. 109.

uden trehundrede og firsindstyve Skind[1]); Aar 1274 testamenterer Domherren i Lund, Nils Torkilssøn, 22 Mark[2]); Aar 1276 skjænker en anden Svensker ved Navn Wiflog Nilssøn en halv Mark Sølv at udrede af hans Jordeiendom Vannhusa[3]), og ved et senere Testament (1279)[4]) otte Skilling af Indtægten af hans Jordeiendom Firlunda; Aar 1278 giver Bjørn, der var Sognepræst ved Domkirken i Upsala, 12 Mark Sølv, og, henimod det samme Tidspunkt[5]), skjænker en anden Bjørn, der var Sognepræst i Bälling, tre Mark Sølv[6]); Aar 1282 giver Folke Karlssøn[7]), der var Lagmand i Värend, tredive Mark Sølv, hvoraf tyve skulde ved to af hans Tjenere bringes til selve Jerusalem; Aar 1286 skjænker Rigsraad Karl Æstridsøn fra Lagunzborg[8]) fyrretyve Mark Sølv til at frikjøbe sig fra sit Korsfarerløfte til det hellige Land, og hundrede Mark Kobber for at løskjøbe sig fra Estlands-Korset. Efter Nikolaus d. 4des frugtesløse Opfordringer frikjøbe de af Korsfarerne, om hvem vi have talt, sig paa Dødsleiet fra deres Korsløfte om at drage til det hellige Land; Aar 1291 skjænker Andreas Båths fra Bankastra sine Godser Bjærgær og Sæby for tolv Mark reent Sølv[9]); samme Aar testamenterer Södermanlands Lagmand Annud Haraldssøn af Frøshammar firetyve Mark af sin Jordeiendom i Harnæm; Aar 1292 skjænke Rigsraad Peter Rangvaldssøn og Marsk Karl Göstafssøn hver sin Gave, den første hundrede og tyve Mark i Kobber, og den anden tre og firsindstyve Mark i Sølv[10]). Aar 1293 skjænker Ridder Bengt Peterssøn sine Jordeiendomme Hesselby, Rosloső og Wismark, og ligeledes skjænker hans Hustrue Ingeborg to og fyrretyve

---

[1]) Dipl. Suec., Nr. 559. [2]) Id., Nr. 558. [3]) Id., Nr. 616.
[4]) Id., Nr. 659. [5]) Id., Nr. 876. [6]) Id., Nr. 871.
[7]) Id., Nr. 742, 905. [8]) Id., Nr. 910. [9]) Id., Nr. 1043.
[10]) Id., Nr. 1041, 1053. 1737.

Mark Sølv[1]); endelig Aar 1307 skjænker Ridder Holmgeir Ulfssøn fra Bredastad femten Mark Sølv[2]). Tre Præster, der samtidig med de foregaaende havde iført sig Korset, testamentere i samme Øiemed hver sin Gave: den ene ved Navn Sten, der var Domherre i Linkøping, skjænker hundrede Mark (1291)[3]); den anden, Sigtrag, skjænker tyve Mark i Sølv (1291))[4], og den tredie, Hakon, der var Erkediakon af Njudingen (1295)[5]), giver tredive Pund Sterling. Aar 1311, testamenterer Katrine fra Stenninge tyve Mark Sølv[6]). Aar 1312 bestemmer en adelig Frue, Ingrid, Enke efter Ridder Jakob af Asky, ved Testament, at der af hendes Jordeiendomme, beliggende i Tumbaland[7]), skulde sælges for to örer til Fordeel for det hellige Land; endelig Aar 1325[8]), skjænker Domherre Olaf i Linköping fyrretyve Mark Sølv. Andre testamenterede Gjenstande henhørende til Bohave og anden rørlig Eiendom; saaledes, Aar 1283, testamenterer Rigsraad og Ridder Sigge Guthormssøn af Ljunum til det hellige Land et Sølvkar, der blev opbevaret af en Guldsmed i Søderkøping[9]); Aar 1311 skjænker Hakon Knutssøn af Råby en Ganger i udmærket Stand[10]); Aar 1313 skjænker Ridder Folke Ulfssøns Hustru, Ingrid, Forværk til en Kaabe[11]). I Norge møde vi ogsaa Legater af lignende Art: Aar 1280 skjænker den norske Ridder Arnbjørn af Heimnæs[12]) til det hellige Land tyve Mark Sølv, for dermed at løskjøbe sig fra sit Løfte; en Anden ved Navn Thorgeir Peterssøn af Spaanheim[13]) skjænker i samme Hensigt ti Maaneders Indtægt af sin Jordeiendom Fenna i Sognet Vossevangen; Aar 1351 skjænker Præsten Eilif ved Sct. Andreas Kirken i Opslo fem Guld Gylden, og

---

1) Dipl. Suec., Nr. 1083, 1359. 2) Id., Nr. 1524. 3) Id., Nr. 1039. 4) Id., Nr. 1034, 155. 5) Id., Nr. 1124. 6) Id., Nr. 1821. 7) Id., Nr. 1856. 8) Id., Nr. 2500. 9) Id, Nr. 762. 10) Id., Nr. 1791. 11) Id., Nr. 2594. 12) Dipl. Norv., I, 70. 13) Id., IV, 85.

en Kjøbmand i Bergen[1]) ligeledes ti Mark Sølv og sex Ører. En Mængde Personer af mindre Rang forfattede til samme Tid lignende Gavebreve, og de derved indkomne Beløb forstørrede de Summer, som allerede vare tilveiebragte deels ved frivillige Offre, og deels ved Frikjøbelse fra Løfter eller Bodsstraffe. Man kan dømme om Betydningen af disse Summer ved at betragte det Tal, de andrage i Regnskabet over de Indsamlinger, som foretoges i Danmark alene i Tidsrummet fra 1276 til 1282. De Penge, som indløb fra Legater og Offringer, beløb sig, for disse sex Aar, til sexhundrede og tre og tredsindstyve Mark Sølv, sexhundrede og sex og tredive Mark Kobber, tre Mark og fjorten Sterling i Guld[2]).

Pengeunderstøttelser til det hellige Land.

Til disse uregelmæssige Bidrag, som i Reglen kun hidrørte fra Lægfolks Godgjørenhed, der tilskyndedes af Pavernes periodiske Prædikener, kom der endnu andre (som oftest i Mellemrummene mellem de nævnte Prædikener), og som ene og alene bleve oppebaarne af den temporelle Geistligheds Indtægter. Naar de Geistlige, hvem det Hverv var overdraget at prædike den hellige Krig, havde opfyldt deres Kald og indsamlet Hjælp og Bidrag i Mænd eller Penge til de Christne i Orienten, saa pleiede Kirken, enten ved Kirkemøderne eller ligefrem ved den hellige Stol, at paakalde de Hjælpekilder, der tilhørte dens egne Medlemmer, hvem deres Embeders særegne Natur forhindrede ialmindelighed i selv at iføre sig Korset, og paa Grund deraf at kunne yde de paatænkte Tog en Hjælp i personlig Deeltagelse eller i rede Penge. En Afgift blev da høitidelig paalagt de geistlige Indtægter for et

[1]) Munch, 682—83.

[2]) Bertrandus Amalrici's Regnskab (Dipl. Suec., Nr. 743).

vist Antal Aar, og Beløbet deraf blev anvendt til at bestride Omkostningerne ved den hellige Krig. Det er vist, at det aldrig var en Forholdsregel, der særligt vedrørte Kirkerne i Norden; Afgiften udstrakte sig til hele den europæiske Geistligheds Eiendomme, saavel i Tydskland og Frankrig som i de skandinaviske Kongeriger; men netop paa Grund af disse sidstes svagere Hjælpekilder er, som naturligt var, denne Forholdsregel fra Begyndelsen af bleven der betragtet som vigtigere end andetsteds, og endvidere er den, paa Grund af Afstanden, som skilte Norden fra Skuepladsen for den hellige Krig, bleven tidligere og i længere Tid det eneste Baand, som i de skandinaviske Lande knyttede dem til Korstogene. Det er derfor intet Under, at disse Bidrag til det hellige Land, der spille en næsten intetsigende Rolle i det øvrige Europas Historie, derimod indtage en betydelig Plads i Nordens Historie, og da de Forhandlinger, som de give Anledning til, for Fremtiden blive de sidste og eneste Forbindelser mellem Skandinaverne og det christelige Orienten, er det ligesaa lidet underligt at see dem slutte en Sigurds og en Røgnvalds romantiske Eventyr med simple finantsielle Beregninger.

Pengebidragene til det hellige Land skrive sig ikke fra Korstogenes sidste Tider. Hvis man vil gaae tilbage til Carl d. Stores Dage, finder man allerede i Aaret 800, at en Præst ved Navn Zacharie, der var ansat ved denne Fyrstes Hof, reiste til Jerusalem med uhyre Pengesummer, bestemte til den hellige Grav[1]). Under Ludvig d. Tydske blev hver Stud og enhver Gaard paa det kongelige Gods belastet over hele Tydskland med en vis Pengesum i Afgift til Bedste for de hellige Steder[2]). Den Sædvane at sende Deres Oprindelse.

[1]) Eginhard, ann. 800 (SS. Hist. Franc., V, p. 23).
[2]) Mon. Sangall. (SS. Hist. Franc., XXI, p. 149).

Pengehjælp til Jerusalem haandhæves indtil Korstogenes Tid; den aftager og ophører næsten ganske, saasnart Occidentens Christne yde deres Brødre i Orienten en kraftigere Hjælp, og skjøndt man i det 12te Aarhundrede har selv i Norden talrige Exempler paa Løskjøbelse fra Løfter om at drage til det hellige Land, paa anstillede Indsamlinger og paa Gaver, der ere modtagne i det Øieblik de høitidelige Prædikener indskjærpede Deeltagelse i Korstoget, og endelig paa Almisser, som bleve sendte til Palæstina, saa er det dog først, hvad saa end Münter siger derom[1], i Aaret 1215, at Pengehjælp til det hellige Land for første Gang høitidelig voteres, og at sammes Opkrævelse af Kirkegodserne ordnes paa en regelmæssig Maade.

Deres Opkrævelse. I Begyndelsen og gjennem et heelt Aarhundrede var det i Kirkeforsamlingerne, at Geistligheden selv paalagde sine egne Indtægter en Afgift til Bedste for de hellige Steder. Kirkemødernes Dekreter bleve derefter bragte til almindelig Kundskab af de Prælater, som havde havt Sæde i Forsamlingerne, saasnart de vare vendte tilbage til deres respektive Stifter, eller ogsaa bleve de af Paven forkyndte for dem, som ikke havde kunnet bivaane Møderne. Den hellige Stol overtog for Resten selv Ledelsen af alle de Sager, som foranledigedes af Tiendernes Indsamling eller af Oppebørselen af den af Biskopperne voterede Tyvendedeels Afgift; i uopsættelige Tilfælde oppebiede den pavelige Øvrighed end ikke de oecumeniske Forsamlingers Sammenkaldelse, men paabed Afgiften af sin egen Magtfuldkommenhed, og lod Hjælpepengene til det hellige Land opkræve i sit eget Navn. I næsten hele Europa iøvrigt, og isærdeleshed i de nordiske Kongeriger, opkrævedes

[1]) Kirchen-Gesch. Dänem., II, 443.

disse Hjælpeafgifter i Forbindelse med andre Afgifter, der paa en regelmæssig Maade indsamledes af Hoffet i Rom, og opkrævedes snart baade hos Lægfolk og Geistlige, og snart hos de Sidste alene. En Hvid til den hellige Peter, som i Norden kaldtes Rumaskatt, Påfvatiundar, Peterspenge, var af alle paabudte Afgifter den vigtigste. Man indkrævede den fra meget gammel Tid i de tre Kongeriger, og den gamle Lov Frostathing[1]) havde, for Norges Vedkommende, ansat den til en Penning aarlig for hver Indvaaner, som besad tre Mark i Eiendoms Værdi, derunder indbefattet Bohave og Klædningstykker; en Mulkt af 30 Skilling paalagdes for hver Kvinde og hvert Barn, som egenraadig søgte at unddrage sig samme. I de fleste af disse Tilfælde skete Opkrævelsen i Norden af Hjælpepengene til det hellige Land samtidigen med Oppebærelsen af de nævnte Påfvatiundar, men saaledes at i de Tiende Forhold, som af de apostoliske Legater optegnedes ved Slutningen af Indsamlingerne, blev Beløbet af hvad der indkom af enhver indkrævet Sum omhyggelig angivet hver for sig. Saasnart Kundgjørelsen af Afgiftens Størrelse var indløben fra Rom til de nordiske Primasser, skulde disse derefter igjen for kynde den for deres Suffraganer, og disse Sidste videre for ethvert Stifts respective Geistlighed. Dominikanernes og Franciskanernes Viceforstandere i Dacien, der omfattede Sverrig, Danmark og Norge, vare næsten altid overdragne Omsorgen for Korstogene, og ligeledes var Overopsynet med Pengebidragene betroet dem. De kirkelige Dignitarier i ethvert Stift forsamlede sig i Domkirken, hvor de derefter skrede til Valg af de indfødte Indsamlere, som maatte gjennemreise Landet og opkræve i ethvert Stift Tienderne og

---

[1]) Frost. Lög. hinn Ældri, l. II, k. 20 (Norges gamle Love, t. I, p. 137.)

Tyvendedeels Afgiften. Deres Reiseudgifter bleve afholdte af Indtægten af deres Indsamlinger, og Klostrene vare forpligtede til at forskaffe Herberg for dem og deres Følge. Pengene, for hvilke Indsamlerne erholdt Biskoppens Kvittering, bleve, saasnart de vare overbragte Bispestolen, nedlagte paa et sikkert Sted, ialmindelighed bag ved selve Altaret, en Forsigtighed, der havde sin Grund i de Farer, den indsamlede Sum mere end een Gang havde været udsat for, uden at tale om de heldigviis meget sjeldne Tilfælde, hvor Stedets Hellighed og Frygten for den kanoniske Straf ikke havde formaaet at skjærme den imod tvunget Laan eller imod en slet og ret Plyndring.

Opkrævelses-Legaterne.

Det var først efter to eller tre Aars Forløb, og da de i Domkirkerne opsamlede Summer allerede udgjorde en anselig Størrelse, at der ankom Legater fra Rom, udstyrede med Fuldmagt fra det pavelige Cancelli og endogsaa med særlig Bemyndigelse fra den hellige Stol til at ophæve Kirkestraffe, forandre givne Løfter og indrømme Fritagelser. Disse Legater vare næsten altid Geistlige, henhørende til Pavens Kapel; det var iøvrigt kun sjelden Mænd af stort Navn, og de reiste ialmindelighed kun med et lidet talrigt Følge. Deres Hverv var ikke uden Vanskelighed; det paahvilede dem først, foruden at modtage Indtægten af de geistlige Afgifter og de Troendes frivillige Gaver, der vare nedlagte i egne dertil bestemte Pengebøsser, at indsamle Indtægten, som indkom ved Løskjøbelse fra aflagte Løfter og Bodsstraffe, en Sag, der ikke var saa let, da derom maatte ialmindelighed forhandles med Folk, der vare lidet tilbøielige til at aabenbare Forholdets rette Sammenhæng. De skulde derefter give Biskopperne Beviis for de oppebaarne Summer, fritage dem ved et formeligt Aktstykke fra al videre Ansvarlighed med Hensyn til de allerede foretagne Indsamlinger, og

overtage paa eget Ansvar alle de Søgsmaal eller Indsigelser, som de nævnte Indsamlinger havde kunnet foranledige. Ikke sjeldent havde den civile Øvrighed og selv Forstanderne for Prædikeordnerne overskredet Indsamlernes Hverv og tilegnet sig Pengebidragene, som de ofte kun tilbagebetalte ifølge Trusel om Kirkestraf. Aar 1243 var det bleven en Nødvendighed, at en særlig Legat maatte sendes til Danmark for at formaae en vis Peter, der var Prior for Dominikanerne i Dacien, til at tilbagebetale en stor Pengesum, som han havde oppebaaret og utilbørlig beholdt[1]). Den største Del af Afgiften betaltes in natura, og man maatte udfinde Midler til at omsætte i rede Penge de Varer, der ikke strax fandt Kjøbere. Den øvrige Deel blev betalt i de brugelige Jern eller Kobberpenge, og i uformelige Brakteater, der ikke vare gængse andetsteds end i Norden. De indkomne Skillinger eller Ører, hvis Vægtfylde var høist forskjellig, maatte man optælle og ombytte med Sølv, for at Totalsummen kunde opgjøres efter den i Tours eller Troyes brugelige Møntfod. Historien fortæller os om en Legat, der var saalidet sikker i sine egne Optællinger, at han med sine indsamlede Penge sendte en lille Blyvægt, svarende til det i Norge sædvanligt brugte Pund[2]). Ligesom ved enhver Skatteopkrævelse forekom der uforbederlige Nølere, og forskjellige Aarsager, saasom det ublide Veirlig, den mislykkede Høst eller Sygdom blandt Kvæget, tjente til Paaskud for idelige Begjæringer om Udsættelse, der indgaves til Paven. Munkeordenerne paastode desuden at fritages for al Afgift; de militaire Ordener havde fra deres første Optræden gjort en saadan Forret gjældende;

---

[1]) Dipl. Suec., n° 308.
[2]) See Huguitio af Castiglione's Regnskab (Dipl. Suec., n° 264).

Prædikeordenerne havde fulgt det givne Exempel, og snart saae man næsten alle Klostere modsætte sig Legaternes Indblanding i deres Anliggender, idet de anholdt om og erholdt en fuldstændig Fritagelse for al Afgift af deres Eiendomme[1]. Besvarelse af saadanne Fordringer, Svar paa de af selve Legaterne forlangte Raad, Behandlingen af de uforudsete Tilfælde, der kunde fremstaae, Trudslerne, der fulgtes af Banlysninger og Interdikt, som forkyndtes de Stridige, Kjendetegnene paa de falske Legater, der optraadte som Ihændehavere af apokryfiske Breve[2], Formaninger og Anbefalinger af enhver Art, alt dette gav i to Aarhundreder rigt Stof for en vidt udbredt Brevvexling mellem Norden og Hoffet i Rom, som ikke et eneste Øieblik opgav sin Omsorg for disse fjerne Forhold.

Sendelse af Pengehjælp. Banquierer.

Legaterne naaede omsider Maalet for deres Sendelse. Regnskaberne bleve godkjendte og stadfæstede af de apostoliske Notarier, der vare ansatte hos dem; Nordens Konger gave, dog ikke uden Vanskelighed, deres Samtykke til Kobberpengenes Omsætning i Sølv, og til Sølvmøntens Udgang af Riget. Indtægten af Indsamlingerne blev derefter sendt til Banquierhuse i Italien, hvis Navne de pavelige Skrivelser have opbevaret os. Disse Banquierer, som antoge Navn af den hellige Stols Skatmestre, sendte for større Sikkerheds Skyld nogle af deres Medforbundne til Norden eller idetmindste til Flandern; disse, som forsynedes med apostoliske Passer, modtoge da af Notarernes egne Hænder Indsamlingsbeløbet, og bragte det under eget Ansvar tilbage med sig. Aar 1282 var det Husene Bonamici i Siena, Pulici, Rembertin og Alfani i Florents, der

[1] Dipl. Suec., n° 591, 1081, 1375, 1402, 2824, 2865. Reg. Dipl. R. Dan., n° 828, 829, 835, 837.
[2] Dipl. Suec., n° 259, 112, 263.

havde havt det Hverv, at samle under Et Pengebidragenes Beløb; to af Formændene for det sidstnævnte Huus, nemlig Jacomino og Forensino Alfani, begave sig i et saadant Formaal til Danmark[1]. Aar 1287 var det Huset Ricciardi i Lucca, som overtøg det samme Hverv for Tydskland, Polen og Nordens Kongeriger; Giovanni Cimbardi, der var en af de Medforbundne, ankom til Danmark[2]; Stello Rosampoli og Tebaldo Mangialmachi, der skulde reise til Sverrig[3], lod sig Pengebidragene fra dette Kongerige tilsende til Brügge. Aar 1321 var det Huset Perucci i Florents[4]; Aar 1351 var det Huset Malabayla i Asti; Aarene 1359 og 1367 Huset Alberti Antichi i Florents; dette sidste havde, ligesom Ricciardi, et Kontor for Norden i Brügge.

Anvendelse af de indsamlede Beløb.

Saasnart de indsamlede Penge vare afgivne til Paven eller dennes Skatmestere, bleve de anvendte paa forskjellige Maader; snart var det Kongen af Jerusalem eller Kongen af Cypern, der erholdt dem til at bestride Anskaffelsen af den hellige Krigs Fornødenheder, og selv i Norden har man et Exempel paa Pengebeløb, der, uden først at forsendes til Rom, bleve ligefrem udbetalte til Kongen af Jerusalems Repræsentanter i Staden Lübek. Hospitals Ridderne erholdt ogsaa ofte Andeel i Pengebidragene bestemte til det hellige Land, og i et eller to Tilfælde see vi dem selv overtage Indkrævelsen og sende deres Befuldmægtigede til Norden. Undertiden blev ogsaa Kongen

[1]) Navnene paa deres Medforbundne, som fulgte med dem, ere følgende: Azolino Salvi, Baldo Raffoli, Bentino Bonvazati, Hildebrando Brunetti, Broscio Juncti, Giovanni Gualterotti, Ciano og Bindo Thomasii Pilati, Lapis Hugonis Spinæ (Munch, VI, p. 56).

[2]) Terpager, Ripes Cimbricæ, p. 92—93.

[3]) Dipl. Suec., n° 1950.

[4]) Id., n° 2277.

af Armenien indbefattet i Fordelingen af de nævnte Beløb[1]. Man saae endogsaa i Aaret 1344, at Clemens d. 6te tilsikkrede Kong Guy en bestemt Sum af tolvtusind Guldstykker aarlig, saalænge hans Undersaatter forbleve i den katholske Kirkes Skjød[2]). Men ved mere end een Leilighed forbeholdt Paven sig personlig Anvendelsen af Pengebidragene, eller betroede samme til en blandt hans Omgivelser udvalgt Kommission, idet han uddeelte dem til de fattige Korsfarere og Pilgrime, der kom gjennem Rom, alt i Forhold til Størrelsen af de Beløb, som vare indkomne fra de respektive Stifter, hvorfra disse Pilgrime ankom. Udrustningen af Transportskibe og Hjælpetroppernes Betaling synes senere næsten altid at have opslugt hele Pengebidragenes Beløb. Undertiden endelig overlod Paven, uden engang at lade Pengene udgaae af de nordiske Kongeriger, en betydelig Deel af Indsamlingerne til de skandinaviske Konger, for at komme dem til Hjælp, enten ved Forberedelsen af Korstogene til det hellige Land, eller ved de Tog, som udrustedes imod de hedenske Slaver.

ubsidier i trettende rhundrede.

Vi ville nu omhandle de Pengebidrag til det hellige Land, der opkrævedes i det trettende Aarhundrede, og hvorom vi allerede have talt i det foregaaende Kapitel. Det var, som vi nylig have sagt, Kirkemødet i Lateran (1215), der stemte for de første Pengebidrag til det hellige Land. De geistlige Indtægter bleve behæftede med en Tyvendedeels Afgift i tre Aar. Det var Biskopperne, Arkidiakonerne og de Befuldmægtigede for Tempelherrerne og Hospitalsridderne, der opkrævede dem i Norden. I Norge blev en stor Part deraf tillagt Hertug Skule; i Sverrig

---

[1]) Petermann, Beitr. zur Gesch. der Kreuzzüge aus armenischen Quellen, p. 181.
[2]) Petermann, ibid., p. 188.

og i Danmark bleve de opsamlede Penge, som for Resten ikke udgjorde 'et stort Beløb, efterdi hele Bispedømmet Skara[1]) kun tilveiebragte hundrede Mark, afsendte til Rom og skjænkede til de fattige Pilgrime fra Provindserne Upsala og Lund[2]). Legaten Johan af Piacenza, der var Innocents d. 4des Kapellan, blev for første Gang sendt til Danmark (1244) i Egenskab af pavelig Skattekræver, men han indsamlede ingen kirkelige Pengebidrag, han modtog kun saadanne Beløb, som hidrørte fra Frikjøbelse af Løfter og fra frivillige Gaver[3]). Det derpaa følgende Aar besluttede Kirkemødet i Lyon ved Afstemning, at der i fem Aar skulde svares en Tyvendedeels Skat. Det er rimeligt, at Opkrævelsen af denne Afgift ikke foregik regelmæssigt. Norges Konge, som nylig havde tilsendt den hellige Stol tredive tusind Mark Sølv, synes ene at have vaaget over Indkrævelsen af disse nye Pengebidrag, som Paven havde afstaaet til ham for tre Aar. Det forholdt sig paa samme Maade med de fem Aars Hundrededele, hvilke Urban d. 4de havde paabudt som Afgift (1262—1267) paa den Tid, da han prædikede det store Korstog, som endte med Ludvig den Helliges Død.

Pengebidrag, voterede i det andet Kirkemøde i Lyon. Bertrand Amaury og Huguiccio af Castiglione.

Det andet Kirkemøde i Lyon bivaanedes, foruden af de norske Prælater, om hvem vi ovenfor have talt, af Peter, der var udvalgt til Biskop i Aarhus, og af Danmarks Kantsler Nikolaus Jyde. Det er med dette Kirkemøde, at den regelmæssige Ordning af Pengebidragene til det hellige Land tager sin Begyndelse. Sex Aars Tiender af Kirkegodserne vare blevne voterede. I Norge overtog Erkebispen af Trondhjem, som vi have seet ovenfor, det Hverv, der var betroet den

[1]) Dipl. Suec., n° 197.
[2]) Id., n° 171, 207, 830.
[3]) Voigt, Cod. Dipl. Pruss., I, 35. Dipl. Suec., n° 308.

skatindsamlende Legat, medens det derimod i Sverrig og Danmark var en Person, som vi allerede have nævnet, nemlig Bertrand Amaury, der var Kapellan hos Paven og Domherre i Rheims, og blev ydermere ved sin Tilbagekomst til Frankrig Erkebisp i Arles. Bertrand, som Aar 1275 ankom til Danmark, tog først Aar 1279 over til Sverrig, hvor han forblev i syv Aar og otte Maaneder. Den 1ste Mai 1286 aflagde han i Arles Regnskab for sine Indsamlinger[1]) overfor den pavelige Overkæmmereer Bérard, Sekretairen Bernard af Carcassonne, Kardinalen Jacques af Savella og den pavelige Regerings Skatmestere; sex Aars Tiende fra Danmark og fem Aars Tiende oppebaaren i Sverrig havde udgjort et Beløb af fem tusind sexhundrede Mark, to Untser og femten Sterling i Sølv, og fjorten tusind, et hundrede og otte og halvfemsindstyve Livrer og tolv Skilling efter Tours's Møntfod. Danmark deeltog i denne Sum med mere end tre Fjerdeparter. Omkostningerne ved Opkrævelsen og den værdiløse Part androg otte tusind, syv hundrede og fire og halvfemsindstyve Mark fire Skilling og sex Penninge[1]). Bertrand lod endnu et betydeligt Beløb tilbage at indkræve; Omsorgen derfor blev betroet til Biskoppen af Aarhus, under Overopsyn af Huguiccio af Castiglione, der fire Aar senere sendtes op til de tre nordiske Kongeriger og især deleshed til Norge, hvor han skulde modtage det af Erkebispen i Trondhjem og dennes underordnede Skattekrævere indsamlede Beløb. Huguiccio sendte samme Aar til sin Notarius Gerio Raynaldi af Arezzo Indtægten af sine Indsamlinger, der beløb sig til to tusind, tre hundrede og fjorten Mark, to Untser, tre og tyve Tari og syv Gran efter romersk Vægt[2]). Bi-

---

[1]) Dipl. Suec., n° 743.
[2]) Munch, VI, p. 58. Suhm, X, p. 844.

skoppen af Tusculum, der var Pavens Legat for Danmark og Sverrig, men synes ikke at have forladt Frankrig, nøiedes med (1287—88) at sende op til Norge, et Aar efter Huguiccios Ankomst, de florentinske Banquierer, om hvem vi have talt, hvilke indsamlede de Pengebidrag til det hellige Land, som det endnu der stod tilbage at opkræve. Man besidder fremdeles to Aktstykker, der stadfæste deres Ophold i Sverrig og Danmark; det første er det Anbefalingsbrev[1]), som Johannes af Tusculum gav dem med til Erkebispen af Upsala, og det andet er en Kvittering for hundrede og tre og tredive en halv Mark Sølv, der af en iblandt dem[2]), nemlig Johan Cimbardi, var bleven udstedt til Astrak, som var Domherre i Ribe. Et andet Aktstykke, som angaaer et Beløb af hundrede og tresindstyve Mark, der blev taget af Beholdningen af de i Roskilde Stift indkomne Bidrag til det hellige Land, og af Domkapitlets Hushovmestre i Aaret 1290 (d. 17de Juni) udlaant til de underordnede Domherre-Skattekrævere, Arkidiakonen Johan, Mathias og Johan Rythe[3]), godtgjør, at Opkrævelsen vedvarede endnu sexten Aar efter Kirkemødet i Lyon.

Pengebidrag fra Kirkemødet i Vienne.

I de første Aar af det fjortende Aarhundrede blev Korstoget (1308) paany prædiket i Norden[4]) og selv i Island[5]). Paverne i Avignon syntes at vise endnu større Iver, end deres Forgængere, hvad Opkrævelsen angik af Pengebidragene, som indsamledes i Norden; Legaterne, hvem Indsamlingen var betroet, vare alle udvalgte blandt

---

[1]) Dipl. Suec, n° 950.
[2]) »Den 13de August 1288«. (Terpager, Ripes Cimbricæ, p. 92).
[3]) Dette Beløb skulde tilbagebetales det samme Aar, d. 6te December (Suhm, X, p. 81).
[4]) Dipl Suec., n° 1587—1590.
[5]) Ann. Isl., ad. ann. 1308.

Geistligheden i det sydlige Frankrig, mellem Pavens Landsmænd, og skulde følge efter hinanden uden Afbrydelse; Foreningen af Kongerigerne Sverrig og Norge skulde endvidere snart (1319) endmere lette Fuldbyrdelsen af deres Sendelse. Hofferne i Norden vedligeholdt desuden med de franske Paver udmærkede Forbindelser i de første Aar af det trettende Aarhundrede. To Riddere, hvoraf den ene var fransk, nemlig Bertrand af Soyolles (de Sueioliis), Herre af Pouilly og Saint-Clement, og den anden fra Provence, nemlig Raymund af Lamena, toge Ophold i Avignon, hvor de bleve ansatte hos Paven som Befuldmægtigede fra den norske Konge. Hoffet i Bergen, der var uvilligt til at yde effectiv Hjælp til det hellige Land, bemyndigede og begunstigede derimod endogsaa aabenlyst Opkrævelsen af Pengebidragene, der havde til umiddelbar Følge at svække Landets Geistlighed og fremkalde Anledninger til Stridigheder mellem den og den pavelige Regering. Kirkemødet i Vienne, til hvilket Clemens d. 5te i Aaret 1309 havde sammenkaldt de tre Konger og Nordens Geistlighed, for der at forhandle om Tempelherreordenens Tilintetgjørelse og det hellige Lands Fornødenheder, aabnedes d. 16de Oktober 1311. Dette Møde overværedes af Erkebisperne Eilif af Trondhjem, Nikolaus af Upsal, Esger Juul af Lund, og af Biskopperne Arne af Bergen og Helge af Oslo. I Kirkeforsamlingens andet Møde blev Ophævelsen af Tempelherreordenen besluttet, og i det tredie Møde (i Mai 1312) voterede man, ligesom i det andet Møde i Lyon, en Tiende-Afgift for sex Aar af Geistlighedens Indtægter; Beløbet af denne Afgift skulde anvendes til at bestride Omkostningerne ved et Korstog til Orienten. Nordens Biskopper vendte endnu det samme Aar, 1312, tilbage til deres respective Stifter, og beskjæftigede sig strax derefter med Opkrævelsen af Pengebidragene.

I Norge blev det følgende Aar (1313) et kirkeligt Provindsialmøde sammenkaldt (d. 13de November) i Trondhjem under Erkebisp Eilifs Forsæde. Biskopperne i Oslo og Hamar, og den nylig udvalgte Biskop Audun den Røde af Holar paa Island havde Sæde i dette Møde. Den sidste Dag, Mødet holdtes (d. 1ste December), blev der redigeret og offentliggjort en Befaling, der ordnede Indsamlingerne paa en regelmæssig Maade. Hver Biskop skulde udnævne to underordnede Indsamlere, der skulde varetage Opkrævelsen og paa eget Ansvar og Risiko overbringe den biskoppelige Stol Beløbet; Befuldmægtigede, udnævnte i den Anledning, skulde eftersee Regnskabet over de indsamlede Beløb og udstede Kvittering for samme i Biskoppens Navn. Den udstedte Befaling ordnede derefter selve Afgiften og de geistlige Skatteyderes Forpligtelser[1]). Offentliggjørelsen deraf fandt Sted over hele Kongeriget, og Opkrævelsen af Pengebidragene tog derefter deres Begyndelse i ethvert Stift. Alt bidrog iøvrigt til at gjøre den frugtbringende. Medens man med en saa særegen Høitidelighed modtog Kirkemødets Lovbestemmelser eller Dekreter, indtraf der uden Ophør Gesandtskaber med det Hverv at bringe det i Vienne begyndte Værk i Udførelse, og paany at vække Erindringen i Norge om Korstogene. Den berømte Marino Sanudo[2]), der nylig havde gjennemreist[3]) de tre nordiske Kongeriger og personlig gjort sig bekjendt med deres Hjælpekilder, havde henledet Pavens Opmærksomhed paa disse Landes Vigtighed som Sømagt,

Opkrævelsen af Pengebidragene i Norge, Island og Amerika.

---

[1]) Dipl. Norv., I, 139.

[2]) Marin. Sanut., Secret. Fidel. Crucis, l. II, p. IV, k. XVIII (Bongars, II, p. 72).

[3]) Marin. Sanut., Epist. ad Bertrandum Ostiensem, ed. Kunstmann, p. 71—72.

og Paven sendte derfor to Legater op til Norge: disse to Mænd, som de islandske Aarbøger kun betegne med Navnene Peter og Vilhelm, landede i Norge Aar 1313[1]). Det følgende Aar ankom Gesandtskaber, som Armeniens Konge Oschim, paa Tilskyndelse af sin anden Hustrue Johanne af Anjou-Tarente, der var Datter af Ludvig d. Helliges Næstsødskendebarn, havde befuldmægtiget hos Hofferne i Avignon og i Frankrig, og som, udstyrede med rige Foræringer, vare afsendte til Norden, for der at anholde om Bistand af Hakon den Gamles[2]) Sønnesøn. Selve Island og Kolonierne i Amerika skulde, ligesaalidt som Aar 1274, forblive upaavirkede af det Røre, som bevægede sig hos Landets indfødte Geistlighed. Laurentius Kalfssøn og Bjørn, der vare blevne udnævnte til at bereise Øen, havde allerede Aar 1309 prædiket Korstoget der og forkyndt Opkrævelsen af Pengebidragene[3]). Efter Kirkemødet i Trondhjem reiste Biskop Arne af Gardar, som nylig var bleven indviet i Bergen, til sit fjerntliggende Opholdssted, og paa Veien derhen forkyndte han i Island de i Kirkemødet i Vienne udstedte Dekreter. Biskop Audun i Holar ankom først det næste Aar til Øen; de midlertidige Bestyrere af Stiftet, nemlig Thorstein af Skardsa og Sira Sniolf Sumarlidessøn, paatoge sig, medens man ventede hans Ankomst, at offentliggjøre og ordne Opkrævelsen af Pengebidragene. Arne af Gardar

---

[1]) Ann. Isl., ad ann. 1313.

[2]) Ann. Isl., ad. ann. 1313. Jfr. Munch. VI, p. 624,625, hvor Kong Oschim forvexles med Hugo d. 4de af Lusignan, og Johanne af Anjou med Constantia af Aragonien, der var den armeniske Kong Leon d. 5tes eneste Hustrue. Der vilde være Grund til at antage, at disse Gesandter bleve formaaede til at reise op til Norden af deres Slægtning, Historieskriveren Hayton, der havde Sæde tilligemed den norske Geistlighed ved Kirkemødet i Vienne.

[3]) Ann. Isl., ann. 1309.

paatog sig ligeledes den samme Omsorg i de amerikanske Kolonier.

Opkrævelsen af Pengebidrag i Sverrig. Francisco de Tibertis.

I Sverrig og Danmark, hvorhen Erkebisperne af Upsala og Lund bragte Dekreterne fra Vienne, vare Indsamlingerne begyndte endnu tidligere end i Norge; det var tre Aar siden, at Paven havde sammenkaldt Geistligheden i de tre Kongeriger til et Kirkemøde, og paa samme Tid underrettet dem om, at Opkrævelsen af Pengebidragene vilde skee ved Medvirkning af Ridderne af Sanct Johannes Ordenen fra Jerusalem[1]). Derfor vare Tienderne ikke saasnart blevne voterede, før Ridderen Francisco de Tibertis, der var forsynet med Fuldmagt fra Leonardo de Tibertis, som var Prior i Venedig, og Ordenens Befuldmægtigede i Europa, optraadte i Upsala, ledsaget af to Brødre ved Navn Philip Lallemand og Peter Menard eller Bernard, og af nogle andre Geistlige af samme Orden, idet han, i Erkebispens Fraværelse, fremviste for Domkirkens Kapitel og sammes Dekanus den Fuldmagt, han havde modtaget af sit Overhoved. Kapitlet kundgjorde denne hans Fuldmagt[2]) for Kongerigets Biskopper, og Opkrævelsen af Pengebidragene begyndte derpaa uopholdeligt. Ingvar af Birja og Matthias, der vare Domherrer i Upsala, bleve beskikkede til Under-Opsamlere i Stiftet. Ved Begyndelsen af Juli Maaned gav Francisco de Tibertis Kapitlet i Linköping Kvittering[3]) for et Beløb af tohundrede og otte og halvfjerdsindstyve Mark Sølv, fransk Vægt, der var opkrævet i Stiftet, og Foraaret derefter reiste han bort, idet han i sit Sted efterlod en Broder af den samme Orden, nemlig Ridder Masinus de Jugulo, der var Prior i Parma. Francisco de Tibertis overbragte iøvrigt en allerede temmelig betydelig Sum; Stiftet

[1]) Dipl. Suec., n° 1588.
[2]) Id., n° 1843, 1848.
[3]) Id., n° 1855.

i Linköping og Øen Gulland havde i nogle Maaneder tilveiebragt sex hundrede og halvtredsindstyve Mark Sølv efter svensk Vægt[1]). Masinus forblev nogen Tid i Sverrig. Aar 1313 modtog han af Stiftet i Linköping et Beløb i svensk Vægt af sex Ører Guld, syv og tresindstyve Mark Sølv og sex hundrede og ni Mark i Kobber[2]), og fjorten Dage derefter[3]) otte hundrede og tre og fyrretyve Mark; Masinus skulde indsamle omtrent alt, hvad der var forfaldet til Betaling af Pengebidragene, og derefter forlade Sverrig Aar 1315.

Niels Sighvatssøn. Det følgende Aar see vi optræde en Domherre af Upsala, ved Navn Niels Sighvatssøn, som, efterat være bleven af Erkebisp Olaf sendt til Rom, kom derfra tilbage med en Fuldmagt, som indsatte ham til pavelig Kollektør eller Indsamler i Sverrig, saavel af Peterspenge og de andre geistlige Afgifter, tilkommende den hellige Stol, som ogsaa hvad angik Pengebidragene til det hellige Land[4]). Aar 1321 vare de af Kirkemødet for sex Aar (1313—1319) voterede Pengebidrag blevne indsamlede. Det sees af de almindelige Skattefortegnelser[5]), der opbevaredes i Registerne i Upsalas og Strengnäs's Domkirker, at Afgiften havde maattet indbringe sex hundrede og tredive Mark om Aaret i det første af disse Stifter, og to hundrede og syv og halvfemsindstyve i det andet Stift. Niels Sighvatssøn, som var i Forlegenhed med disse Beløb, der fristede de Stores Begjærlighed i Kongeriget, skrev til Paven (1321)[6]), for at underrette samme om den Frygt, hvori han svævede. Paven overdrog da til en Legat ved Navn Bertrand af Mont-

[1]) Dipl. Suec., n° 1857.
[2]) Id, n° 1942.
[3]) Id., n° 2595.
[4]) Id., n° 2110.
[5]) Id., 1946—1947.
[6]) Id., 2322.

valran, der var Erkediakon af Sologne[1]) (1321) og nylig var af Paven bleven sendt til Danmark, for at bilægge de mellem Erkebispen af Lund og hans Suffraganer[2]) opstaaede Stridigheder, det Hverv at skulle have Opsigt med Forsendelsen af Pengebidragene fra Sverrig og beskytte samme[3]). Legaten overleverede sin Fuldmagt til Geoffroy af Calwinch og til Hermann af Hereford[4]), der vare Priorer for Hospitalsordenen i Sverrig, og en Deel af de indsamlede Summer blev af Domherren i Upsala sendt til Rom[5]). Men det lader ikke til, at det samme har været Tilfældet med de egentlig saakaldte Pengebidrag til det hellige Land, thi tre Aar senere seer man Paven (der, Aar 1323, d. 10de Februar, nylig havde i Norden ladet prædike et Korstog imod Troens Fjender) naadig skjænke[6]) Halvdelen af de samme Pengebidrag til Kong Magnus eller rettere til Regeringen, der, under denne Fyrstes Mindreaarighed, bestyrede Sverrigs og Norges for Fremtiden forenede Kongeriger. Norges afdøde Konge Hakon's Befuldmægtigede ved Hoffet i Rom, nemlig Ridder Bertrand af Soyolles og Raymund af Lamena, vare ikke forblevne fremmede for den Gunst, hvormed der overgaves i Kongens Hænder tilstrækkelige Summer til at bestride Krigsomkostningerne imod de hedenske Slaver og de schismatiske Russer.

Opkrævelse i Norge. Johan af Seron og Bernard af Orthour.

Det følgende Aar kom Bertrand af Soyolles tilbage til Norden, hvorhen han ledsagedes af to nye Legater, der vare udnævnte til Kollektører, ansatte i Norge og Sverrig,

---

[1]) Og ikke Præst af Sicalon, som Munch mener.
[2]) Reg. Joh., XXII, an. IV, ep. 307.
[3]) Dipl. Suec., n° 2331.
[4]) Id., n° 2342, 2386.
[5]) Id., n° 2402, 2277.
[6]) Id., n° 2573. Jfr. Raynaldi Annales ad ann. 1326.

og under hvis Ordre han skulde vaage over den endelige Indbetaling af de ved Kirkemødet i Vienne fastsatte Pengebidrag, og især af den Kongen tilfaldende Part. Erkebispen i Trondhjem[1]) og to af hans Suffraganer vare blevne beskikkede til at eftersee Regningernes Rigtighed, og skulde tillige forsikkre sig om Summernes Fordeling mellem Kongen og Paven. Disse nye Legater bare Navnene Johan af Seron, og Bernard de Ortolis (Orthour?). Den Første var Prior for Dominikanerne i Figeac; den Anden var Sognepræst i Nébias i Stiftet Alet; foruden Raymond af Lamena, Bertrand af Soyolles og Guy af Avena, der var apostolisk Notarius, havde de i Følge med sig først to Nordmænd, der nylig havde i lang Tid opholdt sig i Avignon, som Repræsentanter for den nationale Geistlighed, Thorkell Mattul, der var Erkediakon i Oslo og Paal Baardssøn, Trondhjems tilkommende Erkebisp; endvidere to Mænd fra Languedoc, Arnauld af Bosones og Peter af Lignières, der vare Handelsmænd, bosiddende i Montpellier; disse fire Personer skulde være Legaterne behjælpelige, de første ved Pengebidragenes Sammensamling under Et, de andre ved de indkomne Beløbs Omsætning, thi, som det tidligere er anført, bleve disse Bidrag meget ofte betalte in natura. Legaterne med deres Følge ankom til Norge i Februar 1327. De vare i Besiddelse af vigtige Fuldmagter[2]), og af en Skrivelse, hvori Paven tilstod Kongen Halvdelen af Indtægten fra Tienderne, saaledes som det var bestemt i Vienne (af hvilken Skrivelse, i Tilfælde at de bleve slet modtagne af Hoffet[3]),

[1]) Raynald læser Narbonensis archiepiscopus istedetfor Nidrosiensis, som det hedder i selve Brevets Text (Regnsk. dipl. Anh., n° 56).

[2]) Dipl. Suec., n° 2570- 2571, 2576, 2580—2581, 2591. Suhm, XII, 48.. Dipl. Norv., VI, 113, 114, 116, 121, 122, 127; Regnsk., p. 18; Id. Dipl. Anh., n° 52.

[3]) See om dette Gesandtskab det første Brev i den anden Deel af

Prælaterne besadde en Gjenpart, der nedbragte den Andeel, som den hellige Stol gav slip paa, til kun en Trediepart), men desuden medbragte Johan af Seron og Bernard af Orthour et betydeligt Antal pavelige Breve, adresserede ikke blot til alle Sverrigs og Norges Biskopper[1]), men tillige til de Fornemste i de to Kongeriger, og særligt til de to Regeringsmedlemmer eller Droster, Erling Vidkunnssøn og Knud Jonssón, samt til Marsken Erngisle Neskonungssøn og til dennes Broder Karl[2]); et særeget Brev, fuldt af venlige Opmuntringer og vise Raad, var tillige sendt til den unge Konge[3]). En betydelig Deel af de indsamlede Bidrag var iøvrigt allerede bleven nedlagt i ethvert Stifts Domkirke, saavel i Norge som i Sverrig. Halvdelen af Tienderne fra Ørkenøerne var nylig af Biskop Vilhelm bleven sendt til Bergen. Et Skib, som det forrige Aar (1325) var ankommen fra Grønland, havde tillige overbragt Tienderne fra de amerikanske Kolonier, hvilke bestode i hundrede og syv og tyve Lispund Hvalros Tænder, som bleve solgte til Jean du Pré, der var en flandersk Kjøbmand, som betalte dem med tolv Livres og fjorten Sous efter den tourske Møntfod[4]). En Godtgjørelse for Reiseudgifter, udgjørende et Beløb af een og tyve Sous daglig af samme Mønt, var bleven anviist Legaterne hver især[5]), og deres Reise skulde indskrænke sig til at besøge de forskjellige Byer, hvor de geistlige og kongelige Underkollektører havde før deres Ankomst ordnet For-

Munch's Værk, hvori Resultaterne af den lærde Professors Undersøgelse af Vatikanets hemmelige Arkiver tildeels findes optegnede.

[1]) Dipl. Norv., VI, 119; Regnsk. Dipl. Anh., n° 56—58.

[2]) Dipl. Norv., VI, 119.

[3]) Id., Jfr. Regnsk. Dipl. Anh., n° 55.

[4]) Schlegel, Samml. z. Dän. Geschichte, II, p. 177. Grønl. Mindesmærker, III, 114.

[5]) Dipl. Norv., VI, 121.

beredelserne til Summernes Indbetaling, og hvor der ikke stod mere tilbage for dem at gjøre, end derfor at udstede Kvitteringer til Biskopperne, da disse sidste nemlig ved Pengenes Ankomst til Domkirkerne havde ialmindelighed ved formelige Aktstykker maattet give Underkollektørerne Bevis for Modtagelsen. I Oslo, hvor Legaterne gik iland, var det Erkediakonen Thorkell Mattull og Domherren Reidar, der havde sørget for Pengebidragenes Indsamling under Et. Byerne Hamar, Trondhjem, Stavanger og Bergen modtoge den ene efter den anden Besøg af Bernard af Orthour, hvorimod Johan af Seron forblev i Oslo. I Stavanger forsvandt Pengene, og Underkollektør Orm maatte skaffe Kaution; i Bergen vare Underkollektørerne for Kirkens Vedkommende (efter at en utro Befuldmægtiget ved Navn Jon Arnessøn Hvitt var fjernet) følgende: Kirkeværgen Frederik Styrlaugssøn og Domherren Salve Ivarssøn; og for Kongens Vedkommende: Svein Sigurdssøn. Bernard modtog der ikke alene de i selve Stiftet oppebaarne Pengebidrag, men desuden dem fra Ørknøerne, Island og Grønland. Han overværede der et provindsialt Kirkemøde, som afholdtes i September, og derfra reiste han videre til Sverrig, hvor han mødte sin Kollega. Ligesaa let Legaternes Hverv havde været i Norge, ligesaa farefuldt blev det derimod i Naboriget, paa Grund af at de høie Herrer, og især den kongelige Indsamler Ingvar Ingemundssøn, ikke vare tilbøielige til at lade Pengebidragene gaae ud af Riget. De reiste til Ljodhus, Skara, Upsala, Linköping og Jönköping, og kom først igjen tilbage til Norge det følgende Aar d. 13de Juni. Flere Gange havde de troet, at deres Liv var i Fare, saa usikkre havde Veiene været, som de maatte tilbagelægge, hvorfor de endogsaa havde seet sig nødsagede til at lade Pengene eskortere fra Kloster til Kloster af fuldt væbnede Ryttere.

—

Først d. 22de August forlode de Oslo, medens de, for at fuldende Indsamlingen, som de uagtet al Anstrengelse ikke havde kunnet tilendebringe, maatte i Finland efterlade Dominikaneren Gotschalk, ligesom de i Sverrig af samme Grund efterlod Domherren Harald af Linkøping, og i Norge Jon Arnessøn Hvitt, der var bleven gjenindsat i sit Embede, Hakon Erlingssøn og Salve Ivarssøn, der vare Domherrer fra Bergen, endvidere Arnaud af Bosones (som Kongen havde udnævnt til Junker), Peter af Lignières og Raymund af Lamena[1]), hvilke tre vare fra Languedoc. Hvad Bertrand af Soyolles angik, da forblev han i Bergen, hvor han især deleshed var beskjæftiget med Omsætning af de opkrævede Penge; en fransk Guldsmed, ved Navn Jean af Bordeaux, og en Provençaler, ved Navn Pierre af Magnani skulde dermed være ham behjælpelige. D. 19de August[2]) havde Kong Magnus udstedt Kvittering for Halvparten af de indsamlede Penge, der tilkom ham fra Norge og Sverrig; Biskopperne af Bergen og Hamar vare, under Erkebispen af Trondhjems Kontrol, beskikkede til at oppebære Resten i Norge, og Ridder Ingvar Ingemundssøn havde modtaget et lignende Hverv i Sverrig. Den 16de November vare Legaterne komne tilbage til Avignon, men paa Grund af de endnu udeblevne Beløb, som først indtraf Aaret 1329, kunde deres Regnskab først afsluttes ved Udgangen af dette sidste Aar. Mangfoldige Stridigheder vare opstaaede mellem Kongens Kollektører og Kirkens; Erkebispen af Trondhjem havde maattet lade Kongens Moder, Hertuginde Ingeborg, tilbagebetale tre hundrede Mark Sølv, som vare urigtigt laante af hende hos Kollektørerne, og dernæst havde han maattet forbyde de sidstnævnte at

---

1) Suhm, XII, p. 175, 218.
2) Dipl. Suec., n° 2675.

røre ved Magnus's Andeel[1]). Johan af Seron bekræftede endelig ved et Aktstykke, udstedt fra Avignon, d. 17de Juli[2]), at Kongen under den Dato havde modtaget det fulde Beløb, der skyldtes ham, og til samme Tid erklærede han, at den Indsamling, som var betroet de to Legater, var fuldendt. Dens Udbytte havde været betydeligt; da man nemlig endnu besidder, foruden Kollektørernes talrige Kvitteringer, Legaternes egenhændige Optegnelse, veed man, paa lidt nær, til hvormeget den hele Sum beløb sig. Norge havde ialt indbragt fjorten tusind, fire og halvtredsindstyve Mark efter norsk Møntfod, og Sverrig noget mindre, nemlig fjorten tusind, ni hundrede og otte og halvfjerdsindstyve Mark svensk. Det hele samlede Beløb udgjorde fire tusind, tre hundrede og fyrretyve Pund Sterling, og Halvdelen, som tilflød det hellige Land, to tusind, hundrede og halvfjerdsindstyve Pund[3]).

ter Gervais. Det var dog først Aar 1335, at Regnskabet over Pengebidragene fra Kirkemødet i Vienne kunde blive endelig opgjort; under de indbyrdes Stridigheder, som siden det Tidspunkt havde opfyldt Danmarks Historie, var Opkrævelsen kun foregaaet meget uregelmæssigt i Kongeriget, og havde endnu kun indbragt et meget lidet Beløb. Det samme var Tilfældet i Island, Finland og paa Øen Gulland. Danmark, som i høiere Grad interesserede den hellige Stol, især deleshed i Betragtning af Størrelsen af de Beløb, det skulde have ydet, tiltrak sig Johan d. Toogtyvendes Opmærksomhed strax efter Johan af Serons og Bernard af Orthour's Tilbagekomst. Primassen i Lund og Biskop Jens Nyborg i Roskilde blev det af Paven paalagt

[1]) Dipl. Norv., IV, 183.
[2]) Dipl. Suec., n° 2730.
[3]) See Regnskabsbøger, p. 61—66, og Munch, II, I, p. 100.

at vaage over Indbetalingen af Pengebidragene, og da de, paa Grund af Landets indvortes Tilstand, ikke syntes at bekymre sig synderligt om det vanskelige Hverv (hvilket de det følgende Aar aldeles frasagde sig), ansatte Paven ved Siden af dem en særlig Legat, nemlig Peter Gervais, der var Domherre af Saint-Vozy i Le Puy og siden blev Sognepræst i Veyras i Stiftet Viviers[1]). Peter Gervais, som ledsagedes af Jakob Eusebio af Bugella, der var Prælat fra Vercelli og apostolisk Notarius, forlod Avignon i November 1330 og ankom i Marts 1331 til Lund, hvor Primassen og hans Kollega overleverede ham deres Fuldmagter. Han forblev et Aar i Skaane, beskjæftiget med Indsamling af Tienderne, og var paa Veien tilbage til Avignon, da han i Lübek modtog nye Skrivelser, ved hvilke Paven udstrakte Legatens Hverv til Sverrig og Norge, hvorom han underrettede Kongen[2]), de to Primasser i Upsala[3]) og Trondhjem[4]), samt hele Geistligheden i de to Kongeriger[5]). Peter Gervais vendte da tilbage til Lund, hvor han ankom den 5te September 1332, og gav sig derpaa til at gjennemreise Sverrig, hvor han snart indblandedes i Kongerigets indre Anliggender; da ethvert Parti søgte at vinde ham for sig, saa fandt han der iøvrigt kun desstørre Lethed i at gjennemføre efter Ønske det Hverv, som var overdraget ham. Hele Vinteren tilbragte han i Sverrig; først i Foraaret 1333 kundgjorde han sin Ankomst for den norske Geistlighed[6]), og efter dernæst at have erholdt et Leidebrev og en Eskorte af Kongen, samt sendt Dominika-

---

[1]) Regnskabsbøger, p. 70, 81, 111; Dipl. Suec., n° 2795, 2812, 2985.
[2]) Dipl. Norv., VI, 139.
[3]) Dipl. Suec., n° 2903.
[4]) Dipl. Norv., VI, 139.
[5]) Dipl. Norv, II, 187, 192. Dipl. Suec., 2895, 2900.
[6]) Dipl. Norv., II, 199.

nernes Prior i Visby til Avignon, for at aflægge Regnskab for Anvendelsen af det første Aar, begav han sig paa Vei til Oslo, men Domkapitlet i denne Stad afslog at udlevere det Resterende af Pengebidragene til det hellige Land, og Legaten saae sig derfor nødsaget til at anvende Banlysning, for at bringe de gjenstridige Domherrer til Eftergivenhed. Peter Gervais indskibede sig derefter og foretog en Reise tilsøs omkring i Norge, og den interessante Beskrivelse af denne Reise, der af ham selv er nedskreven i den samme Protokol, hvori han indførte sit Regnskab, viser, at han langtfra fandt i dette Kongerige den Modtagelse, hvoraf hans Forgængere kunde rose sig. Indbetalingen af de sidste Pengebidrag frembød Vanskeligheder; Biskopperne, som vare høitideligt sammenkaldte, afholdt sig, uagtet Legatens Trudsler, fra at møde personligt, saa at han kun fik at bestille med Domherrer eller med gjenstridige Geistlige; han indsamlede imidlertid betydelige Summer, som skyldtes af Ørknøernes og Stavangers Bispedømmer[1]). I Bergen traf han endelig Stadens Biskop Hakon, der i Egenskab af Underkollektør ikke havde kunnet undlade at adlyde Legatens Ordrer, og som overleverede ham de fra Færøerne indkomne Bidrag. Flere andre Beløb vare iøvrigt ankomne før Peter Gervais til denne Stad, der Aaret forud var bleven udseet af ham til Samlingssted for alle Under-Kollektørerne. Island alene undlod endnu at svare paa Opfordringen desangaaende: Aarsagen dertil maa søges i de mellem Biskopperne og Kloster-Geistligheden opstaaede Stridigheder, hvilke paa denne Ø havde forhindret Opkrævelsen af Pengebidragene; en Præst ved Navn Vigfus blev i den Anledning afsendt til Biskopperne i Skalholt og

---

[1]) Dipl. Norv., IV, 184, 186, 188.

Holar for at minde dem om deres Pligt. Fra Bergen reiste Peter Gervais til Sverrig for at tage Afsked med Kongen, hvorefter han lavede sig til igjen at vende tilbage til Avignon, hvor han ankom, efter en Reise over Lübek, Hamborg og Brügge, d. 27de August 1334. Det var ikke uden Vanskelighed, at han saae sig istand til at aflægge Regnskab for den hellige Stol; paa sin Tilbagereise blev han anholdt og udplyndret af Grev Gert af Holsteens Folk, og han havde flere Gange været nødsaget til at vente paa Pengene, som tøvede med at ankomme fra Lund; lykkeligviis havde han havt den Forsigtighed, at sende betydelige Beløb to Gange forud fra Bergen, og andre vare komne ham ihænde i Brügge. Det sees af hans Fortegnelse, at Resten af Pengebidragene til det hellige Land, hvilken Rest dog kun udgjorde en ringe Deel af den almindelige Indsamling, beløb sig for Norge, Færøerne og Ørkenøerne til sytten Pund Sterling, ni Skilling og sex Penninge[1]; for Finlands og Laplands Vedkommende beløb det Resterende sig til tretten Livres to og tyve Sous efter Tours's Møntfod[2]), og for Øen Gullands Vedkommende udgjorde Resten syv hundrede og fire og tyve Mark Sølv og to hundrede og fire og tresindstyve Gylden. Til disse Beløb maa endnu føies Tienderne fra Island, som omsider ankom til Norge; Aar 1335 var Egil, der var Biskop i Holar, og Sira Sniolf Sumarlidessøn, der var Kollektør for dette sidste Stift, ankomne til Trondhjem, hvorfra Sniolf havde fortsat Reisen til Bergen, hvor han havde overleveret Indtægten af sine Indsamlinger til Biskop Hakon, til hvem Peter Gervais havde overgivet sin Fuld-

---

1) Regnskabsbøger, p. 101; jfr. Munch, III, 172.
2) Dipl. Suec., n° 2986, 3051.

magt i Norge[1]). Biskop Jón af Skalholt synes ligeledes til den samme Tid at have udbetalt til Hakon de i hans Stift indsamlede Pengebidrag: Biskoppen i Bergen lod disse Beløb derpaa afgaae til Avignon. Denne sidste Afsending udgjorde omtrent Slutningen af den tre og tyve Aar forud paa Kirkemødet i Vienne voterede Hjælpeskat, thi man seer senere (1354) Geistligheden i Sverrig og Norge med Beviser i Haanden undslaae sig for ethvert nyt Forsøg i den Retning[2]).

Johannes d. 22des og Benedict d. 11tes Prædikener

Vi have temmelig vidtløftigt udbredt os om de i Vienne vedtagne Pengebidrag, fordi de ere de sidste, som efter at være voterede paa et almindeligt Kirkemøde, synes at have umiddelbart og øieblikkeligt naaet det Maal, Kirken foresatte sig ved at paabyde dem; de, som under det samme Navn skulle opkræves i Norden, ville hverken have den samme Oprindelse eller den samme Karakteer, og ville i Gjerningen ikke erholde den samme Bestemmelse. Endnu før Peter Gervais havde fuldendt sit overtagne Hverv i Norden, lod Johan d. 22de (d. 26de Juli 1333) i Sverrig[3]), Danmark[4]) og Norge prædike et nyt Korstog, hvis Anfører skulde være Philip af Valois. Han fornyede ved denne Leilighed sine Forgængeres Forskrifter, og i Mangel af en Kirkeforsamling gjorde han sin egen Myndighed gjældende og paalagde de geistlige Indtægter en ny Afgift, bestaaende i sex Aars Tiender, som bestemtes til at bestride Udgifterne ved det foreslaaede Tog. Erkebispen i Trondhjem, Paal Baardssøn, om hvem der tidligere har været

---

[1]) Dipl. Suec., n° 2978, 2980, 2990. Finn Jónsson, Hist. Eccl. Islandiæ, II, 195.
[2]) Celse Bullarium, n° 121, og Munch, II, I, p. 601.
[3]) Dipl. Suec., n° 2997.
[4]) Danmarks Archiv; Register n° 51, p. 19.

Tale, og som paa den Tid opholdt sig hos Paven, hjembragte til Norge (1334) det pavelige Dekret, som han kundgjorde for Kongerigets Rigsforsamling. Det følgende Aar (d. 31te Januar 1335[1]) fornyede Benedict d. 12te, strax efter sin Indvielse, de af hans Forgænger Johan d. 22de forkyndte Opfordringer og Indskjærpelser, og Indsamlingen af disse nye Hjælpeafgifter begyndte i Norden; men da det foreslaaede Korstog, efter et Aars Forløb, var gaaet overstyr, blev Indsamlingen standset, og Legater[2]) bleve sendte til Norden med Skrivelser, ved hvilke Paven paabød (d. 18de December[3]), at de allerede indsamlede Penge skulde tilbagebetales enhver Skatteyder. Af disse sex Aars Tiender ankom følgelig slet Intet til det hellige Land; det gik omtrent paa samme Maade, men af en anden Grund, med de næste Pengebidrag, som derefter opsamledes.

Ved en Rundskrivelse, dateret fra Villeneuve d'Avignon (d. 30te September) befalede Clemens d. 6te (1343) Nordens Primasser[4]), at de skulde forkynde i alle tre Kongeriger, at en tre Aars Krig nylig var besluttet mod Tyrkerne, at Sct. Johannis Ridderne, Kongen af Cypern og Venetianerne skulde i November samle en Flaade i Havet omkring Negropont, og at Skandinaverne vare indbudte til at slutte sig til dette Tog[5]). Tre Aars Tiender (d. 1ste December) af Geistlighedens Indtægter skulde bestride Krigsomkostningerne; Pengene skulde udredes hvert Aar i to Terminer, nemlig ved Paaske og paa Allehelgenes Dag[6]). De pavelige Breve

Pengehjælp paabudt af Clemens d. 6te. Johan Guilbert.

[1]) Dipl. Suec., n⁰ 3109.
[2]) Annalar Islenzkir, ad. ann. 1336.
[3]) Dipl. Suec., n⁰ 1181, 3343.
[4]) Dipl. Norv., VI, 169, 170; Dipl. Suec., n⁰ 3734.
[5]) Dipl. Suec., n⁰ 1560, 3734.
[6]) Theiner, Hungaria Sacra, I, 658, 660.

indtraf Aaret derefter til Norden, og bleve, i September 1344, kundgjorte for Provindskirkeforsamlingen i Bergen. De norske Biskopper gik ikke strax ind paa de af Clemens d. 6te udtalte Ønsker; Kirkemødet opsatte den øieblikkelige Udførelse af Pavens Dekreter, og paa alle Prælaternes fælles Bekostning sendte det som Gesandt til den hellige Stol en islandsk Præst, ved Navn Sira Einar Havlidessøn, hvem det blev overdraget at tilveiebringe Udsættelse med Betalingen af Pengebidragene. Denne Henvendelse til den pavelige Myndighed forblev iøvrigt uden Virkning og lykkedes ikke, thi paa samme Tid, som Einar befandt sig i Avignon, bekræftede Paven ikke alene de første Paalæg, men tilføiede endogsaa andre (to Aars Tiender), som skulde oppebæres efter de første[1]). Saasnart derfor Einar kom tilbage i Aaret 1346, begyndte Indsamlingerne strax, saavel i Norge som i Danmark og Sverrig; allerede 1348 tænkte Paven paa at sende nye Legater til Norden, for der at indsamle Udbyttet. Clemens d. 6te ophøiede først i denne Embedsstilling Vilhelm af Paray, der var Domherre paa Majorka og Sognepræst i Valeras (i Stiftet Béziers[2]), og Gaucelin du Chêne, endvidere Peter af Gent, der var Sognepræst i Zomeerghem (i Stiftet Tournay[3]); skjøndt den anden af disse havde modtaget Anbefalings Skrivelser til Nordens Konger og Biskopper, synes dog ingen af dem at have forladt Frankrig. Det var en anden Legat, som det følgende Aar reiste til Norden (d. 1ste October 1349[4]), hvor han i ti Aar skulde befatte sig med Ordning af Landets vigtigste Anliggender. Hans Navn var Johan Guilbert og han hørte

[1]) Dipl. Norv, VI, 176; Dipl. Suec., n° 4017; Stockholms Arkiver, Papæsken 1345.
[2]) Clementis VI. Reg. Secr., Aar VI, 3369, 3372.
[3]) Id., ann. VII, 377—389. [4]) Dipl. Norv., VI, 194.

til en adelig Familie i Narbonne; han antog Titel af Dekanus i Dorpat, men skjøndt han kun var simpel Geistlig, hædredes han dog ved mange andre Værdigheder[1]). Vilhelm af Planesa, der var hans Sekretair; Gotfred Celary hans apostoliske Notarius, og tre Flamlændere, Johan og Andreas af Reppre og Johan Cornet, fulgte med ham. Guilbert ankom til Sverrig i Sommeren 1350, og hans første Optræden under denne hans Sendelse var en eiendommelig Erklæring, ved hvilken han (d. 19de Marts 1351) i en Forsamling i Jønkøping, hvor svenske og norske Herrer tilligemed Biskopperne i de to Kongeriger vare komne sammen, overlod hele Beløbet i Penge, som de tre Aars Tiender kunde indbringe i Sverrig og Norge, til Dronning Blanche af Namur, der førte Regentskabet i Kong Magnus's Navn, som den Gang var beskjæftiget med at forberede en Krig imod Russerne. Han overførte endogsaa sin Fuldmagt som Kollektør for Sverrigs Vedkommende til Drosten Nikolaus Thuresson, til Ridder Gøstav Arvidssøn og til Johan, Sognepræst i Køping; for Norges Vedkommende til Drosten Orm Eysteinssøn, til Arnulf Abbed af Hovedø, og til Ingjald Jonsson. Dronningen, Biskopperne og alle de tilstedeværende Herrer forpligtede sig, under Straf af Banlysning, til det følgende Aar at tilbagegive i to Terminer alle de opkrævede Penge; deres personlige Eiendomme forbleve behæftede med Hypothek indtil Gjældens fuldstændige Afgjørelse[2]). Dronningens og Herrernes Gjældsbeviis blev (d. 12te Juli 1351) høitidelig

---

[1]) Han var Beneficiarius i Carpentras, Domherre i Verdun og i Sct. Pauluskirken i Narbonne, Dekanus i Dorpat, Beneficiarius i Upsal, Domherre i Würtzburg og Erkediakon af Kintzelsawe.

[2]) Gjældsbeviserne, der bleve udstedte af Dronningen, af enhver Biskop, af de to Droster, Herrerne og Kongen, findes endnu i Vatikanets Archiver.

bekræftet af Kongen i Forsamlingen i Calmar, og Indbetalingen til de kongelige Skatmestere af Udbyttet af Indsamlingerne fandt Sted uden al Modstand[1]). Johan Guilbert fortsatte derfor ikke desmindre sin Reise til Norden, thi han havde endnu andre Summer end de tre Aars Tiender at indsamle; han kom endogsaa to Gange igjen derhen, og indtil sin Død (1358) beskjæftigede han sig kun med Underhandlinger mellem Hoffet i Sverrig og den pavelige Regering. Men Pengebidragene til det hellige Land kunde, uagtet Pavens og Legatens Anstrengelser, da de eengang vare leverede til Kong Magnus, ikke igjen komme tilbage til deres første Bestemmelse. Pengene bleve saaledes ikke tilbagebetalte til den fastsatte Tid; i Begyndelsen blev den pavelige Stol ikke fortørnet derover, fordi Kongen i Gjerningen endnu ikke var kommen til Ende med at opsamle Pengebidragene. Clemens d. 6te tilstod endogsaa (d. 14de Marts 1351) Magnus, til Hjælp i Krigen mod Russerne, Halvparten af en Afgift i Tiender, som af de geistlige Indtægter skulde udredes i fire Aar, og denne Gunstbeviisning blev endydermere det følgende Aar udvidet til fem Aar og udstrakt til Kong Valdemar af Danmark[2]). Men saasnart den pavelige Regering blev underrettet om, at Magnus (1352—1353) havde oppebaaret i Norge ti tusind otte og tyve Mark, og i Sverrig to og tyve tusind Mark[3]), som tilsammen udgjorde en Værdi af nitten tusind femhundrede og tresindstyve Gylden i Guld, saa fordrede Paven i stærke

---

[1]) Dipl. Norv., I, n° 327—344.

[2]) Alle Aktstykkerne henhørende til disse fem Aars Tiender indeholdes i Reg. Clem. VI, comm., Aar IX, ep. 1365, 1366, 1535, og ere for en Deel blevne optrykte hos Theiner, Mon. Polon., I, 700—702 (see Munch, II, I, p. 537).

[3]) Regnskabet derover er optaget i Nærværelse af den apostoliske Notarius Gilo af Mevania, og trykt i Avignon d. 24de Oktober 1355.

Udtryk, at de i Aaret 1350 indgaaede Forpligtelser skulde bringes i Udførelse. Den pavelige Skjolddrager Raymond af Galance blev sendt til Sverrig; der blev Tale om at sætte alle Herrerne, de geistlige saavelsom de ikkegeistlige, der havde undertegnet Forhandlingen i Jønkøping, i Kirkens Ban, og i ethvert Tilfælde at gjøre dem forholdsviis ansvarlige for de laante Summer[1]). Men imidlertid døer Clemens d. 6te; hans Efterfølger Innocents d. 6te lader Kongen forblive i Fred og Ro i nogen Tid, men i Januar 1354[2]) sender han Johan Guilbert tilbage til Sverrig; en Proces paabegyndes i Avignon mellem Kongen og den pavelige Stols Skatkammer; d. 24de Oktober 1355 bliver Kongen dømt til at tilbagebetale inden et Aars Forløb til Punkt og Prikke det fulde Beløb af de laante Summer; Johan Guilbert, der havde gjort Reisen til Avignon for at understøtte Kongens Sag, bringer denne Dom med tilbage til Norden, tilligemed Skrivelser, som iøvrigt vare meget velvillige, fra Paven til Kongen, og i Selskab med ham ankom desuden Dronning Blanche og Undertegnerne af Aktstykket i Jønkøping. Innocents d. 6te bad indstændig om, at man vilde gjøre alt muligt for at afbetale den skyldige Sum, som savnedes haardt af det pavelige Skatkammer[3]). Johan Guilbert blev understøttet af en Domherre i Lübek ved Navn Henrik Biskop, der hørte med til Fuldbyrderne[4]) af Dommen om Banlysningen, som svævede over Kongens Hoved, og han undlod Intetsombelst af hvad der stod i hans Magt for at fjerne Faren og forebygge ethvert Brud mellem Magnus og Paven;

---

[1]) Celse, Bullarium, n° 124.
[2]) Reg. Inn. VI secr., Aar IV, fol 23—26; Arkivet i Stokholm, Papæsken 1355.
[3]) Dipl. Norv., VI, 231.
[4]) De to andre vare Biskoppen og Dekanen af Lübek.

men den pavelige Stol blev mere og mere paatrængende, Tiden for den tilstaaede Frist var udløben, og den 30te Mai 1358 blev Kongen høitidelig lyst i Ban[1]). Han lovede da at betale, og det følgende Aar sendte han Johan Guilbert og Henrik Biskop til Avignon, for at erholde ny Udsættelse, og som det synes, gav han dem paa samme Tid et vist Afdrag med, hvorved Gjælden blev nedbragt til femtentusind Gylden i Guld. Paven, som følte sig rørt af Kongens Bønner og gode Villie, udsatte Banlysningen til Paaskefesten Aar 1361; Henrik Biskop overbragte ved sin Hjemkomst Breve til Kongen, Dronningen og Biskopperne fra Innocents d. 6te, som i disse Skrivelser meddeelte den gode Nyhed; men af denne Frist, som saaledes gaves Magnus, blev det endelige Resultat, at Gjældsbeløbet aldrig blev udredet, og at den i Jønkøping afsluttede Overeenskomst endnu hviler uafgjort i Vatikanets Arkiver.

) sidste Praikener og de idste Pengebidrag.

Af det Udfald, Clemens d. 6tes Omsorg for Pengehjælpen fik, sees det, at det hellige Land ikke modtog Stort deraf. Forskjellige Aarsager gjorde med hver Dag Indsamlingerne til det hellige Land mere og mere upraktiske og mindre frugtbringende, deels fordi Anerkjendelsen af en Afgift, som skulde indkræves for en Sag, der var saa fjern som de Christnes Stilling i Orienten, mødte, som vi have seet, paa forskjellig Maade Modstand hos Geistligheden i Norden, og deels fordi Opkrævelsen og Omsætningen af Pengesummer, der vare forholdsviis temmelig smaa, foregik med altfor stor Langsomhed. Legaterne, og især Johan Guilbert, som maatte opkræve de Aar 1345 dekreterede to Aars Tiender, forvexlede uundgaaeligt de ubetydelige Pengebidrag til det hellige Land med de

---

[1]) See om Magnus's Banlysning, d. hellige Birgittes Revelationes extravag., kap. LXXX; Reg. Inn. VI, secr., an VIII, fol. 26—28.

langt vigtigere Summer, der hidrørte fra andre pavelige Rettigheder. Pengebidragene maatte omsider ikke længer betragtes uden som en af disse Rettigheder, ja endogsaa som den mindste af dem; en forholdsviis Afgift af ethvert Stifts Indtægter havde desuden i denne Retning lettet Opkrævelsen af de apostoliske Indkomster ved at indsamle dem under Et[1]). Kun Navnet af det hellige Land blev tilbage, snarere som en kjær Erindring, der paa Grund af Sympathi tjente til at lette Indbetalingen af Afgiften, end som Udtryk for en virkelig tilstedeværende Deeltagelse. Vel søgte (Aar 1363) Guy af Croix, Præst de Exsociis (Saussens?) Stiftet Mirepoix[2]) og, 1367[3]), Bernhard André af Nîmes,

---

[1]) Denne simplificerede Afgift tog sin Begyndelse ved Slutningen af Johan d. 22des Regering; Indtægterne af Stifterne i Norden beregnedes saaledes:

Norge:

	Guld-Gylden
Trondhjem	800
Bergen	33
Opslo	500
Ørknøerne	33
De hebridiske Øer	660
Hamar	66
Stavanger	250
Skalholt	100
Hólar	90

Sverrig:

	Guld-Gylden
Upsala	10,000
Vesterås	250
Strengnæs	266
Linkøping	660
Vegsjø	50
Skara	470
Åbo	200

Danmark:

	Guld-Gylden
Lund	4,000
Roskilde	1,000
Odense	150
Børglum	66
Ribe	120
Slesvig	1,009
Reval	300

[2]) Celse, Bullarium, 127, 131. Dipl. Norv., I, 386, III, 331, IV, 439—443, VI, 255—263.

[3]) Suhm, XIII, 632

der som Legater og Skatteindkrævere kom til Norden, at indsamle nogle Rester af de af Clemens d. 6te paabudte Pengebidrag, men efter dem er der ikke længer Tale om Indsamlinger til det hellige Land. Det er for Fremtiden Kirkens Fjender, saasom Italienerne, Aar 1363, eller Kjætterne, navnlig Hussiterne, Aar 1427, der træde istedetfor Tyrkerne og blive Anledning til, at der paany henvendes Opfordringer til de Troendes kjærlige Gavmildhed. Efterat Ideen, som fremkaldte Korstogene, ikke længer gjør sig gjældende, forblive Skandinaverne fremmede for det hellige Lands Anliggender; Sverrig og Danmark, der lidt efter lidt tiltage i Kræfter, ere optagne af Krige, hvorfra deres Indflydelse i Tydskland snart erholder sit Udspring. Norge derimod, som ved den frygtelige sorte Pest i 1349 er bleven berøvet en Deel af sin Befolkning, og desuden er bleven afkræftet af Naborigerne, med hvilke dette Land vexelviis har været forenet, lader det Havet beherskende Scepter, hvoraf det i fem Aarhundreder har været i Besiddelse, slippe ud af sine Hænder, og svinder derefter langsomt bort af Europas Historie. Hele Norden forbliver for Fremtiden aldeles døv for det Vaabengny, der lyder fra Orienten. Hverken Urban d. 4des Opfordringer til Kong Valdemar af Danmark, den Gang da denne Fyrste Aar 1363[1]) besøgte Avignon, heller ikke Ankomsten til Norden af Legaterne Augustinus af Untinis (1400[2]) og Antonius Trojanus (1444[3]), som havde erholdt det Hverv at skulle prædike Korstog imod Tyrkerne, heller ikke Brevene fra Paverne Nicolaus d. 5te og Calixtus den 3die, og fra Keiser Frederik d. 3die af Habsburg til Christian d. 1ste, i Aarene 1456[4])

---

[1]) Pontoppidan, Annal. Eccl., II, 212.
[2]) Münter, II, 447. [3]) Id. ibid.
[4]) Pontoppidan, Annal. Eccles., II, 608, 621. 634, 638.

og 1466, heller ikke endelig Demetrius Paleologus's Optræden i Kjøbenhavn to Aar senere[1]), for at anholde om Bistand hos den samme Konge, synes at have havt nogen mærkelig Indflydelse paa Skandinaverne, der for Fremtiden forblive døve for enhver Tilskyndelse af den Art, ja, det sees ikke engang, at disse forskjellige Begivenheder have i Historien efterladt noget Spor af Betydning. Paa samme Maade forholder det sig med Pilgrimsvandringerne til det hellige Land, hvilke fra det 14de Aarhundrede indtil Reformationen blive overordentlig sjeldne, uagtet Adgangen til de hellige Steder, Aar 1336, aabnes paany for de Troende; disse Pilgrimsreiser, som vi ovenfor have fremhævet det, ere heller ikke, paa faa Undtagelser nær, længer andet end Reiser foretagne af reen Videbegjærlighed, og ialmindelighed ere de fremmede for ethvert Slags særlig Tanke om gudfrygtig Andagt. Kong Erik af Pommern, der Aar 1425 reiste til Jerusalem, Christian d. 1ste i Danmark og hans Hustru Dorothea, som 1480 aflagde et høitideligt Løfte om at foretage en saadan Reise, slutte iøvrigt Listen over disse Pilgrime eller Korsfarere i Middelalderen. Neppe et halvt Aarhundrede derefter vare de tre Kongeriger lutherske, og selv Tanken om Pilgrimsvandring, der ved det svenske Kirkemøde i Ørebro Aar 1529 var bleven banlyst, forsvandt fra Norden.

---

[1]) Id., II, 640.

10de Kapitel.

Følgerne af Skandinavernes Korstoge og Pilgrimsvandringer til det hellige Land. — Almindelige Betragtninger over disse Følger. — De have deres Udspring fra to Kilder:

1° Almindelige Resultater, som skyldes Jorsalafarernes Berøring med den latinske Civilisation. — A. Forandringer i Samfunds Forholdene og i den civile Statsforfatning, — den kongelige Magt, — Kirken, — Adelen, — Borgerskabet og Bønderne. — B. Forandringer i Nordens Sæder og private Liv, — Aristokratiets Yppighed, Kunsterne, — den intellectuelle Dannelse, det literaire Liv, — Forandringer i Folkets Sædvaner, Handel.

2° Særegne Resultater, som skyldes Jorsalafarernes Ophold i det hellige Land. — A. Kunster og Industri, — det private Liv. — B. Videnskaber, — geografiske Kundskaber. — C. Literatur, — Historie, — Poesi, — Romaner.

De Forbindelser, som Skandinaverne gjennem to Aarhundreder, ligefra Harald Haarderaade indtil Hakon den Gamle, bestandig have vedligeholdt med det latinske Orienten, have de ogsaa udøvet en saa mærkelig Indflydelse paa Nordens Civilisation, at det bliver muligt at opdage og følge sammes Spor i det oldnordiske Samfunds Historie? I de paa hinanden følgende Omdannelser, som dette Samfund undergaaer i det trettende og det fjortende Aarhundrede, kan man der udpege en bestemt Rolle, som de Reisende til Jerusalem, de saakaldte Jorsalafarere, have udført, efterat de havde gjennemreist hele Europa og vare igjen komne tilbage til deres fjerne Fædreland? Det er for det første vist, at hvis Korstogene og Pilgrimsvandringerne kunde

have nogensomhelst Indflydelse paa de tre Kongerigers indre Forfatning, saa havde i ethvert Fald disse Resultater aldrig den ødelæggende Karakteer, som man saa ofte har tillagt de hellige Kriges Indflydelse i det øvrige Europa. Skandinavernes Tog til Orienten bleve saaledes paa ingen Maade for Norden en Grund til Folkemængdens Formindskelse eller Landets Ruin, hvad enten dette nu har sin Grund i en særegen Organisation, eller i en særdeles heldig Skjæbne, eller det blot er en ligefrem Følge af, at Besøgene der vare mindre hyppige eller af mindre betydeligt Omfang. Vi træffe i Virkeligheden Intet i de samtidige Begivenheder, der berettiger til en Paastand om uheldsvangre Følger af de nævnte Forbindelser. Alt stræber tvertimod at godtgjøre, at Forbindelserne med Orienten, langtfra at fremvise en Æra af Barbari og Elendigheder i Nordens Historie, fremkalde, eller begunstige idetmindste, heldige Omdannelser og virkelige Fremskridt i det oldnordiske Samfund — hvilket vi snart ville søge yderligere at bevise. — Korstogenes og Pilgrimsvandringernes Indflydelse paa den skandinaviske Civilisation vilde, sandt nok, kunne antages for ikkun at have frembragt ubetydelige Resultater, om man end ikke vilde tilskrive den sørgelige Følger; men det er tvertimod let at vise, selv a priori, at det ikke kunde forholde sig saaledes, og at denne Indflydelse maatte i Virkeligheden udøves i Norden paa en meget reel og kraftig Maade.

Almindelige [Be]tragtninger o[m] Følgerne a[f] Skandinaver[nes] Korstog og [Pil]grimsvandri[nger] til det helli[ge] Land.

Det er for det første vist, at de nordiske Kongerigers geografiske Beliggenhed og Forskjelligheden af de Veie, Korsfarerne og Pilgrimene fulgte for at begive sig til det hellige Land, maatte nødvendigviis medføre et stadigt Samkvem mellem de latinske Folkeslag og Folkene i Norden, hvem den afsondrede Stilling ellers vilde have fordømt til bestandig at leve i en snever Kreds af Ideer og Kundskaber.

Det er paa den anden Side vist, at den Iagttagelsesaand, som er eiendommelig for den skandinaviske Karakteer, og den aarhundredgamle Sædvane at foretage Reiser til fjerne Lande, tillod Jorsalafarerne, de fredsommelige Pilgrime ligesaafuldt som de til Krig udrustede Riddersmænd, at indsamle underveis og under Opholdet i det hellige Land en Skat af Erfaringer og Kundskaber, som langt overgik den, de latinske Korsfarere, der vare mindre raae, men mindre fortrolige med lange Reiser, kunde bringe tilbage med sig fra Orienten. Mod parret med Forsigtighed afholdt Nordens Folk fra at yttre Forbauselse over, hvad de maatte træffe i Udlandet; disse Egenskaber stillede dem paa deres Post imod Eventyr eller Farer, der næsten altid vare forudsete; de sikkrede endelig ialmindelighed et godt Udfald af deres Reiser; Forsigtigheden var vel skikket til at udelukke af de Oplysninger og Underretninger, de indsamlede, Størstedelen af de naive Fabler, som de latinske Pilgrime toge for gode Varer; denne Egenskab meddeelte ligeledes de Oplysninger, de hjembragte, en ganske særdeles Værdi og Troværdighed. Det er endvidere vist, at Skandinaverne vare sig vel bevidste hvilke nye Elementer eller Bestanddele, de ved deres Tilbagekomst fra Reiserne til det hellige Land kunde indføre i deres Fædrelands Civilisation[1]), og ligesom de, som vi have seet, satte en stor Ære i fjerne Tog, saaledes forstode de ogsaa at vurdere efter deres sande Værdi Resultaterne af disse samme Tog. Det er fremdeles vist, at hvis Norden sendte til det hellige Land et mindre stort Antal Korsfarere eller Pilgrime end det øvrige Europa, kan man desuagtet ikke undlade at er-

[1]) See Konúngs Skuggsja, udg. af Eriksson, p. 246; Heimskringla, II., p 61; J. Eriksson de Peregr. vet. Islandorum p. 12, 31, 38.

kjende, at Jorsalafarerne ved deres Hjemkomst spillede i deres Fødeland en vigtigere Rolle, end de latinske Korsfarere i deres respektive Fædreland; den ganske særdeles Anseelse, som omgav de hjemvendte Nordboere, og den Indflydelse, som udøvedes af dem paa deres Medborgere, opveiede fuldkomment det mindre Antal, som iøvrigt var mere tilsyneladende end virkeligt.

Det vilde altsaa synes ved første Øiekast, som om Korstogene eller Pilgrimsvandringerne til det hellige Land have i Norden maattet være af en langt større Vigtighed, end overalt andetsteds, da de skandinaviske Kongeriger ved Korsfarernes og Pilgrimenes Mellemkomst paa eengang modtoge paa den ene Side, ligesom det øvrige Europa, den orientalske Civilisations Indflydelse, og paa den anden Side, paa Grund af den særegne geografiske Beliggenhed, Indflydelsen af den latinske og den germaniske Civilisation; det vilde selvfølgeligt synes fornuftigt at tilskrive Korstogene Alt, hvad der i Middelalderens oldnordiske Samfund har Udseende af at hidrøre fra en eller anden af disse Kilder. Men man maa ikke glemme, at Norden, ved Siden af dens Forbindelser med det hellige Land, vedligeholdt andre heelt forskjellige med andre ligesaa fjerntliggende Lande og isærdeleshed med det orientalske Keiserdømme. Skandinaverne dreve Handel med Afrika, Spanien og Portugal; de stode i uafbrudt, deels fjendtlig og deels fredelig, Forbindelse med England og de tydske Fyrster; de reiste til Frankrig for at studere i Paris[1]), i Orleans, i Montpellier;

Disse Resultater udspringe fra to Kilder.

---

[1]) See om de skandinaviske Kollegier i Paris, Schrøder, de Universitate Parisiensi; A. Geffroy, Les Étudiants Suédois à Paris au XIVe siècle (Revue des Sociétés savantes, V, p. 659); A. Fabricius (Om de Danskes Studeringer i Paris) (Ny Kirkehist. Saml., I, p. 513); Victor Le Clerc, Hist. litt. de la France, XXIV, p. 523—525.

Rom var endelig for dem Maalet for meget jevnlige Reiser[1]. De nordiske Kongerigers Afsondring var følgelig kun tilsyneladende; Indflydelser af enhver Art kappedes med Jorsalafarerne om at stræbe hen imod det samme Maal; de sidstnævnte medarbeidede kun til at fuldende et fælles, samlet Værk. Det er altsaa for det første umuligt at tilskrive dem udelukkende de Omdannelser, som i det 13de og 14de Aarhundrede ere iværksatte i det skandinaviske Samfund ved Samkvemmet med den latinske og germaniske Civilisation. Det forholder sig for det andet paa samme Maade med de umiddelbare Resultater, som den orientalske Indflydelse kunde ved deres Mellemvirkning tilveiebringe; endnu der optræde de ikke ene, og man kan ikke henføre til dem alle de Kjendsgjerninger, som udflyde af denne Kilde, da en betydelig Deel af samme maa tilskrives Væringe Garden, hvis Ophold i Constantinopel tilveiebragte mellem Orienten og Norden Forbindelser, der, om de ikke vare vigtigere, dog idetmindste vare mere sammenhængende og uafbrudte, end Korstogene og Pilgrimsvandringerne til det hellige Land. Det sees endvidere, at i det ene som i det andet Tilfælde, naar man sondrer Jorsalafarerne fra de andre Udbredere af fremmed Civilisation i Norden, er det umuligt at angive nøiagtige Grændser for den Rolle, de have kunnet udføre. Uden altsaa at ville forsøge paa at omdanne den af Nordens nyere Historieskrivere[2]) med saa megen Fagkundskab behandlede Historie om den skandinaviske Civilisation i Middelalderen, for deri at udfinde de Resultater, som skyldes

---

[1]) See ovenfor, p. 124, Anm. 1.

[2]) Uden at nævne en Mængde lokale Afhandlinger, henvise vi til de af Munch, Strinnholm og Helweg udgivne Værker, som vi oftere have citeret i Løbet af Bogen.

Korstogene og Pilgrimsvandringerne til det hellige Land, ville vi for det Første nøies med at udpege blandt de Resultater, der skyldes den latinske og germaniske Indflydelse, alle dem, om hvilke det med Sikkerhed kan paastaaes, at Korsfarerne og Pilgrimene ikke vare dem uvedkommende, og dernæst søge at angive, i hvilken Udstrækning de have kunnet tage Deel i samme, uden iøvrigt derfor paa nogen Maade at slutte, at de have været de udelukkende Udførere af disse Omdannelser, og at de nævnte Resultater uden dem aldrig vilde have kunnet opnaaes. Hvad dernæst angaaer Sporene af Orientens direkte Indflydelse paa Norden, maae vi indskrænke os til kortelige Hovedangivelser, da, med Undtagelse af nogle Kjendsgjerninger, som det er umuligt ikke at tilskrive Korsfarerne og Pilgrimene, disse Spor i de fleste Tilfælde maae henføres til den af Væringerne udøvede Indflydelse, og henvises til Historien om Skandinavernes Forbindelser med Hoffet i Byzants.

Før vi endelig indlade os i flere Enkeltheder om Følgerne af Korstogene og Skandinavernes Pilgrimsfarter, er det nødvendigt at bemærke, at den i selve Fortællingen om Begivenhederne allerede saa ubestemte Adskillelse mellem de forskjellige Klasser af Korsfarere og Pilgrime, der i det oldnordiske Sprog sammenblandes under den almindelige Benævnelse af Jorsalafarere, bliver aldeles overflødig fra det særegne Synspunkt af den Rolle, de ved deres Tilbagekomst mulig have kunnet overtage i deres Fødeland. Hvad enten de have været indblandede i de store latinske Krigshære, eller de have udgjort en Bestanddeel af de enkelte i Norden udrustede Tog, eller de endelig have reist som simple Pilgrime, have de alle tilsammen i deres Landsmænds Øine kun fremstillet en og samme Karakteer; den Anseelse de nød ved deres Tilbagekomst til Norden,

kunde forandre sig, men en saadan Forandring fandt aldrig Sted uden paa Grund af og i Forhold til enhver Enkelts større eller mindre Vigtighed; der gives følgelig ingen Grund til at søge at finde forskjellige Resultater, der, hvor der aldrig fandtes mere end en og samme Indflydelse. Det forholder sig paa samme Maade med den Forskjel, vi i Løbet af Fortællingen have fremhævet mellem de forskjellige Grene af den skandinaviske Stamme; hvis den Deel, Enhver af dem havde i Forbindelserne med det hellige Land, ikke var den samme eller ligestor, er det klart, at de tre Kongeriger befandt sig i et altfor nøie Naboforhold, til at de fremmede Indflydelser ikke skulde mere eller mindre hurtigt ende med at gaae over fra det ene til det andet, saa at ved Slutningen af Korstogenes Periode, Civilisationens Standpunkt nødvendigviis maatte være omtrent det samme i Sverrig, Norge og Danmark. Det vil følgelig blive i det hele oldnordiske Samfund, uden Hensyn til de enkelte Lande, at vi skulle søge at gjenfinde og forfølge Sporene af den Indflydelse, der skyldes Jorsalafarerne, som ligeledes skulle betragtes udenfor ethvert Hensyn til de forskjellige Klasser og Personligheder.

Almindelige Resultater, som skyldes Jorsalafarernes Forbindelse med den latinske Civilisation.

Af alle de Omdannelser og Forandringer, hvortil Korsfarerne og Pilgrimene, ved deres Berøring med den europæiske Civilisation, have kunnet bidrage i Norden, er den første den, som angaaer National-Karakteren. Flere af Nordens Skribenter[1]) have i denne Berøring med Syden villet see et Slags offentlig Ulykke, idet de tilskrive samme en Udvikling af en Aand fuld af List og Trædskhed, foruden andre politiske Feil og Svagheder i Skandinavernes

---

[1]) See fornemmelig Münter i hans Kirchen-Geschichte von Dänemark, fl. Steder.

gjensidige Forhold. Hvis der fra Korstogenes Tid viser sig i det oldnordiske Samfund flere indsnegne, kunstige Fornødenheder og en Forsvinden af gamle Friheder, saa maa man kun deri see en naturlig Virkning af Tiden, et samtidigt fremstaaende Tilfælde og ikke en umiddelbar Følge. Man maa derimod bemærke, at der, fra dette samme Tidspunkt at regne, begynder at optræde i Norden en Række Ideer, som hidtil ikke havde kunnet bane sig Vei derhen, og som netop havde sit Udspring fra denne feudale Civilisation, i hvilken Jorsalafarerne kunde indvie deres Landsmænd. Det er paa den Tid at der i det oldnordiske Samfund begynder at vise sig et Begreb om Underhandlingers Ukrænkelighed, om Ægteskabets Hellighed, om den retslige Tvekamps Indførelse istedetfor den private Hævn, om høflige Sædvaner i de daglige Forhold, om kjærlig Mildhed mod de Undergivne, om Blidhed i de gjensidige Familie-Forhold, endelig om Formildelse af Straffe-Lovgivningen. De diplomatiske Forbindelser, som, hvis de ikke skabtes, idetmindste vedligeholdtes med de fremmede Hoffer ved Korsfarerne og Pilgrimene, fremkaldte ved Hofferne i Norden Trangen til ikke at synes i Civilisationen at staae tilbage for de Folkefærd, med hvem de attraaede at knytte Forbund, og at udbrede de nordiske Folks Berømmelighed vidt og bredt, hvorved der nødvendig havde maattet udvikle sig hos Skandinaverne en Følelse af den personlige Værdighed, og hvorved de tillige maatte kaldes til Udøvelsen af de ridderlige Dyder, saaledes som man opfattede dem i Norden.

Forandringer i Samfundstilstanden og i det borgerlige Liv Forholde

I Norden have vi følgelig i det 14de Aarhundrede ikke længer at bestille med det halvt barbariske Folk fra det 11te Aarhundrede. Hvis, fra det materielle Livs Synspunkt, de tre Kongeriger endnu staae tilbage for det øvrige Europa,

saa ere derimod Begreberne, Sæderne og især den intellektuelle Dannelse omtrent de samme som i Frankrig og Tydskland. Den oldnordiske Civilisation har udslettet den Afstand, som adskilte den fra de øvrige, og det skandinaviske Samfund afviger, i det mindste tilsyneladende, ikke mærkeligt fra Samfunds Forholdene i Okcidenten. For at opnaae dette har det været nødvendigt, at vigtige Forandringer foretoges i Landets indre Forfatning; at nye civile og geistlige Love indtoge Pladsen istedetfor gamle Skikke og Sædvaner, som den mundtlige Overleverelse havde vedligeholdt; at Forholdene mellem Regenten og hans Undersaatter skiftede Karakteer; at endelig de feudale Institutioner, for at kunne optræde mellem Konge og Folk, maatte opnaae at svække, for senere aldeles at afskaffe de Friheder, som netop ved Korstogenes Indflydelse begyndte at fremstaae i Europa.

Kongemagten. Kongen, som kun var det af sine Medborgere udvalgte Overhoved, har lidt efter lidt opnaaet at samle i sine Hænder den administrative Myndighed, som Folkeforsamlingerne saalænge havde været i Besiddelse af; Folkethingene, efter at være berøvede deres Myndighed, bestaae ikke længer uden af Navn. Island, der var de skandinaviske Friheders sidste Tilflugtssted, har (1279) af sig selv underkastet sig den kongelige Myndighed; et omfattende administrativt System, hvis Embedsmænd Regenten udnævner eller afskediger, er traadt istedetfor den gamle Inddeling i raadslaaende Distrikter, og den saakaldte Hird, som var Regentens personlige Garde, er bleven til et Slags staaende Krigshær, medens det gamle Udskrivnings System, det saakaldte Ledingsvæsen [»leidangr«] [1]), var aldeles gaaet af Brug; i Danmark er Kongemagten bleven endnu

[1]) See Indledningen, p. 33.

mere uindskrænket, og Intet adskiller længer Regenten fra hans Naboer, de tydske Fyrster. Begrebet om Arvelighed og guddommelig Ret har afløst de forhenværende Valgskikke, som ikke længer finde Berettigelse i de forandrede kongelige Forholde. Pragt og Hofetiquette, laante fra de ved de vestlige Hoffer brugelige Skikke, ere traadte istedetfor den ligefremme Omgængelighed, som herskede mellem Kongen og hans Vaabenmænd; Sigurd den 1stes hele Regeringstid er, som vi have seet, opfyldt af Enkeltheder, der vise, hvor meget det laa ham paa Hjerte at danne sit Hof efter deres Mønster, som han paa sin Tilbagereise fra det hellige Land havde besøgt, og derhos at indgyde sine Undersaatter Ærbødighed for den kongelige Majestæt, der stred i saa høi Grad imod den skandinaviske Tilbøielighed. Særegne Lovbestemmelser ordnede senere Enkelthederne i dette Hof-Ceremoniel; den fuldstændige Samling af disse Love betegnedes med Navnet Hirdskrá eller Hoflovbogen[1]). Kongens Omgivelser maatte bøie sig under et strengt Ceremoniel, og søgte igjen Erstatning derfor ved at indføre i Norge de i Okcidenten brugelige Benævnelser og Embedsværdigheder; Mundskjænk, kongelig Hushovmester, Vice-Konge (Drost), Konnetabel (Marsk), traadte istedetfor de Oldtiden tilhørende Værdigheder, der skreve sig fra Vikingernes Tid. Regenterne havde ogsaa begyndt at indgaae Svogerskab med de fyrstelige Huse i Okcidenten, og havde attraaet at blive behandlede paa lige Fod med de latinske Konger. Vi have seet, at Jorsalafarerne ikke forbleve fremmede for de Svogerskaber, der knytte den danske Kongefamilie til den franske og den portugisiske i det 13de Aarhundrede; det samme maatte

---

[1]) Ed. Keyser og Munch, Norges gamle Love, II, p. 387—450.

noget sildigere blive Tilfældet med det Ægteskab, som Aar 1295 prøvedes afsluttet mellem Hakon af Norge og Isabella af Joigny[1]). Nordens Konger kom i Vane med at sende høitidelige Gesandtskaber til Udlandet, og endogsaa der at vedligeholde faste Missioner[2]), hvorved de tillige haabede at udvide de af de skandinaviske Reisende og især af Pilgrimene og Korsfarerne indledede politiske og kommercielle Forbindelser. Det er ligeledes til Korstogenes Tid at man maa henføre Indførelsen i Norden af Ceremonierne ved Salvingen og Kroningen, af Lehns Hyldningen og af de bramfulde Benævnelser: allerede Knud den Store antog i sine Diplomer den fuldkomne græske Titel Basileus[3]). De danske og norske Regenter lode sig afbilde paa Mynterne med Rigsæblet og Sceptret i Haanden, de lode sig benævne Konger af Guds Naade[4]), og afskaffede Vikingernes gamle Skik at sige Du til hinanden. Men hvis Kongemagten saaledes havde iført sig et mere Ærefrygt indgydende Ydre, hvis den i Virkelighed var stegen høiere paa Privilegiernes og Folkefrihedens Bekostning, saa var dette kun skeet imod betydelige Indrømmelser, der bleve tilstaaede Kirken og det arvelige Aristokrati, to Magter, som, ved Slutningen af det 11te Aarhundrede, endnu neppe vare optraadte i Norden.

Kirken Det er Kirken, som naturligviis maatte have og i Virkeligheden havde havt den største Deel i disse Indrømmelser; det er fra Korstogenes Tid, at den fuldstændige Udvikling skriver sig i Norden af de geistlige Institutioner og

---

[1]) See Munch, VI, p. 257 og følgende.
[2]) Som den, hvori Bertrand af Soyolles tog Deel i Avignon. See ovenfor, cap. IX, S. 547.
[3]) Suhm, III, 590, 694.
[4]) Suhm, IX, p. 7.

den nationale Geistligheds Grundfæstelse. De nyere skandinaviske Historieskrivere have alle, i de tre Kongerigers Forbindelser med Orienten, villet see den fjerne Oprindelse til Reformationen, og en af Aarsagerne til den Hurtighed, hvormed den blev antagen af Knud den Helliges og Erik den Helliges Efterfølgere. Synet af de orientalske Sekter gjorde det til en Vane, fortælles der, for Folkene i Norden, at høre den hellige Stols Beslutninger blive Gjenstand for Kritik; Præsternes Skik at indlade sig i Ægteskab i den orientalske Kirke var en af de længst varige Aarsager til den Modstand, som Nordens Geistlighed udviste imod den ugifte Stand, indtil Luther fremstod; endelig var det, paa Grund af de aarhundredgamle Sagn, som knyttede Kirken i Norden til den græske Kirkeskik, at denne Kirke i Midten af det 15de Aarhundrede truede Hoffet i Rom med at ville fornægte den katholske Tro, for at slutte sig til Kirken i Orienten[1]). Men det er derimod klart, at Folkene i Norden, paa den Tid Korstogene toge deres Begyndelse, vare altfor lidet øvede i theologiske Undersøgelser til at kunne vurdere de Afvigelser, som adskilte den katholske og den græske Kirkeskik, og da Skandinaverne senere efter Korstogene imod Slaverne, der understøttedes af de saakaldte rettroende Russer, begyndte at betragte disse sidste som Troens Fjender, og søgte at omvende dem enten med væbnet Haand eller ved theologiske Forhandlinger, saaledes som den svenske Kong Magnus forsøgte det Aar 1347[2]), saa er det indlysende, at de, langtfra at lade sig paavirke af det skismatiske Ruslands Indflydelse, aldrig havde andet Formaal, end at bøie dette

---

[1]) Aar 1455 (Vedel, p. 235; Cronholm, Wäringarna, p. 234).
[2]) Munch, VII, p. 480.

Rige under deres eget Herredømme. Hvis Korstogene have i Norden fremkaldt et vigtigt Resultat, saa bestod dette tvertimod i, at de grundfæstede den pavelige Magt, at de knyttede de Baand fastere, der bandt Nordens Kirker til Pavedømmet, og at de benyttede Roms og Legaternes Understøttelse til, i selve Landet at grundfæste paa en mere udstrakt Basis de samme Kirkers endnu slet befæstede Magt. Paverne havde samlet alle Korstogenes Anliggender i deres egne Hænder; af dem afhang Løfternes Bekræftelse og Bodsstraffes Idømmelse, der dannede de to umiddelbare Aarsager til de Tog, der foretoges til det hellige Land. Kongerne, som iførte sig Korset eller deeltoge i Korstogene, bleve deres lehnspligtige Mænd, og Kongerigerne inddroges under den hellige Peters Beskyttelse, om hvilken Regenterne selv anholdt. Hvis i Begyndelsen den hellige Stol havde syntes at være ligegyldig for den fjerne Hjælp, der kunde ydes af Nordens Korsfarere, saa bleve disse, under deres Ophold i det hellige Land eller i Løbet af deres Reise, istand til at vurdere Pavens Magt i dens fulde Omfang, og paa den anden Side blev den hellige Stol selv istand til at dømme om den Hjælp, som Skandinaverne kunde tilbyde. Derfra udgik en heel Række af Forhold og Forbindelser, der i Virkeligheden ikke havde og heller ikke kunde tilsigte andet Formaal, end at forøge Pavernes og de af disse afhængige Kirkers Magt i Norden, ved at forkorte Afstanden og bringe Landene nærmere sammen. Hvad selve Enkelthederne af den skandinaviske Geistligheds Ordning angaaer, saa har man i Sigurd's Historie et uimodsigeligt Beviis paa den ligefremme og umiddelbare Indflydelse, som Forbindelserne med det hellige Land udøvede paa den geistlige Magts Forøgelse og Fremvæxt i Norden. Vi have seet, at hvis Kongen, der havde deeltaget i Kors-

toget, selv udviste nogen Betænkelighed ved at fuldbyrde de fire Løfter, som han høitidelig havde aflagt i Jerusalem, saa fattedes det derimod ikke paa Folk i Norden, der vare rede til at minde ham derom[1]). Det første Løfte, angaaende Grundlæggelsen af en Domkirke paa Olaf den Helliges Grav, stillede den norske Kirkes Uafhængighed i Udsigt, og om denne end først skulde fuldbyrdes nogle Aar efter Sigurd's Død, blev den dog idetmindste forberedet af denne Sidste, thi hvorvel det ikke netop skete paa dennes umiddelbare Tilskyndelse, saa skabtes der dog under hans Regering syv Bispesæder, bestemte til at adlyde den tilkommende Erkebisp. De norske Kolonier i Island og Amerika bleve saaledes, ved Anlæggelsen af Bispedømmerne Gardar i Grønland, Holar og Skalholt i Island, og Kirckwall paa Ørknøerne[2]), umiddelbart knyttede til den nationale Kirke. Da derfor Kardinalen af Albano i Aaret 1152[3]) kom for at indvie den trondhjemske Bispestols Overherredømme, blev de nye Biskoppers Magt pludselig næsten lig med Kongemagten, og langt høiere end den, hvoraf Rigets Ypperste og Prindserne af Blodet vare i Besiddelse. Titlen Tignirmenn[4]) og senere Jarlsværdigheden[5]) tilsikkrede dem iøvrigt en civil og legal Høihed, som var aldeles lig med den, som tilhørte Landets Fyrster og Stormænd. Vi have ovenfor[6]) seet, at det hedenske Nordlands Underkastelse og Omvendelse, samt Grundlæggelsen af en uafbrudt Række af befæstede Kirker langs med Rigets

---

[1]) See Cap. IV, p. 291.
[2]) Munch, III, p. 860 og følgende.
[3]) See ovenfor, Kap. V, p. 345.
[4]) Tignirmenn (fyrstelige Personer); see Munch, III, p. 936.
[5]) Aar 1297 (Munch, VI, p. 307 og følgende).
[6]) Kap. IV, p. 290.

nordlige Kyster vare en ligefrem Følge af Kongens tredie Løfte, medens derimod Oprettelsen af Kirketienderne og de særegne Forskrifter angaaende Faste og Afholdenhed fulgte, skjøndt ikke uden Modstand, af det fjerde Løfte. En fuldstændig Samling af kirkelige Lovbestemmelser, kaldet Vik's Lovbogen, Vigska-Ret, efter Navnet paa den Provinds, hvor den blev affattet og offentliggjort, fastsatte og antydede endelig i Korthed de nye af Kongen anerkjendte Rettigheder for Folkekirken, der saaledes paa eengang erhvervede alle de for Okcidentens øvrige Kirker i enhver Stat langsomt erholdte Forrettigheder. Den geistlige Magts Fremskridt i Norden standsede ingenlunde med Sigurd, hvis Ærbødighed for Kirken aldrig havde været andet end afvexlende, men den udviklede sig tvertimod bestandig mere og mere under hans Efterfølgere. Sønnerne af Sigurds Korsbrødre havde selv ifført sig Korset og vare besjælede af Iver for at indføre i deres Land de Institutioner, som de havde seet anvendte i Udlandet, og lidt efter lidt havde de dannet et Parti, der var mægtigt nok til at see en af deres egen Midte udgaaet Prætendent, nemlig Magnus Erlingssøn, bestige Thronen. Som vi have seet, maatte man indrømme denne tvivlsomme Arving til de Rettigheder, Sigurd, hans Bedstefader paa mødrene Side, havde været i Besiddelse af, en ny Indvielse, der opveiede alt det Mangelfulde, hans Legitimitet kunde frembyde; man forlangte denne Indvielse af Kirken, og denne Salvings og Kronings Ceremoni, som var aldeles laant fra Okcidenten, blev besluttet Aar 1164, til Gunst for Korsfareren Erlings Søn. Til Erstatning for den uhyre moralske Støtte, som Kirken saaledes ydede ham, opnaaede den, at Kongeriget for Fremtiden skulde være et Lehn af Olaf den Hellige, at i Begyndelsen af enhver Regering skulde den nye Konge yde Helgenen

Hyldest i Primassens Person i Nidaros, og at denne Sidste skulde have udelukkende Ret til at udnævne de tolv Pairer, hvem det skulde paahvile, ved deres Ed at bekræfte det kongelige Ord. Vi have omtalt de Indstiftelser, de Tiender og Legater, som Korstogenes Forkyndelse noget sildigere og i henved to Aarhundreder gave Anledning til; uden at altfor stor materiel Vigtighed skal tillægges denne idelige Overgang af Penge og Jordeiendomsbesiddelser fra Lehnsherrerne til Geistligheden, som, i et forholdsviist fattigt Land, derfor ikke desmindre vedblev selv at være fattig, følger det dog af de originale Dokumenter, at den geistlige Magt ikke kunde andet end voxe ved Hjælp af den stadige Indblanding, som disse Forkyndelser og disse Løfter nødvendiggjorde i Lægfolks Anliggender. Man seer følgelig, at istedetfor at forberede Reformationen i Norden, skulde Forbindelserne med det hellige Land og Rom have til ligefrem umiddelbar Følge, at grundfæste Kirkens Magt sammesteds, og man seer ligeledes af den vigtige Rolle, som Nordens Primasser spille i National-Historien, at de, efter at være blevne lige med Fyrsterne af Blodet, og ligesom dem havde erholdt Jarlsværdigheden, staae i Intet tilbage for Tydsklands eller Frankrigs mægtige Prælater. Med den verdslige Geistlighed havde endvidere et nyt Element forenet sig, nemlig det klosterlige, som meget hurtigt erhvervede sig i Norden den samme Grad af Indflydelse, som i det øvrige Europa. Vi have ovenfor[1]) seet, hvorledes de engere Baand, som knyttede Islands og Sverrigs fjerneste Klostre til Stamklostrene i Italien, Frankrig og det hellige Land, havde, ved at indvie Norden i Orientens Anliggender, tjent til der at udvikle Iveren for de

---

[1]) See ovenfor, Side 45.

hellige Krige og Pilgrimsfarterne til Jerusalem. Det vilde heller ikke være vanskeligt at bevise, at Korstogene derimod i en gunstig Retning virkede tilbage paa de Munkeordeners Indflydelse og Opblomstren, som ved Prædiken og det givne Exempel toge saa stor Deel i samme; ligeledes vilde det være let at godtgjøre, at mange materielle Følger af Reiserne i Orienten, som ved de borgerlige Pilgrimes Enestaaen maaskee vilde være forblevne golde, fandt i Klostrene og Abbedierne, som overfyldte de tre Kongeriger, et fuldt tilberedet Jordsmon, hvor de kunde udvikle sig ved Hjælp af en intellektuel Dannelse, der var overlegen den, hvoraf Folkets ikke-geistlige Fleertal var i Besiddelse. Om end den store Rolle, som i det fjortende og femtende Aarhundrede overtoges af den klosterlige Geistlighed i Nordens Anliggender, kun har været en Virkning af den eiendommelige Livskraft, hvoraf den var besjælet, saa er det derfor ikke mindre sandt, at selv denne blomstrende Tilstand skyldtes for en Deel den Vigtighed, som ganske naturligt var meddeelt den, deels ved Overleveringen af den pavelige Stols Fuldmagt til at afgjøre Løfter og Bodsanliggender, til at prædike Korstogene og veilede samme, og deels ved Letheden i at tilegne sig Resultaterne af disse sammeKorstog. Det dyberegaaende Studium af de nordiske Kirkers Indretning vilde endelig kunne lede til Iagttagelse af Virkninger af en ringere Orden eller paa et lavere Standpunkt, og man vilde ganske vist kunne forfatte en Liste over de Laan, der af den skandinaviske Geistlighed vare optagne hos Kirkernes private Institutioner i Orienten og Okcidenten. Kong Magnus's Efterligning af det hellige Kapel i Paris, Korsets Domherrers Stiftelse, Anlæggelsen af Ild- og Vandprøven, og af den hellige Peters Gave (Hvid) vilde uimodsigeligt blive henregnede til denne samme Kategori af specielle

Kjendsgjerninger. Men da den verdslige Geistligheds daglige Forbindelser med Hoffet i Rom, og Klosterordenens Forbindelser med deres respektive Samlingspunkter ere tilstrækkelige til at give os den attraaede Forklaring, saa nøies vi med at fremhæve disse Enkeltheder af det geistlige Liv i Norden som knyttende sig umiddelbart til Korstogene.

Under Beskyttelse af Korstogene hævede der sig, i en forskjellig Grad i de tre Kongeriger, ved Siden af Kongen og Geistligheden, en tredie Magt, der forhen var lidet kjendt i Norge, skjøndt den allerede rørte sig stærkt i Sverrig og Danmark; denne Magt var Lehnshøiheden. I Norge var det arvelige Aristokrati født med selve Landets Historie, men vi have seet, i hvilken Grad Foreningen med de angelsaxiske Stater, under krigerske Konger, havde forringet Lehnsvasallernes enestaaende Magt. Paa Korstogenes Tid gjenvandt de i materielle Forrettigheder, som de erholdt paa Folkets Bekostning, hvad de til Fordeel for Kongemagten havde tabt i Uafhængighed. Kongerigets feudale Ordning stræbte efter at danne sig mere og mere i Lighed med Nabolandene; maaskee fandtes der ikke længer i Landets Aristokrati nogle af disse frygtelige Personligheder, der i Folkegunst og Indflydelse holdt Kongerne Stangen, men enhver Herre kunde, paa Folkets og de ringere Vasallers Bekostning, indføre alle det vestlige Europas Skikke i det begrændsede, lokale Omraade, indenfor hvilket den underordnede Magt, han skyldte Regenten, kunde frit øve sig. I Sverrig[1] kunde Korstogene, der forbleve fremmede for den almindelige Udvikling af Aristokratiet, som kun tog saa ringe Deel i samme, alene middelbart og ved Udbredelsen af Europas Lehns-Skikke, bidrage til at grundfæste de Adelen.

[1]) See Afzelius, Sagohäfder, III, p. 33 og følgende.

Stores Forrettigheder, og til, istedetfor de foregaaende Aarhundreders barbariske Valg-Oligarki, at stille, uden Formindskelse i relativ Vigtighed, det ridderlige, arvelige, paa Jordeiendom grundede Aristokrati. Men det er især deleshed i Norge, at den Indflydelse, Reiserne til det hellige Land udøvede paa Skabelsen af Aristokratiet og sammes Fremskridt, kan følges Skridt for Skridt og paa en ganske særegen Maade. Nogle enkelte Fyrstehuse laae adspredte omkring i Landet, sammenblandede med de frie Mænds store Hob, hvorfra de kun adskilte sig ved den Glorie, der udsprang fra en nedarvet Berømmelighed; med disse fyrstelige Huse forenede Korsfarernes Familier sig, og disses uophørlige Bestræbelser gik i det tolvte og trettende Aarhundrede ud paa at danne, deels paa Kongemagtens og deels paa de offentlige Friheders Bekostning, en privilegeret Kaste, der nødvendigviis maatte hos Udlandet laane Institutioner, der stode ganske i Modsætning til de nationale Sagn. Det er ikke fordi Norge forblev fremmed for Lehns-Systemet; dette var tvertimod kommet for Lyset samtidig med Skandinavernes Nedsættelse paa Halvøen; men Savnet af en indfødt Befolkning, der var Herre i Landet, eller den umiddelbare Tilintetgjørelse af en saadan havde, fra Begyndelsen af, maattet fuldstændigt forandre Betingelserne for Arvelehnenes germaniske Bestyrelse. I Norge havde det været umuligt at sammensmelte Erobrernes ringere Klasse med de rige og mægtige Overvundne, for saaledes kun at opbevare Lehnene for det militære Aristokrati; derfra udsprang denne Deling i det uendelige af den norske Jordeiendom i smaa Lehn eller Odelseiendomme, hver især tilhørende en fri Mand, en Inddeling, der i det tolvte Aarhundrede gav, som vi have seet, den nationale Konstitution et fuldkomment republikansk Udseende. At op-

hæve til deres Fordeel de enestaaende Forrettigheder, at omdanne til egentlig saakaldet Overlehnsret den administrative Forlehning, de modtoge fra Souverainerne, at blive Statholdere og Lehnsbesiddere, og deels ved Hjælp af Rigdomme, medbragte fra Orienten, og deels ved væbnet Haand at udvide og forstørre deres personlige Eiendom med alle de omkringliggende Odelsbesiddelser; at omskabe de væbnede Klienter til Nybyggere, og endelig ved Tidens Hjælp og en bestandig Anmasselse at faae stadfæstet det fremmede Princip om Titlernes og Lehnenes Arvelighed, det var det uophørlige Maal, som gjennem to Aarhundreder eftertragtedes af Descendenterne fra Magnus Barfods Vaabenfæller og fra Korsfarerne fra 1111 til 1153. Det er paa en saadan Maade, at det arvelige, godsherrelige Aristokrati, ved snilde Indrømmelser, tilstaaede Kongernes Forfængelighed og Geistlighedens Fornødenheder, og tillige ved Hjælp af Borgerkrigene, opstod og udviklede sig i Norge, uden dog at kunne naae den Grad af Vigtighed, som det altid besad i Sverrig. Man saae da Sønner af Vikinger, af Kjøbmænd eller Fiskere antage Titlerne Miles (Herre) eller Vaabendragere (Skutilsveinn), som de havde seet blive brugte under Korstogene til at betegne adelige Mænd, medens derimod de Landsmænd, der vare forblevne i Hjemmet, kun bleve slet og ret Odelsmænd eller fribaarne Mænd; Vaabenskjolde med Vaabenmærker laante fra Latinernes Kunst i det hellige Land, Segl, stukne efter de Franskes og Tydskes Mønstre, Titler af Baroner og Grever bleve anvendte til at skjelne de nye Adelsmænd fra deres gamle Ligemænd[1]), og da Nødvendigheden af det religiøse Ægte-

[1]) Aar 1277 (see nærmere hvad der meddeles af Munch om alle disse Enkeltheder).

skab havde lidt efter lidt, ved Berøring med Latinerne, indsneget sig i Folkets Sæder, saa traadte Begrebet om Førstefødselsret og Arvelighed i den legitime Slægtsfølge[1]) istedetfor den lige Deling mellem alle af en og samme Fader anerkjendte Slegfredbørn. De arvelige Familienavne bleve af samme Grund den nye Kastes Forrettighed[2]), medens de andre Borgere derimod vedbleve kun at kalde sig med deres Faders Fornavn; nogle af disse nye Navne bleve laante fra selve Korstogene. Sproget, Formerne for den gjensidige Meddelelse, de daglige Forhold mellem Borgerne undergik en fuldstændig Omdannelse i denne Retning; det nye Aristokrati, der var gjennemtrængt af den Samfundsaand, som er Særkjendet for alle Kaster, havde snart faaet tilveiebragt mellem den og dens Underordnede den samme moralske Grændselinie, som den frivilligt og til Gjengjæld for solidere Principer havde samtykket i at lade rodfæste sig mellem den og Kongen. Det maa til Modsætning tilføies, at mange Begreber om ridderlig Ære, om Ærbødighed for Kvindekjønnet, om personlig Værdighed, om den stolte Selvbevidsthed at handle rigtigt, der var Særkjendet for Aanden hos det europæiske Aristokrati, banede sig Vei ind i Norge tilligemed selve Lehnsinstitutionerne, og opveiede, idetmindste med Hensyn til Nationens almindelige Karakteer, hvad denne kunde materielt have tabt i politisk Uafhængighed og offentligt Liv. Denne moralske Omdannelse, denne Forsvinden af de sidste Levninger af raa Rovbegjærlighed, Plumphed og Tøilesløshed ere en af de meest umiddelbare Følger af Forbindelserne med det hellige

---

[1]) Vedel, p. 198.
[2]) Vedel, p. 200. Sandvigs Samlinger, I, I, p. 104.

Land, en Følge, som det er umuligt at negte selv ved den meest overfladige Betragtning af National-Historien.

Man har oftere opkastet det Spørgsmaal, om den ridderlige Indflydelse var gaaet videre i Norden, om det reent theoretiske Hengivenheds og Opoffrelses Princip, der i Europa havde skabt de religiøse og militaire Ridderordener, ogsaa udbredte sig til de tre Kongeriger. Man veed, at den skandinaviske Forfængelighed satte stor Priis paa alle Lehnsvæsenets forskjellige Grader, at Nordens Konger[1]), som i det fjortende Aarhundrede droge til det hellige Land, regnede det for en stor Ære at blive ophøiede til den hellige Gravs Riddere, at endelig de i Orienten stiftede militaire Ordener udbredte sig lige til Kystlandene omkring Østersøen. Foruden den tydske eller teutonske Orden, i hvis første Dannelse danske og lübeckske Pilgrime[2]) havde deeltaget, og som, da den havde sluttet sig til Sværdordenens Riddere, talte et stort Antal Brødre, der vare fødte i de nordiske Kongeriger, hvor man benævnede dem Guds Riddere[3]), seer man, at Ridderne af Johannesordenen fra Jerusalem havde udbredt sig i Danmark, Sverrig og Norge, og havde, efter Kirkemødet i Wien, i Norden ligesom i det øvrige Europa, forenet sine Eiendomsbesiddelser med Tempelherrernes, der ligeledes havde fæstet Bo, om ikke i Sverrig, saa dog i Danmark[4]); men foruden

---

[1]) Valdemar Atterdag og Erik af Pommern.

[2]) See Kap. VI, p. 393.

[3]) Tvänne Svenska Herrars Resa-Beskr. til Christi Graf (Stockh., 1783, in 8°), p. 3. Stora Sv. Riimskrönika (SS. RR. Suec, I, II, p. 8).

[4]) Sporene af Hospitalsridderne ere meget talrige i Norden og vilde ene kunne yde Stof til et vigtigt Arbeide: deres Vaaben gjenfindes i Øen Gullands. See Seb. Paoli. Cod. Dipl. del Ord. Gerosal., I, pl. III, fig. 30.

de tre store, militaire Broderskaber, lader det ikke til, at Korstogene have i de skandinaviske Lande foranlediget Oprettelsen af det Slags Institutioner. Historien om det Samfund af christelige Vikinger, som Saxo betegner med Navnet Piratica, og hvis Tilværelse i Danmark ved Slutningen af det 12te Aarhundrede[1]) vi forhen have omtalt, er altfor dunkel til at man i denne fjerne Efterligning af det hellige Lands Ridderskab kan see et blot middelbart Resultat af Togene til Orienten. Hvad de foregivne militaire Forbund angaaer, som man har villet gjenfinde i Mændene med det gyldne Halsbaand, den store Sigurds Gullhalsarnir[2]) og i de væbnede Pager, de saakaldte Drabanter[3]) hos Norges Konge den gamle Hakon, da maa man henvise dem til Fablernes Omraade, hvor de meest passende slutte sig til de apokryfiske Forløbere for den nyere Tids Elefant- og Dannebrogs-Riddere[4]).

Borgerskab og Bønder. Vi have nylig fremhævet, at det var paa Middelstandens Bekostning, at det religiøse Lehns-Aristokrati havde, under Korstogenes Periode, dannet sig i Norden. Hvad er der da i det 14de Aarhundrede blevet af disse stærke og vel væbnede Bønder, hvis Magt i det 11te Aarhundrede dannede en Modvægt imod Kongemagten, og som, længe før Borgerstandens Optræden i de vestlige Samfund, vare i

---

[1]) See Kap. VI, p. 384.
[2]) Saga Sig. Jórsal., Kap. XXVII (Fornm. Sög., VII, p. 123).
[3]) Vedel, p. 206.
[4]) See Werlauff, Om Stiftelsen af en Ridderorden i Norge (Christiania, 1854, in-8°), og Worsaae, Om Danebrog (Kjøbh., 1849, in-8°), der have nøie bestemt disse to Ordeners Oprindelse. Elefantens eenslydende Benævnelse (Fil), i oldnordisk og arabisk, foruden nogle andre mærkelige Overeensstemmelser, havde indtil vore Dage henført Oprettelsen af den første Orden til Korstogene i det hellige Land.

Besiddelse af Friheder, der langsomt erhvervedes i det øvrige Europa af Borgerskabet og Folket? Deres politiske Indflydelse er forsvunden; den er bleven kvalt under de uophørlige Kampe mellem de tre Magter, Kongen, Adelen og Geistligheden, hvis Fremskridt vi nylig have omtalt. Hvorfor have Korstogene, som i de latinske Kongeriger bidroge saa mægtigt til Dannelsen af Borgerstanden, i Norden udøvet en modsat Virkning, hvorved de have fuldbyrdet Mellemklassens Tilintetgjørelse? Det offentlige Liv, der var saa driftigt i den skandinaviske Verden og fremfor Alt i Norge, hvorfor er det i Tidens Løb, om ikke ved en umiddelbar Virkning af de hellige Krige, lidt efter lidt ophørt, uden at efterlade Spor, saa at sige, i den nationale Regeringsform? I Nordens Kongeriger besidde Byerne ikke den samme Vigtighed som i det øvrige Europa; den Gang, ligesom nu, er Tal-Forholdet mellem Folkemængden i Byerne og Folkemængden paa Landet ganske til Fordeel for den Sidste, og skjøndt Stæderne nyde temmelig udstrakte borgerlige Friheder, udgjøre deres Indvaanere dog kun en svag Deel af det hele Folk; de ere langt fra at samle i deres Hænder den ellers betydelige Handel, som de tre Kongeriger vedligeholde med Europa og Orienten. Det er fra Havnepladser udenfor de egentlige Byer og fra alle Punkterne paa Kysten, at Handelsfartøierne afgaae. Paa den anden Side have de hellige Krige ikke i Norden skabt disse ødelæggende Pantsættelser, som paa Adelens Bekostning indviede Kommunernes Forrettigheder i Okcidenten; det er den skandinaviske Geistlighed, der har høstet Fordeel af det ringe Antal af det Slags Overeenskomster, hvori de høie Herrer havde samtykket. Istedetfor de mægtige Forbund, dannede i Englands og Frankrigs Byer, træffe vi saaledes kun uvigtige Stæder, hvis Indvaanere, som Bønderne stemplede

med Øgenavnet Thorpar eller Korsgade-Folk, ikke have kunnet iværksætte at danne en Kaste af tilstrækkelig Vigtighed for at optræde i Landets indre Historie, og som desuden snart ville forsvinde overfor en fremmed Magts, den frygtelige Hansa's, Anmasselser. Hvad derefter bliver tilbage, er det blandede Element, Sømanden og Landsbybeboerne, der leve adspredte paa Øerne, ved Bredderne af de store Søer og paa Kysterne af de talrige Fjorde i de tre Kongeriger; den Indflydelse, Indbyggerne i Kjøbstæderne ikke have kunnet erhverve, besadde de i det ellevte Aarhundrede, men i det fjortende undslap den af deres Hænder. I Danmark, under Valdemarerne, bleve de frie Bønder Nybyggere og derefter næsten Livegne. I Sverrig seer man de mægtige Bønder, der vare Kongernes Lige, og af hvis Klasse Jarlerne udgik, lidt efter lidt at stige ned i Rang med værgeløse Agerdyrkere. I Norge tabe Thingene deres Ærefrygt indgydende Glands, hvorefter Thingmændene, som ikke længer kunne gjenoplive deres personlige Kraft i de offentlige Forsamlinger, lade sig fravriste alle deres Friheder, en efter en, som Følge af deres Afsondring og Forøgelsen af Paalægene, og formedelst de lokale Forrettigheders sukcessive Inddragning; om de just ikke derved bringes ned til det samme Standpunkt, som Bønderne i de to andre Kongeriger, saa kunne de dog ikke sammenlignes med Englands mægtige Landbostand.

Dette er altsaa de Resultater, som Korstogene og Pilgrimsvandringerne til det hellige Land, i Forening med tilsvarende eller samtidige medvirkende Aarsager, have frembragt paa den civile og religiøse Regeringsforfatning i de tre Kongeriger. Man seer deraf, at, i det Hele taget, blev denne Omdannelse, ved at hæve det skandinaviske Samfund op i lige Høide med Europas andre civiliserede Folkeslag,

imod Opoffrelse af nogle gamle Forrettigheder, snarere et Fremskridt end en Tilbagegang. De oldnordiske Sagaer betragtede den ogsaa fra et saadant Synspunkt, med Undtagelse af nogle deklamatoriske Aktstykker, der svare til dem, man finder i de fleste latinske Krøniker fra den Tid[1]). De af Korstogs-Kongerne foreskrevne Institutioner, hvor indskrænkende de end kunde være, antoges og overholdtes uden at møde Vanskeligheder, og Sagaerne, der med Velbehag fremhæve de vise Love, som offentlig forkyndtes af Ørknøernes første absolute Regent[2]), ved hans Tilbagekomst fra Korstoget, vise os, at nye Skikkes Indførelse i Norge blev betragtet endogsaa af Folket, der ene maatte bære Følgerne deraf, som en Velgjerning for Landet, hvori de indførtes, og som en Æressag for Fyrsterne, der gjorde Begyndelsen eller toge Initiativet.

Hvis de tre Kongerigers civile Regeringsforfatning, paa Grund af deres Berøring med den europæiske Civilisation, havde undergaaet radikale Forandringer, saa havde det Samme været Tilfældet med Skandinavernes Sæder og private Liv. Saaledes som vi have forladt dem i det ellevte Aarhundrede, see vi dem, trods de betydelige Hjælpekilder, de skyldte Fiskeriet, Handelen og Sørøveriet, friste en næsten barbarisk Tilværelse, som i mere end een Henseende kan sammenlignes med de nuværende Indbyggere i Asiens Øhav; i det fjortende Aarhundrede see vi derimod Alt forandret, og tilsyneladende adskiller Intet Folkenes Sædvaner i Norden fra deres Naboers i Skotland eller Holland.

Forandringer i Nordens Sæd og private Li

---

[1]) See i SS. RR. Danicarum (VI, 551) den latinske Klagesang:
»Geme, plange moesto more,
Dolorosa Dacia, etc.»

[2]) See ovenfor, p. 333.

Det Ridderskab, hvis Oprindelse og Udvikling vi nylig have været Vidne til, havde, ved hos Okcidenten at laane Lehnsvæsenets Indretning og Forrettigheder, tillige antaget sammes Sæder og Fornødenheder; Lyst til at udmærke sig ved Pragt yttrede sig altfor stærkt i Slægtens almindelige Karakteer, til at den ikke skulde hurtig udvikle sig i samme, og da iøvrigt de kostbare Stoffer, som Norden manglede, maatte alle indføres fra Syden og Orienten, er det intet Under, at de Overdaadigheds Sædvaner, der paa samme Tid laantes af det skandinaviske Aristokrati fra Egne, hvor disse Sædvaner kun langsomt og efterhaanden havde slaaet Rod, have pludselig og uden forberedende Overgang rodfæstet sig i det oldnordiske Samfund. Rytterfægtninger og Kampe i fri Luft afløstes af Karrusel-Ridt og Turneringer[1]); de gamle Vikingers næsten aabentstaaende Huse ere, hvad Kongernes angaaer, blevne omskabte til sande Paladser, og hvad Biskoppernes og Baronernes angaaer, til befæstede Gaarde, der tillige vare smykkede med al den Pragt, Enhvers Hjælpekilder tillode; Tapetserier, ankomne fra Flandern og England, stort Bohave, efterlignet efter det, der forfærdigedes i Frankrig og Tydskland, Kaminer med udgraverede Steen, malede Kirkeruder, alt dette har givet Regentens og hans Hofmænds Boliger et heelt forandret Udseende[2]). Franske Arbeidere, som kom ind i Landet for at bygge de store Domkirker i Norden, have ganske vist havt den største Deel i disse Omdannelser, men Korsfarernes og Pilgrimenes Ophold ved de europæiske Hoffer have rimeligviis ogsaa havt deres Andeel deri; det er saaledes ved Tilbagekomsten fra det hel-

---

[1]) Vedel, p. 201; Suhm, X, 453, 472, 635, 768.

[2]) See Sillén, Svenska Handels Historia, II, Kap. XV; III, Kap. X.

lige Land, at Sigurd har bygget det vidunderlige Pallads i Kongshelle. Klædedragten fulgte den samme Fremskridtets og Omdannelsens Vei; de skotske Moder, der i Begyndelsen af det tolvte Aarhundrede bleve betragtede som en ny Smags Begyndelse, bleve igjen afløste af franske Moder. Hakon den Gamle og hans Baroner holdt af at klæde sig efter den ved Ludvig den Helliges Hof herskende Smag; glimrende Rustninger, Skjolde med Vaabenmærker, lange tveæggede Sværd med udgraveret Haandtag traadte istedetfor Vikingernes Øxe, det lange Skjold og den korte Dolk[1]). De Geistlige og de adelige Damer klædte sig i Silke, Fløil og Stoffer indvirkede med Guld, saaledes som det sees af de mangfoldige Testamenter fra den Tid; Overdaadigheden tiltog endogsaa i den Grad, at Kongerne endte med at udstede Love imod Yppigheden, for at standse sammes Overhaandtagen; Aar 1260[2]) saae Erik Glipping sig nødsaget til at tage Forholdsregler af lignende Art; Gullands Lov indeholder ogsaa lignende Forskrifter[3]).

Alle de Kunster, som paa den Tid dyrkedes i Europa, indførtes i Norden for at tilfredsstille de nye Fornødenheder; Guldsmede, Billedskjærere i Træ og Elfenbeen, Malere, Vaabensmede og Møntnere ankom fra Tydskland og især fra Flandern, og nedsatte sig i Danmark og Norge; indfødte Haandværkere opnaaede ogsaa snart at kunne efterligne dem. Uden at ville stille Kunsten i de skandinaviske Lande i Middelalderen ved Siden af hvad den har været i det øvrige Europa, kan man imidlertid forsikkre, at den, især i Alt hvad der berører Gudstjenesten, begyn- Aristokratiet. Yppighed. Kunsterne.

---

1) Munch, V, p. 439 og følgende.
2) 9de Marts 1260 (Suhm, X, p. 402).
3) Sillén, II, p. 172.

der at frigjøre sig fra Mærkerne af det niende Aarhundredes Barbari.

Aandskulturen. Liv i Literaturen. Det er ogsaa ved Kongernes og Lehnsbaronernes Hof, omkring Erkebisperne og de lærde Abbeder, der vandrede i Et og Alt ved Siden af Lehnsaristokratiet, at der begyndte at foregaae en anden Omdannelse, der var endnu fuldstændigere end de materielle Forandringer, vi nylig have omhandlet, en Omdannelse i hvilken Korsfarerne og Pilgrimene maatte spille en stor Rolle. De Fritimer, som de lange Vinternætter tilstode Skandinaverne, maatte den Gang, ligesom nu, indgive dem Smag og udvikle hos dem Trang til aandelige Beskæftigelser af en høiere Orden end dem, man mødte hos Folk, der maaskee stode i materiel Henseende paa et høiere Kulturtrin end de. Det literaire Liv, for hvilket det norske Hof i det trettende Aarhundrede dannede Midtpunktet, og den Indflydelse, som i disse fjerne Egne udøvedes af Okcidentens Digtekunst og Videnskabelighed, indeholde derfor intet Overraskende. Skjaldene vare desuden gaaede forud for Trouvererne og overlevede dem ogsaa. Af Sagaerne seer man, at Nordens Konger og Dronninger lode deres Omgivelser oplæse lange Stykker for dem; snart holdtes disse Oplæsninger efter latinske Værker og snart efter franske; det vides for Exempel, at Norges Dronning Isabella, der var gift med Kong Erik Magnussøn (1280—1299), besad et prægtigt Exemplar[1]) af la Conqueste d'Outremer, der var en fransk Oversættelse af Vilhelm af Tyrus; til andre Tider nøiedes man derimod med at gjenlæse Sagaerne eller de gamle oldnordiske Digte. Men snart blev man kjed af Emner, hentede fra

[1]) Dette Haandskrift gjemmes nu i Vatikanet; see derom Bongars Gesta Dei per Francos, præf. n° XI.

Mythologien og National-Historien, og man tænkte da naturligviis paa de mere eller mindre berømte Skrifter i Samtidens Literatur fra Okcidenten, paa Ridderromanerne, paa de samlede lærde Værker, som Skandinaverne, ved deres Tilbagekomst fra Rom, fra det hellige Land eller fra Universiteterne i Frankrig og Tydskland, havde kunnet føle sig istand til at fatte Værdien af. Det oldnordiske Sprog, saaledes som Snorre skrev det, og saaledes som det lød i Skjaldenes Sange, var rigt, bestemt, fuldt af Billeder og fuldkomment istand til at gjengive det trettende Aarhundredes franske eller tydske Aandsarbeider; derfra udsprang saaledes en Mængde Oversættelser eller Efterligninger af Europas samtidige Forfattere. De videnskabelige Bøger, de filosofiske, naturhistoriske, lægevidenskabelige, og isærdeleshed de astronomiske, kosmografiske og geografiske Afhandlinger, hvilke Folkene fra Norden, paa Grund af deres Reiser i saa fjerne Lande, saae sig nødsagede til idelig at raadføre sig med, bleve Gjenstanden enten for simple Oversættelser[1]), eller oftere endnu for Efterligninger, der udførtes ved Hjælp af private Midler og originale Oplysninger. Deraf fulgte en Mængde af disse mærkelige literaire Samlinger, som vi i Begyndelsen af dette Værk have opregnet[2]), og hvorfra vi have laant mere end een mærkelig Kjendsgjerning. Det maa her bemærkes, at de vigtigste af dette Slags Arbeider vare astronomiske Afhandlinger, benævnede Rymbegla og Gripla, geografiske Bøger fra Skalholt og af Kantsleren Hauk

---

[1]) Saasom Elucidarium, af Honoré fra Autun, der paa eengang oversattes paa Oldnordisk, Svensk og Dansk, og de moralske Disticher af Dionysius Cato, som bleve oversatte paa Oldnordisk under Titelen Hugsvinnsmál, den Vises Forskrifter (Videyar, 1831, in-8°); o. s. v.

[2]) See Indledningen, Side 8—9.

Erlendssøn, men især Kongespeilet (Konúngs Skuggsjá)[1]. Kongerne og Baronerne, langtfra at foragte dette Slags Arbeider, forfattede selv saadanne, vaagede over Udarbeidelsen eller lod dem udføre efter Mønstre, komne fra Frankrig og undertiden fra Orienten, efter haandskrevne Kopier, der vare smukt udstyrede og illuminerede efter den Tids Smag. Kongespeilet tilskrives Kong Sverre. Hauk, som vi nylig have nævnt, var ligesom Krønikeskriveren Snorre og som Islænderen Gissur Halssøn, en af sin Tids største fornemme Herrer. De historiske Samlinger vare ligeledes Gjenstanden enten for Laan eller for Efterligninger; vigtige Stykker af Vincent af Beauvais og af Peter Comestor[2]) bleve oversatte i den hellige Historie, som Kong Hakon den Sjette Magnussøn havde ladet forfatte under Navn af Stjørn[2]), og som han lod læse for sig om Søndagen og Festdagene. Det er paa samme Maade, at der er kommet os flere historiske Udtog ihænde, forfattede paa Oldnordisk i det trettende Aarhundrede; saadanne ere: Nidrstigningar Sögur[3]), eller Historier om den nedstigende Linie; Agrip af Kennimanskapr[4]), eller Udtog af Menneskeslægtens Historie, og Véraldar Sögur[5]), eller Verdens Historien, en temmelig vigtig Krønike, som gaaer fra Verdens Skabelse til Frederik Barbarossa's Regering. Det er fra det samme Tidspunkt, at der skriver

---

[1]) See ovenfor, S. 8—9.
[2]) See ovenfor, S. 9.
[3]) Kjøbenhavns Universitets Bibliothek, den Arne-Magneanske Samling, n° 623. in-fol. See Conrád Gisláson, Um frum parta Islenzkar tungu i fornold, p. LII.
[4]) Arne-Magn., n° 625, in-fol. (Conrád Gisláson, p. LVII); et Brudstykke deraf er blevet trykt i XLIV Prøver af det oldnordiske Sprog (Kjøbenh., 1860, in-8°), p. 105—107.
[5]) Arn.-Magn., n° 625, aftrykt tildeels i XLIV Prøver, p. 64—103.

sig flere romerske Historier, der ere samlede af forskjellige islandske Forfattere under det fælles Navn Rómverja Sögur[1]), eller romerske Historier. De Digte, Legender og Romaner, som vare udklækkede i Korstogenes latinske Samfund, nøde endelig i Norden, hvormeget Skjaldenes Værker end gjorde dem Rangen stridig, Æren af en Folkegunst, der maaskee var større end overalt andetsteds; mere end een fransk Roman fra Middelalderen bestaaer ikke længer uden i de oldnordiske eller svenske Oversættelser[2]), som bleve forfattede paa dette Tidspunkt. Ridderromanerne, som lode hele Okcidentens Lehns-Verden optræde paa Scenen, bleve modtagne med Begjærlighed af dette Aristokrati, der nylig var levet op til det ridderlige Liv og skyndte sig med at stille sig i lige Klasse med sine Forgængere. Selv Kongerne forsmaaede ikke at oversætte de Fantasiens Værker, som vare forfattede i Vers eller i Prosa i det øvrige Europa, eller idetmindste at holde vaagent Øie med disses Oversættere: Hakon den 3die Sverressøn er Forfatter til en Oversættelse paa Oldnordisk af Barlaam og Josaphat[3]). Det er ifølge en Befaling af Hakon den 4de, kaldet den Gamle, at en Mængde franske, engelske og tydske Romaner, henimod Midten af det trettende Aarhundrede, ere blevne overførte i oldnordisk Prosa; dette gjælder især en mærkelig Samling af Sange (lais), forfattede i Bretagnen, England og Frankrig[4]). Hakon den 5te Magnusson og hans Hustru, Dronning Euphemia fra Rügen, udvise

---

[1]) Arn.-Magn., n° 226, in-fol., n° 395 in-4°, A.—B.; n° 132, in-fol.; aftrykt for en Deel i XLIV Prøver, p. 108—381.

[2]) See Geffroy, Not. et Extraits des MMss du Nord, p. 10 og følg., og Victor Leclerc, i l'Hist. lit. de la France, XXIV, p. 142, 523—527.

[3]) Udkommen i Christiania, 1851, in-8°.

[4]) Strengleikar eller Ljódabok, udg. i Christiania, 1850, in-8°.

en endnu større Iver; tre af de Oversættelser, som bleve forfattede i det svenske Sprog efter denne Prindsesses Forlangende, nemlig Romanerne om Iwan og Gawian[1]), om Frederik af Normandiet[2]), om Flores og Blanseflor[3]), erholdt en saadan Folkeyndest i Norden, at de i mere end et Aarhundrede derefter bevarede, saavel i Sverrig som i Danmark, den fælles Benævnelse af Euphemia Viser [Euphemias Fortællinger][4]). Næsten alle de navnkundige Samlinger, der udkom i Frankrig, Tydskland og England, ydede Stof til Arbeider af denne Art, forfattede paa oldnordisk, svensk og dansk, og undertiden paa samme Tid i alle tre Sprog; Samlingerne om Carl den Store, om Arthur, om Alexander, udkom paany, den første i Sagaerne om Karlamagnús[5]), om Flores ok Leo[6]), om Clarús[7]), i Rollands Rimur, Geiplu Rimur[8]); den anden i Sagaerne om Arthus, Erek og Ivent Artuskappa[9]), om Yvan Lejonrid-

---

[1]) Herra Iwan ok Herra Gawian (udg. i Svenska Fornskrift Sällskapets Samlingar; Stockh., 1845, in-8°).

[2]) Hertug Fridhrik af Normandie (udg. i den samme Samling, Stockh., 1853, in-8°).

[3]) Flores ok Blanzeflor (udg. sammesteds, i Stock., 1844, in-8°). Den oldnordiske Oversættelse har til Titel: Flores Saga ok Blankifur (Annal. f. Nord. Oldkynd., 1850).

[4]) De danske Oversættelser Ivan og Gavian, Frederik af Normandiet, Flores og Blanseflor findes optrykte stykkeviis hos Brandt, Gammel Dansk Læsebog, S. 131—149.

[5]) Karlamagnús's Saga (udg. i Christiania, 1863, in-8°). See Gaston Paris's Artikel i la Bibl. de l'Ecole des Chartes (V, v, p. 89—123; VI, I, p. 1—43). See, om de svenske og danske Oversættelser, Wieselgren, Sver. sköna Literatur, II, p. 479.

[6]) Geffroy, Notices et extraits, p. 37.

[7]) Geffroy, p. 36; Müller, Sagabibliothek, III, 481. Et Brudstykke deraf er blevet trykt i XLIV Prøver, p. 433.

[8]) Geffroy, p. 39.

[9]) Geffroy, p. 37. Müller, III, 482.

daren[1]), om Parceval[2]), om Samson[3]), endvidere i Breta Sögur[4]); den tredie i Alexanders Saga[5]), i det svenske Digt, som bærer Titlen Konung Alexander[6]); endelig blev Niebelungen til Sagaen om Didrik af Bern (Theodorik af Verona[7]). Man kunde nævne saadanne Oversættelser og Efterligninger næsten i hundredeviis, foruden at der gives en Mængde andre Arbeider, der ere forfattede paa Oldnordisk og Svensk i samme Smag og til samme Tid, men om Emner, som enten ere aldeles nye, eller laante fra nationale Legender[8]). Antallet af de ikke udgivne Haandskrifter, der henligge ubenyttede i Bibliothekerne i Upsala, Stockholm og Kjøbenhavn[9]), ville ene

---

[1]) Sv. Fornsk. Sällsk. Saml. (St., 1849, in-8°). Den oldnordiske Text er anført af Müller, Sagabibl., III, 482.

[2]) Geffroy, p 40.

[3]) Id., ibid.

[4]) Ann. f. Nord Oldkynd., 1848.

[5]) Christiania, 1848, in-8°.

[6]) Svensk. Fornsk. Sällsk. Samlingar, 1859, in-8°.

[7]) Den oldnordiske Text er udkommen i Christiania, 1863, in-8°; den svenske Text i Stockholm, i Svenska Fornsk. Sällsk. Samlingar, 1850—1854, in-8°. Om de danske Oversættelser af alle disse Romaner, see Brandt, Gammel Dansk Læsebog, og Petersen Bidrag til den danske Literaturs Historie, I, p. 139.

[8]) Et stort Antal Romaner, henhørende til denne sidste Klasse, ere endnu ikke udgivne, og andre indeholdes i: Nordiske Oldskrifter (Kjøbenh., 1847—1863); Nockrar Söguþettir Islendinga (Hólar, 1756, in-4°); Agiætar Fornmanna Sögur (Hólar, 1756, in-8°); Nordiska Kæmpadatter (Stock., 1737, fol.); Norrlanz Krönika (Wisingsborg, 1670, fol.); Fornaldar Sögur Nordlandra (Kjøbenh., 1829—30, in-8°); Fjórar Riddara Sögur (Reykiavik, 1852, in-8°).

[9]) Der findes intet fuldstændigt Katalog over de islandske Haandskrifter i Christiania, Upsala, eller i den Arne-Magneanske Samling i Kjøbenhavn, men kun over dem i det kongelige Bibliothek i Stockholm (Stockh., 1848, in-8°): man finder for Resten i Slutningen af tredie Bind af Müllers Saga Bibliothek (p. 480—491) en alphabetisk Liste over et meget stort Antal af disse haandskrevne Romaner.

kunne give et Begreb om den overordentlige Forfattervirksomhed og om det Høidepunkt, Nordens intellectuelle Kultur havde naaet ved Slutningen af Korstogene, under Ridderaandens Indflydelse.

-andringer i lkets Sædvaner. i Handelen.

Hvis vi derimod fra denne glimrende Sphære stige ned til de lavere Klasser i Samfundet, gjenfinde vi i Folkets Sædvaner ingen Forandringer, der ere saa mærkelige, som de, vi nylig have fremhævet i de høiere Klassers Leveviis. Klæderne, Boligerne, Næringen (med Undtagelse af Brugen af Hestekjød[1]), der var forbudt af Kirken), nærmede sig endnu meget til, hvad de vare paa Vikingernes Tid. Men Sæderne havde i en mærkelig Grad tabt deres Raahed. Agerdyrkningen og Fiskeriet vare fuldstændigt traadte istedetfor Sørøveriet og de mange smaa Stridigheder mellem Partier i Landet; Dyr[2]) og Planter, som hidtil vare ukjendte i Norden, vare blevne indførte fra det øvrige Europa; Kvægavlen og Skovenes Rydning og Opdyrkning havde erholdt et stort Opsving, ved Hjælp af den kraftige Tilskyndelse, der udgik fra Munkene, som anvendte paa den skandinaviske Jordbund de i Frankrig og Tydskland af deres Ordeners Hovedklostre brugte Methoder. Industrien indskrænkede sig endnu til den aldeles primitive Bearbeidelse af nogle Jernminer og til Vævning af Klæde og Lærreder, som man udførte endogsaa til Italien; Landets almindelige Udseende bar imidlertid Mærke af de Reiser, der vare foretagne til lidet civiliserede Egne; Veie og Broer, Hospitaler,[3]) indrettede i Lighed med dem, som fandtes paa Veien til det hellige Land, havde gjort det indre Samkvem lettere; Fortsættelsen af Handelens

---

[1]) See Werlauff, Om Hestekjøds Brug i Oldtiden (Kjøbenh., 1807, in-4°).

[2]) Isærdeleshed Æslet, Svinet og Karpen.

[3]) See Lange, Norske Klostres Historie, I, p. 73.

blomstrende Tilstand skyldtes endelig de af de norske Konger sluttede Traktater, de Oplysninger, som meddeeltes af de Reisende, og de Forbindelser, som ved disse knyttedes med Beboerne af Englands, Frankrigs og selv Portugals Kyster, hvor der, som en Følge af Korstogene, maatte blive Nybyggere tilbage fra Norden, blandede med Flandrerne og Frieslænderne, hvis Tilværelse[1]) Diplomer, udfærdigede paa den Tid, godtgjøre; disse forskjellige Forhold, sige vi, skyldtes det, at den skandinaviske Handel, der truedes med at blive kvalt af det hanseatiske Monopol, endnu var ligesaa blomstrende som i Fortiden; den vedligeholdt saaledes en talrig Handelsflaade, bygget med al den Soliditet, der udmærkede Vikingernes Skibe og med de Forbedringer, som vare laante fra andre Folkeslags Skibsbygningsmaade; fuldstændige Love, forfattede efter den flanderske Søret, efter de i Oleron fulgte Indrullerings Forskrifter, og omdannede efter Nordboernes særegne Forhold, ordnede fremdeles denne Handel; endelig havde kongelige Forrettigheder beriget den, og medens Handelsvarerne kom med Karavanerne fra Orienten over Novgorod og ophobede sig i Staden Visbys Pakhuse, reiste de norske Skibe, der endnu vare Herrer over den store Fiskefangst, til Middelhavet for der at forhandle Fiskene og de raae Stoffer, der frembragtes i Norden, hvorhen de dernæst igjen bragte de Sjeldenheder og de Sydfrugter, som havde hjemme i Spanien og Afrika[2]).

Efter at have gjennemgaaet disse forskjellige Omdannelser, som Samkvemmet med den latinske og germanske Civilisation bevirkede i det oldnordiske Samfund, ved Korsfarernes og Pilgrimenes om ikke udelukkende, saa dog idetmindste partielle

Særegne Re tater af Jors farernes Oph det hellige L

[1]) Hercolano, Hist. de Portugal, I, p. 377.
[2]) Itin. Mauritii, f° 140,.

Indflydelse, staaer det endnu tilbage at opsøge i dette Samfund Sporene af Orientens umiddelbare Indflydelse. Men ved Siden af Reiserne til Jerusalem finde vi endnu, som allerede er anført, andre Forbindelser, hvis Vigtighed med Hensyn til Alt, hvad der angaaer den skandinaviske Civilisations Historie, overgaaer langt Korstogenes og Pilgrimenes; vi tænke her paa de Forbindelser, som vedligeholdtes med Byzants ved Væringe Garden, der idelig rekruteredes i Norden. Hvorvel Væringerne sjeldent undlode at drage Fordeel af deres Ophold i Orienten, for enten paa Henreisen eller Tilbageveien at besøge Jerusalem og det hellige Land, saa de af denne Grund kunne i det Hele taget henregnes blandt Jorsalafarerne, saa ville vi dog see os nødsagede til at henføre under deres Historie de vigtigste Resultater, som Forbindelserne med Orienten kunde have for den oldnordiske Civilisation, og derfor ville vi kun korteligt og med stor Varsomhed angive de andre, da de Tilfælde nemlig, i hvilke Korsfarernes Rolle i det hellige Land med Hensyn til Udbyttet af Kundskaber og Sædvaner, erhvervede i Østerland, med Bestemthed kan paavises, uden Sammenblanding med Væringerne, uheldigviis forekomme høist sjeldent.

Kunster og Industri. Forrest i Rækken af de Laan, som Norden ad den ene eller den anden af de to Veie, eller ad dem begge tilsammen, synes at have erholdt fra Orienten, maae stilles Sporene af den byzantinske eller arabiske Indflydelse paa Skandinaviens Industri og Kunster. Mere end een kirkelig Bygning i Sverrig, Fleertallet af de gamle Træbygninger i Norge[1]), og nogle Kirker paa Born-

[1]) See Dahl, Denkmäler einer Holzbaukunst in Norwegen (Dresden, 1837, in-fol.); Pierre Victor, les Eglises de Norvége (Paris, 1841—1842, in 8⁰); Norske Bygninger fra Fortiden (Christ., 1863, in-fol.).

ılland[2] bære et uomtvisteligt Mærke af øster-
'scenser: man veed, at Kapellet og Slottet,
rd opførtes i Kongshelle til Ære for det
levne byggede, om ikke af Haandvær-
Asien, saa dog idetmindste i Smag
ı Kongen havde seet[3]) der. Man
ɔpor i et stort Antal malede Kirke-
ˏᴋaarne Træbilleder og Væggemalerier; man
ʋndogsaa opdaget i Kirken i Bunga paa Øen Gulland et uheldigviis stærkt beskadiget Freskomaleri, der forestiller en Kamp i det hellige Land mellem Christne og Vantro; Jerusalems Kors med de tolv Spidser staaer malet i Feltet paa de to Kæmpendes Skjolde. Alt, hvad der angik Gudstjenesten, Kirkens Guldarbeide, Korsene, Lamperne, Rammerne om Altertavlen, Relikvieskrinene, Bindene om Messebogen, hvoraf man seer saa mærkelige Prøver i Kjøbenhavns[5]) og i Stockholms Museer, bare, skjøndt de vare forfærdigede af skandinaviske Kunstnere, det byzantinske Stempel; man har iøvrigt seet i Sigurds Historie, at de nordiske Haandværkere ikke havde Mangel paa Modeller af den Art, da Korsfarerne nemlig pleiede at bringe en stor Mængde af deslige religiøse Mærkeligheder hjem med sig fra Orienten[6]). Det Samme var Tilfældet med de profane eller ikke-kirkelige Kunster; de norske Kvinders Prydelser, Kronerne, Brystpantserne, Armbaandene, Bælterne vare for-

---

1) See Marryat, Jutland and the Danish Isles, t. II.
2) See Marryat, One year in Sweden, t. II, p. 230—294.
3) Afzelius, Sago-Häfder, III, 36.
4) See Mandelgrén, Monuments scandinaves du Moyen Age (Paris, 1862, in-fol.).
5) See Worsaae, Nordiske Oldsager i det kongl. danske Museum (Kjøbh., 1859, in 8°).
6) See ovenfor, p. 281.

Indflydelse, staaer det endnu tilbage at opsøge i dette Samfund Sporene af Orientens umiddelbare Indflydelse. Men ved Siden af Reiserne til Jerusalem finde vi endnu, som allerede er anført, andre Forbindelser, hvis Vigtighed med Hensyn til Alt, hvad der angaaer den skandinaviske Civilisations Historie, overgaaer langt Korstogenes og Pilgrimenes; vi tænke her paa de Forbindelser, som vedligeholdtes med Byzants ved Væringe Garden, der idelig rekruteredes i Norden. Hvorvel Væringerne sjeldent undlode at drage Fordeel af deres Ophold i Orienten, for enten paa Henreisen eller Tilbageveien at besøge Jerusalem og det hellige Land, saa de af denne Grund kunne i det Hele taget henregnes blandt Jorsalafarerne, saa ville vi dog see os nødsagede til at henføre under deres Historie de vigtigste Resultater, som Forbindelserne med Orienten kunde have for den oldnordiske Civilisation, og derfor ville vi kun korteligt og med stor Varsomhed angive de andre, da de Tilfælde nemlig, i hvilke Korsfarernes Rolle i det hellige Land med Hensyn til Udbyttet af Kundskaber og Sædvaner, erhvervede i Østerland, med Bestemthed kan paavises, uden Sammenblanding med Væringerne, uheldigviis forekomme høist sjeldent.

Kunster og Industri. Forrest i Rækken af de Laan, som Norden ad den ene eller den anden af de to Veie, eller ad dem begge tilsammen, synes at have erholdt fra Orienten, maae stilles Sporene af den byzantinske eller arabiske Indflydelse paa Skandinaviens Industri og Kunster. Mere end een kirkelig Bygning i Sverrig, Fleertallet af de gamle Træbygninger i Norge[1]), og nogle Kirker paa Born-

[1]) See Dahl, Denkmäler einer Holzbaukunst in Norwegen (Dresden, 1837, in-fol.); Pierre Victor, les Eglises de Norvége (Paris, 1841—1842, in 8⁰); Norske Bygninger fra Fortiden (Christ., 1863, in-fol.).

ılland[2] bære et uomtvisteligt Mærke af øster-
'scenser: man veed, at Kapellet og Slottet,
rd opførtes i Kongshelle til Ære for det
levne byggede, om ikke af Haandvær-
Asien, saa dog idetmindste i Smag
ı Kongen havde seet[3]) der. Man
. Spor i et stort Antal malede Kirke-
..skaarne Træbilleder og Væggemalerier; man
endogsaa opdaget i Kirken i Bunga paa Øen Gulland et uheldigviis stærkt beskadiget Freskomaleri, der forestiller en Kamp i det hellige Land mellem Christne og Vantro; Jerusalems Kors med de tolv Spidser staaer malet i Feltet paa de to Kæmpendes Skjolde. Alt, hvad der angik Gudstjenesten, Kirkens Guldarbeide, Korsene, Lamperne, Rammerne om Altertavlen, Relikvieskrinene, Bindene om Messebogen, hvoraf man seer saa mærkelige Prøver i Kjøbenhavns[5]) og i Stockholms Museer, bare, skjøndt de vare forfærdigede af skandinaviske Kunstnere, det byzantinske Stempel; man har iøvrigt seet i Sigurds Historie, at de nordiske Haandværkere ikke havde Mangel paa Modeller af den Art, da Korsfarerne nemlig pleiede at bringe en stor Mængde af deslige religiøse Mærkeligheder hjem med sig fra Orienten[6]). Det Samme var Tilfældet med de profane eller ikke-kirkelige Kunster; de norske Kvinders Prydelser, Kronerne, Brystpantserne, Armbaandene, Bælterne vare for-

---

[1]) See Marryat, Jutland and the Danish Isles, t. II.
[2]) See Marryat, One year in Sweden, t. II, p. 230—294.
[3]) Afzelius, Sago-Häfder, III, 36.
[4]) See Mandelgrén, Monuments scandinaves du Moyen Age (Paris, 1862, in-fol.).
[5]) See Worsaae, Nordiske Oldsager i det kongl. danske Museum (Kjøbh., 1859, in 8°).
[6]) See ovenfor, p. 281.

kunne give et Begreb om den ... dette Samfund virksomhed og om det Heidep ... . Men ved Siden Kultur havde naaet ved Sl ... , som allerede er Ridderaandens Indflydelse ... ned med Hensyn til

andringer i kets Sædvaner. Handelen.

Hvis vi derimod ... aviske Civilisations Hi- ned til de lavere K ... es og Pilgrimenes; vi kets Sædvaner ir ... som vedligeholdtes med Byzants som de, vi r ... , der idelig rekruteredes i Norden. Leveviis. F ... ngerne sjeldent undlode at drage Fordeel af Brug ... ophold i Orienten, for enten paa Henreisen eller nærm ... veien at besøge Jerusalem og det hellige Land, saa Ti ... denne Grund kunne i det Hele taget henregnes ... Jorsalafarerne, saa ville vi dog see os nødsagede til at henføre under deres Historie de vigtigste Resultater, som Forbindelserne med Orienten kunde have for den oldnordiske Civilisation, og derfor ville vi kun korteligt og med stor Varsomhed angive de andre, da de Tilfælde nemlig, i hvilke Korsfarernes Rolle i det hellige Land med Hensyn til Udbyttet af Kundskaber og Sædvaner, erhvervede i Østerland, med Bestemthed kan paavises, uden Sammenblanding med Væringerne, uheldigviis forekomme høist sjeldent.

Kunster og Industri.

Forrest i Rækken af de Laan, som Norden ad den ene eller den anden af de to Veie, eller ad dem begge tilsammen, synes at have erholdt fra Orienten, maae stilles Sporene af den byzantinske eller arabiske Indflydelse paa Skandinaviens Industri og Kunster. Mere end een kirkelig Bygning i Sverrig, Fleertallet af de gamle Træbygninger i Norge[1]), og nogle Kirker paa Born-

[1]) See Dahl, Denkmäler einer Holzbaukunst in Norwegen (Dresden, 1837, in-fol.); Pierre Victor, les Eglises de Norvége (Paris, 1841—1842, in 8°); Norske Bygninger fra Fortiden (Christ., 1863, in-fol.).

holm[1]) og Gulland[2] bære et uomtvisteligt Mærke af østerlandske Reminiscenser: man veed, at Kapellet og Slottet, der af Kong Sigurd opførtes i Kongshelle til Ære for det sande Kors, vare blevne byggede, om ikke af Haandværkere, bragte med fra Asien, saa dog idetmindste i Smag med de Bygninger, som Kongen havde seet[3]) der. Man gjenfinder de samme Spor i et stort Antal malede Kirkeruder[4]), udskaarne Træbilleder og Væggemalerier; man har endogsaa opdaget i Kirken i Bunga paa Øen Gulland et uheldigviis stærkt beskadiget Freskomaleri, der forestiller en Kamp i det hellige Land mellem Christne og Vantro; Jerusalems Kors med de tolv Spidser staaer malet i Feltet paa de to Kæmpendes Skjolde. Alt, hvad der angik Gudstjenesten, Kirkens Guldarbeide, Korsene, Lamperne, Rammerne om Altertavlen, Relikvieskrinene, Bindene om Messebogen, hvoraf man seer saa mærkelige Prøver i Kjøbenhavns[5]) og i Stockholms Museer, bare, skjøndt de vare forfærdigede af skandinaviske Kunstnere, det byzantinske Stempel; man har iøvrigt seet i Sigurds Historie, at de nordiske Haandværkere ikke havde Mangel paa Modeller af den Art, da Korsfarerne nemlig pleiede at bringe en stor Mængde af deslige religiøse Mærkeligheder hjem med sig fra Orienten[6]). Det Samme var Tilfældet med de profane eller ikke-kirkelige Kunster; de norske Kvinders Prydelser, Kronerne, Brystpantserne, Armbaandene, Bælterne vare for-

---

[1]) See Marryat, Jutland and the Danish Isles, t. II.
[2]) See Marryat, One year in Sweden, t. II, p. 230—294.
[3]) Afzelius, Sago-Häfder, III, 36.
[4]) See Mandelgrén, Monuments scandinaves du Moyen Age (Paris, 1862, in-fol.).
[5]) See Worsaae, Nordiske Oldsager i det kongl. danske Museum (Kjøbh., 1859, in 8°).
[6]) See ovenfor, p. 281.

kunne give et Begreb om den [illegible] dette Samfund virksomhed og om det Høidep[illegible]. Men ved Siden Kultur havde naaet ved Sl[illegible], som allerede er Ridderaandens Indflydelse [illegible] ned med Hensyn til

[illegible]andringer i [illegible]kets Sædvaner. [illegible] Handelen.

Hvis vi derimod [illegible]aviske Civilisations Hined til de lavere K[illegible]es og Pilgrimenes; vi kets Sædvaner ir[illegible] som vedligeholdtes med Byzants som de, vi r[illegible], der idelig rekruteredes i Norden. Leveviis. F[illegible]ngerne sjeldent undlode at drage Fordeel af Brug[illegible] Ophold i Orienten, for enten paa Henreisen eller nærm[illegible]rien at besøge Jerusalem og det hellige Land, saa Ti[illegible] denne Grund kunne i det Hele taget henregnes [illegible] blandt Jorsalafarerne, saa ville vi dog see os nødsagede til at henføre under deres Historie de vigtigste Resultater, som Forbindelserne med Orienten kunde have for den oldnordiske Civilisation, og derfor ville vi kun korteligt og med stor Varsomhed angive de andre, da de Tilfælde nemlig, i hvilke Korsfarernes Rolle i det hellige Land med Hensyn til Udbyttet af Kundskaber og Sædvaner, erhvervede i Østerland, med Bestemthed kan paavises, uden Sammenblanding med Væringerne, uheldigviis forekomme høist sjeldent.

Kunster og Industri.

Forrest i Rækken af de Laan, som Norden ad den ene eller den anden af de to Veie, eller ad dem begge tilsammen, synes at have erholdt fra Orienten, maae stilles Sporene af den byzantinske eller arabiske Indflydelse paa Skandinaviens Industri og Kunster. Mere end een kirkelig Bygning i Sverrig, Fleertallet af de gamle Træbygninger i Norge[1]), og nogle Kirker paa Born-

[1]) See Dahl, Denkmäler einer Holzbaukunst in Norwegen (Dresden, 1837, in-fol.); Pierre Victor, les Eglises de Norvége (Paris, 1841—1842, in 8⁰); Norske Bygninger fra Fortiden (Christ., 1863, in-fol.).

holm[1]) og Gulland[2] bære et uomtvisteligt Mærke af østerlandske Reminiscenser: man veed, at Kapellet og Slottet, der af Kong Sigurd opførtes i Kongshelle til Ære for det sande Kors, vare blevne byggede, om ikke af Haandværkere, bragte med fra Asien, saa dog idetmindste i Smag med de Bygninger, som Kongen havde seet[3]) der. Man gjenfinder de samme Spor i et stort Antal malede Kirkeruder[4]), udskaarne Træbilleder og Væggemalerier; man har endogsaa opdaget i Kirken i Bunga paa Øen Gulland et uheldigviis stærkt beskadiget Freskomaleri, der forestiller en Kamp i det hellige Land mellem Christne og Vantro; Jerusalems Kors med de tolv Spidser staaer malet i Feltet paa de to Kæmpendes Skjolde. Alt, hvad der angik Gudstjenesten, Kirkens Guldarbeide, Korsene, Lamperne, Rammerne om Altertavlen, Relikvieskrinene, Bindene om Messebogen, hvoraf man seer saa mærkelige Prøver i Kjøbenhavns[5]) og i Stockholms Museer, bare, skjøndt de vare forfærdigede af skandinaviske Kunstnere, det byzantinske Stempel; man har iøvrigt seet i Sigurds Historie, at de nordiske Haandværkere ikke havde Mangel paa Modeller af den Art, da Korsfarerne nemlig pleiede at bringe en stor Mængde af deslige religiøse Mærkeligheder hjem med sig fra Orienten[6]). Det Samme var Tilfældet med de profane eller ikke-kirkelige Kunster; de norske Kvinders Prydelser, Kronerne, Brystpantserne, Armbaandene, Bælterne vare for-

---

[1]) See Marryat, Jutland and the Danish Isles, t. II.
[2]) See Marryat, One year in Sweden, t. II, p. 230—294.
[3]) Afzelius, Sago-Häfder, III, 36.
[4]) See Mandelgrén, Monuments scandinaves du Moyen Age (Paris, 1862, in-fol.).
[5]) See Worsaae, Nordiske Oldsager i det kongl. danske Museum (Kjøbh., 1859, in 8°).
[6]) See ovenfor, p. 281.

der angaaer den hellige Clemens's Moder, som havde lidt Skibbrud foran Antrodos tilligemed sine Sønner, Faustinus Nicea og Faustus Aquila, og som gjenfandt disse i god Behold i Sct. Peders Kapel, ved Hjælp af denne Helgens Medvirkning[1]). Tyrus og Sidon, der benævnes Syr og Sætt, ligesom i det franske Sprog fra den Tid, Tripolis og Acre (Akrsborg), forekomme ligeledes saavel i Abbed Nikolaus's Reisebeskrivelse, som i den af Kantsler Hauk udgivne Bog. Vi have i det første Kapitel[2]) meddeelt de islandske Navne paa Holdepladserne langs Veien fra Acre til Jerusalem, og endvidere paa de Helligdomme, som fortrinsviis bleve besøgte af Folkene fra Norden. Nikolaus, Mauritius og Hauk gjennemgaae ligeledes alle de mærkelige Steder, som findes omtalte i de samtidige Pilgrimsreiser, nemlig: Sion, Hebron, Jordan, Bethlehem, Nazareth, Thabor, det døde Hav (Daudahaf), endelig næsten alle i Palæstina beliggende Floder, Søer og Bjerge. De tilføie nogle Enkeltheder, som ikke findes i de andre Smaaskrifter af lignende Art; Mauritius[3]) taler om Slottet Jubeltare, der afhang af Prindsen af Antiochia, og om Slottet Crac, der nylig var erobret af de Vantro, endskjøndt det forsvaredes af femten tusind Christne. »Det tilhørte, sagde han, Hospitalsridderne, og det var det rigeste Slot i Verden, paa Grund af de utrolige Indtægter, der tilfløde samme.« Abbed Nikolaus[4]) taler om Abrahams Slot, der var beliggende i Nærheden af Jeriko, paa Kvarantaine Bjerget, som han kalder Querentiumfjell. Hvad

---

[1]) Itin. Mauritii, f° 144, r°; jfr S. Clement. Anagnosis, hom. XIII, par. 3—9.
[2]) See ovenfor, p. 119.
[3]) Itin. Mauritii, l. c.
[4]) Ant. Russes. II, p. 412.

selve den hellige Stad angik, hvilken Skandinaverne, ligesom Latinerne, pleiede at betegne som Verdens Midtpunkt, »fordi, siger Abbed Nikolaus, Solen paa Solhvervstid ikke frembringer der nogen Skygge«[1]), da var den for dem Gjenstanden for et særeget Studium. Vi besidde endnu to islandske Kaart[2]) over Jerusalem, et stort og et lille; det første er maaskee det vigtigste, som Middelalderen har efterladt os af den Art; de to oldnordiske Beskrivelser af Jerusalem, hvilke vi nylig have nævnet, og af hvilke den ene er et Brudstykke af en betydeligere Pilgrimsreise, der blev foretagen af en unævnt Pilgrim, vise, at man i Norden kjendte fuldkommen vel Stadens og dens nærmeste Omegns Topografi. Den hellige Grav fremtræder der under Navn af Pulkrokirkja, og beskrives deri med stor Omhu, hvorvel Forfatteren til den ene af disse Beskrivelser har forvexlet Opstandelsens Kapel, Ἀνάστασις, med Sct. Anastasius's Helligdom (Heilagr Anastasie), og forvandler den hellige Chariton, hvis Kapel han nævner, til en Helgeninde, den hellige Karitas. Alle Hvilestederne langs Veien, kaldet via Dolorosa, Oliebjerget og Josaphats Dalen, ere beskrevne med Omstændelighed og ledsagede af Legender, som man gjenfinder en for en i Okcidentens Pilgrimsreiser, men uden at man et eneste Øieblik tør antage, at nogensomhelst af disse sidste er bleven slavisk oversat af de oldnordiske Forfattere. Udenfor det hellige Land er Øen Cypern, Grækenlands og Lilleasiens Kyster, Øerne i Archipelet, saavel i Abbed Nikolaus's Reisebeskrivelse, som i Kantsler Hauk's Bog, en Gjenstand for særegen Omtale, hvoraf vi have benyttet os

---

1) Ant. Russes, II, p. 412.
2) Id., ibid.

i Begyndelsen af dette Arbeide, og som maa henføres enten til Jorsalafarernes mundtlige Fortællinger, eller til deres Skrifter.

Literatur. Hvad enten nu disse Meddelelser af enhver Art, som ere blevne opsamlede om Orientens Geografi og Naturhistorie, hidrørte fra Væringerne eller fra Korsfarerne og Pilgrimene, maatte de nødvendigviis efterlade Spor i Nordens Literatur. Den Indflydelse, som udøvedes paa de skandinaviske Mundarter af det græske Sprog, hvorfra flere Ord paa den Tid[1]) bleve laante, og den byzantinske Literaturs[2]) Indvirkning paa den oldnordiske, maae især deleshed tilskrives de byzantinske Keiseres Garde; dog bekræfte Sagaerne[3]), at ogsaa Sigurd talte Græsk, og at hans Reisefæller forstode dette Sprog. Et græsk Ord, μηθ'ἔϐη, der har faaet Plads i Fortællingen[4]) om det Eventyr, der i Amphipolis mødte Iarlen Erling Aar 1153, et Udtryk, som Ørknøernes Saga gjengiver uden at oversætte det, med midhæfi, kunde ligeledes lade troe, at Iarlens Reisefæller betjente sig af et forvansket Græsk i deres Forbindelser med Stadens Indvaanere[5]). Under en saadan Forudsætning vilde Korsfarerne ikke have været fremmede enten for den Optagelse af græske Rødder og Talemaader, som man gjenfinder i det oldnordiske Sprog, eller for den temmelig fuldstændige Kundskab, man besad i Norden til enkelte folkeyndede, græske Forfattere, saasom

---

1) See Wieselgren, Sveriges sköna Literatur, II, p. 243, hvor det gamle svenske Sprogs græske Rødder findes samlede.
2) See Ant. Russes, II, p. 427.
3) Saga Sigurdar K. Jörsalaf., Kap. XII (Fornm. Sögur. VII, p. 96).
4) Orkneyinga Saga, p. 315; Flat. bók, Kap. CDXVII, p. 487.
5) See Torfæi, Orcades, p. 127.
6) See Wieselgren, II, p. 363.

Ctesias[1]); endelig er det at formode, at de i de romantiske Sagaer, i Legenderne[2]) og Folkesangene, tildeels ogsaa i Eddaerne, saaledes som de af det 12te Aarhundredes Munke ere blevne os overleverede, vilde have optaget Fortællinger, Personer eller Fabler, som øiensynligt høre hjemme i Grækenland.

Men en anden Række af Frembringelser, der ere vidt forskjellige fra disse Efterligninger af den byzantinske Literatur, maa ene og alene tilskrives Jorsalafarerne. I første Række af denne anden Kategori maa nævnes de meget nøiagtige Beretninger om Begivenheder, der henpege paa Historien om Jerusalems Kongerige. Disse Efterretninger forefindes ikke blot i de islandske Aarbøger, men desuden i de fleste egentlig saakaldte islandske Sagaer[3]). Deri fortælles først og fremmest og med stor Nøiagtighed naar Kongerne og de latinske Patriarker i Jerusalem fulgte efter hinanden og afgik ved Døden; Kongen af Jerusalem vandrer der i lige Række med Tydsklands og Orientens Keisere. Disse Beretninger følge uden Afbrydelse efter hinanden indtil Slutningen af det trettende Aarhundrede, og de sidste slutte med temmelig nøiagtige og omstændelige Fortællinger, henhørende til Historien om Sarasenerne i Syrien og Ægypten[4]). Foruden disse korte Notitser har der endogsaa maattet findes udførligere Fortællinger angaaende Historien om det hellige Land; en vis Saga om Godtfred af Bouillon, hvoraf man nu beklager Tabet[5]), synes at have henhørt til disse sidste. Historie.

---

[1]) Ant. Russes, l. c.
[2]) See Marryat, One year in Sweden, II, p. 270, 289.
[3]) See især Biskupa Sögur, t. I.
[4]) Isl. Annalár ad. ann. 1244—1250.
[5]) Görre, Lohengrin, Fortalen, p. LXXVI.

tekunsten. Ved Siden af de historiske Meddelelser, som den skandinaviske Middelalder havde dem at takke for, maa endnu nævnes de Bidrag, Jorsalafarerne ydede Literaturen og Nordens religiøse Poesi paa den Tid. Antallet af de gudelige Bøger, som da bleve forfattede eller oversatte paa Oldnordisk, var betydeligt; en af de mærkeligste er Udtoget af den bibelske Historie, bekjendt under Navnet Stjørn, hvorom vi allerede mere end eengang have talt. Omendskjøndt Forfatteren til denne Samling afskriver simpelthen og Skridt for Skridt Vincent af Beauvais eller Peter Comestor, saa maa det dog ansees høist rimeligt, at en stor Mængde bibelske Kjendsgjerninger, som han fortæller, have undergaaet en nøie Vurdering og Kritik af Saadanne, som havde opholdt sig paa selve Stederne[1]). Blandt de talrige Helgenbiografier, som indeholdes i det svenske Legendarium[2]), eller som endnu kun findes i de oldnordiske Haandskrifter, bære ogsaa flere Mærke af Jorsalafarernes Indflydelse, hvilke have maattet, om just ikke gjengive dem, saa dog idetmindste udsmykke dem med omstændelige Tilsætninger angaaende Fakta, indsamlede af dem i Orienten[3]). Flere Prædikener[4]), skandinaviske Kantater fra det 12te og 13de Aarhundrede, og isærdeleshed Leidarvisan[5])

---

[1]) Det forholder sig paa samme Maade med de Brudstykker af den hellige Historie, der indeholdes i Arne Magnussens Haandskrift, n° 310, in-4°; jfr, XLIV Prøver, p. 436–437.

[2]) Svensk Legendarium (Sv. Fornsk. Sällsk. Skrifter). Stockh., 1847, in-8°.

[3]) Hertil hører isærdeleshed den meget gamle Legende om den hellige Alexis (XLIV Prøver, p. 438—446) og Legenderne om den hellige Helena.

[4]) Hertil maa isærdeleshed regnes Prædikenerne om Korset (Gammel norsk Homiliebog, p 139).

[5]) Udkommet i IV gömul Kvædi, p. 67—70, og hos Unger, Oldnorsk Læsebog, p. 108.

(Veilederen) give endvidere Anledning til lignende Bemærkninger. I Leidarvisan, der er en Kantate, forfattet i Midten af det 14de Aarhundrede, til Søndagens Forherligelse, af en vis Skjald ved Navn Brandt, efter en Plan, udkastet af Sira Runulf Dalkssøn, der var en lærd islandsk Præst, gjenfinder man ikke blot om de i Jerusalem opbevarede Relikvier de samme Legender, som i en af de to ovenfor anførte Beskrivelser af den hellige Stad, men desuden særegne Enkeltheder angaaende Jordan[1]). Den profane Poesi har endelig ogsaa draget Udbytte af de literaire Samlinger, som bragtes med hjem af Korsridderne og Pilgrimene; uden at tale om de Kvad, der digtedes enten af disse sidste eller til Ære for dem, gjenfinder man i de tre Kongerigers og Islands utallige Folkeviser[2]) flere opfriskede Erindringer, der ustridigt hidrøre fra de i saa lang Tid med Orienten vedligeholdte Forbindelser. Uheldigviis er det ofte meget vanskeligt tilfulde at forstaae disse Sange, og det er saa at sige umuligt at bestemme enhver Sangs nøiagtige Alder og Herkomst; man har fremdeles indseet, at Tiden og den hos Folket herskende Uvidenhed næsten altid have forvansket Navnene paa Stæder og Personer, og at især deleshed Ordet det hellige Land, Jorsaland[3]), lidt efter lidt er deri blevet sammentrukket til Irsland, og senere til Island eller Irland, hvilket lader befrygte, at Størstedelen af de fra Orienten hidbragte Sagn ere, paa Grund af lignende Forandringer i Orthografien, blevne overførte

---

[1]) Jfr. Gudmund ok Thorir af Einar Gilssøn i Gudmundar Saga Arasonar (Biskupa Sögur, t. II, p. 101).

[2]) Et stort Antal af dem er endnu ikke udgivet. See ovenfor S. 9 og 10 i Noterne.

[3]) See Vedel. S. 139. Vi have saaledes ikke kunnet tale om en vis Ridder Ebbe (Syv, p. 760), hvis Bedrifter foregik i Irsland.

til en anden Scene eller til forskjellige Steder[1]). Der gives imidlertid nogle iblandt dem, som fortælle de samme Begivenheder om visse Jorsalafarere og nævne paa en klar og tydelig Maade det hellige Land. Vi have allerede tidligere omhandlet den danske Sang om Anders fra Slagelse, og vi have nævnt to andre, der ere forfattede i det samme Sprog og have Hensyn til to Pilgrime af fynsk Familie, nemlig Olaf Strangason og Esbern[2]).

Romaner. Efter Folkeviserne komme vi til Romanerne, om hvilke vi nylig have talt, og i hvilke der ligeledes er Grund til at see Spor af en Indflydelse, udøvet af Korstogene og Pilgrimsreiserne til det hellige Land. — Nogle iblandt dem ere for det Første kun en Gjentagelse af græske eller orientalske Fabler; dette gjælder saaledes Legenden om de syv Vise (de Sju vise Mästare[3]), Legenden om de indiske, kostbare Stene (Indverskir Gimsteinar[4]), Sagaen om Barlaam og Josaphat, Trojumanna Saga[5]), eller Historien om Trojanerne, Hektors og Ajax's Sagaer[6]). Ere disse Fabler ankomne til Norden ad den lige Vei, eller ere de først naaede derhen ad en Omvei over Okcidenten? Den sidste Formening er efter al Sandsynlighed den rimeligste; imidlertid gjenfindes den af Orienten paa Skandinaverne udøvede Tiltrækning, idetmindste i det Udvalg af Fabler, der er foretaget af dem blandt alle de Samlinger, som den frankiske eller latinske Literatur tilbød dem. Gjenfindes denne Tiltrækning ikke ligeledes i det Fortrin, som de synes at

[1]) See Syv, p. 636, 776 o. fl.
[2]) See ovenfor, S. 427, 503.
[3]) Wieselgren, II, p. 484.
[4]) XLIV Prøver, p. 416.
[5]) Ann. for Nord. Oldkyndighed, 1848.
[6]) Müller, Saga Bibl., III, 480. IV Ridd. Sögur, p. 92.

have skjænket de franske eller tydske Romaner, hvis Scene var henlagt til Orienten eller det hellige Land? Det er i alt Fald vist, at et meget stort Antal, for ikke at sige Størstedelen af dem, de oversatte, frembyde denne fælles Karakteer. Flores og Blanseflor, Blomstravalla Saga[1]), Sagaen om Jón, der var Præst i Indien (Jón Præst af Indialandi[2]), Sagaerne om Adonius og Constantinus[3]), om Damast og Ión, Konge i Smaaland[4]), om Bevis, Salús og Nikanor[5]), om Apollonius, Konge af Tyrus[6]), om Orientens Keiser Conrad[7]), om Dinus Dramblata, der var Søn af Ptolemæus i Ægypten[8]), og endnu en Mængde andre henflytte Læseren til de meest fabelagtige Egne i Asien og Afrika. Et endnu mere slaaende Beviis paa den anførte Paastand finde vi iøvrigt i de originale Romaner, der ere forfattede i det oldnordiske Sprog efter de Førstes Mønster. Man kunde fristes til at troe, at de oldnordiske Forfattere altid have meent, at de, for at forskaffe deres Landsmænd den meest mulige morende Underholdning, maatte føre de Personer, hvis Eventyr de opfinde, til Orienten; det er saaledes i Grækenland, i Syrien, i Afrika, at vi see kæmpe Herr Bo[9]), Hring og Tryggve[10]), Keiser Kirjalax[11]), Sigur-

[1]) Möbius's Udg., Leipzig, 1855, in-8°.
[2]) Wieselgren, p. 482.
[3]) Geffroy, Notices, p. 34.
[4]) Müller, Saga Biblioth., III, p. 481.
[5]) IV Riddara Sögur, p. 34—92.
[6]) Müller, III, p. 480.
[7]) Id., p. 481 (udkommet i Kjøbenhavn, 1859, in-8°).
[8]) Müller, III, p. 481.
[9]) Wieselgren, II, p. 433.
[10]) Müller, III, p. 482.
[11]) Kirjalax Saga, Historien om Kurios Alexis, en meget mærkelig Saga, der optrykkes tildeels i XLIV Prøver, p. 400—406.

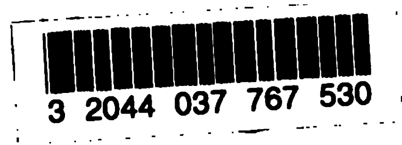
gard Fræknir[1]), Ulf Stærk[2]), Ulfars[3]), Thorgrim[4]), der spillede Hovedrollen i saa mange ridderlige Sagaer, de saakaldte Riddara Sögur. Det er endelig klart, at det er i den samme Aand og under den samme Indflydelse, at man har forfattet de andre, deels historiske og deels romantiske, Sagaer, om hvilke der har været Tale i Begyndelsen af dette Værk[5]), og som, idet de bemægtige sig de for Folkesagnene dyrebare gamle Navne, henflytte dem i Ridderskabets Verden, omdanne dem til Korsriddere, Pilgrime, Apostler, og føre dem gjennem lutter Eventyr, fra det ene til det andet, lige indtil Syrien, Lille Asien og det hellige Land, der maa ansees som den eneste Skueplads, værdig for saadanne Helte, som den store Ingvar, Bueskytten Odd, Rolf Ganger, den vidt bereiste Erik, Thorsteinn Vikingssön og endnu mange flere.

---

[1]) Müller, III, p. 484.
[2]) Id., ibid.
[3]) Id., ibid.
[4]) IV Riddara Sögur, p. 1—34.
[5]) See ovenfor, Kap. II, p. 151 o. fl.

3 2044 037 767 530

